

Ι. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Νεοελληνικά 'Αναγνώσματα

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1967

H

6

NET

Καζαμπαγιανός (F) -----

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ $r/r = 175$

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

NEOELLHNIKA ANATINΩSMATA

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΑΤΑΜΕΩΝΙΣΜΑ ΔΕΚΑΕΤΕΡΑ

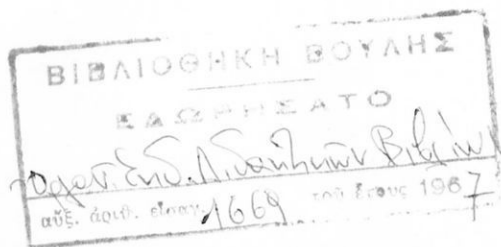
ΕΤΕΡΟΛΟΓΙΟ

Η 6 ΝΕΤ
Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ, Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

Καλαματιανός (Γ)

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

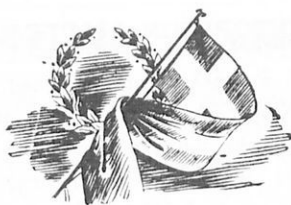
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1967

002
WNE
ET2B
58

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΜΑΣ

Ἐφθες κάθε χώρα μακρυνὴ καὶ κάθε γῆ,
ποὺ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει
καὶ πάνω στῶν ὠκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεζες στῆς Πατρίδας τὴν κραυγὴ.

Ἦρθες ἀπὸ τὴ Ρούμελη καὶ τὸ Μωριά,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἦρθες ἀπὸ τὰ νησιά τὰ μυροβολημένα
ποὺ λούζονται στὸ κύμα τοῦ βοριά.

Ἦρθες καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποὺ ἀκούραστο τὴ γῆ ὀργώνει,
ποὺ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὄπλο τὸ ἱερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιάς τὸ καταχθόνιο κτίριο
καὶ θεμελιώνεις μ' ἄσμα νικητήριο
τῆς λευτεριάς τὸν πύργο τὸ φωτολαμπῆ.

ὦ, πόσα χέρια ἀπλώνονται σὲ σένα,
καὶ πόσα μάτια σοῦ γελοῦνε δακρυσμένα !
Πόσες καρδιὲς μ' εὐγνωμοσύνη σ' εὐλογοῦνε
καὶ πόσα χεῖλη σ' ἀνυμνοῦνε !

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΔΙΑΓΓΕΛΜΑ

Τὸ νέον ἔτος 1941 ἀνατέλλει ὑπὸ συνθήκας ὅλως ἐξαιρετικὰς διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Χωρὶς νὰ προκαλέσωμεν, μᾶς ἐπεβλήθη ὁ πόλεμος, ὁ ὁποῖος, χάρις εἰς τὴν ἐνότητα τοῦ Λαοῦ, τὸ ὑψηλὸν φρόνημα καὶ τὴν γενναϊότητα τῶν μαχομένων τέκνων τῆς Πατρίδος, ἀπέβη νικηφόρος. Χάρις εἰς ὅλα αὐτά, ἡ Ἑλλὰς ἐώρτασεν ἐλευθέρα καὶ πλήρης δόξης τὴν μεγάλην ἡμέραν τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου καὶ εἰσέρχεται εἰς τὸ νέον ἔτος πλήρης πίστεως καὶ ἐλπίδων. Διότι πιστεύομεν ὅτι ὁ ἀγὼν μας εἶναι δίκαιος καὶ ἱερός. Πιστεύομεν εἰς τὸ παρὸν καὶ εἰς τὸ μέλλον τοῦ Ἑθνους μας, εἰς τὸν ἱστορικὸν πολιτιστικὸν προορισμὸν του καὶ εἰς τὰ μεγάλα πεπρωμένα του. Καὶ ἔχομεν ἡρεμον τὴν συνειδήσιν ὅτι οὐδὲν τὸ ἄδικον κατ' οὐδενὸς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ ἀγωνιζόμεθα ὑπὲρ τῶν εὐγενεστερῶν καὶ ὑψηλοτέρων ἠθικῶν ἀξιών.

Μὲ τοιαύτην πίστιν καὶ τοιοῦτον χαλύβδινον ἠθικὸν ὁ Λαὸς ἀντιμετώπισεν ὅλην τὴν σκληρότητα τοῦ ἀγῶνος, ὅλας τὰς δοκιμασίας τῶν ἀπανθρώπων ἐναερίων ἐπιδρομῶν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲ ἐνδᾶκρεις τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὰ ἀθῶα καὶ ἀνυπεράσπιστα θύματα ὑψώνει ὑπερῆφानως τὸ μέτωπον. Διότι εἰς τὰς ἀνάνδρους μεθόδους ἀντιτάσσει τὰ στήθη τῶν τέκνων του εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὅπου καὶ μόνον στέφονται οἱ ἔντιμοι πολεμισταὶ καὶ οἱ γενναῖοι ἄνδρες.

Ὁ ἀγὼν μας θὰ εἶναι σκληρὸς, ἀλλὰ τὰ ἀποθέματα ἠθικοῦ ἀνεξάντλητα. Διότι λαὸς ἀποφασισμένος δι' ὅλα, ἐνθυμούμενος τὰς μεγάλας παραδόσεις του καὶ ἔχων τόσον βαθέως ἐρριζωμένον τὸ συναίσθημα τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειᾶς δὲν κάμπτεται ποτέ. Στρατός, λαὸς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, γέροντες καὶ παιδιὰ, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, ὅλοι, ὡς εἰς καὶ μόνον ἄνθρωπος, ἓνα σκοπὸν βλέπομεν, ὑπὸ ἐνὸς κατεχόμεθα συναισθήματος καὶ ἀπὸ ἐν λαμπρότατον ὁδηγούμεθα ἄστρον : Τὴν Πατρίδα.

Ὅλοι μαζί στερεῶς ἠνωμένοι καὶ ἀλληλέγγυοι, ἀγωνιζόμεθα καὶ θὰ νικήσωμεν. Θεία πρόνοια μᾶς παραστέκει καὶ μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῆς ὡς ὑπέρτατον ὅπλον, εἰσερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔτος.

Μὲ τὴν συγκίνησιν ἡ ὁποία συνέχει τὴν ψυχὴν μου δι' ὅσα μεγάλα καὶ ὑπέροχα συντελοῦνται, εὐχομαι πρὸς τὸν ἀγαπημένον μου λαὸν τὰς ἡμέρας τοῦ νέου τούτου ἔτους πλήρεις εὐτυχίας καὶ δόξης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄

ΣΤΗ ΓΕΦΥΡΑ ΤΟΥ ΔΕΒΟΛΗ

Ὁ Σπῦρος ἤθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐμίκραине, ἐκεῖ πού ἦταν ἔτσι ἄσχημα κρυμμένος, πίσω ἀπὸ ἀραιὲς τοῦφες ἱτιᾶς. Ἀπέναντί του ἔστεκε ἰταλικὸ ἀπόσπασμα κι ἐφρουροῦσε μιὰ γέφυρα· γυρὸ του ἀπλωνόταν ἡ κοιλάδα τῆς Βίγλιστας καὶ τοῦ ἐφαινόταν ὅτι σ' ὅλον αὐτὸ τὸν ξεσκέπαστο κάμπο ἦταν ὁ μόνος Ἕλληνας, μέσα σὲ πολυἀριθμο πλῆθος Ἰταλῶν, πού ὑποχωροῦσαν. Ἀποροῦσε κι ὁ ἴδιος, πῶς εἶχε κατορθώσει νὰ πλησιάσῃ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη, χωρὶς νὰ τὸν ἀντιληφθῇ κανεὶς. Ἀλλά, τώρα, πού ἔπρεπε νὰ πέσῃ στὸ νερὸ ἀπαρατήρητος, ἤθελε νὰ μποροῦσε νὰ ἐγίνεταν ἄφαντος, ἕνα τόσο δὲ μικρὸ χαλικάκι. Τὸ ποτάμι ἐκυλοῦσε τὰ βρώμικα νερά του, χωρὶς θόρυβο κι αὐτὴ ἡ ἡσυχία ἐμπόδιζε τὸ Σπῦρο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴ του. Δὲν εἶχαν προφθάσει νὰ χορτάσουν οἱ φαντάροι τὴν κατάληψι τῆς Μόροβας, καὶ ἤρθε διαταγή, ἂν ὑπάρχῃ ἀνάμεσά τους κανένας δῦτης τὸ ἐπάγγελμα ἢ τοῦλάχιστον καλὸς κολυμβητής, νὰ παρυσιασθῇ στὸ συνταγματάρχη. Ὁ Σπῦρος ἐπῆγε στὴ Διοίκησι καὶ εἶπε πῶς ξέρεي κολύμπι.

Ὁ ἀσπρομάλλης συνταγματάρχης, ὅταν ἔβαλε τὰ γυαλιά του τὸν ἀνεγνώρισε :

— Ἐσὺ εἶσαι, λοχία ; Ξέρεις καλὸ, μὰ καλὸ κολύμπι ;

— Εἰμαι ἀθλητὴς τῶν 400 μέτρων.

— Τί λές ; Τότε θὰ σὲ στείλω σὲ μιὰ σπουδαία ἀποστολή. Στὸ Δεβόλη ὑπάρχει γέφυρα, πού μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη, γιὰ νὰ περάσωμε τὸ πυροβολικὸ μας. Ἡ γέφυρα αὐτὴ εἶναι ὑπονομευμένη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς. Ἐτοιμάζονται νὰ τὴν τινάξουν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μᾶς σταματήσουν. Πρέπει λοιπὸν νὰ πάῃ κάποιος κολυμπώντας κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα καὶ νὰ κόψῃ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ἀναλαμβάνεις νὰ τὸ κάνῃς ἐσὺ ;

— Μάλιστα, κύριε Διοικητά.

— Μπράβο ! Θὰ σοῦ δώσω ἀμέσως ζῶο νὰ σὲ κατεβάσῃ κάτω.

Ὁ συνταγματάρχης σηκώθηκε ὀρθὸς καὶ τοῦ εὐχήθηκε :

— Καλὴ ἐπιτυχία !

Καθισμένος τώρα ὁ Σπῦρος πίσω ἀπὸ τὶς ἱτιές, ἐλογάριαζε μὲ τί τρόπο θὰ ἔπεφτε στὸν ποταμό. Ἐβγαζε ἀργὰ - ἀργὰ τὶς ἀρβύλες του χωρὶς νὰ ξεκολλᾷ τὸ μάτι ἀπὸ τὸ Ἰταλικὸ ἀπόσπασμα, πού ἐφρουροῦσε

τῇ γέφυρα καὶ ποὺ ἐφαινόταν νὰ περιμένῃ νὰ περάσουν τὰ τελευταῖα τμήματα, γιὰ νὰ τὴν τινάξῃ στὸν ἀέρα. Μακριὰ ἀκούονταν πολυβόλα, ὕστερα ἐσώπαιναν καὶ πάλι σὲ λίγο ξανάρχιζαν.

Ἄμα ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὰ ροῦχά του ὁ Σπῦρος, ξαπλώθηκε στὴ μουσκεμένη γῆ δίπλα στὸ νερὸ κι ἐπερίμενε εὐκαιρία νὰ κοιτάξουν ἀλλοῦ οἱ σκοποὶ, γιὰ νὰ γλυστρήσῃ στὸ Δεβόλη. Ἐκρίνε πῶς ἀπὸ 'κεῖ ποὺ εὐρισκόταν, ἡ βουτιά θὰ ἦταν πολὺ μακριὰ γιὰ τὴν ἀναπνοή του κι ἔκοψε μὲ τὸ ψαλίδι ποὺ ἐβαστοῦσε ἓνα καλάμι καὶ τὸ ἐκράτησε στὸ στόμα σὰν πίπα.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἐβούισαν ἀεροπλάνα καὶ καθὼς οἱ Ἴταλοι ἐσηκώσαν τὰ κεφάλια νὰ τὰ ἰδοῦν, ὁ λοχίας ἐπῆρε βαθεῖα ἀναπνοή, ἐμπῆκε στὸ ποτάμι ὅσο πιὸ ἀθύρμβα μπόρεσε κι ἄρχισε τὸ μακροβούτι του πρὸς τὴ γέφυρα. Δὲν ἐβλεπε τίποτα, γιὰ τὸ νερὸ ἐκατέβαζε πολὺ χῶμα κι ἔτσι ἀναγκάστηκε νὰ ψάχνῃ μπροστά του μὲ τὰ χέρια καὶ νὰ προχωρῇ σιγά. Ψαχουλεύοντας, ἄλλοτε ἄγγιζε κάτι πράγματα μαλακὰ ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ἦσαν πτώματα, ἄλλοτε κούτσουρα καὶ ρίζες δένδρων. Τέλος, ὅταν ἐκόντευε πιά ν' ἀδειάσῃ τὸ στήθος του ἀπὸ ἀέρα, εὐρῆκε τὴ βάσι τῆς γέφυρας κι ἐσταμάτησε. Ἐβγαλε ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ τὸ καλάμι του κι ἐπῆρε βιαστικὰ ἀναπνοή, ἐνῶ κατάπινε κάμποσα βρωμόνερα. Ὑστερα, ψάχνοντας τὴ βάσι, ἐδοκίμασε νὰ περπατήσῃ στὸ βυθό, μὰ ἡ λάσπη ἦταν πλαδαρὴ κι ἐβούλιαζε. Κολυμπῶντας πάλι, μιὰ πρὸς τὰ ἐδῶ, μιὰ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἐγύρευε νὰ βρῇ τὸ φυτίλι τῆς πυροδοτήσεως. Ὅταν ἐσωνόταν ἡ ἀναπνοή του, τὴν ἀνανέωνε μὲ τὸ καλάμι. Κάποτε τὸ χέρι του ἄγγιξε τέλος σύρμα καὶ σὰν ἀστραπὴ ἄρπαξε τὸ ψαλίδι καὶ τὸ ἔκοψε.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ μηχανικοῦ, ποὺ τὸν ὠδήγησε πρὸς τὴ γέφυρα, τοῦ εἶχε πεῖ ὅτι, γιὰ ἀσφάλεια σὲ τέτοιες περιστάσεις, συνηθίζουν νὰ βάζουν διπλοὺς ἀγωγούς ἀπὸ σύρμα, ὥστε, ἂν πάθῃ κάτι ὁ ἓνας ἀγωγός, νὰ λειτουργήσῃ ὁ ἄλλος. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ ψάξῃ μὲ προσοχή ὅσο νὰ βρῇ καὶ δεῦτερο σύρμα.

Τὸ κολύμπι δὲν ἦταν εὐκολο, γιὰ τὸ ρεῦμα τοῦ Δεβόλη τὸν παράσερνε κι εἶχε νὰ παλεύῃ ἐναντίον του. Ἄν ἐδυσκολεύθηκε τόσο νὰ βρῇ τὸ πρῶτο φυτίλι, τὸ δεῦτερο ἦταν ἀνεύρετο. Ἐπῆγαινε ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρά, ἐπῆγαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἐβουτοῦσε βαθεῖα, ἀνέβαινε στὴν ἐπιφάνεια, πουθενὰ δὲν συναντοῦσαν τὰ δάκτυλά του σύρμα.

Μιά στιγμή, πού έκολυμβούσε στο μέσον τοῦ ποταμοῦ, τὸν ἐκτύπησε στὰ νεφρὰ κορμὸς δένδρου, πού ἐκατέβαζε τὸ ποτάμι, κι ἦταν τόσο δυνατὸς ὁ βρόντος, ὥστε τὸν ἐτίναξε ψηλά. Μὰ κανένας δὲν ἐτυχε νὰ τὸν ἰδῇ, κι ὁ Σπύρος ἐβούτηξε βαθύτερα κι ἐπῆγε δίπλα στὴ βάσι τῆς γέφυρας, ὅπου ἐστάθηκε νὰ ξαποστάσῃ. Ἐπειδὴ ἡ ἀναπνοὴ του εἶχε λιγοστέψει κι ἡ καρδιά του ἐκτυποῦσε δυνατά, ἀναγκάσθηκε νὰ βγάλῃ μὲ προσοχὴ τὸ κεφάλι του ἔξω ἀπ' τὸ νερὸ γιὰ νὰ συνέλθῃ. Καθὼς εὐρισκόταν κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ πάτωμα τοῦ γεφυριοῦ, δὲν εἶχε φόβο νὰ τὸν ἰδοῦν κι ἐστάθηκε 'κεῖ λίγα λεπτά χορταίνοντας τὸν ἐλεύθερον ἀέρα.

Ὑστερα πάλι ἄκουσε φωνές καὶ θόρυβο αὐτοκινήτων στὴν ἀπέναντι ὄχθη καὶ βήματα ἀνθρώπων, πού ἐπερνοῦσαν γρήγορα ἀπὸ πάνω του. Ἐσυλλογίσθηκε πὼς ἴσως νὰ εἶχε φθάσει ἡ ὀπισθοφυλακὴ, πού ἐπερίμενε τ' ἀπόσπασμα, κι ὅτι, μόλις διάβαιναν αὐτοί, θὰ ἐτίναξαν τὴ γέφυρα. Ξαναβούτηξε λοιπὸν κι ἄρχισε νὰ γυρεύῃ τὸ φυτίλι μὲ μανία ἀπελπισμένου. Τοῦ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ἰδέα, πὼς δὲν θὰ ὑπῆρχε δεύτερος ἀγωγὸς κι ὅμως δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθειά του. Τὸ ἀνοιγμα, πού ἄφηνε ἡ γέφυρα ἀνάμεσα στὶς βάσεις της, τὸ ἔψαξε τέσσερες φορὲς κολυμβῶντας μὲ τὸ ἓνα χέρι, ἐνῶ μὲ τ' ἄλλο ἐπασπάτευε τὸ βουρκο.

Μιά στιγμή αἰσθάνθηκε δυνατό ρῆγος νὰ περιβρέχῃ τὴ ράχι του, μὰ καὶ πάλι δὲν ἐσταμάτησε τὸ ψάξιμο. Ἐπέμεινε, ἕως ὅτου τὸ μικρὸ του δάκτυλο ἐγαντζώθηκε τυχαῖα σὲ σύρμα. Τ' ἄρπαξε κι ἐτοιμαζόταν νὰ τὸ ψαλιδίσει, μὰ κατὰλαβε πὼς ἦταν τὸ ἴδιο πού εἶχε κόψει πρὶν. Ἐκολύμβησε ἀκόμῃ λίγο κι ὅταν ἐνοιωσε πιά τὴ δύναμί του νὰ ἐξαντλῆται, ἀποφάσισε νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἀναπνοὴ τῆς ἐπιστροφῆς κι ἔβγαλε ἀπότομα τὸ κεφάλι ἔξω ἀπ' τὸ νερό, γιατί ἡ κούρασι δὲν τὸν ἄφηνε τώρα νὰ πάρῃ προφυλάξεις. Αἰσθανόταν ἐξασθενημένος καὶ ξεκίνησε γιὰ τὸ γυρισμό. Δὲν μπόρεσε νὰ κάμῃ διὰ μιᾶς τὴ διαδρομὴ ὥς τὸ μέρος, πού εἶχε ἀφήσει τὰ ροῦχά του. Δυὸ φορὲς ἐνόμισε πὼς ἦταν φθασμένος καὶ δυὸ φορὲς ἐγελάσθηκε, γιατί ὁ πλημμυρισμένος Δεβόλλης, ρέοντας ἀντίθετά του τὸν ἐμπόδιζε.

* * *

Ἐπὶ τέλους, μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα, ἐβγῆκε στὴν ὄχθη, ἐκεῖ στίς ἴδιες λιτιές, πού ἐκρυβόταν πρὶν καί, μόλις ξαπλώθηκε, ἄρχισαν ρίγη νὰ

περιτρέχουν τὸ σῶμά του. Τὰ δόντια του ἐκτυποῦσαν. Τὰ μάτια του ἔτσουζαν γεμᾶτα βρῶμες, στὴ γλῶσσά του εἶχε τὴ γεῦσι τῆς χωματίλας καὶ ἡ σιχασιὰ τόσης λάσπης, ποὺ κατάπιε, τοῦ ἔφερνε ἐμετό.

Ἔτσι ὅπως ἦταν μουσκεμμένος ἐφόρεσε γρήγορα παντελόνι, ἀμπέχωνο, μανδύα καὶ ἐτράβηξε πρὸς ἓνα ἐρημοκλήσι, γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν ὑπολοχαγὸ τοῦ μηχανικοῦ ποὺ τὸν ἐπερίμενε 'κεῖ. Μιλῶντας ἄσχημα, ἐξ αἰτίας τοῦ σαγονιοῦ του ποὺ ἔτρεμε, διηγήθηκε ὁ Σπῦρος μὲ πόσα βάσανα εὗρηκε ἓνα μόνον φυτίλι.

Ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ εἶπε :

— Ἐμεινες μιά ὥρα στὸ ποτάμι. "Ὅταν ἄκουσα τ' ἀεροπλάνο, εἶπα πὼς θὰ ἐπωφεληθῆς, γιὰ νὰ βουτήξῃς καὶ πραγματικὰ σὲ εἶδα νὰ γλυστρᾷς στὸ νερό. Ἀμα ὅμως ἄργησες νὰ φανῆς, ἀνησύχησα μήπως ἐπνίγηκες.

Ὁ Σπῦρος ἐζήτησε κονιάκ, μὰ δὲν εἶχαν νὰ τοῦ δώσουν· ἐζήτησε νερό καὶ πρὶν πιῇ ἔκανε γαργάρα καὶ ἔφτυσε, γιὰ νὰ φύγῃ ὁ βοῦρκος ἀπὸ τὸ στόμα του.

— Λέτε, κύριε ὑπολοχαγέ, νὰ ὑπάρχῃ καὶ δεύτερο σύρμα ; ἐρώτησε.

Ὁ ἀξιωματικὸς κουνῶντας τὸ κεφάλι :

— Δὲν πιστεύω.... τοῦ ἀπάντησε.

Ἐκοίταξαν ὕστερα πρὸς τὴ γέφυρα καὶ ἐκατασκόπευαν τὸ ἰταλικὸ ἀπόσπασμα. Ὁ Σπῦρος ἀνησυχοῦσε:

— Ἀμα νοιώσουν ὅτι ἐκόψαμε τὸ φυτίλι, προφθαίνουν νὰ βάλουν νέο;

— Ἴσως, ἀλλὰ τότε θὰ τοὺς ἰδοῦμε νὰ μπαίνουν στὸ νερό !

Ὁ Σπῦρος ἐθεωροῦσε τὴ σωτηρία αὐτῆς τῆς γέφυρας ζήτημα προσωπικό. Ἐφοβόταν ὅτι ὁ κόπος του θὰ ἐχανόταν ἀδίκως καὶ ἐπρότεινε νὰ πᾶν κοντύτερα, γιὰ νὰ ἐπιτηροῦν τοὺς Ἰταλοὺς. Ἡ καρδιά του εἶχε πετρώσει ἀπὸ τὴν ἀνησυχία καὶ μόνον, ἂν τὸ γεφύρι ἔμενε ἄβλαβο, θὰ ἐπῆγαινε στὴ θέσι της. Τώρα ἐμετανοοῦσε ὅτι δὲν εἶχε ἐπιμείνει νει ψάχνοντας καὶ ἄς ἐπνιγόταν.

— Μὴ κάνῃς ἔτσι, λοχία, τοῦ εἶπε ὁ λοχαγός.

Ἀλλὰ σὲ λίγο ἀκούσθηκαν φωνές καὶ καμμιὰ ἐκατοστὴ εὐζωνοὶ ἐφάνηκαν νὰ τρέχουν ζωηρὰ τὸν κάμπο, σὰν πουλάρια τὴν ἀνοιξι, καὶ ἐπῆραν τὴ γέφυρα. Οἱ φρουροὶ της τὸ ἔσκασαν πρὸς τὴν Κορυτσά, χωρὶς

νὰ ρίζουν τουφεκιά.

Ὁ Σπῦρος ἐπετάχθηκε πάνω ἀπὸ τὴ χαρὰ του κι ὁ ὑπολοχαγὸς τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν ἐφίλησε.

« Πίνδος »

Χρήστος Π. Ζαλοκώστας

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΤΩΝ ΟΧΥΡΩΝ

Ἀρχοντας, πὺλ ξεπερνάει ὅλους τοὺς ἄλλους, ὁ ἥλιος, ἀφοῦ ἀνέβηκε στὴν κορυφὴ τ' οὐρανοῦ, στάθηκε μιὰ στιγμή ἐκεῖ. Τέτοια ὥρα, μεσημέρι, ἐγκατέλειψαν οἱ φαντάροι τὰ ὄχυρά. Οἱ Γερμανοὶ τοὺς ἄφησαν νὰ φύγουν μὲ τὸν ὀπλισμὸ τους, μόνοι, ὡς τὶς Σέρρες, ὅπου θὰ περὶμεναν διαταγές.

Ἡ συνοδεία τοὺς κατηφόριζε τὶς χωματοπλαγιές τοῦ Ροῦπελ ἀμίλητη, βαδίζοντας ἀργά. Ὅποιοι τοὺς ἔβλεπε δὲ θὰ φανταζόταν ποτὲ ὅτι αὐτὸ τὸ ἀσκέρι εἶχε νικήσει ἕναν ἀγῶνα τόσον ἄνισο σὲ σιδηρικά. Ἡ κατάντια τοὺς φανερωνόταν ἀπὸ τὸ ρουχισμὸ τους, ἀπὸ τὰ λερά πρόσωπα. Ἡ ἰδέα πὼς εἶναι ταπεινωμένοι, δὲ βγαίνει ἀπὸ τὸ μυαλὸ τους. Ἐκάναν πιστὰ τὸ καθήκον τους, μὰ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ. Ἡ τύχη τοὺς εἶχε ἀδικήσει μὲ τὸ νὰ τοὺς πάρῃ μεσ' ἀπὸ τὰ χέρια τῆ Νίκης.

Ὅλο τὸ χειμῶνα ὀνειρεύονταν τὴν λαμπράδα τοῦ πολέμου, κι ὅταν τὸν γνώρισαν στὸ ἄναμμα τῆς μάχης, τὸν ἀγάπησαν καθὼς τοὺς ἐρέθιζε καὶ τοὺς συνέπαιρνε. Ὅσο τοὺς ζεματοῦσε ἡ φωτιά, τόσο τὴν ὀρέγονταν καὶ νὰ φύγουν δὲν ἤθελαν ἀπὸ κοντὰ της — σὰν πεταλοῦδες. Γι' αὐτὸ τώρα περπατοῦν πρὸς τὰ ἔμπρὸς κι ὅλο πίσω στρέφουν τὰ βλέμματά τους καὶ κοντοστέκονται νὰ ξαναδοῦν τὰ ὄχυρά. Ἀναλογίζονται τοὺς σκοτωμένους συντρόφους, πὺλ μόλις πρόφτασαν νὰ τοὺς θάψουν βιαστικά, καὶ πὺλ θὰ ἔμεναν ἄκλαυτοι.

Ἄμα μιὰ γερμανικὴ διμοιρία, ἀπὸ εὐγένεια, τοὺς προσπερνάει μὲ βῆμα παράτας, αὐτοὶ μόλις τὴν ἀντιχαιρετᾶνε, γιατί ἀκοῦν ἀπὸ μακριὰ σάλπιγγες νὰ ἤχοῦνε χαρούμενα κι ἀντικρύζουν ἐκείνη τὴ στιγμή νὰ κατεβῇ ἡ ἑλληνικὴ σημαία καὶ νὰ ὀρθώνεται ἡ σ β ἄ σ τ ι κ α.

Αὐτὸ τὸ θέαμα κάνει τὴν πονεμένη τους καρδιά νὰ μὴ χωράῃ ἄλλον καημό.

Βαρύθυμοι, ὡς εἶναι, σκέπτονται καὶ τὰ χωριά τους, πὺλ σύντομα

θά δουλωθούν. Πίσω από τὸν χιτλερικό δράκο μαντεύουν νὰ παραφυλᾶνε λυσσασμένες ὕαινες, οἱ Βούλγαροι, βιαστὲς καὶ τύραννοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅταν τὸν βροῦνε ἄσπλο.

Καθὼς πορεύονται πρὸς τὶς Σέρρες βλέπουν σ' ἓνα λοφάκι μαζεμένους φαντάρους καὶ καπνὸ ν' ἀνέμιζεται στὸν καθάριον οὐρανό. Ἐπειδὴ ἡ κοινὴ δυστυχία ἀδερφώνει τοὺς ἀνθρώπους, τραβᾷ ἡ φάλαγγα ὁλοῖσια πρὸς τὸν ὄμιλο ἐκεῖνο.

Ἐκεῖ γύρω στὴ φωτιά εἶναι συγκεντρωμένο ἓνα τμήμα τοῦ 26ου συντάγματος, αὐτοῦ, ποὺ κατὰ τὴ μάχη ὑπερασπιζόταν τὸ Λύσσε, ὡς πεζικὸ ἐπιφανείας κι εἶχε μαδήσει μιὰ μεραρχία ἀλπίνων, ποὺ ἀγωνιζόταν νὰ τὸ ξεκολλήσῃ ἀπὸ τὶς θέσεις του. Νὰ ὁ Διοικητὴς τοῦ 26ου περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς βαθμοφόρους. Νὰ ὁ ἀρχιμανδρίτης, ποὺ βάζει τὰ ἱερὰ ἄμφια.

— Θὰ λειτουργηθοῦμε, εἰκάζει κάποιος κι' ἡ ἰδέα πὼς θὰ κοινωγήσουν μὲ τὰ Θεῖα τοὺς παρηγορεῖ. Βγάζουν τὰ πληχτικά τους, σταυροκοποῦνται κι ἀκοῦν μὲ κατάνυξι τὶς εὐχές, ποὺ ἀρχίζει νὰ φέλνῃ ὁ παπᾶς. Ὅστερα προβάλλει στὸ κέντρον ὁ ὑπασπιστής, κρατῶντας τὴ σημαία τοῦ συντάγματος τυλιγμένη στὸ μαῦρο μουσαμῆ της. Τὴν ξεσκεπάζει καὶ τὴν ἀφήνει ἐλεύθερη στὸ ἐλαφρὸ ἀεράκι, ποὺ δὲν καταφέρει νὰ τὴν ξεδιπλώσῃ κανονικά, γιατί' εἶναι ράκος, ἀτίμητο μνημεῖο δοξασμένων ἀγώνων. Αὐτὴ εἶναι ἡ σημαία, ποὺ τὸν Αὐγουστο τοῦ 1922, ὅταν τὸ 26ο σύνταγμα κυκλώθηκε στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλῆ-Βεράν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν ἄρπαξε ὁ γενναῖος συνταγματάρχης Καλιαγκάκης καὶ παρασύροντας τοὺς λεβέντες του σὲ παράφορη ἐξοδὸ, κατάρθρωσε νὰ σπᾶσῃ τὸν κλοιὸ καὶ νὰ σώσῃ τὸ σύνταγμα του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ ἐπιζήσῃ, γιατί, ὅπως ἡ σημαία του, ἔτσι κι αὐτὸς εἶχε κατατρυπηθῇ ἀπὸ σφαῖρες καὶ ξεψύχησε, κρατῶντας στὰ χέρια του αὐτὸ τὸ κουρελιασμένο πανί.

— Προσοχή ! διατάζει ὁ διοικητής.

Οἱ φαντάροι τεντώνουν τὰ κορμιά τους, οἱ ἀξιωματικοὶ κάνουν τὸ σχῆμα. Ὁ ὑπασπιστής τότε κατεβάζει τὸ ἱερὸ λάβαρο στὴ φωτιά, ἐνῶ ὁ παπᾶς εὐλογεῖ αὐτὸν τὸν περήφανο πολεμικὸ ὁδηγό. Τὸ μεταξωτὸ πανὶ ἀργεῖ ν' ἀποκαῇ, γίνεται στάχτη σιγά, πολὺ σιγά. Τὸ θέαμα τῆς γαλανόλευκης, ποὺ ἐξαφανίζεται, κάνει τοὺς παρόντες νὰ ριγίσουν. Οὐτ' ἓνας ἀξιωματικὸς δὲν ἔμεινε ἀδάκρυτος. Οἱ φαντάροι, σὰν ἀντικρί-

ζουν τοὺς φρουράρχους των, ψημένους πολεμιστές, νὰ κλαῖνε, τοὺς θαυμάζουν ἀκόμα περισσότερο καὶ ξεσπᾶν τὰ στόματά τους σὲ λυγμούς καὶ ἀναφυλλητά. Τὸ κλάμμα τους ἔχει μεγαλοπρέπεια, γιὰτ' εἶναι ὁμαδικό. Μὰ τὸ διακόπτει ὁ ἀρχιμανδρίτης.

— Σηκῶστε τὸ χέρι νὰ ὀρκιστῇτε ! τοὺς λέει.

Τὸν ὑπάκουῦν καὶ ἐκεῖνος ἀρχίζει:

— 'Ορκίζομαι....

— 'Ορκίζομαι ! λένε ὅλοι μαζί.

— "Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω....

— "Ὅτι δὲ θὰ ἡσυχάσω!....

— "Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου....

— "Ὅτι θὰ δώσω τὸ αἷμά μου!....

— Γιὰ νὰ ἐλευθερώσω τὴν Πατρίδα...

— Γιὰ νὰ λευθερώσω τὴν Πατρίδα !... βροντοφωνοῦν ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶτες.

Ὁ ὄρκος αὐτὸς φουσκώνει ἀπὸ νέα ὄνειρα τῆς στενεμμένης καρδιᾶς τους καὶ ὅταν ξαναπαίρνουν τὸν δρόμο τῶν Σερρῶν, αἰσθάνονται σὰ ζωογονημένοι. Τώρα ἔχει βρῇ πάλι σκοπὸ ἢ ζωὴ τους.

« Ροῦπελ »

Χρ. Ζαλοκώστας

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ

..Τὸ πλούσιο καὶ καλὰ διευθυνόμενο ἀντιαεροπορικὸ πῦρ τῶν πλοίων τῆς συνοδείας ἀποτελοῦσε τὴν καλύτερη προστασίαν τῆς νηοπομπῆς. Ἀπὸ τὸ καταδρομικὸ «Διδώ» ὁ "Αγγλος «διευθυντὴς τοῦ πυρός» ἔδινε τῆς διαταγῆς του σὲ ὅλα τὰ πλοῖα. Καὶ οἱ πυροβοληταὶ τῆς «"Ὀλγας» ἔκτελοῦσαν τῆς διαταγῆς αὐτῆς μὲ ἀκρίβεια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀρκετὴ πρωτοβουλία, πὺ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ προστατεύουν τὸ καράβι των καὶ τὴν νηοπομπὴν ἀκόμα καλύτερα.

Δὲν ἦταν ἀσήμαντοι οἱ πυροβοληταὶ αὐτοὶ τῆς «"Ὀλγας». Ἡ λαμπρὰ ἐξάσκησίς των καὶ ἡ χαρακτηριστικὴ ἐλληνικὴ ἱκανότης των, τοὺς ἐπέτρεπε νὰ διεκδικοῦν γιὰ τὸ ἀντιτορπιλικὸ των τὴν τιμὴ, ὅτι κάνουν

ένα από τα καλύτερα αντιαεροπορικά πυρά σε όλο τον συμμαχικό στόλο της Μεσογείου. Συχνά στα συνδυασμένα γυμνάσια μαζί με τα αγγλικά πλοία είχαν σημειώσει καταπληκτικές επιτυχίες, για τις οποίες τους έζηλευαν λίγο οι Άγγλοι πυροβοληταί, και μια φορά μάλιστα είχαν καταφέρει να κόψουν το σύρμα του «άνεμουριού»*, που έρρουμολοκούσε ένα αεροπλάνο για τη σκόπευσι.

“Ολοι οι ναύτες της «Όλγας» ένοιωθαν την ίδια υπερηφάνεια με τους πυροβολητάς για τα αντιαεροπορικά του कारαβιού των. Στις στιγμές αυτών των αεροπορικών επιθέσεων, αδιαφορούσαν έντελώς για τον κίνδυνο των θραυσμάτων και των πολυβολισμών και δεν έκουνούσαν από το κατάστρωμα, για να προσέχουν με αληθινή αγωνία τη βολή των αντιαεροπορικών και την επιτυχία των. Ένῳ οι πυροβοληταί έπεφταν σχεδόν άνασκελα, για να παρακολουθούν με τα βαριά πολυβόλα «Έρλικον» τα έχθρικά αεροπλάνα, που πετούσαν από επάνω των, οι άλλοι ναύτες, που ήταν εκεί κοντά, προσπαθοῦσαν, σάν να ήταν σε άγῶνες, να ένθαρρύνουν και να βοηθήσουν με τα έπιφωνήματά των:

— “Ελα, Γιῶργο, λίγο δεξιότερα !... “Αχ, καημένες, του ξέφυγε... Μπράβο, τό πέτυχε !.

Δέν ήταν βέβαια σύμφωνη με τους ναυτικούς κανονισμούς και την τακτική του συγχρόνου μηχανικού πολέμου αυτή ή συμπεριφορά. Ήταν όμως εκείνη, που υπαγόρευε τους “Ελληνες θαλασσιनों ή φυλετική ιδιοσυγκρασία των και δέν μπορούσε να καταδικασθῇ, αφού βοήθοῦσε να έπιτευχθούν τόσο σημαντικά αποτελέσματα.

...“Ενα «Γιοῦνκερς» — γερμανικό βομβαρδιστικό — έπλησίαζε άπειλητικό την «Όλγα», όταν τό «Βίκερς» — πυροβόλο — του πλοίου τό επέτυχε σε τόσο καίριο σημείο, ὥστε σχεδόν άμέσως να βγάξη πυκνόν καπνό και ν’ αρχίζει να πέφτη άνώμαλα πρὸς τη θάλασσα. “Αγριες ζητωκραυγές από τό κατάστρωμα της «Όλγας» υποδέχθηκαν την επιτυχία αυτή, ένῳ άκουγόταν τό άπαίσιο σφύριγμα του αεροπλάνου, που γκρεμίζεται, ό τρομερός κρότος της εκρήξεως των βομβών, που είχε ακόμα επάνω του, και τό τσίρισμα του νερού καθώς άγκάλιαζε φλεγόμενο αεροπλάνο. Ήταν όμως τόσο βαθύς ό άνθρωπισμός των “Ελλήνων ναυτών, ὥστε την ίδια σχεδόν στιγμή να ξεχνούν τη χαρά και τον ένθουσιασμό των, να σκέπτονται, ότι πέντε ζωντανοί άνθρωποι — τό πλήρωμα του αεροπλάνου — χάνουν την στιγμήν εκείνη την

ζωή των καὶ νὰ στέκωνται σὲ προσοχή, γιὰ νὰ ἀποδώσουν τὸν τελευταῖο χαιρετισμὸ στοὺς ἐχθρούς, ποὺ πέθαιναν...

« Βασίλισσα "Ολγα »

'Αχιλλεὺς Κύρου

Χ Ε Ι Μ Ω Ν Α Σ

Δεκέμβριος. Τὰ σπίτια ἔβαλαν τὰ χαλιά τους, εἰς τὰ παράθυρα ἐμπῆκαν βαρεῖες οἱ κουρτίνες. Ἐδῶ κι ἐκεῖ, ὅπου ὁ προβλεπτικὸς σπιτονοικοκύρης εἶχε φροντίσει γιὰ ξύλα, ἄναψε ἡ φωτιά, ἄλλοι μὲ δυὸ κάρβουνα ἢ πυρῆνα ἐτοιμάστηκε τὸ μαγκάλι. Τὸ βράδυ γέρνουν ἐρημικὰ τὰ παραθυρόφυλλα, κλείνουν τὰ τζάμια, τὰ κρεβάτια ὀπλίζονται καὶ μὲ μιὰ ἀκόμη κουβέρτα, μπαίνει τὸ πάπλωμα καί, καμμιὰ φορὰ, πέφτει ἐφεδρεία καὶ τὸ παλτό. Εἰς τοὺς δρόμους τὸ βῆμα εἶναι ταχύ, ὁ γιανκῆς τοῦ παλτοῦ σηκωμένος, ἡ μυτίτσα τῆς μικρῆς, ποὺ εἶναι ἀνεβασμένη στὸ τράμ, κατακόκκινη. Ὁ ἐπαίτης, ποὺ στέκεται στὴ γωνιά τοῦ μεγάλου δρόμου, ἔφερε τὰ χειμερινά του. Ἐναν μποξῆ. Τώρα στίς ὁμίλεις τοῦ πολέμου ἐμπῆκε, στερεότυπο, καὶ τὸ κρῖο:

- Τὶ νέα;
- Καλά, πᾶμε 'μπρός.
- Κρῖο.
- Χιονιᾶς.

* * *

Χιονιᾶς... Κι ἐπάνω; Ἐπάνω στὰ βουνά; Ἐκεῖ ὅπου ἄρχισε τώρα νὰ πέφτη χιόνι καὶ σφυρίζει τρελλὸς ὁ βοριάς καὶ τὸ παίρνει καὶ τὸ μαζεύει καὶ τὸ σκορπᾷ γύρῳ του σὰν θύελλα παγωμένη; Ἐπάνω...

— Εἶδατε τὸν στρατιώτη ἐδῶ καὶ λίγες μέρες πῶς ἔφυγε; Κρατοῦσε δεξιά του τὸ ὄπλο, ἀριστερά του τὴν ξιφολόγχη, στὴ μέση τὰ φυσέκια του καὶ τὸ παγούρι, καὶ στὴν πλάτη τὸ σπίτι του. Ἐκεῖ στὸ γυλιὸ ἄλλα φυσίγγια, ὁ πρόχειρος ἐπίδεσμος, ἓνα ζευγάρι κάλτσες, ἓνα πουκάμισο καὶ ἡ κουβέρτα, ἓνα « ἡμικλινოსκέπασμα » τοῦ στρατοῦ. Αὐτὸ τὸ κορμὶ μ' αὐτὰ θὰ παλαίψῃ. Ἐχει τὸ ὄπλο, τὴν ξιφολόγχη, τὰ φυσέκια, γιὰ τὸν ἐχθρό. Μιὰ φανέλλα, ἓνα ἡμικλινοςκέπασμα γιὰ τὸ κρῖο.

Τὸ βράδυ, ὅταν « ἔχῃ συνεχισθῇ ἡ προέλασις » καὶ εἶναι παγωμένο

τὸ σῶμά του καὶ τὰ ροῦχά του ἔχουν βραχῇ καὶ γύρο ἔχει κοκκινίσει ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ χιόνι, ξέρετε ποῦ θὰ σταθῇ νὰ κλείσῃ γιὰ λίγη ὥρα τὰ μάτια του ὁ στρατιώτης; Κάπου σὲ μιὰ πλαγιά. Κοντὰ σ' ἓνα χάλασμα, σ' ἓνα βράχο, σκάβοντας μέσα στὸν πάγο μιὰ σπηλιά, στήνοντας ἓνα ἀντίσκηνο, ποῦ ἡ θύελλα ποῦ καὶ ποῦ τὸ δέρνει, τὸ παίρνει.

Κι ὅμως αὐτὸς ὁ στρατιώτης θὰ σηκωθῇ. Αὐτὸς θὰ ξυπνήσῃ μεσάνυχτα, διὰ νὰ «συνεχισθῇ ἡ προέλασις».

Αὐτὸς, ἀφοῦ ἐστάθῃ φρουρὸς εἰς τὰ σύνορα, ἀφοῦ ἀντίκρυσε τὰ πολυβόλα, τοὺς ὅλμους, τὸ βαρὺ πυροβολικὸν μὲ τὸ στῆθος του, μὲ μιὰ λόγχη, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Ἑ ρ σ έ κ α, τὴν Κ ο ρ υ τ σ ά, τὸ Π ό γ ρ α δ ε τ ς, τὸ Ἰ β ά ν, ἀφοῦ ἐσκαρφάλωσε στὶς κορυφές τῆς Μ ο ρ ά β α ς, θὰ προχωρήσῃ τώρα.. Μαζὶ μὲ τοὺς ἀνέμους, μαζὶ μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὸ βοριᾶ, μὲ τὴν βοήθεια τῆς κατάλευκης Ὀπτασίας, ποῦ περνᾷ χλωρὴ μέσα ἀπὸ τὶς χαραμάδες καὶ χάνεται τὸ ξημέρωμα εἰς τὰ σύννεφα, ὁ Ἕλληνας στρατιώτης, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, ἀπὸ ὕψωμα σὲ ὕψωμα, βῆμα μὲ βῆμα σπρώχνει, διώχνει, πατᾷ.

* * *

Κι ἐμεῖς;... Θὰ βάζουμε τὰ χαλιὰ καὶ θὰ κλείνουμε τὶς κουρτίνες τὸ βράδυ; Ἐμεῖς θὰ σηκώνουμε τὸ γιανῆ; Ἐμεῖς πρέπει νὰ κλεισθοῦμε στὰ σπίτια μας καὶ νὰ παγώσωμε. Πρῶτον διότι δὲν χρειάζομαστε καὶ δεύτερον διότι δὲν θὰ παγώσωμεν.

Ἐμεῖς πρέπει τώρα — εἶναι Δεκέμβριος, στὴν Ἠπειρο εἶναι ἐνάμισυ μέτρο τὸ χιόνι — νὰ δώσωμε ὅ,τι ἔχομε: Κουβέρτες, πλεκτά, γάντια, φανέλλες, χρῆμα. Ἄλλος νὰ δίνη, ἄλλος νὰ πλέκῃ, ἄλλος νὰ ἀγοράζῃ, ἄλλος νὰ κουβαλᾷ καὶ ὅλοι μαζὶ νὰ στέλνωμε τὴν ἐργασία μας καὶ τὴ στοργὴ μας καὶ τὸν κόπο μας εἰς τὰ Σύνορα. Γιὰ νὰ προφυλαχθῇ, νὰ ζεσταθῇ, νὰ κοιμηθῇ ὁ στρατιώτης.

Αὐτὸς δὲν προστατεύει μόνον τὴ ζωὴ μας, τὰ σπίτια μας, τὶς γυναῖκές μας, τὰ παιδιὰ μας. Προστατεύει κάτι ἀνώτερο: Τ ἡ ν τ ι - μ ἡ ν τ ῆ ς Ἑ λ λ ά δ ο ς. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ ἐφάνη, τὸν παρακολουθεῖ μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ ὁ κόσμος ὅλος. Ἐχει ξεσπάσει σὲ χειροκροτήματα ἢ ὑφῆλιος. Ἐχει ἀντιλαλήσει ἢ γῆ σὲ ζητωκραυγές. Κι ἐμεῖς, θὰ τὸν ἀφήσωμε νὰ κρυώσῃ;... ΟΧΙ.

Ἐμπρὸς λοιπόν!... Μιὰ ἡμέρα, μιὰ Κυριακή, ἄς ὀρισθῇ μιὰ πλα-

τεῖα ὡς τόπος συγκεντρώσεως μαλλίνων εἰδῶν. Κι ἐκεῖ ἄς πᾶμε ἕνας-ἕνας μὲ ὅ,τι ἔχομε: Μιά φανέλλα, μιὰ κουβέρτα, ἕνα ζευγάρι κάλτσες, ἕνα πλεκτὸ καὶ νὰ τὸ ρίξωμε. "Ολοι. Καὶ νὰ σχηματισθῇ ἕνας κῶνος, σὰν τὸν 'Ιβάν.

Καὶ ἀπὸ τὰ γύρω ξενοδοχεῖα νὰ μᾶς βλέπουν οἱ ξένοι, γιὰ νὰ καταλάβουν καὶ νὰ τηλεγραφηθῇ καὶ ἔξω ὅτι ἔχει ἐπιστρατευθῇ ὁλόκληρος ἡ 'Ελλάς. 'Ο στρατιώτης μὲ τὸ ὅπλο, ἡ γυναῖκα μὲ τὸ βελόνι καὶ οἱ γέροι καὶ τὰ παιδιὰ μὲ τὴν ὑπομονή, μὲ τὸ θάρρος, καὶ μὲ ὅ,τι ὁ καθένας ἔχει.

'Εφημερὶς «Καθημερινή»

Γεώργιος Α. Βλάχος

ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ

('Εγρᾶφη στὴν ἐποχὴ τῆς γερμανοϊταλικῆς κατοχῆς καὶ ἐνυκλοφόρησε μυστικά).

'Η ὥρα σημαίνει. Φουντώσαν τὰ κλώνια !
Τριαντάφυλλα ἢ πλάσι φορεῖ στὰ μαλλιά της.
Θὰ πάψουν οἱ πίκρες — τὸ λένε τ' ἀηδόνια —
κ' ἡ 'Ελλάδα μεγάλη θὰ βγῇ ἀπ' τὴ σκλαβιά της.

"Αχ, πόσοι — εἶν' ἀλήθεια — ἀνοίχτηκαν τάφοι
καὶ πόσοι ἀδερφοὶ μας θὰ λείψουν στὴν ὥρα !...
Μὲ τὸ αἷμά τους ὅμως μεσοῦρανα ἐγρᾶφη
πὼς ἄφταστη ἐστάθηκ' ἡ 'Ελλάδα καὶ τώρα.

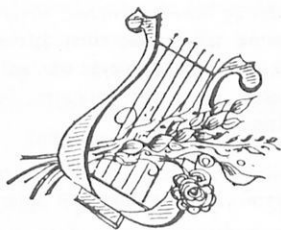
'Η νύχτα ποὺ σκότη μᾶς σκόρπιζε πλήθια,
ἡ νύχτα τοῦ πένθους σὲ λίγο τελειώνει.
'Η αὐγὴ ροδοσκάει — τὸ λένε τὰ ὀρνίθια —
καὶ λιόχαρη μέρα Λαμπρῆς ξημερώνει.

« Μὲς' ἀπὸ τὰ τεῖχη »

Σωτήρης Σιτίης

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

ΘΕΕ! ΥΜΝΕΙ...

Θεέ ! ὕμνεϊ τὴν δόξαν Σου ἢ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
Μὲ ἄνθη ἔστρωσας τὴν γῆν, μὲ ἄστρα τὸν αἰθέρα.

Ἀσύμφωνοι τόσοι λαοὶ αἰνοῦσι Σὲ συμφώνως.
Ποικίλαι γλῶσσαι χίλιαι ὕμνοῦσι Σὲ συγχρόνως.
Τὸ πᾶν ἀμέτρητος μετρᾷς, ἀόριστος ὀρίζεις.
Τὸ πᾶν ἀόρατος ὄρας, ἀγνώριστος γνωρίζεις.

Τὸ φῶς εἶναι τὸ σῶμά Σου,
ὁ ἥλιος τὸ ὄμμα Σου,
ὁ κεραυνὸς φωνὴ Σου

τὸ ἄπειρον διάστημα
τὸ μέγα Σου ἀνάστημα
καὶ ὁ αἰὼν στιγμή Σου.

ΣΤΟ ΧΡΙΣΤΟ ΣΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

(Κατά τὰς παραμονὰς τῶν Χριστουγέννων δύο νησιῶται, οἱ ὅποιοι μετέβησαν διὰ κοπήν ξύλων, ἀπεκλείσθησαν εἰς τὸ Κάστρον λόγῳ αἰφνιδίας πτώσεως χιόνος. Ὁ ἱερεὺς τῆς κωμοπόλεως ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ εἰς τὴν ἐγκαταλειμμένην ἐκκλησίαν τοῦ Κάστρου, διὰ νὰ λειτουργήσῃ καὶ συγχρόνως νὰ παράσχῃ βοήθειαν εἰς τοὺς ἀποκλεισθέντας. Ἡ διὰ ξηρὰς μετὰβασις εἶναι ἀδύνατος, ἡ δὲ διὰ θαλάσσης λίαν ἐπικίνδυνος λόγῳ τῆς θαλασσοταραχῆς. Παρὰ ταῦτα ὁμως ἡ ἀπόφασις τοῦ ἱερέως εἶναι ἀμετατρέπτos. Τοῦτον ἀκολουθοῦν, ἐνθαρρυνόμενοι διὰ τοῦ παραδείγματός του, καὶ μερικοὶ ἄλλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες. Μετὰ ταλαιπωρίας λόγῳ τῆς τρικυμίας ἐφθασεν εἰς τὸ Κάστρο καὶ εὗρον σφύους τοὺς δύο ἀποκλεισθέντας).

...Ὁ ναὸς τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως ἦτο ἡ παλαιὰ μητρόπολις τοῦ φρουρίου. Ὁ ναῖσκος, πρὸ ἑκατονταετηρίδων κτισθεὶς, ἴστατο ἀκόμῃ εὐπρεπὴς καὶ ὄχι πολὺ ἐφθαρμένος. Ὁ παπα—Φραγκουλῆς καὶ ἡ συνοδεία του φθάσαντες εἰσῆλθον τέλος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ καρδιά των ἠσθάνθη θάλπος καὶ γλυκύτητα ἁφαιτον. Ὁ ἱερεὺς ἐψιθύρισε μετ' ἐνδομύχου συγκινήσεως τὸ «Εἰσελεύσομαι εἰς τὸν Οἶκόν Σου» καὶ ἡ θεία τὸ Μαλαμῶ, ἀφοῦ ἤλλαξε τὴν φουστάναν τῆς τὴν βρεγμένην καὶ ἐφόρεσεν ἄλλην στεγνὴν, καὶ τὸ γουνάκι τῆς τὸ καλὸ, τὰ ὅποια εὐτυχῶς εἶχεν εἰς ἀβασταγὴν* καλῶς φυλαγμένα ὑπὸ τὴν πρῶραν τῆς βάρικας, ἔδεσε μέγα σάρωθρον ἐκ στοιβῶν καὶ χαμοκλάδων καὶ ἤρχισε νὰ σαρώων τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἐνῶ αἱ γυναῖκες αἱ ἄλλαι ἤναπτον ἐπιμελῶς τὰ κανδῆλια, καὶ ἤναψαν μέγα πλῆθος κηρίων εἰς δύομανούλια, καὶ παρεσκευάσαν μεγάλην πυρὰν μὲ ξηρὰ ξύλα καὶ κλάδους εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, ὅπου ἐσχηματίζετο μακρὸν στένωμα, παρὰλληλον τοῦ μεσημβρινοῦ τοῖχου, κλειόμενον ὑπὸ σφῶζομένου ὀρθοῦ τοιχείου γείτονος οἰκοδομῆς, καὶ ἐγέμισαν ἄνθρακας τὸ μέγα πύραυνον, τὸ σφῶζομενον ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ βήματος, καὶ ἔθεσαν τὸ πύραυνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, ρίψασαι ἄφθονον λίβανον εἰς τοὺς ἄνθρακας. Καὶ «ὡσφράνθη Κύριος ὁ Θεὸς ὁσμὴν εὐωδίας».

Ἐλαμψε δὲ τότε ὁ ναὸς ὅλος, καὶ ἤστραψεν ἐπάνω εἰς τὸν θόλον ὁ Παντοκράτωρ μὲ τὴν μεγάλην καὶ ἐπιβλητικὴν μορφήν καὶ ἡκτινοβόλησε τὸ ἐπὶ χρυσοῦ καὶ λεπτουργημένον μὲ μυρίας γλυφὰς τέμπλον, μὲ τὰς περικαλλεῖς τῆς ἀρίστης βυζαντινῆς τέχνης εἰκόνας του, μὲ τὴν μεγάλην εἰκόνα τῆς Γεννήσεως, ὅπου «Παρθένος καθέζεται τὰ Χερσιν—

βειμ μιμουμένη», ὅπου θεσπεσίως μαρμαίρουσιν αἱ μορφαὶ τοῦ Θεοῦ Βρέφους καὶ τῆς Ἀλώμου Λεχοῦς, ὅπου ζωντανὰ παρίστανται αἱ ὤψεις τῶν Ἀγγέλων, τῶν μάγων καὶ τῶν ποιμένων, ὅπου νομίζει τις ὅτι στίλβει ὁ χρυσός, εὐωδιάζει ὁ λίβανος καὶ βαλσαμώνει ἡ σμύρνα, καὶ ὅπου, ὡς ἐάν ἡ γραφικὴ* ἐλάλει, φαντάζεται τις, ἐπὶ μίαν στιγμὴν, ὅτι ἀκούει τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ».

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ κρέμαται ὁ μέγας ὀρειχάλκινος καὶ πολὺκλαδος πολυέλαιος, καὶ ὁλόγυρα ὁ κρεμαστός χορός, μὲ τὰς εἰκόνας τῶν Προφητῶν καὶ Ἀποστόλων, ὑφ' ὧν ἐτελοῦντο τὸ πάλαι οἱ σεμνοὶ γάμοι τῶν Χριστιανικῶν ἀνδρογύνων. Καὶ ὁλόγυρα αἱ μορφαὶ τῶν Μαρτύρων, Ὁσίων καὶ Ὁμολογητῶν, ἴστανται ἐπὶ τῶν τοίχων ἡρεμοῦντες, ἀπαθεῖς, ὅποιοι ἐν τῷ Παραδείσῳ, εὐθὺ καὶ κατὰ πρόσωπον βλέποντες, ὡς βλέπουνσι καθαρῶς τὴν Ἀγίαν Τριάδα. Μόνος ὁ Ἅγιος Μερκούριος, μὲ τὴν βαρεῖαν περικεφαλαίαν του, μὲ τὸν θώρακα, τὰς περικνημίδας καὶ τὴν ἀσπίδα, φαίνεται ὀλίγον τι ἐγκαρσίως βλέπων καὶ κινούμενος καὶ δρῶν, εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ ναοῦ, ἐκεῖ ὅπου διατρυπᾷ μὲ τὸ δόρυ του τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον ὠχρὸν Παραβάτην. Πελοιδνός ὁ παράφρων τύραννος, μὲ τὸ βλέμμα σβήνον, μὲ τὸ στῆθος αἱμάσσον, μάτην προσπαθεῖ ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ στέρνον του τὸν ὀξὺν σίδηρον, καὶ ἐξεμεῖ μετὰ τῆς τελευταίας βλασφημίας καὶ τὴν μιανὰν ψυχὴν του. Γεῖτων τῆς τρομακτικῆς ταύτης σκηνῆς παρίσταται γλυκεῖα καὶ συμπαθεστάτη εἰκὼν, ὁ Ἅγιος Κήρυκος, τριετίζον παιδίον, κρατούμενον ἐκ τῆς χειρὸς ὑπὸ τῆς μητρὸς του, τῆς Ἀγίας Ἰουλίττης. Διὰ δώρων καὶ θυσιῶν ἐζήτει ὁ διώκτης Ἀλέξανδρος νὰ ἐλύσῃ τὸ παιδίον, καὶ διὰ τοῦ παιδιοῦ τὴν μητέρα. Ἀλλ' ὁ παῖς, καλῶν τὴν μητέρα του καὶ ὑποφελλίζων τοῦ Χριστοῦ τὸ ὄνομα, ἔπτυσσε τὸν τύραννον κατὰ πρόσωπον, καὶ ἐκεῖνος ἐξαγριωθείς ἐκρῆμνισε τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς μαρμαρίνης κλίμακος, ὅπου συνέτριψε τὸ τρυφερόν καὶ διὰ στεφάνους πλασθὲν κραινόν.

Καὶ εἰς τὴν χηβάδα* τοῦ ἱεροῦ βήματος, ὑψηλά, ἐφαίνετο στεφανωμένη ὑπὸ Ἀγγέλων ἢ τῶν Οὐρανῶν Πλατυτέρα. Καὶ κατωτέρω, περὶ τὸ θυσιαστήριον, ἴσταντο, ἄρρητον σεμνότητα ἀποπνεύουσαι, αἱ μορφαὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων, τοῦ Ἀδελφοθέου, τοῦ Βασιλείου, τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Θεολόγου, καὶ ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἔχαιρον, διότι ἔμελλον ν' ἀκούσωσι καὶ πάλιν τὰς εὐχὰς καὶ τοὺς ὕμνους τῆς Εὐχαριστίας, οὓς αὐτοὶ ἐν Πνεύματι συνέθεσαν. Πέριξ δὲ καὶ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς εἰκονίζετο περιτέχνως ὅλον τὸ Δωδεκάκορτον καὶ τὰ Τάγματα τῶν

Ἀγγέλων καὶ ἡ Βρεφοκτονία, καὶ οἱ κόλποι τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ληστής, ὁ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁμολογήσας.

* * *

Ὅταν ἔφθασαν εἰς τὸ Κάστρον καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Χριστοῦ, τόσον θάλλπος ἐθάπυσε τὴν ψυχὴν των, ὥστε, ἂν καὶ ἦσαν κατάκοποι, καὶ ἂν καὶ ἐνύσταζόν τινες αὐτῶν, ἡσθάνθησαν τόσον τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ζῶσι καὶ τοῦ νὰ ἔχωσι φθάσει αἰσίως εἰς τὸ τέρμα τῆς πορείας των, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Κυρίου, ὥστε τοὺς ἔφυγε πᾶσα νύστα καὶ πᾶσα κόπωσης. Οἱ αἰπόλοι, εὐρόντες ἐνασχόλησιν καὶ πρόφασιν ὅπως καπνίζωσι καθήμενοι καὶ ἐνίοτε ὅπως ἐξαπλώνωνται καὶ κλέπτωσιν ἀπὸ κανένα ὕπνον, τυλιγμένοι μὲ τὰς κάπες των παρὰ τὸ πῦρ, εἶχον ἀνάψει ἔξω δύο πυρσούς, τὸν ἓνα ἔμπροσθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, τὸν ἄλλον πρὸς τὸ βόρειον μέρος. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ ἡ θερμότης ἦτο λίαν εὐάρεστος, τῇ βοήθειᾳ τῶν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν πυρῶν. Καὶ εἶχον σωρεύσει παμπόλλας δέσμας ξηρῶν ξύλων καὶ κλάδων οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες αἰπόλοι, μὲ τὰς ὀλίγας αἰγας καὶ τὰ ἐρίφια των, ὅσα δὲν εἶχον ψοφήσει ἀκόμη ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα τοῦ ἔτους ἐκείνου, οἱ τραχεῖς αἰπόλοι, οἵτινες εἶχον σώσει καὶ τοὺς δύο ὑλοτόμους ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς χιόνος. Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, καὶ ἐψάλη ἡ λιτὴ* τῆς μεγαλοπρεποῦς ἐορτῆς, μεθ' ὃ ὁ κύρ Ἀλέξανδρῆς ἤρχισε τὰς ἀναγνώσεις, καὶ ὅσοι ἦσαν νυσταγμένοι ἀπεκοιμήθησαν σιγὰ εἰς τὰ στασίδια των, βαυκαλιζόμενοι ἀπὸ τὴν ἔρρινον καὶ μονότονον ἀπαγγελίαν τοῦ κύρ Ἀλεξάνδρῃ. Ὁ ἀγαθὸς γέρων ἦτο ἐκ τοῦ ἀμιμήτου ἐκείνου τύπου τῶν ψαλτῶν, ὣν τὸ γένος ἐξέλιπε δυστυχῶς σήμερον. Ἐψαλλε κακῶς μὲν, ἀλλ' εὐλαβῶς καὶ μετ' αἰσθήματος.

Ἀλλ' ὅτε ὁ ἱερεὺς ἐξελθὼν ἔψαλλε τὸ «Δεῦτε ἴδωμεν πιστοί, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός», τότε αἱ μορφαὶ τῶν Ἀγίων ἐφάνησαν ὡς νὰ ἐφαιδρύνθησαν εἰς τοὺς τοίχους. «Ἀκολουθήσωμεν λοιπὸν ἔνθα ὁδεύει ὁ ἀστήρ», καὶ ὁ κύρ Ἀλεξάνδρῆς ἐνθουσιῶν ἔλαβε τὴν ὑψηλὴν καλάμην καὶ ἔσεισε τὸν πολυέλαιον μὲ τὰς λαμπάδας ὅλας ἀνημμένας. «Ἀγγελοι ὑμνοῦσιν ἀκαταπαύστως ἐκεῖ», κι ἔσεισθη ὁ ναὸς ὅλος ἀπὸ τὴν βροντώδη φωνὴν τοῦ παπα — Φραγκούλη μετὰ πάθους ψάλλοντος «Δόξα ἐν ὑψίστοις λέγοντες τῷ σήμερον ἐν σπηλαίῳ τεχθέντι», καὶ οἱ ἄγγελοι οἱ ζωγραφιστοί, οἱ περικυκλοῦντες τὸν Παντοκράτορα ἄνω εἰς τὸν θόλον, ἔτειναν τὸ οὖς, ἀναγνωρίσαντες οἰκεῖον αὐτοῖς τὸν ὕμνον.

Καὶ εἶτα ὁ ἱερεὺς ἐπῆρε καιρόν*, καὶ ἤρχισε νὰ προσφέρῃ τῷ Θεῷ
 θυσίαν αἰνέσεως.

* * *

Αἰφνης ἠκούσθησαν φωναὶ ἔξωθεν τοῦ ναοῦ. Ἐξῆλθον τινὲς τῶν
 ἀνδρῶν νὰ ἴδωσι τί τρέχει. Ἐξῆλθε καὶ ἡ θεὰ τὸ Μαλαμῶ, καὶ ὁ κύρ
 Ἀλεξανδρῆς ἔμεινε μὲ τὰ γυαλιὰ εἰς τὰ ὄμματα, βλέπων πρὸς τὴν θύ-
 ραν ἀριστερά του, καὶ διέκοψε τὴν ψαλμωδίαν του. Ὁ παπᾶς ἔρριψεν
 αὐστηρὸν βλέμμα πρὸς τὸν ψάλτην καὶ τὸν ἐκάρφωσεν εἰς τὴν θέ-
 σιν του.

Τὰς φωνὰς εἶχον ρήξει ὁ εἷς τῶν αἰτόλων καὶ ὁ εἷς τῶν ὑλοτό-
 μων, οἵτινες ἔτυχον καθήμενοι παρὰ τὸν πυρσόν, ἀνατολικῶς τοῦ να-
 σκου. Διὰ τῶν φωνῶν τούτων εἶχον ἀπαντήσει εἰς τινὰς κραυγὰς ἐλ-
 θούσας ἀπ' ἀντικρῦ, ἐκ τῆς θαλάσσης.

Ἐκεῖ ἐν μέσῳ τοῦ Κάστρου καὶ τῆς βραχώδους ἀκτῆς τοῦ Κουρού-
 πη, ἐσχηματίζετο ἐπισφαλὴς ὄρμος, ὁ Μικρὸς Γιαλός. Αἱ κραυγαὶ ἤρ-
 χοντο ἀκριβῶς ἐκ τῆς γειτονίας τῶν ἀπεσπασμένων βράχων καὶ σκοπέ-
 λων ὑπὸ τὴν φοβερὰν ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη.

Παρήλθε πολλὴ ὥρα, ἕως οὗ ἐννοήσωσι τί τρέχει. Ὅλοι σχεδὸν οἱ
 ἐκκλησιαζόμενοι εἶχον ἐξέλθει τοῦ ναοῦ. Ἐμείναν μόνον ὁ ἱερεὺς, ὅστις
 ἐκρατεῖτο ἀκλόνητος εἰς τὸ χρέος του, φορεμένος ἤδη τὰ ἱερὰ ἄμφια,
 ἐτοιμαζόμενος νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν προσκομιδὴν, καὶ ὁ κύρ Ἀλεξαν-
 δρῆς, τὸν ὁποῖον ἐκράτει τὸ βλέμμα τοῦ ἱερέως.

Ἐν τούτοις, κατ' εἰκασίαν μᾶλλον ἢ ἐκ βεβαίας πληροφορίας, ἐνόη-
 σαν, ὅτι ἐκεῖ, ὑπὸ τὸν Κουρούπη, εἶχε προσαράξει πλοῖον, ἀπὸ τοῦ πε-
 λάγους ἐρχόμενον. Ἡ σελήνη εἶχε δύσει, καὶ ὁ πυρσὸς δὲν ἔρριπτε πόρ-
 ρω τὸ φῶς. Ἐβλεπον ἀμυδρῶς ἐκεῖ ἀπέναντι, εἰς ἀπόστασιν μιλίου σχε-
 δόν, ἐπὶ τοῦ μαυρισμένου ὄγκου τῶν ἀλικτύπων βράχων. Ἀντήχουν ἐν
 τῇ σιγῇ τῆς νυκτός, μεγεθυνόμεναι ἀπὸ τὰς ἡχούς, κραυγαὶ ἀγωνίας καὶ
 παραχῆς, ὅμοιαι μ' ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐκχύνουσι κινδυνεύοντες ἄνθρω-
 ποι ἢ ναυαγοὶ σαστισμένοι.

Οἱ ἄνδρες ἔσπευδον νὰ ρίψωσιν ἐπὶ τῆς πυρᾶς ὅσα κλαδιά εἶχον
 πρόχειρα ἀκόμη, σχηματίζοντες ὀγκωδεστέραν τὴν φλόγα. Ἄλλο μέ-
 σον βοηθείας δὲν εἶχον ταχύ.

Ἐν τούτοις ὁ Στεφανῆς ὁ πορθμεὺς καὶ ὁ Μπάντας καὶ ὁ Νυφιώ-
 της ὁ Γιάννης καὶ ὁ Ἀργύρης καὶ ὁ ἀδελφός του ἔλαβαν ἀνὰ ἓνα δαυ-
 λὸν καὶ τὰ δύο φανάρια, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ κατέλθωσι τρέχοντες εἰς τὸν

Μικρόν Γαλόν. 'Αλλ' ἂν ὁ κρημνώδης δρομίσκος δὲν ἦτο χιονισμένος, θὰ ἐχρειάζετο σχεδὸν ἡμίσεια ὥρα, διὰ νὰ κατέλθῃ τις ἐκεῖ ἀπὸ τὸ Κάστρον καὶ τώρα ὅπου ἦτο χιονισμένος, καὶ ἦτο νύξ, τρίτη ὥρα μετὰ τὰ μεσάνυχτα, οὔτε μία ὥρα δὲν θὰ ἤρκει. Εἰς μίαν δὲ ὥραν ἡδύναντο νὰ κατασυντριβῶσι δεκάδες πλοίων καὶ νὰ πνιγῶσιν ἑκατοντάδες ἀνθρώπων.

Οὐχ ἤττον οἱ ἄξεστοι ἐκείνοι ἀνθρώποι, ἐκ τῆς αὐθορμῆτου ἐκείνης φιλάνθρωπίας, ἥτις εἶναι οἰονεὶ φυσικὴ ὁρμή, ὡς συμπάθεια τῆς σαρκὸς πρὸς τὴν σάρκα, καὶ εἶναι τὸ πρῶτον καὶ τελευταῖον αἰσθημα τὸ συγκινοῦν τὴν καρδίαν, μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν, καὶ πρὶν προφθάσασα πνεύσῃ ἡ παγερὰ πνοὴ τῆς φιλαυτίας καὶ ἀδιαφορίας, οἱ ἀνθρώποι, λέγω, ἔλαβον τοὺς δαυλοὺς των κι ἔτρεξαν ἔξω τῆς πύλης καὶ τῆς γεφύρας, καὶ ἤρχισαν νὰ τρέχωσι τὸν κατήφορον.

Οἱ λοιποί, μείναντες ἐπάνω, ἡσχολοῦντο ν' ἀνανεῶσιν ὁλονὲν τὴν φλόγα, μὴ παύοντες νὰ ρίπτωσι ξηρὰ κλαδιά εἰς τὸ πῦρ.

Ὁ ἱερεὺς ἐβράδυνεν ἐπίτηδες εἰς τὴν Πρόθεσιν, κι ἐμνημόνευσε τὴν πρωτὴν ἐκείνην ὕσα ὀνόματα εἶχεν ἀποθαμένα, οὐ μόνον τὰ ἰδικά του καὶ τῶν ἐλθόντων πανηγυριστῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν ἐνοριτῶν του, οὐ μόνον ὅσα εἶχε γραπτὰ, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐκ μνήμης ἐγνώριζεν· ἐγνώριζε δ' ἐκ μνήμης ὅλα τὰ ὀνόματα τῆς πολίχνης, ἀποθαμένα καὶ ζωντανά. Ἐδεήθη καὶ ὑπὲρ διασώσεως τοῦ κινδυνεύοντος πλοίου, περὶ οὗ, χωρὶς νὰ ζητήσῃ ἐξήγησιν ἀμέσως εἶχεν ἐννοήσῃ τὰ συμβάντα.

Τέλος αἱ κραυγαὶ μικρὸν κατὰ μικρὸν ἔπαυσαν, ἡσυχία ἐπῆλθεν. Ἐφάνη, ὅτι βωβὴ συμφορὰ εἶχεν ἐνσκήψῃ, ἢ ὅτι ἡ δυσχέρεια ἔλαβε πέρας. Δύο ἄλλοι ἄνδρες ἀνησυχήσαντες ἐξῆλθον ἕως τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν, πέραν τῆς ξυλίνης γεφύρας μὲ δύο πυρσοὺς εἰς τὰς χεῖρας.

Παρήλθεν ὀλίγη ὥρα, ὁ ἱερεὺς ἀργὰ - ἀργὰ ἐμβῆκεν εἰς τὴν λειτουργίαν, ἐλπίζων νὰ ἤρχοντο ἐν τῷ μεταξὺ καὶ οἱ ἀπόντες. Ἄλλ' ἡ λειτουργία προϋφάει καὶ ψυχὴ δὲν ἐφαίνετο. Τέλος εἰς τὸ «Μετὰ φόβου Θεοῦ» ἐπέστρεψαν πρῶτοι οἱ τελευταῖοι ἐξελθόντες πρὸς ἐπισκόπησιν, εἶτα εἰσῆλθον ὁ μπάρμπα Στεφανῆς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ καταβάντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, καὶ μετ' αὐτὸν τρεῖς ἄγνωστοι μὲ ναυτικὰ ἐνδύματα

καὶ μὲ κηρωτοὺς ἐπενδύτας. Ἐφθασαν ὅλοι ἀκριβῶς, ὅπως ἀσπασθῶσι τὰς εἰκόνας καὶ λάβωσι τὸ ἀντίδωρον.

Ἐνῶ ὁ κύρ Ἀλεξανδρῆς ἀνεγίνωσκε τὸ «Εὐλογήσω τὸν Κύριον», οἱ ἄνδρες ἐξηγοῦντο ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὰ συμβάντα. Τὸ ἐξωκεῖλαν πλοῖον ἦτο τὸ γ ο λ ε τ τ ῖ* τοῦ καπετὰν Κωνσταντῆ τοῦ Λημνιαραίου, αὐτοπροσώπως παρόντος ἐκεῖ. Ὁ ἴδιος, ἀνὴρ μεσήλιξ, βραχὺς τὸ σῶμα, μὲ ἄδρὸν μύστακα, διηγεῖτο τὰ ἐξῆς : Πρὸ δύο ἡμερῶν ἦτο προσωρμισμένος εἰς τὴν Δάφνην, τὸν μεσημβρινὸν ὄρμον τοῦ Ἀγίου Ὁρους, ἀλλ' ὁ βοριάς τὸν ἐξ ο ὕ ρ ι α σ ε*, αἱ ἄλυσίδες τῶν ἀγκυρῶν του ἐκόπησαν ὑπὸ τῆς βίας τοῦ ἀνέμου, καὶ παρεσύρθη διὰ μιᾶς δέκα μίλια μακράν. Μάτην προσεπάθει μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις του νὰ προσεγγίσῃ εἰς τὸν Κωφόν, τὸν γνωστὸν ὄρμον τῆς Συκιᾶς, τοῦ μεσαίου λαίμου τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἅμα εἰσπλεύσῃ τις δὲν βλέπει πλέον πόθεν εἰσέπλευσεν, ἀλλ' ὅπου δυσκόλως εἰσπλέει τις. Ὁ ὄρμος ὁμοιάζει μὲ λίμνην μεσόγειον, μὴ ἔχουσαν ὁρατὸν στόμιον, τόσον εἶναι ἀσφαλῆς. Καὶ τὸ γολεττί ξυλάρμενον, μετὰ ματαίας προσπαθείας, παρεσύρθη ὑπὸ τῆς τρικυμίας πρὸς τὰς νήσους, ὅπου τὴν νύκτα ἐκείνην τῶν Χριστουγέννων οἱ ἀγωνιῶντες ναυβάται εἶδον ἔξαφνα φῶς, ὡς φάρον ὀδηγοῦντα, αὐτοὺς τοὺς πυρσούς, οὓς εἶχον ἀνάψει ἔμπροσθεν τοῦ ναῦσκου τοῦ Χριστοῦ οἱ τραχεῖς αἰπόλοι.

Ὁ πυρσὸς ἐκεῖνος ἐφάνη πρὸς αὐτοὺς ὡς θεῖον πράγματι θαῦμα, ὡς νὰ ἐθερμαίνοντο περὶ αὐτὸν ἀγραυλοῦντες οἱ ποιμένες ἐκεῖνοι ἀκούοντες τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις». Ἐπλησίασαν, φερόμενοι μᾶλλον ἢ πλέοντες, πρὸς τὸ μέρος τοῦτο, καὶ τότε ἐκινδύνευσαν νὰ κατασυντριβῶσιν εἰς τοὺς βράχους τοῦ Κουρούπη. Εὐτυχῶς δι' ἐπιτηδεῖου χειρισμοῦ, ἀπέφυγον τὴν καταστροφὴν, κι ἐκάθισε τὸ σκάφος εἰς τὰ ρηγά, ἐπὶ τῆς ἄμμου, ὅπου τόσον καλὰ ἦτο ἐξησφαλισμένον, ὅσον δὲν ἦδύνατο νὰ εἶναι μὲ τὰς δύο ἀγκύρας του, τὰς μεινάσας ὡς ὁμήρους εἰς τὸν βυθὸν τοῦ ὄρμου τῆς Δάφνης.

Ἐφεξὲν ὁ Θεὸς τὴν χαρμόσυνον ἡμέραν, καὶ οἱ αἰπόλοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ σφάξωσι καὶ ψήσωσι δύο τρυφερά ἐρίφια, ἐνῶ οἱ ὑλοτόμοι εἶχαν φέρεи ἀπὸ τὸ βουνὸν πολλὰς δωδεκάδας κοσσύφια ἀλατισμένα καὶ ὁ καπετὰν - Κωνσταντῆς ἀνεβίβασεν ἀπὸ τὸ γολεττί, τὸ ὅποῖον οὐδένα κίνδυνον διέτρεχε ὅπως ἦτο καθισμένον, ἂν δὲν ἔπνεε νότος ἀπὸ τῆς ξηρᾶς νὰ τὸ ἀπωθήσῃ πρὸς τὸ πέλαγος, δύο ἀσκούς γενναίου οἴνου καὶ ἓν καλάθιον μὲ αὐγά καὶ κασκαβάλι τῆς Α ἴ ν ο υ* καὶ ἡμίσειαν δω-

δεκάδα ὄρνιθας καὶ μικρὸν βυτίον μὲ σκομβρία. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ὑψράνθησαν, ἐορτάσαντες τὰ Χριστούγεννα μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπείας ἐπὶ τοῦ ἐρήμου ἐκείνου βράχου. Τὴν νύκτα ἐκοιμήθησαν ἐν μέσῳ ἀφθόνων πυρῶν, μὲ ἀρκετὰ δὲ σκεπάσματα καὶ καπότας, ὅσα καὶ οἱ ἐκ τῆς πολίχνης πανηγυρίζοντες εἶχαν φέρει μεθ' ἑαυτῶν καὶ οἱ αἰγοβοσκοὶ εἶχαν εἰς τὸ Κάστρον, καὶ ὁ ἐκ Λήμνου φιλότιμος καραβοκύρης ἐκόμισεν ἀπὸ τὸ πλοῖόν του.

Τὴν ἐπαύριον ὁ ἄνεμος ἐκόπασε, τὸ ψῆχος ἡλαττώθη πολὺ καὶ ἐπαυφελούμενοι τὴν ἀνακωχὴν τοῦ χειμῶνος ἀπεφάσισαν ν' ἀπέλθωσιν. Ὁ μπάρμπα - Στεφανῆς καὶ ὁ υἱός του μετὰ δύο ἄλλων βοηθῶν ἐπανῆλθον εἰς τὴν μικρὰν ἀμμουδιὰ ὑπὸ τὰ Μποστάνια, καθείλκυσαν τὴν λέμβον, ἐπέβησαν αὐτῆς, καὶ κάμψαντες τὸ Κάστρον, τὴν ἔφεραν ἀπὸ Σοφρὰν* εἰς τὸ βορειοανατολικὸν μέρος. Τῇ βοηθείᾳ τῆς δυνατῆς βάρκας τοῦ μπάρμπα - Στεφανῆ καὶ τῆς μικρᾶς φ ε λ ο υ κ α ς* τοῦ Λημνίου κυβερνήτου, τόσοι βραχίονες συμπονήσαντες, δὲν ἐβράδυναν νὰ ξεκαθίσωσιν ἀπὸ τὴν ἄμμον τὸ γολεττί, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχε πάθει τίποτε, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς μαλακῶς πλαγιασμένον καὶ ἀναπαυόμενον κατόπιν πολλῶν κόπων. Καὶ ἀποχαιρετήσαντες τοὺς αἰπόλους, ἐπεβιβάσθησαν οἱ μὲν εἰς τὸ γολεττί, οἱ δὲ εἰς τὴν βάρκαν, πότε ρυμουλκουμένην, πότε ρυμουλκοῦσαν, καὶ μὲ ἱστία καὶ μὲ κώπας πλέοντες, διὰ τῆς βορειοανατολικῆς ὁδοῦ τὴν φορὰν ταύτην, ὡς συντομωτέρας καὶ εὐπλωυτέρας εἰς τὴν κάθοδον, ἔφθασαν αἰσίως εἰς τὴν πολίχνην.

« Τὰ "Απαντα », τ. Γ' σ. 259 κ. ἐ.

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Ι Κ Ε Τ Η Σ

Ἰκέτης σου ἔτρεξα, ἐκκλησοῦλα τοῦ βουνοῦ,
μὲ τὸ βαθὺν ἀντίλαλο τοῦ ἑσπερινοῦ,
καὶ εἶμαι ὀρφανός. Καὶ ζήτησα νὰ βρῶ ἀντιστύλι
στ' ἀσημοκαντηλιοῦ τὸ φῶς, ποὺ μοῦχεις στείλει
τοῦ κάμπου π ε τ ρ ο κ α λ α μ ι ά.

Κι ἤρθα. 'Αγιοκέρια λάμπανε· λιβανωτός,
καπνός με πῆρε στήν ἀγκάλη τοῦ παντός.
Κι εἶμαι ὀρφανός. Μὰ ὁ ἐσπερινός γλυκά σημαίνει.
Κι ἄκουσα μιὰ φωνή μυστηριακή νὰ βγαίνει :
— 'Εδῶ εἶμ' ἐγώ! τῶν οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα
γιὰ ὅλους Μητέρα.

« Ἐγκόλπια »

Νικόλαος Πετιμεζᾶς-Λαύρας

ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

(5 η Δεκεμβρίου, παραμονή τοῦ Ἀγ. Νικολάου)

Ἐβράδυσεν.

Ὁ ἥλιος δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὕρους ἐπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου μας καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησίδια τὰς τελευταίας του ἀκτῖνας. Ἐλάμβανε μαζί του ὅλον τὸ εὐφρόσυτον τῆς ἡμέρας θάλαπος * καὶ ἄφηνεν εἰς τὰ βουνὰ τὸ ὀξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγαιον *.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία ἄσπρα καίκια ἤρχοντο βιαστικά ν' ἀράξουν χάριν τῆς ἐορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἐσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθοῦν. Καὶ ἀπὸ τὴν ἐξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ οἱ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπόν.

Ἦδη ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλάλει, ἐκελάδει ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδῆποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θ' ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία· τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος.

Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἐπρεπεν ὅλοι νὰ παρευρεθοῦν, διότι ἠτύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἐορτὴν τοῦ εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης, ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέφῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον. Ὅταν εἶναι εἰς τὸ πέλαγος, εὔχεται νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἐορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυα-

γὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῇ, ἥ ὅταν εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἄγγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῇ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετίσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του.

Ἴδου λοιπὸν πάντες, γεωργοὶ καὶ ναῦται, συναθροίζονται τώρα εἰς τὴν ἀγρυπνίαν, συνωστιζόμενοι ἔμπροσθεν τῆς εἰκόνος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, παλαιᾶς Βυζαντινῆς ἀγιογραφίας, ὀλίγον μαυρισμένης ἢ ὑπὸ τοῦ χρόνου ἢ διότι ὁ ζωγράφος ἠθέλησε διὰ τοῦ σκιεροῦ χρώματος νὰ παραστήσῃ τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον τοῦ θαυματουργοῦ Ἀρχιερέως.

Καὶ ἀνάπτουν ὅλοι οἱ ναῦται τὰς μεγάλας λαμπάδας, τὰς ὁποίας εἶχον φέρει ἀπὸ τὸ ταξίδιον, καὶ λάμπει ἡ εἰκὼν καὶ λάμπει ἡ ἐκκλησία. Ἀκτινοβολεῖ τὸ πρᾶν τοῦ Ἁγίου πρόσωπον ἐκ χαρᾶς, νομίζεις, ὡς νὰ εὐχαριστεῖτο, διότι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐβούλετο ὁ μικρὸς ναὸς ἀπὸ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν τῶν ἁσμάτων καὶ τῶν ἐγκωμιαστικῶν ὕμνων, οἱ ὅποιοι μὲ ἰδιαίτεράν ἀγάπην ἐπανελάμβανον τὸ «Ἄγιε Νικόλαε!»

Εὐχαριστοῦνται γῦρο - γῦρο οἱ ναῦται ἀκούοντες τὰ ἅσματα καὶ προσβλέπουν ἀτενῶς* εἰς τὴν εἰκόνα, κατάφορτον ἀπὸ τὰ ἀναθήματα*, μεταξὺ τῶν ὁποίων διαπρέπουν ἀργυρᾶ μικρὰ πλοιάρια, πλοιάρχων ἀφιερῶματα.

Κατὰ τὰς στιγμὰς ἐκείνας, ἐνόμιζες, ὅτι ἡ εἰκὼν προσελάμβανε θαυμασίαν κίνησιν καὶ ζωὴν αἰφνίδιον. Ἐνόμιζες ὅτι ἐκινούντο οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ἁγίου καὶ ἠυλόγει ἡ χεὶρ τοὺς προσφιλεῖς του ναυτίλους καὶ ὅτι συχνὰ μετέβαλλεν ὄψιν τὸ γηραιὸν του πρόσωπον.

Ἄλλος ἐκ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων, ἔχων εἰς τὸν νοῦν του τὴν παροιμιώδη τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἐλεημοσύνην καὶ τὴν πρὸς τοὺς πένητας συμπάθειαν, τὸν ἔβλεπε γλυκύν καὶ μειδιώντα. Ἄλλος πάλιν ἔχων εἰς τὸν νοῦν του, ὅτι κάποτε ὁ Ἐπίσκοπος Νικόλαος, ἄγριος καὶ ἀπειλητικός, ἐμφανισθεὶς ἐκράτησε τοῦ δημίου τὴν χεῖρα, ἔτοιμον νὰ θανατώσῃ τρεῖς ἄνδρας ἀθώους, συκοφαντηθέντας, τὸν ἔβλεπεν εἰς τὴν εἰκόνα ἄγγιον καὶ ἀπειλητικὸν μὲ πύρινα βλέμματα. Ὁ δὲ αὐτῆς ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ὁ Ἅγιος ἔσωσε τὸ κλυδωνιζόμενον* σκάφος, ἔτοιμον νὰ καταποντισθῇ, ἐφαντάζετο αὐτὸν ἱστάμενον ἀτρόμητον ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ βαστάζοντα κραταιῶς* τὸ πηδάλιον, ἐνῶ ἡ εἰκὼν παρίστα αὐτὸν καθήμενον ἐπὶ θρόνου καὶ εὐλογοῦντα. Ἐκεῖνος δὲ πάλιν ὁ ἐνθυμούμενος τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἡμίπνικτον

τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον* τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ λευκὸν τοῦ γένειοι ἐσταζεν ἀκόμη ἡ θάλασσα.

Τόσῃν ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν.

« Διηγῆματα » τ. Β', σ. 49 κ. ἐ.

'Αλέξ. Μωραΐτιδης

Η ΓΛΥΚΟΦΙΛΟΥΣΑ

...Τὸ πέλαγος ἀπλοῦται ἀτελείωτον, ἀνὰ τὴν ἀχανῆ ἑκτασιν ἀπὸ ἀκτῆς ἕως ἀκτῆς καὶ ἀπὸ κόλπου ἕως κόλπου, καὶ χαμηλώνει ὁ οὐρανὸς εἰς τὴν μίαν ἄκραν, τὴν ἀπωτέραν, διὰ τὰ περιπτυχθῆ ἑγγύτερον τὴν ἐσχατιὰν τῶν θαλασσῶν, ὁ σάπφειρος* φιλῶν τὸν σμάραγδον*, τὸ βαθύχλωρον ἀντασπαζόμενον τὸ γλαυκόν*. Φυσᾷ ὁ Καικίας*, κατερχόμενος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Θράκης, καὶ ὁ βορρᾶς παγερὸς ἀποσπᾶται μυριοπτέρυγος ἀπὸ τὸν νεφελοσκεπῇ καὶ χιονοστέφανον Ἄθω, καὶ ὁ Αργέστης* ριγηλὸς κατεβαίνει ἀπὸ τὸν γεραρὸν Ὀλυμπον, φρίσσει τὸ κύμα εἰς τὴν ἐπαφὴν τῆς ψυχρᾶς πνοῆς, φρικτῶ ὁ πορφυροῦς πόντος ἀπὸ τὴν κραταῖαν αὖραν, ρυτιδούται ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν ἀλλεπάλληλον ραγδαίαν ριπήν, ἀγριαίνει τὸ πέλαγος, ὠρύεται* μανιωδῶς ἡ καταιγίς, ρήγνυται τὸ κύμα εἰς τοὺς σκληροὺς αἰχμηροὺς βράχους. Συννεφοῦται ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὰς μαύρας κάπας τῶν θυελλῶν, τὰς σωρευομένας ἐπάνω του, φαινὸς στῦλος προκύπτει ἐν ἀκαρεῖ* ἐν μέσῳ ἀχανοῦς κυκεῶνος* στραβίλων· ἰδοὺ ἡ ἀκτίς θὰ διώξῃ τὸ ἔρεβος*, ἡ γαλήνη θὰ ἐξώσῃ τὸν τυφῶνα*.

Τὸ παρεκκλήσιον ἦτο κτισμένον ἐπάνω εἰς τὸν βράχον, μαστιζόμενον ἀπὸ θυελλας καὶ λαίλαπας, λικνιζόμενον ἀπὸ τὸ αἰετάραχον καὶ πολύρροιβδον* κύμα, νανουριζόμενον ἀπὸ τὰ ἄσματα, τὰ ἐποῖα ὁ ἄνεμος ἔψαλλε δι' αὐτὸ εἰς τοὺς σκληροὺς βράχους καὶ εἰς τὰ ἡχώδη ἄντρα. Οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἴσταντο ἀκόμη ἄρραγεῖς*, πετροθεμελιωμένοι, σώζοντες μικρὸν ἐπίχρισμα*, ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ, περὶ τὴν μεσημβρινοδυτικὴν γωνίαν, χορταριασμένοι καὶ μαυροπράσινοι περὶ τὴν βορειοανατολικήν.

Ἡ στέγη, φέρουσα ἀκόμα ὀλίγας κεράμους καὶ πλάκας, ἐστηρίζετο, ἐπὶ δοκοῦ μὲ πολλὰς ἀκτῖνας ἐκ σκληρᾶς καστανέας. Ὀλόγυρα εἰς

τούς τοίχους, ύψηλὰ ἄνω τῶν ὑπερθύρων καὶ ὑπὸ τὰ γεῖσα τῆς στέγης ὥραϊα μικρὰ πινακία παλαιῶν χρόνων ἦσαν ἐγκολλημένα, σχηματίζοντα μέγαν σταυρὸν ἐπὶ τῆς χηβάδος τοῦ ἱεροῦ βήματος πρὸς ἀνατολὰς μετὰ ὑποποδίου εἰς σχῆμα ἀνεστραμμένου Τ ἐκ πέντε ἄλλων πινακίων, καὶ ἄλλους δύο σταυροὺς δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν, ὑπερθεῖν τῶν δύο παραθύρων τοῦ χοροῦ καὶ τέταρτον σταυρὸν ἄνωθεν τῆς φλιᾶς τῆς εἰσόδου, δυσμóθεν.

Τὰ ὥραϊα παλαιὰ πινακία ἦσαν ὅλα χρωματιστά, γαλάζια καὶ ὑποπράσινα καὶ κιτρινωπὰ καὶ λευκά, μὲ κλαδάρια καὶ μὲ λούλουδα καὶ μὲ πουλιά, φιλοκάλως καὶ κομψῶς διατεθειμένα, στίλβοντα* εἰς τὸν ἥλιον, χάσμα* τῶν ὀφθαλμῶν, κειμήλια ὑψηλὰ κείμενα, στερεὰ βαλμένα εἰς τὰς κόγχας των, ἀφελῆ ἀναθήματα, λείψανα παλαιῶν χρόνων, περισσώματα* ἀρπαγῶν καὶ δηώσεων* παντοίων, ὀλιγώτερον φεῦ! ἀσφαλῆ ἀπὸ τῆς νεωτέρας ἀρχαιοκαπηλικῆς μανίας. Καὶ ὁ ἀπλὸς οὗτος στολισμὸς παρεῖχε μεγάλην χάριν, μεμιγμένην μὲ ἄρρητον* τρυφερὸν θέλητρον, εἰς τὸ μικρὸν βραχοφυτευμένον παρεκκλήσιον, ἐμπνέων εἰς τὸν ἐπισκέπτην μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ διασκελίσῃ τὸ κατώφλιον, νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν πενιχρὸν ναῖσκον, νὰ ἀνάψῃ κηρίον, νὰ κάμῃ τὸν σταυρὸν του, καὶ ν' ἀσπασθῇ εὐλαβῶς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας τῆς Γλυκοφιλούσης, τῆς ζωγραφισμένης παρειὰν μὲ παρειὰν μὲ τὸ πρόσωπον τοῦ ὑπερθέου Βρέφους Τῆς.

Καὶ πάλι κίνησα νάρθω, Χριστέ μου, στὴν αὐλή σου,
νὰ σκύψω στὰ κατώφλια σου τὰ τρισαγαπημένα,
ὅπου μὲ πόθο ἀχόρταγο τὸ λαχταρεῖ ἡ ψυχὴ μου,

καί, ἂν δὲν ἦτο ἄλλως πολυάσχολος ἀπὸ τὴν βιοτικὴν τύρβην, νὰ σταθῇ ν' ἀκούσῃ τὰς Μεγάλας Ὠδὰς καὶ τὸν Ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, ψαλλόμενα ἀπὸ τὸν μπάρμπ' Ἀναγνώστην τὸν Παρθένον, τὸν μόνον βοηθὸν τοῦ παπα - Μπεφάνη εἰς ὅλας τὰς λειτουργίας, ὅσας ἐτέλει ἐκεῖνος, τὰς ἡμέρας ταύτας ἐξ εὐχῆς καὶ ταξίματος, κατὰ προτίμησιν, εἰς τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον.

Ἡ σάρκα μου ἀναγάλλιασε σιμὰ σου καὶ ἡ καρδιὰ μου.
Τὸ χελιδόνι βρῆκε φωλιὰ καὶ τὸ τρυγόνι σκέπη

νὰ βάλουν τὰ πουλάκια τους τὰ δόλια νὰ πλαγιάσουν,
τὸν ἱερό σου τὸ βωμό, ἀθάνατε Χριστέ μου¹.

Καὶ ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς θὰ εὗρισκε μεγάλην γλύκαν καὶ παρηγοριάν ἀπὸ τὶς πίκρες τοῦ κόσμου, εἰς τὸ νὰ θεωρῇ μόνον τὴν πενιχρὰν κاندήλαν καίουςαν ἐμπρὸς εἰς τὴν ὡραίαν εἰκόνα, τὴν ζωγραφισμένην ἀπὸ τὸν μακαρίτην Ἀθανάσιον τὸν Κεφαλᾶν, ἡπειρώτην, ἀνδρὰ ἀγωνιστὴν, εὐπαίδευτον, πολὺγλωσσον καὶ ζωγράφον.

Ἡ ὡραία μικρὰ εἰκὼν, μὲ τὸ ὥχρον πρόσωπον τῆς Παναγίας ἐνούμενον κατὰ παρειάν μὲ τὸ λευκὸν καὶ ἔνθεον πρόσωπον τοῦ λατρευτοῦ βρέφους τῆς, εἶχεν ἄφατον* γλυκύτητα καὶ ἦτο καλλίστη ἔκφρασις τῆς μητρικῆς στοργῆς, τῆς γεννωμένης ὡς ἐκ πικρᾶς ρίζης γλυκέος καρποῦ, εὐθὺς μὲ τὰς ὠδῖνας* τοῦ τοκετοῦ, καὶ συναυξανομένης μὲ τῆς ἀνατροφῆς τοὺς κόπους καὶ τὰς μερίμνας.

Καὶ ὁ φιλακόλουθος πιστὸς δὲν θὰ ὑστέρει τῆς ἀμοιβῆς διὰ τὴν εὐσεβῆ προσέλευσιν.

Κάλλιο μιὰ μέρα στὴ δική σου αὐλή, παρὰ χιλιάδες
στὸν ἴσκιό ᾧς εἶμαι τοῦ ναοῦ σὰν παραπεταμένος
καλλίτερα, παρὰ νὰ ζῶ σ' ἄρματωλῶν λημέρια.

Δεξιὰ ἐπὶ τοῦ τέμπλου ἦτο ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Προδρόμου. Ἀριστερὰ ἡ Παναγία ἡ Γλυκοφιλοῦσα, ἡ προστάτις τῶν μητέρων, καὶ ὁ Ἅγιος Στυλιανός, ὁ φίλος καὶ φρουρὸς τῶν νηπίων.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοίχου ὑπῆρχον ἀκόμη ὀλίγοι ἄγιοι, ζωγραφισμένοι ἀπὸ παλαιοῦ καιροῦ. Ἦσαν ὁ Ἅγιος Ἐλευθέριος καὶ ἡ Ἁγία Μαρίνα. Εἶτα ἦσαν ὁ Ἅγιος Γεώργιος καὶ ὁ Ἅγιος Δημήτριος, μὲ τὰ χατζάρια των, μὲ τὰς ἀσπίδας, μὲ τοὺς θώρακὰς των καὶ τὴν ἄλλην πανοπλίαν των. Καὶ ἡ Ἁγία Βαρβάρα καὶ ἡ Ἁγία Κυριακὴ μὲ τοὺς σταυροὺς καὶ μὲ τοὺς κλάδους τῶν φοινίκων εἰς τὰς χεῖρας.

Ἦτο ἐκεῖ καὶ ὁ ὅσιος ποιμὴν, ὁ ἀσκητὴς, μὲ τὴν ἀπάντησίν του εἰς τὸν Ἀνθύπατον, προκειμένου περὶ ζωῆς καὶ θανάτου τοῦ ἀθώου ἀνεψιοῦ του «εἰ μὲν εὗρεις ἔνοχον, κόλασον* αὐτόν, εἰ δὲ ἀθῶον, ὡς θέλεις πρᾶξον!» Ἦτο καὶ αὐτὸς ἐκεῖ, προστάτης οὐδὲν ἤττον* καὶ φρου-

1. "Ολοι οἱ στίχοι εἶναι παράφρασις τοῦ ΠΓ' ψαλμοῦ.

ρὸς τῶν ἀκάκων καὶ τῶν παιδίων. Ἦτο καὶ ὁ Ὅσιος Μωϋσῆς, ὁ Αἰθίοψ, « ἄνθρωπος ὄψιν καὶ Θεὸς τὴν καρδίαν ».

Τὸ παρεκκλήσιον ἐώρταζε τῇ 26 Δεκεμβρίου, τὴν Σύναξιν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου.

« Τὰ Ἀπαντα » τ. Β', σ. 257

Ἀλέξ. Παπαδιαμάντης

Τ Α Φ Ω Τ Α

Ὁ κόλπος ἐκτείνεται εὐρύς, μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμιον αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἔρχεται τοῦ μεγάλου πελάγους ἡ βαθεῖα ἀναπνοή.

Πρωτὶ καὶ σκεπαστὸς ὁ ὀρίζων, συννεφιά, ἀπειλὴ ὕδατος ἄνωθεν, οἰμωγὴ* κύματος κάτωθεν.

Σκοτεινὴ ἡ ὄψις τῶν νεφῶν, βαρεῖα ὡς κατηφὲς πρόσωπον, ἔτοιμον εἰς δάκρυα. Ἀνώμαλη ἡ ράχις τοῦ νεροῦ, ἐξογκουμένη ὡς στήθην φουσκώνοντα ἐκ πόνου. Καὶ ἐπάνω εἰς αὐτήν, σειόμενα, γοοῦντα καίκια, τράτες, βάρκες, συμφυρμὸς σκιοινῶν, κατάρτια, ξάρτια. Καὶ παρέκει ξυλίνη ἀποβάθρα πτωχικὴ, ριγμένη εἰς τὰ κύματα.

Πίσω δῶθε κεῖθε μέσ' στὴ ρεμματιά σπιτάκια σκαρφαλώνουν παστρικά, λευκά, νανοφυτ* σπίτια χωρικῶν, σπιτάκια νησιώτικα μὲ παρθυράκια πράσινα, κεραμίδια κόκκινα, αὐλόγυρους μικροῦς, περιποιημένους καὶ φραχτίτσες ἀγκαθιῶν καὶ γαρυφάλλων φυλλαράκια καὶ λαχανικά. Ποῦ καὶ ποῦ περικοκλάδες καὶ κισσοὶ σκαρφαλώνοντες στοὺς τοίχους, βλέπουν ἀνοιχτὰ τὴν θάλασσα τὴν ἄγρια καὶ τὴν ἀπέναντι στεριά. Καὶ γύρο βουνάκια πεύκων εἰς τὰ ὁποῖα τὰ σπιτάκια ἀκουμποῦν στηρίζουν τὰ πλευρά των, προφυλάσσονται ἀπὸ τὸν ἄνεμον, σμιγμένα, στριμωγμένα, μὲ τοὺς στενοὺς των τοὺς δρομάκους, ἀλληλοζεσταίνονται.

Κι ἐπάνω στὴν σκαλίτσα - ἀποβάθρα σὰ βαρὺ, γιὰ τὴν μικρὴ αὐτὴ σανιδένια γεφυρούλα, ὅπου δένουν τὰ παλαμάρια τοὺς οἱ τράτες καὶ ἀράζουν οἱ βαρκοῦλες, μαζωμένο τὸ χωριό: Παπᾶς μαυροφορῶν, λευκογένης καὶ μὲ ἀργυροῦς βοστρύχους*, ἀπλωμένους ἐπάνω εἰς τὸ μελανὸν ροῦχον, ὅπως μπροστὰ του εἰς τὸ κύμα ὁ ἀφρός, ὅπως τριγύρω του τὸ χιόνι στὰ βουνά. Ξέσκεπος μὲ σταυρὸ εἰς τὸ δεξιόν, τὸ καλυμμάχι εἰς τὸ ἄλλο. Παλληγκάρια ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ. Ζωνάρια. Βράκες. Κοῦκοι. Οἱ γυναῖκες πίσωθε μὲ χρωματιστὰ τσεμπέρια, κεντητὰ πουκάμισα καὶ

κοντογούνια, πρόσωπα ροδισμένα, ἡ Ἑλλάδα τοῦ ἀγροῦ, τῆς θαλάσσης, τοῦ ὄρους, μυροβολοῦσεν ἀπὸ τὴν ἄλμην* καὶ ἀπὸ τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς. Ἀχνα λαμπάδων τρέμουσα, παλλομένη, μισοσβύνουσα στὴν πνοὴν τὴν πρωϊνὴν. Φωναὶ παιδιῶν λεπταὶ καὶ δροσεραί, ψάλλουσαι ἄσμα ἥρεμον, βραδύ, ἐφαρπαζόμενον καὶ σβῆνον:

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερῶθη προσκύνησις.

Ἐτελείωσεν ὁ ψαλμὸς ὁ ἱερός. Ὁ γέρον παπᾶς ὕψωσε τὸ χέρι. Ὁ μέγας σταυρός, περιαχθεὶς* μὲ δύναμιν, διέγραψε κύκλον στὸν ἀέρα ἔπεσε στὴν θάλασσαν, κατεπόθη* ἀπ' αὐτὴν, ἐξηφανίσθη εἰς τὸ βάθος τοῦ νεροῦ. Τὸ πνεῦμα ἐφύσησεν, ὁ πόντος ἐταράχθη ἐκ βαθέων.

Τέσσαρες ἢ πέντε παφλασμοὶ ἠκούσθησαν αἰφνίδιοι, τέσσαρα πέντε σώματα ἐξώρμησαν καὶ ἐβούτηξαν. Καὶ ὑπὸ τὸ κύμα τὰ κορμιὰ τῶν παλληκαριῶν πλέουν καὶ τινάσσονται, τὰ πόδια των λακτίζουν, οἱ βραχίονες ἐκτείνονται, ψάχνουν καὶ ζητοῦν. Ἐκτοπίζουν τὰ νερὰ καὶ συγκυκοῦν* τὸν βοῦρκον καὶ ἀνεγείρουν τὸν ἀφρόν. Ἐνας ἑξαφνα νοιώθει νὰ φεύγῃ κάτι ἀπὸ τὰ δάχτυλα. Τὸ ἀδράχνει, τὸ χουφτώνει καὶ ἐπιφαίνεται* Τρίτων* ὑψῶν τὴν χεῖρα καὶ προτείνων τὸν λαιμόν, περιρρεόμενος ἀπὸ τὸ σταλάζον ὕδωρ. Μὲ δυὸ ἀπλωτὲς ἔφαγε τὸ διάστημα, παρεμέρισε τὸ κύμα, ἔφθασε στὴν σκαλούλα, ὠρθώθη ὑψηλὸς καὶ ἐπιβάλλων, ὑπὸ τὸ ὄμμα τοῦ οὐρανοῦ, τοῦ πελάγους καὶ τοῦ πλήθους, ἔμπροσθεν τοῦ ἀκινήτου, ἀσκεποῦς καὶ καραδοκοῦντος* ἱερέως καὶ τοῦ ἐνεχείρισε τὸν μέλανα καὶ θαλασσόβρεκτον σταυρόν.

Ὁ λειτουργὸς ἀνέλαβε τὸ ὑποστάζον ξύλον, τὸ ἐσήκωσεν, ἐκαλύφθη ἐπισήμως καὶ τὸ ἔτεινε πρὸς τὸν πλησιέστερον ἀγρότην. Ἐκεῖνος ἔσκυψε ταπεινῶς καὶ μὲ κεφάλι ἀσκεπές, τὸ φέσι του στὸ χέρι, ἐκόλλησε τὰ χεῖλη του ἐπάνω, ἔπειτα ἐπὶ τῆς χειρὸς τοῦ ἱερέως τῆς δασείας. Κατόπιν ἀνηγγέρθη, ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ παρεμέρισε.

Ἄλλος τὸν διεδέχθη παρομοίως καὶ ἄλλος, ὅλο τὸ χωριό, γυναῖκες καὶ ἄντρες, εἰς μακρὰν—μακρὰν σειράν. Καὶ ὑπὸ τῶν κυμάτων τὰ ραντίσματα καὶ ὑπὸ τὴν ψιχάλαν τῶν συννέφων, εἰς τὸ κρῦο τῆς αὐγῆς, ἡ παρέλασις βασιτῆ καὶ συγκινεῖται καὶ θροεῖ καὶ ἐξελίσσεται, ἐτοῦτος διαδεχόμενος ἐκεῖνον, εἰς σταυροὺς, χαιρετισμούς, «βοήθειά σας», «χρόνια πολλὰ», «πάντα μὲ τὸ καλὸ», «ἡ εὐχή σου, Δέσποτα».

Τὸ νερὸ ἐδέχθη τὸ φέρον τὴν γαλήνην σύμβολον. Θὰ στερεώσῃ ὁ ὀρίζων. Κι ἐνῶ ἡ τελευταία χωρικὴ φιλεῖ κοκκινίζουσα τοῦ γέροντος τὸ χέρι, δέκα — εἴκοσι βραχίονες ἔλυσαν ἐν ριπῇ τὰ παλαμάρια καὶ δυὸ πανιά, λευκότερα ἀπὸ τὸ κῦμα, φρίσσοντα στοῦ ἀνέμου τὴν πνοήν, φεύγουν ἤδη ἐκεῖ κάτω πρὸς τὸν πόντον τὸν εὐρύν.

Περιοδ. « Νέζ 'Εστία »

Μιχ. Μητσάκης

ΟΝΕΙΡΕΜΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Χριστέ μου, κράτα με μακριὰ ἀπ' τὶς κακίες τοῦ κόσμου.
Στὴ Φάτνη βρέφος, ὅσο ζῶ, νὰ σὲ λατρεύω δῶς' μου.
Κι ὅταν θὰ ρθῇ ἀπὸ Σὲ σταλτὸς ὁ Χάρος νὰ μέ πάρῃ,
κάμε σὰ βρέφος νὰ σταθῶ μπροστὰ στὴ θεία Σου χάρι.

Χριστέ μου, δῶς' μου στοὺς σεισμούς, στὶς τρικυμίες τοῦ κόσμου
πάντα νὰ στέκω ἀτράνταχος, καὶ νὰ εἶναι ὁ λογισμὸς μου
τὸ φῶς ἀπὸ τὸ μυστικὸ πού χύνονταν ἀστέρι,
ὅταν γιὰ Σένα στὴ Βηθλεὲμ τοὺς Μάγους εἶχε φέρει.

Καὶ κάμε λόγια κι ἔργα μου σὰν τῶν ἀγρῶν τὰ κρίνα,
προφητικά, φεγγόβολα κάμε τα, σὰν ἐκεῖνα
τῆς νύχτας τῶν ἀπλῶν βοσκῶν. Γεννιόσουν καὶ γροικοῦσαν
τοὺς οὐρανούς ὀλάνοιχτους, πού Σὲ δοξολογοῦσαν.

« Περάσματα καὶ Χαιρετισμοί », σ. 83

Κωστής Παλαμᾶς

« Τ Η Υ Π Ε Ρ Μ Α Χ Ω , »

Ἐγνώρισα χθές, ἐπάνω στοὺς φλεγομένους λόφους τῆς μάχης, ἓνα λοχαγὸ ἱερέα. Παπᾶς μὲ χακί, ὁμορφάνθρωπος, ψηλός, λυγρός, νέος, μὲ γένεια κατάμαυρα, πού τοῦ ἔπεφταν κυματιστὰ στὸ στῆθος, συνέχιζε, στὸν εἰκοστὸν αἰῶνα, τὴν παράδοσιν τῶν ἀγωνιστῶν ἱερέων τοῦ Εἰκο-

σιένα. "Αν δὲν ἦταν ἀπηγορευμένο ν' ἀναφέρωμε ἄτομα — καὶ πολὺ σωστά, γιατί, σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο καὶ τὸ τελευταῖο στρατιωτάκι μας εἶναι ἥρωες—θ' ἀνέφερα τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ἀναγραφῇ μαζί μὲ τοὺς ἀθανάτους τῆς νέας ἐποποιίας.

Ἄλλὰ τί πειράζει, ποὺ τὸν μνημονεύω ἀνώνυμα; Αὐτὸς δὲν εἶναι πρόσωπο, εἶναι σύμβολο. Ἔτσι ἀκριβῶς τὸν βλέπουν καὶ τὰ φανταράκια μας: σὰν σύμβολο τῆς πίστεως καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, σὰν ἐνσάρκωσι τοῦ δεσμοῦ τῶν θείων δυνάμεων μὲ τὸ μαχόμενο στράτευμα. "Όταν τὰ φανταράκια τὸν βλέπουν ἀνάμεσά τους, στὴν πρώτη γραμμὴ—γιατί εἶναι ἓνας παπᾶς παλληκαρᾶς—μὲ τὸ σταυρὸ στὸ χέρι, νομίζεις πὼς παίρνουν καινούργιον ἀέρα.

—Ἐλα, πάτερ !... τοῦ φωνάζουν. Εὐλόγια τῇ λόγχῃ μας!...

Τὸ κῦρὸς του εἶναι τεράστιο σ' αὐτὸ τὸ τμήμα. Γιατί δὲν μάχεται μόνο, προφητεύει καὶ τὴν ἐκβασί, ποὺ θὰ ἔχῃ κάθε φορὰ ἡ ἐπιχειρησι! Παπαφλέσσας μαζί καὶ Γέρος τοῦ Μωριᾶ, ὄνειροπλάστης καὶ ὄνειροκρίτης, ἔχει πάντα στὴν τσάντα ἐκστρατείας, ποὺ κρέμεται στὸ πλευρό του, καὶ ἀπὸ ἓνα χρησμός:

— Εἶδα στὸν ὕπνο μου, παιδιά, τὴν Παναγιά τῆς Τήνου ! Καὶ εἶδα πὼς ἔγραφε στὸν οὐρανό, μὲ γράμματα φωτιᾶς, αὐτὰ τὰ λόγια: « Σὲ δ υ ὲ μ έ ρ ε ς ». Καὶ σᾶς λέω, ὅτι σὲ δυὸ μέρες θὰ πάρουμε κι αὐτὰ τὰ ὑψώματα ἐκεῖ κάτω!

Οἱ χρησμοὶ αὐτοί, ποὺ πηγάζουν ἀπὸ μιὰ δυνατὴ διαίσθησι κι ἀπὸ μιὰ φυσικὴ στρατιωτικὴ ἀντίληψι, βγαίνουν, σχεδὸν πάντα, ἀληθινοί. Φαντάζεστε, λοιπόν, πόσους πιστοὺς ἔχει γῦρὸ τοῦ αὐτοῦ τὸ νεώτερο μαντεῖο τῶν Δελφῶν:

— Τί λέει ἡ Παναγίτσα σήμερα, πάτερ;... ρωτοῦν τὰ φανταράκια μας κάθε πρωτῆ.

Καὶ ἡ Παναγίτσα ἔχει, σχεδὸν κάθε φορὰ, ἀπὸ μιὰ εὐχάριστη πρόβλεψι....

Ἄλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θὰ ξεχάσω ποτὲ στὴ ζωὴ μου, εἶναι ἡ πρώτη στιγμή, ποὺ τὸν ἀπάντησα: Ἀπόγευμα μὲ τὴν ὀμίχλη ποτισμένη ἀπὸ τὰ μενεξεδιά φῶτα τοῦ δειλινοῦ, σὲ μιὰν ἀτμόσφαιρα γλυκειᾶ, εἰρηνικῇ καὶ ὑποβλητικῇ, ὅπως τοῦ περιήμου «Εὐαγγελισμοῦ» τοῦ Παρθένου* αὐτὸς ἱεουργοῦσε ἐπάνω σ' ἓνα ὕψωμα, ποὺ μόλις εἶχε καταληφθῇ. Δοξολογοῦσε γιὰ τὴ νίκη, μὲ θυμίαμα τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης καὶ μὲ τὴν ὑπόκρουσι τῶν πυροβόλων, ποὺ τράνταζαν τοὺς ἀντικρυνοὺς

λόφους. Είχε περάσει τὸ χρυσοκέντητο πετραχήλι του. Καί, γυρὸ του, τὰ φανταράκια παρακολουθοῦσαν τὶς δεήσεις του, ὑπογραμμίζοντας τὶς φράσεις του μὲ ὁμαδικὰ «Κύριε ἐλέησον!»...

— Ὅταν πιά ὁ παπᾶς τελείωσε, ἐφώναζε στὰ στρατιωτάκια μας:

— Τώρα, παιδιά, θὰ ψάλλουμε ὅλοι μαζί, «Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια» νὰ εὐχαριστήσουμε τὴν Παναγιά τῆς Τήνου!...

Καί μιὰ ρωμαλέα ὁμαδική φωνὴ ἄρχισε τότε νὰ ὑψώνη, μέσα στὸν ἀχανῆ ναὸ τῆς φύσεως, τυλιγμένη στὴν ὁμίχλη, τὸν ὕμνο στὴν Παρθένο. Ὁ παπᾶς ἐφάνταζε σὰν ἄλλος Μωϋσῆς στὸ ὄρος Σινᾶ. Καί τὰ φαρᾶγγια* γύρο, πού ἀντιλαλοῦσαν τὸν ψαλμὸ τῶν παλληκαριῶν, σὰν νὰ ἔφερναν τὴν μακρυνὴν ἡχώ τῶν πιὸ δοξασμένων ἡμερῶν τοῦ Βυζαντίου...

* Ἐφημερίδα «Ἐστία» 7(11)1950

Σπύρος Μελάς

ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΣΤΗΝ ΑΓΙ' ΑΝΑΣΤΑΣΑ

...Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης δὲν ἤθελε μόνον νὰ ἐορτάσῃ μὲ τοὺς συνομεῖς* του χωριστὰ τὴν Ἀνάστασιν εἰς τὸ κατὰμερὸν του, ἀλλ' ἐπεθύμει καί νὰ τελεσθῇ ἡ Ἀνάστασις αὐτὴ ὅχι εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὠρισμένως εἰς τὴν Ἀγί' Ἀναστασιά. Ἀφοῦ τὸ πάλαι* ἦτο ἐκκλησία, ἀφοῦ ὁ χώρος οὗτος ἦτο καθιερωμένος εἰς λατρείαν Χριστοῦ, διατὶ τάχα νὰ μὴ λειτουργῇται; Μάτην ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἐξώδευεν ὅλην τὴν ὀλίγην μάθησίν του καί τὴν ἔμφυτον λογικὴν του διὰ νὰ τὸν πείσῃ ὅτι ἐζήτει παράλογα. Ὁ αἰπόλος* ἔμεινε ἀμετάπειστος.

— Πῶς θὰ λειτουργήσω, βλοημένε, σὲ ξεσκέπαστο μέρος; τοῦ ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς. Εἶδες ποτὲ σου λειτουργία ἀπὸ κάτ' ἀπ' τ' ἀστέρια;

— Καί ἡ Ἀνάστασι δὲν ψάλλεται παντοῦ σὲ ξεσκέπαστο; ἀντέλεγεν ὁ βοσκός· ἔχουν, ἄς ποῦμε, ἐκκλησιᾶς καλοχτισμένες μὲ πλάκες καί μὲ κεραμίδια καί βγαίνουν, ἀπ' τὴν ἐκκλησιά ὅζω γιὰ νὰ κάμουν Ἀνάστασι κι ἡμεῖς πού δὲν ἔχουμε ἐκκλησία, ἄς ποῦμε, δὲν μπορούμε, κατὰλαβες, νὰ κάμουμε Ἀνάστασι σ' ἓνα ξεσκέπαστο μέρος, πού ἦταν μιὰ φορὰ κι ἓναν καιρό, κατὰ πῶς λένε, ἐκκλησία;

Ὁ ἱερεὺς τὸν ἐκοίταξεν ἐν ἀμηχανίᾳ πρὸς στιγμὴν, εἶτα τὸ βλέμμα του ἐφωτίσθη, ὥς νὰ τοῦ ἔλθεν ἰδέα, καί εἶπε :

— Κάμνουν 'Ανάστασι ὅξω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν, ναί, μὰ λειτουργία ;...
Πῶς θὰ λειτουργήσουμε ;

— Ἀπάνω στὰ μάρμαρα, ποὺ ἦταν μιὰ φορὰ τὸ Ἱερὸν Βῆμα, ἄς ποῦμε.

— Μὰ δὲν εἶναι Ἀγία Τράπεζα ἐγκαινισμένη.

— Τὸν παλιὸ καιρὸ, ποὺ τὴν εἶχαν κτίσει, κατάλαβες, δὲν ἦταν;

— Τὸ πηδάλιο λέει, ὅταν βεβηλωθῇ μιὰ ἐκκλησία νὰ μὴ λειτουργιέται, ἂν δὲν ξανακτισθῇ κι ἐγκαινισθῇ πάλι.

Τέλος ὁ ἱερεὺς εὔρε μέσον τινὰ ὅρον καὶ τὸν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν Γιάννην τὸν Κούτρη :

— "Ἄς εἶναι, μποροῦμε νὰ κάμουμε Ἀνάστασι στὴν Ἀγία Ἀναστασία, εἶπε, καὶ ἀμέσως παίρνετε ὅλοι τὰ πράγματα σας καὶ τὴν λαμπάδα σας ἀναμμένες, καὶ πηγαίνομεν κάτου στὴν Παναγία τῇ Δομῶν καὶ σὰς λειτουργῶ ἐκεῖ.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης ὑπεχώρησε, μὴ ἔχων ἄλλως νὰ πράξῃ.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητὸν εἰς τὸ ὑπαιθρον, φορέσας μαῦρον ἐπιτραχήλι καὶ ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ τὴν παννυχίδα* καὶ τὸ « Κύματι θαλάσσης... », ὅλα διαβαστά. Εἶτα, ἀνάψας ἐντὸς τοῦ θυμιατοῦ μισχολίβανον, ἐθυμίασε τοὺς παρεστῶτας ὅλους καὶ ποιήσας ἀπόλυσιν, ἔβγαλε τὸ μαῦρον ἐπιτραχήλι, ἐφόρεσεν ἄλλο, ἰόχρουν* μεταξωτὸν καὶ λευκὸν φαλόνιον* καὶ ἀνάψας λαμπάδα, στραφεὶς πρὸς τὸν λαόν, ἤρχισε νὰ ψάλλῃ μελωδικῶς τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς.... ». Μεθ' ὃ ἔψαλε τὴν « Ἀνάστασιν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Καὶ ἀφοῦ ἤναψαν τὰς λαμπάδας ὅλοι, ἀνιχνύς* τὸ εὐαγγέλιον καὶ δοξάσας τὴν Ἀγίαν Τριάδα, ἤρχισε μεγάλη καὶ βροντώδῃ τῇ φωνῇ νὰ ψάλλῃ τὸ « Χριστὸς Ἀνέστη », ἀντιψάλλοντες καὶ τοῦ υἱοῦ του, παιδίου δωδεκαετοῦς, ὅστις τὸν εἶχε συνοδεύσει ὡς συλλειτουργὸς εἰς τὴν ἐκδρομὴν.

Ὡραία καὶ γλυκεῖα ἦτο ἡ σκηνὴ ἐντὸς τοῦ ἐρείπιου ἐκείνου τοῦ μεγαλομαρμάρου καὶ ἐπιβλητικοῦ εἰς τὴν ὄψιν, ἀγλαίζομένου* ἀπὸ τὸ τρέμον, ὑπὸ τὴν πνοὴν τῆς αὔρας τῆς νυκτερινῆς, φῶς πεντήκοντα λαμπάδων, σκηνὴ φωτεινὴ καὶ σκιερὰ, διαυγὴς καὶ μυστηριώδης, ἐν μέσῳ γιγαντιαίων δρυὼν ὑψουσῶν ὑπερφηάνως τοὺς εἰς διαδήματα* κορυφωμένους κραταιοὺς κλώνους, μὲ τὰ φρίσσοντα φύλλα μαρμαίροντα* ὡ χρυσᾶς φολίδας ὑπὸ τὴν λαμπηδόνα* τῶν πυρσῶν, μὲ σκιὰς καὶ σκοτεινὰ κενὰ ἐν μέσῳ τῶν κλάδων, ὅπου ἐφαντάζετό τις ἐλλοχεύοντα* ἄδρατα πνεύματα, ὑπάρξαντα πάλαι ποτέ. Δρυάδες* καὶ Ὁρεστιάδες*,

ἐλευθέρως ἀνάσσουναι* ἀνὰ τοὺς πυκνοὺς δρυμῶνας*, καὶ σήμερον μεταμορφωθεῖσαι εἰς νυκτερινὰ τελώνια* καὶ μὴ τολμῶσαι νὰ προβάλωσιν εἰς τὸ φῶς τῶν ἀναστασίμων λαμπάδων.

Ἐνῷ ὁ ἱερεὺς ἔλεγεν ὁμαλῇ τῇ φωνῇ τὰ εἰρηνικά καὶ ἡῤυχετο ὑπὲρ τῆς «εὐσταθείας τῶν ἐκκλησιῶν, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς κ.τ.λ.», ὅπισθεν τοῦ πρώτου πελωρίου κορμοῦ τῆς χιλιετοῦς δρυός, ὃν τρεῖς ἄνδρες συνάπτοντες τὰς ὀργυῖας μόλις ἠδύναντο ν' ἀγκυλάσσωσιν, ἠκούετο βραχὺς διάλογος μεταξύ τριῶν ἢ τεσσάρων αἰπόλων*, ὧν ὁ πρῶτος, Γιάννης ὁ Κούτρης, ἔλυνε ἀπαντῶν τὰς ἀπορίας τῶν ἄλλων.

Ἄλλ' ὁ διάλογος διεκόπη ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἱερέως, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ ἀπεδύθη τὰ ἄμφια καὶ ἔκραξεν εἰς τὸ ποίμνιόν του:

— Εἴστε ἔτοιμοι; Πᾶμε!

Δύο τῶν αἰπόλων ἔσπευσαν νὰ φορτώσωσι τὰ ἱερά, ὥς καὶ τὰ καλάθια τῶν ποιμενίδων τὰ περικλείοντα ἐορτάσιμὰ τινα ἐφόδια εἰς πέντε ἢ ἑξ ὀνάρια, ὁ ἱερεὺς ἐπέβη εἰς τὸ ἔβδομον καὶ οἱ ἄλλοι πεζοί, οἱ μὲν κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των ἀναμμένας μετὰ τὴν ἀριστεράν, προσπαθοῦντες μετὰ τὴν δεξιάν νὰ σκεπάσωσι τὴν λαμπήν ἀπὸ τῆς πνοῆς τῆς ἀπογοείου αὔρας, οἱ δὲ ἀνάψαντες μικρὰ φαναράκια, χρήσιμα εἰς τοὺς αἰπόλους διὰ τοὺς νυκτερινοὺς ἐπαυλισμούς* καὶ τοὺς ἀμολγούς* τῶν αἰγῶν των, ἐξεκίνησαν κατερχόμενοι πρὸς βορρᾶν, εἴτα ἐστράφησαν ἀνατολικώτερον, βαίνοντες διὰ κακοτοπιᾶς, ἐφ' ἧς δὲν ἀντεῖχον ἄλλοι πόδες παρὰ τοὺς ἰδικούς των, ἐλαφρὰ πατοῦντες μετὰ τὰ σαρούχια τὰ περιβάλλοντα τοὺς εὐκινήτους πόδας των, βιάζοντες τὰ γαῖδουράκια νὰ τρέχωσι, σύροντες μᾶλλον αὐτὰ εἰς τὸν δρόμον, τοποθετούμενοι ἐξ ἀριστερῶν ὥς ἐμψυχα δίκρανα*, πρὸς ὑποστήριξιν τῶν φορτωμένων ζυγίων εἰς τὰ κρημνωδέστερα μέρη. Δύο ἢ τρεῖς αὐτῶν, μετὰ τὰς κάπας των, ἤρχοντο τελευταῖοι μετὰ συριγμῶν καὶ ἀκατανοήτων μονοσυλλάβων, ἀγοντες τὰ αἰπόλια* των, μετὰ τὰ μικρὰ ἐρίφια διὰ χαριεστάτων σκιρτημάτων* τρέχοντα παρὰ τὰς μητέρας των βελάζοντα, ἐρωτηματικῶς, εἰς αἰ αἶγες ἀπήντων ἀορίστως, μὴ ἔχουσαι πῶς νὰ ἐξηγήσωσι τὴν ἀσυνήθη νυκτοπορίαν.

Ἡ σελήνη εἶχεν ἀνατείλει πρὸ τοῦ μεσονυκτίου καὶ ὁ δίσκος της ὑπέρυθρος ὀλίγον, ἐφαίνετο ὅπισθεν τῶν κορυφῶν ὑψηλῶν δένδρων, πότε δὲ ἐκρύπτετο, κατὰ τοὺς ἐλιγμούς τῆς πορείας, ὅπισθεν τοῦ βουνοῦ. Καὶ οἱ θάμνοι ἐσείοντο πανταχοῦ, ὅθεν διέβαιναν ἢ πομπή, καὶ τὰ ἔντομα ἐξεγείροντο παράωρα ἐκ τοῦ ὕπνου των καὶ τινα μυιγάρια ἐξορμῶντα

ἐπέτων φαιδρῶς περὶ τὰς ἀνημμένας λαμπάδας, ὑποβοῖζοντα, καίοντα τὰς μικκύλας πτέρυγας των ἢ καταστρέφοντα μετὰ τελευταίου βόμβου τὴν ἐφήμερον ὑπαρξίν των εἰς τὴν πρόσψαυσιν τῆς φλογός. Τὰ νυκτοπούλια ἔφευγον φοβισμένα ἀπὸ σχοῖνον εἰς κόμαρον, ἀπὸ αἱμασίαν* εἰς δένδρον, προσθέτοντα τὸν ἐλαφρὸν θροῦν τῶν πτερύγων των εἰς τὸ ἄβρὸν, ἐναρμόνιον φύσημα τῆς αὔρας τῆς ὀρθρίας καὶ ἡ ἀγραμπελιά ἢ χιονανθή, ἡ λευκάζουσα καὶ μυροβολοῦσα εἰς τοὺς φράκτας, λευχείμων* μυροφόρος ἐορτάζουσα τὴν Ἀνάστασιν, καὶ ὁ κισσὸς καὶ τὸ ἀγιόκλημα, πλόκαμοι τῆς Ἀνοιξέως, ἐξαπλούσης τὴν μυροβόλον κόμην της ἀνὰ τοὺς ἀγρούς, διέχυνον ζωηροτέραν ἐν τῇ νυκτὶ τὴν εὐωδίαν των εἰς τὸν ἄερα. Καὶ ἡ ἀργυρᾷ ἀμμόκονις τῶν ἄστρων ὠλιγόστευεν ἐπάνω, καθ' ὅσον ὑפוῦτο ἡ σελήνη καὶ ἡ ἀηδὼν ἤκούετο μινυρίζουσα* βαθιὰ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ δάσους καὶ ὁ γκιώνης μὴ δυνάμενος νὰ διαγωνισθῇ πρὸς τὴν λιγυράν* ἀδελφὴν του, ἔπαυσε πρὸς καιρὸν τὸ θρηνηῶδες ᾄσμα του.

Εἶχον κατέλθει ἤδη πολὺ βαθιὰ, κάτω εἰς τὸ ρεῦμα, καὶ ἀντικρὺ των ἔβλεπον μακρὰν εἰς τὸ πέλαγος, κυανῇν ὀθόνην*, ἀμυδρῶς ἐπαργυρωμένην ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τῆς σελήνης. Ἡκούσθη δὲ μετ' ὀλίγον βαθὺς παφλασμός, ὡς χειμάρρου καταφερομένου μετὰ γδούπου ἀπὸ τῶν βράχων, κρότος συνεχής, ἰσχυρός, μονότονος. Ἦτο τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν, ἀπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ὁποίου εἴκοσι νερόμυλοι ὑδρεύοντο τὸ πάλαι καὶ πολλαὶ ἐκατοντάδες στρέμματα κήπων μὲ κλιμακωτὰς αἱμασιάς* ἐπιαίνοντο* ἀπὸ τὸ δροσερὸν νᾶμά* του. Ἐκεῖ ἀντικρὺ προέκυπτεν ἀπ' ἄκρας τῆς θαλάσσης τὸ παλαιὸν φρούριον, τὸ ὁποῖον ἦτο ποτὲ κατοικία ἀνθρώπων, πρὶν γίνῃ γλαυκῶν φωλεᾶ καὶ γλάρων ὀρμητήριον. Εἰς τὸ ἀκένωτον ρεῦμα τῆς Παναγίας τῆς Δομάν ὠφείλετο ἡ εὐδοκίμησις πάσης φυτείας καὶ πάσης βλαστήσεως κατὰ τοὺς παλαιούς ἐκείνους χρόνους.

Ἦτο ἤδη ὡς δύο μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ὅταν ὁ παπ' - Ἀγγελῆς καὶ οἱ αἰπόλοι του ἔφθασαν εἰς τὴν Παναγίαν τῆς Δομάν. Τὸ μικρὸν ἐξωκλήσιον ἦτο κτισμένον ὑπὸ συστάδα πελωρίων δένδρων, περιβαλλόμενον γραφικῶς ὑπ' αὐτῶν, σκεπαζόμενον φιλοστόργως ἀπὸ τοὺς κλώνους των. Ὁ ναῖσκος ἦτο πενιχρός, ἀλλὰ διετηρεῖτο καὶ ἦτο λειτουργήσιμος. Ἦτο δὲ ἐν τῶν ὀλίγων ναϊδίων, ὅσα ἐσώζοντο ὀρθία ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Γεῖτονες αὐτοῦ χαμηλότερα πρὸς τὴν θάλασσαν ἦσαν τὸ πάλαι ἐντὸς τῆς κοιλάδος τῆς συνεχομένης μεταξὺ δύο ἀκτῶν, πάμπολλοι ναῖσκοι, ἕως τέσσαρες δωδεκάδες. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν σήμερον ἐρείπια. Ἡ

Παναγία τῆς Δομάν, ἀπλὴ ἀναπαράστασις τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς τοῦ Βυζαντίου καὶ περιβαλλομένη ὡς μὲ στέφανον ἀπὸ τὸν αἰθιαλὴ κόσμον τῶν πελωρίων δένδρων της, ἵστατο ἀκόμη ὀρθή, καὶ ἐφαίνετο λέγουσα πρὸς τοὺς ἀδελφούς της, ὅσοι εἶχον γονατίσει, καταβληθέντες ἀπὸ τὸν κάματον τῆς διὰ τόσων αἰώνων πορείας : « Παρηγορηθῆτε, σῶς ἀντιπροσωπεύω ἐγώ ! ».

Ἐν ριπῇ* ὀφθαλμοῦ ἐφωταγωγήθη τὸ παρεκκλήσιον καὶ αἱ ποιμενίδες ἤναψαν πάμπολλα κηρία εἰς τὰ δύο μανουάλια καὶ ἀνάψασαι πῦρ εἰς τὸ ὑπνέμενον ἔξω τῆς θύρας στήσασαι μεγάλην χύτραν, παρεσκεύαζον τὴν σούπαν. Καὶ ὁ ἱερεὺς, λαβὼν καιρὸν*, ἐφόρυσεν ὅλην τὴν ἱερατικὴν στολὴν του, καὶ ὁ υἱὸς του ὁ συλλειτουργός, ἔψαλλε τὸν κανόνα.

Ὁ Γιάννης ὁ Κούτρης, πραγματοποιήσας τὸ ὄνειρόν του, τοῦ νὰ παρίσταται εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὡς ἐπίτροπος, ἐπεστάτει εἰς τὸ ἄναμα καὶ σβύσιμον τῶν κηρίων, πατῶν αὐτὰ ἐνίοτε μὲ τὸ τσαροῦχί του, μιμούμενος τὸν ἐξάδελφόν του, τὸν Γιάννην τὸν Λαδίκαν, καὶ ὅστις ἵστατο δεξιόθεν εἰς τὸν χορόν, ὡς προεστὼς μὲ τόσῃ σοβαρότητά, ὥστε βλέπων τις αὐτὸν θὰ τὸν ἐνόμιζε ψάλτην, ἐξ ἰδιοτροπίας σιωπῶντα.

Περὶ τὸ λυκαυγὲς* ἔληξεν ἡ λειτουργία καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρίζων ἐκεῖ πρὸς ἀνατολὰς ἔσμιγε μὲ τὴν θάλασσαν κυανῇ ἀπλουμένην κάτω, ἡ δὲ σελήνη ὠχρίασε καὶ τὰ ὀλίγα ἄστρα ἀνὰ ἓν ἔσβυναν τρέμοντα εἰς τὸν αἰθέρα. Καὶ ἡ Ἡὼς* ἀνέτειλε μὲ ὅλην τὴν πορφυρᾶν αἴγλην*, καλλωπίζουσα μὲ γλυκὺ ἐρύθημα βουνά, κοιλάδας, δάση. Ἐφάνη δὲ τότε, ἀποβαλοῦσα* τὴν μυστηριώδη τῆς νυκτὸς περιβολήν, ἐν ὅλῃ τῇ καλλονῇ της, ἡ μαγευτικὴ θέσις τῆς Παναγίας Δομάν. Δεξιὰ τὸ ὑψηλὸν βραχῶδες καὶ τεμνόμενον* ἀπὸ εὐθαλεῖς* χαράδρας βουνόν, τὸ ἀπολῆγον εἰς τὴν κρημνώδη ἀκτὴν τοῦ Κουρούπη. Ἀριστερὰ λόφοι, κοιλάδες καὶ δάση γραφικῶς ἐναλλάσσονται εἰς τὸ βλέμμα. Ἀντικρὺ ὁ γυμνὸς καὶ ἄγριον μεγαλεῖον ἀποπνέων βράχος τοῦ Κάστρου, μὲ τὰ δύο πρὸ αὐτοῦ πετρώδη νησίδια καὶ πέραν πέλαγος ἀχανές, φωσφορίζον εἰς τὰς πρώτας ἀκτῖνας τοῦ ὑποφώσκοντος* ἡλίου.

Εἰς τὸ βάθος δὲ τοῦ ὀρίζοντος, πρὸς βορρᾶν ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τοὺς τρεῖς λαίμους της, ὑπὲρ οὓς ἐξέχει ὡς βαθμὶς κεραυνωθείσης τιτανεῖου κλίμακος πρὸς ἀνάβασιν εἰς οὐρανόν, τὸν ὁ λευκόφαιος κῶνος τοῦ Ἄθω μὲ τὴν κορυφὴν εἰς τὰ σύννεφα, πρὸς δυσμὰς τὸ Πήλιον μὲ τὰς ἀναριθμήτους κοιλάδας του καὶ μὲ τὴν θεσπεσίαν του βλάστησιν, καὶ πέραν αὐτοῦ ἡ κορυφὴ τοῦ Κισσάβου, ὡς κεφαλὴ ἐμπηγμένη ἐπὶ κορμοῦ ξέ-

νου. Καὶ τὸ ρεῦμα τῆς Παναγίας Δομᾶν δὲν κατεφέρετο πλέον ὥς πρὶν μετὰ βαθέος παφλασμοῦ εἰς τὴν βραχῶδη κοιλάδα, ἀλλ' ἄμα τῇ ἀνατολῇ τῆς ἡμέρας τὸ νερὸν ἔρρεε μορμυρίζον, μαλακῶς κυλιόμενον ἐπάνω εἰς τὰ βρύα καὶ εἰς τὰ ἀγριοσέλινα, διότι ἐξύπνησαν τῆς ἡμέρας οἱ πολλοὶ καὶ προσφιλεῖς κρότοι.

Τέλος ἐφάνη τοῦ ἡλίου ἡ πρώτη ἀκτὶς καὶ ἀνέθορεν * ἀπὸ τῆς θαλάσσης μία πυρίνη, παμφαῆς * γραμμὴ τοῦ πανεκλάμπρω φωστῆρος *. Καὶ τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἠκούσθη πρώτη μεγάλη κι ἐπιβλητικὴ φωνή, ὁ κλαγγασμὸς * τοῦ ἀετοῦ, χαιρετίσαντος τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, ἀπὸ τῆς ἀφθάστου καὶ ἀπατήτου ἐπὶ τῶν ἀπορρώγων * βράχων καλιᾶς * του. Καὶ δευτέρα χαιρετιστήριος φωνὴ ἠκούσθη ὁ κακκαβισμὸς * τοῦ ἱέρακος, ὁ κρωγμὸς * τοῦ ἱέρακος ἐπάνω εἰς τὸ βουνόν, εἰς μίαν ὑψηλὴν χαράδραν τοῦ ἱλιγγιώδους βουνοῦ τοῦ Κουρούπη, ἐκεῖ ἐπάνω. Καὶ τρίτη φωνὴ κλιμακῆδὸν ἐχαίρετισε τὸ παμφαῆς ἄστρον τῆς ἡμέρας, ὁ τιτυβισμὸς * τῆς πέρδικος καὶ τῆς τρυγόνος εἰς τὸ μεσοῦψές * τῆς κοιλάδος.

Καὶ τελευταία ἀμέσως ἐχαίρετισε διὰ τοῦ μινυρισμοῦ * τῆς τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἡ γλυκεῖα χελιδὼν, ἡ ἐπανευροῦσα, καὶ ἐφέτος, τὴν φωλεάν της ἄθικτον εἰς τὰ ἱερὰ σκηνώματα *, εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὥς καὶ εἰς τὰ καλύβια τῶν χωρικῶν καὶ εἰς τὰς οἰκίας τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τῆς πόλεως. Τότε καὶ τὰ κατσικάκια, αἰσθανθέντα τὸ θάλλπος * τῆς ἡμέρας, ἤρχισαν τὰ σκιρτήματά των, εὐφραίνόμενα εἰς τὴν ἐπαφὴν τοῦ χόρτου, προσπαίζοντα περὶ τὰς μητέρας των, ὑποβάλλοντα τὸ μικκύλον * ρύγχος εἰς τὸν μαστὸν - καὶ δὲν ἤξευρον ὅτι ἡ λεπίς τοῦ σφαγέως ἐστίλιβε * καὶ αὕτῃ πρὸς τὸν ἀνατέλλοντα ἥλιον.

Ἐκεῖ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ δένδρα, τῶν ὁποίων οἱ κλώνοι μὲ βόμβυκας καὶ μὲ θυσάνους τριχοειδῶν φύλλων κοσμούμενοι, ἐσείοντο ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας, ἄνω τοῦ ρεύματος, τοῦ κυλίντος μετὰ ψιθύρου τὸ διαυγὲς νᾶμά του κάτω εἰς τὴν κοιλάδα, ἐκάθισαν ἡδονικῶς ὅλοι οἱ βοσκοὶ μὲ τὰς ποιμενίδας καὶ τὰς βοσκοπούλας των, στρώσαντες ἀφθόνους πτέρεις καὶ παχείας φυλλάδας καὶ ἤρχισαν νὰ διαμελίζωσι τὰ εὐωδιάζοντα ἐπὶ τῆς σούβλας ἄρνια καὶ τὰ ἐρίφια.

Ἐφαγον καὶ ἠυφράνθησαν ὅλοι καὶ ἀφοῦ ὁ παπ' Ἀγγελῆς ἠυλόγησε τὴν φλάσκαν *, τὴν μετεβίβασεν, ὑπόχλωρον ἀκόμη, δι' ἐρυθρᾶς δερματίνης λωρίδος κρατουμένην, κλώζουσιν * καὶ φυσῶσαν ἀκαταλήπτους ἤχους ἔνδοθεν, εἰς χεῖρας τοῦ ἐκ δεξιῶν του καθημένου προεστῶτος τῆς

δμάδος, τοῦ Γεώργη τ' Παναγιώτ', ὅστις, ἐγερθεῖς, προσηγόρευσε διὰ μακρῶν τὴν ὁμήγουριν :

— Κ' στὸς Ἀνέστ' βρὲ παιδιὰ ! Ἀληθ' νὸς οὐ Κύριους ! Ζῆ κι βασιλεύει ! Γειά σας ! Καλὴ καρδιά ! Καλὴ γερουσύνη ὅλοι μας ! Χρόνους πολλοὺς ! Πολλὰ τὰ ἔτ' παπᾶ μ' ! νὰ χαίρησῃ τὸ πετραχήλι σ'.

« Τὰ Ἀπαντα » τ. Γ' σ. 33?

Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη

Ι Γ Ν Α Τ Ι Ο Σ

Ἐσὺ ἦσουν ἀπ' τ' ἀθῶα τὰ βρέφη τὸ ἓνα,
ποὺ ἐπῆρεν ὁ Ἰησοῦς στὴν ἀγκαλιά Του
κ' εἶπε μὲ τὴ γλυκύτατη λαλιά Του :
« Ἀφῆστε τὰ παιδιὰ νάρθοῦν σ' ἐμένα. »

Κ' ἡ ἀνάσα Του, ἡ εὐωδιασμένη ἀπ' ὅλα
τ' ἄνθη τὰ μυστικά τοῦ παραδείσου,
ἔσμιζεν ἀπαλὰ μὲ τὴ δική σου,
ποὺ γάλα μητρικὸν ἐμοσχοβόλα.

Κι ἐπέθανε κι ἐτάφη κι ἀνεστήθη
παντοτεινὸς κι ἀθάνατος Ἐκεῖνος,
κι ἀμάραντος καὶ παραδείσιος κρίνος
ἄνθισε ἡ πίστι στὰ δικά σου στήθη.

Κι ἔφεραν χρόνοι δίσεχτοι καὶ μαῦροι
τοῦ Τρωϊανοῦ τὸ δόγμα: Ὅποιος πιστεύει
στὸν Ναζωραῖο, ἢ στὸ σταυρὸ θ' ἀνέβῃ
ἢ θάνατο μαρτυρικὸ θὲ νὰ ὕρῃ.

Τὴν ψυχοφθόρα νίκη τῶν εἰδώλων
ἡ Ρώμη καὶ οἱ Ρωμαῖοι πανηγυρίζουν,
τὰ βάρβαρα τοῦ Ἱπποδρόμου πλημμυρίζουν,
ζωγραφιστὴ ἡ χαρὰ στὴν ὄψι ὅλων.

Ἄτρομα ἐσὺ στὸ στίβο γονατίζεις
 καὶ ἀδάκρυτα: Ἰησοῦ, δέξου με πάλι
 στὴ θεία καὶ πολυπόθητην ἀγκάλη,
 Σὺ ποὺ τὸν θάνατον ἀθανατίζεις.

Καὶ νά, ἀπ' τὴν κρύπτη πέρα ἓνα λιοντάρι
 προβάλλει ἀγριεμμένο. Ὅλων τὰ μάτια
 πέφτουν σὲ σένα, γιὰ νὰ δοῦν κομμάτια
 τὶς σάρκες σου. Μὰ τότε—ὦ θεία χάρι!—

σὰν ὄνειρο σοῦ ἐφάνηκε πὼς εἶδες,
 ὅτι ἦσουν βρέφος· ἡ ὄψι τοῦ θηρίου
 τὴν ὁμορφιά εἶχε πάρει τοῦ Κυρίου
 καὶ οἱ φλόγες τῶν ματιῶν του θεῖες ἀχτῖδες.

Κι οὔτ' ἄκουσες τὸ βρῦχος * οὔτε ἀκόμα
 τὰ γέλια τοῦ ὄχλου καὶ τ' ἀλάλαγμά του,
 κι οὔτ' ἔνοιωσες τοῦ αἱματηροῦ θανάτου
 τοὺς σπαραγμοὺς στοῦ λιονταριοῦ τὸ στόμα.

« Ἐσπερινός

Ἰωάννης Πολέμης

Η ΜΟΝΗ ΞΗΡΟΠΟΤΑΜΟΥ

Πρῶτος κτίτωρ * τῆς ὡραίας Μονῆς Ξηροποτάμου τοῦ Ἁγίου Ὁ-
 ρους ἀναφέρεται ἡ Βασίλισσα Πουλχερία, θυγάτηρ Θεοδοσίου * τοῦ μι-
 κροῦ. Ἀλλὰ κατόπιν ἐρημωθεῖσαν τελείως ὑπὸ βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν
 ἀνεκαίνισεν αὐτήν, τὸν 9ον αἰῶνα, ὁ βασιλόπαις Παῦλος, δαπάναις τοῦ
 ἀδελφοῦ του βασιλέως Ρωμανοῦ *

Εἶναι μία ἀπὸ τὰς ὡραιότερας ἐλληνικὰς μονάς, κειμένη ἐπὶ ἐνὸς
 χλοερωτάτου ὁροπεδίου, καταφύτου ἐξ ἡμέρων καὶ ἀγρίων δένδρων.
 Ἐκεῖ ἡ πόα * τὴν ἀνοιξιν μέχρι καὶ τοῦ Αὐγούστου πρασινοβολοῦσα εὐω-
 διάζει ἀπὸ ὕλας τὰς πλέον λεπτὰς εὐωδίας τῶν ἀγρίων ἀνθέων, ὅπου ἀ-
 πλοῦνται γῦρο γῦρο, ὥσάν ἓνας πανεύμορφος συμρναϊκὸς τάπητος. Ἀνω
 τῆς ἀκτῆς τῶν δυτικῶν παραλίων τῆς Ἱερᾶς Χερσονήσου, ἐγγὺς δὲ τῆς
 Δάφνης, τοῦ κεντρικοῦ λιμένος τῆς Χώρας, ἐξανοίγει ἐκεῖθεν ἓνα θαλα-

τικὸν πανόραμα, μὲ τὰ γλαυκὰ * ὕδατα τοῦ Χιγγιτικοῦ κόλπου, προχωροῦντος μέχρις τῆς ὥραιας τοῦ Ρωσικοῦ μοναστηρίου σκῆτης, τῆς Θηβαίδος, μὲ τὰ καταπράσινα βουναλάκια τῆς Συκιᾶς καὶ μὲ τὰ γλαυκὰ πλαισιώματα τῶν Βορείων Σποράδων. Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας μάλιστα, ὅτε ὁ ἥλιος εἶναι ὀπισθεν τῶν βουνῶν ἀκόμη, μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν, νὰ κάθηται κανεὶς εἰς τοὺς ἐξώστους καὶ τὰς ἀπλωταρίας τῶν προηγουμένων, ἢ εἰς τὸ εὐρύτατον προαύλιον, ἔξω, καὶ νὰ ἀναπνέῃ τὴν εὐωδίαν ἐκείνην τὴν ἀχόρταστον τοῦ δάσους, ἡνωμένην μὲ τῶν θαλασσίων ἀνέμων τὰ μύρα — εἶναι μία ἀπόλαυσις ὑπερτέρα πάσης δυνατῆς περιγραφῆς. Εἶναι μεγαλεῖον ὄντως, ἓν ἐκ τῶν ὠραιότερων θαυμάτων τῆς Δημιουργίας.

Ἐνεκα διαφόρων πυρκαϊῶν, ποὺ δὲν ἀπολείπουν δυστυχῶς, ἡ Μονὴ ἀνακαινισθεῖσα πολλάκις, φαίνεται νῦν ὡς νεόκτιστος, ἰδίως τὸ ὠραϊότατον μὲ τὰ λευκὰ του μάρμαρα Καθολικόν *, ἀφιερωμένον εἰς μνήμην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων. Ἐπὶ τοῦ ὑπερθύρου τῶν Βασιλικῶν πυλῶν τοῦ Ναοῦ ὑπάρχει γεγλυμμένον ἐπὶ μαρμαρίνης πλακὸς τὸ ἐξῆς ἔμμετρον σημείωμα, ἐξιστοροῦν ἐν συντομίᾳ τὰ περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς :

Ἡ Πουλχερία βασιλὶς θυγάτηρ Ἀρκαδίου
τὴν ἱεράν αὐτὴν Μονὴν ἔκτισ' ἐκ θεμελίου.
Δεύτερον δὲ ὁ Ρωμανὸς ὁ μόνος Κωνσταντῖνος
τοῦ σοφοῦ Λέοντος υἱὸς θεοστεφῆς ἐκεῖνος.
Τρίτον παρὰ τῶν ἐν αὐτῇ πατέρων ἀνεκτίσθη.
Τέταρτον πάλιν παρ' αὐτῶν συνάξει Καισαρίου
ἐκ διαφόρων τόπων γῆς, συνάρσει τοῦ Κυρίου,
συνοδοιπόρον ἔχοντες τὸ Τίμιον τὸ Ξύλον,
τὸ ἱερὸν ἀνάθημα τοῦ Ρωμανοῦ, ὡς δῆλον,
Ἀνθίου σκευοφύλακος καὶ τῇ ἐπιστασίᾳ
Ἱεροθέου, ὄντος δὲ ἐν τῇ ἡγουμενίᾳ,
συμπολιτῶν καὶ τῶν τριῶν ὄντων ἐκ τῶν Σκοπέλων
ὁ γὰρ Θεός, δι' οὗ τὸ πᾶν, οὕτως ἐφάνη θέλων.
Ἀπὸ Χριστοῦ Γεννήσεως χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
ἐξήκοντα καὶ τρεῖς ὁμοῦ ἐπὶ ἐπτακοσίους.

Τὸ Καθολικὸν μετὰ τὴν πυρπόλησίν του ἀνεκαινίσθη διὰ νέας ἀρχιτεκτονικῆς, μὲ μάρμαρα ὠραῖα καὶ τέμπλον μαρμαρίνον. Ὁ νάρθηξ *

εἶναι ἀπλοῦς καὶ ὄχι διπλοῦς, ὡς ἐν τοῖς ἀρχαίοις ναοῖς, ἀλλὰ μέγας καὶ ἀπαστρέπτων. Ἡ ζωγραφικὴ τοῦ εἶναι πολυσύνθετος καὶ πολυπρόσωπος, θαυμαστὴ ἐν τῇ συλλήψει, ἐκ τῶν ὠραιότερων παραστάσεων τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης, ὡς ἡ ἀμαρτία τοῦ Δαβίδ, ἡ παράστασις τοῦ φόνου τοῦ Ἀβεσσαλώμ*, ἡ ἀμαρτία τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὕας, μία ἄλλη θαυμαστὴ παράστασις ἐξηγμένη ἐκ τοῦ ρητοῦ: «Ἀπόστρεψον τοὺς ὀφθαλμούς μου τοῦ μὴ ἰδεῖν ματαιότητα», καὶ ἄλλαι πολλαί, μαρτυροῦσαι περὶ τῆς ζωηρᾶς φαντασίας τοῦ ζωγράφου αὐτοῦ τοῦ 1780.

Ἐξω τοῦ Ναοῦ, εἰς τὴν ἀριστερὰν γωνίαν, ὑπάρχει ἐντετοιχισμένον ἀνάγλυφον μαρμαρίνον, παριστάνον τὸν Μεγαλομάρτυρα Δημήτριον, ὄρθιον, μετὰ χιτῶνος ποδήρους καὶ βαστάζοντα τὸν Σταυρόν. Εἶναι μαῦρον τὸ ἔκτυπον αὐτὸ ὡς ἀπὸ πυρκαϊᾶς διασωθὲν καὶ τεθραυσμένον, ἀλλ' ὠραιότατον. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνός καλλιτεχνικαί, τὸ δὲ ἱμάτιον εἶναι ἐγκομβωμένον ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, καταπίπτον ὀπισθεν ὅλον, ὡς οἱ μανδύαι τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τοῦ Ἀγίου Ὁρους, τῶν ἐκτελούντων τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας τῶν κατὰ τὰς ἀκολουθίας.

Περίξ προφυλάσσεται ὑπὸ μαρμαρίνου πλαισίου κομψοτάτου, φέροντος γεγλυμμένα ρόδα. Ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ πλαισίου ὑπάρχει γεγλυμμένος ὁ Σταυραετός.

«Μέ τοῦ Βοριᾶ τὰ Κύματα», Δ σ. 133-7.

Ἀλεξ. Μωραϊτίδης

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΝ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΜΑΡΙΑΣ

Ὁ κατωτέρω λόγος ἐξεφωνήθη τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ ἔτους 1688 εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ναὸν τῆς Βενετίας.

Χαῖρε θεόνυμφε Μαριάμ, πορφυρογέννητε* Βασίλισσα τῶν Ἀγγέλων. Χαῖρε ἀργυροχρυσόχροε κρίνε τῆς καθαρότητος. Χαῖρε εὐανθέστατε Παράδεισε μακαρίων ἡδονῶν. Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ὡς βασιλικὸν βλάστημα ἐκ τῆς ρίζης τοῦ Ἰεσοῦ* γεγεννημένη, πρῶτα εἶδες τὸ φῶς τῆς μακαριότητος, παρὰ ἐκεῖνο τοῦ Ἡλίου, πρῶτα ἐστάθης πολίτισσα τοῦ Οὐρανοῦ μετὰ τὴν ψυχὴν, παρὰ τῆς γῆς μετὰ τὸ σῶμα* πρῶτα θυγατέρα τοῦ προαιωνίου Πατρὸς, παρὰ τοῦ Ἰωακείμ καὶ τῆς Ἀννης* καὶ πρὶν παρὰ τὴν πατήσῃς τὴν γῆν, ἐκαταπάτησες τὴν κεφαλὴν τοῦ ἰοβόλου* δράκοντος.

Χαῖρε ἐσύ, ὅπου ἐγεννήθης ὡς ὄρθρος, στολισμένη μετὰ ἄνθη οὐρανί-

ων ἀρετῶν· ἠϋξανεσ ὡς ἥλιος, στεφανωμένη με τὰς ἀκτῖνας τῆς θείας χάριτος· χαῖρε ἐσύ, ὁποῦ μοναχὴ ἀπὸ ἕλας τὰς γυναῖκας, ἐκαταξιώθης νὰ γένῃς Μήτηρ ἐνὸς Θεοῦ καὶ νὰ βαστάξης εἰς τὸν κύκλον τῆς καθαρᾶς σου γαστρὸς Ἐκεῖνον, ὁποῦ εἰς τὴν παντοδύναμον παλάμην του βαστάζει ὅλον ἐτοῦτον τὸν οἰκουμενικὸν κύκλον.

Χαῖρε.. μὰ τὴ νὰ εἰπῶ περισσότερον ; Καὶ ποῖος ρήτωρ, ἀ γ κ α λ ᾶ * καὶ νὰ ἔχῃ εἰς τὸ στόμα ὅλον τὸν χρυσόρρουν * ποταμὸν τῆς εὐγλωττίας, δύναται ποτε νὰ διηγηθῇ τὰς δόξας, εἰς τὰς ὁποίας Σὲ ὕψωσεν ὁ Θεός ; ἢ τὰς χάριτας, με τὰς ὁποίας ὁ οὐρανὸς Σὲ ἐπλούτισε ; ποία ἀνθρώπινος γλῶσσα ἡμπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ μεγαλεῖα με τὰ ὁποῖα ἐστόλισε τὴν ἱεράν Σου ψυχὴν τὸ πανάγιον Πνεῦμα ; Τόσον εἶναι βαθὺ καὶ ἀπλευστον τῶν ἀπείρων Σου ἐπαίνων τὸ πέλαγος, ὁποῦ εἰς αὐτὸ βυθίζεται καὶ ὁ νοῦς τῶν μακαρίων ἀγγέλων. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγώ, κεχαριτωμένη Παρθένε, περνῶ με σιωπὴν τὰς θαυμαστάς Σου ἀρετάς, θαυμάζοντάς τας μόνον με τὴν διάνοιαν.

Καὶ ἐδῶ πίπτοντας εἰς τοὺς παναχράντους Σου πόδας, ἄλλο δὲν ἐπιθυμῶ ἀπὸ Σέ, παρὰ τὴν ἀμαχὸν Σου προστασίαν, πρὸς βοήθειαν καὶ συντήρησιν τοῦ φιλοχρίστου στρατοῦ, πρὸς διωγμὸν καὶ ἐξολόθρευσιν τοῦ ἀντιθέου Τυράννου.

Ἔως πότε, πανακῆρατε Κόρη, τὸ τρισάθλιον γένος τῶν Ἑλλήνων ἔχει νὰ εὐρίσκεται εἰς τὰ δεσμὰ μιᾶς ἀνυποφέρτου δουλείας ; Ἔως πότε νὰ τοῦ πατῆ τὸν εὐγενικὸν λαὸν ὁ βάρβαρος Θρᾷξ ; Ἔως πότε ἔχουσι νὰ βασιλεύωνται ἀπὸ ἡμισὸν φεγγάρι* αἱ χῶραι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνέτειλεν εἰς ἀνθρωπίνην μορφήν, ἀπὸ τὴν ἡγιασμένην σου γαστέρα, ὁ μυστικὸς τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος ; Ἀχ, Παρθένε ! Ἐνθυμήσου, πῶς εἰς τὴν Ἑλλάδα πρότερον, παρὰ εἰς ἄλλον τόπον, ἔλαμψε τὸ ζωηφόρον φῶς τῆς ἀληθινῆς πίστεως· τὸ Ἑλληνικὸν γένος ἐστάθῃ τὸ πρῶτον, ὁποῦ ἄνοιξε τὰς ἀγκάλας καὶ ἐδέχθη τὸ θεῖον Εὐαγγέλιον τοῦ μονογενοῦς Σου Υἱοῦ· τὸ πρῶτον, ὁποῦ Σὲ ἐγνώρισε διὰ ἀληθινὴν Μητέρα τοῦ θεανθρώπου Λόγου· τὸ πρῶτον ὁποῦ ἀντεστάθῃ τῶν Τυράννων, ὁποῦ με μύρια βάσανα ἐγύρευαν νὰ ἐξεριζώσωσιν ἀπὸ τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ σεβάσμιόν Σου ὄνομα. Τοῦτο ἔδωσεν εἰς τὸν κόσμον τοὺς Διδασκάλους, οἱ ὁποῖοι με τὸ φῶς τῆς διδασκαλίας των, ἐφώτισαν τὰς ἡμαυρωμένας διανοίας τῶν ἀνθρώπων. Ἐτοῦτο τοὺς παιμένας, ὁποῦ με τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον ἐξώρισαν τοὺς αἰμοβόρους λύκους ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ποίμνιον. Ἐτοῦτο τοὺς γεωργούς, ὅπου με τὸ ἄροτρον τοῦ Σταυ-

ροῦ καὶ μετὰ τὸν ἰδρωτὰ τοῦ προσώπου ἐγεώργησαν τὰς καρδίας καὶ σπέν-
νοντες τὸν εὐαγγελικὸν σπóρον, ἐθέρισαν τὰς ψυχὰς διὰ τὴν οὐράνιον
ἀποθήκην. Ἐτοῦτο τοὺς Μάρτυρας, ὅπου μετὰ τὸ ἴδιον αἷμα των ἔβαψαν
τὴν πορφύραν τῆς Ἐκκλησίας· λοιπόν, εὐσπλαχνε Μαριάμ, παρακαλοῦ-
μέν Σε, διὰ τὸ Χ α ῖ ρ ε ἐκεῖνο, ὅπου μᾶς ἐπροξένησε τὴν χαρὰν διὰ
τὸν Ἀγγελικὸν ἐκείνον Εὐαγγελισμόν, ὅπου ἐστάθη τῆς σωτηρίας μας
τὸ προοίμιον· χάρισαί του τὴν προτέραν τιμὴν· σήκωσέ το ἀπὸ τὴν κο-
πρίαν τῆς δουλείας εἰς τὸν θρόνον τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος· ἀπὸ τὰ
δεσμὰ εἰς τὸ σκήπτρον, ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὸ βασίλειον. Καὶ ἂν
ἐτοῦταί μας αἱ φωναὶ δὲν Σε παρακινούσιν εἰς σπλάγγχνος, ἃς Σε παρα-
κινήσωσιν ἐτοῦτα τὰ πικρὰ δάκρυα, ὅπου μᾶς πέφτουσιν ἀπὸ τὰ ὀμμά-
τια. Ἀλλ' ἀνίσως καὶ ἐτοῦτα δὲν φθάνουσιν, ἃς Σε παρακινήσωσιν αἱ φω-
ναὶ καὶ αἱ παρακάλυψεις τῶν Ἀγίων Σου, ὅπου ἀκαταπαύστως φωνά-
ζουσιν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς τρισαθλίου Ἑλλάδος. Φωνάζει ὁ Ἀνδρέας
ἀπὸ τὴν Κρήτην· φωνάζει ὁ Σπυρίδων ἀπὸ τὴν Κύπρον· φωνάζει ὁ
Ἰγνατίος ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν· φωνάζει ὁ Διονύσιος ἀπὸ τὰς Ἀθήνας·
φωνάζει ὁ Πολύκαρπος ἀπὸ τὴν Σμύρνην· φωνάζει ἡ Αἰκατερίνα ἀπὸ
τὴν Ἀλεξάνδρειαν· φωνάζει ὁ Χρυσόστομος ἀπὸ τὴν βασιλεύουσαν Πό-
λιν, καὶ δείχνοντάς σου τὴν σκληροτάτην τυραννίδα τῶν ἀθέων Ἀγαρη-
νῶν*, ἐλπίζουσιν ἀπὸ τὴν ἄκραν σου εὐσπλαχνίαν, τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους
τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἀποδέξου λοιπόν, Παναγία Παρθένε, τὰ δάκρυά μας
τὰ ὅποια σημαδεύουσι τὸ μυστήριον, ὅπου εἰς σὲ ἐτελειώθη: Δόσαι
τόσσην δύναμιν τοῦ εὐσεβεστάτου ἡμῶν Δουκὸς τῶν Ἑνετῶν, ἐναντίον
τῶν αἰμοβόρων βαρβάρων, ὥστε ὅπου νὰ σβυσθῇ τελείως τὸ φῶς τοῦ
φεγγαρίου, νὰ λάμπῃ περισσότερον τοῦ μυστικοῦ Ἥλιου ἡ ζωοποιὸς
ἀκτῖνα· νὰ ἐξαπλωθῇ εἰς τὸν κόσμον ὅλον ἡ δύναμις τοῦ Σταυροῦ καὶ
νὰ δοξασθῇ ἀπὸ ὅλους τὸ ἅγιόν σου ὄνομα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ Υἱῷ
καὶ Ἀγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν!

« Διδαχαί », Ἔκδοσις Βενετίας, 1888

* Ηλ. Μηλιάτης

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΒΙΟ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ

Σύ, τῆς καρδιάς κρυφὸ μαργαριτάρι
καὶ τῆς ζωῆς σεμνὸ προσκυνητάρι,
ὅπου ἔχτισεν ὁ ἄνθρωπος στὴ γῆ,
ὅταν σ' αὐτῇ τὴν ἔρμη ἔλθε πλάσι,
ἀντὶ γιὰ τὴν Ἑδέμ ποὺ εἶχε χάσει,
τῇ Θεϊκῇ νὰ μαλακώσῃ ὁργή.

Ἀπαρτο κάστρο, ποὺ ποτὲ δὲν μπαίνει
καὶ πάντα ἀπὸ τῇ θύρα σου ἔξω μένει
ἔχθρα, κακία καὶ προδοσία κρυφῇ,
ποὺ αἰώνια τῆς ἀγάπης τῇ λαμπάδα
κρατεῖ ἀναμμένη ἄγρυπνη τριάδα,
πατέρας καὶ μητέρα κι' ἀδελφοί.

ὦ σπίτι μας καλὸ καὶ τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

Σὺ μ' ἔμαθες τὸν Πλάστη νὰ πιστεύω,
καὶ τῇ γλυκειᾷ Πατρίδα νὰ λατρεύω,
ἐσὺ καὶ τῇ φιλίᾳ νὰ λαχταρῶ·
σὺ κρίβεις μεσ' στοῦ λατρευτοῦ σου χτίριο
τὸ φῶς καὶ τῆς Ἀγάπης τὸ μυστήριο,
ποὺ μὲ κερνᾷ τῆς Λήθης τὸ νερό.

Πόσες φορές μέσ' στῆς καρδιᾶς τὰ βάθη,
σὰν ἔνοιωσα τοῦ κόσμου τ' ἄγρια πάθη,
ποὺ οἱ τρικυμίες μᾶς φέρνουν τῆς ζωῆς,
σὰν ἔμπαινα μέσ' στὴν καλὴ σου θύρα
μ' ἐγιάτρευες ἀμέσως μὲ τὰ μύρα
μιᾶς τρισευλογημένης σου πνοῆς.

Πόσες φορές μέσ' στὴ θερμῇ σου ἀγκάλῃ,
ὅστερ' ἀπ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πάλῃ,
γαλήνῃ εὐρήκα καὶ παρηγοριά!
Γιατὶ στὸ στῆθος μέσα μὲ φωτίζεις
καὶ κάλλιο τὴν ψυχὴ μου ἐσὺ γνωρίζεις
ἀπὸ τῆς γῆς τ' ἀνθρώπινα θεριά.

Ἡ κάθε σου γωνιά κι' ἡ κάθε σου ἄκρη
ἀντιλαλεῖ τὸ γέλιο μου ἢ τὸ δάκρυ,
χαρὰ τῶν τραγουδιῶν μου ἢ στεναγμός.
Στίς κάμαρές σου μέσα καὶ στοὺς τοίχους
θωρῶ ὅλα τὰ ὄνειρά μου καὶ τοὺς στίχους,
τὸν πόνο, τὴν ἐλπίδα, τὸν καῦμό.

Καὶ τ' ἄψυχά σου ἀκόμα μὲ γνωρίζουν,
κι' ἀγάπης λόγια γῦρο ψιθυρίζουν,
τραπέζι, εἰκονοστάσι καὶ σκαμνί·
χαμόγελο μοῦ δείχνει κάθε εἰκόνα,
τὴν ἀγκαλιὰ μοῦ ἀνοίγει ἡ πολυθρόνα,
ποὺ κάθονται οἱ γονεῖς μου οἱ σεμνοί.

Χαῖρε, ὦ χαῖρε, σπίτι τιμημένο,
χίλιες φορές ἄς εἶσαι εὐλογημένο,
καὶ τοῦ Θεοῦ μας πάντοτε ἡ ματιὰ
τ' ἀδέλφια μου νὰ ραίνει μ' εὐλογία,
καὶ νὰ μυρώνῃ ἀδιάκοπα μὲ ὑγεία
τὰ τίμια τῶν γονιῶν μου γερατειά.

«Τραγούδια τοῦ σπιτιοῦ»

Γεώργιος Στρατήγης

Υ Π Η Ρ Ε Τ Ρ Α

Τὴν ἐσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους.....ἡ δεκαοκταέτις κόρη τὸ Οὐρανιώ τὸ Διόμικο, μελαχροινὴ νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθημεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῇ τῆς λέμβου του περὶ τὴν μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσαν, καὶ διαπορθημεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἐορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἐσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὀρφανὴ ἐκ μητρός. Ἡ μόνη πρὸς μητρός θεία τῆς, ἥτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι τῶν ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμállωσε καὶ αὐτὴ μαζὶ τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθητο πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποῖον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσματα τῶν παίδων τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχοῦσα πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὥραι παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρων δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιώ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμίκλινος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε καὶ τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἐορτῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπηκε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυχτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου !...

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἑξῶθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει, καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος* Οὐρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστόν καὶ περιφρακτὸν ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου, κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος, προσέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα, λάλος καὶ φωνασκός, εἶχεν ἐγερθῇ πρώτη καὶ ἀφύπνιζε διὰ τῶν κραυγῶν τῆς τοὺς γείτονas ὅλους, ὅσων ὁ ὕπνος ἀνθί-

στατο εἰς τῶν κωδῶνων τὸν κρότον, προσπαθοῦσα νὰ ἐξυπνήσῃ τὸν ἄνδρα καί τὰ παιδία της. Ὁ σύζυγός της, Νταραδῆμος, εἶχεν ἀνάγκη μοχλοῦ, διὰ νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας του.

Ἡ θύρα τῆς οἰκίας των ἦτο ἀντίκρου τῆς τοῦ μπάρμπα—Διόμα. Τὸ Οὐρανώ ἐβλεπε καθαρῶς ἀπέναντί της τὴν γυναῖκα ἐκείνην, κρατοῦσαν φανόν, φωτίζουσαν οἰκτιρμόνως τὰ σκότη τῆς ὁδοῦ, διὰ τοὺς διαβάτας καὶ τοὺς γείτονas. Διότι τὸ σκότος ἦτο βαθὺ καὶ ἐλαφρὸς ἄνεμος ἔπνεεν, ὅσος ἤρκει διὰ νὰ μεταφέρῃ ἐκ τῶν χιονοσκεπῶν βουνῶν τὸ ψῦχος καὶ τὸν παγετὸν εἰς τὰς φλέβας τῶν ἀνθρώπων.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν διῆλθεν ἀνθρωπὸς τις, ὃν ἰδοῦσα καὶ ἀναγνώρισασα ἡ Οὐρανώ, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ μειδιάσῃ.

— Πῶς! κι' ὁ Ἀργυράκης πάει στὴν ἐκκλησίαν;... ἐψιθύριsen.

Ὁ Ἀργυράκης τῆς Γαροφαλιᾶς, ὅστις εἶχε τὸ προνόμιον νὰ προσωνυμῆται ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου του, εἶχεν εἶπει ἄλλοτε καὶ τὸ λόγιον ἔμεινε παροιμιῶδες: «ὅποτε πάω στὴν ἐκκλησίαν, βγάγια μοιράζουne». Ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην τὸν ἐξύπνηsen βιαίως ἡ Γαροφαλιὰ καὶ τῷ ἐπέταξε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διότι εἶδε κακὸν ὄνειρον, εἶπεν.

Ὁ εὐπειθὴς Ἀργυράκης, ὅστις μόλις ἔφθανε μέχρι τῶν ὤμων τοῦ ἀναστήματος της, ἠγέρθη, ἐφόρεsen εἰς τὴν κεφαλὴν του τὸν γιοργούλη* του, ἐζώσθη τὸ κόκκινον ζωνάρι του, τρεῖς σπιθαμὰς πλατὺ, ὑπέδυσεν εἰς τοὺς πόδας του τὰ πέδιλά του, καὶ ἐξῆλθεν εἰς τὴν ὁδόν.

Ταυτοχρόνως εἶχεν ἐξέλθει καὶ ὁ Νταραδῆμος, ὅστις ἔπιαsen ὀμιλίαν μὲ τὸν Ἀργυράκη τῆς Γαροφαλιᾶς.

— Τώρα μ' ἀρέσεις, γείτονα, τῷ λέγει.... μὴν εἶσαι ἀλιβάνιστος, διότι εἶναι κατὰ τὰ σκοινία (καταισχύνῃ). Τὸ φεγγάρι δὲν εἶναι τώρα πάλιν τὸ ἔλληνας (πανσέληνος), νὰ φοβᾶσαι τὸν ἴσκιό σου τὴ νύχτα....

Τοιαῦτα ἑλληνικὰ ὠμίλει ὁ Νταραδῆμος.

— Τὶ νὰ κάνουμε νὰ σ' ὀρίσω, γείτονα; ἀπήντησε ταπεινοφρόνως ὁ Ἀργυράκης.

Καὶ ὁ Νταραδῆμος κατέβη εἰς τὴν ὁδόν, προηγουμένης τῆς συζύγου του, κρατοῦσης πάντοτε τὸν φανόν.

— Δὲν ξέρουμε, νὰ ἦλθε τάχα ὁ γείτονας; εἶπε τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου καὶ ρίπτουσα ἐκφραστικὸν βλέμμα πρὸς τὴ

οἰκίαν τοῦ μπάρμπα—Διόμα.

— Σωπᾶτε, εἶπε, φέρων τὸν δάκτυλον εἰς τὸ στόμα ὁ Ἀργυράκης, εἶπαν πῶς βούλιαξε.

— Τί; εἶπεν ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου.

Ὁ Ἀργυράκης ἡτοιμάζετο νὰ διηγηθῇ πῶς καὶ ποῦ τὰ ἤκουσεν, ἀλλὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν γοερὰ καὶ σπαρακτικὴ κραυγὴ ἠκούσθη ἀπὸ τῆς σιγηλῆς οἰκίας, πρὸς ἣν ἐβλεπον οἱ τρεῖς ὁμιληταί.

Ἀπὸ τοῦ σκεπαστοῦ καὶ περιφράκτου ἐξώστου ἡ δυστυχῆς, τὸ Οὐρανιώ, εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καί, λησμονήσασα τότε τὰ τρία στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλγοῦς κόρης.

* * *

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα—Διόμας εἶχε φορέσει, μέχρι τῶν ὠτων καταβαῖνον, ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του, εἶχεν ἐνδυθῇ τὴν τσάκαν* του καὶ τὸ ἀμπαδίτικο* βρακί του, καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔλυσε τὴν μικράν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσυχρον λέμβον, καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυνε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικράν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνῃ ἔμεινεν ἡ Οὐρανιώ εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ μόνος ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρῶρεϋς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας τοῦ ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες* γολέτες* καὶ βρίκια*, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν*, καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχεῖας ἀλιευτικὰς ἢ πορθμευτικὰς ἐκδρομάς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχήσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίους ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆράς του δὲν τῷ ἔμενεν ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμῃ ν' ἀντέχῃ εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος.

Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὁμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παράπονά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ εἰς τὰ κύματα.

Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῇ ἔδιδε.

* * *

Καταπλεύσας εἰς τὴν τερπνὴν νῆσον Τσουγκριὰν ὁ μπαρμπα — Διόμας ἐφόρτωσεν ἐπὶ τῆς «Ὑπηρέτρας» πέντε ἢ ἑξ ζεύγη ὀρνίθων, κοφίνους τινὰς ὧν καὶ τυροῦ, δύο ἢ τρεῖς ἰνδιάνους καὶ ἄλλα τινὰ πράγματα, καὶ ἡτοιμάζετο νὰ λύσῃ τὰ ἀπόγεια* τῆς λέμβου καὶ ν' ἀποπλεύσῃ. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην προσῆλθεν ὁ κουμπάρος τοῦ Σταθαρός, ὁ ποιμὴν τοῦ Τσουγκριᾶ, καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ παραλάβῃ ὀχληρὸν συμπλωτῆρα... «υἱὸν ὑποζυγίου», ὥριμον πρὸς ἐπίσασιν. . . ὅπως κομίσῃ αὐτὸν πρὸς ἓνα τῶν πολυκρίθμων κουμπάρων τοῦ εἰς τὴν πολίχνην.

Ὁ μπάρμπα—Διόμας ἐσυλλογίσθη τὸ βάρος καὶ ἔρριψεν ἀμήχανον βλέμμα εἰς τὸ στενόχωρον καὶ τὴν ἐλαφρότητα τῆς «Ὑπηρέτρας», ἀλλ' ἀφ' ἐτέρου ἐσκέφθη ὅτι μία δραχμὴ, ὁ ναῦλος τοῦ ὀναρίου, ἦτο κάτι δι' αὐτόν, ἦτο ὁ καπνὸς καὶ ὁ οἶνος τῶν τριῶν σχολασίμων ἡμερῶν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ προσλάβῃ τὸν πῶλον.

Ὁ κουμπάρος Σταθαρός εὐχαριστηθεὶς τὸν ἐφίλεψεν ὀλίγα αὐγά, μίαν μυζήθραν, καὶ ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἐπιβιβάσας τὸν πῶλον, ἔλαβε τὰς κώπας, καὶ ἔστρεψε τὴν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα.

Ἀπεμακρύνθη, ἔκαμε πανιὰ καί, διανύσας ὑπὲρ τὸ ἐν μίλιον, ἀπεῖχεν ἑξ ἴσου σχεδὸν τοῦ Τσουγκριᾶ καὶ τῆς πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικὸς ὁ ἄνεμος, Γραῖος ὑπεβόηθει ἐκ πλαγίου τὸ ἰστίον, διότι ὁ μπαρμπα—Διόμας ἔδιδε βορειοδυτικὴν εἰς τὴν λέμβον διεύθυνσιν.

Ἀλλ' ὁ πῶλος, ὅστις ἔβασκεν ἡσύχως τὸ χόρτον τοῦ καὶ δὲν ἔφαινετο ν' ἀνησυχῇ πολὺ περὶ τοῦ διάπλου, αἰφνης ἐσήκωσε τὸν πόδα, ἔδωκεν ἄτακτον λάκτισμα εἰς τὴν σανίδα.... καὶ τὸ μαδερὶ τῆς εὐθραύστου καὶ ὑποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τὸ ὕδωρ ἤρχισε νὰ εἰσρέῃ εἰς τὸ κύτος.

Ἡ λέμβος ἤρχισε νὰ βυθίζεται.

Ταχὺς ὡς ἀστραπή, ὁ μπαρμπα—Διόμας, ἀπέβαλε τὸ βαρύτερον φόρεμα, τὸν ἀμπᾶ του, τὸν ὅποιον εἶχε φορέσει μόνον ἐνόσω ἐκάθητο εἰς τὸ πηδάλιον, ἔγειρε πρὸς τὸ μέρος τῆς σκότας* τοῦ πανίου ἀριστερά, ἐκρεμάσθη ἐπὶ τῆς πλευρᾶς τοῦ σκάφους καὶ κατῴρθωσε νὰ μπατάρῃ* τὴν λέμβον.

Μέγας ἔγινεν ὁ θρῆνος ὑπὸ τὴν ἀνατραπεῖσαν τρόπιδα*. Ὅρνιθες, ἰνδιάνοι, κόφιοι καὶ ὁ αἷτιος τῆς συμφορᾶς, ὁ πῶλος, ὅλα κατῆλθον εἰς τὸν πυθμένα.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας, ὅστις ἐκολύμβα ὡς ἔγγελος, εἶχε καὶ στήριγμα τὴν ἀνατραπεῖσαν «Ἵππρέτραν», τὴν ὁποίαν ἡμπόδιζε τοῦ νὰ βυθισθῇ.

* * *

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπαρμπα—Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῇ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην*, ἐνόσω ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνταύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὅσπην δύναμιν τῷ ἔμεινεν ἀκόμη.

Ὁ ἄνεμος ἦτο βοηθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς.

Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον*.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπαρμπα—Διόμα δὲν ἤκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὥθει μακράν, πρὸς τὸν λίβαν*.

Ἀλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζεν, καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπεύσης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὅμως ἐπλησίαζεν, ἡδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῇ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ ὁ γέρων ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ὁ μπαρμπα—Διόμας ἤκουσε κώπας—πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθὺς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ κωπηλάται ἀνέσυραν τὸν μπαρμπα—Διόμαν παγωμένον καὶ ἡμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον.

Ἀφοῦ τοῦ ἥλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστρίψεων προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ὁ κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσι πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως

τὸν ἀποδώσωσι, νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς.

Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῷ προσφέρωσι πούντες καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπαρμπα - Διόμας, διὰ τοῦ πρώτου βλέμματος εἶδε βαρέλια.

Τὸ πλοῖον ἦτο φορτωμένον οἶνους.

— Ὅχι πούντες, ὄχι, εἶπε διὰ πεπνιγμένης φωνῆς· κρασὶ δώστε μου!

Οἱ ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάλην πλήρη ἡδυεύστου μαύρου οἴνου, καὶ ὁ μπαρμπα-Διόμας τὴν ἐρρόφησεν ἀπνευστί.

* * *

Ἐπέφωσεν ἤδη ἡ ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων καὶ ἡ θεία εἰς μάτην προσεπάθει νὰ παρηγορήσῃ τὴν σφαδάζουσαν ὑπὸ ἄλγους Οὐραنيῶ.

Ἄλλ' ἡ σύζυγος τοῦ Νταραδήμου, ἐλθοῦσα τότε, ἀνῆγγειλεν, ὅτι ὁ μπαρμπα-Διόμας ἐναυάγησε μὲν, ἀλλ' ἐσώθη, καὶ ὅτι ἔφθασεν ὑγιής.

Ὁ Ἀργυράκης καὶ ἄλλοι τινὲς ἀγρόται εἶχον ἶδει, φαίνεται, μακρόθεν τὴν ἀνατροπὴν τῆς λέμβου, καὶ ἐντεῦθεν διεδόθη, ὅτι ὁ γέρον ἐπίνιγῃ. Ἄλλ' ἐπεὶ ἐνύκτωσε, δὲν εἶδον καὶ τὸ σωστικὸν καὶ οἰνοφόρον τρεχαντήριον.

Ὁ μπαρμπα-Διόμας, ἐλθὼν μετ' ὀλίγον καὶ ὁ ἴδιος ἐνηγκαλίσθη τὴν κόρην του. Ὡ, πενιχρά, ἀλλ' ὑπερτάτη εὐτυχία τοῦ πτωχοῦ!

Τὸ Οὐραγιῶ ἔχυνεν ἀκόμη δάκρυα, ἀλλὰ δάκρυα χαρᾶς. Ὁ πατήρ της δὲν τῆς εἶχε φέρει οὔτε αὐγά, οὔτε μυζήθρας, οὔτε ὄρνιθας, ἀλλὰ τῆς ἔφερε τὸ σκληραγωγημένον καὶ θαλασσοδάρτον ἄτομόν του καὶ τὰς δύο στιβαράς καὶ χελωνοδέρμους χεῖρας του, δι' ὧν ἡδύνατο ἀκόμη ἐπὶ τινὰ ἔτη νὰ ἐργάζεται δι' ἑαυτὸν καὶ δι' αὐτήν.

« Τὰ Ἀπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΛΙ ΜΑΣ

Εἶναι, νομίζω, ἀπὸ τὰ πιὸ εὐχάριστα καὶ ὠφέλιμα πράγματα νὰ περνᾷ κανεὶς λίγες ὥρες κάθε μέρα μέσα σ' ἓνα περιβόλι. Στὸ ἐλεύθερο καὶ ἀνοικτὸ αὐτὸ κομμάτι τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωικοῦ κόσμου, κάτω ἀπ' τὸν ἀπέραντο οὐρανὸ, βρίσκεται ἔτσι μέσα στὴν ἴδια ἐνέργεια τῆς φύσης

βλέπει καθαρά και πιάνει τὸ ἔργο της, ἀναπνέει τὴν πνοή, κατανοεῖ τὴς δυνάμεις της, αἰσθάνεται τὴν κίνησι τῆς ἀπειρης, τῆς θαυμαστῆς καὶ μεγάλῃς αὐτῆς ζωῆς καὶ θυμᾶται πὺς ἓνα μικρὸ της μόριο εἶναι κι αὐτός, ὁ μέγας καὶ περήφανος

Τέσσαρες ἐποχὲς ὁ χρόνος, τέσσαρες μορφὲς ξεχωριστὲς τὸ περιβόλι μας· Τὸ καλοκαίρι, ὅταν πιά φεύγαμε γιὰ τὴν ἐξοχή, τὸ ἀφήναμε κατὰξερο. Λίγα φύλλα στὰ κομπιασμένα δένδρα, λίγα λουλούδια στὰ κιτρινισμένα χαμόδενδρα. Τὸ χρῶμα φρυγμένο ὅλο ἀπὸ τὴς κάθετες, τὴς φλογερὲς ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου, ἔπινε μὲ λαίμαργία τὸ λίγο νερό, ποὺ τοῦ ἔριχνε τὸ κοντόβραδο ὁ κηπουρός. Μεγάλες πεταλοῦδες μὲ βαρεῖα ποικιλόχρωμα πτερά πετοῦσαν στὴ λαύρα τῆς ἡμέρας ἢ στὴ δροσιά τοῦ δειλinoῦ. Δυὸ τρεῖς γρύλλοι, κάτω ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς ἀγαπημένης τους ἀντράχλας, γέμιζαν τὸν ἀέρα τῆς νύκτας μὲ τὴ γλυκεῖα μεταλλικὴ τους φωνή. Οἱ ἀράχνες ἐγέμιζαν μὲ πυκνὰ καὶ σκονισμένα πανιά τοὺς τοίχους καὶ τὰ δένδρα. "Εντομα κι ἐρπετὰ διάφορα, ἀμέτρητα, πολύχρωμα καὶ πολύμορφα, ἔτρεχαν ἀνάμεσα στὰ φύλλα, πετοῦσαν, ἔτριζαν, βομβοῦσαν. Ἀλλὰ ἡ φύσι φαινόταν σὰ νὰ μὴν εἶχε πιά ἄλλη ζωὴ καὶ σιγὰ-σιγὰ νὰ μαραινόταν. Καμμιὰ γέννησι, τίποτα σχεδὸν νέο, τίποτα ποὺ νὰ δίνη ἐλπίδες. Οἱ ροδακινιὲς ἦταν φορτωμένες ἀπὸ τὰ χνουδωτὰ ροδάκινα, οἱ ἀχλαδιὲς ἀπὸ τὰ κεχριμπαρένια ἀχλάδια, τὰ κλήματα ἀπὸ τὰ κέρινα σταφύλια. Ὁ καρπός, δηλαδὴ τὸ τέλος... Καὶ τὰ φύλλα ὅλα σχεδὸν ξερά κι οἱ βλαστοὶ ὀλοένα σπάνιοι...

Καὶ ὅμως, μέσα σ' ἐκείνη τὴ νέκρωσι, ὁ σπόρος τῆς νέας ζωῆς κρυμμένος κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, περίμενε... Ἡ Γῆ ὀλοένα γυρνοῦσε στὸ ἀπειρο· οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἔπεφταν τώρα ἀπάνω στὴ χώρα μας πιὸ πλαγιαστὲς καὶ πιὸ ἀδύνατες· στὴν ἀτμόσφαιρα σχηματιζόταν σύννεφα μαῦρα καὶ πυκνά, ποὺ ξεσποῦσαν ἐπὶ τέλους σὲ βροχή. Ἄ, οἱ πρῶτες βροχὲς τοῦ φθινοπώρου, βροχὲς ὀρμητικὲς, μ' ἀστραπόβροντα, μ' ἀστροπελέκια, ἀλλὰ περαστικὲς, δροσιτικὲς, εὐχάριστες!

Τὸ περιβόλι μας λουζόταν μὲ χαρὰ κι ἀνάσαινε κι ἔλαμπε ὕστερα στὸν ἥλιο μὲ τὰ μισοκιτρινισμένα ὑγρά του φύλλα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μᾶς ὑποδεχθῇ μὲ στολὴ καθάρια, ποὺ γυρίζαμε τότε ἀπ' τὴν ἐξοχή. Οἱ σάλιαγκοι ἐγέμιζαν μὲ τὰ γυαλιστερά τους ἀχνάρια τοὺς τοίχους καὶ τὴ γῆ, σπαρμένη ἀπὸ κίτρινα φύλλα. Οἱ πεταλοῦδες πετοῦσαν πιὸ εὐκόλοπιαστες μὲ βρεγμένα φτερά. Τότε ἐπρόβαινε κι ἡ πρώτη βλάστησι· ἡ βρο-

χή ζωογονοῦσε τὸ σπόρο κι ὅλο τὸ περιβόλι σκεπαζόταν ἀπὸ ἀραιή πρα-
σινάδα, ἀπὸ μικροσκοπικὰ βλαστάρια, ἀπὸ φυτράδια τὸ περισσότερο δι-
κοτυλῆδονα, μὲ τὰ δυὸ ἀρχικὰ καταπράσινα φυλλάκια πάνω ἀπ' τὸ χῶ-
μα καὶ τὴν κάτασπρη τρυφερὴ ριζούλα ἀπὸ κάτω. Ἦτανε λαχανικά
τὰ περισσότερα, ἀγριόχορτα, ραδίκια καὶ τσουνκίδες, καὶ ζωχοὶ καὶ ἀ-
γριόκρινοι καὶ ἀγριοκισσοί, — τὰ περισσότερα καταδικασμένα νὰ πεθα-
νουν πρόωρα καὶ λίγα νὰ κλέψουν περισσότερη ζωὴ, λησμονημένα στὶς
ἄκρες τῶν στρατονιῶν καὶ τῶν τοίχων... Καὶ ὁλοένα τὰ παλιὰ φύλλα
ἔπεφταν, καὶ σωριαζόταν χάμω, κι ὁ ἄνεμος τὰ στριφογύριζε μὲ ἤχο
ξερό, κι ἡ βροχὴ τὰ παράσερνε στ' αὐλάκια, καὶ τὸ κρῦο γινόταν δυνα-
τώτερο κι ἡ ἐρήμωσι ὁλοένα μεγαλύτερη...

Χειμῶνας ! ἐρχόταν ἐπὶ τέλους ὁ χειμῶνας σύντομος ἀλλὰ ὄχι
καὶ λίγο δριμύς. Στὸ περιβόλι μας ἔβλεπες μιὰ ἀφθονία ἀπὸ κλώνους
γυμνοὺς, τὰ φύλλα κιτρίνιζαν λιγοστὰ ἐδῶ κι ἐκεῖ πάνω στ' αἰθαλῆ
δένδρα καὶ στὰ χειμωνιάτικα φυτά. Οἱ θάλασσες, — ὅπως λέμε κεῖ
τ' ἀγιοδημητριάτικα, — ἦταν σκεπασμένες ἀπὸ τ' ἀνθάκια τους τὰ καλλι-
τεχνικά, μὲ τὰ σγουρά πολλὰ φυλλάκια, ἄλλα ἄσπρα, ἄλλα κίτρινα κι
ἄλλα κόκκινα. Ὁ ἄνεμος ἐλύγιζε ὡς κάτω τίς κορφὰς τῶν κυπαρισσιῶν
κι ἡ φοινικιά κινοῦσε τοὺς κλώνους της σὰν χέρια δαιμονισμένου. Οἱ
σπουργίτες κι οἱ καλόγιανοι κατέβαιναν πεινασμένοι νὰ σκαλίσουν τὸ
χῶμα. Καὶ νερὸ καὶ κρύα καὶ πάγοι, κάπου-κάπου καὶ χιόνια. Ἡ βλά-
στησι τοῦ φθινοπώρου ἐσταμάτησε. Μιὰ νάρκωσι ἦταν χυμένη σὲ ὅλα
τὰ φύσι, ἔλεγες, κοιμόταν... Καὶ ὅμως ἡ ἐργασία της ἐξακολουθοῦσε ὁλο-
ένα μυστικῇ ἡ ζωὴ διατηροῦνταν ὅπως ἡ σπιθία ἡ κρυμμένη στὴ στά-
χτη· οἱ χυμοὶ κυκλοφοροῦσαν ἀθώρητοι μέσα στοὺς γυμνοὺς κλώνους
καὶ δὲν περίμεναν, γιὰ νὰ ξεπεταχτοῦν οἱ βλαστοί, παρὰ τὸ πρῶτο χα-
μόγελο τῆς ἀνοιξῆς.

"Ανοιξή ! ἡ νιότη τοῦ χρόνου ! — εἶπε ἓνας ποιητής. Τὸ λόγο τὸν θυ-
μόμουν συχνὰ μέσα στὸ περιβόλι μας. Τὶ δύναμι ! τὶ ζωηρότητα ! τὶ
ὀργασμός ! Ἀπὸ τὸν Γενάρη ἀκόμα ἄρχιζε ἡ φανέρωσι τῆς ἀκράτητης
ζωῆς. Οἱ ἀνυπόμονες ἀμυγδαλιές καὶ οἱ ντροπαλοῦλες ροδακινιές προλά-
βαιναν νὰ πετάξουν πρῶτες πρῶτες τὰ μπουμπούκια τους, γιὰ νὰ γεμί-
σουν τοὺς λεπτοὺς ἀφυλλοὺς κλώνους τους, ὕστερ' ἀπὸ λίγες μέρες, μὲ
τ' ἄσπρα καὶ κόκκινα ἀνθάκια. Ἀσπρη καὶ κόκκινη καὶ πράσινη, τρί-
χρωμη ἡ σημαία τῆς "Ανοιξῆς !...

Τὴ Λιλὴ τὴν τρέλλαιναν, περισσότερο ἀπ' ὅλα, τ' ἀνθάκια τῆς ρο-

δακινιάς, ρόδινα, διάφανα, δροσερά, λαμπρά, σὰν φτεράκια ἀπὸ φανταστικὲς πεταλοῦδες, ποὺ κάθησαν πλῆθος ἀπάνω στὸ ἄφυλλο δένδρο, ἢ σὰν φῶτα μαγικά, ποὺ ἔκαιγαν χλωμὰ κάτω ἀπ' τὸν ἥλιο, σὲ πολυέλαιο ἀπὸ κλώνους. Εἶχε δίκιο. Τὶ παρηγοριὰ ποὺ τὴ δίνει ἡ ἀνθησι αὐτὴ ἡ γλυκεῖα, μέσα στὸν κατάξερο ἀκόμα κῆπο, μέσα στὰ κρύα τοῦ χειμῶνα! Ἦταν ὁ προάγγελος τῆς ἀγαπητῆς ἀνοιξῆς, ποὺ ἐρχόταν ἀπὸ μακριά....

Μέρα μὲ τὴν μέρα, ἡ χώρα μας γύριζε πάλι τὸ πρόσωπό της κατὰ τὸν ἥλιο καὶ οἱ ἀκτῖνες του ἔπεφταν πάνω της ὁλοένα πιὸ κάθετες, πιὸ θερμές. Καὶ στὸ πατρικὸ του φιλὶ ξεπετιόταν τὰ μπουμπούκια ἄφθονα καὶ ἐξεβλάσταιναν τὰ νέα τρυφερά φύλλα, καὶ ἐγύριζαν πίσω τὰ πουλιά, καὶ ἐπλήθαιναν τὰ ζωῦφια, καὶ ἄρχιζε μιὰ ἡχηρὴ καὶ πολυσύνθετη ζωὴ μέσα στοὺς τέσσερους τοίχους, τοὺς σκεπασμένους ἀπὸ μούσκουλη* νέα, καταπράσινη κάτω ἀπ' τὸν γαλάζιο καὶ γελαστὸ οὐρανὸ, ποὺ φαινόταν καὶ αὐτὸς νέος.

Κι ἔφθανε ἔτσι ὁ Μᾶης ὁ μορφονιός, τὸ βασιλόπουλο, καὶ τὸν δεχόταν τὸ περιβόλι μας σὰ στολισμένο παλάτι. "Οπου γύμνια, τὴν ἐσκέπαζε φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνὸ· ὅπου φύλλωμα καινούργιο καὶ πυκνὸ, τὸ ἐστόλιζαν λογιῶν—λογιῶν ἄνθη. Οἱ τριανταφυλλιές, σὲ μακριές σειρές, ἀνοιγαν τ' ἀριστοκρατικὰ τους μπουμπούκια· ἀνθοῦσε ζωηρὰ τ' ἀγιόκλημα, σήκωναν λευκότητα κεφάλι οἱ κρίνοι καὶ τὰ χαμόδενδρα ἦταν φορτωμένα ἀπὸ λουλούδια χωρὶς εὐωδία, ἀλλὰ μὲ χάρι καὶ χρώματα.... Καὶ στὸ μοσχοβολισμένον ἀέρα πετοῦσαν μὲ γλυκύτατα τραγούδια τὰ πουλιὰ καὶ βομβοῦσαν ἀμέτρητα χρυσοπράσινα ἔντομα...

Βλέπω ἀκόμα μπροστά μου τὸ χαρούμενο, τὸ ἀπερίγραπτο αὐτὸ πανηγύρι. Ἀκούραστοι καὶ ἀχόρταγοι τρέχαμε ἀπάνω κάτω μὲ τὴν ἀδελφούλα μου.... Ἡ φύσι μᾶς μιλοῦσε μὲ χίλια στόματα, μὲ χίλιες φωνές. Καὶ σύμφωνες ὅλες σχημάτιζαν στὰ παιδικὰ μας αὐτιά μιὰν ἀρμονία ἀσύγκριτη, μιὰ μαγεῖα ἀνέκφραστη.

Μᾶς πλημμυροῦσε τῆς ζωῆς ἡ εὐφροσύνη καὶ τῆς ἀγάπης.

— Ζήσετε, σὰ νὰ μᾶς ἔλεγε, παιδιὰ μου! Ζήσετε ἀγαπημένα καὶ χαρούμενα. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ μόνη ἀληθινὴ εὐτυχία σ' αὐτὸν τὸν κόσμο!

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

Α'.

Ξημερώνουν Χριστούγεννα στο χωριό.

Ἡ μέρα ἔδειχνε κλεισμένη, ἡ γῆ ἦταν χιονοστρωμένη, ὁ οὐρανὸς χιόνιζε καὶ τὸ μάτι δὲ μπορούσε νὰ ἰδῇ πιότερο ἀπὸ μιὰ ντουφεκιὰ τόπο. Φοβερὸ ἀγριοκαίρι, Χριστούγεννα, καρδιά τοῦ χειμῶνα!

Καβάλλα ἀπάνω σ' ἓνα γερό, ὁμορφο καὶ ψηλὸ ἄλογο, καὶ κουκουλωμένος μὲ μιὰ μεγάλη κάππα, ἔμπαινα μὲ μεγάλη χαρὰ στὰ πολυπόθητα σύνορα τοῦ χωριοῦ μου, ὕστερα ἀπὸ νυχτοπερπάτημα δέκα πέντε ὥρῶν δρόμο καὶ ξενιτειὰ δέκα πέντε χρόνων, μακριὰ πολὺ μακριά, σὲ ξένα σύνορα καὶ σὲ ξένα βασίλεια.

Στὸ ποτάμι ποῦναι κάτω ἀπὸ τὸ χωριό μου, πότισα διαβαίνοντας τὸ κατακουρασμένο ἄλογό μου. Μετὰ τὸ πότισμα τράβηξα τὸν ἀνήφορο, ποὺ βγαίνει ἴσα-ἴσα στ' ἀγαπημένο μου χωριό, ἀνάμεσα ἀπὸ βράχους, ἀπὸ γκρεμούς, ἀπὸ μεγάλες πέτρες, ἀπὸ δένδρα κι ἀπὸ λίγα ἀμπελοχώ-ραφα.

Ἦταν πολὺ πρωί. Στιγμὴ ποὺ πολεμάει τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ποῦρ-χονταν, μὲ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πῶφευγε, καὶ τ' ἄλογο ἀνέβαινε ἀργὰ ἀργὰ καὶ βαριά-βαριά τὸν ἀνάποδο καὶ κακοπάτητο ἀνήφορο ἀπὸ τὴν μεγάλη του τὴν κούραση καὶ τὴ μεγάλη του τὴν κομμάρα.

Ἔκανε φοβερὸ κρύο. Ἄγριος βοριᾶς φυσοῦσε σὰ λυσσασμένος ἀπὸ πίσω μου καὶ μ' ἀνασέκωνε ἀπ' τὴ σέλλα τ' ἀλόγου μου! Τὸ χιόνι προ-ντίζονταν* ἀπὸ καταγῆς στὸ μανιωμένο φύσημά του, σὰν ἀλεύρι κάτα-σπρο, πότε ἀπὸ κάτω πρὸς τὰ ἀπάνω, πότε ἴσια πέρα, πότε ἴσια δῶθε καὶ πότε μὲ περικύκλωνε ὁλόγουρα σὰν ἀνεμοστρόβιλος. Κι ὅμως δὲν αἰ-σθανόμουν καθόλου κρύο μέσα μου. Μόνο τὰ δάκτυλα τῶν ποδαριῶν μου κρύωναν λίγο καὶ τὰ χέρια μου λιγώτερο ἀκόμα, γιατί κρατοῦσα μὲ τὸ δεξιὸ τὸ βοῦδοτσούλι* καὶ μὲ τὸ ζερβὶ τὰ χαλινάρια τοῦ ἀλόγου.

Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε τικ-τάκ σὰ λιθοπάτημα ἀπὸ τὴν συγκί-νηση, ποὺ ἔβλεπα ὅτι βρισκόμουν καὶ περπατοῦσα στὸν τόπο τῶν ὀνεί-ρων μου, στὸν τόπο ποὺ γεννήθηκα.

Σὲ κάθε πατημασιὰ τ' ἀλόγου μου ξάνοιγα κι ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὰ παιδικαῖσια μου. Κομμάτι ζωῆς χαρωπῆς, γλυκειᾶς καὶ πολυαγαπημέ-νης. Ἐβλεπα τὸν μεγάλο βράχο π' ἀνέβαινα ψηλὰ καὶ γλιστρῶντας ἴσα

κάτω, ἔφθανα στὸ λάκκωμα, εἴτε μὲ ξεγδάρματα, εἴτε χωρὶς ξεγδάρματα στὸ τρυφερό μου τότε κορμί. "Εβλεπα τὸ μεγάλο πουρνάρι, π' ἀνέβαινα τὸ καλοκαίρι κι ἐπιανα τὰ πουλιά μέσα στὶς φωλίτσες τους, πρὶν φτερουγίσουν ἀκόμα, χωρὶς νὰ μὲ μέλη κι χωρὶς νὰ μὲ νοιάζην γιὰ τὰ τσιουρίσματα τῶν μαννάδων τους, ποὺ φτερουγίζαν ψηλὰ ἀπὸ τὸ κεφάλι μου, χωρὶς νάχουν οἱ καημένες τῇ δύναμι νὰ μοῦ τὰ ἀρπάξουν μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μου τὰ σκληρά. "Εβλεπα τὸ χωράφι μου, ποὺ πηδοῦσα σὰν τὸ ζαρκάδι, μὲ τὰ συνομήλικά μου, κι ἔπαιζα τὰ ἀγαπημένα μου παιγνίδια, ποὺ δὲν μπορούσα νὰ τὰ χορτάσω ποτέ. "Εβλεπα τ' ἀμπέλι μου μὲ τῇ μεγάλη βελανιδιὰ στὴν κορυφή του, ποὺ περνοῦσα τίς καλύτερες καὶ τίς πιὸ εὐτυχισμένες ὥρες τῆς παιδικῆς μου ζωῆς, τρώγοντας γλυκύτατα σταφύλια, ὠριμώτατα σύκα καὶ ζουμερώτατα ροδάκινα.

Ἦταν ὅλα ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει ἐδῶ καὶ δέκα πέντε χρόνια. "Ολα στὸν τόπο τους καὶ στὴ θέση τους.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη. 'Ο βοριᾶς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ. Τὸ κρύο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρεῖεται καὶ τ' ἄλλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά, γκρούπ-γκρούπ.

Εἶχα σκαπετήσει* μιὰ μικρὴ ραχοῦλα καὶ δὲ μοῦ εἶχε μείνει παρὰ νὰ σκαπετήσω ἀκόμα μιὰ, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀγναντέψω τὸ χωριό μου, ποὺ κάθε σπίτι καπνίζει ἀδιάκοπα χειμῶνα καλοκαίρι, καὶ νὰ ἰδῶ τὸ σπίτι μου, μὲ τὸ πλατύχωρο αὐλόγυρό του καὶ μὲ τὸ μεγάλο δέντρο στὴ μέση τῆς αὐλῆς του, ποὺ χρησιμεύει τὸ καλοκαίρι ὡς κατοικιὸ καὶ ὡς τραπεζαρία κι ὡς σάλα κι ὡς τόπος ὕπνου, καὶ ὡς χοροστάσι*, ποὺ μαζεύεται τὸ χωριό, γιὰ νὰ κρίνῃ τίς διαφορὲς του καὶ τὰ χωριανὰ ζητήματά του, καθὼς τὸ θέλει ὁ προεστός, ποὺ ἡ γνώμη του πάντα εἶναι σύμφωνη μὲ τὴ γνώμη τῶν πολλῶν.

Μόρχονταν στὸ νοῦ πόσες φορὲς ξαπόστασα καὶ ξεκουράστηκα κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιο αὐτουνοῦ τ' ἀγαπημένου δέντρου καὶ πόσες φορὲς μάλλωσα μὲ τὸ φτερωτὸ κοπάδι τῆς μάννας μου, τίς κόττες, ποὺ ἤθελαν νὰ μ' ἀρπάξουν ἀπὸ τὰ χέρια τὸ νόστιμο ψωμοτύρι μου.

Ἀμέτρητη χαρὰ πλημύρισε τὴν καρδιά μου, ἐπειδὴ ξανάβλεπα τὴ γῆ τῶν παπποῦδων μου, τὴ γῆ, ποὺ εἶδα γιὰ πρώτη φορὰ τὸ γλυκὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ κατάλαβα γιὰ πρώτη φορὰ τὸν ἑαυτό μου ὡς ἄνθρωπο. Μόρχονταν νὰ ξεκαβαλλικέψω καί, κατεβαίνοντας, νὰ φιλήσω καὶ ν' ἀγκαλιάσω ὅ,τι ἔβλεπα κι εὑρίσκα μπροστά μου· χῶμα, πέτρες,

χαμόκλαδα, δένδρα. 'Αλλά ό πόθος μου νά φτάσω όσο τό δυνατόν γρηγορώτερα στή ράχη, πού ήταν μπροστά μου και μ'έμπόδιζε νά ιδώ τό χωριό μου και τό σπίτι μου, δέ μ' άφηνε νά κατεβώ και νά έκτελέσω τόν άγιό μου σκοπό.

— "Α! έλεγα μέσα μου, πότε νά φτάσω ψηλά σ' εκείνη τή ράχη, για νά ιδώ άπ' εκεί, πού ώνειρευόμουν δέκα πέντε χρόνια στα ξένα, και νά ρίξω τό ντουφέκι του ξενιτεμένου, για νά μάθω τό χωριό τόν έρχομό μου.

Και λέγοντας αυτά χτυπούσα τό κακόμοιρο τ' άλογο με τούς φτερνιστήρες μου, κι αυτό τό καημένο πηδοῦσε άγκομαχώντας και μου φαίνονταν ότι πηδοῦσε στα σύννεφα, αλλά ό δρόμος δέν τελείωνε !

Τό χιόνι εξακολουθοῦσε νά πέφτη. 'Ο βοριάς εξακολουθοῦσε ν'άγριοφυσάη. Τό κρύο εξακολουθοῦσε ν' άντριεύεται. Και τό άλογο εξακολουθοῦσε ν' άνεβαίνει τόν άνήφορο άργά-άργά, γκρούπ-γκρούπ-γκρούπ.

Χίλια δυό πράγματα γεμάτα γλυκές άναμνήσεις του παιδιακίσιου μου καιρού, σάν άφροστεφανωμένες εικόνες, ζωγραφισμένες με ούράναι χρώματα, εμφανίζονταν μπροστά μου κι άρχιζαν νά καταπραύνουν τήν άνυπομονησία μου. 'Εδω έβλεπα τόν έαυτό μου μικρό παιδί νά τρέχω ξυπόλυτος και στο τρέξιμο νά μου μπή στο ποδάρι ένα φοβερό παλιουρίσιο άγκάθι. 'Εκεί για πρώτη φορά έβλεπα νά σκοτώνω μιá πυκνόμαλλη και μαυρονούρα άλεπού, πού κράταε ακόμα στο στόμα της τήν όμορφότερη και βαρύτερη κόττα του χωριού, πουσκουζε, ή καημένη, βραχνά-βραχνά κι άδύνατα «κράαα-κράαα». Παρέκει, πίσω από μιá μεγάλη πέτρα, έβλεπα νά με πιάνη ό δάσκαλός μου από τ' αυτί σφιχτά-σφιχτά, γιατί μ' ήυρε νά στιώ πλάκες, για νά τσακώσω κοτούφια κι άλλα στερόπουλα, πράγμα, πού μάς τó είχε άπαγορευμένο, και νά με τραβάη, για νά με πάη μπροστά σ' άλλα μαθητούδια του χωριού, πού κάνανε σχολειό χειμώνα καλοκαίρι στο νάρθηκα της έκκλησιás και τó Ψαλτήρι ήσαν για μεγαλύτερο μάθημα άπ' όλα τά μαθήματα. "Εβλεπα ν' άνεβοκατεβαίνω στο δρόμο του ποταμού χιλιάδες φορές, πότε περπατώντας και πότε καβάλλα.

"Εβλεπα, σέ μιá πλαγιά εκεί πέρα, τήν άδελφή μου νά βόσκη ζουγούρια και κατσίκια και νά μου λή τραγούδια και μου φαίνονταν πώς άκουα ακόμη τήν άγγελική της φωνή.

Μ' ένα λόγο έβλεπα τόσα, πού δέν μπορούν νά μπούνε σ' αυτό

ἐδῶ τὸ χαρτί : Νιᾶτα σπαρμένα κατὰ γῆς, σὰν λουλούδια ἀπριλιάτικα, σὰν ἄνθια μαγιατικά, σὰν τριαντάφυλλα μοσκομυρωδάτα.

Τὸ χιόνι ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ. Ὁ βοριάς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀγριοφυσᾷ, τὸ κρῦο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀντρίεῦται καὶ τ' ἄλογο ἐξακολουθοῦσε ν' ἀνεβαίνει ἀργὰ - ἀργὰ τὸν ἀνήφορο, γκρούπ - γκρούπ...

Λίγος δρόμος μοῦ εἶχε ἀπομείνει ἀκόμα, ὅσο ν' ἀνεβῶ στὴ ράχη, ἀλλὰ δὲν τελείωνε ποτέ ! Τὴν ὑπομονή μου διαδέχονταν ἀνυπομονησία καὶ τὴν ἀνυπομονησία μου ὑπομονή. Ἐκεῖ καταστενοχωριόμουν γιὰ τ' ἀργοβάδισμα τ' ἀλόγου μου, γιὰ τὴν ὁρμή τοῦ ἀνέμου, γιὰ τὴν τουλοῦ-πες τοῦ χιονιοῦ πῶδερναν τὸ πρόσωπό μου, γιὰ τὸ κρῦο, π' ἄρχιζε ν' ἀνεβαίνει ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν καρδιά καὶ νὰ μοῦ τρυπᾷ τὰ κόκκαλα, γιὰ τὸν ἀτέλειωτο δρόμο, κι ἐκεῖ βρισκόμουν ἥσυχος ἥσυχος στὴ ζεστή καὶ γλυκεῖα ἀγκαλιὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ στοχαζόμουν τὴν στιγμή, πὺ θὰ ἔμπαινα στὸ σπίτι μου, τί χαρὰ θὰ ἔκανε ἡ μαννούλα μου, πὺ θὰ ἔγραφε στὸ ὕστερνό της γράμμα, ὅτι τὰ συμφώνησε μὲ τὸν Χάρο νὰ τὴν καρτερήσῃ νὰ μὲ δεχτῇ πρῶτα ἀπὸ τὰ ξένα κι ὕστερα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὴν ψυχὴ της. Στοχαζόμουν τὸ πανηγύρι, πὺ θὰ ἔκανε ἡ ὄρφανὴ μοναχοθυγατέρα μου, πὺ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρὴ, πολὺ μικρὴ, σαράντα μερῶν φώσινο*, ὅταν κίνησα νὰ πάω μακριὰ στὰ ξένα, νὰ προκόψω καὶ νὰ πλουτίσω τὸ σπίτι μου. Στοχαζόμουν τὸν ἀναγκαλισμὸ τῆς ἀδελφῆς μου, πὺ τὴν εἶχα ἀφήσει μικρούλα καὶ θὰ τὴν εὐ-ρισκα παντρεμένη μ' ἓνα δυὸ παιδάκια τριγύρω της, καὶ τὴν εὐχαρίστηση, πὺ θὰ αἰσθανόνταν οἱ χωριανοί μου, πὺ, ἅμα θὰ μ' ἔβλεπαν νὰ μπαίνω στὸ ἀντρορημασμένο πατρικὸ μου, θὰ ἔτρεχαν νὰ μ' ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μὲ φιλήσουν ὅλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

Λίγες δρασκειλὲς μοῦ εἶχαν μείνει ἀκόμα ὅσο νὰ φτάσω στὴν κορυφὴ τῆς ράχης, πὺ ἐκρυπτε τὸ πολυπόθητο χωριὸ μου, καὶ λίγες ἀκόμα στιγμές, ὅσο πὺ νὰ ρίξω τὴ χαρμόσυνη ντουφεκιὰ τοῦ ξενιτεμένου, πὺ θὰ ἔκανε ὅλες τὶς καρδιὲς τοῦ χωριοῦ νὰ λαχταρήσουν ἀπὸ χαρὰ καὶ λίγες θὰ ἦταν οἱ καλότητες, πὺ θὰ δεχόνταν ξενιτεμένο, ἀλλὰ ἡ ἀνυπομονησία μου σήκωσε κεφάλι, μέσα στὰ στήθια μου πάλι, κακομούτσουνη καὶ φοβερή, καὶ μ' ἔκανε νὰ νομίζω ὅτι τὰ ποδάρια τοῦ ἀλόγου μου ἦταν καρφωμένα κάτω στὴ γῆ καὶ βρισκόμουν ἀπὸ πολλὴν ὥρα στὴν ἴδια μεριά. Τὸ χτύπησα τότε τ' ἄλογό μου γιὰ ὕστερη φορά, μ' ὅση δύναμη εἶχα ἐπάνω μου καί, σὰ νὰ ἔκανε φτερά τὸ κακὸ τὸ ζῷο,

βρεθήκαμε στην κορυφή της χιλιοπόθητης ράχης! Δόξα σοι ό Θεός!

Β'.

Έκεϊ τὸ κρύο τοῦ βοριᾶ καὶ τὸ χιόνι θὰ ἦταν δυνατώτερο, ἀλλὰ τὸ χωριό μου, ποῦ ἔδειχνε τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπό του ἀπὸ δυὸ ντουφεκιὲς τόπο μακριά, μ' ἔκανε νὰ μὴν αἰσθάνωμαι τὴν ἀγριάδα τους.

“Όλο τὸ χωριό ἦταν συμμαζεμένο στὴν πλαγιά τοῦ βουνοῦ, σὰν κοπάδι καλογραικισμένο*. Κάθε σπίτι ἔμοιαζε μὲ πρόβατο καὶ κάθε παράσπιτο μ' ἄρνι. Τὸ σπίτι τὸ δικό μου, μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα, φαίνονταν σὰν βαρυκούδουνο γκεσέμι*, ποῦ μπορεῖ νὰ σύρῃ πίσω του χίλια κεφάλια πρόβατα.

“Αὐα τὸ ξεκάμπισα τὸ χωριό μου, ἔρριξα μιὰ βαρυγιомάτη ντουφεκιά, γιὰ νὰ νιώσουν οἱ χωριανοί, ὅτι «ξενιτεμμένος ἔρχεται!» καὶ ἀπὸ τὸν πολὺν τὸν βρόντο τρεῖς φορὲς ἀχολόγησαν τὰ λακκώματα, οἱ ρεμματιὲς καὶ τὰ βουνόπλαγια

Καρφώνοντας τὰ μάτια μου στὸ ταπεινὸ καὶ συμπαθητικὸ χωριό μου νόμιζα ὅτι οἱ σκεπὲς τοῦ ἐκεῖνες, ποῦ κάπνιζαν ἤσυχα-ἤσυχα, οἱ καλύβες του, τ' αὐλόδεντρά του, αὐλόγυροί του, οἱ φράχτες του, οἱ ριζόπετρές του, ποῦ στέκουν σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ σὰν ἀπολιθωμένοι γιγάντοι, οἱ δρόμοι του, οἱ κῆποι του, τὰ ὅλα του, ὅτι ζωντάνεψαν, ὅτι ἔτρεχαν χαμογελῶντας καὶ χοροπηδῶντας τὸ ἓνα κατόπιν τ' ἄλλου τοῦ καὶ προχωροῦσαν κατ' ἐπάνω μου, γιὰ νὰ μὲ ἀποδεχτοῦν καὶ νὰ μοῦ ποῦνε τὸ γλυκὸ χαιρετισμό:

— Καλῶς ὤρισες ἀπὸ τὰ ξένα! Δόξα σοι ό Θεός, ποῦρθες γερός καὶ καλὰ!

Ἀπέραντο πέλαγος χαρᾶς κι ἀναγαλλιασμοῦ εἶχε πλημμυρίσει τότε τὴν καρδιά μου. “Ό,τι ἔβλεπα μπροστά μου ἦταν μαγευτικὸ καὶ μοῦ φαίνονταν πὼς ἔπλεα μ' ὀλάνοιχτα πανιά σὲ πέλαγος δίχως ἄκρη εὐτυχίας.

Τὸ χιόνι ἔπαψε νὰ πέφτῃ πιά καὶ μεταβάλλθηκε σὲ γλυκειὰ ζεστασιά. Ὁ μανιωμένος βοριᾶς ἔπαψε νὰ βουτίζει καὶ μεταβάλλθηκε σὲ δροσόπνιχτο καὶ μοσχοβολᾶτο καλοκαιρινὸ ἀγεράκι, καὶ τ' ἄλογό μου ἔπαψε ν' ἀνεβαίνει πιά τὸν ἀνήφορο ἀργά-ἀργά καὶ βρέθηκε μέσα στὸν αὐλόγυρο τοῦ σπιτιοῦ μου!

Στὸ ἔμπα μου ἔτρεξε πρῶτος ὁ γέρικος σκύλος τοῦ σπιτιοῦ μου, ὁ Μούργκας, καὶ ρίχτηκε μὲ τὰ μπροστινά του ποδάρια ἐπάνω στὴ

σέλλα τοῦ ἀλόγου καὶ μὲ κάτι κουνήματα τοῦ κεφαλιοῦ του, καὶ μὲ κάτι φωνές, ποὺ ἔβγαζε ἀπὸ τὸ στόμα του, ἤθελε ν' ἀποδείξη τὴ μεγάλη χαρὰ του γιὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ξενιτεμμένου ἀφέντη του. Στὰ μάτια του μέσα ἔλαμπε, σὰν ἀνοιξάτικη δροσιὰ ἀνάμεσα σὲ φύλλα τριανταφυλλιοῦ, ἓνα ἀναγάλλιασμα, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ γραφτῇ. Ἐκεῖνη τὴν στιγμή, ποὺ ὁ Μούργκας εἶχε ριγμένα τὰ ποδάρια ψηλὰ στὴ σέλλα καὶ παραπονιόταν μέσα του, γιὰτὶ νὰ μὴν ἔχῃ χαρίσει κι αὐτουνοῦ ὁ Θεὸς λόγο, γιὰ νὰ καλωσορίσῃ τὸν ἀφέντη του ἀνθρωπινά, ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ὁ Λιάρος, πῆδησε πίσω ἀπὸ τὴ στέγη κι ἔγινε καπνός!

Ὑστερα κατέφθασε ἡ μάννα μου κουτσά-στραβά ἀπὸ τὰ γερατιά, ξεσκουφωτῇ ἀπὸ τὴ χαρὰ της, καὶ μὲ τὰ μάτια γεμάτα δάκρυα, ἅγια δάκρυα μητρικά. Τρίτη κατέφθασε ἡ θυγατέρα μου, κορίτσι ὁμορφο, γερὸ κι ἀσπροκόκκινο, μὲ δυὸ μεγάλα-μεγάλα καὶ μαῦρα μάτια, ποὺ βρῖσκονταν στὸ σύνορο τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς νύφης. Τετάρτη κατέφθασε ἡ ἀδελφὴ μου μὲ τὸν ἄντρα της καὶ τὰ παιδιὰ της, ποὺ ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορὰ καὶ σὰν νὰ ἤμουν ἄψυχο πρᾶγμα, μ' ἄρπαξαν στὴν ἀγκαλιά τους καὶ μ' ἔφεραν καὶ μ' ἀπόθεσαν μέσα στὸν καλὸ τὸν ὄντᾶ*.

Ἐφερα γύρω τὰ μάτια μου στὸ σπίτι καὶ εἶδα πὼς δὲν εἶχε ἀλλάξει τίποτε ἀπὸ μέσα. Νόμισα πὼς ἔλειπα ἀπὸ τὰ χτές. Ὅλα ἦταν στὴν ἴδια τους θέση, ὅπως τὰ εἶχα ἀφήσει, καὶ μοναχὰ οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἀλλάξει ὅλοι. Ἀπ' αὐτουνούς, ἄλλοι ἀπὸ παιδιὰ ἔγιναν νύφες, ἄλλοι ἀπὸ νιοὶ γερόντοι καὶ ἄλλοι — ἀλλοίμονο! — ἔλειψαν ὁλότελα!

Ἡ καρδιά μου ἐκεῖνη τὴν στιγμή εἶχε γίνει ἀπέραντο πέλαγο καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πέλαγο πότε ἡ λύπη ἀρμένιζε μ' ὀλάνοιχτα πανιά καὶ σηκώνονταν τὰ κύματα γύρὸ της ὥς τὸν οὐρανὸ, πότε ἡ χαρὰ ἔβγαине στὴ μέση κι ἔκανε τὸν νερόχτιστο κάμπο του ἥσυχο καὶ μαλακὸ σὰν πρόσωπο ἀπέραντο κρυσταλλένιου καθρέφτη.

Ἄν κι ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχα μάθει τοὺς σκληροὺς θανάτους, πῶ-χουν γίνεи στὸ σπίτι μου, κι ὁ Γιατρο - Καιρὸς ἔχυσε τὸ σωτήριο βάλαμό του στὶς ἀνοιγμένες πληγὲς τῆς καρδιάς μου, πάλι δὲν μπορούσα νὰ μὴ αἰσθανθῶ ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ λύπη ἀκέρια γιὰ τὸν παράκαιρο χαμὸ τῶν ἀγαπημένων μου. Τὰ δάκρυά μου πλημμύριζαν σὰν ποτάμια καὶ πάσκιζαν νὰ μὲ πνίξουν, ἀλλ' ἅμα ἔρριχνα τὰ μάτια μου στὴν μάννα μου, ποὺ τὰ γεράματά της κι ἡ μητρικὴ της λαχτάρα μοῦ φουσοῦσαν ἅγιο σέβας, στὴ θυγατέρα μου, ποὺ ἡ ἀγάπη της κι ἡ δροσερὴ της

νιότη φύτευσαν στὴ ματωμένη μου καρδιά τὴν πιὸ γλυκύτερη χαρὰ καὶ τὴν πιὸ μεγαλύτερη ἐλπίδα, καὶ στὴν ἀδελφή μου καὶ στὸ γαμπρό μου, ποὺ ἡ ἀγάπη τους καὶ ἡ εὐκρινὴς τους ἐγνοία μ' ἔκαναν νὰ γεμίζω παρηγοριά, σταματοῦσαν τὰ δάκρυά μου καὶ σκορποῦσαν ὁ πόνος μου, σὰν πῶς σκορπίζονται τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, ὅταν φυσᾷ δυνατὸς βοριάς. Πάντα τὸ Τ Ὁ ρ α νικᾷ τὸ Π ρ ί ν.

Σ' αὐτὸ ἀπάνω κατέφθασαν κι οἱ σιμώτεροι γειτόνοι νὰ μὲ καλωσορίσουν. "Ὑστερα ἀπ' αὐτονοὺς κι οἱ μακρινώτεροι, καὶ λίγο λίγο τὸ σπίτι μου δέχτηκε μέσα στοὺς κόρφους του, ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες, γυναῖκες, καὶ παιδιὰ, γιατί εἶναι χρέος ἅγιο νὰ τρέχει κανεὶς νὰ χαιρετᾷ ξενιτεμένο καὶ νὰ πανηγυρίζῃ τὸν ἐρχομό του.

Φιλήματα ἀπ' ἐδῶ, ἀγκαλιὰσματα ἀπ' ἐκεῖ, ἀναγάλλιασμα ἀπὸ τούτῃ τὴ μεριά, γέλια ἀπὸ κείνη, σταυρώνονται κάθε στιγμή σ' ἐκεῖνο τὸ χαρούμενο πανηγῦρι, ποὺ ἐγὼ ἤμουνα αἰτία καὶ κέντρο.

Στὴν τιμημένη μας καὶ ποθητὴ μας Πατρίδα ἡ Ξενιτειά τὰ συμπαθαίνει ὅλα. Ζήλιες, διαφορές, μαλλώματα κι ὄχτριες, τὰ λειώνει ὅλα ἡ Ξενιτειά, σὰν πῶς λειώνει ἡ νοτιὰ τὸ χιόνι. Ὁ Ξενιτεμένος εἶναι ἅγιο πρᾶγμα, ποὺ σέρνει τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη τῶν χωριανῶν καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, πέρα καὶ πέρα.

Τὴ στιγμή κείνη τὸ σπίτι μου ἔμοιαζε κρινί* μελισσιῶν στὸν καιρὸ τοῦ καλοκαιριοῦ, ποὺ μαζεύονται στὴ θύρα καὶ μπαينوβγαίνουν τὰ μελίσσια.

Τέλος ἡ μάννα μου ἄνοιξε τὴ νυφικὴ τῆς κασέλα, ποὺ εἶχε φυλαχμένα ἀπ' ὅλα τὰ παρικό, ποὺ βγαίνουν στὸ χωριό μου, κι ὅλα τὰ γλυκίσματα, ποὺ κάνουν ἐκεῖ: σῦκα, σταφίδες, μῆλα, καρύδια, ρόδια, κудώνια, μουστόπηττες, σιουμπέκια* καὶ συκοματίδες* κι ἄρχισε νὰ τὰ μοιράζῃ πολλὰ - πολλὰ στὰ λιανόπαιδα, ποὺ εἶχαν τρέξει ὅλα, ἅμα ἔμαθαν τὸν ἐρχομό μου, γνωρίζοντας ὅτι θὰ καλοπληρώνονταν ὁ κόπος τους. Ἡ ἀδελφή μου ἄρχισε νὰ πλάθῃ πῆττα, ἡ θυγατέρα μου κερνοῦσε τοὺς μεγάλους ρακί, ὁ γαμπρός μου κάθονταν σιμά μου καταχαρούμενος κι ἐγὼ μονολογοῦσα σ' ἐκείνους, ποὺ μὲ ρωτοῦσαν, πῶς πέρασα τὸν καιρό μου στὴν Ξενιτειά, τί εἶδα, τί ἄκουσα, - τί ἔμαθα, τί ἔκανα, ποιὸν πατριώτῃ εἶδα κι ἀντάμωσα, ἀπὸ ποιὸς καὶ σὲ ποιὸς ἔφερα γράμματα, πῶς εἶναι ὁ τάδε χωριανός μας, τί δουλειὰ κάνει ὁ τάδε πλησιοχωρίτης μας, μ' ἓνα λόγο ἔδινα τακτικὴ ἀναφορὰ καὶ ταχτικὸ λογαριασμὸ τοῦ τί ἔκανα, τί ἄκουσα, τί εἶδα καὶ τί ἔμαθα σ.

ὅλο τὸν καιρὸ τῶν δεκαπέντε χρόνων, ποὺ βρισκόμουν στὴν ξενιτειά.

Ἵστερα ἄρχισαν νὰ φεύγουν λίγοι λίγοι οἱ χωριανοί μου κι ἔμεινα μόνος μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ μου. Καθήσαμεν ὅλοι σταυροπόδι γύρω στὴ στιά *, ποὺ ἔκαιε σὰν καμίνι, περιμένοντας νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ γιόμα, ἐνῶ μπροστά μας ἦταν ξαπλωμένος ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ καὶ πίσω μας καθόταν στὰ πισινά του ποδάρια ὁ σκύλος, ὁ Μούργκας, προσέχοντας στὶς κουβέντες μας, βλέποντάς μας κατὰματα, ὅσους δὲν τοῦ εἶχαν γυρισμένες τίς πλάτες καὶ πιότερο ἐμένα τὸν νοικοκύρη. Καὶ τόσο πολὺ πρόσεχε τ' αὐτί του καὶ τόσο πολὺ κάρφωνε τὴν ματιὰ του ψηλά μου, ποὺ μ' ἔκανε σὲ λίγο νὰ πιστέψω, ὅτι θὰ ἀνακατώνονταν στὶς κουβέντες μας, μιλῶντας μὲ ἀνθρώπινη γλῶσσα.

Γ'.

Ἡ ζέστα, ἡ χαρά, τ' ἀναγάλλιασμα, οἱ κόποι τοῦ δρόμου, ἡ αὐπνία καὶ ἡ συγκίνησι νάρκωναν τόσο πολὺ τὸ πνεῦμά μου καὶ τὸ κορμί μου, ὥστε, καθὼς βρισκόμουν ἐκεῖ, ἐγύρισα τὸ κεφάλι μου, ἔκλεισα γλυκὰ - γλυκὰ τὰ μάτια μου κι ἀποκοιμήθηκα. Κι ὅταν ξύπνησα κι ἄνοιξα τὰ μάτια μου, δὲν εἶδα τίποτε μπροστά μου.

Μάννα, θυγατέρα, ἀδελφή, σπίτι, χωριό, πατρίδα, ἦταν ὅλα φευγάτα !

Βρισκόμουν καὶ βρίσκομαι ἀκόμα στὰ ἔρημα τὰ ξένα κι ὅλα, ὅσα εἶδα, δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ μιὰ γλυκειὰ ὑπνοφαντασία, ἓνα εὐτυχισμένο ὄνειρο, ποὺ μοῦ δώρησε ἡ ἀγάπη τῆς Πατρίδας μου, ξεμερώνοντας τῶν Χριστουγέννων.

Περιοδικὸν « Πινακοθήκη »

Χρ. Χρηστοβασιλῆς

ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

Τὸ πρῶτο σωτήριον ἔτος, ποὺ ἄρχισα νὰ γράφω στὰ τετράδιά μου καὶ τὰ βιβλία μου, ἦταν τὸ 1874. Τὸ θυμοῦμαι καλὰ, καὶ μάλιστα τὸ 4, ποὺ τὸ ἔκανα - ἔλεγε ὁ πατέρας μου - σὰν « ἀστροπελέκι ». Πόσων χρόνων νᾶμουν τότε ; Ἐξή, ἐφτὰ τὸ πολὺ. Γιὰ νᾶχω ὅμως βιβλία καὶ τετράδια, θὰ πῇ πὼς κάτι ἤξερα, κάτι καταλάβαινα, καὶ μποροῦσα νὰ γουστάρω τὰ ὠραῖα πράγματα. Κι ἡ πατρίδα μου, ἡ Ζάκυνθος, εἶχε τόσα ἐκεῖνο τὸν καιρό. Βρισκόταν, βλέπετε, σ' ὅλη τὴν ἀκμὴ τοῦ πο-

λιτισμοῦ της — ἡ παρακμὴ ἄρχισε πολὺ ἀργότερα — κι ἐν' ἀπὸ τὰ πιὸ ὠραῖα πραγματικῶς ἦταν τὸ Πάσχα, ὅπως μπορούσε νὰ τὸ γιορτάζη. Γιατ' εἶχε ὅλα τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια : ἐκκλησίαι λαμπρότατες, θαυμάσιο κλῆρο, δεσπότη περίφημο, ψαλτάδες μοναδικούς, ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ πολιτισμένη, μπάντες τέλειες, λαὸ πειθαρχημένο, δρόμους καλοστρωμένους, περιποιημένους - ἐκείνη ἡ στράτα Μαρίνα ἔλαμπε σὰ νεόκοπο νόμισμα — ὠραῖες πλατεῖες, σπίτια κι ἓνα μεγάλο λιμάνι, ὅπου τὰ κατάρτια τῶν κάθε λογῆς σκαφῶν σχηματίζαν δάσος. Μ' αὐτὰ τὰ μέσα καὶ τὰ ἐφόδια, ποὺ δύσκολα θὰ βρίσκονταν, καὶ τότε καὶ σήμερα ἀκόμα, συγκεντρωμένα σὲ μιὰ ἐλληνικὴ πόλι, μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῇ τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴν ὠραιότητα, ποὺ εἶχαν στὴ Ζάκυνθο οἱ ἐκκλησιαστικὲς κι οἱ ἄλλες τελετές.

Τὸ Πάσχα ἄρχιζε ἀπ' τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου καὶ μὲ τέτοιο τρόπο, ποὺ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τίς ζωηρότερες παιδικὲς μου ἀναμνήσεις. Ἦταν μιὰ γενικὴ κωδωνοκρουσία τὴν ὥρα ποὺ ἔψαλλαν στὴ Μητρόπολι τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Κατὰ τὸ ζακυνθινὸ ἔθιμο, οἱ καμπάνες « ἐχρήρευαν » - σάπαιναν - ἀπ' τὸ πρῶτὸ τῆς Μεγάλης Πέμπτης. Καὶ δὲν ξαναχτυποῦσαν, παρὰ τὴν αὐγὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ἀλλὰ ὅλες μαζὶ, ἀπὸ μεγάλα καὶ μικρὰ καμπαναριά, ἀμέτρητα, — καμπάνες μεγάλες, βαρύνηκες, πολύβουες, σοβαρές, καὶ καμπάνες μικρές, γλυκόφωνες, γοργές, πεταχτές — μιὰ συναυλία, μιὰ ἀρμονία ἀφάνταστη, ποὺ τρικυμίζει τὸν ἀέρα, ἀνεβαίνει, κατεβαίνει, κι ἀπλώνεται στὰ πέτρατα. Ξυπνῶ στὸ κρεβάτι μου... Τὶ εἶναι ; Ἄ, τὸ « Ἀνάστα ὁ Θεός ». Νὰ κι ἡ μητέρα μου ἔχει σηκωθῇ.

— Καὶ τοῦ χρόνου γερός, δυνατός.

Καὶ μοῦ δίνει νὰ δαγκάσω σίδερο — συνήθως ἐν' ἀπὸ τὰ κλειδιά της... Στὴ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ποὺ τόσο μ' ἄρεσε κατόπι μὲ τὰ θαυμάσια ἀναγνώσματα ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή — Κοσμογονία, Ἰωνᾶς, Ναβουχοδονόσορ — καὶ μὲ τὸν ὑπέροχο ὕμνο τῶν Τριῶν Παίδων, δὲν πήγαينا ἀκόμα. Καὶ περνοῦσα τὴν ἡμέρα μου στὸ σπίτι, κοιτάζοντας τὰ πασχαλινὰ ψώνια, ποὺ ἐρχόνταν ἀδιάκοπα καὶ παίζοντας στὸ περιβόλι μὲ τὸ λευκόμαλλο ἀρνάκι, ποὺ θάρχόταν ὕστερα — τί θλιψί ! — ὁ χασάπης νὰ τὸ σφάζῃ...

Καὶ βράδυαζε καὶ πλάγιαζα νωρίς, γιὰ νὰ ξυπνήσω πρῶτὴ, ὅπως δὰ πάντα. Γιατὶ ἐκεῖνον τὸν καιρὸ στὴ Ζάκυνθο, ποὺ οἱ ἐκκλησιαστι-

κές συνθήκες ήταν διαφορετικές — μιὰ λιτανεία ἐσταυρωμένου τὸ ἀπομεσήμερο τῆς Παρασκευῆς, μιὰ Λιτανεία Ἐπιταφίου, μόνο μιὰ, τὴ νύχτα κλπ. — ἡ Ἀνάστασις δὲν γινόταν τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου. Ἡ ἀθηναϊκὴ αὐτὴ συνήθεια, ἡ σύμφωνη ἄλλωστε μὲ τὸ «τυπικὸν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας», τοῦ Πατριαρχείου, εἰσήχθη δέκα χρόνια ἀργότερα (1884) ἀπὸ τὸν Δεσπότη Λάνα. Ὁ προκατόχος του, ὁ Κατράμης, ἔμενε στὰ πατροπαράδοτα. Κ' ἡ Ἀνάστασις τότε, σ' ὅλες τὶς Ζακυνθινὲς ἐκκλησίαις, γινόταν τὸ πρωὶ τῆς Κυριακῆς, νωρίτερα στὶς «λαϊκές», κι ἀργότερα στὶς «ἀριστοκρατικές».

Ἐγὼ μικρὸς πῆγαινα στὴν κοντινὴ μας, στὸν Ἀϊ Γιάννη τῶν Λογοθετῶν, ποὺ ἦταν μᾶλλον ἀριστοκρατικὴ Ἐκκλησία κι οἱ λειτουργίες της ἄρχιζαν πάντα στὶς ὀκτώ, (στὴν ἀκόμη πιὸ ἀριστοκρατικὴ Φανερωμένη, γειτονικὴ μας κι αὐτὴ, ἄρχιζαν στὶς ἑννιά). Φοροῦσα τὰ λαμπριάτικά μου, ἔπαιρνα τὴ λαμπάδα μου, ἔχωνα καὶ στὴν τσέπη μου κι ἓνα μικρὸ κουδούνι (θὰ δῆτε τὶ τὸ ἤθελα) κι ἔτρεχα νὰ προφτάσω... Ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησία, στὸ «πλάτωμα», καὶ μπροστὰ στὸ πάλτι τῶν Λογοθετῶν, ἦταν στημένο τὸ ἀπλὸ «τετράποδο» εἰκονοστάσι. Κι ἀφοῦ μὲ τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς» ἀνάβαμε ὅλοι τὶς λαμπάδες μας ἀπὸ τὴ μεγάλη λαμπάδα τοῦ παπᾶ — ἦταν ἓνας ὠραίος ψηλὸς γέρος μὲ χιονόλευκη γενειάδα — βγαίναμε στὸ πλάτωμα μὲ τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ποὺ τὴν ἔστηναν στὸ «τετράποδο». Ἡ τελετὴ ἄρχιζε, ἀκούγαμε τὸ χαρμόσυνο Εὐαγγέλιο καὶ τὸ πρῶτο «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ γυρίζαμε στὴν ἐκκλησία, ἀφήνοντας ἐκεῖ ἔξω τὴν εἰκόνα, γιὰ νὰ τὴν ἀσπάζωνται οἱ διαβάτες. Αὐτὸ γινόταν σ' ὅλα τὰ «πλατῶματα» τῆς χώρας, ὅπου ἦταν ἐκκλησία.

Κι ἄρχιζε ἡ πασχαλινὴ λειτουργία, τόσο διαφορετικὴ ἀπὸ ἄλλες. Καὶ πρῶτα πρῶτα, μετὰ τὸ «Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρός», καὶ παπᾶς καὶ ψάλτες ἔλεγαν πάλι τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» εἰκοσι φορὲς (καὶ τὶ ὠραῖα ποὺ τῶλεγαν τότε στὴ Ζάκυνθο) σὲ δυὸ διάφορους ἤχους, ἔναν ἀργὸ κι ἓνα γοργό. Ἐπειτα, κάποια στιγμή — τὶ συγκινητικὴ, τὶ χριστιανικὴ! — ὁ παπᾶς, μὲ τὴ λαμπάδα στὸ χέρι καὶ τὸ Εὐαγγέλιο στὸ στῆθος, ἔβγαине στὴν Ὠραία Πύλη κι ὅλοι οἱ ἄντρες τοῦ ἐκκλησιασματος πλησίαζαν ἓνας ἓνας, ἀσπάζονταν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ χέρι, ποὺ τὸ κρατοῦσε, κι ἔπειτα ἔκαναν «Χριστὸς Ἀνέστη» μὲ τὸν παπᾶ, φιλιόνταν μαζί του στόμα μὲ στόμα. Τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τῷδιναν καὶ τῷπαιρναν οἱ Χριστιανοί! Καὶ θυμοῦμαι, ὅταν

μεγάλωσα ή μάλλον ψήλωσα κι εγώ αρκετά, ώστε ν' αξιωθώ αυτή την τιμή, με τί ευλάβεια και συγκίνησι άγγιξα μόλις τὰ χείλη μου στὰ ιερά εκείνα άσπρα γένεια, κοντά στο στόμα, που μου φίλησε τὸ μάγουλο...

Ἔπειτα ήταν τὸ Εὐαγγέλιο... Ἄ, τί τρέλλα γιὰ μᾶς τὰ παιδιὰ πρὸ πάντων, τὸ Εὐαγγέλιο τῆς λειτουργίας τοῦ Πάσχα. Μὲ τὸ «Σοφία ὀρθοί ἀκούσωμεν», βγάζαμε ὅλοι τὸ κουδούνι μας, ἄλλοι μικρά, ἄλλοι μεγάλα, κοντὲς καμπάνες καὶ μόλις ὁ παπᾶς τελείωνε μιὰ περίοδο — ἄλλη συνήθεια αὐτὴ — κουδουνίζαμε τρελλά, χτυπούσαμε καὶ τὰ στασίδια, χτυποῦσε συγχρόνως καὶ τὸ καμπαναριὸ τῆς ἐκκλησιᾶς: «Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ λόγος» — ντίν-ντίν-ντίν-ντούγκ-ντούγκ-γκλάν-γκλάν... Κι ἔτσι ὡς τὸ τέλος, που παρακαλοῦσα νὰ μὴν ἔλθῃ ποτέ...

Καὶ κάτι ἄλλο μου ἔκανε ἐντύπωσι ἀπὸ τὴ λειτουργία τοῦ Πάσχα, κι αὐτὸ ἐντελῶς Ζακυνθινό: Ἄφοῦ ἔβγαιναν τ' Ἀγία — Ἰσως καὶ μετὰ τὸ Εὐαγγέλιο, δὲν θυμοῦμαι καλὰ — ὁ ἐπίτροπος τῆς ἐκκλησιᾶς, ὁ χοντρὸς καὶ σοβαρὸς Γαρμπούγιος, ἔπαιρνε ἀπ' τὸ παγκάρι τὸ μεγάλο ἀσημένιο δίσκο μετὰ τὸ οἶ κ ὁ σ η μ ο * τῶν Λογοθετῶν, ἔρριχνε μέσα μετὰ κρότο ἐν ἀσημένιό τάλληρο, καὶ βροντοφωνοῦσε:

— Τὸ πασχάτικο τοῦ ἱερέως.

Ἕνας νεαρὸς Λογοθέτης, παιδιὸ σχεδόν, τὸν ἀκολουθοῦσε στὴν περιφορὰ τοῦ δίσκου, κρατῶντας ἕνα χαρτί κι ἕνα χρυσὸ μολυβάκι. Οἱ ἐνοριῖτες ἔρριχναν τὸ «πασχάτικό» τους — ἄλλος δίφραγκο, ἄλλος τάλληρο, ἄλλος μισὸ ἢ ἕνα ν α π ο λ ε ὀ ν ι *. Καὶ κάθε φορὰ ὁ Γαρμπούγιος, γυρίζοντας στὸν ἀκόλουθό του, τοῦ ἔλεγε τ' ὄνομα καὶ τὸ ποσόν, που ἐκεῖνος τὸ ἔγραφε στὸ χαρτί του. Στὸ τέλος πιά τῆς περιφορᾶς ὁ δίσκος ἦταν γεμάτος — ἄλλοι καιροί... ἄλλα πλούτη... — ἀπὸ χρυσᾶ κι ἀσημένια νομίσματα. Καὶ ὁ Γαρμπούγιος τὰ ἐβάλλε μαζί με χαρτί μέσα σ' ἕνα μαντήλι, ἔμπαινε στὸ ἱερὸ καὶ παρέδιδε τὸ «πασχάτικο» στὸν ἱερέα.

Ἐγὼ λοιπὸν περισσότερο ἀπὸ τὰ λεπτά, που λίγο ἥξερα τότε νὰ ἐκτιμῶ — καὶ μήπως ἔμαθα κατόπιν; — ἐζήλευα τὸ παιδί, που τὰ ἔγραφε. Καὶ φαντασθῆτε πιά τὴ χαρὰ μου καὶ τὸ καμάρι μου, ὅταν ἕνα Πάσχα, που ὁ νεαρὸς Λογοθέτης δὲν ἤρθε στὴ λειτουργία — μοῦ φαίνεται πὼς ἔλειπε στὴν Εὐρώπη — ὁ Γαρμπούγιος πῆρε ἐμένα γιὰ γραμματικό του!...

Αὐτὰ τὸ πρῶν. Τ' ἀπόγευμα καὶ τὸ βράδυ ἄλλα... Ὅπως ἐδῶ κά-
 θε ἐκκλησία τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ βγάζει τὸν Ἐπιτάφιό της, ἔτσι τό-
 τε στὴ Ζάκυνθο, τὸ ἀπόγευμα τοῦ Πάσχα, κάθε ἐκκλησία ἐβγαζε τὴν
 Ἀνάστασί της. Λιτάνευε δηλαδὴ στὴν περιοχὴ της τὴν εἰκόνα τῆς Ἀ-
 ναστάσεως, ποὺ ὡς ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἔμενε στὸ «τετράποδο». Μπροστὰ
 ἡ πελώρια σημαία — γιὰτὶ κάθε ἐκκλησία εἶχε τὴ σημαία της, μὲ ἄλ-
 λα χρώματα κι ἄλλες παραστάσεις — πίσω τὸ «κασίτολο». — ἀσημένιος
 σταυρὸς σὲ ψηλὸ κοντάρι, ὅπου ἦταν κρεμασμένο τὸ χρυσοκέντητο λά-
 βαρο τῆς ἐκκλησίας — κατόπιν ἡ εἰκόνα κάτω ἀπὸ μιὰ κομψὴ οὐρανία —
 τὸ «μπαλδακῖνο» — καὶ κατόπιν οἱ παπᾶδες, οἱ ψαλτάδες καὶ πολὺς ἡ
 λίγος λαὸς κατὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὴν ἐνορία. Κι' ἡ μεγάλη μου δια-
 σκέδασι ἦταν νὰ γυρίζω τὴν πόλι, κρατῶντας τὸ χέρι τοῦ πατέρα μου,
 καὶ νὰ βλέπω τίς ἀμέτρητες αὐτὲς μικρὲς λιτανεῖες, ποὺ πολλὲς φορὲς
 ἀπαντιοῦνταν, διασταυρώνονταν καὶ — τί παράξενο! — οἱ ἄνθρωποι, ποὺ
 ἀκολουθοῦσαν τὴ μιά, ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους πρὸς τὴν εἰκόνα... τῆς
 ἄλλης!

Ἀλλὰ ὅταν μεγάλωσα ἀκόμα, προτιμοῦσα, ἀντὶ νὰ γυρίζω τοὺς δρό-
 μους, γιὰ νὰ βλέπω τίς λιτανεῖες, νὰ πηγαίνω ν' ἀκούω τὸν ἑσπερινὸ
 (τὴν Ἀγάπη) καὶ ν' ἀκολουθῶ ὕστερα τίς λιτανεῖες σὰ μέγας. Καὶ
 πῆγαινα πάντα στὴ Φανερωμένη. Ἀλλὴ ἀπόλαυσι ἐκεῖ, ἀληθινὰ αἰ-
 σθητικὴ, καλλιτεχνικὴ. Γιατὶ, καθὼς ξέρουν ὅλοι, ἡ Φανερωμένη τῆς
 Ζακύνθου εἶναι ἓνα θαῦμα ἐκκλησίας. Ἀληθινὰ ἓνας ναὸς «τῆς Δό-
 ξης τοῦ Θεοῦ» — ἡ Τέχνη πρῶτα τὸν ἔκανε τέτοιον, ἔπειτα ὁ πλοῦτος
 — ὅπου οἱ «ἐστώτες ἐν οὐρανῷ ἐστάναι νομίζουσιν».

Κι ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ Πάσχα γινόνταν τότε μ' ὅλη τὴν ἐπισημέ-
 ρητα. Χοροστατοῦσε ὁ Κατραμῆς, ὁ ὠραῖος ἐκεῖνος Δεσπότης, ποὺ θά-
 λεγες πὼς ἡ ὠραία ἐκκλησία ἔγινε γι' αὐτόν κι αὐτὸς γιὰ τὴν ὠραία
 ἐκκλησία. Ὁ σεβάσμιος ἐφημέριος, ὁ παπᾶ Στουπάθης, μὲ τ' ἀσημέ-
 νια μαλλιά καὶ γένεια, φοροῦσε τὰ καλύτερά του ἄμφια, ποὺ μόνο ἡ
 Φανερωμένη τὰ εἶχε τόσο ὁμορφα καὶ τόσο πολυτελῆ. Τὸ ἴδιο καλο-
 ντυμένοι κι οἱ ἄλλοι παπᾶδες, καθὼς κι οἱ διᾶκοι. Διπλὸς χορὸς ἀπ'
 τοὺς καλύτερους ψαλτάδες τῆς χώρας. Τάξι, εὐχοσμία, ἀκρίβεια σ' ὅ-
 λα ἀπερίγραπτη. Καὶ πρὸ πάντων μουσικὴ. Ἀ! τὶ μουσικὴ! Ἀκόμα
 μοῦ φαίνεται πὼς ἀνατριχιάζω, ὅταν ἀκούω τὸ «Τὶς Θεὸς μέγας ὡς
 ὁ Θεὸς ἡμῶν» ἢ τὸ «Κύριε ἐκέκραξα», στίχους καὶ τροπάρια, ὅπως
 τὰ ἑφαλλαν οἱ θαυμασιοὶ ἐκεῖνοι χοροί. Ἀμ' οἱ ἀπαγγελίες; Θὰ ξεχάσω

ποτέ τὸν προσιμακὸ ψαλμὸ «Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε», ὅπως τὸν ἔλεγε ὁ Κατραμῆς, ἢ τὸ «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, Δέσποτα», ὅπως τὸν ἔλεγεν ὁ παπᾶ - Στουπάθης ;

Ἀλλὰ ἡ ἀποθέωσι ἦταν ἡ εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου μετὰ τὸ «Φῶς ἰλαρόν». Τὶ τὰ θέλετε! αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ξαναγίνονται πιά. Ἐχάθησαν γὰρ πάντα μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς μεγάλους καλλιτέχνες, ποὺ τὰ ἔκαναν. Φτιάστε μου σήμερα μιὰ Φανερωμένη, ἂν μπορῆτε, βρῆτέ μου τοὺς ἀρχιτέκτονες, τοὺς ζωγράφους, τοὺς ξυλογλύπτες, τοὺς ἀσημοσκλιστὲς καὶ τοὺς χρυσωτὲς, ποὺ τὴν ἔκαναν, τὴ στόλισαν, φέρτε μου κι ἓναν Κατραμῆ μετὰ τὸ Ἐπιτελεῖό του νὰ τὴ λειτουργᾷ. Καὶ ἡ τελειότερη ἐκκλησιαστικὴ τελετὴ στὴν Ἀθῆνα δὲ μπορεῖ νὰ συγκριθῇ μετὰ μιὰ ζακυνθινὴ τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου.

Ἡ λιτανεῖα τοῦ Ἀγίου Λαζάρου ἔβγαινε τελευταία ἀπ' ὅλες, τὸ δειλινό. Εἶχε μεγάλη πομπή, ἔκανε μεγάλο γῦρο, καὶ τὴν ἀκολουθοῦσεν ὅλος ὁ κόσμος. Ἀλλὰ χωρὶς ἐπισημότητα. Εἶχε μᾶλλον λαϊκὸ ἢ παλλαϊκὸ χαρακτήρα. Καὶ στὸ γυρισμό, ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησίαν, βράδυ πιά, ἔκαιγαν «Φωτιές», πυροτεχνήματα, κι αὐτὰ λαϊκά, ποὺ τᾶκανε ὅχι ὁ «Φράγκος» — αὐτὸς ἔκανε μόνον τὰ πολυδάπανα καὶ τὰ θαυμάσια, ποὺ καιγόνταν στὴν πλατεῖα τοῦ Γεωργίου Α', τὸ βράδυ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου — ἀλλὰ κάποιος Παντελῆς. Ὁ Α', τὶ γοῦστο ποὺ ἔκαναν τὰ πολύκροτα «κάστρα» του καὶ τὸν ἀπαραίτητο «Γιούδα» του, τὸ ἀνδρείκελλο, ποὺ ξερνᾷ ἀπὸ πάνω κι ἀπὸ κάτω σφυριχτὲς σπίθες καὶ πολύχρωμες καντηλομάνες !...

«Ἡ ζωὴ μου σὰν μυθιστόρημα»

Γρηγόριος Ξενόπουλος

ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ ΕΚ ΔΕΥΤΕΡΟΥ

(Ὁ συγγραφεὺς διηγεῖται τὰ σημαντικώτερα γεγονότα τοῦ βίου του εἰς Σῶρον, ὅπου ἐγεννήθη, εἰς Κωνσταντινουπόλιν καὶ εἰς Ὀδησσὸν τῆς Ρωσίας, ὅπου διέμεινε κατὰ περιόδους ἡ οἰκογένειά του καὶ εἰς Λονδίον, ὅπου ἐγκατεστάθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη).

Ὁ καλὸς μου πάππος ἦλθεν ἐπὶ τοῦ ἀτμοπλοίου πρὸς παραλαβὴν μου καὶ μετὰ συνώδευσε μέχρι τῆς οἰκίας του, κειμένης ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Γαλατᾶ. Δυσκόλως ἀπέκρυψεν ἐκεῖνος τὴν θλιβεράν του ἐντύπω-

σιν, ὅτε εἶδε τὴν ἐξησθημένην μορφήν μου, ἀλλ' ἡ μάμμη μου μὲ ὑπεδέχθη μὲ ἐνδείξεις χαρᾶς καὶ εὐθυμίας. Ὑπεκρίνετο ὅτι μὲ ὑπεδέχτο ὅπως καὶ ἡ μήτηρ μου, ὅτε μὲ ἀπεχωρίσθη. Ἀλλ' ὅμως ἐπροδόθη, χωρὶς νὰ τὸ ἐννόησῃ.

Ἀνέβην τὴν κλίμακα στήριζόμενος εἰς τὸν βραχίονά της καὶ βήχων. Εἰς τὸ διάζωμα τῆς κλίμακος δεξιόθεν ἦτο ἡ θύρα τῆς τραπεζαρίας, ἀντικρὺ δὲ ἐπὶ τοῦ τοίχου καθρέπτης. Προτοῦ στραφῶ, διὰ νὰ εἰσέλθω εἰς τὴν τραπεζαρίαν, εἶδα εἰς τὸν καθρέπτην τὴν μάμμην μου, ὅπισθέν μου. Συσφίγγουσα τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν χειλέων ἐξέφραζε διὰ τοῦ σχήματος αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦ βλέμματός τὴν ἀδημονίαν της. Δὲν ἀπέδειξα ὅτι τὴν παρετήρησα. Ὑπεκρινόμενη καὶ ἐγὼ τὸν εὐθυμον. Καὶ ὅμως ἐγνώριζα ὅτι δὲν ἦτο ἀκίνδυνος ἡ ἀσθενεία μου.

Καὶ εἰς τὴν Σύραν κατόπιν, μολονότι ἤμην εἰς πλήρη ἀνάρρωσιν, ἔμεναν ἀκόμη καταφανῆ τὰ σημεῖα τῆς ἀσθενείας. Μίαν ἡμέραν, ἐνῶ ἔβηχα καθ' ὁδόν, ἤκουσα ὅπισθέν μου ἀγυιόπαιδας χαρακτηρίζοντάς με ὡς φθισικόν. Εἶχα τότε καὶ ἐπὶ ἔτη πολλὰ διετήρησα τὴν ἰδέαν, ὅτι θ' ἀποθάνω νέος.

Εἰς τὸ Λονδῖνον, ὅτε μετὰ τὴν ἡμιπληγίαν τοῦ πατρός μου ἔγινα ὁ ἀληθὴς ἀρχηγὸς καὶ τὸ στήριγμα τῆς οἰκογενείας, συναισθανόμενος τὴν ἀνάγκην νὰ ζήσω, παρεκάλεσα τὸν ἱατρὸν μου νὰ μὲ βεβαιώσῃ ἂν ἦτο πιθανὴ ἡ ἐπὶ δέκα ἔτη, ἔστω καὶ πέντε, παράτασις τῆς ὑπάρξεώς μου. Ἀφοῦ μὲ ἐξήτασε μετὰ προσοχῆς, εἶπε μειδιῶν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος, διὰ νὰ μὴ ζήσω καὶ εἴκοσιν ἔτη ἀκόμη. "Ἡμην τότε εἴκοσιπενταετής. Ἡ προθεσμία τοῦ ἱατροῦ μου παρῆλθε πρὸ πολλοῦ, ὥστε δὲν διεψεύσθη ἡ προφητεία του. Ἡ υἡγία μου ἐστερεώθη ἔκτοτε. Ἡ κρᾶσις μου, ὡς φαίνεται, ἦτο ἐκ γενετῆς καλὴ καὶ διὰ τοῦτο, ἀφοῦ διῆλθα σῶος τὰς πολλὰς ἀσθενείας τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἀπέκτησα ἀνδρωθεὶς τὴν εὐρωστίαν μου. Ἀλλως, δύναμαι νὰ προσθέσω ὅτι ἀπέφυγα πάντοτε τὰς καταχρήσεις, τὰς ὑποσκαπτούσας τὴν υἡγιάν.

Μόνον τῆς ὁράσεως δὲν ἐφείσθη ὅσον ἔπρεπε. Ἀλλ' εἰς τοῦτο πταίει ὁ αὐτὸς ἱατρός. Παρεκτὸς τῆς ἐπιστήμης του, ἦτο ἀγαθὸς ἄνθρωπος, εὐφυῆς, εὐγενὴς καὶ εὐπροσήμερος*. Παρατηρήσας ἡμέραν τι νὰ τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὲ ἠρώτησεν ἂν ἀναγιγνώσκω τὴν νύκτα εἰς τὴν κλίνην μου, καὶ ἀπηρίθμησεν ὅλας τὰς ὁλεθρίας συνεπείας τῆς τοιαύτης κακῆς συνηθείας, παρακινῶν με νὰ τὴν παραιτήσω. Ἐπειτα, ἐψιθύρισε μυστηριωδῶς:

— Δὲν ἀποκοιμῶμαι ποτέ, χωρὶς ν' ἀναγνώσω.

Ἐννοεῖται ὅτι ἠκολούθησα τὸ παράδειγμα καὶ ὄχι τὸ δίδαγμα τοῦ ἱατροῦ μου. Τοῦτο συνέτεινε βεβαίως εἰς τὴν ἐξασθένησιν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἀλλὰ πρὸς τί ἡ ὄρασις, ἐὰν δὲν χρησιμοποιῆται; Ἐὰν πέπτωται νὰ χάσω τὸ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν, ἄς ἔχω τοῦλάχιστον τὴν παρηγορίαν ὅτι τοὺς ἐχρησιμοποίησα.

* * *

Πρὸς ἀνάρρωσιν ὁ πάππος καὶ ἡ μάμμη μου μὲ ἔφεραν εἰς τὴν νῆσον Πρίγκηπον. Ἦτο προχωρημένον τὸ θέρος, ὥστε ὀλίγα οἰκήματα ἔμεναν διαθέσιμα. Εὐτυχῶς μεταξὺ αὐτῶν ἐπροτιμήθη ἡ τελευταία οἰκία τῆς κωμοπόλεως, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Δὲν ἦτο μεγάλη, οὔτε πολυτελής, ἡ δὲ θέα ἐκ τῶν παραθύρων ὠραία καὶ πρὸς τὸ βουνὸν καὶ πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο ἀληθῆς ἐξοχικὴ κατοικία, τὰ πάντα δὲ ἐκεῖ μοῦ ἐφαίνοντο τερπνὰ παραβαλλόμενα πρὸς τὰ θερινὰ ἐνδιαιτήματα τῆς Ὀδησσοῦ.

Τὴν ἀνάρρωσίν μου ἐπετάχυνεν ὁ ζωογόνος ἀήρ τῆς Πρίγκηπου, ὅσον καὶ ἡ τρυφερὰ περιθαλψὶς τῶν γονέων τῆς μητρός μου. Πρὸς τὴν μάμμην μου μὲ εἶχεν ἐξοικειώσει ἡ πολυετής συμβίωσις, ἀλλὰ πρὸς τὸν πάππον μου μὲ συνέδεεν ἡ ἀμυδρά μόνον ἀνάμνησις τῶν θωπειῶν του, ὅτε ἤμην τετραετής εἰς τὴν Σύραν. Ἐκτοτε διέμενεν εἰς Ταγανρόκ, ὁπόθεν ἐπανῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς μας εἰς Ὀδησσόν. Τότε, καὶ ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναρρώσεώς μου εἰς τὴν Πρίγκηπον, τὸν ἐγνώρισα καὶ τὸν ἠγάπησα ἐκ τοῦ πλησίον. Μὲ ἠγάπα καὶ ἐκεῖνος. Εἶχε χωριστὴν ἀδυναμίαν πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ μετέφερεν εὐκόλως εἰς τὸν πρωτότοκόν της τὴν πρὸς ἐκείνην στοργήν. Ἦτο φύσει γλυκύς καὶ ἡμερος. Σπανίως ἠγανάκτει· τότε δὲ ἐκοκκίνιζαν αἱ παλάμαι του καὶ ἐπανάρχοντο εἰς τὴν γλῶσσάν του ἐκφράσεις διαλεκτικαὶ τῆς πατρίδος του, ὅχι ὅμως ποτὲ δριμεῖαι. Ἀλλως τὸν πάππον μου καθησύχαζεν ἀμέσως ἡ ἔτι πρασιότερα σύζυγός του.

Καὶ οἱ δύο δέ, καθὼς καὶ ὁ Μιχαλάκης καὶ ἡ Φρόσω, οἱ παιδικοὶ μου σύντροφοι καὶ συμπαίκτορες, ἐφρόντιζον πῶς νὰ καταστήσουν ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον ἐπαισθητὴν τὴν ἔλλειψιν τῆς μητρός μου. Ἦσθάνομην ὅτι εἶχα περὶ ἐμὲ ἀληθεῖς γονεῖς καὶ ἀληθεῖς ἀδελφούς. Ἐν

τῶν πολυτιμοτέρων ἀγαθῶν τοῦ βίου μου ἦτο ἀνέκαθεν ἡ συνδέουσα τὴν οἰκογένειάν μας ἀγάπη. Ἡ παιδιόθεν προσκόλλησις εἰς τοὺς ἐκ μητρὸς-συγγενεῖς κατέστησεν ὡς συνήθειαν, ὡς δευτέραν τὴν τρόπον τινα φύσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς στοργῆς μου καὶ εἰς τὰ τέκνα των. Οἱ νεώτεροι, οἱ βαθμηδὸν αὐξήσαντες τὸν οἰκογενειακὸν κύκλον, με ἀποκαλοῦν ἐνίοτε φιλοσυγγενῇ· φοβοῦμαι δὲ ὅτι τοῦτο ὑποκρύπτει δόσιν εἰρωνείας. Ἀλλὰ δὲν γνωρίζουν οἱ νεώτεροι πῶς καὶ διατὶ ἀνεπτύχθη ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου ἡ φιλοσυγγένεια.

* * *

Εἰς τὴν Πρίγκηπον συνεδέθην διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τὸν Ἀπόστολον Θεοδωρίδην. Ἦτο ἄλλοτε οἰκοδιδάσκαλος, εἰς τὴν Λιβόρνον, τοῦ ἀποθανόντος μονογενοῦς υἱοῦ τῆς ἀδελφῆς τῆς μάμμης μου. Ἐφιλοξενεῖτο καὶ ὁ Ἀπόστολος τότε εἰς τοῦ πάππου μου. Ἦτο κατὰ πολλὰ ἔτη πρεσβύτερός μου, ὡς ἐμαρτύρει καὶ ἡ δασεῖα ὑπόξανθος γενειάς του. Ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος, ἀλλ' ὅχι ὁ τελευταῖος τῶν φίλων μου, ἡλικίας διαφόρου τῆς ἰδικῆς μου. Κατὰ τὴν νεότητά μου ἀπέκτησα πολλοὺς φίλους πρεσβυτέρους μου, ἢ καὶ γέροντας. Τώρα δέ, ὅτε ἐγήρασα, οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων μου εἶναι κατὰ πολλὰ ἔτη νεώτεροί μου. Ὅ,τι με εἵλκυεν ἄλλοτε πρὸς τοὺς γηράσαντας, ἴσως ἐλκύει σήμερον καὶ τοὺς νέους πρὸς ἐμέ· ἴσως οἱ τιμήσαντές με τότε διὰ τῆς φιλίας των ἐνεφοροῦντο τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, καθὼς ἐγὼ τώρα πρὸς τοὺς νέους, ὅσους δὲν βαρύνει ἡ πρεσβυτικὴ μου ἡλικία. Ἀγαπῶμεν τὴν νεότητα, καθὼς ἀγαπῶμεν τὴν ἀνοιξιν, ὁ δὲ συγχρωτισμὸς μετὰ νεωτέρων ἰσοδυναμεῖ πρὸς παράτασιν τῆς ζωῆς. Ἐξασφαλίζει τὴν διάρκειαν τῆς μνήμης μας μέχρις οὗ καὶ οἱ ἐπιζῶντες νεώτεροί μας φίλοι γηράσουν.

Ὁ Ἀπόστολος εἶχε γεννηθῇ εἰς Σιάτισταν τῆς Μακεδονίας, καθόσον δὲ ἐνθυμοῦμαι ἐσπούδασεν εἰς Ἀθήνας, εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον. Ἦτο εὐγενὴς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ ἦθος, φύσει δὲ μελαγχολικός. Ἰσως ὅχι φύσει. Ἡ ἥρεμος εὐθυμία του συχναὶς ἐφαίδρυνε τοὺς περιπάτους μας καὶ τοὺς εἰρηνικοὺς ἀγῶνάς μας εἰς τὸ σφαιριστήριο τοῦ παρὰ τὸν Πλάτανον καφενεῖου. Ἡ ἔλλειψις ὑγείας καὶ χρημάτων ἦσαν λόγοι ἐπαρκεῖς πρὸς ἐξήγησιν τῆς μελαγχολίας τοῦ Ἀποστόλου. Ἡσθάνετο ὅτι ἡδύνατο νὰ ἐργασθῇ, νὰ γίνῃ χρήσιμος εἰς τὸ ἔθνος καὶ νὰ διαπρέψῃ, εἶχε γνώσεις, φιλομάθειαν, φιλοπονίαν, ἀλλ' ἡ πενία καὶ τὸ φιλάσθενον τὸν ἐδέσμευον. Τὰς μετ' αὐτοῦ σχέσεις δὲν διέκοψεν ὁ ἀποχω-

ρισμός μας, ὅτε μετέβη εἰς τὴν Ὀδησὸν ὡς διδάσκαλος τοῦ νεωτέρου υἱοῦ τῆς θείας μου. Ἐνεκα λόγων υἱείας ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν μετ' ὀλίγα ἔτη. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λιβόρνον, ὅποθεν μετῆνάστειυσεν εἰς Τεργέστην.

* * *

Ἐπὶ τέλους ἦλθεν ἐξ Ὀδησοῦ ἡ μήτηρ μου μετὰ τῶν τεσσάρων ἀδελφῶν μου. Ὁ ἀριθμὸς των εἶχεν αὐξήσῃ εἰς Ὀδησὸν διὰ τῆς γεννήσεως κορασίου, ὀνομασθέντος Εἰρήνην, πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματος τῆς Νίνας, ἀποθανούσης ἀδελφῆς τῆς μητρός μου. Μετ' οὐ πολὺ δὲ παρητήσαμεν καὶ πάλιν τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Σύραν, μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἀπουσίαν.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ μέτρον τοῦτο ἐλήφθη μόνον πρὸς στερέωσιν τῆς υἱείας μου, διὰ τὰ μὴ διαχειμάσω εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἢ ἐὰν συνέτειναν καὶ οἰκονομικοὶ λόγοι. Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν αἱ ὑποθέσεις τοῦ πατρός μου εἶχαν λάβει νέαν τροπὴν. Ὁ Νικόλαος Μπαλλῆς, ὁ στύλος καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐμπορικῆς ἐταιρείας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προσκολληθῇ ὁ πατήρ μου, ἀπεβίωσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Συνέπεια τοῦ θανάτου τοῦ ἦτο ἡ διάλυσις καὶ τῆς ἐταιρείας καὶ τοῦ εἰς Ὀδησὸν καταστήματος. Ὁ πατήρ μου ἀπεφάσισε ν' ἀναλάβῃ μόνος τὴν ἐξακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν του, μὲ τὰ ἰδικά του μέσα καὶ ὑπὸ τὴν ἀτομικὴν του ἐπωνυμίαν.

Ὅποια ἦσαν τότε τὰ χρηματικά του μέσα, ἀγνοῶ. Μεγάλα βεβαίως δὲν ἦσαν. Ἀγνοῶ ἐπίσης ἐὰν ὁ πατήρ μου εἶχε τὰ πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου ἀπαιτούμενα προσόντα. Ἦτο συνετός, φίλεργος, φιλότιμος· ἀλλὰ ταῦτα μόνον δὲν ἀρκοῦν πρὸς ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἐμπορικὸν στάδιον. Δὲν ἀπέθανε πλούσιος. Ἀλλὰ βεβαίως δὲν ἔχω παράπονον ὅτι δὲν ἀφῆκε μεγάλῃν κληρονομίαν. Ἀφῆκεν ἄσπιλον τὸ ἐντιμον ὄνομα, τὸ ὁποῖον παρέλαβεν ἐξ ἐναρέτων γονέων καὶ μετέδωκεν ἄθικτον εἰς τὰ τέκνα του τὴν παράδοσιν ἐντίμου παρελθόντος. Ἄλλως, ἐὰν δὲν κατάρθωσε ν' ἀνυψωθῇ εἰς περιωπὴν πλούτου, οὐδέποτε ὅμως εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν του ἡ στέρησις. Ἐν μέσῳ τῶν δυσχερειῶν, ὅσας εἶχε ν' ἀντιμετωπίσῃ, εἰργάσθη ἐπιμόνως καὶ ἡδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὴν οἰκογενεῖά του ἄνεσιν ἀξιοπρεπῆ. Ἐξ ἀνάγκης, ἴσως καὶ φύσει, φειδωλός, οὐδέποτε ὅμως ἀνεδείχθη γλίσχρος περὶ τὰ τοῦ ζῆν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον εἰς τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων του. Διὰ

τῆς ἀόκνου φιλοπονίας του ἀπέκτησε, καὶ ἀπολέσας ἀνέκτησε καὶ διέ-
τήρησε τὰ μέσα ὑλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἄνευ ἐπιδείξεως, ἀλλ' ἀναλόγως
πάντοτε τῆς κοινωνικῆς τάξεως καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του.

Ἐνθυμοῦμαι πάντοτε μετὰ θαυμασμοῦ, — θαυμασμοῦ μετέχοντος
καὶ ἐντροπῆς τινος, διότι δὲν ἠδυνήθην ποτὲ νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμά
του, — ἐνθυμοῦμαι ὅτι, ἐνὸς ἐμέναμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐ-
σπώνετο πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν καιρῷ χειμῶνος, καὶ μετέβαι-
νε πεζὸς εἰς τὸ γραφεῖον του, κείμενον μακρὰν τῆς οἰκίας μας, εἰς τὴν
ἀπέναντι πλευρὰν τοῦ Κερατίου κόλπου (εἰς τὸ λεγόμενον χάνι τῆς Βα-
λιδέας). Καὶ πάλιν πεζὸς ἐπανήρχετο τὸ ἑσπέρας. Οἱ κόποι του ἦσαν
ἴσως ἄξιοι μεγαλυτέρας ἀμοιβῆς. Ἀλλ' εἰς τὰ τοῦ βίου ἀσφαλεστέρα
καὶ φρονιμωτέρα ἢ σύγκρισις ὅχι πρὸς τοὺς ὀλίγους ὀλβιωτέρους, ἀλ-
λὰ πρὸς τοὺς πολλοὺς ἀτυχεστέρους. Ἐκ τῆς τοιαύτης συγκρίσεως πεί-
θεται τις εὐκολώτερον περὶ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελικοῦ ρητοῦ : « Μα-
κάριοι οἱ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαύομενοι ».

« Ἡ Ζωή μου »

Δημήτριος Βικέλας

ΑΠΟΧΩΡΙΣΜΟΣ

Η ΜΑΝΝΑ

—Φουρτούνιασεν ἡ θάλασσα καὶ βουρκωθῆκαν τὰ βουνά.

Εἶναι βουβὰ τ' ἀηδόνια μας καὶ τὰ οὐράνια σκοτεινὰ
κι' ἡ δόλια μου ματιὰ θολή.

—Παιδί μου, ὥρα σου καλή.

Εἶν' ἡ καρδιά μου κρύσταλλο καὶ τὸ κορμί μου παγωνιά,
σαλεύει ὁ νοῦς μου, σὰ δεντρί, ποὺ στέκει ἀντίκρυ στὴ χιονιά
καὶ εἶναι ξέβαθο πολύ.

—Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Βουτίζει τὸ κεφάλι μου, σὰν τοῦ χειμάρρου τὴ βοή!
Ξεράθησαν τὰ χεῖλη μου καὶ μοῦ ἐκόπηκ' ἡ πνοή
σ' αὐτὸ τὸ ὕστερο φιλί.

—Παιδί μου, ὥρα σου καλή!

Νὰ σὲ παιδέψ' ὁ πλάστης μου, καταραμένη ξενιτιά!
 Μᾶς παίρνεις τὰ παιδάκια μας καὶ μᾶς ἀφήνεις στὴ φωτιά
 καὶ πίνουμε τόση χολή,
 ὅταν τοὺς λέμε « ὦρα καλή »!

ΤΟ ΠΑΙΔΙ

—Φυσᾷ βοριᾷς, φυσᾷ θρακιᾷς, γεννιέται μπόρα φοβερή,
 μὲ παίρνουν, μάννα, σὰ φτερό, σὰν πεταλοῦδα τρυφερή
 καὶ δὲν μπορῶ νὰ κρατηθῶ.
 Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Βογγοῦν τοῦ κόσμου τὰ στοιχειά, σηκώνουν κῦμα βροντερό·
 θαρρεῖς ἀνάλειωσεν ἡ γῆ καὶ τρέχ' ἡ στράτα σὰ νερό
 κι ἐγὼ τὰ κύματ' ἀκολουθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς θὰ ξαναρθῶ.

Ὅσες γλυκάδες καὶ χαρὲς μᾶς περιχύνει ὁ ἐρχομός,
 τόσες πικράδες καὶ χολὲς μᾶς δίνει ὁ μαῦρος χωρισμός!
 "ὦχ! ἄς μποροῦσα νὰ σταθῶ...
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

Πλάκωσε γύρω καταχνιά κ' ἤρθε στὰ χεῖλή μου ἡ ψυχή.
 Δῶσ' μου τὴν ἄγια σου δεξιά, δῶσ' μου συντρόφισσαν εὐχή
 νὰ μὲ φυλάγῃ, μὴ χαθῶ.
 —Μάννα, μὴν κλαῖς, θὰ ξαναρθῶ.

« Ποιήματα »

Γεώργιος Βιζυηνός

Τ' ΑΓΝΑΝΤΕΜΑ

Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιούς λησμονημένους χρόνους εὐρίσκετο κτισμένον τὸ ἐξωκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὅλον τὸν χειμῶνα παπᾶς δὲν ἤρχετο νὰ λειτουργήσῃ. Ὁ βοριᾷς μαίνεται καὶ βρυχᾶται ἀνὰ τὸ πέλαγος τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾷ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Καὶ ὁ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένον

βαθιά εἰς τὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν, ὡς φωλεὰ θαλασσαετοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφὴν του.

Ὅλον τὸν χρόνον παπᾶς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἤρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαιναν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ βραχῶδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ πτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιά καὶ κυματίζοντα βαθιά γένεια, ἓνας γέρων ἱερεὺς «ὡς νεοσσὸς τῆς ἄνω καλλιᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλήσι. Ἐκεῖ ἤρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνήσιοι, ἀλειτούργητοι, ἤρχοντο μὲ τὶς φαμίλιές των τὶς ἀνέβγαλτες καὶ ἄπραχτες, μὲ τὰ βοσκοπούλα των τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάμουν τὸν σταυρόν, διὰ ν' ἀγιασθοῦν καὶ νὰ λειτουργήσουν ἐκεῖ, καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερουγίζοντας βοστρύχους εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαιομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους, θαλασσοπλήκτους* βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ καὶ ἀγιάσῃ τ' ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἤρχοντο, συνήθως κατὰ τὴν ἀνοιξιν, γυναῖκες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν ν' ἀνάψουν τὰ κανδήλια καὶ νὰ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ ὁδηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὡραῖες κοπέλλες ἤρχοντο νὰ ἱκετεύουν διὰ τὰ ἀδερφάκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι' αὐτάς, διὰ νὰ τὲς φέρουν προικιά ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετίαν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. Νεαραὶ γυναῖκες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἤρχοντο νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντεύουν.

Ἄμα εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερά, ἡ ὀψιμώτερα, ἀφοῦ εἶχαν περάσει καὶ αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα τῶν νηστειῶν, ἀφοῦ εἶχαν γευθῇ πλέον ἀχινούς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοὶ μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια, εἰς τὰς σκούνας των καὶ ἐμίσειαν* ἐπηγγαίναν νὰ ταξιδεύσουν. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνον καράβια καὶ γολέτες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοὶ μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας τὴν θαλπωρὴν, τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου. Καὶ ὅταν ἐπανήρχετο ἡ ἀνοιξὶς εἰς τὴν γῆν, αὐτοὶ τότε ἐπέστρεφον εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο εἰς τὰ πανιά τὰ αἰμωδιασμένα καὶ ναρκωμένα σκάφη ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς

τὸν λιμένα, ἐὰν ᾗτο ἐνάντιος ἢ καὶ οὖριος* ἂν ᾗτο ὁ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διπλωρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμούς εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὁ λοστρόμος ἐμάκρυνε τὶς μπενετάδες* εἰς τὰ καπηλεῖα. Καὶ ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ ὁ μοῦτσος ἔχασκεν ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ ὁ νεαρὸς ναύτης, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα εἰς τὴν σκούναν, ποῦ ᾗτο εἰς τὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι εἰς τὰ χαρτιά, ἔλειπαν. Κανεῖς δὲν ἤξευρε ποῦ ᾗσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον, ποῦ ἔφερε βόλτες - βόλτες κι ἐστρέφετο ὡς δεμένον περὶ κέντρον ἄορατον — τὸ κέντρον ᾗτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ναυτικῶν — ἄλλος δὲν ᾗτο εἰμὴ ὁ πηδαλιούχος, ὁ μάγειρος κι ἓνας ἐπιβάτης, ξένος καὶ ἔρημος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶχαν εἰπεῖ :

— Τώρα, στή στιγμή, νὰ τώρα - τώρα θὰ φύγωμε.

Καὶ εἶχε μπαρκάρει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρὶν. Ὁ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσα· αὐτὴ ὥφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ᾗτο τυχερή, βέβαια· κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο ὁ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δύο ἀπόντες σύντροφοι, ἐξεκολλοῦσεν ὁ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια ἀρκετά, ἐψαλίδιζαν τὶς βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ὡς νὰ ἐσφίγγοντο, διὰ νὰ κόψουν τὴν ἄορατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἰσχυρὸν νῆμα, ὡς μίαν τρίχα, καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος караβάνια γυναικῶν, ἀσκέρια, ἀνεῖρπον, ἀνέβαινον, ἀνῆρχοντο ἐπάνω εἰς τὴν ρεμματιὰν τὸν ἐλικοειδῆ δρομίσκον, ὁ ὁποῖος διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων καὶ τὸν ἀειθαλῆ πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τὰς ράχεις. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἐρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένο παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμμα τῶν γυναικῶν, ἡ σὺναξις ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησσάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸν κακό... ἐμάλωνε μὲ ὅλες τὶς γυναῖκες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράχτι της, καὶ ἦλθεν ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρ-Ἀγγελῆ, τοῦ ἐπιτρόπου... διὰ νὰ μαλώσῃ τὶς εὐλαβητικές, νὰ μὴ τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια

καὶ λαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ. Τοῦ κάκου, κανεὶς δὲν τὴν ἤκουεν.

Οἱ ὄρμαθοὶ τῶν γυναικῶν, ὁμάδες - ὁμάδες, συγγενολόγι, διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχὰς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπνεμα. Ἦρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιριδιὰ τους, διότι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἠσυχολοῦντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα — μὲ τὰ προγεύματά τους τὰ σαρακοστιανά. Καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰς κανδήλας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες πολλὰς, στρωτές, καὶ εἶχαν κολλήσει ἀφιερῶματα εἰς τὴν εἰκόνα, καὶ εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νοουθεσίας τῆς γρια-Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὴν γλόην καὶ ἀγνάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκοπούλα, τ' ἄγρια, τ' ἀχτένιστα καὶ ἀπλοϊκά, ποὺ τίς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν καὶ ἔλεγαν :

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

Ἵδου τόσοι αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν. Ἵδου τὸ βρίκι τοῦ καπετὰν Λυμπέριου τοῦ Λημνιοῦ, εἶχε σηκωθῇ εἰς τὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο τῆς νυκτὸς ἤϊρε τὸ ρέμμα καὶ ἀπεμακρύνθη καὶ ἐχώνεψε.

— Κατευόδιο καλὸ! Ἡ προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἄς εἶναι ὡς πνοὴ στὰ πανιά, στὰ ξάρτια τοῦ караβιοῦ σας. Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἵδου τὸ καράβι τοῦ καπετὰν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. Ὑπερήφανα, καμαρωμένα, ἀδελφωμένα τὰ δύο, αὐτὸ καὶ ὁ πλοίαρχός του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλὰ, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια!

— Στὸ καλὸ, πουλί μου, στὸ καλὸ...!

Ἵδου καὶ ἡ γολέττα τοῦ καπετὰν Μανώλη τοῦ Χατζηχάνου.

— Ἡ ψυχὴ μου, ἡ πνοὴ μου νὰ εἶναι πάντα στὰ πανιά σας, ὡς ἀνὰ λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχῃ τὰ μαῦρα τελώνια*, πρὶν προφθάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πανιά σου.

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα! Στὸ καλὸ!

Νὰ καὶ ἡ σκούνα τοῦ καπετὰν Ἀποστόλη τοῦ Βιλενδῆ, καινούργιο σκαρί. Ἐπεσε πολὺ γιὰλὸ, δὲν τὴν εὔρε καλὸ τὸ ἀπόγειο καὶ ἄργησε. Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν φύλλοι, ποὺ πηδοῦν.

— Δούλευέ τα, καπετάνιο μου! Ἡ Παναγιὰ μπροστά σας! Στὸ καλὸ! Στὸ καλὸ!

Ἡ Παναγιὰ μπροστά σας ! Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ !

Ὁ ἥλιος ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα εἶχαν γίνει ἄφαντα πρὸ ὥρας καὶ ἡ τελευταία γολέττα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώ-
νευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσᾶτα τῶν γυ-
ναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνά
τοὺς λόφους, κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες καὶ μυρόνια. Σιγὰ-σιγὰ κατέβη
ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνὸ καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.

Ἡ νυκτερινὴ αὖρα ἐσύριζεν εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν
γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της, κι' ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρ-
τια, εἰς τὰ πανιά καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καρabiῶν. Καὶ βαθιὰ εἰς τὴν
σιωπὴν τῆς νυκτὸς τίποτε ἄλλο δὲν ἤκούετο, εἰμὴ τὸ λάλημα τοῦ νυ-
κτερινοῦ πουλιοῦ καὶ τὸ ἄσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιάς ναυτικῶν,
μελλόντων ν' ἀναχωρήσουν αὖριον :

— Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα!

« Πρωτοχρονιάτικα διηγήματα »

Ἰ. Παπαδιαμάντης

ΠΑΣΧΑΛΙΝΗ ΑΝΑΜΝΗΣΙΣ

Μὲ ἰδιαιτέραν βέβαια εὐχαρίστησιν θ' ἀκούετε, ὅσοι συχνάζετε κατ'
αὐτὰς εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ ὥραϊον ἐκεῖνο τροπάριον, τὸ ὁποῖον ψάλ-
λεται εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἔθρου κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα :

Μαγδαληνὴ Μαρία
προσέδραμε τῷ τάφῳ
καὶ τὸν Χριστὸν ἰδοῦσα,
ὡς κηπουρὸν ἠρώτα :
« Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν,
εἰπέ μοι, ποῦ ἔθηκας αὐτόν,
καγὼ αὐτὸν ἄρῶ ».
Καὶ παρ' αὐτοῦ ἀκούει :
Μαρία, μὴ μου ἄπτου! »

Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη τὴν ἐντύπωσιν, ποῦ μοῦ ἔκαμνεν, ὅταν ἤμουν
παιδί. Τὸ ἄκουα συνήθως εἰς ἓν ἐξοχικὸν ἐκκλησιᾶκι τῆς πατρίδος μου,
ὅπου τὰς Κυριακὰς τῆς ἀνοίξεως, λίαν πρῶτ, ὅπως αἱ Μυροφόροι, ἐπὴ-
γαίνα μὲ τὸν πατέρα μου. Ὁ ψάλτης εἶχε γλυκυτάτην φωνὴν ὑψιφώνου,
καὶ εἰς τὸ τροπάριον αὐτὸ ἐξήντλει ὅλην του τὴν τέχνην, τὴν προσπά-
θειαν καὶ τὴν τρυφερότητα. Ἦμπορῶ μάλιστα νὰ εἶπω, ὅτι ψάλλον
παρίστανεν, ὅπως οἱ μεγάλοι καλλιτέχναι τοῦ ἁσματος.

Ἐξαφνα, εἰς τὸ «Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου ἔθηκες ;» διέκρινες ὅλα τὰ αἰσθήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια θὰ κατείχετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἐρωτῶσα Μυροφόρος, τὴν ἀγωνίαν της, τὴν θλίψιν της, τὴν ἀγάπην της πρὸς τὸν νεκρὸν Διδάσκαλον, ἀκόμη καὶ τὴν κούρασίν της. Ἐπειτα ἀναπαρίστατο ἡ μετ' ἀγάπης καὶ γλυκύτητος αὐστηρά, ἡ πλήρης μυστηρίου ἀπάντησις τοῦ Διδασκάλου : «Μαρία, μὴ μοῦ ἄπτου!»

Καὶ τέλος τὸ ἐξαφνικὸν καὶ ὑπέροχον ἐκεῖνο ἀλέγχο :

«Ὡ, θείας, ὦ, φίλης, ὦ, γλυκυτάτης σου φωνῆς!»

μὲ τὸ ὅποῖον ὁ ψάλτης κατάρθωνε νὰ μεταδίδῃ ὅλην τὴν χαράν, τὴν ἐκπληξιν, τὴν ἔκστασιν*, τὸ δέος* τῆς Μυροφόρου πρὸ τοῦ θαύματος, τὸ ὅποῖον ἔβλεπε...

Τί ἐντύπωσις !...

Ἀπὸ τὴν ἀνοικτὴν θύραν τοῦ ἐξωκκλησίου, ἀντίκρυ μου, ἐφαίνετο ἡ μεγάλη ἐξοχή. Κάμπος πράσινος, δένδρα ἀνθισμένα, λοφίσκοι, καὶ πέρα κυανᾷ βουνά... Ἐμπρὸς-ἐμπρὸς ἓνας κῆπος θαυμασίως στολισμένος ἀπὸ τὴν ἀνοιξιν. Μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ κῆπος τοῦ Ἰωσήφ, ὅτι κάπου ἐκεῖ θὰ εὑρίσκετο τὸ κενὸν τώρα μνημα τοῦ Κυρίου... Καί, ἀκούων τοὺς γλυκεῖς στίχους μὲ τὴν γλυκεῖαν ὑποβλητικὴν μελωδίαν, —καὶ δὲν φαντάζεσθε τί ὥραϊα ποῦ ψάλλεται αὐτὸ τὸ τροπάριον εἰς τὴν πατρίδα μου! — ἀνέπλatta μὲ τὴν παιδικὴν μου φαντασίαν ὅλην τὴν σκηνὴν τῆς ὑπερφυσικῆς συναντήσεως.

Ἐβλεπα τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὅποῖον ἡ Μαρία ἐξέλαβεν ὡς κηπουρόν, σκυμμένον ἐκεῖ κάπου, στρέφοντα τὰ νῶτα, ὀσφραινόμενον ἴσως ἐν δροσόρρυτον* αὐγινὸν τριαντάφυλλον... Ἐφανταζόμουν ὅτι ἡ Μαρία, φορτωμένη μὲ ἄνθη καὶ ἀρώματα διὰ τὸν τάφον, τὸν πλησιάζει, τὸν ἐρωτᾷ καὶ συγχρόνως μὲ τὴν ἐρώτησιν τὸν ἐγγίζει, τὸν κτυπᾷ οἰκείως εἰς τὸν ὄμον... Ἀμέσως ἐκεῖνος στρέφεται, σηκώνεται, ὀπισθοχωρεῖ ὀλίγα βήματα, προβάλλει τὰ χέρια :

— Μαρία! μὴ μ' ἐγγίζεις!...

Καὶ παρουσιάζει συγχρόνως τὸ πρόσωπόν του πρὸς τὴν γυναῖκα, ἤρεμον καὶ αὐστηρόν, χωρὶς μειδίαμα, ἀλλὰ πάγκαλον, θεῖον, μὲ τὴν λάμψιν, μὲ τὴν αἴγλην ἑνὸς Θεοῦ.. Ἡ Μαρία ἀφήνει νὰ τῆς πέσουν τὰ ἄνθη καὶ τὰ δοχεῖα τοῦ μύρου. Ἀνεγνώρισε τὴν φωνήν, ἀνεγνώρισε τὸ πρόσωπον... Ὁ δὴθεν κηπουρός, ὁ περιπλανώμενος εἰς τὸν πρῶτον ἀνοιξιάτικον κῆπον, εἶναι Ἐκεῖνος, εἶναι ὁ Διδάσκαλος, τὸν ὅποι-

ον προχθές είδεν έσταυρωμένον, χθές νεκρόν, και σήμεραν επαναβλέπει ζώντα! Ποιον θάμβος και ποία χαρά!

“Ω, αυτό τό τροπάριον με την αναπαράστασιν τής εκπληκτικής σκηνής εις τόν κήπον, μου έδιδε τότε όλην την ιδέαν του θαύματος και όλην την χαράν τής Αναστάσεως. Περισσότερον από κάθε τι άλλο, που ήκουσα εις την εκκλησίαν τό Πάσχα και κατόπιν... Διότι αυτό, φαίνεται, είχε την μεγαλυτέραν υποβολήν και μ’ έκανε νά βλέπω, μαζί με την Μαρίαν, τόν αναστάντα Χριστόν.

Και σήμεραν ακόμη, τό Πάσχα, αυτή ή παιδική ανάμνησις, περισσότερο από κάθε άλλην, μου δίδει όλην την ιδέαν του θαύματος και όλην την χαράν τής Αναστάσεως.

Περιοδικόν «Διάπλασις»

Γρηγ. Ξενόπουλος

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

Έφυγα σχεδόν παιδί και ξαναγυρίζω σχεδόν γέρος. Δεκατέσσερα όλάκερα χρόνια ή κακή μου μοίρα μ’ εκράτησε δεμένο στην ξενιτιά, πότε με δυστυχίες αφάνταστες, πότε και μ’ ευτυχίες πλανερές. Ευτυχίες και δυστυχίες τό ίδιο μ’ άλυσόδεναν και μ’ έστεροϋσαν τή μεγάλη ευτυχία τής Πατρίδας, που δεκατέσσερα όλάκερα χρόνια την ώνειρευόμουν στόν ύπνο και στόν ζύπνο.

Μιά μέρα μου χαμογέλασε άξαφνα ή Μοίρα και μου είπε : Πήγαινε! Είσαι έλεύθερος.

— Θά πάω!...

Νά, μπήκα στο πλοίο με τό καλό, και τό πλοίο ξεκίνησε με την πλώρη προς τ’ όνειρό μου... ‘Η θάλασσα λάδι... Αύριο τό πρωί θά προβάλλουν μπροστά μου τ’ άγια χώματα.

“Αξαφνα σηκώθηκε τρικυμία, και σιγά σιγά ή τρικυμία μεγάλωνε. Τό μικρό πλοίο παράδερνε και χοροπηδοϋσε άπάνω στα μανιασμένα κύματα. Με δυσκολία ή πλώρη κρατιόταν ακόμη προς τ’ όνειρό μου. Τά πλευρά δέρνονταν αλύπητα και τό θαλάσσιο ξύλο αναστέναζε, σαν άνθρωπος, και τριζομανοϋσε νά σπάση.

Στό θυμό εκείνο τής θάλασσας, τόν ανέλπιστο, που είχε σαστίσει και τόν καπετάνιο τόν ίδιο, έβλεπα με τρόπο τό θυμό τής Μοίρας μου.

Τὸ μετάνιωψε λοιπὸν ἡ φθονερή, ποὺ γιὰ μιὰ στιγμή μ' ἄφησε ἐλεύθερο, κι ἤθελε τώρα νὰ με βουλιάξει;

"Ετσι θὰ ἦταν· ἡ Μοῦρα δὲν θὰ θελε νὰ ξαναἰδῶ τὴν πατρίδα μου. Διφορετικά, πῶς θὰ με κρατοῦσε τόσων χρονῶν ἡμέρες ἀλυσοδεμένο; Ἐκοίταξα τὸν οὐρανὸ ἀπελπισμένος.

Τόσος ἦταν ὁ πόνος μου κι ὁ σπαραγμός μου, ποὺ κι ἡ Μοῦρα ἡ ἴδια πρέπει νὰ με λυπήθηκε. Εἶδεμὴ, πῶς κόπηκε ἄξαφνα ὁ ἄνεμος καὶ πῶς κατέβηκε τὸ κύμα καὶ πῶς, ξανάγινε ἡ θάλασσα γυαλί;

"Ὡς τὸ βράδυ εἶχαν τελειώσει ὅλα. Ἡ νύχτα πέρασε ἡσυχῇ καὶ με τὸ γλυκοχάραμα σηκώθηκα ἀπὸ τὸ κρεβάτι κι ἀνέβηκα στὸ κατὰστρωμα. Ἡ θάλασσα ἦταν μολυβένια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς ἀνατολῆς λίγα σύννεφα μαῦρα με στριφώματ' ἀσημένια καὶ μπροστά, μέσα στὴν αὐγινὴ ὁμίχλη, οἱ κορυφές μακρυσμένων ἀέρινων βουνῶν.

Ὁ ἑλικας δούλευε δραστήριος, βιαστικός. Ὁ αὐλακας, ποὺ ἄφηγε πίσω του τὸ γρήγορο πλοῖο, μεγάλωνε σταθερά. Κι ἡ πλῶρη ἔσια πρὸς τ' ὄνειρό μου.

Λίγο ἀκόμη, μιὰ δυὸ ὥρες, καὶ τ' ὄνειρό μου γίνεται πρᾶγμα.

—Ὁ ἥλιος!

Καὶ μαζί του ἡ Ζάκυνθο προβάλλει ἀπὸ τὸ γαλανὸ καὶ χρυσαφένιο πέλαγο.

Μιὰ λουρίδα γῆς κίτρινης, χωρὶς χάρι καὶ χωρὶς σχῆμα, καὶ κάτι βουνὰ ἀπὸ πίσω, ποὺ μόλις ξεχωρίζουν χωμένα μεσ' στὰ σύννεφα. Τὸ πράσινο, τὸ ὄνειρευτὸ, τὸ πολυύμνητο ζακυνθινὸ πράσινο, δὲν ἐπρόβαλε ἀκόμα. Καμμιὰ μυρωδιά, οὔτε κίτρων, οὔτε μπουγαρινῶν*, οὔτε ρόδων, δὲν φέρνει ἀκόμα ὡς τὸ κατὰστρωμα ὁ πρωϊνὸς ἀέρας. Καμμιὰ ὁμορφιά.

"Α! τὴν κακὴ Μοῦρα! Μοῦ μάγεψε τὴν πατρίδα καὶ μοῦ τὴν ἔκανε ἄσχημη. Κι ὅμως, δεκατέσσερα χρόνια ζοῦσα με τὴν ἐλπίδα νὰ τὴν ξαναἰδῶ. Τὰ μάτια μου δακρύζουν ἀπὸ χαρὰ κι ἀπὸ λύπη. Μιὰ βαθειά, μυστικὴ ἀπογοήτευσι κρατεῖ τὴν καρδιά, ποὺ σπαρταρᾷ...

* Ἀλλὰ γιατί τόσο βιαστικός κι ἀνυπόμονος;

Νά, ἡ κίτρινη λουρίδα ἄρχισε σιγὰ-σιγὰ νὰ στολίζεται με στίγματα πράσινα, βαθυπράσινα. Ἡ ὄψις τῆς παίρνει λίγο-λίγο γραμμὲς μαλακές, καμπύλες με χάρι καὶ μ' ὁμορφιά. Ἀγαπητὰ μου χρώματα καὶ σχήματα, ἄρχισα νὰ σᾶς ἀναγνωρίζω. Ναί, εἰστε ὠραῖα, ὅπως σᾶς

ήξερα κι όπως σ'αφησα... Στη μακρουλή κιτρινάδα, καταμεσής, διακρίνεται ένα ζωηρό κόκκινο σημάδι. Λές και κάποιος άγριος θεός έχωσε την ρομφαία* του σ' εκείνο το μέρος κι έτρύπησε τη γη, κι από τὰ σπλάχνα της έβγαλε αίμα. 'Η πληγή είναι μεγάλη, βαθειά. Το αίμα τρέχει από πάνω ως κάτω στη θάλασσα. Και ή κοκκινάδα εκείνη μου τραβᾷ τὸ μάτι και τὸ λογισμό και μου τὰ καρφώνει εκεί.

Είναι ὁ Κόκκινος* Βράχος, πού φαίνεται από μακριά σάν πληγή ματωμένη.

Είναι ή τοποθεσία, πού μ' έμάγεψε νὰ γράψω τὸ άγαπημένο μου εκείνο διήγημα.

"Ολ' ή Πατρίδα σέ μιὰ Γυναίκα :

'Η μάνα μου με περίμενε στην αποβάθρα.

Σε λίγο πατῶ τ' άγια χώματα και βρίσκομαι στην ιερή άγκαλιά.

"Όταν την είδα εκεί, — άναλλοίωτη, άγέραστη, σάν την έλπίδα, πού έτρεφε και τη ζωογονούσε, — νὰ στηρίξη τὸ λιγνὸ μαυροφόρο κορμί στο κάγκελλο τῆς σκάλας και νὰ κοιτάη πρὸς τὸ πλοίο, μου φάνηκε πὼς δεκατέσσερα χρόνια, νύχτα και μέρα, μ' έπερίμενε εκεί, στην ίδια θέσι...

Μὴν κλαῖς, μαννούλα μου γλυκειά! Τῆς χαρᾶς σου τὸ δάκρυ μου σπαράζει την ψυχή. 'Αλήθεια, σ' έκαμα νὰ περιμένης πολύ... Μὴ μου τὸ λές, τὸ ξέρω... Μὰ δὲ φταίω ἐγώ, μάνα, και μὴ με μαλλώνης. Φταίει ή Μοῖρα. 'Εκείνη με κράτησε άλυσοδεμένο ὡς τώρα, πότε με δυστυχίς αφάνταστες και πότε μ' εὐτυχίς πλανερές.

Γιατί ή άληθινή εὐτυχία, ή μόνη, ναί, εἶν' αὐτή, πού αἰσθάνομαι τώρα στην άγκαλιά σου. "Όπως ή άληθινή δυστυχία δὲν εἶν' άλλη από κείνη, πού θὰ σ' εμπόδιζε ν' ακολουθούσης τὸ δρόμο σου και τὸν προορισμό σου. Εἶσαι μεγάλη ψυχή ἐσὺ και τὰ καταλαβαίνεις... Δὲν ἐστάθηκα στη ζωή μου εὐτυχισμένος, μὰ μπόρεσα ν' ακολουθήσω τὸ δρόμο και τὸν προορισμό μου. 'Ισως ή εὐτυχία μου ὅλη νὰ εἶν' αὐτή. Πικρή εὐτυχία, πού μου κοστίζει τὸ χωρισμό τῆς Μάνας και τῆς Πατρίδας. Μὰ ὅλα δὲν μπορεῖ νὰ τὰ 'χη κανείς !...

10 'Ιουνίου.

Στὸ πλοίο πάλι γιὰ την ξενιτειά.Και ποιὸς ξέρει γιὰ πόσα χρόνια πάλι!

Θεέ μου, μαλάκωσε τη σκληρή μου Μοῖρα, νὰ με ξαναφήση, τουλάχιστον γιὰ νὰ πεθάνω...«'Αχ, ἄς μὴ μου δώση εἰς ξένην γῆν τὸν τά-

φον!» 'Αλήθεια, Κάλβε. «Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα...».

« Διηγήματα » Σειρὰ Γ', σελ. 7 κ. ἐ.

Γρηγ. Ξενόπουλος

Η ΓΙΑΓΙΑ

Πέρσι τὰ ἐγγόνια στὴν πρωτοχρονιά τῆς ἔβαλαν δόντια τῆς γιαγιᾶς καὶ λάμπουν τώρα ὁλόασπρα μέσα ἀπ' τὰ ζαρωμένα, ξεφλουδισμένα ἄχρωμα χεῖλη.

Μὰ τὰ σβησμένα μάτια τῆς γιαγιᾶς δὲν καλοβλέπουν τὰ ἐργόχειρά της, τὰ πέντε ἐγγόνια, ποὺ τῆς τ' ἄφησε μωρά, τόσα δὰ ἡ μακαρίτισσα ἢ μονάκριβή της κόρη... Τὴν ἔκλαψε τότε καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὰ μάτια της. Μὰ ὄχι μόνο δάκρυα, ὄχι.

Ἡ γιαγιά κατάλαβε, πὼς ἔπρεπε τὰ παιδιὰ νὰ μεγαλώσουν, ἔνοιωσε τὸ παράπονο τῆς ὑστερνῆς ματιᾶς τῆς κόρης της, τὸ ἔνοιωσε καὶ πῆρε τὸ βελονάκι της στὴν ἀρχὴ μ' ἓνα ζευγάρι γυαλιά, ὕστερα μὲ δύο, δούλευε ἐκεῖνη τὴν μπιμπίλα* τὴν πολυανθισμένην, ποὺ οἱ ξένοι, ποὺ ἔρχονταν νὰ περάσουν τὸ καλοκαίρι στὰ Θεραπειά*, τὴν ἔβλεπαν καὶ ἔλεγαν, πὼς κι αὐτὴ ἡ ἐργασία εἶναι ἀλήθεια ἓνα ἀπ' τὰ θαύματα τοῦ Βοσπόρου.

Γιατὶ στὸ Βόσπορο περισσότερο ἐργάζονται αὐτὸ τὸ ξακουστὸ ἐργόχειρο, ποὺ πολλὰς ἐργάτριες δόξασε, μὰ καὶ ποὺ δὲν καλυτέρευσε τὴν τύχη τους.

Ὅπως σ' ὅλα τὰ χαμόσπιτα, καὶ στῆς γιαγιᾶς τὸ σπίτι βλέπει κανεὶς μετάλλια τιμητικὰ ἀπὸ ἐκθέσεις.

Καὶ λίγο λίγο τὰ ἄνθη τῆς μπιμπίλας ἔκαμαν καὶ ἄλλα ἄνθη : τὰ ἐγγονάκια, καρποὺς ωραίους.

Ὁ μεγαλύτερος, ἀφοῦ ἔμαθε τὰ γράμματα στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τὰ λίγα χωράφια τους καὶ μὲ τὶς φράουλες, ποὺ ἔστειλε στὰ ξένα, τὶς ἀνοικτόχρωμες φράουλες τὶς στρογγυλές, ἄρχισε νὰ διατηρῇ τὸ σπίτι καὶ ἦταν καιρὸς, γιατί ἡ γιαγιά δὲν καλόβλεπε. Καὶ τ' ἄλλα ἐγγόνια ἔπαιρναν σειρὰ καὶ τὸ μικρό, ποὺ τ' ἄφησε ἡ μαννούλα του βυζανιάρικο, ἔγινε καὶ ἐκεῖνο ἔξι ἐφτά χρονῶν ἀγόρι.

Ἔμαθε καὶ νὰ διαβάξῃ ἀργὰ ἀργὰ τὰ μεγάλα γράμματα.

Πῶς τὴν ἀγαποῦσε τὴ γιαγιά ! πῶς τὴν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Πῶς τὴν

καμάρωναν, σὰν ἔλεγε παραμύθια, καὶ πῶς χαίρονταν, σὰν τὴν ἐβλεπαν νὰ τρώγῃ φουντούκια μὲ τὰ δόντια τὰ ὀλόασπρα.

Μὰ τὸ μικρὸ εἶχε ἓνα σχέδιο καὶ δὲν ἔλεγε σὲ κανένα τίποτε. Φύλαγε νὰ ἔλθῃ ἡ ὥρα ἡ καλή.

"Όταν ἡ γιαγιά τὸν ἔπαιρνε ἀπ' τὸ χεράκι καὶ ἀνέβαινε τὸ δρόμο τοῦ Ζαρίφη, γιὰ νὰ πᾶν στὴν κρύα βρύσι, τὸν ἄφηνε νὰ παίξῃ μὲ τὰ χαλίκια καὶ χανόταν καὶ γύριζε μὲ τὰ μάτια πρὸ κόκκινα καὶ χεῖλη πρὸ ξέθωρα. "Ηἔφερε, πῶς πήγαινε στὸ μνημεῖο τῆς κόρης τῆς νὰ κλάψῃ.

Καὶ τὰ μάτια τῆς γιαγιᾶς σὲ κάθε τέτοια ἐπίσκεψι ἐσβηναν πρὸ πολὺ. "Όταν γύριζεν ἀπ' τὴν κρύα βρύσι, δὲν μπορούσε νὰ ἰδῇ τοὺς πρᾶσινους λόφους ἢ καημένη ἢ γιαγιά. Οὔτε, ὅταν πήγαιναν στὴν ἀγία Παρασκευή, μπορούσε νὰ ἰδῇ τὸ Βόσπορο καὶ τὸ βουνὸ τοῦ "Ελλῆνα, ποὺ παραφυλάγει ἐκεῖ στὸ ἀνοιγμα τῆς Μαύρης Θάλασσας νὰ καταπιῇ τὰ θεριά, ποὺ προβάλλουν ἀπ' τὸ βοριά. Τίποτα ἢ γιαγιά δὲν μπορεῖ νὰ ἰδῇ.

Καὶ ὅταν ὁ δεύτερος ἑγγονος μὲ τὴ γαλανόασπρη βαρκούλα φέρνῃ βράδου-βράδου περήφανος τὴ γιαγιά καὶ τὸ ἀδελφάκι του νὰ ἀναπνεύσουν τὸ μυρωμένο ἀγέρι, ἡ γιαγιά δὲν βλέπει τὸ εὐμορφο ἡλιοκαμένο πρόσωπο τοῦ ἑγγονοῦ.

Καὶ τὸ μικρὸ πικραίνεται καὶ τῆς ζωγραφίζει ὅλα, μὰ ἔχει καὶ τὸ σχέδιό του.

'Ο μεγάλος ἀδελφός, ὁ Μανώλης, ἀρραβωνιάστηκε μὲ τὴν εὐχὴ τῆς γιαγιᾶς. Τὶς 'Αποκριὲς θὰ ἔλθῃ ἡ νύφη νὰ ξεκουράσῃ ἀπ' τὸ νοικοκυριὸ τὴ γιαγιά.

Μιλοῦνε τ' ἀδελφία καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς νύφης, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τῆς γιαγιᾶς, μιλοῦνε καὶ γιὰ τὸ δῶρο τοῦ μικροῦ· κοντεύει ἡ πρωτοχρονιά.

'Ο μικρὸς πετιέται, μὲ μάτια ὀλόλαμπρα.

— Γιὰ τὴ γιαγιά, ἐγὼ θὰ σᾶς μιλήσω. 'Εγὼ δῶρο δὲν θέλω. Πέρσι τῆς πήρατε δῶρα τῆς γιαγιᾶς δόντια. Φέτο...πέστε στὸ μεγάλο τὸ γιὰ τρὸ καὶ ρωτῆστε, δὲν μποροῦνε τάχα αὐτοί, ποὺ κάνουνε δόντια, νὰ κάνουνε καὶ μάτια νὰ βλέπῃ ἡ γιαγιά μου ; "Αχ! ὀλοένα σβήνουνε τὰ μάτια τῆς. Σὲ λίγο, σᾶς τὸ λέγω, καὶ τὸν ἥλιο δὲν θὰ βλέπῃ. 'Εμένα ὅχι φέτο, ποτέ μου μὴ μοῦ κάνετε δῶρο, ἂν τὰ μάτια εἶναι ἀκριβά, ποτέ! Καὶ ἂν οἱ γιὰτροὶ δὲν μποροῦν νὰ τὰ κάμουν, ὁ Θεὸς μπορεῖ νὰ τὴν πᾶ-

τε στὴ Βαγγελίστρα νὰ τὴν κάμῃ νὰ βλέπῃ γιὰ νὰ ἰδῇ ἐμένα, πὼς ἔχω τὰ χρυσᾶ μαλλιά καὶ τὰ μάτια τῆς μητέρας μας, νὰ παρηγορηθῇ.

Τ' ἀδέλφια δὲν εἶπαν τίποτα.

Ἄνοιξε σιγὰ σιγὰ ἡ θύρα· ἔτριξε τὸ πάτωμα ἀπ' τὸ βαρὺ βῆμα τῆς γιαγιᾶς, καὶ σὰν νὰ εἶχε μάτια, ἴσια ἔτρεξε στὸ Γιωργάκη της, τὸν ἀγκάλιασε, τὸν φίλησε καὶ εἶπε :

— Μάτια μου... μάτια μου...

Πολλὰ χεῖλῃ τὸ λένε χαϊδευτικὰ « μάτια μου », μὰ τῆς γιαγιᾶς τὰ χεῖλῃ ἔχουν ἄλλη σημασία. Ναὶ « μάτια της! » Ἐκανε τὸ σταυρὸ της, εὐχαρίστησε τὸν Θεὸ καὶ χαρούμενῃ, νέα, μεταμορφωμένῃ, εἶπε δυνατὰ :

— Θεέ μου, σ' εὐχαριστῶ.

Ὅλοι ἔκλαιαν. Ἀχ, ἀπὸ τέτοια δροσερὰ γλυκὰ δάκρυα δροσίζονται τὰ μάτια...

« Διηγήματα »

Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου

ΥΜΝΟΣ ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο κλάψιμο,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο γέλιο —
ἐσύ 'σαι τὸ θεμέλιο,
ποὺ χτίζεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη κρίσι —
ἐσύ 'σαι ἡ θεία βρύσι,
ποὺ λούζεται ἡ ψυχή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο φίλημα,
γιὰ σέ τὸ πρῶτο χάδι —
ἐσύ 'σαι τ' ἅγιο ὕφαδι,
ποὺ ὑφαίνεται ἡ ζωή.

Γιὰ σέ τὸ πρῶτο βάδισμα,
γιὰ σένα ἡ πρώτη ἀγκάλη —
ἐσύ 'σαι ὁ ἥλιος πάλι,
ποὺ λάμπει στὴν ψυχή.

Γιὰ σὲ τὸ πρῶτο τάξιμο,
 γιὰ σὲ τὸ πρῶτο δῶσμά*
 ἐσ' εἶσαι τ' ἅγιο κλῶσμα,
 ποὺ κλώθεται ἡ ζωή.

Ἑφημερίς «Πρωτὰ»

Γ. Ἀθάνας

4. ΠΑΛΔΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

(Α! πρώται 13 στροφαι!)

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή·
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι
πού με βιά μετράει τὴ γῆ.

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καί σάν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἑλευθεριά!

Ἐκεῖ μέσα κατοικοῦσες
πικραμένη ἐντροπαλή·
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες
« ἔλα πάλι », νὰ σοῦ εἰπῇ.

Ἄργει νὰ ἴθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχής! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
τὸ ἓνα ἐκτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες « πότε, ἄ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές!

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλάμματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πληθὺς αἷμα ἐλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα
ξέρω, ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια, δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῇ*.

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια
ἀλλ' ἀνάσασι καμμιὰ·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

Ἄλλοι, ὦμέ! στή συμφορὰ σου,
ὅπου ἔχαιροντο πολὺ,
« σῦρε νὰ βρῆς τὰ παιδιὰ σου,
σῦρε » ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα, ἢ τὸ χορτάρι,
ποῦ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

Ο ΦΑΡΟΣ, Η ΝΑΥΤΙΛΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΤΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΩΝ

Ἐτερον ἀξιομνημόνευτον κατάστημα, ἂν καὶ πάντῃ ἄλλου εἵδους, ἀξιομνημόνευτον ἰδίως διὰ τὴν εὐκολίαν, ἣν παρεῖχεν εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἦτο ὁ πρῶτος γνωστός ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου φανοφόρος πύργος, ὁ κατασκευασθεὶς ἐπὶ τῆς νήσου Φάρου τῆς προκειμένης τοῦ κυρίου τῆς Ἀλεξανδρείας λιμένος.

Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἐπεκλήθη ἀπὸ τῆς νήσου πύργος τῆς Φάρου ἢ καὶ ἀπλῶς Φάρος, ἐξ οὗ ἕκτοτε ἅπαντες οἱ τοιοῦτοι πύργοι εἰς πολλὰς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν Φάροι ὀνομάζονται. Κατεσκευάσθη δὲ διὰ δαπάνης ἀδράς ἐντὸς ἐνιαυτῶν δώδεκα ὑπὸ τοῦ περιφήμου Κνιδίου τεχνίτου Σωστράτου, τοῦ ὁποίου ἀπηθανάτισε τὸ ὄνομα διὰ τῆς ἐπιγραφῆς, ἣν ἔφερε καὶ ἣτις εἶχεν ὥς ἔπεται « Σώστρατος Κνίδιος Δεξιφάνους θεοῖς σωτῆρσιν ὑπὲρ τῶν πλωιζομένων ». Ὁ πύργος οὗτος, ὅστις τοσοῦτον θαυμάσθη διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος, ὥστε βραδύτερον συγκατελέχθη μεταξὺ τῶν ἐπτὰ θαυμάτων τοῦ κόσμου, ἦτο ὠκοδομημένος ἐκ λίθου λευκοῦ ἐπὶ βράχου ἀποτόμου, καὶ πολυώροφος ὡς εἶχεν

ὑψος 300 πήχεων, ὡς βεβαιοῦται· ὁ δὲ ἐν τῇ κορυφῇ αὐτοῦ ἀναπτόμενος φανὸς ἦτο, ἐὰν πιστεύωμεν τὰ λεγόμενα, ὁρατὸς εἰς ἀπόστασιν 7½, γερμανικῶν μιλίων.

Ἐν γένει δὲ ἡ ναυτιλία καὶ ἡ ναυπηγία ἐτελειώθησαν ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ὅσον ἦτο δυνατόν νὰ τελειωθῶσιν ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Ἰνα δώσωμεν ἔννοιάν τινα τῆς περὶ τοῦτο γενομένης τότε ἐπιδόσεως, ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου συνετήρουν, ἐκτὸς 2.000 μικροτέρων πλοίων, 1.500 μεγαλυτέρας πολεμικὰς ναῦς, ἀπὸ ἡμιολίας μέχρι πεντήρους, ὑλικὸν διὰ διπλάσια τούτων πλοῖα, καὶ θαλαμηγὰ πρὸς ἰδίαν χρῆσιν τῶν βασιλέων χρυσόπρυμνα καὶ χρυσέμβολα.

Ἀλλὰ συνέβη συγχρόνως τότε, ὅτι συμβαίνει πολλάκις, ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἰδίως ἐπιδίδονται εἰς τὰς πρακτικὰς τέχνας, τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ ἀκορέστῳ ὁρμῇ τοῦ νὰ ἐπιτύχωσιν ὅσον ἐνδέχεται χρησιμώτερα ἔργα, διαπράττουσιν τινὰ, τὰ ὅποια καταπλήττουσι μὲν τὸν κόσμον διὰ τὸ μέγεθος, ἀλλὰ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ μέγεθος ἀποβαίνουσιν ἄχρηστα.

Οὕτως ὁ βασιλεὺς τῶν Συρακουσῶν Ἰέρων Β', ὅστις διετέλεσεν εἰς φιλικωτάτας πρὸς τὸν Πτολεμαῖον Β' σχέσεις, κατεσκεύασε, διὰ τῆς ἐπιμελείας τοῦ περιωνύμου Ἀρχιμήδους, ναῦν εἰκοσῆρη, δηλαδὴ ἔχουσιν εἴκοσι σειρὰς ἑρετῶν ἑκατέρωθεν, ἐνῶ αἱ συνήθως ἐν χρήσει νῆες ἦσαν πενήρεις ἢ ἐπτήρεις. Καὶ τοῦτο μὲν τὸ πελώριον πλοῖον, τὸ ὅποιον διέπρεπεν οὐ μόνον διὰ τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν θαυμαστὴν αὐτοῦ πολυτέλειαν, κατῴρωθε νὰ πλεύσῃ ἐκ Σικελίας εἰς Ἀλέξανδρειαν, πληρωθὲν σίτου καὶ σταλὲν ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος δῶρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου.

Ἀλλ' ὁ τέταρτος Πτολεμαῖος ἠθέλησε νὰ ὑπερτερήσῃ τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον κατασκευάζων τεσσαρακοντῆρη· καὶ ἐναυπηγῆθη λοιπὸν οὕτω τὸ μέγιστον τῶν πλοίων, ὅσα ποτὲ ὑπῆρξαν ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ πλοῖον κυρίως εἰπεῖν δὲν ἦτο, ἦτο τερατῶδές τι κατασκευάσμα ἐν σχήματι πλοίου. Ἀρκεῖ νὰ προσθέσωμεν ὅτι, διὰ νὰ κινηθῇ, ἀπητοῦντο πολλαὶ ναυτῶν καὶ ἑρετῶν χιλιάδες, καὶ ὅτι περιελάμβανε, ἐκτὸς τοῦ ναυτικοῦ ὁμίλου, τρισχιλίους καθωπλισμένους μαχητάς.

* * *

Τὰ ὑπὸ τῶν Πτολεμαίων κατασκευασθέντα ταῦτα ἔργα καὶ καταστήματα προϋποθέτουσι βεβαίως ὅτι οἱ βασιλεῖς οὗτοι εἶχον θησαυροὺς μεγάλους. Τφόντι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἐν ἀρχῇ τῆς δευτέρας

ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσαντος Ἀλεξανδρέως ἱστορικοῦ Ἀππιανοῦ, οἱ θησαυροί, οὓς εἶχε συλλέξει ὁ δεύτερος τῶν Πτολεμαίων συνεποσοῦντο εἰς τὸ ὑπέρογκον ποσὸν τῶν 740.000 ταλάντων, ἥτοι 3.700.000.000 δραχμῶν, διότι τὸ ἀλεξανδρινὸν ἀργυροῦν τάλαντον ἦτο πρὸς τὸ Σολῶνιον ὡς 5 πρὸς 6.

Εἶναι ἀληθές ὅτι τῶν νεωτέρων τινὲς υπέλαβον ὅλως ἀπίθανον τοσοῦτον ἀποταμίευμα· ἀλλὰ παρεκτὸς ὅτι ὁ Ἀππιανὸς βεβαίῳ ὅτι παρέλαβε τὰς εἰδήσεις αὐτοῦ ἐκ τῶν βασιλικῶν ἀναγραφῶν, καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις ὑποδεικνύουσιν ὅτι τὸ ποσὸν ἐκεῖνο, ὅσον ὑπερβολικὸν καὶ ἂν φαίνεται, δὲν ἦτο ἀπίθανον. Ὁ περὶ τὰ τέλη τῆς πρώτης μ.Χ. ἐκατονταετηρίδος ἀκμάσας Ἰώσηπος βεβαίῳ ὅτι ἡ Αἴγυπτος εἶχε τότε, ἐκτὸς τῆς Ἀλεξανδρείας, 7.500.000 κατοίκων, καὶ ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ χώρα εἶχε περιέλθει εἰς δεινὴν παρακμὴν. Ὁ ποιητὴς Θεόκριτος, περιγράφων τὴν τοῦ Φιλαδέλφου δύναμιν ἐν τῷ 17 εἰδyllῳ, ὀρίζει τὸν ἀριθμὸν τῶν πόλεων εἰς 33.333. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ἀλλόκοτος καὶ τοῦτο ἐθεωρήθη ὡς ποιητικῆς ἀδείας πλάσμα μᾶλλον ἢ ἀκριβοῦς τοπογραφικῆς γνώσεως συμπέρασμα· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν Διόδωρον ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ πόλεις καὶ κῶμαι ἀξιόλογοι πλείονες τῶν τρισμυρίων. Σῶζονται δὲ ἐπιγραφαι πομπῶν τινων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένων κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, καθ' ἃς, ἔνεκα τοῦ συνδυασμοῦ τῆς ἀνατολικῆς πολυτελείας μετὰ τῆς ἐλληνικῆς τέχνης, ἔδαπανήθησαν τοσαῦτα πολύτιμα χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ σκεῦη, ὥστε τῇ ἀληθείᾳ δὲν φαίνεται ἀδύνατος ἡ θρυλουμένη ἐκείνη τῶν θησαυρῶν συσσώρευσις.

Τὸ πάντων ὅμως σπουδαιότερον εἶναι ὅτι ἡ Αἴγυπτος, ἥτις πρὸ τῶν Πτολεμαίων περιωρίζετο εἰς μόνην σχεδὸν τὴν ἐξαγωγὴν τῶν σιτηρῶν, κατέστη ἔκτοτε ἡ γέφυρα τῆς παγκοσμίου ἐμπορίας. Οἱ πρῶτοι Λαγίδαι κατέβαλον πλείστην ἐπιμέλειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐνεργῇται τὸ Ἰνδικόν, τὸ τῆς Ἀραβίας καὶ τῆς Αἰθιοπίας ἐμπόριον. Ἐπὶ τούτῳ οὐ μόνον ἵδρυσαν πολλὰς εἰς τὰ παράλια τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης πόλεις, ὡς εἶδομεν, ἀλλὰ καὶ συνεπλήρωσαν τὴν ἀσυντέλεστον μείναν διώρυγα Νεκῶ τοῦ Ψαμμίτιχου, καὶ κατεσκεύασαν τὰς ὁδοὺς, αἵτινες ἔφερον ἀπὸ Βερενίκης καὶ Μυδῶ ὁρμου εἰς Κοπτόν. Ἐννοεῖται οἰκοθεῖν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν εἰσαγομένων ἐξήγοντο αὐθις ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου· τὰ αἰγυπτιακὰ πλοῖα ἐποντοπόρουν μέχρις Εὐζείνου καὶ ἐπανερχόμενα ἐκεῖθεν ἐκόμιζον νέα φορτία, ὧν τὰ πλεῖστα πάλιν ἀνέπλεον τὸν Νεῖλον.

καί, μεταβιβασθέντα εἰς τὴν Ἑρυθράν, ἐξεπέμποντο περαιτέρω πρὸς τὰς νοτιωτέρας χώρας.

Ὡστε ἡ Ἀλεξάνδρεια κατέστη ἀληθὲς κέντρον τοῦ ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Εἶναι δὲ ὁμολογούμενον ὅτι, ὅσῳ πυκνότερος εἶναι ὁ πληθυσμός, ὅσῳ μεγαλυτέρα ἡ ἐμπορία, ὅσῳ ἀσφαλεστέρα ἡ κτῆσις, ὅσῳ ἀγαθωτέρα ἡ διανομὴ τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἡ Αἴγυπτος εἶχε πάντα ταῦτα τὰ πλεονεκτήματα ἐπὶ Πτολεμαίων, τόσῳ δαφυλιέστεροι εἶναι οἱ πόροι τοῦ κράτους.

« Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους », τ. Β'

Κων. Παπαρρηγόπουλος

Ο ΑΔΡΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τὶ γίγαντες, τὶ κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ δέκα ἐξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι, μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμένοι ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν ἐντύπωσιν κομψοτεχνήματος! Ἀρκεῖ νὰ σταθῶμεν παρὰ τὴν βάσιν των καὶ νὰ ὑψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἐπάνω, διὰ νὰ ἐννοήσωμεν, ἐν φόβῳ καὶ τρόμφῳ, ὅλην μας τὴν μικρότητα.

Τὶ θὰ ἦτο λοιπὸν ὁ ναὸς αὐτὸς ὁλόκληρος, ὅταν ὀλίγα τοῦ μόνον λείψανα μᾶς καταπλήσσουν σήμερον μὲ τόσον μεγαλεῖον; Φαντασθῆτε ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἐξ κίονες, ἐνῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν ἐν ὅλῳ ἑκατὸν τέσσαρας! Κάμετε τώρα τὴν σύγκρισιν καὶ συλλογισθῆτε τί ἔκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναός, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δὲν ὑπῆρξε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, παρὰ μόνον ὁ ἐν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἐξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δέκα πέντε σώζονται ὁρθοί. Ὁ δέκατος ἔκτος κατὰκειται « μέγας μεγαλωστί* », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεὶς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τὴν νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοι τοῦ εὐρίσκονται καταγῆς ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως ὅταν ρίπτῃ κανεὶς στήλην νομισμάτων.

Αὕτῃ εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ἔνδοξον ἐρείπιον. Ἀλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τὴν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλαι δὲν ἡλλοίωσαν τὴν ὄψιν του! Οἱ σεισμοὶ καὶ οἱ ἄνεμοι δὲν θὰ εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δὲν συνε-

πλήρωναν αἱ καταστρεπτικά χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου.. Ποσάκις δὲν ἐκάη, δὲν ἐσυλήθη*, δὲν ἐγυμνώθη, δὲν ἠκρωτηριάσθη*! Εἶναι γνωστὸν ὅτι κάποιος βοῦβόδας* τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καὶ μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἓνα τῶν κιόνων, χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὅποια γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας κατὰ τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμη, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του — ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς — ἐδέησε νὰ παρέλθουν ἐξ αἰῶνες ὁλόκληροι, διὰ νὰ τελειώσῃ! Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους ὁ Ἀντίοχος* ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἐλείψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρῆλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμη, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως ἐπερατώθη καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελεσθήσαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνιά του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης ἐλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότες, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προσωρισμένος ἀρχαῖοθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διὸς, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσίας καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἀνακτατῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔθυε συγχρόνως καὶ εἰς τὸν νέον θεὸν τῶν... Ἀθηναίων.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ῥωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν τῶν ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος*, γενναιόδωρος, ὁ Ἀδριανός, μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἡ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις ἡ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη* ἤδη διὰ περιστύλων* καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ ἀδριανεῖον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σφζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε* πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός, ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἐρχομένη, ἀνιδρύθη ὁ ὕρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἀψὶς ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπεῖου. Εἶναι μία μεγάλη ἀψὶς, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἀνοιγμα πλάτους ἐξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἀνωθεν τοῦ ἐπιστύλιου, διὰ κιονίσκων* σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν — καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' αἰτώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἀνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ τὴν μίαν ὀψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὀψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις·

δηλαδή· αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι ὅχι τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὕρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἀφ' ἐνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἀφ' ἐτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπεῖου ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτὲ ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμενα*. Πόλιν τόσον περικαλλῇ* καὶ τόσον ἐνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότητος.

Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὡραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων μόνον μίαν φορὰν ἔγινεν εἰς τὸν κόσμον.

Περιοδικὸν « Διάπλασις »

Γρ. Ξενόπουλος

ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΜΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΝ»

(Ὁ ποιητὴς φαντάζεται, ὅτι ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ, ὅταν ἀνέλαβε τὴν προστασίαν τῆς πόλεως τῶν Ἀθηναίων, τὴν χαιρετίζει καὶ λέγει τὰ προφητικὰ αὐτὰ λόγια γιὰ τὸ λαμπρὸν μέλλον τῆς).

- «Χαρὰ σ' ἐσέ, χώρα λευκὴ καὶ χώρα εὐτυχισμένη !
 Καμιὰ μεριά σ' ὅλη τῇ γῇ, καμιὰ στὴν οἰκουμένη
 δὲν εὔρε τέτοιο φυλαχτὸ σὰν τὸ δικό μου μάτι.
 Ἀπ' ἄλλες χώρες πέρασα γοργὰ γοργὰ τρεχάτη,
 5. καὶ μ' εἶδαν τῆς Ἑλλάδος μου τ' ἀγαπημένα μέρη
 σὰν ἄνεμο καὶ σὰν αἶτὸ καὶ σύννεφο καὶ ἀστέρι.
 Ὅμως σ' ἐσέ τὸ θρόνο μου αἰώνια θεμελιώνω
 καὶ ρίξωσ' ἡ ἀγάπη μου στὰ χρώματά σου μόνο,
 σὰν τὸ βαρὺ Λυκαβηττό, ποὺ ξαφνικὰ μιά μέρα
 10. ἐκύλησ' ἀπ' τὰ χέρια μου καὶ ρίξωσ' ἐδῶ πέρα.
 Μέσ' στὴ χαρούμενη ζωῇ, ποὺ σὲ περικυκλώνει,
 μέσα σ' αὐτὴν παντοτεινὴ τῇ δυνάμει μου κρύβω,
 ὅπως θὰ κρύψουν στὶς μυρτιές* μιά μέρα τὰ σπαθιά τους
 15. δυὸ παλληκάρια ἀθάνατα, γιὰ νὰ σ' ἐλευθερώσουν.
 Στοῦ λουλουδένιου σου Ὑμηττοῦ τὰ δροσισμένα πλάγια
 τ' ἀγνὸ τὸ μέλι οἱ μέλισσες ἀκούραστα δουλεύουν,
 ὅσο ποὺ νὰ ῥθῃ μιά στιγμή τὸ δρόμο νὰ τίς δείξω
 νὰ πᾶν νὰ τ' ἀπιθώσουνε στοῦ Πλάτωνος τὰ χεῖλη.
 20. Πρὸς τῆς Πεντέλης τῇ κορφῇ τὰ μάτια των γυρνώντας
 τῆς τέχνης τὸ μυστήριον θὰ παίρνουν οἱ τεχνῖτες.
 Στὰ μάρμαρά της κρύβεται τῆς ἐμορφιᾶς ὁ κόσμος!
 Θὲ νὰ ῥβγῇ ἀπὸ τὰ βάθη της ὁ Παρθενῶν μιά μέρα!
 25. Δικός σου εἶν' ὁ πολύκαρπος τῆς Ἐλευσῖνος κάμπος,
 καὶ ὁ Πάρνης μὲ τὰ ἔλατα καὶ τ' ἄγρια τὰ θηρία,
 καὶ ἡ ἄκρ' ἡ ἀφροστεφάνωτη τοῦ γαλανοῦ Φαλήρου.

- Δικός σου εἶν' ὁ λευκόφτερος καὶ ὁ γαλανὸς ἀέρας,
 ποῦ σοῦ φυλάγει ἀμάραντη καὶ δροσερὴ τῇ νιότη,
 κι ἴσα σ' ἐμὲ γοργὰ τὸ νοῦ τοῦ καθενὸς ὑψώνει.
 Διὴ σου εἶν' ἡ θάλασσα, ποῦ θὰ τὴν αὐλακώνουν
 30. μιὰ μέρα τὰ καράβια σου τὰ κοσμοζακουσμένα
 καὶ θὰ σκορποῦν σ' ἄλλες μεριές καὶ χῶρες τ' ὄνομά σου
 καὶ τρόμος θὰ 'ναι στοὺς ἐχθροὺς καὶ ζήλεια στὶς Νεράϊδες!

- Κι εἶναι δική σου ἐτούτη ἡ γῆ, ὅπου γεννᾷ περίσσια
 σῦκα χλωρά, στάχυα ξανθὰ καὶ κόκκινα σταφύλια.
 35. Εἶρω μεριές, ὅπου οἱ καρποὶ χλωρότεροι φυτρώνουν,
 μὰ ἐσ' εἶσαι ἡ πλουσιώτερη, γιατί καμμιὰ δὲν ἔχει
 σὰν τοὺς δικούς σου τοὺς καρπούς. 'Εσᾶς, ὦ 'Αθηναῖοι,
 σᾶς δίνει ἡ Δήμητρα* γλυκεῖα τοῦ κάμπου τὴν ἀγάπη,
 κι ἐγὼ σᾶς δίνω τὴ βαθειὰν ἀγάπη τῆς πατρίδος·
 40. ἄσβηστη, ἀγνή, πρωτάκουστην ἀγάπη τῆς πατρίδος,
 ἄνθος τοῦ δένδρου τοῦ ἱεροῦ, ποῦ ἐδῶ φυτρώνει πρῶτα!

- Γι' αὐτὴν μιὰ μέρα κι ὁ Θησεύς, λεβέντης βασιλιᾶς σας,
 θ' ἀφήσῃ κάθε ἀνάπαυσι καὶ κάθε μεγαλειῶ,
 καὶ θὰ διαλέξῃ δρόμο του τὸν δρόμον, ὅπου φέρνει
 45. ἴσα στ' ἀχόρταγο θεριὸ τῆς μακρυσμένης Κρήτης.
 Γι' αὐτὴν ὁ Κόδρος τὴν πλατεῖα βασιλικὴ χλαμύδα
 θὰ τήνε κάμῃ σάβανο νὰ πέσῃ νὰ πεθάνῃ.
 Γι' αὐτὴν γεννᾷ σὰν κερανοὺς τοὺς στίχους τοῦ ὁ Αἰσχύ-
 (λος*,

- γι' αὐτὴν πεθαίνει ἄκακα στὴ φυλακὴ ὁ Σωκράτης,
 50. κι ἀπάνου καὶ στὸν Ὀλυμπο φτερόνεται ὁ Φειδεῖας*
 καὶ ξαγναντεύει* τοὺς θεοὺς καὶ μὲ τὸ σκαλιστήρι
 τοὺς ξαναπλάθει ξάστερους καὶ χρυσελεφαντένιους.
 Γι' αὐτὴν οἱ νιοὶ θὰ ὀρκίζονται παλληκαρίσιον ὄρκο,
 κοντάρια, ἀσπίδες καὶ σπαθιά ὀρμητικὰ κινῶντας:
 55. «Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ δὲν θὰ τὰ ντροπιᾶσω,
 καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὅπου κι ἂν λάχω.
 Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω
 καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλῃ θὰ τὴν κάμω

- καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους.
 60. Θὰ κατατρέχω τὸ κακὸ, θὰ σφάζω τὸν προδότη,
 κι ἂν ἴσως ψέμματα μιλῶ, κολάστε* με, θεοὶ μου!..
- Θ' ἀνάψω τρέλλα περισσὴ στὰ περσικὰ κεφάλια,
 θὰ φέρω ἀσκήρια ἀμέτρητα ἀπ' τῆς Ἀσίας τὰ βάθη,
 65. μὲ τὰ καράβια τῶν ἐχθρῶν θὰ κρύψω τοὺς γιालοὺς σου,
 καὶ τότε τὸ κοντάρι μου τρομακτικὰ κινῶντας,
 καὶ τότε τὴν ἀστραπτερὴν ἀπλώνοντας ἀσπίδα,
 θὰ πολεμήσω ἀδελφικὰ στὸ πλάγι τῶν παιδιῶν σου.
 Καὶ θὰ περάσουν οἱ γενιὲς καὶ θὰ διαβοῦν οἱ αἰῶνες,
 καὶ στὰ βαθιὰ σου τὰ νερά καὶ στὰ ψηλὰ βουνά σου
 70. θ' ἀντιλαλιέται ἡ νίκη σου, καὶ θὰ γροικιέται* ἀκόμα
 ὁ ἀπελπισμένος ὁ δαρμός, τὸ σκούξιμο τοῦ Ξερέη,
 γιὰ νὰ τ' ἀκοῦν οἱ τύραννοι νὰ τρεμοκοκκαλιάζουν!..
- Εἶπες καὶ ξάφνου ἐσώπασες· ἄλλ' ὅμως πέρα ὡς πέρα
 καὶ στὰ βουνά καὶ στὶς καρδιὲς ἀντιλαλοῦν ἀκόμα
 75. τὰ λόγια σου προφητικά, μυστήριον ὀλογεμᾶτα.
 Ποτὲ τ' ἀνθρώπινα τ' αὐτιά δὲν εἶχανε γροικῆσει*
 τέτοια βροντή, πὺ μέσα της νὰ κλῆ τέτοια ἁρμονία,
 καὶ σάλπισμα, πὺ νὰ μιλῇ καὶ νὰ ξεφανερῶν
 σὲ βάθη ἀγέννητου καιροῦ ἕναν καινούργιον κόσμον!
- « Ὑμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν » Κ. Παλαμᾶς

ΤΟ ΓΕΝΝΑΙΟ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΟ

Ἡ Ρώμη ἦταν πιά πανίσχυρη, ὅταν ἄρχισε ὁ πόλεμος μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Ἀχαικῆς Συμπολιτείας. Ἴσως ἡ ἀπελπισία νὰ ἐσπρωξε τότε τοὺς Ἕλληνας ν' ἀναλάβουν ἕνα τόσο ἄνισο ἀγῶνα, γιὰτὶ ἐβλεπαν πῶς ἡ λευτεριά τους βρισκόταν σ' ἄμεσο κίνδυνον.

Τὰ συμπολιτειακὰ στρατεύματα, μ' ἀρχηγὸ τὸν γενναῖο στρατηγὸ Δίαο, ἀντιμετώπισαν τὰ Ρωμαϊκὰ γιὰ τελευταία φορὰ λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο. Ἀγωνίσθηκαν ἡρώϊκά. Ἀλλὰ ὁ Ρωμαῖος ἀρχηγός, ὕπατος Μόμμιος, καὶ πολὺ περισσότερους ἄντρες διέθετε κι ἄφθονα πολεμικὰ μέ-

σα εἶχε. Ἐτσι ἀπ' τοὺς Ἕλληνας στρατιῶτες, ἄλλοι ἐστρώσαν τὸ πεδίο τῆς μάχης καὶ ἄλλοι σκορπίστηκαν δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Ἐθνικὸς στρατὸς, φρουρὸς τῆς Πατρίδας, ἀπὸ τῆ στιγμῆ ἐκείνῃ δὲν ὑπῆρχε...

Πρῶτο καὶ ἀξετίμητο λάφυρο στὸν νικητὴ ἔμεινε ἡ « ἀρνεὶὸς »* Κόρινθος.

Ὁ τραχὺς καὶ ἄξεστος* Ρωμαῖος στρατηγὸς εἶχεν ἀκούσει πολλὰ γιὰ τὰ πλούτη αὐτῆς τῆς πόλεως. Ὅ,τι εἶδε ὅμως, μπαίνοντας τώρα σ' αὐτή, ξεπερνοῦσε κάθε περιγραφή. Ὁ χῶρος τῆς Πύλης τοῦ Περιάνδρου, στολισμένος μὲ ὠραῖα κτίρια καὶ σπάνια καλλιτεχνήματα, παρουσίαζε ἐξάισιο θέαμα. Ἡ ναυτιλία καὶ τὸ ἀνθηρὸ ἐμπόριο τῶν Κορινθίων, συσσωρεύοντας πλούτη στὴν πόλη, εἶχαν γίνει αἰτία ν' ἀκμάσουν ἐκεῖ σχολὲς γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς, σχολὲς ζωγραφικῆς καὶ φιλοσοφίας, ὥστε ἡ Κόρινθος νὰ εἶναι τὰ χρόνια αὐτὰ ἡ πιὸ ὁμορφὴ καὶ ἡ πιὸ ἀνεπτυγμένη πόλι τοῦ κόσμου ὅλου... Ἦταν, ναί, πλούσια καὶ ὠραία ἡ Κόρινθος ὡς τὴν ὥρα, ποὺ μπῆκε σ' αὐτὴ ὁ νικητὴς Ρωμαῖος ὑπάτος. Ἐπειτα ὅλα χάθηκαν...

Οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες ρίχτηκαν στὴν ἀπροστάτευτὴ πόλι σὰν θηρία. Πολλοὺς ἄντρες τοὺς ἐσφαζαν. Τοὺς ὑπόλοιπους, μαζί μὲ τίς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά, τοὺς ἔκαμαν σκλάβους. Δὲν σεβάστηκαν τίποτε, οὔτε ἱερὸν, οὔτε ὅσιον. Οἱ θησαυροὶ τῆς πόλεως καὶ ὅσα καλλιτεχνήματα σώθηκαν, συνάχτηκαν γιὰ νὰ σταλοῦν στὴ Ρώμη.

Ἀπὸ τὰ μεγαλοπρεπῆ δημόσια καὶ ἰδιωτικὰ οἰκοδομήματα, ἀπ' τοὺς λαμπροὺς ναοὺς μὲ τὰ κορινθιακὰ περιστύλια καὶ ἀπὸ τίς περίφημες στοές, ὅ,τι ἄφησε ὄρθιο ἢ φωτιά, τὸ γκρέμισε ἡ σκαπάνη. Ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε στὸν κόσμον Ρώμη, δὲν ἐπιτρεπόταν νὰ μένῃ μιὰ τέτοια ἀντίζηλος, ὅπως ἡ Κόρινθος.

Παλαιοὶ συγγραφεῖς διηγοῦνται καὶ τὴν βαναυσότητα, ποὺ ἔδειξαν οἱ Ρωμαῖοι στρατιῶτες πρὸς τὰ ἔργα τέχνης. Ἐνας ἀναφέρει ὅτι ἐσπαζαν ἀγάλματα τοῦ Αὐσίππου καὶ τοῦ Σκόπα γελῶντας. Καὶ ἄλλος βεβαιώνει ὅτι εἶδε ὁ ἴδιος στρατιώτης νὰ ἔχουν στρωμένη χάμου τὴν εἰκόνα τοῦ Διονύσου — τὸ περίφημο ἔργο τοῦ Θηβαίου ζωγράφου Ἀριστείδη — καί, καθισμένοι ἐπάνω σ' αὐτή, νὰ παίζουν τοὺς πεσσούς*.

Ἡ Ἑλλάδα ὅλη τότε ἐστράγγισε τὸ πικρότερο ποτήρι.

Τὸ γκρέμισμα καὶ γενικὰ ἡ συστηματικὴ καταστροφὴ τῆς Κορίνθου κράτησε μέρες. Καὶ ἐγίνε ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἀξιωματικῶν, μ' ἀκα-

τάπαυστα πολεμικά σαλπίσματα και μπρός στα μάτια των σκλάβων πιά κατόικων.

Τὴν τελευταία μέρα, παρακολουθώντας ὁ ἴδιος ὁ ὕπατος τὸ φρικτὸ ἔργο τῆς καταστροφῆς, ἀντελήφθη σ' ἓνα μέρος καθισμένα πολλὰ Ἑλληνόπουλα, ποὺ σὲ λίγο θὰ στέλνονταν στὰ σκλαβοπάζαρα τῆς Ρώμης. Τὰ ἐπρόσεξε καλὰ κι ἐξεδήλωσεν ἀμέσως, σὰν ἀντίδρασι, ζωερὴ νευρικήτητα. Ἡ ταπεινὴ ψυχὴ του δὲν συγχωροῦσε κάτι· τὰ παιδιά ἐκεῖνα καταβλημένα ἀπὸ στερήσεις, συντριμμένα ψυχικά, ἔδειχναν θλῖφι βαθειά, ἀλλὰ καὶ θάρρος ὅχι λίγο κι ἀξιοπρέπεια εὐγενική, πράγματα ποὺ δὲν συμβιβάζονταν καὶ τόσο μὲ τὴν τραγικὴ θέση τοῦ σκλάβου. Ἐὰν δὲν ἦταν μορφωμένος ὁ Μόμμιος, ἦταν πολὺ πονηρὸς καὶ χαιρέκακος. Σ' ἓνα νόημά του πλησίασεν ὁ ὑπασπιστὴς του, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ Ἑλληνικά. Ἔσκυψε ἀπὸ τὸ ἄρμα καὶ ψιθύρισε κάτι. Ἐκεῖνος κατάλαβε, κι ἐνῶ τὸ ὄχημα τοῦ ὑπάτου προχώρησε λίγο πέρα, ἐσίμωσε τὰ παιδιά. Γύρισαν πρὸς αὐτὸν πρόσωπα, ὅπου ὁ πόνος εἶχε ἀφήσει ζωερὰ ἔχνη. Τὰ κοίταξε ὁ Ρωμαῖος λίγες στιγμές. Ἐπειτα ἄρχισε νὰ ρωτᾷ καὶ νὰ ξαναρωτᾷ:

— Ποιὸς ἀπὸ σᾶς γνωρίζει γράμματα;

Πόση ἀφέλεια! Ὅλα τὰ παιδιά ἤξεραν γράμματα. Ἡ Κόρινθος κι ἐκπαιδευτικὴ παράδοση εἶχε κι ἀνεκτίμητους πνευματικούς θησαυροὺς διέθετε, γιὰ νὰ μορφώῃ τοὺς νεαροὺς βλαστοὺς τῆς.

Διέταξε τότε ὁ Ρωμαῖος ἀξιωματικὸς νὰ φέρουν ἀβάκια*. Κι ὅταν τὰ ἔφεραν, τὰ μοίρασε στὰ παιδιά μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ γράψῃ τὸ καθένα δυὸ λόγια.

Νὰ γράψουν τὰ παιδιά; Ποῦ νὰ βροῦν ψυχικὴ διάθεση; Τὰ πιὸ πολλὰ ἔμειναν ἀδιάφορα, λίγα ὅμως κάτι ἔγραψαν.

Ἀρκετὴ ὥρα ἔπειτα, ὁ ὑπασπιστὴς, κρατῶντας τὰ ἀβάκια, μετέφραζε τὰ γραμμένα στὸ Μόμμιο.

Ἡ μορφή τοῦ στρατηγοῦ ὅλο κι ἐσκοτείνιαζε. Ἀπὸ ὅσα ἄκουε, φαινόταν καθαρὰ πῶς, παρὰ τὴν σκληρὴ δοκιμασία, οἱ ψυχὲς τῶν παιδιῶν ἦταν ὑπερῆφανες, ὅπως ἡ ἔκφραση τῶν προσώπων τους.

Ἐξαφνα ὁ ὑπασπιστὴς σταμάτησε.

— Τὶ γράφει αὐτὸ τὸ ἀβάκιο; ρώτησε ὁ Μόμμιος.

— Στίχους, Ὑπατε. Στίχους τοῦ Ὀμήρου!...

— Στίχους τοῦ Ὀμήρου!

Ὅσο ἀμόρφωτος κι ἂν ἦταν ὁ Ρωμαῖος ὕπατος, δὲν ἦταν δυνατόν ν' ἀγνοῇ τ' ὄνομα τοῦ θεοῦ ποιητῆ, ποὺ τὸν λάτρευε, ὅχι μόνον ἡ Ἑλλάδα

τότε, ἀλλὰ ὅλος ὁ πολιτισμένος κόσμος. Μικρὸς στὴ Ρώμῃ εἶχε ἀκούσει πολλὰς φορές τραγουδιστὲς ν' ἀπαγγέλλουν τὶς ραψωδίες του, ἀνιστορῶντας τὶς παλληκαριὲς τῶν πολεμιστῶν στὴν Τροία καὶ ἐκθειάζοντας τὶς εὐγενικὲς καρδιὲς τους.

—Διάβασε! πρόσταξε ξηρά.

Ὁ ἄλλος μετέφρασε ἀργὰ - ἀργά:

«Χαρὰ στοὺς Δαναοὺς καὶ δυὸ καὶ τρεῖς φορές χαρὰ τους,
ποὺ γιὰ χατῆρι ἐχάθησαν τῶν Ἀτρειδῶν στὴν Τροία.
Δὲν ἦτανε νὰ πέθαινα καὶ νὰ μὲ πάρῃ ὁ Χάρος,
τὴ μέρα ποὺ πεφταν βροχὴ τὰ χάλκινα κοντάρια
τῶν Τρώων ἐπάνω μου κοντὰ στὸ σῶμα τοῦ Ἀχιλλέα!
Καὶ μνηῆμα θάχα κι οἱ Ἀχαιοὶ τὴ δόξα μου θὰ ἐλέγαν.
Μὰ τώρα μὲ πικρὸ χαμὸ μοῦ εἶναι γραπτὸ νὰ λειώσω' ».

Τελείωσε. Ζωηρὴ ταραχὴ μαρτυριόταν στὴ μορφή τοῦ ὑπάτου.

Ὁ Λεύκιος Μόμμιος ἦταν ἄξεστος*, ἀλλὰ ἀρκετὰ εὐφυής.

Ἐνόησε λοιπὸν τὶ ἤθελε νὰ εἰπῇ τὸ παιδί, γράφοντας ἐκείνους τοὺς στίχους. Διέταξε καὶ τὸ ἔφεραν μπροστὰ του.

Τὸ μικρὸ στάθηκε περήφανα.

—Γιατὶ τὰ ἔγραψες αὐτά; ρώτησε μαλακὰ ὁ ὑπασπιστής, μεταφράζοντας τὴν ἐρώτηση τοῦ ὑπάτου.

Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο κοίταξε τὸν καταστροφέα τῆς πατρίδας του λίγες στιγμὲς χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξη καὶ ἔπειτα χαμήλωσε τὸ κεφάλι. Τὶ νὰ τοῦ ἀπαντοῦσε; Ἄν ἐκεῖνος εἶχε μέσα του κάποια λεπτὴ ἀνθρώπινη συναίσθηση καὶ ἂν ἀγαποῦσε τὴν πατρίδα του καὶ τοὺς δικούς του, θὰ ἐνοιῶθε τι τὸ ἔσπρωξε νὰ γράψῃ ἐκείνους τοὺς στίχους.

Ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς σώπαινε. Ἡ στάσι τοῦ παιδιοῦ γενικὰ τοῦ εἶχε προξενήσει ἐντύπωση. Ἔτσι, δίχως νὰ τὸ θέλῃ, θυμῆθηκε ὅσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὸν λαό, ποὺ τώρα τὸν πατοῦσε στὸ λαιμό. Συλλογίστηκε τὴν τύχη του... Καὶ σχεδόν... συγκινήθηκε. Ἐσκυψε, φιθύρισε κάτι στὸν ὑπασπιστή του, ἔπειτα κέντρισε τ' ἄλογα καὶ τὸ ἄρμα του ἀπομακρύνθηκε.

Ὁ ὑπασπιστής ἔψαξε ἀνάμεσα στοὺς αἰχμαλώτους, βρῆκε ὅλους τοὺς συγγενεῖς τοῦ παιδιοῦ καί:

—Πάρτε τὸ παιδί καὶ πηγαίνετε, τοὺς εἶπε ὁ ὑπάτος σὰς ἐλευθερώνει.

(Ἱστορικὸν ἀνέκδοτο)

Ἀνάπτυξις Θ. Μακροπούλου

1. Ὀδυσσεΐας Ε, 306-311, μετάφρασις Ι. Οἰκονομίδου.

« ΕΝ ΤΟΥΤΩ, ΝΙΚΑ »

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐκάλεσεν ἀμέσως τοὺς καλυτέρους τεχνίτας, ποὺ ἤμποροῦσε νὰ εὕρῃ εἰς τὸ στρατόπεδον, παρέστησε πῶς ἦτο τὸ ὄραμα καὶ διέταξε νὰ τὸ κατασκευάσουν μὲ χρυσὸν καὶ πολυτίμους λίθους.

Τὸ πρῶτον τοῦτο λάβαρον, τὸ ὁποῖον εἶδεν ὁ ἱστοριογράφος ἐπίσκοπος Εὐσέβιος, ἦτο χρυσοῦν δόρυ, ἔχον εἰς τὴν κορυφὴν ἐπίσης χρυσοῦν στέφανον, φέροντα τὰ δύο στοιχεῖα Χ καὶ Ρ, δηλαδὴ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

Κάτω ἀπὸ τὸν στέφανον « ἐκρέματο βασιλικὸν ὕψισμα σὺν πολλῷ καθυφασμένον χρυσῷ, ποικιλίᾳ συνημμένων πολυτελῶν λίθων », τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὰ ἄκρα τὴν εἰκόνα τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν παιδιῶν του. Καὶ ἡ ὕψισίς του ἐμπρὸς εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς ἀετοὺς, τοὺς κόκκινους δράκοντας, τὰ βέξιλλα* καὶ τὰ φλάμουλα* ἔγινε πανηγυρικὴ πρὸς μεγάλην βεβαίως ἐκπληξίν καὶ σκάνδαλον τῶν παλαιῶν ρωμαϊκῶν λεγεῶνων.

Τὸ πλεῖστον αὐτῶν, βάρβαροι Ἀλαμανοί* καὶ Γαλάται., εἶδον μὲ ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν τὴν καινοτομίαν. Αἱ τριάκοντα ὅμως χιλιάδες χριστιανῶν, ὅταν εἶδον τὸ σύμβολον τῆς θρησκείας των, τῆς ἐπὶ τόσους αἰῶνας καταδιωκομένης καὶ τρομοκρατουμένης, νὰ ὑψώνεται ἐπὶ κεφαλῆς των, ἐνοιῶσαν τὴν συγκίνησίν των νὰ μεταβάλλεται εἰς παραλήρημα ἐνθουσιασμοῦ.

Διότι τὸ λάβαρον αὐτὸ ἐσυμβόλιζε πλέον καθαρὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς ιδέας, τὸν θρίαμβον τοῦ Χριστοῦ των καὶ δι' αὐτὸ τὸ ὀλιγώτερον, ποὺ ἤμποροῦσαν νὰ δώσουν, ἦτο μία ζωή...

Ὁ ἐνθουσιασμὸς λοιπὸν δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ φανατισμὸς ἀπεριόριστος διὰ τὸν Αὐγουστον.

Ἡ μυστικὴ εἰμαρμένη* ἐκεῖ ἐπάνω εἶχεν εἶπει τὴν λέξιν της.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἔπρεπε νὰ νικήσῃ!

* * *

Ἦτο ἡ 28ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ 312, ἡ ἐβδόμη ἀκριβῶς ἐπέτειος τῆς ἀναρρήσεως τοῦ Μαξεντίου εἰς τὸν θρόνον, καὶ ἡ Ρώμη μαζευμένη εἰς τὸ ἀμφιθέατρον ἐπανηγύριζεν. Ἐνῷ αἱ λεγεῶνες* ἐβάδιζαν κατὰ τοῦ Κωνσταντίνου, ὁ Μαξέντιος ἐώραζε.

Κανεῖς ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους, καὶ ὀλιγώτερον ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ὁ Μαξέντιος, δὲν ἐσκέπτετο τὸν Κωνσταντῖνον.

Ἐμπιστευόμενος εἰς τὸν στρατὸν του, ἦτο παραζαλισμένος ἀπὸ τὰς καλοκαίρας καὶ τὰ θυμιάματα τῶν ἐμπίστων του, οἱ ὅποιοι τὸν ἐπροσκύουν ὡς κύριον τοῦ κόσμου καὶ νέον θεόν.

«Ἐς αὖριον τὰ σπουδαῖα!» Μὲ τὴν φράσιν αὐτὴν εἶχε κλείσει τὸ στόμα μερικῶν φρονίμων, ποὺ ἐτόλμησαν νὰ διαταράξουν τὰς διασκεδάσεις του.

Ὁ λαὸς ἐξ ἄλλου, μολονότι τρέμων ὑπὸ τὸ καλλίγιον* τῶν Πραιτωριανῶν*, ἀφιερώνετο εἰς τὰς ἐορτάς, πρὸ πάντων εἰς τοὺς ἀγαπημένους του ἀγῶνας τοῦ ἀμφιθέατρου, προσπαθῶν νὰ λησμονῇ τὴν τύχην του.

Ψωμί καὶ ἐορτάς! Μήπως αὐτὸ δὲν ἦτο ἀπὸ καιροὺς τώρα ἡ ψυχικὴ κατάστασις τῆς Ρώμης;

Οἱ ἀγῶνες εἶχαν ἀρχίσει ἐν μέσῳ ζωηροῦ ἐνδιαφέροντος. Μεταξὺ ὅμως δύο ἀγωνισμάτων, κατασκοπισμένοι βερεδάριοι* ἔφεραν τὴν εἰδησιν, ὅτι καὶ ἡ μάχη εἶχεν ἀρχίσει κοντὰ εἰς τὴν Μουλβίαν* γέφυραν.

Ἡ πρώτη ἐντύπωσις ἦτο φυσικὰ ἡ ἀνησυχία. Ἀλλ' ἀμέσως ἡ φυσικὴ νωθρότης τοῦ χαρακτήρος ἡ ἴσως ἡ δύναμις τοῦ πεπρωμένου ἐξανакάθισαν τὸν Μαξέντιον εἰς τὸν θρόνον του.

Μήπως αἱ λεγεῶνές του δὲν ἦσαν τρεῖς φορές περισσότεραι τοῦ Κωνσταντίνου;... Μόνον οἱ Καρχηδόνιοι μισθοφόροι του, ποὺ εἶχον θαυμασθῇ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἀρεως, δὲν ἦσαν ἀρκετοὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν τοὺς Γαλάτας καὶ τοὺς Ἀλαμανοὺς; Διατὶ νὰ χαλάσῃ μίαν τέτοιαν ἐορτάσιμον ἡμέραν καὶ νὰ κόψῃ εἰς τὸ μέσον τὸ ἀμφιθέατρον;

Ἀλλ' ἡ ἀγανακτισμένη βοή τῶν Πραιτωριανῶν, ποὺ ἤξευραν καλῶς τὸν Κωνσταντῖνον καὶ ἔβλεπαν, ὅτι διακινδυνεύουν τὸ πᾶν, τὸν ἔκαμαν νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μένῃ ἐκεῖ, ἐνῶ ὁ στρατὸς του ἐπολεμοῦσε.

Καὶ τότε ὅμως πάλιν ἔστειλε νὰ ἐρωτήσουν πρὶν τοὺς Σιβυλλικοὺς* χρησμούς, διὰ νὰ μάθῃ ποῖον θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης.

Ἀλλὰ ὁ Ποντίφηξ ἀρχιερεὺς ἀπεκρίθη μὲ διφορούμενον χρησμόν, ὅτι «θνήσκει αἰθλίως ὁ ἐχθρὸς τῆς Ρώμης».

Ποῖος ὅμως ἦτο ὁ ἐχθρὸς αὐτός;

Ὁ Μαξέντιος οὕτως ἢ ἄλλως ἐξήγγησε τὸ πρᾶγμα εὐνοϊκῶς διὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ μόνον πιεζόμενος ἀπεφάσισε νὰ ξεκινήσῃ ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Πραιτωριανῶν.

Μόλις ὅμως ἐβγαίνειν ἀπὸ τὰ τείχη, σμῆνος μαύρων πουλιῶν ἐξεπέταξε διὰ μιᾶς τρομαγμένον καὶ ἐσηκώθη ἐπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς των.

Ἦτο ὁ πρῶτος κακὸς οἰωνὸς καὶ ὁ λαός, ποὺ παρηκολούθει τὴν ἀναχώρησιν, ἤρχισε νὰ τὸν σχολιάζῃ δυσοιωνῶς*.

Ὁ Μαξέντιος, ἐπηρεασμένος, ἀκόμη μίαν φορὰν ἐδίστασεν. Ἦτο ὁ μὲν πλέον ἀργὰ νὰ ὑποχωρήσῃ!

* * *

Ἡ μάχῃ ἐδίδετο ἐμπρὸς εἰς τὸν Τίβεριν καὶ τὸ κύριον σημεῖον τῆς συμπλοκῆς ἦτο ἡ λεγομένη « Σάξα ρούμπρα », δηλαδὴ « Ἐρυθρὰ πέτρα », ἐννέα μίλια περίπου ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ρώμης καὶ ἐξ μίλλια ἀπὸ τὴν Μουλβίαν γέφυραν.

Ὅταν ἔφθασεν ὁ Μαξέντιος, τὰ δύο στρατόπεδα ἦσαν εἰς χεῖρας καθ' ἕνα τὸ μέτωπον καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐπάνω εἰς κατάλευκον ἄλογον, ὅπως περιγράφει ὁ Λακτάντιος*, εὐδιάκριτος ἀπὸ τὸν πολύτιμον λόφον* τοῦ κράνους καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς χρυσοῦς πανοπλίας, ἐδεικνύετο ἀπὸ ὅλον τὸν στρατόν.

Ἀπὸ τὴν μίαν πλευρὰν ἦσαν αἱ γαλατικαὶ λεγεῶνες, οἱ Βρεττανοὶ καὶ οἱ Ἀλαμανοὶ τοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπὸ τὸ ἀντίθετον οἱ Σικελοὶ, οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Καρχηδόνιοι καὶ Λίβυες μισθοφόροι τοῦ Μαξεντίου, ἀποτελοῦντες ὅλοι ὁμοῦ ἀνθρωποπέλαγος τριακοσίων τοῦλάχιστον χιλιάδων ἰππέων καὶ πεζῶν.

Καὶ εἰς τὰ σύννεφα τῆς σκόνης, τὸ θέαμα τῶν χαλκοφράκτων αὐτῶν ἀνθρωπίνων ὄγκων, συγκρουομένων μέσα εἰς τὴν βοήν, τὰ σαλπίσματα τῶν μακρουλῶν σαλπίγγων καὶ τὰ οὐρλιάσματα τῶν κεραύλων* ἦτο κάτι τρομακτικὰ ἐπιβλητικὸν καὶ μεγαλοπρεπές.

Πίσω ἀπὸ τὴν κυρίαν γραμμὴν τῆς συμπλοκῆς, ὅπου ἔνεκα τῆς σκόνης τὸ μάτι ἔβλεπε μόνον ἀπερίγραπτον μπερδεμα ἀνθρώπων, ἀλόγων, κονταριῶν, ἐφαίνοντο ἄλλαι κοχόρτεις* μὲ τὰ σήματά των, δράκοντας, λύκους, ἀετούς, Μινωταύρους, στολισμένους, ἐλλείψει λουλουδιῶν, ἀπὸ κλαδιὰ δένδρων, τρέχουσαι συντεταγμέναι εἰς τὰ ἀσθενέστερα μέρη...

Καὶ μόλις οἱ χαλκόφρακτοι ὄγκοι ἔφθαναν εἰς ἐπαφὴν, τὰ δόρατα ἀφῆναν τὸν λόγον εἰς τὰ ξίφη καὶ ἤρχιζε πάλιν σώματος πρὸς σῶμα, ἀσπίδος πρὸς ἀσπίδα, σιδήρου πρὸς σίδηρον, ὅπου τὰ κτυπήματα ἀντήχουν βαριά, βγάζοντα σπινθήρας ἀπὸ τὰ κράνη, ἀπὸ τοὺς γύρους τῶν ἀσπίδων καὶ τὸν χάλυβα τῶν σπαθιῶν.

Πίσω ἀπὸ τὰς γραμμὰς οἱ ψιλοὶ ὀπλῖται ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ τὰ τόξα καὶ τὰ μολυβένια βλήματα τῶν σφενδονῶν των...

ᾠρυγαί*, ρόγχοι*, βογκητά, εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, κραυγαὶ διαπεραστικάι πόνου, ἐλελεῦ* θριάμβου, βαρυπρόφερτα λατινικά προστάγματα... ἀλλὰ πρὸ πάντων μία φωνή, μία κραυγὴ μυριαπλασιαζομένη εἰς βοήν, ὡς θόρυβος πολλῶν ὑδάτων, ἐκυριάρχει:

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!..

Ἦσαν οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων ὁ ἐνθουσιασμός, οἰστρολατῆμένος* ἀπὸ τὴν ἐντύπωσιν τοῦ θαύματος, εἶχε μεταβληθῇ εἰς ἀπηλπισμένην ἔντασιν προσπαθείας.

Ἐβλεπαν ἐμπρὸς τῶν εἰς τὴν συμπλοκὴν, ὅπως τὸ διηγοῦνται οἱ συγγραφεῖς τῆς ἐποχῆς, οὐρανίας δυνάμεις νὰ καταβαίνουν εἰς βοήθειαν τοῦ Κωνσταντίνου, ἐθαμβώνοντο ἀπὸ τὴν λάμπιν τῶν ὅπλων τῶν, ἐθαύμαζον τὰ γοητευτικὰ ἢ φοβερὰ σχήματά τῶν, ἤκουαν τὰς φωνάς τῶν...

—Τὸν Κωνσταντῖνον ζητοῦμεν!.. Τὸν Κωνσταντῖνον ἐρχόμεθα νὰ βοηθήσωμεν!... ἐφώναζον αἱ ἐμφανίσεις αὐταί.

Ἐπειτα τὸ ἀδιάκοπον ἐκεῖνο ἀκτινοβόλημα τοῦ χρυσοῦ σταυροῦ τοῦ λαβάρου, ποῦ ἔβλεπον νὰ προπορεύεται καὶ νὰ τοὺς ὀδηγῇ, τοὺς ἐμαγνήτιζε, τοὺς ἔφερεν εἰς τὰ μάτια δάκρυα, τοὺς ἐστόμωνε* κάθε ιδέα νὰ φύβου...

Ὁ Χριστὸς τῶν, ὁ ἀληθινὸς Θεός, ἦτο ἐκεῖ... Καὶ ἦσαν αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοί, ποῦ θὰ ἐπύργωναν τὴν βασιλείαν του εἰς τὸν κόσμον...

* * *

Τὴν στιγμὴν αὐτὴν βοῇ θριαμβευτικῇ ἀντήχησεν ἀπὸ τὸν στρατὸν τοῦ Κωνσταντίνου. Αἱ ἰταλικαὶ λεγεῶνες τοῦ ἐχθρικοῦ κέντρου ἤρχισαν πρῶται νὰ κλονίζονται καὶ νὰ ὑποχωροῦν.

Ὁ Μαξέντιος ἄφησε μεγάλην κραυγὴν καί, προτείνων τὴν πυγμὴν, ἐχύθη νὰ τὰς ὑποστηρίξῃ.

Τὴν ἰδίαν ὥμως στιγμὴν ἀντελήφθη, ὅτι οἱ κατάφρακτοι Κλιβανάριοι*, τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν ἱππικὸν τοῦ Γαίου Σενεκίωνος, ἐπροχωροῦσαν μὲ καλπασμὸν νὰ κόψουν τὴν ὑποχώρησίν του.

Ἡ κατάστασις ἐγένετο κρίσιμος. Ἐσηκώθη τότε εἰς τοὺς ἀναβόλεις* καὶ ἐκοίταξε γύρω εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης σκεπασμένον ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ σύννεφα σκόνης, τὴν ἄμπωτιν καὶ παλίσροιαν τῆς ἀνθρωποθλάσσης τῶν δύο στρατῶν.

Οἱ Μαυριτανοί* ἱππεῖς, δεκατιζόμενοι ἀπὸ τὰς σιδηρᾶς κορύνες* τῶν Κλιβανάρων, ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, χωρὶς καμμίαν τάξιν, αἱ δὲ σι-

κελικάι καὶ καρχηδονικάι λεγεῶνες, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Ἰ-
ταλῶν, ἐκάμπτοντο καὶ αὐταὶ πρὸς τὸν Τίβεριν.

Μόνον οἱ Πραιτωριανοί, ἐννοοῦντες ὅτι πολεμοῦν διὰ τὸν ἴδιον ἑαυ-
τὸν των, ὅτι χανομένης τῆς μάχης ἐχάνοντο καὶ οἱ ἴδιοι, διεξεδίκουν τὰς
θέσεις των βῆμα πρὸς βῆμα εἰς ἀπληγισμένην πάλην, πυργώνοντες τὰ
σώματά των, ὁ καθένας εἰς ἓνα ὀχύρωμα, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀντίπαλος ἔπρε-
πε νὰ πατήσῃ*, διὰ νὰ διαβῇ.

Ὁ κίνδυνος ὅμως τῶν Κλιβναρίων ἐγένετο διαρκῶς καταφάνεστε-
ρος. Μία δὲ ἴλη ἐξ αὐτῶν, ἔχουσα ἐμπρὸς τὸν γιγάντιον Κεντηρίωνα μὲ
τὰ ἀνεμισμένα γένεια, πάλλοντα ὑψηλὰ τὴν πελωρίαν κορύναν του, ἔτρε-
χεν ἀνάθεκτος*, ἀναποδογυρίζουσα ὅ,τι εὗρισκε νὰ ἀνακόψῃ τὸν δρόμον
τῆς Μουλβίας γεφύρας.

—Χριστὸς νικᾷ!.. Χριστὸς νικᾷ!.. ἐβρυχᾶτο ὁ ἀνεμοστρόβιλος.

* * *

Τότε ὁ Μαξέντιος ἐγύρισε πρὸς τὸν Τίβεριν νὰ ἐξασφαλισθῇ τοῦ-
λάχιστον πίσω ἀπὸ τὸν ποταμόν, ὅπου ἐνόμισεν, ὅτι ἤμποροῦσε νὰ κρα-
τήσῃ τὸν Κωνσταντῖνον.

Τὸ κίνημα ὅμως αὐτὸ ἀπεθάρρυνεν ἐντελῶς τὰς λεγεῶνάς του καὶ
ὅλοι, ἀντὶ νὰ κοιτάξουν ν' ἀντιπαχθοῦν, ὥρμησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν
ἐκτὸς τῶν Πραιτωριανῶν, οἱ ὁποῖοι δείχνοντες μὲ λύσσαν τὴν πυγμὴν πρὸς
τὸ μέρος του, ἔμειναν γενναίως ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς Κλιβναρίους.

Αἱ σιδηραῖ κορύναι τῶν καταφράκτων ἤρχισαν τότε φρικτὸν ἀγῶνα.

Ἐκρίθη!... Ἐσφραγίσθη!... Ἀπεφασίσθη!...

Ἡ ἦττα τοῦ Μαξεντίου ἦτο γενικὴ...

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ Μαξέντιος, βλέπων ὅτι θὰ συναλμαβάνετο
ζωντανός, ὅτι ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἦτο εἰς τὰ χέρια τοῦ ἐχθροῦ του, ἔχωσε
τοὺς πτερνιστῆρας εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ ἀλόγου του, κατεπάτησε τοὺς φεύ-
γοντας καὶ ὥρμησε νὰ περάσῃ μὲ ἀπελπισμένην προσπάθειαν.

Ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ ἀσφυκτικὸν ἀλληλοπάτημα, εἰς τὸ ὁποῖον εἶχεν
ἐμπλεχθῇ, ἐξετοπίσθη ἑξαφνα ἀπὸ φοβερὸν σπρώξιμον νέου κύματος
φυγᾶδων πρὸς τὸ ἀριστερὸν χεῖλος τῆς γεφύρας καὶ παρεσύρθη εἰς τὸν
ποταμόν. Ἄλογον καὶ ἀναβάτης εὐρέθησαν μέσα εἰς τὰ θαλὰ νερά τοῦ
Τιβέρεως.

Μεγάλη βοή τότε ὑψώθη ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους.

—Ὁ Αὐγούστος... Ὁ Αὐγούστος... Βοήθεια! Σώσατέ τον!

Ἄλλὰ κανεῖς δὲν διεκινδύνευε.

Μίαν στιγμὴν ὁ Μαξέντιος ἐφάνη προσπαθῶν νὰ ἀντιπαλαίσῃ μὲ τὸ ρεῦμα. Δεύτερον ἀνθρωποκρήμνισμα ἀπὸ τὴν γέφυραν τὸν ἐξηφάνισε πάλιν μέσα εἰς τὴν ἀφρισμένην δίνη.

Περισσότερον δὲν ἤμπόρεσε νὰ ἰδῇ κανεῖς, διότι ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν αὐτὴν οἱ ἱππεῖς τοῦ Λογγίνου* ἔφθαναν εἰς τὴν γέφυραν καὶ οἱ Πραιτωριανοὶ κοπανιζόμενοι ἀπὸ τὰς κορύνας, ἔπιπταν κατὰ σωροὺς εἰς τὰ κύματα.

Ὁ Τίβερις ἐκρατοῦσε πλέον εἰς τὰ θολὰ βάθη τοῦ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου.

«Νενίκηκάς με, Ναζωραῖε»

Ἄγγ. Τανάγρας

ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ

«Κεφαλὴν τοῦ κόσμου», «Πρωτεύουσαν τῆς Ἀνατολῆς», «Μαργαρίτην τῆς Ἀσίας», «Τετράπολιν»*, ὠνόμασάν οἱ βυζαντινοὶ χρονογράφοι τὴν Ἀντιόχειαν. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰς περιγραφὰς ἀποδεικνύεται μία ἀπὸ τὰς πλουσιωτέρας καὶ διασκεδαστικωτέρας πόλεις τῆς ἐποχῆς τῆς. Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, ἐντόπιοι ἡγεμόνες καὶ βυζαντινοὶ ἐπίτροποι διηγωνίσθησαν, ποῖος νὰ τὴν στολίσῃ καὶ νὰ τὴν κάμῃ ὡραιότεραν.

Ἡ τοποθεσία τῆς ἐβοήθει ἀφθονώτατα εἰς τοῦτο. Πλησίον τῆς ἦτο ἡ Δάφνη, τὸ ἅλσος τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος, κατάφυτον ἀπὸ κυπαρίσσους καὶ πλατάνους, ποὺ ἔφθαναν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ὀρόντη*. Μία σοφὴ διαρρύθμισις τῶν ὑδάτων ἔκαμνε τὴν πόλιν νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρὰν ὡς κτισμένη ἐπάνω εἰς ἀφρούς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐλάτρευον τὰ νερὰ ὡς θεοὺς καὶ τὰ ἐστόλιζον μὲ τὰ αἰθέρια πλάσματα τῆς ποιητικῆς φαντασίας των. Πρακτικώτεροι οἱ Ρωμαῖοι ἔβλεπον εἰς τὸ ὕδωρ μίαν δύναμιν, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ τιθασεύσῃ* ἡ δύναμις τῆς Ρώμης.

Ὅπου ἐπέρασε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα, αἱ θάλασσαί, οἱ ποταμοί, αἱ λίμναι, αἱ πηγαί, αἱ κρῆναι, ἔγιναν ποιήματα. Ἦλθον ἔπειτα οἱ Ρωμαῖοι, καί, ὅπου ὑπῆρχε ποίημα, ἔγινεν ὑδραγωγεῖον. Ἀπὸ τὴν φαντασίαν τῶν Ἑλλήνων ἐσώθη ἓνας ὀλόκληρος θεῖος ὑγρὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν Ρωμαίων ἀπέμειναν καταπληκτικαὶ ὑπόγειοι στοαί, λίθινοι δρόμοι

τοῦ νεροῦ εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς, κινοῦντες καὶ σήμερον ἀκόμη τὸν θαυμασμὸν τοῦ κόσμου. Ἐπειτα ἀπὸ αἰῶνας ὁλοκλήρους αἱ πόλεις, ἐπάνω ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπέρασεν ἡ Ρωμαϊκὴ κατὰκτησις, ἐπιστρέφουν εἰς τὰ παλαιὰ ὑδραγωγεῖα τοῦ Ἀδριανοῦ* καὶ τὰ διορθώνουν, διὰ νὰ λειτουργήσουν πάλιν. Τὰ ποιήματα μόνον τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος δὲν θέλουν καμμίαν διόρθωσιν. Αὐτὰ ἀπέδειξαν περισσοτέραν ἀντοχὴν καὶ ἀπὸ τοὺς Ρωμαϊκοὺς ὀγκολίθους καὶ παρουσιάζονται νέα καὶ δροσερά πάντοτε εἰς τὴν νοσταλγικὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ὠραίου.

* * *

Ἡ Ἀντιόχεια ὑπῆρξε μία ἀπὸ τὰς πρώτας πόλεις τοῦ κόσμου, εἰς τὰς ὁποίας ἐχαράχθησαν δρόμοι εὐθεῖς καὶ ἐστρώθησαν μὲ λίθους. Ἡ κεντρικὴ λεωφόρος τῆς πόλεως, ἡ σχίζουσα αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον εἰς τὸ ἄλλο εἶχε τριάκοντα ἕξ σταδίων μῆκος, ἐπτὰ δηλαδὴ σημερινῶν χιλιόμετρων, καὶ ἐκοσμεῖτο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ εἰς ὅλην τὴν τὴν ἑκτασιν ἀπὸ στοάς, ὥστε οἱ περιπατῆται νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τὴν βροχὴν καὶ τὸν ἥλιον. Στοὰς εἶχεν ἐπίσης καὶ μία ἄλλη λεωφόρος, τὸ δὲ ἑδαφὸς τῆς ἦτο στρωμένον μὲ γρανίτην τῆς Αἰγύπτου. Ὁ Φόρος — ἡ ἀγορά — ἐστολίζετο μὲ στήλας ἀπὸ μάρμαρον τῆς Ἰλλυρίας, καὶ εἶχε τὸ ἑδαφὸς στρωμένον ἀπὸ μάρμαρα λευκά.

Ἐνας δημόσιος περίπατος — ὁ Εὐστός — ἦτο μᾶλλον Μουσεῖον παρὰ περίπατος. Ὑπῆρχεν ὅμως καὶ Μουσεῖον καὶ πολυάριθμα δημόσια λουτρά καὶ μεγαλοπρεπὲς Βουλευτήριον καὶ ἐπιδεικτικώτατον Διοικητήριον καὶ κτίρια δημόσια καὶ μέγαρα ἰδιωτικὰ πλουσιώτατα καὶ ἐπαύλεις, εἰς τὰς ὁποίας οἱ πλούσιοι Ἀντιοχεῖς ἐσπαταλοῦσαν μυθώδη ποσά, διὰ νὰ τὰς στολίσουν...

Καὶ τέλος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ὑπῆρχον τέσσαρα θέατρα μεγάλα, τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου, τὸ θέατρον τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸ Πλῆθρον καὶ τὸ Πρόμηκες. Εἰς τὰ μεγάλα αὐτὰ θέατρα παριστάνοντο ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας θεατρικῆς φιλολογίας, τόση δὲ ἦτο ἡ συρροὴ τῶν θεατῶν, ὥστε ὁ ἄρχων τῆς πόλεως, Πρόκλος, ἠναγκάσθη νὰ καταστρέψῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τοῦ Πλέθρου, διὰ νὰ τὸ κάμῃ μεγαλύτερον. Φαίνεται δέ, ὅτι τὰ θέατρα αὐτὰ ἦσαν πολυτελέστατα, διότι ὁ φιλόμουσος Ἀντιοχεὺς ρήτωρ Λιβάνιος ἐξαίρει τὴν ἀγάπην τῶν συμπατριωτῶν τοῦ πρὸς τὰ «πολυτελῆ ἱερὰ τῶν Μουσῶν». Εἶχον ἄλλως τε τὰ θέατρα αὐτὰ ἐπιχορηγήσεις τῆς πολιτείας, τῶν βουλευτῶν καὶ μέρος

ἀπὸ τὴν διαθέκην τοῦ γερουσιαστοῦ Σωσιβίου,* τοῦ ἰδρυτοῦ τῶν Ἀντιο-
χικῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν μεγάλων τούτων θεάτρων ὑπῆρχε πλῆθος ἄλλων
μικροτέρων, δι' ἵπποδρομίας, θηριομαχίας, μουσικοὺς ἀγῶνας, χοροὺς
κ.λ.π. Ἐνῶ δὲ ἄλλαι πόλεις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐφημίζοντο, ὅτι ἡ κάθε
μία παράγει καὶ ἄλλο εἶδος τεχνιτῶν τῆς σκηνῆς, ἡ Ἀντιόχεια εἶχεν ἀπὸ
ὅλα τὰ εἶδη. Ἡ Ἀντιόχεια — λέγει ὁ χρονικογράφος — ἔχει ἀφθόνως
ὅλα τὰ τερπνά, διότι ἐκεῖ πηγαίνει ὁ Αὐτοκράτωρ καὶ τοῦ χρειάζονται
ὅλα.

* * *

Αὕτῃ ἦτο ἡ Ἀντιόχεια τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν καὶ τῶν πρῶ-
των χριστιανικῶν αἰώνων, μέχρι τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ὁ πρῶτος μέγας
σεισμός τῆς ἔφερεν τρομερὸν κτύπημα, τὸ ὅποῖον ἠκολούθησαν ἔπειτα
ἀλλεπάλληλα ἄλλα. Πλουσία, πολυάνθρωπος, φιλήδονος, πολιτισμένη,
σπάταλος, κέντρον ὁλοκλήρου κόσμου ἀγαπῶντος τὰ θεάματα, τὰς ἐορ-
τάς, τὰς διασκεδάσεις, κατῴρθωσε, μὲ ὅλην τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἀσιατι-
κῶν τῆς στοιχείων, νὰ διατηρήσῃ κάπου κάπου τὴν λεπτότητα καὶ τὴν
λιτότητα τοῦ Ἀθηναίου πνεύματος.

Ὅταν ἡ λογία αὐτοκράτειρα Εὐδοκία — ἡ κόρη τοῦ Ἀθηναίου φι-
λοσόφου Λεοντίου Ἀθηναῖς — θυμὰ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ ἱεροῦ Παλα-
τίου, παραιτηθεῖσα τοῦ θρόνου καὶ μεταβαίνουσα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, διὰ
νὰ γίνῃ μοναχή, ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν, τόσον κατεπλάγῃ ἀπὸ
τὸν Ἑλληνισμόν τῆς μεγάλης Ἀσιατικῆς πόλεως, ὥστε ἐχαιρέτησε τοὺς
κατοίκους αὐτῆς μὲ μίαν ἔμμετρον προσφώνησιν, εἰς τὴν ὅποιαν μεταξὺ
τῶν ἄλλων ὑπῆρχε καὶ ἓνας στίχος ὑπενθυμίζων τὴν κοινὴν καταγωγὴν
τῶν Ἀντιοχέων καὶ αὐτῆς: «καυχῶμαι, ὅτι εἶμαι κι ἐγὼ ἀπὸ τὴν γενεάν
σας καὶ ἔχω ἰδικόν σας αἷμα εἰς τὰς φλέβας μου...».

« Γυναῖκες τοῦ Βυζαντίου »

Γεώργιος Τσακόπουλος

ΠΛΟΥΤΟΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΕΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΩΝ

(Ἕνας γερμανός, ὁ Σίγφρηνδ, εἶχεν ὑπηρετήσει ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη ὡς
σωματοφύλαξ τοῦ αὐτοκράτορος εἰς τὸ Ἱερὸν Παλάτιον τῆς Κωνσταντινου-

πόλεως. Τώρα έχει επιστρέψει εις την πατρίδα του και διηγείται εις τούς δικούς του τὰς ἐντυπώσεις του).

Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἐκεῖ ποῦ ἐφανερωνότανε ὅλη ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ βασιλιᾶ, ἦτανε τὸ Χρυσοτρίκλινο· μιὰ σάλα μέσα στὸ παλάτι καὶ αὐτῇ. Εἶχεν ὀκτῶ γωνιές καὶ στὸ ταβάνι θόλο. Γύρω στοὺς τοίχους ἀνοιγόντανε ὀκτῶ ἀψίδες. Ἐκλειε μὲ δύο πόρτες ἀσημένιες. Στὶς ἄλλες ἀψίδες, κάθε φορά, ποῦ ἐγίνότανε ἐπίσημη ὑποδοχή, ἐξέθεταν ὅλα τὰ πλοῦτη τοῦ Παλατιοῦ, στέμματα, σμαλτωμένα χρυσαφικά, φορέματα βασιλικὰ χρυσοκέντητα, μεγάλες λεκάνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, μεγάλα σκαλιστὰ πιάτα ἀπὸ ἀσήμι, μὲ ἄλλα λόγια ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν.

Γιὰ νὰ κάνουνε πιὸ συναρπαστικὴ ἐντύπωση, ἐδανείζοντο ἀπὸ τὶς ἐκκλησιές καὶ ἀπὸ τὰ μοναστήρια ὅ,τι σπάνιο πρᾶγμα εἶχαν οἱ θησαυροὶ τους. Ἀκόμη καὶ τὸ σωματεῖο τῶν σκαλιστῶν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου ἐδάνειζεν ὅ,τι πολύτιμο ἀντικείμενο βρισκόταν στὰ μαγαζιά των. Ἔτσι, μέσα σ' ὅλο τὸ Χρυσοτρίκλινο, ἐπιστρωμένο μὲ θαυμάσια μεταξωτὰ χαλιὰ τῆς Περσίας, ραντισμένα μὲ ροδοστάγματα καὶ ἄλλα πολύτιμα ἀρώματα τῶν Ἰνδιῶν, κρεμασμένα ἀπὸ ἀργυρὲς ἀλυσίδες, τὰ πολυκάνδηλα ἐφώτιζαν ἓνα μυθικὸ σύνολο πλοῦτου φανταστικοῦ.

Ἐκεῖ μέσα ἔδιναν καὶ γεύματα. Οἱ πιατέλες ἀπὸ χρυσάφι σφυρήλατο ἦτανε τόσο βαρεῖες, ὥστε δέκα ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ σηκώσουν μιὰ ἀπὸ αὐτές. Γιὰ τοῦτο, καὶ γιὰ νὰ προξενήσουν ἐκπληξὴ στοὺς μουσαφιρέους*, τὶς πιατέλες, γεμᾶτες φαγητὰ, τὶς εἶχαν κρεμασμένες ἀπὸ τὸ ταβάνι καὶ μὲ τροχαλίες ἀσημένιες τὶς κατέβαζαν τὴν ὥρα τοῦ γεύματος.

Τὰ χρυσᾶ βάζα, γεμᾶτα φρούτα τῆς Ἀνατολῆς, ἦτανε τόσο κολοσσιαῖα, ὥστε τὰ ἐκουβαλοῦσαν ἐπάνω σὲ ἀραμπαδάκια*, ταπετσαρισμένα μὲ πορφύρα.

Στὸ τέλος τοῦ γεύματος οἱ προσκαλεσμένοι ἔπαιρναν δῶρο χρυσᾶ νομίσματα μέσα σὲ σμαλτωμένα πιάτα καὶ πυξίδες ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, περίφημα σκαλισμένες.

Μέσα στὸ Χρυσοτρίκλινο ἐρχόταν ὅλη ἡ αὐλὴ κατὰ τὶς ἐπίσημες τελετές. Ἐκεῖ βρισκόμουναι κι ἐγὼ μὲ τούς ἄλλους Βαράγγους, ὅπως οἱ Γραικοὶ ὀνομάζουν τὴν πολεμικὴ μας Ἐταιρεία. Ἐκεῖ, ἂν ἤσαστε καὶ σεῖς, θὰ ἐβλέπατε ὅλων τῶν χρωμάτων τὰ φορέματα. Ἀλλὰ εἶχαν κεντημένους ἀετοὺς πράσινους ἢ κόκκινους, ἄλλα λεοντάρια ἄσπρα καὶ γύπες χρώματος μενεξεδένιας πορφύρας.

“Ὅταν ὅλοι εὐρίσκοντο στῇ θέσῃ τους καὶ οἱ Σιληντιάροι* μετὰ μακρὰ ἐπίχρυσα ραβδία δὲν εἶχαν πιά νὰ βάλουν κανένα ἀπὸ τοὺς ἐπισήμους στῇ γραμμῇ, ἀνοίγαν οἱ ἀσημένιες πόρτες τοῦ βάθους. Τότε, μέσα σ’ ἓνα δάσος ἀπὸ πολύχρωμα λάβαρα καὶ σημαῖες παρουσιαζότανε ὁ Αὐτοκράτορας τῶν Γραικῶν, ὁλόφλογος σὰν μετέωρο μέσα στὰ χρυσοῦφαντα φορέματα του καὶ τὰ πολύτιμα λιθάρια, ποὺ τὸν εἶχαν κατάσπαρτον ἀπὸ τὴν κορὼνα ἴσαμε τὰ πορφυρᾶ του πέδιλα.

Ὁ Βασιλεὺς ἦτανε καθισμένος στὸ χρυσὸ του θρόνο.

Τὰ ὄργανα ἔπαιζαν θριαμβευτικὰ ἐμβατήρια. Ὁ θρόνος τότε ἀπὸ ἓνα μηχανισμό μυστικὸ ἀνέβαινε καὶ κατέβαινε καὶ ὁ Αὐτοκράτορας ἐφαινότανε σὰν κάτι θεϊκὸ πρᾶγμα, ποὺ τὸ σήκωναν φτεροῦγες ἀγγέλων.

Τότε ἀπὸ κάτι δέντρα, ποὺ ἔμοιαζαν πλατάνια καὶ πεῦκα, ὅλα φτιαγμένα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι, ἀκούγονταν γλυκεῖες φωνὲς πουλιῶν, ποὺ ἐγέμιζαν τὸ Χρυσοτρίκλινο μετὰ χαρὰ. Τὰ δέντρα αὐτὰ ὕψωναν τὴν ἀστραφτερὴ θωριά τους ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ θρόνου. Καὶ δυὸ λεοντάρια ἀπὸ χρυσάφι τεντωμένα στὰ κατώφλια τοῦ θρόνου, σὰν νὰ ἤθελαν νὰ ὀρμήσουν νὰ κατασπαράξουν κάποιον ἐχθρόν, ἐκτυποῦσαν τὶς οὐρὲς των μετὰ θυμὸ καὶ ἐβγαζαν καὶ βρυχηθμοὺς γεμάτους ἀγριάδα.

«Βυζαντινὰ Πολύπτυχα»

Πλ. Ροδοκανάκης

Η ΠΙΟ ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΑ

Μόνο οἱ Μαχαιωνομάχοι,
δὲ σ’ ἐδόξασαν πατρίδα,
δὲ σ’ ἐδόξασαν μονάχοι
οἱ Τριακόσιοι τοῦ Λεωνίδα.

Ἐβαστάζαν τὰ παιδιὰ σου,
παλληκάρια διαλεμένα,
πάντα σὰν τὰ ἰδρυὰ* τοῦ δάσου,
σὰν τοὺς βράχους ἓνα κι’ ἓνα.

Ὅμοια ἀκλόνητοι κι ἀγνάντια
στῶν ἐχθρῶν τὴν ἄγρια φόρα,
κι ὅμοια στέρεοι στῇ γιγάντια
καὶ κακῇ τῆς τύχης μπόρα.

Ἄλλ' ἀκόμα πιὸ μεγάλη
τῶν παιδιῶν σου ἡ δόξα ἐφάνη
σὲ μιὰν ἄλλην ἄγια πάλη,
γιὰ ἓνα πιὸ ὁμορφο στεφάνι:

Εἰς τὴν πάλη, ὅπου τὸ πνέμμα
τ' οὐρανοῦ νικᾷ τὸν Ἄδη,
τῆς ἀλήθειας μὲ τὸ ψέμμα,
τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι.

« Ἄπαντα »

Λ. Μαβίλης

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΑΥΤΗΣ

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει τὸ μοναδικὸν φαινόμενον τῆς πόλεως, ἡ ὁποία ἐπὶ αἰῶνας εἴκοσι καὶ τρεῖς, ἂν καὶ ὑπέστη πλείστας δεινὰς ἐπιδρομὰς βαρβάρων καὶ φοβεράς καταστροφάς, συνεχίζει ἕως σήμερον ἔντονον καὶ ἀδιάσπαστον τὸν ἱστορικὸν αὐτῆς βίον. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη ἕξ αἰῶνας μετὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Αἱ μεγάλαι καὶ ἔνδοξοι πόλεις τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἡ Ρώμη καὶ αἱ Ἀθῆναι, πίπτουν εἰς τὴν ἀφάνειαν ἐπὶ αἰῶνας κατὰ τὸν μεσαιῶνα. Ἡ Θεσσαλονίκη εὐθὺς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὰ τέλη τοῦ Δ'. π.Χ. αἰῶνος, καθίσταται πόλις ἐπίσημος, μὲ τὴν ἰδρυσιν δὲ τῆς μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας τὸν Δ' μ.Χ. αἰῶνα, πόλις μεγάλη καὶ εὐδαίμων. Τὴν θαυμασίαν ἄνθησιν καὶ ζῶν ἁυτῆς διετήρησεν ἀδιάσπαστον ἕως σήμερον, ὅτε, μετὰ πέντε σχεδὸν αἰῶνας ἀπὸ τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων (1430), ἀνεκτῆθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (1912).

Εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν λαμπρύνει αἰωνίως τὴν Θεσσαλονίκην τὸ μέγα γεγονός, ὅτι ἡ πόλις αὕτη ὑπῆρξεν ἡ μεγάλη θύρα, ἡ ἀληθὴς Ὁρὰ Πύλη, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, διὰ τῆς ὁποίας εἰσῆλθεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὁ Χριστιανισμός. Εἰς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης τὸ πρῶτον ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἔρριψε τὸν τίμιον σπόρον τῆς θρησκείας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην ἐφώτισε τὸν κόσμον ὅλον τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ἤρχισε νέος πλέον βίος διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Τὸ κοσμοῖστορικὸν τοῦτο γεγονός εἶναι τόσο μέγα, ὥστε αὐτὸ καὶ μόνον

ἐτόνισεν ὡς Πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν λόγον τοῦ ὁ Ἀσκουίθ, ὅταν ἀνήγγειλεν εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα τοῦ λόρδου δημάρχου τὴν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατάληψιν τῆς πόλεως.

Πλήρεις ἱστορικῶν περιπετειῶν ὑπῆρξαν αἱ τύχαι ὅλων τῶν μεγάλων πόλεων, αἱ ὁποῖαι ἐλαμπρύνθησαν εἰς δύναμιν καὶ εἰς πολιτισμόν. Ἄλλ' οὐδεμία ἐξ αὐτῶν ὑπέστη τόσον τραγικὰς συμφοράς, ὅσας ἡ «μεγάλη Θεσσαλονίκη» κατὰ τὸν μακραίωνα αὐτῆς βίον. Σεισμοί, ἀσθένεια, πείνα, καὶ ἀκόμη ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ πολλὰκις ἐσάλευσαν τὴν πόλιν. Ἄλλ' αἱ δεινότεραι περιπέτεται ἦσαν αἱ ἱστορικαὶ τύχαι αὐτῆς. Ὅλοι οἱ βάρβαροι λαοί, οἵτινες καθ' ὅλον τὸν Μεσαιῶνα, ἐφορμώντες ἄλλοι ἐπάνω εἰς ἄλλους ὡς πελώρια κύματα, δὲν ἔπαυσαν νὰ κατακλύζωσι τὰς Ἑλληνικὰς χώρας, ἐπύρχοντο πρῶτον κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης. Διότι ἡ μεγάλη πόλις «ἦτο ἡ καρδιά τῆς Ἑλληνικῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατεῖχε τὸ μέσον τῆς χώρας αὐτῆς» καὶ ἦτο ὁ προμαχὼν ὅλης τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος. Ἐμπροσθεν τῶν γιγαντιαίων τειχῶν τῆς Θεσσαλονίκης ἐθραύοντο τὰ πελώρια κύματα τῶν βαρβάρων καί, ὅπως ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ὁμοίως καὶ ἡ μεγάλη πόλις, μετὰ πᾶσαν συμφορὰν αὐτῆς ἀνηγείρετο πάντοτε ἀκμαία καὶ θαλερά. Παρέχει λοιπὸν ἡ ἱστορία τῆς Θεσσαλονίκης ἐν μικρογραφίᾳ πιστὴν τὴν εἰκόνα τῶν τυχῶν, τῶν συμφορῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς δόξης τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ μεγάλη ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης ἀρχίζει ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Χριστιανισμοῦ, καὶ αἱ μεγάλαι ἱστορικαὶ τύχαι λαμπρύνουν αὐτὴν καθ' ὅλην τὴν μακρὰν μεσαιωνικὴν περίοδον. Τὰς περιπετειώδεις ταύτας τύχας θέλω ἐκτενέστερον διηγηθῆ. Οἱ παλαιότεροι χρόνοι τῆς πόλεως περιέχουν ὀλιγώτερα καὶ ἀπλούστερα ἱστορικὰ γεγονότα.

Τὸ ὄνομα τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου ἐδόθη εἰς αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς ἀποικίας Θέρμη ἢ Θέρμαι (2 ὥρας νοτίως τῆς Θεσσαλονίκης, παρὰ τὸ σημερινὸν χωρίον Σέντες), οὕτω κληθεῖσης διὰ τὰς θερμὰς ἱαματικὰς πηγὰς, αἵτινες καὶ σήμερον εἶναι ἐν χρήσει. Ἡ πόλις τῆς Θεσσαλονίκης ἐκτίσθη κατὰ τοὺς Μακεδονικοὺς χρόνους, ὀλίγον βορειότερον τῆς Θέρμης, καί, ὡς φαίνεται πιθανώτερον, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Κασσάνδρου τὸ 315 π.Χ., ὁ ὁποῖος ἔδωκε πρὸς τιμὴν τὸ ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἀδελφῆς τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Εἰς τὴν νέαν πόλιν συνοικήσθησαν οἱ κάτοικοι τῆς Θέρμης καὶ τῶν ἄλλων πέριξ χωρῶν καὶ πόλεων, αἵτινες εἶχον καταστραφῆ κατὰ τοὺς μακεδονικοὺς πολέμους, καὶ ταχέως ὁ πληθυσμὸς ἠὔξησε καὶ ἡ πόλις ἐμεγάλωσεν. Ἐκ τῆς ἐξόχως

δ' εὐνοϊκῆς θέσεως εἰς ὀλίγον χρόνον κατέστη ἡ πρώτη πόλις καὶ ὁ κυριώτατος λιμὴν τῆς Μακεδονίας, συγχρόνως δὲ καὶ φρούριον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένον. Οἱ θεοὶ δ' ἐπροστάτευσαν τὴν πόλιν, καὶ ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς Μακεδονίας εἶχον αὐτὴν ὑπὸ τὴν εὐνοίαν των.

Ἡ πρὸς τὴν πόλιν τῆς Θεσσαλονίκης εὐνοία αὕτη τῶν ἰσχυρῶν διετερήθη καὶ ὅταν ἡ Μακεδονία, μετὰ μακροὺς ἀγῶνας, περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ρωμαίων (148 π.Χ.), οἵτινες ἐξήπλωσαν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τοῦ ἀρχαίου κόσμου τὴν κοσμοκρατορίαν των καὶ εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ πόλις ἐγίνε προτεβούσα τῆς Ἐπαρχίας τῆς Μακεδονίας, καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς ἠῤῥῆσεν ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ ἱστορία ἀναφέρει συχνότερα τὸ ὄνομα τῆς πόλεως. Πλησίον τῆς Θεσσαλονίκης, εἰς τοὺς Φιλίππους, συνήφθη ἡ μεγάλη μάχη τῶν αὐτοκρατόρων Ὀκταβίου καὶ Ἀντωνίου ἐναντίον τῶν δημοκρατικῶν Βρούτου καὶ Κασσίου (42 π.Χ.), διὰ τῆς ὁποίας κατεστράφη τὸ δημοκρατικὸν κόμμα, ἔμεινεν ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς καὶ ἐκρίθη ἕλη ἡ κοσμοκρατορία τῆς Ρώμης. Ἐπὶ τῶν Ρωμαίων ἀπέκτησεν ἡ Θεσσαλονίκη καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ἔχῃ ἰδίους ἄρχοντας. Οἱ ἀνώτατοι αὐτῶν ἐκαλοῦντο πολιτάρχαι. Καὶ μάλιστα ἐτιμήθη ἡ Θεσσαλονίκη μὲ τὸν τίτλον « πόλις ἐλευθέρα », καὶ διάφορα προνόμια ἐδόθησαν εἰς αὐτὴν. Τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, ἡ βιομηχανία ἤκμαζον, ἡ πόλις ἐγίνε πλουσία καὶ πολυάνθρωπος. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην φωτίζει τὴν πόλιν τὸ φῶς τῆς νέας μεγάλης θρησκείας. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην τὸ πρῶτον, διαβὰς ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐκήρυξε τὸ νέον σωτήριο κήρυγμα ὁ μεγαλουργὸς Ἀπόστολος Παῦλος (τὸ 53 ἢ 54 μ.Χ.) Ποικίλα θεάματα ἀγῶνων καὶ ἄλλων τέρψεων διεσκέδαζον τοὺς κατοίκους, ὅτε παρέστη ὁ θεόπνευστος Ἀπόστολος, ἐφώτισε τὴν πόλιν μὲ τὸ νέον φῶς καὶ ἵδρυσεν τὰς πρώτας χριστιανικὰς κοινότητας. Κατὰ τοὺς μεγάλους διωγμοὺς τῶν Χριστιανῶν πολλοὶ ἔλαβον ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου, ἐνδοξότατον δὲ κατέστη τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου, τὸ ὅποῖον ἤσκησεν ἀπέραντον ἐπίδρασιν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν κατοίκων, καὶ ἀνεδείχθη, μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰώνων, αὐτὸ τὸ θεμέλιον τοῦ ὅλου ἱστορικοῦ καὶ κοινωνικοῦ αὐτῆς βίου.

Διὰ τῆς νέας θρησκείας προπαρασκευάζεται καὶ ὁ νέος βίος τῆς Θεσσαλονίκης. Ἐπὶ μακρὸν ὅμως ζῇ ἀκόμη τὸν ἀρχαῖον βίον. Ἡ Μητρόπολις αὕτη τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ὅπως ἐλέγετο τότε ἡ χερσόνησος τοῦ Αἰμου, ἦτο

ὠχυρωμένη διὰ μεγάλων τειχῶν καὶ ἡσφαλισμένη διὰ πολυαριθμοῦ φρου-
ρᾶς. Μεγάλη στρατιωτικὴ ὁδός, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, ἡ
VIA EGNATIA, διήρχετο διὰ μέσου τῆς πόλεως, αὐτὴ αὕτη ἡ μεγάλη
λεωφόρος, ἡ ὁποία καὶ σήμερον ἀπὸ Δ πρὸς Α διασχίζει αὐτήν, καὶ ἔφερεν
ἀπὸ τοῦ Δυρραχίου, διαπερῶσα τὴν Ἀλβανίαν καὶ ὅλην τὴν Μακεδονίαν,
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Εἰς τὴν Θεσσαλονίκην συχνὰ διέτριβον οἱ
τελευταῖοι Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες, καὶ ἦτο ἡ πόλις τὸ γενικὸν στρατη-
γεῖον τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν ἀπειλούντων τὸ κράτος βαρβάρων.

« Ἡ Βυζαντινὴ Θεσσαλονίκη »

Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝ ΤΗ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ ΤΕΛΕΤΗ

Ἡ πληκτικωτέρα* σκηνή, ἐξ ὧσων τὰ χρονικὰ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐλ-
λάδος μνημονεύουσιν, ἔλαβε χώραν ἐντὸς τοῦ τεμένους* τῆς Ἀγίας Σο-
φίας, ὀλίγας ὥρας πρὶν ἢ τὸ γένος τῶν Γραικῶν* παραδοῇ εἰς τὸ τετρα-
κοσιετὲς μαρτύριον.

Ὁ βασιλεὺς δυσελπιστῶν* ἤδη περὶ σωτηρίας, ὅμως ἀποφασισμένος
νὰ κυρώσῃ μὲ τὸν ἰδιὸν του αἵμα τὴν μέλλουσαν τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐξα-
γόρασιν,* ἀφοῦ περιῆλθε τὰς ἐπάλξεις καὶ τὰ φρούρια καὶ ἐβεβαιώθη, ὅτι
πάντα εἶχον ἐν τάξει, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν συνοδευόμενος ἀπὸ
πολλοὺς στρατηγούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ ἀναρίθμητον πλῆθος λαοῦ, φωνάζον-
τος τὸ « Κύριε ἐλέησον ! ».

Ἦτο ὁρθρος τῆς Κυριακῆς 27 Μαΐου 1453, ἡ ἀποφράς* ἡμέρα τῶν
Ἀγίων Πάντων.

Ὁ ἥχος τῶν κλαυθμῶν, ἡ βοή τῶν γυναικείων γογγυσμῶν καὶ αἱ
φωναὶ τῶν παιδῶν κατεσκέπαζον τὰς δεήσεις τῶν διακόνων, οἵτινες ἐνώ-
πιον τῆς ὥραίας Πύλης ἰστάμενοι τὴν τελευταίαν ἤδη ἀνέπεμπον ἱκεσίαν
ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ὅπως ὁ θεὸς ὑποτάξαι ὅτι οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς ὁ ὁρῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.
Σύνολος* ἡ κύκλῳ σκηνὴ ἐνέπνεε λύπην, πένθος, μελαγχολίαν· αἱ καρ-
δίαι πάντων ἦσαν καταπεπιεσμέναι, ὥσανεὶ ἐτελεῖτο ἡ νεκρώσιμος κηδεῖα
ὀλοκλήρου γενεᾶς.

Ἡ ἐθιμοταξία ἐξέλιπεν· αἱ κοινωνικαὶ ἀνισότητες διεσκεδάσθησαν*

οἱ δημόται συγκεχυμένως ποιοῦσι μετανόιας μετὰ τῶν πατρικίων*, οἱ πένητες μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ, ὥς ἐπὶ τὸ χεῖλος τοῦ κοινοῦ τάφου, πολῖται μετὰ πολιτῶν ἀδιακρίτως συμπεριπτύσσονται.* Καὶ αὐτὸς ὁ πάνσεπτος Ναός, τὸ σύμβολον τῆς πάλαι ποτὲ κραταιᾶς Ὁρθοδοξίας, ἡ κατοικία τῶν αἰώνων, τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ καύχημα, νῦν γεγυμνωμένος παντὸς πολυτίμου κοσμήματος καὶ ἀπεκδεδυμένος αὐτῶν ἔτι τῶν πρὸς τὴν μυσταγωγίαν ἀναγκαίων σκευῶν, ἀφώτιστος, ἀκαλλώπιστος, σκυθρωπός, εὐτελισμένος, εἰκονίζει πιστῶς τὴν ταλαίπωρον Ἑλλάδα κατὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνο στάδιον, ἐν ᾧ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ὥρῶν γεγραμμένον ἦτο νὰ εἰσέλθῃ.

Ὅσα πλέον ἡ λειτουργία προχωρεῖ καὶ προσεγγίζει τὴν ἀπόλυσιν, τόσῳ μᾶλλον αὐξάνει ἡ βοή τοῦ κλαυθμοῦ καὶ ὁ κοπετός* τοῦ λαοῦ διπλασιάζεται. Ἐφαίνεται ὅτι ἡ ζωὴ πάντων τῶν περιστῶτων* ἦτο περιωρισμένη μόνον ἐντὸς τῆς διαρκείας ἐκείνης τῆς Εὐχαριστίας, καὶ ὅτι ἐκάστη συλλαβὴ τῶν εὐχῶν ἐκείνων, πίπτουσα ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ἱερέων, ἦτο νέον βῆμα πρὸς τὴν προκειμένην ἄβυσσον.

Τονιζομένου τοῦ Κοινωνικοῦ*, αἰφνιδίως σχίζονται οἱ ὄχλοι, οἱ σωματοφύλακες ἀναμερίζονται, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος περιβεβλημένος τὰ βασιλικά μέν, ἀλλά, φεῦ! πενιχρὰ καὶ τετριμμένα ἱματῖά του, προβαίνει πρὸς τὸ ἅγιον βῆμα, ἀσκεπής, κατηφής*, μετὰ τῶν ὀφθαλμῶν δεδακρυσμένων.

Οἱ στεναγμοὶ καταπαύονται, ὁ θόρυβος σιγάζει· καθ' ὅλον ἐκεῖνον τὸν ἀπέραντον Ναὸν δὲν ἀκούεται πάρεξ* ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ, τοῦ προσκαλοῦντος τοὺς Χριστιανούς, ἵνα μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθωσιν.

Ὁ Αὐτοκράτωρ νοερώς ἐπὶ πολλὴν ὥραν προσεύχεται, Κύριος οἶδε τίνα λυτήριον* καὶ πατριωτικὴν προσευχήν· προσπίπτει τρίς ἐνώπιον τῆς εἰκόνος τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος, ἀναχαιτίζων δι' ἐνὸς σπασμωδικοῦ κινήματος τοῦ στόματος καὶ τῶν παρειῶν τοὺς λυγμούς, οἵτινες ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ταραχῶδως ἀναβαίνουν ἀπὸ τῆς καρδίας του, εἴτα δὲ στραφεῖς πρὸς τὸν λαόν, ἀναβοᾷ γεγωνυῖα* τῇ φωνῇ:

« Χριστιανοί, συγχωρήσατε τὰς ἁμαρτίας μου, καὶ ὁ Θεὸς ἅς συγχωρήσῃ τὰς ἰδικάς σας ! ».

Παραλαμβάνων δέ, ὡς ἔθος*, παρὰ τῶν χειρῶν τοῦ Ἀρχιερέως τὰ ἄχραντα μυστήρια, μεταλαμβάνει αὐτῶν.

« Ἐσο συγχωρημένος ! ».

Καὶ τῷ ὄντι ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι τῆς μεσαιωνικῆς μοναρχίας.
'Απὸ τοῦ νῦν κυοφορεῖται* εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος νέα βασιλεία, ἡ βασιλεία τῆς 'Αναγεννήσεως !

Μετὰ ταῦτα ὁ ἀγνισμένος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἀγόμενος τοῦ μεσαίωνατος ἔσχατος βασιλεὺς, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς παρευρισκομένους, παραινεῖ* αὐτοὺς νὰ συγκοινωνήσωσιν* ἅπαντες· πρῶτον νὰ συγκοινωνήσωσιν ἀδελφικῶς, καὶ ἔπειτα νὰ ἐνθυμηθῶσιν, « ὅτι ἤγγικεν ἡ ὥρα, ὅτε μέλλουσι ν' ἀγωνισθῶσιν τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα, καὶ ὅτι, ἐὰν δὲν εἶναι παρὰ Θεοῦ ὠρισμένοι νὰ σώσωσι διὰ θυσίας τὴν ἀγαπητὴν πατρίδα, τοῦλάχιστον ὀφείλουσι νὰ καταλείψωσιν εἰς τοὺς ἀπογόνους μνήμην ἀνδρείας καὶ ἀρετῆς τοιαύτην, οἷα εἶναι ἀναγκαῖα, ὅπως οὗτοι διαφυλάξωσιν ἐν τῇ ἐνδεχομένῃ δουλείᾳ τὴν πίστιν τῶν πατέρων καὶ τὸν σεβασμὸν πρὸς τὸ παρελθόν ».

Εἰς τούτους τοὺς λόγους τοὺς λυπηροὺς, ὅστινες μυριάκις ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ἐπαναλαμβάνόμενοι ἀντηχοῦσιν εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὡς ἡ τῆς Πατρίδος καὶ τῆς Πίστεως τελευταία διαθήκη, μετὰ πλείονος ἢ πρότερον ὀρμῆς, ἐκρηγνύονται* οἱ κλαυθοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν προσερχομένων εἰς τὴν μετὰληψιν. Ἡ φωνὴ τῶν αἰτούντων συγχώρησιν δὲν ἀκούεται πλέον. « Ἐν δὲ τῇ ὥρᾳ, λέγει ὁ Φραντζῆς συνοπτικῶς, τίς διηγῆσεται τοὺς τότε κλαυθοὺς καὶ θρήνους; Ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ πέτρας ᾔην, οὐκ ἡδύνατο μὴ θρηνῆσαι ».

Ὁ ἥχος τῆς σάλπιγγος διακόπτει τὴν τραγικὴν σκηνήν. Αἱ μητέρες ἀποχαιρετῶσι τὰ τέκνα τῶν αἱ γυναῖκες ρίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συζύγων· οἱ τελευταῖοι ἀσπασμοὶ συγγέονται μὲ τὸν κρότον τῶν σπαθιῶν καὶ τῶν ἀσπίδων.

Διότι ἄλλο τις δὲν ἤκουεν, εἰμὴ φωνὰς περὶ ἀμοιβαίας συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτημάτων καὶ φρικτοὺς ὅρκους σταθερότητος εἰς τὰ τῆς ἐθνικῆς πίστεως δόγματα, τυχούσης αἰχμαλωσίας. « Συγχώρησόν με ἀδελφέ ! » εἰς ἐφώναζεν ὧδε* καὶ πάλιν « Ὁ Θεὸς ἃς σέ συγχωρήσῃ ! » ἀπεκρίνοντο ἕτεροι. Ἡ ἀμοιβαία ἄφρεσις τῶν πλημμελημάτων παρεξετάθη σχεδὸν μέχρις αὐγῆς. Ἡθελεν ὁ μεσαιὼν, φαίνεται, ν' ἀποθάνῃ συγκεχωρημένος ἐν τῷ ναυαγίῳ του.

Ἴσως οὐδαμοῦ τῆς Χριστιανικῆς ἱστορίας εὐρίσκεται παράδειγμα παρομοίας πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ὁμονοίας.

« Πρόλογος εἰς τὰ δημοτικὰ Ἄσματα »

Σπυρ. Ζαμπέλιος

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Με τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα. Σπάνια νύχτα! πρώτη καὶ τελευταία θαρρῶ στὴ ζωὴ μου. Τὶ εἴχαμε φορτωμένο; Τὶ ἄλλο ἀπὸ σιτάρι. Ποῦ πηγαίναμε; Ποῦ ἄλλοῦ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ. Πράγματα καὶ τὰ δύο ποὺ τὰ ἔκαμα τὸ λιγώτερο εἴκοσι φoρές. Μὰ ἐκείνη τὴ βραδυὰ ἐνοιωθα τέτοιο πλάκωμα στὴν ψυχή, ποὺ κινδύνευα νὰ λιγοθυμήσω. Δὲν ξέρω τί μοῦ ἔφταιγε· θές ἢ γαληνεμένη θάλασσα, θές ὁ ξάστερος οὐρανός, θές τὸ τσουχτερό* λιοπύρι· δὲν μπορῶ νὰ εἰπῶ. Μὰ εἶχα τόσο βαρειά τὴν ψυχή, ἡῦρεσκα τόσο σαχλοπλημμυρισμένη τὴ ζωή, ποὺ ἂν μὲ ἄρπαζε κανεὶς νὰ μὲ ρίξῃ στὸ νερό, « ὅχι ! » δὲ θάλεγα.

Ὁ ἥλιος ἦταν τώρα βασιλεμμένος. Τὰ χρυσοπόρφυρα συγνεφάκια, ποὺ συντρίφευαν τὸ βασιλεμμά του, σκάλωσαν κάπου μαῦρα σὰν μεγάλες καπνιές. Ὁ Ἀποσπερίτης ἔλαμψε κρυσταλλόχιονο μέσα στὰ σκοῦρα. Φάνηκαν ψηλὰ οἱ ἀστερισμοὶ ἕνας κι ἕνας. Τὰ νερὰ κάτω πῆραν ἐκεῖνο τὸ λευκοσκοτεινὸ χρῶμα, τὸ κρύο καὶ λαχταριστὸ τοῦ ἀτσαλιοῦ. Τὸ ναυτόπουλο ἄναψε τὰ φανάρια· ὁ καπετάνιος κατέβηκε νὰ κοιμηθῇ· ὁ Μπούλμπερης ἔκατσε στὸ τιμόνι. Ὁ Μπραχάμης, ὁ σκύλος μας, κουλουριάστηκε στὴ ρίζα τοῦ ἀργάτη* νὰ ἡσυχάσῃ καὶ κεῖνος

Ἐγὼ οὔτε νὰ ἡσυχάσω μποροῦσα. Οὔτε ὕπνο οὔτε ξύπνο. Δοκίμασα νὰ πιάσω κουβέντα μὲ τὸν τιμονιέρη· μὰ εἶχε τόση ἀνοστιά, ποὺ ἔσβησε σὰν φωτιά ἀναμμένη μὲ χλωρόξυλα. Πῆγα νὰ παίξω μὲ τὸ Μπραχάμη· ἀλλὰ καὶ κεῖνος τρύπωσε ἀκόμη περισσότερο τὸ μουσοῦδι στὰ πόδια του βαρυσστισμένος γρίνιασε σὰν νὰ μοῦ ἔλεγε: — Ἀφῆσέ με καὶ δὲν ἔχω τὴν ὀρεξί σου ! Τότε βαρυσστισμένος καὶ ἐγὼ πῆγα καὶ ξαπλώθηκα προύμυτα καταμεσίς κι ἔκλεισα στὴ χούφτα τὰ μάτια μου. Ἦθελα νὰ μὴ βλέπω τίποτα, νὰ μὴν αἰσθάνωμαι πὼς ζῶ. Καὶ λίγο λίγο σχεδὸν τὸ κατώρθωσα. Κάτι ἐλάχιστο, σὰν θαμπὸ καντηλάκι, ἐνοιωθα νὰ ζῇ μέσα μου καὶ γύρω τὸ κορμί μου νὰ σμίγῃ καὶ νὰ χωνεύῃ μέσα στ' ἀνάισθητα σκνίδια τῆς κουβέρτας.

Πόσο ἔμεινα ἔτσι δὲν ξέρω. Τὶ μοῦ ἤρθε στὸ νοῦ, κι ἂν μοῦ ἤρθε τίποτα, δὲ θυμοῦμαι. Ἀξάφνα ὅμως ἄρχισα ν' ἀνατριχιάζω· σὰν κάποιος μαγνήτης νὰ ἐρεθίσῃ τὰ νεῦρά μου, ὅπως ἡ ὕγρασις ἀναγκάζει τὰ πουλιὰ στὸ φλυάρισμα. Κι εὐθὺς πορφυρὸ κῆμα χύθηκε ἀπάνω μου. Πίστεψα πὼς κολυμποῦσα στὰ αἵματα. Καὶ ὅπως ὁ κοιμάμενος σὲ σκοτεινὸ δωμάτιο, αὐτόματα ξυπνᾷ στὸ λαμπρὸ φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ ἐγὼ ἀνοιξα τὰ μάτια

μου. Τ' άνοιξα ἢ τὰ 'κλεισα δέν θυμοῦμαι. Θυμοῦμαι μόνον πῶς ἔμεινα ἀκίνητος. Πρώτη μου σκέψη ἦταν πῶς ξύπνησα στό στομάχι κάποιου ψαριοῦ, πού ρούφηξε τὸ καράβι μας. Καί ὅμως δέν ἦταν ψαριοῦ. Ἦταν ὁ οὐρανός ψηλά καί κάτω ἡ θάλασσα. Μά ὅλα, ψηλά καί χαμηλά, στρωμένα ἦταν μὲ ροῦχο κατακόκκινο, κυματιστό, πού ἔβαφε μὲ ἄβρο φεγγαβόλημα ὡς καί τὸ σωτρόπι* τῆς σκάφης μας. Κάπου στά πέρατα τῆς γῆς πυρκαγιὰ τίναζε τὴ λαμπάδα τῆς ψηλὰ κι ἔρριχνε φοβεροὺς ἀποκλαμούς* περαδῶθε. Μά ποῦ τὸ κάμμα καί ποῦ ἡ ἀθάλη της;* Καί τὰ δυὸ ἔλειπαν.

Κάτω στά βάθη τοῦ βοριᾶ κάποιο μενεξεδένιο σύγγεφο ἄπλωσε καί τύλιξε γαλαζόχρωμα τ' ἀστέρια, τὰ ἔκρυψε κάτω ἀπὸ τὸ πυκνὸ μαγνάδι* του. Καί παραπάνω τόξο ἀπλώθηκε λευκοκίτρινο κι ἔχυσε μεσοῦρανα ποτάμια σκοτεινὰ καί ποτάμια πράσινα, χρυσοροδίνια καί γλαυκά, λὲς καί ἤθελε νὰ βάψῃ τὸ στερέωμα. Καί τὸ τόξο, κινητὸ σὰν ἀνεμόδαρτο παραπέτασμα, κουνοῦσε τὰ κρόσσα ἐμπρός, ἄπλωνε τίς ἀραχνοῦφαντες δαντέλες του καί πρόβαινε, ὅπως ἡ πλημμύρα προβαίνει καί σκιεπάζει μὲ ἀφρούς καί γλῶσσες τὴν ἀμμουδιά. Τ ἀέρινα ποτάμια ἔτρεχαν γοργὰ καί φούσκωναν καί κυλοῦσαν πάντα σκοτεινὰ ἢ πράσινα, χρυσοροδίνια ἢ γλαυκά καί σκόρπιζαν ἀντιφεγγίσματα ὁλοῦθε σὰν ἡλεκτρικοῦ προβολὲς χοντρές καί ἀδαπάνητες*. Ἡ θάλασσα ἀκίνητη ἀντανακλοῦσε τὰ τόσα χρώματα καί φαίνονταν ὅλα ξαφνιασμένα μέσα στὴν τόση λάμψη. Μά περισσότερο ξαφνιασμένος ἦμουν ἐγώ. Δέν ἤξερα τι νὰ κάμω καί τι νὰ συλλογιστῶ. Ἔφτασε, εἶπα, τοῦ κόσμου ἡ συντέλεια. Τέτοια ὅμως συντέλεια μποροῦσε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν καθένα. Ἡ Γῆ βούλεται νὰ πεθάνῃ μέσα στά ροδόκύματα !....

Ἀξαφνα ἀνατρώμαξα. Κάτω βαθειά, μεσ' ἀπὸ τὸ μενεξεδένιο σύγγεφο, εἶδα νὰ προβαίνει ἴσκιος πελώριος. Ἡ χοντρή κορμοστασιά, τὸ πυργόγυριστο κεφάλι τοῦ φάνταζαν Ἀγιονόρος. Τὰ δυὸ τοῦ μάτια γύριζαν φωτεινοὺς κύκλους κι ἔβλεπαν περήφανα τὸν Κόσμο πρὶν τὸν κλωτσήσουν στὴν καταστροφή. Νάτος, εἶπα, ὁ θεόσταλτος ἄγγελος, ὁ χαλαστής καί σωτήρας! Τὸν ἔβλεπα κι εἶχα σύγκρυο στὴν ψυχὴ. Ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή πρόσμενα σφυρὶ νὰ πέσῃ τὸ φριχτὸ χτύπημα. Πάει τώρα ἡ Γῆ μὲ τοὺς ἄρπους, πάει κι ἡ θάλασσα μὲ τὰ ξύλα της! Οὔτε τραγούδια πλιὸ οὔτε ταξίδια !

Ἀλλὰ δέν ἄκουσα τὸ χτύπημα. Ὁ ἴσκιος πρόβαινε στὰ νερά μὲ ἄλματα πύρινα. Κι ὅσο γρηγορώτερα πρόβαινε, τόσο μίκραινε ἡ κορμοστασιά του. Καί ἄξαφνα ὁ θεότρομος ὄγκος, χιλιόμορφη κόρη στάθηκε ἀντίκρυ

μου. Διαμαντοστόλιστη κορώνα φοροῦσε στὸ κεφάλι καὶ τὰ πλούσια μαλλιά, γαλάζια χήτη, ἄπλωναν στὶς πλάτες ὡς κάτω στὰ κύματα. Τὸ πλατὺ μέτωπον, τ' ἄμυδαλωτὰ μάτια, τὰ χεῖλη τῆς τὰ κοραλλένια, ἔχουναν γύρω κάποια λάμψη ἀθανασίας καὶ κάποια περηφάνεια βασιλική. Ἀπὸ τὰ κρυσταλλένια λαίμοτράχχηλα κατέβαινε κι ἔσφιγγε τὸ κορμὶ ὁλόχρυσος θώρακας λεπιδωτὸς καὶ πρόβαλλε στὸ ἀριστερὸ τὴν ἀσπίδα κι ἔπαιζε στὸ δεξιὸ τῇ Μακεδονικῇ σάρισα*.

Δὲν εἶχα συνέρθει ἀπὸ τὴν ἀπορία καὶ φωνὴ γλυκειά, ἡμερη καὶ μαλακή, ἄκουσα νὰ μοῦ λέη :

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

Ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; ψιθύρισα μὲ περισσότερη ἀπορία. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος; Δὲν ἤξερα τὶ ρῶτημα ἦταν ἐκεῖνο καὶ τί νὰ τῆς ἀποκριθῶ, ὅταν ἡ φωνὴ ξαναδευτέρωσε.

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Τώρα, Κυρά μου! ἀπάντησα χωρὶς νὰ σκεφτῶ. Τώρα βασιλιάς Ἀλέξαντρος! οὔτε τὸ χῶμα του δὲν βρίσκεται στὴ γῇ.

Ὁμιέ! κακὸ πού τὸ παθα! Ἡ χιλιόμορφη κόρη ἔγινε μὲ μιᾶς φοβερὸ σίχαμα. Κύνκλωπας βγῆκε ἀπὸ τὸ κύμα κι ἔδειξε λεπιοντυμένο τὸ μισὸ κορμί. Ζωντανὰ φίδια τὰ μεταξόμμαλα σηκώθηκαν πέρα δῶθε, ἐβγαλαν γλῶσσες καὶ κεντριά φαρμακερὰ κι ἔχυσαν φοβεριστικὸ ἀνεμοφύσημα. Τὸ θωρακωτὸ στῆθος καὶ τὸ παρθενικὸ πρόσωπο ἄλλαξαν ἀμέσως. Τώρα καλογνώρισα μὲ ποιὸν εἶχα νὰ κάμω! Δὲν ἦταν ὁ Χάρος τῆς γῆς, ὁ χαλαστής καὶ σωτήρας ἄγγελος. Ἦταν ἡ Γοργόνα, τ' Ἀλεξάντρου ἡ ἀδερφή, πού ἔκλεψε τὸ ἀθάνατο νερὸ καὶ γυρίζει ζωντανὴ καὶ παντοδύναμη. Ἡ Δόξα ἦταν τοῦ μεγάλου κοσμοκράτορα, ἀγέραστη κι αἰώνια σὲ στεριά καὶ θάλασσα. Καὶ μόνον γιὰ Κείνης τὸν ἐρχομὸ ἔχυσε ὁ Πόλος τὸ Σέλας του, νὰ στρώσῃ τὸν ἀθέρα μὲ τῆς πορφύρας τὸ χρῶμα. Δὲ ρωτοῦσε βέβαια γιὰ τὸ φθαρτὸ σῶμα, ἀλλὰ γιὰ τὴ μνήμη τοῦ ἀφέντη τῆς. Καὶ τώρα στὴν ἄκριτή μου ἀπόκρισι μανιασμένη ἔρριξε τὸ χέρι, ἓνα δασοτριχωμένο καὶ βαρὺ χέρι, στὴν κουπαστή, ἔπαιξε ζερβόδεξα τὴν οὐρά τῆς κι ἔδειξε Ὁκεανὸ τὸν μαλακὸ Πόντο.

— Ὁχι, Κυρά, ψέμματα!... τρανοφώναξα μὲ λυμένα γόνατα.

Ἐκείνη μὲ κοίταξε αὐστηρὰ καὶ μὲ φωνὴ τρεμάμενη ξαναρώτησε:

— Ναύτη-καλεναύτη· ζῇ ὁ βασιλιάς Ἀλέξαντρος;

— Ζῇ καὶ βασιλεύει· ἀπάντησα εὐθύς. Ζῇ καὶ βασιλεύει καὶ τὸν κόσμον κυριεύει.

Ἄκουσε τὰ λόγια μου καλά. Σὰν νὰ χύθηκε ἀθάνατο νερὸ ἡ φωνὴ μου στὶς φλέβες της, ἄλλαξε ἀμέσως τὸ τέρας κι ἔλαμψε παρθένα πάλι χιλιόμορφη. Σήκωσε τὸ κρινᾶτο χέρι της ἀπὸ τὴν κουπαστή, χαμογέλασε ροδόφυλλα σκορπώντας ἀπὸ τὰ χεῖλη της. Καὶ ἄξαφνα στὸν ὀλοπόρφυρον ἀέρα χύθηκε τραγοῦδι πολεμικὸ, λὲς καὶ γύριζε τώρα ὁ Μακεδονικὸς στρατὸς ἀπὸ τὶς χῶρες τοῦ Γάγγη καὶ τοῦ Εὐφράτη.

Σήκωσα τὰ μάτια ψηλὰ καὶ εἶδα τ' ἀέρινα ποτάμια, τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ πράσινα, τὰ χρυσορρόδινα καὶ τὰ γλυκὰ νὰ σμίγουν στὸν οὐρανὸ καὶ νὰ κάνουν στέμμα γιγάντιο. Ἦταν κάμωμα τοῦ καιροῦ ἢ μὴν ἦταν ἀπόκρισι στὸ ρώτημα τῆς ἀθάνατης; Ποιὸς ξέρει; Μὰ σιγὰ-σιγὰ οἱ ἀχτῖνες ἄρχισαν νὰ θαμπώνουν καὶ νὰ σβήνουν μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, λὲς κι ἔπαιρνε τὰ κάλλη μαζί της ἡ Γοργόνα στὴν ἄβυσσο.

Τώρα οὔτε Στέμμα οὔτε Τόξο φαινόταν πουθενά. Κάπου-κάπου σκόρπια σύγνεφα ἔμεναν σταχτιὰ καὶ κάτωχρα· καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μου θαμπὴ καὶ ξέθωρη ἡ πορφύρα τῆς πατρίδας μου.

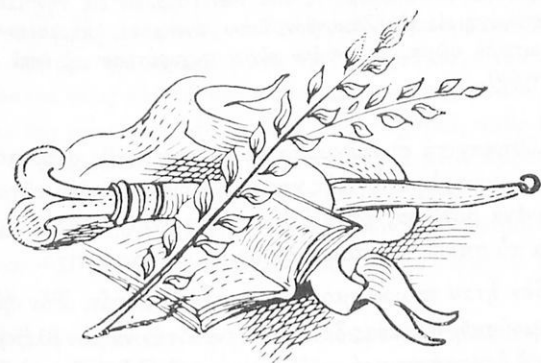
Μὲ τὸ μπρίκι τοῦ καπετὰν Φαράση ἀρμένιζα μισοκάναλα* ἐκείνη τὴ νύχτα.

«Λόγια τῆς πλώρης»

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η 25Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Τέτοια νύχτα διάλεξε η σπλαχνική Μαρία
να εἰπῇ στὸν Κύριο τοῦ Παντός, ποὺ τ' ἄψυχα ἐμψυχώνει :
« Κοίτα στὴ γῆ τοὺς Χριστιανούς, ποὺ μ' ἄπειρη λατρεία
ἐμὲ γιορτάζουν σήμερα, πόση σκλαβιά πλάκωνει ! ».

Καὶ πνεῦμα θεῖο χύθηκε μὲ μιᾶς εἰς τὴν ἁγία
ψυχὴ τοῦ ἐνδόξου Γερμανοῦ, π' ἀτρόμητος ἀπλώνει
τὸ ξακουστὸ τὸ Λάβαρο κι ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ
πρῶτος προβάλλει ἀγωνιστὴς καὶ πρῶτος ξεσπαθώνει.

Φεύγουν ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι,
ἐνῶ προφέρει ὁ Γερμανὸς κι ἠχολογοῦν οἱ ἄλλοι
τὸν ὄρκο, π' ὅλην ἔσεισε βαθεῖα τὴν οἰκουμένη.

Μέρα γλυκειά, μέρα λαμπρή, μέρα χαριτωμένη !
Κάθε φορὰ ποὺ ἡ λάμψη σου στὴν ἐκκλησιὰ προβάλλει,
πάντα τὴ δάφνη ἐλεύθερη θὰ τὴν ἰδῆς σπαρμένη.

« Ἐθνικαὶ Εἰκόνες »

Γεώργ. Μαρτινέλλης

ΥΠΟ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΚΗΣ

(Ὁ Κολοκοτρώνης, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Ζάκυνθον, ὅπου ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν ὡς ἀξιωματικός εἰς στρατιωτικὸν σώμα, τὸ ὁποῖον εἶχον συγκροτήσει οἱ ἐκεῖ "Ἀγγλοι δι' Ἑλλήνων ἐθελοντῶν).

"Ἀμα διαλύθηκαν τὰ συντάγματα κι ἔσβησε κάθε στρατιωτικὴ ζωὴ στὰ Ἐφτάνησα ὁ μοναχὸς ἀπὸ τοὺς καπεταναίους, ποὺ δὲν τᾶχασε καὶ δὲν γύρεψε ἀπὸ κανένα βοήθεια, ἦταν ὁ Κολοκοτρώνης. Ἀλλάξε με τὴν πιὸ μεγάλη εὐκολία τὸ σπαθὶ τοῦ πολεμάρχου με τὸ κατάστιχο.

Κανένας δὲν ἦταν πιὸ κοσμοαγάπητος ἀπ' αὐτόν. Τὸν ἤξεραν, τὸν ἔδειχναν, τὸν τιμοῦσαν. Κανένας δὲν παραξενευόταν νὰ τὸν βλέπῃ πάλι στὰ ἐμπόρια. Ἀπὸ τὰ δεκαπέντε χρόνια ποῦμεινε στὴ Ζάκυνθο, τὰ ἔξι μονάχα ἔκαμε ἀξιωματικὸς καὶ πολεμιστής. "Ὅλα τ' ἄλλα δούλευε. Ἦταν τίμιος στὶς δοσοληψίες του. Ἡ ἀγορὰ τὸν ἐμπιστευόταν. Δὲν εἶχε τὸν ἀντιπαθητικὸ ἀέρα τοῦ ἐπαγγελματίου παλληκαρᾶ. Ἦταν πολὺ σεμνός.

Ζοῦσε με τὴν οἰκογένειά του σ' ἓνα σπιτάκι, πίσω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρώμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Λουκά. Ἦταν καθάριο, γεμᾶτο ἀγάπη ἀρχαία, πατριαρχική. Στὸ θρόνο τῆς βασιλίσσας καὶ τῆς Ἀγίας, μέσα σὲ τοῦτο τὸ ἱερό, εἶχε τὴν γριὰ μάννα του, τὴν « καπετάνισσα », ποὺ τὸν ἀκολούθησε στὴν ἐξορία. Γύρω ἀπὸ τὴν χιονισμένη, σεβάσμια μορφὴ της, ποὺ τὴν λάτρευε σὰν εἰκόνισμα, βουτίζει τὸ εὐθυμο μελίσσι τῆς οἰκογενείας: Ἡ γλυκεῖα κι ὑποταγμένη Κατερίνα, ἡ γυναῖκα του, οἱ δυὸ τοῦ θυγατέρες, ἡ Γιωργίτσα κι' ἡ Ἑλένη, ὁ Πάνος, παλληκαρὶ δέκα ὀχτῶ χρονῶν, ὁ Γιάννης λίγο μικρότερος καὶ τέλος τὸ στερνοπαίδι του, με τ' ὄνομα τὸ δοξασμένο τοῦ παπποῦ — Κωνσταντῖνος — ποὺ τὸ λένε χαϊδευτικὰ Κολῖνο. Εἶναι περήφανος, ποὺ ἔχει ἀσφαλίσει μιὰ ἡσυχία κι ὄχι στερημένη ζωὴ στὴ χαροκαμένη « καπετάνισσα », ποὺ ὑπόφερε τόσα καὶ τόσα γι' αὐτόν. Κι' εὐτυχισμένος, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτεῖα στὴν ἀγαπημένη του γυναῖκα με τὶς περιποιήσεις του καὶ ν' ἀνατρέφῃ τὰ παιδιὰ του, ὅπως θέλει αὐτός. Μονάχος τὰ βαφτίζει στὴν κολυμπήθρα τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι νὰ τὰ ζηλέψουν ἀρχοντοπούλα γιὰ τὸν τρόπο, ποὺ τ' ἀνασταίνει. Τοὺς ἔχει τοὺς καλύτερους δασκάλους: ὁ Μαρτελάος, ποὺ τὰ μαθαίνει γράμματα, εἶναι φημισμένος δάσκαλος τοῦ Φωσκόλου καὶ τοῦ Σολωμοῦ.

Ὁ Πάνος λείπει τοὺς περισσοτέρους μῆνες. Ἐχει πάει στὴν Κέρκυρα, στὴν Ἀκαδημία. Εἶναι ὁ σοφὸς τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ πρῶτος νέος τοῦ καιροῦ του. Ὁ Μωριάς δὲν μπορούσε νὰ δείξῃ πιὸ διαβασμένον Ἕλληνα.

Εἶναι καμάρι τοῦ νησιοῦ αὐτὰ τὰ Ἑλληνάκια, ὅταν μὲ τὰ χιονᾶτα φουστανελλάκια τοὺς καὶ τὰ τσαρουχάκια τοὺς, πηγαίνουν μὲ τὴν γιαγιά, τὸν πατέρα, τὴν μάννα, τὶς ἀδελφάδες τοὺς ταχτικά, κάθε Κυριακὴ, στὴν ἐκκλησία. Ὁ Μαρτελάος ἀνεβαίνει πολὺ συχνὰ στὸν ἄμβωνα γιὰ νὰ κηρύξῃ. Ὁ Κολοκοτρώνης μὲ τὰ Κολοκοτρωνάκια μένουν κι ἀκοῦνε μὲ κατάνυξη. Τὸ φλογερὸ κήρυγμα ἔχει στὰ στήθη τῶν Κολοκοτρωναίων ἀντίλαλο καθαρὰ ἐθνικὸ· δὲ βλέπουν μπροστά τοὺς παρὰ Τούρκους. Αὐτοὺς θέλουν νὰ σαρώσουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ Ἀλῆ πασᾶς στέλνει αὐτὸν τὸν καιρὸ ἐπίτιδες στὴ Ζάκυνθο τὸν γραμματικὸ τοῦ Μάνθο Οἰκονόμου: Νὰ προσκαλέσῃ τὸν Κολοκοτρώνη νὰ πάῃ στὰ Γιάννινα, νὰ πάρῃ στὴν αὐλὴ του ὅποια θέσι θέλει. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲ δέχτηκε νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ «μεγάλο θεριὸ» τῆς Ἡπείρου, ὅπως ἔλεγε τὸν Ἀλῆ.

Ὁ πόθος νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθὶ γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ μονάχα γι' αὐτὴν, θέρριεψε κάθε μέρα πιὸ ζωντανὸς κι' ἀκράτητος μέσα του. Μὲ πόνο βαθύ σήκωνε τὰ μάτια του κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριά καὶ μουρμούριζε, ἀναστενάζοντας:

— Ἀχ! δὲ θὰ ξανάρθῃ τὸ σεφέρι;* Δὲ θ' ἀντιλαλήσῃ πάλι στὶς ράχες τὸ τούφεκι τὸ Κολοκοτρωνεῖκο;

Ἐπαιρνε πολλὰς φορὲς τὸ στερνοπαίδι του, τὸν Κολῖνο, ἀπὸ τὸ χεράκι κι ἀνέβαιναν τὸ δρόμο τοῦ Κάστρου. Τοῦδειχνε μακριὰ τὰ βουνὰ τοῦ Μωριά, μὲ τὶς σταχτογάλαζες κορφὲς στὴν φιλὴ γάζα τῆς πάχνης:

— Ἐκεῖ ἔζησαν οἱ πρόγονοί μας, τοῦλεγε· αὐτὸς ὁ τόπος στενάζει τώρα κάτω ἀπ' τὸν ζυγὸ.

Τὸ λαϊκὸ τραγούδι ἔχει κάμει ἀθάνατες τοῦτες τὶς στιγμὲς καὶ τὴν σιωπηλή, βαθειὰ συγκίνησί τους:

«Τὶ ἔχεις, πατέρα μου, καὶ κλαῖς καὶ βαρυαναστενάζεις;

— Βλέπω τὴ θάλασσα πλατειὰ καὶ τὸν Μωριά ἀλάργα..

Μὲ πῆρε τὸ παράπονο καὶ τὸ μεγάλο ντέρτι...».

Δὲν ἀπελπιζόταν ὅμως ποτέ! Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ ἡ πίστη του ἦταν ἀσάλευτη πὼς μιὰ μέρα θ' ἄστραφτε σ' αὐτὰ τὰ βουνὰ ἡ ρομφαία τῆς λευτεριάς. Μὰ πῶς; Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτηση, ποῦταν γεμάτη ἀγωνία, ἔλαβε τέλος τὴν ἀπόκριση ἓνα πρωτὶ τοῦ 1818.

‘Ο ‘Αναγνωσταράς, από τους καπεταναίους ποῦχαν ανέβει στήν Πετρούπολι νά γυρέσουν από τόν Τσάρο μιστούς, ποῦχαν νά λάβουν από τόν καιρό πού ὑπηρετοῦσαν στά ‘Εφτάνησα, εἶχε γυρίσει τώρα μαζί μέ τόν Χρυσοσπάθη καί τόν Δημητρακόπουλο, κατηχημένος στά μυστήρια τῆς Φιλικῆς. Καί σταλμένος νά κατηχήσῃ κι ἄλλους. Εἶχαν βγῆ κρυφά στήν “Υδρα κι ἀγνώριστοι μένανε στό σπίτι τοῦ καλαβρυτινοῦ Νικηφόρου Παμπούκη, πού ἦταν δάσκαλος στό “Υδραϊκό σχολεῖο. Τό πρῶτο πού σκέφτηκαν ἦταν νά μπάσουν στήν Φιλική ‘Εταιρεία τόν Κολοκοτρώνη. Τοῦστειλαν πρόσκοπο τόν Πάγκαλο. ‘Ο ‘Αναγνωσταράς τοῦχε δώσει γιά καλὸ καί γιά κακὸ κι ἓνα γράμμα. ‘Ο Κολοκοτρώνης τὸν θυμόταν κάπως. Ξαφνιάστηκε ὅμως ἅμα τὸν εἶδε. Τὸν τράβηξε σ’ ἓναν ἐξοχικὸ περίπατο. “Οταν ἄρχισε νά τοῦ κἀνῃ τὸ συνηθισμένο ψάρεμμα στοὺς κατηχουμένους, ὁ Κολοκοτρώνης τὸν ἔκοψε ἀνυπόμονα :

— Πές μου τα ὅλα, μίλα ξάστερα! Δὲν ταιριάζουν ‘σέ μένα λόγια λοξά. Εἶναι χρόνια πού προσμένω τέτοιο χαμπέρι*.

Τοῦ τὰ εἶπε ὅλα. Φῶς ἄστραψε μέσα του. ‘Η ἰδέα μιᾶς Πανελληνίας συνωμοσίας, πού νά ἐνώνῃ πολιτικούς κι ἱερωμένους, ἐμπόρους καί ναυτικούς, ὀπλαρχηγούς καί προεστούς — μιᾶς συνωμοσίας, πού θὰ χτυποῦσε ἀπ’ ὅλοῦθε καί μ’ ὅλους τοὺς τρόπους τὸν τύραννο, μέ δυνάμεις ἑλληνικές, χωρὶς μάταιη ἐλπίδα γιά ξένη βοήθεια, τοῦ φαινόταν ἡ μόνη σωτηρία. Εἶδε μπροστά του τὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ. Γύριψε στήν στιγμή νά ὀρκιστῇ.

— Εγώ, ἡ οἰκογένειά μου, τ’ ἄρματά μου, τὸ αἷμά μου, ὅ,τι ἔχω, εἶναι γιά τὴν ‘Ελλάδα.

Τράβηξαν κάτω τὸν δρόμο τῆς Μπάχαλης μέ τις μύριες ὁμορφιές. Τριγυρισμένο ἀπὸ καρυδιές, ἐλιές, φοινικιές, κυπαρίσσια, κιτριές, λεμονιές, ζωσμένο πρασινάδα καί λουλούδια εἶναι ἓνα ἐκκλησάκι, ὁ “Αγιος Γεώργιος τῶν Λατίνων. Δὲν ἔχει καμμιά σχέσι μέ τοὺς δυτικούς. Λατῖνοι λέγονταν ἡ οἰκογένεια, πού τῷχτισε. Ἦταν τὸ ἀγαπημένο ἐκκλησάκι τοῦ Κολοκοτρώνη. Σ’ αὐτὸ εἶχε βαφτίσει ὅσα παιδιὰ εἶχεν ἀποκτήσει στὴ Ζάκυνθο. Σ’ αὐτὸ τὸ ἐκκλησάκι τράβηξε ὁ Κολοκοτρώνης τὸν Πάγκαλο, γιὰ νά δώσῃ μπροστά του τὸν μεγάλον ὄρκον.

‘Ο παπᾶς ἦταν δικός του. Ἦταν ὁ ἡπειρώτης “Ανθιμος ‘Αργυρόπουλος. Βρισκόταν πρόσφυγας στήν Ζάκυνθο, κατατρεγμένος ἀπὸ τὸν ‘Αλῆ πασᾶ. Αὐτὸς ὥρμιζε ὅλους τοὺς φιλικούς καί κρατοῦσε τακτικὸ ἀρχεῖο. Ἀπάνω σ’ ἓνα σκεβρωμένο, παλιὸ εἰκονισματάκι μέ τρεῖς σβη-

σμένες μορφές, έβαλε τὸ πλατὺ μεγάλο χέρι του ὁ ἐλευθερωτὴς τῶν ραγιαδῶν νὰ δώσῃ τὸν ὄρκο. Εἶναι γονατιστός, σκυμμένος μπροστὰ στὸ μεγαλεῖο τῆς ιδέας. Τὸ μεσόφωτο τῆς ἐκκλησίτσας ἐξαυλώνει τὶς τρεῖς μορφές. Κορμιά δὲν ὑπάρχουν. Ψυχὲς λειτουργᾶνε. Μιά - μιὰ ξαναγυρίζουν τὶς φοβερὲς λέξεις τοῦ ὄρκου οἱ ἀντίλαλοι ἀπ' ὅλες τὶς γωνιές, ποῦ-ναι γεμᾶτες σκοτάδι καὶ μυστήριο. Καὶ τὶς μεγαλώνουν, τὶς πληθαίνουν. Σὰν νᾶναι μπροστὰ ὅλα τὰ μαῦρα κοπάδια τῶν ραγιαδῶν καὶ νὰ ὀρκίζονται μαζί του. 'Ανήσυχοι φτερουγίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θόλο οἱ ἀντίλαλοι αὐτοί, σὰν πουλιά, ποῦ γυρεύουν ἀνοιχτὴ διάβα νὰ πετάξουν στὴν 'Ελλάδα, νὰ κράξουν σὲ συναγεμῶ τὰ σύγνεφα τῆς μεγάλης τρικυμίας. Ὑστερα οἱ φράσεις γιὰ τὴν πατρίδα κόβονται ἀπὸ στεναγμοὺς καὶ ἀναφυλλητά. Καὶ τώρα σιωπὴ βαθεῖα καὶ κατανουχητή.

Τὸ μυστήριο ἔχει τελειώσει. Ὁ Κολοκοτρώνης γυρίζει ἀλλαγμένους στὸ σπίτι του. Πότε εἶναι ἀλαφρός, χαρούμενος, πετάει. Καὶ πότε πέφτει ἄξαφνα σὲ συλλογὴ. Τὸν βλέπουν γιὰ πρώτη φορὰ, ὕστερα ἀπὸ μῆνες, νὰ κοιτάξῃ, νὰ συγυρίζῃ τ' ἄρματά του. Κατεβαίνει στὸ κατώγι καὶ ἐξετάζει μὴ λείπει τίποτ' ἀπὸ τὴν σέλλα τὴν ὁμορφὴ ποῦχει ἀπὸ τὸ σύνταγμα τοῦ Δούκα τῆς Ὑόρκης. Δὲν εἶναι ἥσυχος πιά. Συνήθιζε νὰ πηγαίνει ν' ἀκούῃ τὸν Μαρτελάο καὶ τὸν Καλύβα, ὅταν ἔκαναν μάθημα. Τώρα τοῦ φαίνεται πῶς δὲ λένε τίποτε. Ὁνειρεύεται ντουφέκι, σπαθί, μάχες, νῆες, θάνατο.

Μιά μέρα εἶναι στὴν τάξη τοῦ Καλύβα. Τὸν ἀκούει ποῦ κάνει μάθημα. Ἀπάνου στὴν ἔδρα εἶν' ἓνα χοντρὸ βιβλίο — μιὰ πολύτιμη ἐκδο-ση: Ἀξαφνα τοῦ φωνάζει :

— Τί τὰ μαθαίνεις αὐτοῦ τὰ παιδιὰ ; Νά, ἐτοῦτο νὰ τὰ μάθῃς ! Καὶ χύνεται στὸ βιβλίο καὶ θέλει νὰ σχίσῃ τὰ φύλλα του, γιὰ νὰ δείξῃ σὲ δάσκαλο καὶ μαθητὲς πῶς φτιάχνουν τὰ χαρτοῦτσα, τὰ φυσέκια τῆς μπαρούτης γιὰ τὸ ντουφέκι. Κι εἶδαν κι ἑπαθαν νὰ γλυτώσουν τὸ βιβλίο ἀπὸ τὰ χέρια του.

« Γέρος τοῦ Μωρῶ »

Σπ. Μελάς

ΚΛΕΦΤΟΠΟΥΛΟ

Ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦταν πικρή κι οἱ Κλέφτες, ποὺ ἐχαλάσθηκαν, πάντα θὰ τὴν θυμοῦνται.

Στὰ χέρια οἱ Κλέφτες ἐσήκωσαν τὸν Καπετάνιο, ἀσάλευτο μὲ τὴ σπαθιά κατεβαστὴ στὸ πρόσωπο, καὶ πολεμῶντας ἀνηφόρισαν! Κι ἔπιασαν τὸ καταρράχι κι ἐσταμάτησαν.

Οἱ Ἀρβανίτες δὲν ἐπῆραν τὸ κοντό, γιατί τρανὸς ἦταν κι ὁ θρῆνός ὁ δικός τους. Καὶ μοναχὰ τοῦ καπετάνιου τῶν κλεφτῶν ὁ θάνατος, τοῦ ξακουστοῦ τ' Ἀρματωλοῦ — θάνατος ποὺ χρόνια τὸν ἐπαρακαλοῦσαν, — ἔκανε τὸ κλάμμα τους σὲ γέλιο νὰ ξεσπάσῃ. Κι ἡ σαλαγὴ του ν' ἀντηχῇ γιὰ νέο φοβέρισμα στοὺς Κλέφτες τοὺς θλιμμένους.

Οἱ Κλέφτες ὅμως ἐσώπαιναν. Τὰ μάτια τους στεγνὰ τὸν Καπετάνιο ἀντίκρουζαν τὸν ξαπλωμένο, ποὺ δὲν ἔδειχνε ζωῆς σημάδι.

Ἡ μέρα ἐκείνη ἦταν πικρή! Κι ἡ μοῦρά τους ἔτσι ἦτανε γραφτή.

Ὁ Καπετάνιος εἶχε καλέσει τοὺς Ἀρβανίτες σὲ πόλεμο γιὰ θάνατο καὶ γιὰ ζωὴ. Καὶ τώρα ὁ Ἀλιζόταγας, Δερβέναγας σκληρός, ἐχθρὸς τοῦ Καπετάνιου, χαίρεται καὶ καμαρώνει. Κάποτε ὁ πληγωμένος ἀνασείσθηκε. Στὸ πρῶτο ἀνάβλεμμά του ἄλλη τρομάρα ἐξωγραφίσθηκε.

— Ὁ ψυχογιός μου ποὺ εἶναι ; εἶπε. Τ' ἄρματά μου... πᾶν κι αὐτά ; Πόσοι ἀπομείναμε ;... Πεθαίνω.

— Καρδιά, πατέρα! Καὶ θὰ ζήσης! Εἰπ' ἓνα ἀπὸ τὰ παλληκάρια. Ὅσοι ἐβαρέθηκαν, τοὺς ἐπήραμε (ἦταν ψέμμα θλιβερό).

— Κι' ὁ ψυχογιός ; καὶ τ' ἄρματα ;

— Μᾶς λείπουν, κι ἄλλοι δέκα ἀντάμα.

— ...Ὅλοι στὸν τόπο ;

— Μὴν τὸ λές! Ἐξέκοψαν ἀπὸ μᾶς ἐκεῖ ποὺ ἐπάψαμε τὸν πόλεμο. Κανένas δὲν τοὺς εἶδε (ἦταν ἀληθινό).

Τότε ἐτροχάλισαν* ἀπὸ κοντὰ πόδια σιδερωμένα. Κι ὁ ψυχογιός σὲ λίγο, τοῦ Καπετάνιου ὁ ἀκριβός, ποὺ εἶχε τὴ δόξα νὰ φορῇ τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα, ὀρθὸς ἐστεκότανε στὸν Καπετάνιο ἀντικρὺ, σὰν Χάρος φοβερός καὶ μαῦρος.

— Γειά καὶ χαρά σου, Καπετάνιε! ἐφώναξε. Ἐξαγόρασα τὸ αἷμά σου.

— Ὁ Ἀλιζόταγας δὲ ζῇ! Τοὺς ἐβγῆκα μπρὸς καρτέρι... Ἄμα σ' ἐπῆραν οἱ σύντροφοι, δὲν ἐκρατήθηκα. Στὸν δρόμο τὸν πλατὺ τοὺς ἐβγῆ-

κα και τούς επέσαμε με τὸ σπαθί. Κι οἱ 'Αρβανίτες ἐσχόρπισαν. Κι ὁ 'Αλιζόταγας γυμνὸς στὸ χῶμα κοίτεται!

—'Ορέ, σηκῶστε με! φωνάζει ὁ Καπετάνιος. Τί λέει αὐτὸς ἐκεῖ; Τρομερὴ ἦταν ἡ ματιὰ του, στὸν Ψυχογιὸ ριχτή. Κι ἔτρεμε τώρα τὸ Κλεφτόπουλο μπροστά του.

—'Ορέ, ποιὸς σοῦ εἶπε νὰ τὸ κάμης; 'Ο Καπετάνιος ἐρέκαζε*. 'Αφοῦ ἐχαλάσθηκα, πῶς ἤθελήσες ἐσὺ νὰ με ντροπιᾶσῃς; 'Ο 'Αλιζόταγας ἔπρεπε νὰ ζήσει ἀνίκητος!... Τί εἶναι πού κρατᾷς;

— Εἶναι τὸ καριοφύλι* του καὶ τ' ἄρματά του... Σοῦ τὰ ἔφερα.

— Πάρτα! Πάρτα, μήτε νὰ τὰ ἰδῶ! Τώρα ἀφοῦ ἔχεις ἄρματα, βγάλε τα τὰ δικά μου, πού δὲν σοῦ ἔπρεπαν... Τέτοια τιμὴ γιὰ σένα εἶναι μικρὴ... 'Αλλὰ ἄρματα ἐπρωτίμηνες...

— Συμπάθα με, Καπετάνιο! Ξέρεις, ἂν ἐκράτησα τὴν πίστη στ' ἄρματά σου, κι ἂν τὰ τίμησα.

— Κι ὁ 'Αρβανίτης, ἂν σ' ἐσκότῳνε καὶ σένα, καὶ μοῦ τὰ ἔπαιρνε;

— Δὲν τὰ ἐκρατοῦσα γιὰ γαμπρός! Τ' ἄρματα εἶναι γιὰ πόλεμο, καὶ τὰ ἐδοκίμασα!... Μὰ ἐκεῖνα τοῦ 'Αρβανίτη τὰ εἶχα ζηλέψει ἀπὸ καιρὸ γιὰ σένα, ὅχι γιὰ μένα, Καπετάνιο. Καὶ σοῦ τὰ ἔφερα...

— Δικά σου! Δὲν τὰ θέλω! Καὶ βγάλε τὰ δικά μου!... Δὲν ἀκοῦτ' ἐσεῖς, ὀρέ;

Τὸ Κλεφτόπουλο, ἄγριο, ἔχει τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ περιβλέπει.

—'Οποῖος ἀπλώσῃ, κράζει, τὸν περιμένει θάνατος! Τ' ἄρματα, πού φορῶ κανέναν μὴ τ' ἀγγίξῃ! Τοῦ Καπετάνιου τ' ἄρματα!

'Ολοι ἐπροσέχανε στ' ἀγριεμένο τὸ Κλεφτόπουλο, κι ὁ Καπετάνιος εἶχε σηκωθῇ ὁλόρθος ἄξαφνα, κανεὶς δὲν εἶδε πῶς, μετὰ τὴ σπαθιά μεσόφρυδα, μεγάλος κι' αἱματόπνικτος, κι ἐφάνταζε σὰ ν' ἀναστήθηκε.

—'Ορέ, εἶπε μετὰ μιὰ φωνὴ πού ἐρράγιζε, τ' ἄρματα τὰ δικά μου, δὲν τὰ καταφρονᾷς;... Θέλεις νὰ τὰ φορῇς ἀκόμα;

— Θέλω καὶ θέλω! Εἶμαι ὁ Ψυχογιός σου ἐγώ!

'Απλῶσε τὸ χέρι ὁ Καπετάνιος κι ἔδειξε τὸ Κλεφτόπουλο, κι ἔβγαλε ἓνα ροχαλητό.

— Προσκυνᾶτε, ὀρέ, τὸν Καπετάνιο σας!

« Τὰ μεγάλα χρόνια »

I. Βλαχογιάννης

Η ΘΥΣΙΑ

Α'.

— Μή όρέ!

‘Ο Γιάννης ό Γούναρης έβγαλε στόν ύπνο του σπαρακτική κραυγή. Καί σύγκαιρα έπήδησε όρθός μέ τά μαλλιά σηκωμένα, τό πρόσωπο χλωμό, άδραξε τό γιαταγάνι κι έρριξε φονικό βλέμμα γύρο ζητώντας νά κτυπήσει έπίβουλον έχθρό. Μά τό θαμπό φώς τοῦ λύχνου έδειξε τά πάντα ήσυχα μέσα στή σκηνή. Τό πανί κατέβαινε τεντωμένο στή γή και μόλις τάραζε από τά λαχτίσματα τοῦ ανέμου. Οί σύντροφοί του, όχτώ-δέκα Γιέγκηδες*, έλοι κοιμόντουσαν βαθιά, τυλιγμένοι στίς φλοκάτες. Δίπλα τ’ άρματά τους, γιαταγάνια γυριστά και καριοφίλια μακρύτερα, χαρμπιά* κι άρμούτια* και πιστόλες, άλλα φλωροκαπνισμένα κι άλλα φτωχικά, έμοιαζαν τούς δράκοντες, πού συντροφεύουν άγρυπνοι τόν ύπνο τοῦ βασιλόπουλου. ‘Ο Γούναρης στάθηκε ακίνητος. Συνήλθε ή ψυχή, μά ή καρδιά κτυπούσε δυνατά και τό μεδούλι τών κοκκάλων ήταν παγωμένο άπ’ τ’ όνειρο.

‘Ο Γιάννης Γούναρης από χρόνια έδούλευε στο σπίτι τοῦ ‘Ομέρ Βρυώνη. Ήταν κυνηγός του. Στα Γιάννινα έστόλιζε συχνά τό τραπέζι τοῦ πασά μέ τό κρέας τοῦ άγριογούρουνου και τοῦ αλαφιού, μέ τ’ άβρά στηθούρια τών παπιών και τών κοτσύφων. Και τώρα, μέσα στοῦ στρατοπέδου τήν άνήμερη ζωή, τόν έτρεφε μέ λαγούς κι άγριοπούλια, όσα δέν έδιωξε μακριά τοῦ πολέμου ή ταραχή και τών άρμάτων ό σάλαγος. Μά ό πασάς για νά τόν έχη πιστόν του δουλευτή, έκράτησε στήν “Αρτα τή γυναίκα και τά τρία του παιδιά. Ή γραμματαλλαγή δέν ήταν δύσκολη. Τό άσκέρι κατεβαίνοντας από τήν “Ηπειρο στο Μεσολόγγι, σάν γοργοπόταμο έσάρωσε κάθε ταμπούρι έπαναστατικό. Τά πρωτάτα* έφυγαν είτε ακολουθήσαν απελπισμένα τόν κατακτητή τά χωράφια εκάηκαν· όσοι άντιστάθηκαν έπεσαν νεκροί· όσοι δειλοί έχώθηκαν στοῦ δάσους τίς κρυψώνες και τών θεριών τίς μονιές. Τώρα καταυλισμένο κατακαμπίς, έχει άμπόδιστα τίς τροφές και τά πολεμοφόδια, και τή γραμματαλλαγή του από πάνω. Και ό κυνηγός είναι ήσυχος.

“Όμως τό έπαναστατημένο χῶμα δέ βγάζει μόνο άνθη και καρπούς. Τό αίμα τών άνδρείων, πού ρουφά, δέν τό κρατεί έγωιστής στα σπλάχνα του, μά τ’ άπορρίχνει πύρινο σέ νέα σώματα. Λίγος καιρός επέρα-

σε — μῆνες τρεῖς — καὶ νέοι ἀπόστολοι κηρύττουν τὴν ἀνάστασιν καὶ ἀνδρείου τοὺς δειλοὺς. Τῆς Ρούμελης τὸ χῶμα ἀναταράζεται πάλι καὶ δὲν ἀφήνει τὸ Σουλτάνο νὰ κοιμηθῇ ξένοιαστος. "Ὅχι τροφές καὶ πολεμοφόδια δὲν κατεβαίνουν πιά, μὰ οὔτε πουλὶ μαντατοφόρο στὸ στρατόπεδο. 'Απελπισία κι ἀνοχὴ δέρνει παντοῦ. Πλημύρες καὶ χιονόνερα πεῖνα καὶ γύμνια καὶ κακομοιριά· ἀρρώστιες λογῆς — λογῆς βασανίζουν τὸ δόλιο ἀσκέρι. Μὰ τοῦ Γούναρη τὴν ψυχὴ μιὰ τὴ δέρνει ἀνοχὴ* : Πῶς νὰ βρισκεται ἡ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του ; Εἶναι γερά ; εἶναι ἄρρωστα ; Ζοῦν ἀκόμα ἢ τὰ ἐθέρισε ἡ ἀρρώστια ἢ τὰ ἐσκότωσαν οἱ ἀλλόθρησκοι ; "Υπνο δὲν ἔχει στὰ ματόφυλλα, δὲν ἔχει γαλήνη στὴν καρδιά. 'Απόψε, μόλις ἔγειρε στὸ ἀχυρόστρωμά του, ὄνειρο κακὸ ἤλθε νὰ τοῦ φαρμακώσῃ τὴ ζωὴ. Εἶδε γυναῖκα καὶ παιδιὰ σὲ χαρὰς τραπέζι. Τρῶν καὶ πίνουν, γελοῦν καὶ χαχανίζουν ἀσυλλόγιστα. Χρυσοῦφанта ἔχουν τὰ φορέματα, λαμπρὰ τὰ μάτια, ροδοκόκκινα καὶ δροσερὰ σὰν τὴν αὐγὴ τὰ μάγουλά τους. Τοῦ ἄμοιρου πατέρα ἡ καρδιά ἀναγαλλιᾷται. 'Υποφέρει, ὅτι ὑποφέρει αὐτός· ἄς ζοῦν τοῦλάχιστο εὐτυχισμένα τὰ μικρά του!... Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὸ τραπέζι, πτερωτὸς δράκοντας προβαίνει ἀπὸ τὴ γωνιά. Τὰ ὀρθάνοιχτα μάτια του τινάζουν σπίθες· τὸ χρυσοπράσινο δέρμα του μαγνητίζει· τὸ στόμα χάσκει νὰ καταπιῇ τὸ ἄπειρο. Σέρνεται στὸ πάτωμα ἐπίβουλο· κουλουριάζεται διστακτικῶς, μακραίνει κι ἄξαφνα σηκώνεται ὀλόρθο καὶ χύνεται στὰ παιδιὰ! 'Ὁ νοικοκύρης θέλει νὰ φωνάξῃ μὰ δὲν μπορεῖ. Παράλυτα ἔχει τὰ γόνατα, τὰ χέρια, τὴ λαλιά. "Ὅμως στὸν ἄφευκτο κίνδυνο ρίχνει δυνατὴ κραυγὴ σὰν κεραυνὸ ἀπὸ τὰ στέρνα του.

— Μὴ ὀρέ!...

Καὶ τινάζεται ὀρθὸς νὰ δράμῃ νὰ τοὺς σώσῃ. Μὰ στὴ γαλήνη, ποὺ ἀπλώνεται γύρω, μένει ἀκίνητος. Πιάνει τὸ καταῖδρωμένο μέτωπο, τὰ παγωμένα μέλη, τὴν ἀβάσταχτη καρδιά του καὶ σταυροκοπιέται.

— Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

— Τ' ἔχεις, μωρέ, καὶ οὐρλιάζεις ἔτσι ; ἀκούεται δίπλα του φωνὴ μισοκοιμημένη.

'Ὁ 'Αλῆ ἀγᾶς, ποὺ ἐκοιμόταν ἐκεῖ, ἐξύπνησε στὴ φωνὴ κι ἀποροῦσε ἂν εἶναι στὰ σύγκαλά του ἢ τὸν ἐκτύπησε κανέν' ἀερικὸ τὸ Γούναρη.

'Αχ! ὄνειρο μὲ ἐτρόμαξε· ὄνειρο κακὸ! 'Απάντησε κεῖνος.

'Εδιπλοκάθησε στὸ ἀχυρόστρωμά του ὁ 'Αρβανίτης, ἐπλάγιασε κον-

τὰ ὁ κυνηγός, ἐβγάλανε καπνὸν, ἀναψαν μὲ τὸν πυρόβολο τὰ τσιμπούκια τους κι ὁ Γούναρης μὲ ἀνατριχίλα τοῦ διηγήθηκε τ' ὄνειρο.

Ἦταν πολὺν καιρὸ φίλοι ἀχώριστοι. Μαζὶ ἀκολουθοῦσαν τὸ Βρυώνη στὴν Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ στὸν πόλεμο· ἴδια εἶχαν τὴ ζωὴ τους καὶ τοὺς πόθους. Ἐδούλευαν, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ θρέψουν τίς φαμίλιές τους. Τίποτ' ἄλλο. Ὅπως κι ἂν ἦρθαν οἱ καιροὶ κι ἂν ἄλλαξαν τὰ πρόσωπα κι ἂν ἐχωρίστηκαν τῆς φυλῆς τους τὰ ἰδανικά, ἔμειναν ἐκεῖνοι ἴδιοι κι ἀπαράλλακτοι. Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μὲ τίς ἀπαιτήσεις καὶ τὸ φαρμάκι της, δὲν ἄφηκε νὰ μαντέψουν καθόλου τὴ μεταβολή. Τὸ κτῆνος, ποὺ βαρὺ ἐκαθόταν μέσα τους, δὲν τοὺς ἄφηκε νὰ γνωρίσουν τίς μεγάλες ἐλπίδες, ποὺ ἐσηκώθηκαν ἀνεμόφτερες κι ἔτρεχαν ζητῶντας ἀνοικτὸν ἄερα, μακριὰ ἀπὸ τὴ σκλαβιά. Ἐφθανε τοῦ ἐνὸς πῶς ἔσερνε τὸ κεφάλι στοὺς ὤμους καὶ τοῦ ἄλλου πῶς ἐπολεμοῦσε κι ἐχόρταινε λάφυρα. Ποιὸς ἦταν ὁ ἀφέντης καὶ ποιὸς ὁ δοῦλος δὲν ἐφρόντιζαν. Ἀκολουθοῦσαν κι οἱ δυὸ τὴ ζωὴ ἀδερφωμένοι, γιὰ τὸ αὔριο ἀδιάφοροι, ὅπως τὰ καματερά, ποὺ ἀκολουθοῦσαν τοῦ ζευγολάτη τὸ θέλημα.

— Μὴ φοβᾶσαι, εἶπε ὁ Ἀρβανίτης, σὰν ἄκουσε καλὰ τ' ὄνειρο· τὰ παιδιὰ σου δὲν παθαίνουν τίποτα. Τὸ φίδι εἶναι φίλος, τὰ παιδιὰ σου φίλος τὰ φυλάει. Μὴ φοβᾶσαι.

Ὁ Γούναρης ἐκούνησε τὸ κεφάλι.

— Τί φίλος, ποὺ ἐπῆγε νὰ τὰ χάψῃ, ἀγᾶ μου! εἶπε ἀνατριχιάζοντας ὥς τὸ κόκκαλο.

— Σῶπα καὶ θὰ τὰ ἰδῆς γρήγορα. Αὔριο - μεθαύριο ξεμπερδεύει κι αὐτό. Γροῖκα τὸ μυστικό. Ἐπάψανε πιά τὰ φέμματα. Τὸ εἴπαμε ὀρθά - κοφτὰ στοὺς πασᾶδες. Ἡ παίρνομε σύνωρα* τὸ κάστρο ἢ τὸ στρίβομε. Δὲ θὰ σαπίσῃ στὸ βάλτο ἢ παλληκαριά τῆς Γκεκαριᾶς*. Ὅχι!

Ἀγανακτισμένος ἔφτυσε δυὸ - τρεῖς φορές χάμω κι ἔπειτα ἐξακολούθησε μὲ θυμὸ :

— Μεθαύριο θαμπά, κάνομε τὸ γιουρούσι. Ἐχουν Χριστούγεννα κι οἱ ραγιᾶδες θὰ βρίσκωνται ὅλοι στὶς ἐκκλησιές. Τὸ κάστρο εἶναι ἀφύλακτο καὶ τὸ παίρνομε στὸ φύσημα. Δὲ λέω πῶς εἶναι καλὰ ἔτσι· δὲν εἶναι παλληκαριά καὶ δὲν πρέπει στοὺς Ἀρβανίτες. Μὰ οἱ πασᾶδες δὲ θέλουν· τί νὰ γίνη ;

Κι ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸν κυνηγὸ συλλογισμένο, δίχως νὰ δείχνῃ χαρὰ

ἢ διαταγμὸν στὰ λόγια του, ἐκτύπησε ἐλαφρὰ στὸν ὄμο του κι εἶπε χαμογελῶντας :

— Σὲ λίγες μεροῦλες — ἄκου ποὺ σοῦ λέω 'γώ! — θὰ τὶς χαροῦμε τὶς φαμίλιες μας.

Β'.

Ὁ ἥλιος ἀνάτειλε τώρα πίσω ἀπὸ τὸ βουνὸ τοῦ Ὁλενοῦ. Μαῦρος ἥλιος, ἄφωτος καὶ θλιμμένος, σὰν νὰ πενθῇ καὶ κείνος τοῦ Ἐπαναστατημένου Γένους τὴν ἀγωνία. Συννεφροσκεπασμένος ὁ οὐρανός, καταχνιασμένα τὰ οὐρανοθέμελα, ρίχνουν χρῶμα σκοτεινὸ καὶ παραπονεμένο στὴ γῆ καὶ τὴ θάλασσα, στὰ δένδρα τοῦ κάμπου καὶ στὸ κάστρο, στὴν πέτρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ Φίδαρη τὰ νερά, στὸ χορτάρι τῆς λαγκαδιᾶς καὶ τῆς ἀκρογιαλιᾶς τὸν ἄμμο. Ἡ Βαράσοβα μυροκόκκινη δεξιὰ· ὁ Ζυγὸς ἀντίκρου σπανὸς καὶ καψαλισμένος ἀπὸ τὸ φιδ* τοῦ χειμῶνα καὶ τὸ δαυλὶ τοῦ πορθητῆ· τ' Ἀντελικιώτικα βουνὰ δίπλα προσκυνημένα καὶ ἀντίπερα ὁ Μωριάς στέκουν συλλογισμένα κι ἀνήσυχια γιὰ τοῦ Ἀγῶνα τὸ τέλος. Κι ἀνάμεσα, στῆς θάλασσας τὸ χαλκόχρωμο πρόσωπο καὶ στὰ παχυσμένα στήθη τοῦ κάμπου, ἐδῶ τὰ καράβια τοῦ Γιουσούφ πασᾶ καὶ κεῖ τ' ἄρματα τῆς Ἀρβανιτιᾶς, φαίνονται ἔτοιμα νὰ σφίξουν στὰ σιδερένια στέρνα τους τὴν πόλι, ὥς που νὰ ξεψυχήσῃ.

Δώδεκα χιλιάδες τὴν πολεμοῦν. Νυκτοῦμερα τὰ κανόνια βροντοῦν καὶ τὰ ντουφέκια ἀστράφτουν καὶ λάμπουν τὰ σπαθιά καὶ οὐρλιάζουν τὰ πολεμοθρεμμένα στήθη μπροστὰ στὸ χάντακα. Οἱ μπόμπες νυκτοῦμερα κατεβαίνουν στὰ σπίτια, ἀναποδογυρίζουν τὶς στέγες, γκρεμίζουν τοὺς τοίχους, σκορποῦν στάκτη καὶ χόβολη. Τὰ βόλια σκαλίζουν τὸ χῶμα καὶ ρίχνουν κάτω τὰ κορμιά· τὰ γιαταγάνια ξεσκιίζουν τὰ τεῖχη, θρυμματίζουν τὶς πολεμίστρες καὶ βάφονται στὸ αἷμα καὶ στὸν πηλὸ. Μὰ ἡ πόλι χαλκώστερνη στέκει στὴ γῆ τῆς ἀδιάφορῃ στὴ λύσσα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τοῦ Χάρου τὶς σαῖτες. Καὶ σὰν δέσι* στοιχειωμένη, ποὺ κρατεῖ τοῦ ποτάμου τὸ ξεχειλίσμα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ πνίξῃ τὴ σπορὰ τοῦ κάμπου, λέει στὸ Μωριά νὰ καλλιεργήσῃ τῆς ἐλευθερίας τὰ πρωτόλουβα βλαστάρια. Μέσα τῆς ἔχει τὸ Μαυροκορδάτο καὶ τὸ Μάρκο Μπότσαρη· μέσα τῆς τὸ Γρίβα καὶ τοὺς Μωραῖτες ὅπλαρχηγούς. Ἡ τρόπαιο νίκης ἢ νεκροκρέββατο ἐδῶ! εἶπαν ὅλοι στὸ πρῶτο φανέρωμα τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ τὸ ἔκαμαν ὥς σήμερα. Τί θὰ γίνη αὐριο ποὺς τὸ ξέρει ;

Μὰ ὁ Γιάννης Γούναρης δὲν σκέπτεται γι' αὐτά. Δὲν τὸν μέλει τέσ-

σερα! Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ποὺ ἔδιωξε τὸν ὕπνο ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, ἀπὸ τοῦ κυνηγοῦ τῇ ψυχῇ δὲν ἔδιωξε τὴ λαχτάρα. Μὲ τὸ ντουφέκι στὴν ἀγκυλιά πλαγιασμένο, ζωσμένος τὰ μπαρουτόσκαγα, μὲ τὸ σακκούλι στὸν ὦμο, ἐβγήκε νὰ κυνηγήσῃ, γιὰ νὰ θρέψῃ τὸν ἀφέντη του. Γυρίζει στὰ ριζώματα τοῦ Ζυγοῦ, πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασκελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει σὲ ράχες, ροβολᾷ στὰ λακκώματα πάντα ἀνήσυχος. Τὰ κυνηγάρικα σκυλιά, ὁ Τζάθας καὶ ὁ Μπίθας, πολλές φορές ἐγαύγισαν, γιὰ νὰ κρᾶζουν τὴν προσοχή του. Πολλές φορές γοργοπόδης ὁ λαγὸς ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα· πολλές φορές ἡ ξυλόκοτα ἐφτεράκισε μπροστὰ στὴν κάννα του. Μὰ δὲν ἔχει νοῦ νὰ σηκώσῃ τὸ ντουφέκι. Πουλιὰ ἐδιάβηκαν κοπάδι ἀπὸ τὸ κεφάλι του· μὰ δὲν γυρίζει μάτι νὰ τὰ ἰδῇ. Ἡ ψυχὴ δὲν ἔχει ὄρεξι ν' ἀκολουθήσῃ τὸ σῶμά του. Ἀλαφρὴ πέτεται μακριά, στῆς Ἄρτας τὰ στενοσόκακα, στὰ στίτια τὰ κλειστά. Περνᾷ τὰ καφασωτὰ παράθυρα, τίς μανταλωμένες πόρτες καὶ πάσχει νᾶβρῃ τῇ φτωγῇ φαμίλια του, μπορεῖ νεκρῇ, ἴσως παγωμένη κάτω ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ δράκοντα.

— Ἄχ καὶ νὰ ἐτελείωνε! ἐψιθύρισε μὲ βαρὺ ἀναστεναγμό.

Ναί· νὰ ἐτελείωνε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα τὸ βάσανο! Νὰ ἔπαιρναν τὸ κάστρο οἱ ἐχθροί! Ὁ πασᾶς θὰ γυρίσῃ στὴν Ἠπειρο καὶ μαζὶ θὰ γυρίσῃ ὁ Γιάννης Γούναρης στὴ φαμίλια του. Ἡ καρδιὰ τοῦ ἄμοιρου γονιοῦ ἐπλημμύρισε ἀπὸ ἀναγάλλιασι σ' αὐτὴν τὴν σκέψι. Μιὰ στιγμή ἐπίστεψε πῶς ἦταν ἡ ὥρα τοῦ γυρισμοῦ. Ὁλόχαρος ὁ νοῦς του βλέπει ἓνα-ἓνα τοὺς τόπους, ποὺ θὰ ἐδιάβαινε. Τώρα τὴ σκοτεινὴ Κλεισούρα· τώρα τὰ γεφύρια τοῦ Ἀλάμπη· τώρα τὸ Βραχώρι*. Ὁ Ἀσπρος* στραγγισμένος τοὺς δίνει πόρο ν' ἀνεβοῦν στὸ Βάλτο. Τὸ Μακρυνόρος ἀφύλακτο τοὺς δέχεται στὰ ὄμορφα δάση του. Νά τιν ἡ Ἄρτα! Μὲ τὰ τζαμιά καὶ τὰ σαράγια, μὲ τὰ κονάκια* τῶν ἀγάδων καὶ τοὺς σταύλους τῶν μπέδων! Ἄχ, νὰ κι' ἡ γυναῖκα, τὰ παιδιὰ του ζωντανά! Γιὰ ἰδὲ πῶς τρέχουν νὰ κολλήσουν ἀπάνω του.

Μπάμ!... ἐβρόντηξε τὸ ντουφέκι του ξυπνῶντας τὴ λαχναδιά.

Ἐνα ζευγάρὶ ξυλόκοτες ἔπεσαν, μὲ ματωμένο στῆθος, σπασμένα τὰ φτερά, μὲ μάτια νυσταγμένα. Ἐτρεξε, τὰ ἐσήκωσε στὰ χέρια του, τὰ ψηλαφᾷ νὰ ἰδῇ τὸ πάχος τους. Κι ἐκεῖ, ποὺ σφαλοῦν τὰ μάτια στὸν αἰῶνιο ὕπνο καὶ τὰ ράμφη ἀνοίγουν, γιὰ νὰ ρουφήξουν στερνὸν ἄερα τὰ φλογισμένα σωθικά τους, τὰ ρίχνει στὸ σακκούλι του. Ἐπειτα χαρούμενος

τρέχει νά ζητήσῃ ἄλλο κυνήγι καὶ συλλογίζεται τὰ φιλέμματα, ποῦ θὰ πάρῃ τὸ βράδυ ἀπὸ τὸν ἀφέντη του.

Μὰ ἔκοψε τὸ δρόμο καὶ τὴ χαρά του. Καμπάνας κλαγγὴ ἐχύθηκε — γέμισε πέρα ὡς πέρα τὸν κάμπο. Ὁ Γούναρης ἀλαφιάσθηκε· ἐγύρισε ζερβόδεξα τὸ κεφάλι, ζητῶντας νὰ γνωρίσῃ ποῦθε ἐρχότανε. Πρώτῃ φορὰ τὴν ἄκουε. Ὁ κατακτητὴς ἀπὸ αἰῶνες τώρα ἀρνήθηκε στοὺς Χριστιανούς τῆς ἐκκλησιᾶς τῇ φωνῇ, νὰ μὴ θυμίζει στὸ ραγιά οὐράνια παρηγοριὰ κι ἐπίγεια βυζαντινὴ βασιλεία. Ἔσπασε τίς καμπάνες λιανὰ κομματῖα· ἐγκρέμισε τὰ καμπανοστάσια. "Ὅπου κι ἂν ἐγύρισε ὁ κυνηγός, σὲ χωριὰ καὶ πολιτείες, καμπάνα δὲν ἐγνώρισε· κλαγγὴ τῆς δὲν ἄκουσε. Μὰ τὸ σπέρμα τὸ προαιώνιο, τὸ χριστιανικόν, ποῦ ἐπέρασε στὴ σάρκα του ἀπὸ γενεὲς γενεῶν, ἐξαφνίστηκε τώρα στὸν ἦχο σὰν βαρυκοιμισμένος πολεμιστὴς στὴ σάλπιγγα. Τὸ σῶμά του ἀνατρίχιασε ἀναταράχτηκε ἢ καρδιά. "Α, ναί· τὴν ἐγνώρισε· εἶναι καμπάνα χριστιανικὴ κι ἔρχεται ἀπὸ τὴν πόλι μέσα.

Γ'.

"Αγρυπνοὶ τὴν πολεμοῦν ἐχθροὶ στεριὰ καὶ θάλασσα. Τῆς ἔκοψαν τὸ ψωμί, τὰ βόλια, τὴ μπαρούτη· τῆς ἔκοψαν τὴ βοήθεια. Μὰ ἐκείνη πολεμᾷ. Πολεμᾷ καὶ ζῇ ἐλεύθερη. "Ὅσοι νεκροί, θάπτονται βαθεῖα στὸ χῶμά της. "Ὅσοι ζωντανοί, χαίρονται στὰ καλά τοῦ ἥλιου καὶ γλεντοῦν. Σήμερα ἐλεύθερα, αὔριο νεκροί· τί πειράζει; Ἐσήκωσαν τὰ ἐθνικὰ λάβαρά τους στὸν ἀδούλωτον ἀέρα· ἐστύλωσαν τὰ θρησκευτικὰ τους σήμαντρα καὶ πανηγυρίζουν. Αὔριο γεννιέται ὁ Χριστός, λυτρωτὴς τοῦ κόσμου. Τῆς γῆς τοὺς λυτρωτὲς αὐτοί, τῶν ἱερῶν, τῶν τάφων, τῶν οἰκογενειακῶν βωμῶν, δοξολογοῦν τὸ μέγα βρέφος, ποῦ ἐδίδαξε νὰ περιφρονοῦν τὸ θάνατο τοῦ ἐνὸς γιὰ τὸ λυτρωμὸ τοῦ ὅλου.

Ὁ Γούναρης ἐχαμήλωσε τὸ ντουφέκι του, ἀκούμπησε στὴν κάννα τὸ χέρι καὶ κοιτάζει ἐκεῖ, κατὰ τὴν πόλι, ἀγγελόφερτος σὰν τὸ Μαῦσῃ, ποῦ ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ χωριὸ τῇ γῇ τῆς Ἐπαγγελίας. Καὶ ὅπως ὁ προφήτης ἐδρόσιζε τὴν ψυχὴ του στὰ τροφαντά* λιβάδια καὶ τ' ἀργυρὰ νερά κι ἔκτιζε καὶ κάστρα δυνατὰ γιὰ κατοικίᾳ τοῦ λαοῦ του, ὁ κυνηγὸς ἀπλώνει τὸ βλέμμα του ἀδούλωτο καὶ βλέπει ἐκστατικός. Δὲν ἀντικρύζει πιά τὴ στενὴ λουρίδα τοῦ Μεσολογγιοῦ. Βλέπει τὴν Ἑλληνικὴ γῇ πέρα - πέρα ἐλεύθερη, κάτω ἀπὸ ἓνα στέμμα καὶ μιὰ σημαία. Κι εἶναι

τὸ στέμμα ὁ δικέφαλος αἰτός! Κι εἶναι σημαία ἡ γαλανόλευκη. Ἐλευθερία ἐκεῖ, ἐλευθερία καὶ εἰρήνη. Οἱ γονεῖς χαίρονται τὰ παιδιὰ καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς γονεῖς. Τὰ νιάτα ζευγαρώνουν, κτίζουν θεμέλιο ἀκλόνητο τὰ γεράματα. Ὁ πατέρας κοιμᾶται ἡσυχος στὴν κλίνη του κι ὁ δουλευτὴς τρυγᾷ τοὺς καρπούς τῆς γῆς, δίχως τὸ φόβο τοῦ σπαχῆ* καὶ δίχως τοῦ δεκατιστῆ τὸ μέτρημα. Μαζί μὲ τὴ κλαγγὴ ἔχει ὁ κυνηγὸς γύρω του μυρτιᾶς καὶ λιβανοῦ μοσκοβολάδα καὶ τὴ ρουφᾷ λαίμαργος, σὺν ἡλιοψημένο φύλλο τῇ δροσιᾷ. Ἡ καρδιά του ἀνοίγεται στὸ μυστήριο. Πότε θ' ἀπολαύση καὶ κεῖνος τὴ ζωὴ, ποὺ χαρίζει ἡ ἐλευθερία στὰ τέκνα της ;

— "Αχ, πότε ; ... Ψιθυρίζει ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

Μὰ βλέπει ἀγνάντια του τὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν, μὲ τὰ κανόνια στημένα καὶ πυκνὴ καταχνιά πλακώνει τ' ὄνειρό του. Τὸ δένδρο τῆς ἐλευθερίας δὲν ἄνθισε ἀκόμη ἐκεῖ· ἐφυτεύθηκε, μὰ δὲν ἔκαμε καρπούς. Ὅφισ κακὸς παραμονεύει στὴ ρίζα, πριονίζει μὲ τὰ σκυλόδοντά του τὸν κορμὸ καὶ πρὶν μεστώσῃ, βούλεται νὰ τὸ μαράνῃ. Τὸ εἶπε ξάστερα ὁ Ἀλῆ ἀγᾶς. Αὐριο θὰ κάμῃ τὸ γιουρούσι ὁ ἐχθρός.

— "Αν τὸ ἤξεραν! ἐσυλλογίσθηκε.

Ναί, ἂν τὸ ἤξεραν, νὰ μὴν ἀφήσουν ἀφύλαχτο τὸ κάστρο. "Αν τὸ ἐγνώριζαν, νὰ μὴ πᾶν στίς ἐκκλησιὲς παρὰ στοὺς πύργους· νὰ μὴν πάρουν κερὰ στὸ χέρι παρ' ἀστόμωτα σπαθιά· νὰ μὴν ψάλουν τροπάρια στὸ Χριστὸ, μὰ τραγοῦδια τρανολάλητα στὸν Ἀρη, τὸν πατρογονικὸ θεό τους! Οἱ ἐκκλησιὲς εἶναι τῶν ἐλευθέρων ὁ σεπτὸς βωμός· τῶν δούλων εἶναι οἱ πύργοι καὶ οἱ στουρνάροπეტρες. "Αχ! νὰ τὸ ἤξεραν!

— Μὰ ποὺς νὰ τοὺς τὸ εἶπῃ ;

Ναί, ποὺς νὰ τοὺς τὸ εἶπῃ ; Μόνος αὐτὸς τὸ ξέρει κι οἱ Ἀρβανίτες. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τὴν αὐγὴ τὰ σπαθιά τους τροχοῦν καὶ τὰ κεμέρια* τινάζουν ἀνυπόμονοι γιὰ τὴν ὥρα τῆς ἐφόδου. Θέλουν νὰ χορτάσουν αἶμα καὶ λάφυρα. Καὶ κεῖνος· τί νὰ κάμῃ ἐκεῖνος ; Τὸ εἶναι του κρατεῖ ὁ τύραννος. Τῇ γυναῖκά του, τὴν ὁμορφὴ Τρισεύγενη· τὰ παιδιὰ του : τὸν Κώστα, τὸ Βασίλη, τὴ Λάμπω, τ' ἀγγελλοῦδια του. Ἐκεῖνα μόνο μὲ τὴ ζωὴ του ζοῦν καὶ κάτω ἀπὸ τὸν ἴσκιό του μεγαλώνουν· Πῶς νὰ τοὺς κόψῃ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἴσκιό ὁ πατέρας!

— "Ω, Χριστέ μου, βάλε τὸ χέρι σου!

Καὶ ἄθελα σφαλεῖ τὰ μάτια, γυρίζει τίς πλάτες στὴν πόλι καὶ φεύγει μακριά. Πηδᾷ χαντάκια καὶ τάφρους, δρασσελᾷ κορμόδενδρα, ἀνεβαίνει ράχες, κατεβαίνει λαγκαδιές, βουνὰ θέλει νὰ ρίξῃ πίσω του. Μὰ

ἡ κλαγγὴ ἀκολουθεῖ τὸ βῆμά του παντοῦ, ἀντιλαλεῖ στ' αὐτιά του, μέ-
σα στὰ σπλάχνα του βροντᾷ :

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἐρρίχθηκε σ' ἓνα λιθάρι ἀπελπισμένος. Ἐμπρὸς δὲν
ἔχει τὰ παιδιὰ καὶ τὴ γυναῖκά του... Εἰκόνα φόνου καὶ ὀλέθρου ἄλλη
ἀπλώνεται γυρὸ του. Τὸ Μεσολόγγι πατιέται τώρα καὶ κούρσε εἶται ἀπὸ
τοὺς Λιάπηδες*. Θρυμματίζονται οἱ πύργοι, καπνίζουν τὰ σπίτια, σέρ-
νονται εἰκονίσματα στὸν αἱματόβρεκτο πηλό. Ἀχούρια μπέηδων ἔγιναν
οἱ ἐκκλησιές· τὰ δισκοπότηρα κρασοπότηρα τῶν πασάδων· οἱ ποδιές
τῆς Ἀγίας Τράπεζας, ἀλόγων σαῖσματα*. τ' ἄμφια, στολίδια τῆς χα-
νούμισσας· ἡ μίτρα τοῦ Δεσπότη, ἀγάδων σκούφωμα καὶ τὰ Τετραβάγ-
γεια, σημάδια στὰ ντουφέκια τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λαχτάρα παντοῦ καὶ
θρῆνος· τρόμος καὶ χαμός! Κι ἡ Ἑλληνικὴ σημαία πεσμένη κάτω τοῦ
λέει, ἄφωνα, πὼς ἐκεῖνος εἶναι ἡ αἰτία τῆς τόσης καταστροφῆς! Ἐκεῖ-
νος, ποὺ ἐστάθηκε πατέρας μὰ ὄχι Χριστιανός.

— Γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... γκλάν — γκλάν!... ἀντιλαλεῖ
πάλι τὸ σήμαντρο στ' αὐτιά του.

Ὁ Γούναρης ἐπίστεψε πὼς ἦταν φωνὴ ἀνθρώπινη. Καὶ ἡ φωνὴ
τοῦ λέει πὼς εἶναι καιρὸς ἀκόμη, πὼς ἂν θέλῃ, μπορεῖ ὅλα τοῦ ἐχθροῦ
τὰ σχέδια νὰ χαλάσῃ.

— Ἀ, ναί· εἶπε μὲ ἀγωνία. Δὲν εἶμαι μόνο πατέρας. Ὁ Θεὸς ἔχει
φροντίδα στὰ παιδιὰ μου· ἐγὼ τὴν τύχη τοῦ Γένους μου.

Καὶ ἀκράτητος, σὰν ἀπὸ ἀνώτερη δύναμι σπρωγμένος, ὥρμησε
κάτω στὸ περιγιάλι, ποὺ ἐκαθρέπτιζε τῆς δύσεως τὰ πανώρια χρώματα.

Δ'.

Τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο βρίσκεται τώρα στὸ ποδάρι. Ἀπ' ἄκρη σ'
ἄκρη στὸν κάμπο ἡ ζωὴ αἶμα μυρίζεται κι ἀναβράζει. Ἐγνώρισαν θρα-
σίμι* τὰ κοράκια κι ἐτοιμάζουν τὰ ράμφη τους νὰ χυθοῦν. Ἀνδρες ντύ-
νονται βιαστικοί, ἄλογα σελοχαλινώνονται, φυσέκια καὶ στουρναρό-
πτερες μοιράζονται. Δοκιμάζεται ὁ ἀθέρας τοῦ σπαθιοῦ καὶ ἡ μύτη τοῦ
χαρμπιού* καὶ τοῦ ἀπελατικιοῦ* τὰ καρφιά, ἂν ἀνοίγουν κεφάλια μὲ
τὸ πρῶτο κτύπημα. Ὅσοι πιστοὶ γονατίζουν στὴν κάπα καὶ προσεύχον-
ται, μὲ τὸ μέτωπο στὴ γῆ. Ἄλλοι ὀρθοὶ καὶ σοβαροί, φαίνονται βυθι-
σμένοι στὸν ἄπειρο κόσμον τῶν ψυχῶν. Ἀν σκοτωθοῦν, θέλουν νὰ πε-

ράσουν τὸ τρίχινο γεφύρι, νὰ βροῦν τὰ πιλάφια τοῦ Παραδείσου. Ἄν ζήσουν νὰ γυρίσουν σπίτι τους φορτωμένοι στὰ λάφουρα. Οἱ δερβίσηδες*, τρέχουν ἐδῶ κι ἐκεῖ, φωνάζοντας τὴν προσευχὴ καὶ παρακινῶντας τοὺς πιστοὺς στὴ μάχη : « Ἕνας Θεὸς μέγας, ὁ Ἄλλάχ, καὶ Μωάμεθ, ὁ προφήτης αὐτοῦ! Θάνατος στοὺς ἀπίστους. Θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ ». Οἱ πασάδες καὶ μπέηδες τάζουν γρόσια καὶ φλωριά. Χίλια γρόσια σὲ κεῖνον, πὺ θὰ πρωτανεβῆ στοὺς κάστρο· δέκα φλωριά σὲ κεῖνους, πὺ θὰ πρωτοπεράσουν τὰ χαντάκια καὶ θὰ στήσουν σκαλωσιές. Ἄτι χρυσοχάλινο στὸν ἁγᾶ*, γιαταγάνι διαμαντοκόλλητο στὸ μπέη*, στὸ δερβίση* φοράδα χρυσοκάπουλη, κουμπούρια φλωροκαπνισμένα στοὺς σπαχῆδες*, στοὺς σημαιοφόρους τσαπράζια* κατάργυρα! Τῶν ἀπίστων τὰ πλούτη στὰ παλληκάρια· ἡ γῆ στὸν Ἄλλάχ!

Ἡ νύκτα βουβὴ παραστέκει ἀπάνω τους. Ἄστρο δὲ φαίνεται κανένα. Μπροστὰ μὲν μόλις ξεχωρίζει τὸ κάστρο. Ψηλώνει πίσω ὁ Ζυγὸς καὶ δίπλα στέκετ' ἡ Βαράσοβα. Δὲ γεννιέται ὁ Χριστὸς ἀπόψε λυτρωτής. Ὁ Χάρος γοργοτρέχει ἑτοιμος, μὲ τίς σαῖτες στὸ δοξάρι καὶ τὸ βρόχο στὸ χέρι του.

Ε'.

Ὁ Γούναρης ὁλόρθος μέσα στὴ σκηνή, ἔχει μαργωμένο τὸ σῶμα κι' ἄθυμη τὴν ψυχὴ. Ὁκτακόσιοι Ἀρβανίτες, διαλεκτοὶ ὅλοι, ὀρμητικοὶ σὰν δρόλαπας* ἐβγῆκαν μὲ τὸ σπαθὶ στὰ δόντια. Τώρα κοίτονται κρυμμένοι στίς βουρλιές δίπλα στὸ χάντακα, ὀργυιὲς μὲν μόλις μακριὰ ἀπὸ τὰ τεῖχη. Δὲν περιμένουν παρὰ τὸ σύνθημα· καὶ τότε θὰ τιναχθοῦν σαῖτόφιδες νὰ κολλήσουν ἀπάνω τους. Θὰ βροῦν τάχα ἐκεῖ τοὺς Χριστιανοὺς; Τὸν ἐπίστεψε ὁ γραμματικὸς; Κάτω στὸ περιγιάλι, πὺ ἐγύριζε, εἶδε ἄζαφνα ἕνα προιάρη. Ὁ γραμματικὸς τοῦ Μακρῆ ἐκατέβαινε ἀπὸ τ' Ἄντελικὸ στὸ Μεσολόγγι. Ἐβγαλε τὸ μαντήλι, νόημα τοῦ ἔκανε νὰ ζυγώσῃ, μὰ ἐκεῖνος ὅλο καὶ κατέβαινε. Δὲν ἤθελε νὰ πιστέψῃ πὺς ἐφρόντιζε γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας. Καὶ σὰν ἔκαμε τὸ σταυρὸ του, κι ἐξεμυστηρεύθηκε, ἐκεῖνος ἐφυγε χωρὶς οὔτε « γειά σου » νὰ τοῦ εἰπῇ. Καὶ εἶχε δίκιο· τὸ ἐγνώριζε πὺς εἶχε δίκιο. Μὲ τί χεῖλη νὰ χαιρετίσῃ ὁ πολεστής ὁμόφυλο, πὺ βρίσκεται τέτοιες μέρες στὸ ἀσκέρι τοῦ ἐχθροῦ; Μὲ τί καρδιὰ νὰ πιστέψῃ σὲ ἄνθρωπο, πὺ στρώνει ἀκόμη τὴν τάβλα τοῦ πασᾶ, ἐκείνου πὺ ἐρχεται νὰ πνίξῃ τὴν πατρίδα στὸ αἷμα καὶ στὴ σκλαβιά;

—'Αλοίμονο ἂν δὲ μὲ ἐπίστεψε!... ἀλοίμονο!... ἐψιθύρισε ταπεινὸς καὶ δακρυσμένος.

"Αἷαφνα ὁ πατέρας ξύπνησε μεγαλοδύναμος καὶ ἐστέρφεψε πάραυτα τὶς βρῦσες τῶν ματιῶν του. Καλύτερα νὰ μὴν ἐπίστεψε· καλύτερα νὰ μείνουν ξένοιαστοὶ οἱ "Ελληνες. Χάνονται ἐκεῖνοι, ναί, μὰ ζοῦνε τὰ νὰ παιδιὰ του. Τὰ παιδιὰ κι ἡ γυναῖκά του. Τί ἔπαθε καὶ δὲν τὸ ἐσυλλογίσθηκε πρὶν. Ποιὸς δαίμονας τοῦ ἐσήκωσε τὰ μυαλά! Μήπως ἂν βροῦν ἀντίστασι οἱ Ἀρβανίτες, δὲν θὰ ὑποψιασθοῦν πρῶτα ἐκεῖνον; Καὶ τότε; "Ωχ, ἀλοίμονο! Καλύτερα ποῦ δὲν τὸ πίστεψαν.

ΣΤ'.

Γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!... γκλάν - γκλάν!...

Ἡ κλαγγὴ ἀντήχησε πάλι κι ἀπλώθηκε στὴ μαύρη νύχτα. Οἱ ἐκκλησιᾶς ἀνοῖξαν τὶς πόρτες τοὺς τρέχουν τώρα νὰ λειτουργηθοῦν οἱ πιλοστοί. Μὰ ὁ ἐχθρὸς παραμονεύει. Σφύριγμα δυνατὸ ἀκούσθηκε. Καὶ σύγκαιρα τρανὸς ἀλαλαγμὸς καὶ κανονιοβολὴ ἐτάραξαν τὴ γῆ κι ἐφώτισαν τὰ πάντα. Οἱ ἐχθροὶ ἐχύθηκαν στὰ τεῖχη. Ὁ Γούναρης ἐτινάχθηκ' ἔξω διβουλος. Τί ἤθελε νὰ γίνη κι αὐτὸς δὲν ἤξερε. Ἦθελε καὶ τὰ δύο! δὲν ἤθελε κανένα. Μὰ σύγκαιρα πύρινος ὄφιν ἐφάνηκε στὰ τεῖχη καὶ ντουφέκια ἐβρόντησαν. Τὰ βόλια ἔπεσαν χαλάζι.

—Δόξα σοι ὁ Θεός! ἐστέναξε ὁ κυνηγὸς κἀνοντας τὸ σταυρὸ του.

Κι ἔπεσε στὰ γόνατα. Ὁ λόγος του ἐπιστεύθηκε. Τώρα πικρὸ μολύβι θερίζει τὴν Ἀρβανιτιά. Τ' ἄλογα τῶν Σπαχήδων* πέφτουν νεκρὰ στὸ χῶμα, πρὶν φέρουν τοὺς καβαλλάρους στὴ μάχη. Οἱ σημαιοφόροι, μόλις προφθάσουν νὰ μπήξουν τὶς σημαῖες στοὺς πύργους καὶ γκρεμίζουνται μαζί, στὰ θολὰ νερὰ τοῦ χάντακα. Πηδοῦν ἀδιάκοπα στὸ κάστρο οἱ ἐχθροί. Μὰ τρέχουν καὶ τοὺς πετσοκόβουν οἱ "Ελληνες. Δὲν ἔχουν μόνον ντουφέκι καὶ σπαθί. Ἐχουν ἀξίνες καὶ τσαπιά, τσεκούρια καὶ στυλιάρια, κεραμίδια καὶ πέτρες. Ὅ,τι βρεθῇ στὰ χέρια τοὺς γίνεται σιδερόξυλο. Δὲν εἶναι μόνον πολεμοθρεμμένοι ἄνδρες, μὰ καὶ παιδιὰ καὶ γυναῖκες, ἂν θρειωμένες τώρα μὲ τὴν προγενικὴ ὀργή. Βάφονται μὲ τὸ αἷμά τους, βλέπουν σκοτωμένους συγγενεῖς ἄνδρες καὶ παιδιὰ τους, ἀδελφοὺς καὶ πατέρες, φωτιά καὶ σίδερο γυρὸ τους. Μὰ δὲ λιποψυχοῦν.

Ὁ Γούναρης στέκει βουβὸς κι ἀφανισμένος. Τρέμει τὸ πείσμα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴ δύναμι. Ὡς πότε θὰ βαστήξουν; Τ' ἀδύνατα ἐκεῖνα τεί-

χη, οί χωματένιοι σωροί πῶς θὰ κρατήσουν τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ποὺ ὅλο δυναμώνει καὶ βροντομαχᾷ ἐπάνω τους!

Ἄξαφνα κάτω ἀπὸ τὴν ἀχνὴ λάμψι τῆς αὐγῆς βλέπει τοὺς σπαχῆδες νὰ σκορποῦν πίσω, σὰν καβαλλάροι σατανᾶδες. Ἐγύρισε ἀριστερὰ τὸ ἴδιο. Στὴ Μεγάλῃ Τάπια* καὶ σ' ὅλο τὸ προτείχισμα κυματίζει ἡ Ἑλληνικὴ σημαία καὶ χαιρετίζει τοῦ ἥλιου τὴν ἀνατολή. Καὶ δῶθε, πέρ' ἀπ' τὸ χάντακα, οἱ Ἕλληνες μὲ γυμνὰ σπαθιά κι αἱματοβαμμένη φουστάνελλα κυνηγοῦν στὶς σκηνές ἀνάμεσα τοὺς ἐχθρούς. Πιστόλες βροντοῦν, λάμπουν σπαθιά, κεφάλια κυλοῦν στὰ χώματα, κορμιὰ κοίτονται, « ράϊ » ἀντηχοῦν κι ἀλαλαγμοὶ καὶ σφυρίγματα! Κι ἀνάμεσα στὴν ἄγρια βοὴ ἀκούεται ἡ κλαγγὴ σὰν φωνὴ οὐρανόσταλτη:

— Γκλάν - γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!... Γκλάν-γκλάν!...

Ὁ Γούναρης ἔκανε τὸ σταυρό του.

« Παλιὲς Ἀγάπες »

Ἀνδρέας Καρκαβίτσας

Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΑΡΙΟΦΙΛΙ

1. Ἐγέρασα, μωρὲ παιδιά. Πενήντα χρόνια κλέφτης,
τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα, καὶ τὼρ' ἀποσταμένος
θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Ἐστέρεψ' ἡ καρδιά μου.
Βρῦσι τὸ αἷμα τό 'χυσα, σταλαματιὰ δὲ μένει.
5. Θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ. Κόφτε κλαρὶ ἀπ' τὸ λόγγο,
νὰ 'ναι χλωρὸ καὶ δροσερὸ νὰ 'ναι ἀνθούς γεμᾶτο
καὶ στρῶσε τὸ κρεββάτι μου καὶ βάλτε με νὰ πέσω.
Ποιὸς ξέρει ἀπὸ τὸ μνημά μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ!
Κι ἂν ξεφυτρώσῃ πλάτανος, στὸν ἴσκιο του ἀποκάτω
10. θὰ 'ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τ' ἄρματα νὰ κρεμᾶνε,
νὰ τραγουδοῦν τὰ νιᾶτά μου καὶ τὴν παλληκαριά μου.
Κι' ἂν κυπαρίσσι ὕμορφο καὶ μαυροφορεμένο,
θὰ 'ρχωνται τὰ κλεφτόπουλα, τὰ μῆλά του νὰ παίρνουν,
νὰ πλένουν τίς λαβωματιές, τὸν Δῆμο νὰ σχωρᾶνε.
15. Ἐφαγ' ἡ φλόγα τ' ἄρματα, οἱ χρόνοι τὴν ἀντρεία μου.
Ἦρθε κι ἐμένα ἡ ὥρα μου. Παιδιά μου, μὴ μὲ κλάψτε.
Τ' ἀντρειωμένου ὁ θάνατος δίνει ζωὴ στὴ νιότη.

- Σταθῆτ' ἐδῶ τριγῦρό μου, σταθῆτ' ἐδῶ σιμά μου,
τὰ μάτια νὰ μοῦ κλείσετε, νὰ πάρετε τὴν εὐχή μου.
20. Κι ἐν' ἀπὸ σᾶς τὸ νιώτερο, ἄς ἀνεβῇ τὴ ράχι,
ἄς πάρῃ τὸ ντουφέκι μου, τ' ἄξιό μου καριοφίλι*,
κι' ἄς μοῦ τὸ ρίξῃ τρεῖς φορές καὶ τρεῖς φορές ἄς σκούξῃ :
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»
25. Θ' ἀναστενάξ' ἡ λαγκαδιά, θὲ νὰ βογγήξ' ὁ βράχος.
Θὰ βαργωμήσουν* τὰ στοιχειά, οἱ βρύσες θὰ θολώσουν
καὶ τ' ἀγέρακι τοῦ βουνοῦ, ὅπου περνᾷ δροσᾶτο,
θὰ ξεψυχήσῃ, θὰ σβηστῇ, θὰ ρίξῃ τὰ φτερά του,
γιὰ νὰ μὴν πάρῃ τὴ βοή ἄθελα καὶ τὴ φέρῃ
30. καὶ τήνε μάθῃ ὁ Ὀλυμπος καὶ τὴν ἀκούσῃ ὁ Πίνδος
καὶ λειώσουν τὰ χιόνια του καὶ ξεραθοῦν οἱ λόγγοι.
Τρέχα, παιδί μου, γρήγορα, τρέχα ψηλά στὴ ράχι
καὶ ρίξε τὸ ντουφέκι μου. Στὸν ὕπνο μου ἐπάνω
θέλω γιὰ ὕστερη φορὰ ν' ἀκούσω τὴ βοή του.
35. Ἔτρεξε τὸ κλεφτόπουλο, σὰ νὰ 'τανε ζαρκάδι,
ψηλά στὴ ράχι τοῦ βουνοῦ καὶ τρεῖς φορές φωνάζει:
«Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!»
40. Κι ἐκεῖ π' ἀντιβοοῦσαν οἱ βράχοι, τὰ λαγκαδία
ρίχνει τὴν πρώτη ντουφεκιὰ κι ἔπειτα δευτερώνει
σπὴν, τρίτῃ καὶ τὴν ὕστερη τ' ἄξιό τὸ καριοφίλι
βροντᾷ, μουγκρίζει σὰ θεριό, τὰ σωθικά του ἀνοίγει,
φεύγει ἀπ' τὰ χέρια σέρνεται στὸ χῶμα λαβωμένο,
πέφτει ἀπ' τοῦ βράχου τὸ γκρεμνὸ, χάνεται, πάει, πάει...
45. Ἄκουσ' ὁ Δῆμος τὴ βοή μέσ' στὸ βαθὺ τὸν ὕπνο·
τ' ἀχνό του χεῖλι ἐγέλασε, ἐσταύρωσε τὰ χέρια...
Ὁ γέρο - Δῆμος πέθανε, ὁ γέρο - Δῆμος πάει!...
Τ' ἀντρειωμένου ἡ ψυχὴ, τοῦ φοβεροῦ τοῦ Κλέφτη,
μὲ τὴ βοή τοῦ ντουφεκιοῦ στὰ σύγνεφ' ἀπαντιέται,
ἀδελφικὰ ἀγκαλιάζονται, χάνονται, σβῶνται, πᾶνε...

Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΜΙΛΕΙ ΣΤΑ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΑ

‘Ο Κολοκοτρώνης είχε φθάσει με τὸ στρατό του στὴ Ζαράκοβα* μεσημέρι. “Αμα φάγανε, πῆρε τοὺς ἀξιωματικούς του καὶ πῆγαν στὰ Τρίκορφα — μισὴ ὥρα ἀπὸ τὴν Τρίπολι καὶ ἀγνάντια* της. Τοὺς ἐδειξε μιὰ γραμμὴ, σκεπασμένη, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ τὴ βλέπουν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν πολιτσία:

—Νά, ἐδῶ θὰ πᾶτε νὰ φέρετε τὰ παλληκάρια σας, νὰ φτιάξετε ταμπούρια*.

Ἐφεραν τὸ στρατό· ἄρχισαν τὸ ἔργο με ζῆλο μεγάλο.

‘Ο Κολοκοτρώνης φώναξε ὕστερα τὸν ὑπασπιστὴ τοῦ:

—Ἐλα κοντά μου.

Τὸν ἀνέβασε ἀπὸ κρυφά, χωστὰ μονοπάτια, νὰ μὴν τοὺς βλέπουν οἱ Τοῦρκοι, στὸ ψηλὸ βουνὸ τῆς Σιλήμνας,* τὸν ἔκρυψε σ’ ἓνα φυσικὸ παρατηρητήριον, τοῦ ὅπως τὰ κιάλια του.

—Κοίτα!

Ἡ Τρίπολι κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τους. Γυάλιζαν τὰ σκουριά τῶν μιναρédων* στὸν ἥλιο. Καὶ τὸ κάστρο της με τίς τόσες πόρτες, τὴ μεγάλη τάπια*, τὰ σπίτια μέσα, τὰ περιβόλια γῦρο, ἔμοιαζε ψεύτικο παιγνίδάκι.

—Ἐδῶ θὰ κάτσης, τοῦ εἶπε, νὰ τηρᾷς, ὥσπου νὰ νυχτώσῃ.

Καὶ ἂν ἰδῇς τοὺς Τούρκους νὰ κουνιῶνται κατὰ δῶ, ἀστραπὴ θὰ χυθῇς κάτου, νὰ μᾶς δώσης χαμπέρι*.

Τὸ ἔργο κάτου προχωροῦσε. Ἐπιστατοῦσε ὁ ἴδιος. Οἱ Λαγκαδιανοί, τὸ σῶμα τῶν Δεληγιανναίων με τὸ Θανάση Κίντζο, ἔκτιζαν τὰ ταμπούρια* τους μ’ ἀληθινὴ μαστοριά.

‘Ο Κολοκοτρώνης τοὺς پاينεσε.

—Εἴμαστε χτίστες οἱ περισσότεροι, τοῦ εἶπανε γελῶντας· οἱ ἄλλοι δὲ νογᾶνε*.

Εἶχανε τ’ ἄρματα πυραμίδες καὶ πῆγαιναν καὶ ἐρχόντουσαν καὶ κουβαλοῦσαν πέτρες. Ἐμοιαζαν μερμηγκιά.

‘Ο ἥλιος ἔγερνε. Τὸ ἔργο εἶχε τελειώσει. ‘Ο ἀρχηγὸς φώναξε:

—Σύναξι!

Τὰ παλληκάρια πῆραν τ’ ἄρματά τους, μπῆκαν στὴν ἀράδα. ‘Ο ἀρχηγὸς τώρα θέλει νὰ τοὺς ἐτοιμάσῃ, νὰ τοὺς φιλοτιμήσῃ, ν’ ἀντικρύ-

σουν αύριο τή φωλιά τήν ἴδια τοῦ ἐχθροῦ κι ὅλες τίς προσπάθειες, πού θά 'κανε ἀπό δῶ καί πέρα νά σπάσῃ τή στενόχωρη ζώνη, πού θά τόν κουλούριαζε. Ἀνέβηκε σέ μιὰ πέτρα, νά τόν βλέπουν ὅλοι:

—Θά σᾶς πῶ, ἄρχισε μέ τήν βροντερή φωνή του, ἕνα παραμῦθι. Τό παραμῦθι τοῦ φιδιοῦ μέ τόν κάβουρα.

—Ὁ κάβουρας καί τὸ φίδι ἔκαμαν φιλία καί κουμπάρια κι ἀποφασισαν νά πεθάνουν μαζί κι ἔτρεχαν τὰ δυό παντοῦ. Μιά μέρα νυχτώσανε μακριά ἀπὸ τήν τρύπα τοῦ κάβουρα καί κοντὰ στήν τρύπα τοῦ φιδιοῦ. Τὸ φίδι δέχτηκε τόν κάβουρα στήν τρύπα του, τόν προτίμησε σάν κουμπάρο καί τοῦ εἶπε νά μπῇ μέσα πρῶτος αὐτός. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ κάβουρας δὲ χῶραγε, σ'ἄρλισε* μέ τὰ πόδια του τήν τρύπα καί χῶρεσε.

Ἀφοῦ μπῆκαν μέσα καί τὰ δυό, τὸ φίδι ἀμέσως ἐκουλουριάστηκε κι ἄφησε στή μέση τῆς κουλούρας τόπο, πού μπῆκε ὁ κάβουρας νά κοιμηθῇ. Τῇ νύχτα τὸ φίδι ἔσφιγγε τόν κάβουρα νά τόν ξελεπιάσῃ ὁ κάβουρας φώναζε: «Κουμπάρε, μὴ μέ σφίγγῃς, πεθαίνω!» Τὸ φίδι τοῦ ἀποκρίνεται: «Ὁνειρο βλέπω» κι ὅλο τόν ἔσφιγγε. Ἄμα εἶδε ὁ κάβουρας πὼς χάνεται, τοῦ λέει: «Κουμπάρε, ζύγωσε κοντὰ τ' αὐτί σου, γιὰ νά σοῦ πῶ ἕνα μυστικό νά εὐτυχήσῃς». Τὸ φίδι ζύγωσε τὸ αὐτί του κοντὰ στὸ στόμα τοῦ κάβουρα· αὐτὸς τσακώνει μέ τὴ δαγκούνα* του τὸ φίδι στὸ λαιμό, τὸ σφίγγει, τὸ κρατεῖ πολλή ὥρα. Τὸ φίδι στρίβεται, ξαναστρίβεται, πάει ψόφησε. Τότε ὁ κάβουρας τὸ πῆρε τραβῶντάς το τὴ νύχτα ὕψω ἀπὸ τήν τρύπα του καί ἦταν ξαπλωμένο ἴσια σὰ ραβδί.

Τὴν αὐγὴ, ὅπου εἶδε τὸ φίδι ὁ κάβουρας τοῦ εἶπε: «Ἄν ἦσουν καί τῇ νύχτα ἔτσι ἴσιος, μαῦρε κουμπάρε, οὔτε θά πέθαινες, οὔτε ὀνειράτα θά 'βλεπες». Ἔτσι καί οἱ Τοῦρκοι, ἂν περπάταγαν ἴσια, δὲν θά τοὺς εἶχαμε τώρα ἔτσι, στὸν ὁβρορό*. Μὰ καλὰ τοὺς ἔχουμε, δὲν ἡσύχαζαν, ὅλο κακὰ μᾶς ἔκαναν.

Τὰ παλληκάρια τὸν ἀκούγαν μαγεμένα.

—Καί μιὰ πού τό 'φερε ὁ λόγος στὸ φίδι καί τόν κάβουρα, ὅλοι ξέ-
ρουμε πὼς πιάνουν τοὺς καβούρους οἱ χωριάτες. Παίρνουν μιὰ ραφίνα*
ἀπὸ σίκαλι, τὴ χώνουν στήν τρύπα, τὴν κουνᾶνε μέσα — ἔξω, κάνουν μέ
τὸ στόμα τους « χχί », ὅπως κάνει τὸ φίδι, ὁ κάβουρας τὴν περνάει γιὰ
φίδι, τὴ δαγκώνει σφιχτά· ἔπειτα τραβᾶνε τὴ ραφίνα, ἔρχεται μαζί ὁ
ξω καί τὸν πιάνουν. Ὅλα τοῦτα θά τοὺς φτιάξουμε, βρε Ἕλληνες, ὡς
νά τοὺς τραβήξουμε ἀπὸ τὰ γιδόμαντρά τους ὕψω καί νά τοὺς πιάσουμε.

Θέλει τώρα να ξεριζώση απ' την ψυχή τους και το τελευταίο άχνάρι φόβου, να τους άτσαλώση.

—Γιατί; τους ρωτάει. Γιατί δέ θα τους τὰ κάμουμε; Και τί είναι αυτοί; Έδω πιάνουν λιοντάρια οί κυνηγοί με τὰ χέρια τους. Ό τρόπος, όπου πιάνουν τὰ λιοντάρια και δέν τὰ φοβούνται είναι ή συνήθεια. Γιατί και τὸ λιοντάρι εἶν' ένα μεγάλο και κακὸ σκυλί· κι ἐπειδὴ δέν τὸ βλέπουν οί άνθρωποι ὁλοένα, κι άκουστά μονάχα ἔχουν τὴν άγριάδα και τὴν κακία του, τρέμουν, ἅμα τὸ ἰδοῦν πρώτη φορά. Οί κυνηγοί ὅμως φορᾶνε σκληρὰ πετσά, τυλιγόνται με πολὺ καννάβι κι ἔτσι πηγαίνουν κοντὰ στὸ λιοντάρι κι ἅμα κάνει ν' άνοίξη τὸ στόμα του, χώνουν τὸ χέρι τους μέσα, πὺ εἶναι κι αὐτὸ με καννάβι τυλιγμένο, και τοῦ λιονταριοῦ τὰ δόντια κολλᾶνε στὸ στουππί. Κάνει νὰ ξεκολλήσῃ· μὰ ὁ κυνηγὸς τὸ δένει, τοῦ περνάει στὸ λαιμὸ χαλκᾶ μ' αλυσίδα κι ἔτσι τὸ ἀφήνει δεμένο σὲ κανένα δένδρο μέρες πολλές, ὅσο πὺ πεινάει, και πάει και τοῦ δίνει λίγη τροφή, και πάλι τὸ ἴδιο και τὸ ἴδιο· ὡς πὺ τὸ λιοντάρι θαρρεῦει, ἀρνιᾶει νὰ τὸν δέχεται ἀπὸ μακριά, γιατί περιμένει ἀπ' αὐτὸν τροφή.

Έτσι κι αὐτοί οί Τούρκοι, πὺ τους ἔχουμε κλεισμένους στὴ μάντρα. Τώρα τους βλέπετε, δέν ἐπείνασαν ἀκόμη, βγαίνουν ὀξω, ἐδῶ κι ἐκεῖ παίρνουν τροφή, ἐμεῖς ἀπὸ κοντὰ, ὡς νὰ κολλήσουν τὰ δόντια τους στὸ στουππί, ἀπὲ* τους περνοῦμε τὸ χαλκᾶ, ἐβγάζομεν τὸν ἐδικὸ μας και τους τὸν φοροῦμε. Μὴν τους φοβᾶστε! Άνθρωποι εἶναι κι αὐτοί. Εἶχαν τ' ἄρματα, τώρα τὰ ἔχουμε κι ἐμεῖς· ἐπάνω μας δέν ἔρχονται, γιατί τους σκοτώνουμε· ἀπὸ λίγο σὲ λίγο θὰ μερέψουν κι αὐτοί.

Τὰ παλληκάρια τὸν κοιτᾶνε στὰ μάτια, σφίγγουν τ' ἄρματά τους. Όχι, δέν φοβούνται. Έχουν πεποιθήσι στὸ Γέρο.

Ένα Λαγκαδιωτάκι μάλιστα, με μάτια μπιρμπιλᾶ*, ἔξυπνο σὰ ζαγάρι*, πιστεύει, πὺς ἔχει νοιώσει τόσο καλὰ τὸν ἀρχηγό, πὺ φωνάζει ἄξαφνα με μιὰ φιλή, ἀστεία φωνή:

—Άς εἶν' καλὰ ὁ καπετάν ψωμάς. Ἡ πεῖνα δηλαδή, πὺ θὰ θερίσῃ τὸν πολιορκούμενο, στρατηγὸς ἀνεπάντεχος*, πὺ θὰ πολεμήσῃ κι αὐτὸς γιὰ τους Έλληνες.

Δυνατὰ κι ασώπαστα γέλια συνεπαίρνουν τὶς γραμμές. Γελάει ὁ Κολοκοτρώνης κι ὁ εὐθυμος λόγος περνάει σ' ὅλα τὰ ἑλληνικὰ στρατόπεδα, παντοῦ, ὅπου πολιορκία Τούρκων.

Τὰ παλληκάρια σκορπίζουν στὰ ταμπουρία* τους. Έχει νυχτώσει. Ἀνάβουνε φωτιές. Ἀπειρα λουλούδια, ὅλο φλόγες, χορεύουν στὴν

πλαγιά. Ἰσχυιοι μαῦροι, στὰ καταρράχια* τὰ καρπούλια* φυλάνε μὲ τὸν κόκκορα* σηκωμένο, μέτωπο στὴν Τρίπολι.

«Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ»

Σπ. Μελάς

ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Μὲ γέλασεν ἡ χαραυγή, τᾶστρι καὶ τὸ φεγγάρι,
καὶ βγήκα νύχτα στὰ βουνά, ψηλά στὰ κορφοβούνια.
Ἀκῶ τὸν ἄνεμο καὶ ἡχῶ, μὲ τὰ βουνά μαλώνει.
—Νέσεῖς βουνά, ψηλά βουνά, καὶ σεῖς κοντοραχοῦλες,
τί ἔχετε ποὺ μαλώνετε, τί ἔχετε ποὺ χτρευῶστε;
Μὴ σᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια;
—Δὲ μᾶς βαραίνουν τὰ νερά καὶ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
παρ' μᾶς βαραίν' ἡ Κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι.

Δημοτικὸν

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΣΤΟ 21

Ὅταν ἐξεργάγη ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 21, ὁ «Μουτσελίμης*» τῆς Θεσσαλονίκης Γιουσούφμπεης τὰ χρειάστηκε. Εἶχε πολλὰ ἀκούσει περὶ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἔμαθεν ἀπὸ γράμματα τῆς «Πόρτας*» τὰς συν-ενοήσεις τῶν ἀρχιερέων καὶ προκρίτων τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης μὲ τοὺς Φιλικούς καί, προβλέπων ἐπέκτασιν τῆς Ἐπαναστάσεως τῶν Ρωμηῶν καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς δικαιοδοσίας του, ἀπεφάσισε νὰ λάβῃ αὐστηρὰ μέτρα.

Ἀντέγραψε τὸν Καϊμακάμην* τῆς Τριπολιτσᾶς. Ἀπεφάσισε νὰ βάλῃ στὸ χέρι τοὺς θρησκευτικούς καὶ πολιτικούς ἄρχοντας τῆς Θεσσαλονίκης, τῶν περιφερειῶν τῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τοὺς ἐκάλεσεν εἰς τὸ πασσαλῆκι του*, γιὰ νὰ μάθῃ τὰς διαθέσεις τῶν ἐναντι τοῦ κινήματος τοῦ Μωριᾶ καὶ τῆς Ρούμελης καὶ νὰ ζητήσῃ ὁμήρους, κατὰ τὸ τουρκικὸν ἔθιμον, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς τουρκικῆς ἐξουσίας.

Ἀλλ' οἱ προσεστώτες, ὅπως καὶ οἱ συνάδελφοί των τῆς Ἀχαΐας, τὰ μυρίστηκαν καὶ δὲν ἐπῆγαν εἰς τὸ πασσαλῆκι τοῦ Γιουσούφμπεη.

Αὐτοὶ ὅμως ἔστειλαν εἰς τὸν Μουτεσελίμην ἀπεσταλμένους των, γὰρ νὰ τὸν βεβαιώσουν ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς περιφερείας του ἦσαν πιστοὶ εἰς τὴν Πόρταν καὶ τὸ Δοβλέτι* καὶ συνεπῶς δὲν ἔπρεπεν ν' ἀνησυχῇ καθόλου.

Ἡ ἀποστολὴ αὐτὴ δευτερευόντων προσώπων ἐνίσχυσε περισσότερον τὰς ὑποψίας τοῦ Γιουσούφμπεη. Κακεντρεχῆς καὶ αἰμοβόρος, ὅπως ἦτο, ἐξέσπασεν ἐναντίον τῶν ἀπεσταλμένων τῶν προκρίτων, ἐκακοποίησε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκράτησεν ὡς ὁμήρους, γὰρ κάθε ἐνδεχόμενον.

Δὲν ἐσταμάτησεν ὅμως ἐκεῖ. Τὸν ἀνησυχοῦσαν πολὺ τὸ Ἅγιο Ὅρος καὶ ὁ Πολύγυρος. Εἰς τὸ πρῶτον ἐγνώριζεν ὅτι εἶχε καταφύγει ὁ δαϊμόνιος Σερραῖος Μανώλης Παπᾶς, ἐνθουσιώδης ὁπαδὸς καὶ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ὁπαδοὺς καὶ εἶχε γίνεαι πολὺ ἐπικίνδυνος στὴν τουρκικὴ ἐξουσία. Εἰς τὸν Πολύγυρον ἐπίσης, κατὰ τὰς πληροφορίας τῶν χαφιέδων* του, ἡ κατάστασις ἦτο ἀνῆσυχος καὶ ἐγκυμονοῦσεν αἰφνιδιασμούς. Ὅλα τὰ Χάσιχα* χωριὰ προετοιμαζαν ταραχὰς καὶ ἔπρεπε, μὲ κάθε τρόπο, νὰ προλάβῃ τὰ γεγονότα.

Ὁ Γιουσούφμπεης ἐνόμισεν ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ χάσῃ καιρὸν. Καὶ πράγματι ἔστειλε ἰσχυρὸ ἀ σ κ έ ρ ι* πρὸς τὸν ἱσθμὸν τοῦ Ἁγίου Ὁρους μὲ αὐστηρὰς διαταγὰς νὰ ὑποβάλλῃ εἰς βασανιστήρια τοὺς κατοίκους. Διέταξεν ὅμως νὰ μὴ προχωρήσῃ ὁ τουρκικὸς στρατὸς εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὰ ὁποῖα δυνάμει ἀρχαίων προνομίων, ἦσαν ἀπαραβίαστα καὶ δὲμποροῦσαν νὰ τὰ πατήσουν ὕθωμανικὰ στρατεύματα.

Πρὸς τὸν Πολύγυρον ἔστειλε τὸν σερασκέρην* Τσιρίμπασην μὲ 500 ἄνδρας. Διέταξε δὲ ταυτοχρόνως τὸν Χασὰν ἀγᾶν, ταμίαν τοῦ Ἰσούφ πασᾶ τῶν Σερρών, νὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς ἄλλους τόσους ἄνδρας καὶ νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τοῦ Πολυγύρου, συνεργαζόμενος μὲ τὸν Τσιρίμπασην. Καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ἀρχηγοὺς διέταξε νὰ συλλάβουν τοὺς προεστούς τοῦ Πολυγύρου, ν' ἀφοπλίσουν τοὺς κατοίκους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν μὲ τὰ στρατεύματά των εἰς τὴν καμὸπολιν.

Οἱ πρόκριτοι τοῦ Πολυγύρου ἐπληροφορήθησαν ἐγκαίρως τὴν ἐπιδρομὴν τῶν σερασκέρηδων τοῦ Γιουσούφμπεη. Ἐδωκαν τὰς ἀναγκαιὰς ὁδηγίας εἰς τοὺς ἄλλους κατοίκους καὶ ἐπῆραν τὰ βουνά.

Ἄλλ' ἡ φωτιὰ ἄναψε μέσα στὸν Πολύγυρο πολλὰς ὥρας, προτοῦ

φθάση ὁ στρατός. Τὸ βράδυ τῆς 16ης Μαΐου Τοῦρκοι στρατιῶται τοῦ διοικητηρίου τῆς κωμοπόλεως, περιφερόμενοι εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Πολυγύρου, ὕβριζαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπυροβόλησαν ἐναντίον μιᾶς ὁμάδος νέων, τοὺς ὁποίους συνήντησαν κοντὰ στὸ σεράϊ*.

Ἐδημιουργήθη πρὸς στιγμὴν πανικός εἰς τὴν κωμόπολιν. Τότε οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου ἐβεβιαώθησαν ὅτι ἦσαν μελλοθάνατοι. Καὶ ἀντὶ νὰ περιμένουν ἀπαθεῖς καὶ ὑποτακτικοὶ νὰ κοποῦν τὰ κεφάλια των, ἐσκέφθησαν ὅτι πολὺ προτιμότερον θὰ ἦτο ν' ἀρπάξουν τὰ ὅπλα, προτοῦ φθάση ὁ στρατός τοῦ Γιουσούμπεης, καὶ νὰ καθαρίσουν τὴν κωμόπολιν ἀπὸ τοὺς τυράννους τοῦ διοικητηρίου.

Κατὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 16ης Μαΐου 1821, συνέβησαν τὰ πρῶτα δραματικὰ γεγονότα τῆς Ἐπαναστάσεως εἰς τὸν Πολύγυρον. Ἀποφασιστικοὶ οἱ κάτοικοι, ἐπῆραν τὰ ὅπλα καὶ ἐπολιόρχησαν τὸ διοικητήριον. Ἐφόνευσαν τὸν διοικητὴν καὶ δέκα ὀκτὼ στρατιώτας καὶ ἀφοῦ ἐξησφάλισαν τὰ νῶτά των, ὠργάνωσαν διὰ νυκτὸς ἐκστρατεῖαν, ἄλλοι μὲν κατὰ τοῦ Τσιρίμπαση καὶ ἄλλοι κατὰ τοῦ Χασάν ἀγᾶ, οἱ ὁποῖοι ἐβάδιζαν, ὁ ἓνας ἐκ τῶν ὑψωμάτων καὶ ὁ ἄλλος ἐκ τῆς πεδιάδος, κατὰ τοῦ Πολυγύρου. Ἀκράτητοι καὶ γενναῖοι οἱ Πολυγυριῶτες, μαχόμενοι σὺν λέοντες ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν, ἐτσάκισαν καὶ διέλυσαν καὶ τὰ δύο ἀσκήρια καὶ ἠνάγκασαν τοὺς δύο σερασκέρηδες νὰ τραποῦν εἰς ἄτακτον φυγὴν.

Τὰ πρῶτα αὐτὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τοῦ Πολυγύρου εἶχον ἄμεσον ἀντίκτυπον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. Ὁ Γιουσούμπεης τὰ ἔμαθεν ἀμέσως καὶ ἀπεθηριώθη. Αὐτοστιγμὴ διέταξε νὰ σουβλισθοῦν καὶ νὰ ψηθοῦν δύο ἐκ τῶν ὁμήρων, πού εἶχε κρατήσει ἀπὸ τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν προκρίτων τοῦ Πολυγύρου. Κατόπιν ἐκάλεσε τὸν ἐπίσκοπον Κιτρῶν εἰς τὸ σεράϊ, τὸν προσέβαλε, τοῦ ἀπέκοψε τὴν γενειάδα, τὸν ἐχλεύασε καὶ στὸ τέλος διέταξε καὶ τὸν ἀπεκεφάλισαν μπροστά του. Ὁ ἀτυχὴς ἱεράρχης ἀποκεφαλιζόμενος ἐφώναξε πρὸς τὸν αἰμοβόρον μουτεσελίμην:

—Τὸ κεφάλι μου εἶναι δικό σου, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μου δὲν σοῦ ἀνήκει!

Ἀδυσώπητος κατόπιν ὁ Γιουσούμπεης, διέταξε καὶ ἀπεκεφάλισαν τὸν Χριστόδουλον Μπαλάνον, τὸν Χρῆστον Μενεξέν, τὸν Κυδωνιάτην καὶ μερικοὺς ἄλλους Θεσσαλονικεῖς, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς ὁπαδοὺς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 17ης Μαΐου τοῦ 1821 τὰ τέρατα τοῦ Γιουσούμπεη ὠργίασαν. Δύο χιλιάδες χριστιανοὶ ἐφυλακίσθησαν εἰς τὸν ναὸν

καί εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Μητροπόλεως καὶ αἱ περισσότεραι χριστιανικαὶ οἰκίαι ἐλεηλατήθησαν.

Ἔτσι ἤρχισεν ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Μακεδονίαν, ὅταν τὸ ἡρωϊκὸν σύνθημα τοῦ Πολυγύρου ἐξήγειρεν ὅλα τὰ χωριά τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὸν ἀκολουθήσαντα χριστιανικὸν συναγεμὸν συνεστήθησαν δύο στρατόπεδα κατὰ τῶν Τούρκων, τὸ ἓνα ἀπὸ Μαδεμοχωρῖτες* καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ καλογήρους τοῦ Ἀγίου Ὁρους. Καὶ τὰ δύο ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ φιλικοῦ Μανώλη Παπᾶ.

« Τὰ 100 Ἑλληνικά χρόνια »

Δ. Γατόπουλος

ΛΟΥΚΗΣ ΛΑΡΑΣ

(Ὁ Λουκῆς Λάρας εἶναι ἓν μακρὸν διήγημα τοῦ Βικέλα καὶ ἔχει μεταφρασθῇ εἰς πολλὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, τόσον ἐθεωρήθη σπουδαῖον. Εἰς αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς μᾶς δίδει ζωντανὴν τὴν εἰκόνα τῶν δεινῶν, τὰ ὅποια ὑπέστησαν οἱ Χῖοι κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἀναφέρεται εἰς τὴν φυγὴν τοῦ Λουκῆ Λάρα μετὰ τῆς οἰκογενείας του....).

Ἡ φυγή

... Δὲν ἤλθε διὰ μόνους ἡμᾶς τὸ πλοῖον ἐκ Ψαρῶν.

Ὁ πλοίαρχος ἐφρόντισεν ἀφ' ἐσπέρας νὰ διασπείρῃ τῆς ἀφίξεώς του τὴν εἶδησιν, καὶ συνέρρεαν οἱ πρόσφυγες ἐκ τῶν πέριξ χωρίων καὶ ἐκ τῶν σπηλαίων, ὅπου ἐκρύπτοντο. Ἡ ἀκτὴ ἦτο ἤδη κεκαλυμμένη ὑπ' αὐτῶν, ὅτε κατέβημεν, ἐξηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι φθάνοντες κατόπιν ἡμῶν.

Εὐτυχῶς οἱ πρῶτοι φθάσαντες εἶχαν δώσει τὸ συμφωνηθὲν σημεῖον καὶ τὸ πλοῖον ἐπλεεν ἤδη πρὸς τὸν λιμένα, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ ὑψώματος διέκρινα μακρόθεν τοὺς ἰστούς του.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν εἰς τοὺς σωρούς τῶν φυγάδων, εἶδαμεν ὅλα τὰ πρόσωπα ἐστραμμένα πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦρχετο ἡ λέμβος! Ἐπλησίαζεν! Ἦκούοντο αἱ κῶπαι σχίζουσαι τὴν θάλασσαν, ἤκούετο καὶ τῶν σκαρμῶν* ὁ γογγυσμὸς ὑπὸ τῆς κώπης τὴν πίεσιν. Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ ἐτεínaμεν σιωπῶντες τὰ ὦτα πρὸς τοὺς πλησιάζοντας ἐκείνους παρηγόρους ἤχους.

Ἄλλ' ὅτε ἡ λέμβος προσωρμίσθη καὶ ἐπήδησαν οἱ ναῦται εἰς τὴν ξηράν, τότε ἡ σιωπὴ ἐλύθη καὶ ἐπῆλθε ταραχὴ καὶ σύγχυσις, διότι ὅλοι,

συνωθούμενοι ἐπὶ τῶν βράχων, ἀνυπομόνουν θέλοντες νὰ ἐπιβιβασθοῦν. Ἦσαν δὲ πολλοὶ οἱ φεύγοντες καὶ ἡ λέμβος μικρά. Ἡ ἡγήρὰ τοῦ ναυκλήρου φωνὴ καὶ τῶν ναυτῶν οἱ βραχίονες ἐχαλίνωσαν τοῦ πλήθους τὴν ἀνυπομονησίαν. Ἦσυχάσατε, ἐφώναξε. Θὰ σᾶς πάρωμεν ὅλους. Κανένα δὲν θ' ἀφήσωμεν!

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἀνεχώρησε μὲ τὸ πρῶτον φορτίον, ὃ δὲ ναυκλήρος* καὶ τρεῖς ναῦται ἔμεναν εἰς τὸ παράλιον ὠπλισμένοι. Ἐπήγαιναν ἡ λέμβος καὶ ἤρχετο, ἐσμικρύνετο δὲ βαθμηδὸν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς καὶ ἠϋζανε μετὰ πᾶσαν ἀναχώρησιν ἡ ἀνυπομονησία τῶν μενόντων. Δὲν ἐφαίνετο ἀκόμη ὁ ἥλιος, ἀλλ' ἡ θάλασσα ἐλάμβανεν ἡδη τῆς ἡμέρας τὰ χρώματα.

Οἱ ἡμίσεις περίπου ἦσαν ἐπὶ τοῦ πλοίου. Ἡμεῖς ἐμέναμεν εἰσέτι ἐπὶ τῆς ξηρᾶς καὶ ἐβλέπαμεν τὴν λέμβον ἐπιστρέφουσαν, εὐχόμενοι νὰ μὴ βραδύνη ἡ σειρὰ μας, ὅτε ἀντήχησεν αἰφνης κρότος τουφεκίου καὶ ἠκούσθη σφαίρας συριγμός. Αἱ κεφαλαὶ ὅλαι ἐστράφησαν διὰ μιᾶς πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδαμεν ὑψηλά, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, πρὸς τὰ δεξιὰ μας, τέσσαρας ἀνδρῶν μορφάς. Ἀλλοίμονον! Οἱ Τοῦρκοι ἐπλάκωσαν!

Θεέ μου! Ὅποιον τρόπον ἔφερεν εἰς τὴν ἀκτὴν ἡ ἀπροσδόκητος ἐκείνη ἐμφάνις τῶν διωκτῶν μας! Δύο, τρεῖς τουφεκισμοὶ ἐκ νέου ἀντήχησαν. Ὁ ὄμιλος τῶν προσφύγων ἐσκορπίσθη καὶ ἐτρέξαμεν ὅλοι εἰς τοῦ λόφου τὰς ὑπορείας*, διὰ νὰ προφυλαχθῶμεν ὑπὸ τῶν βράχων τὰς ἐξοχάς. Οἱ τέσσαρες ναῦται μόνοι ἔμειναν εἰς τὴν ἄκραν τῆς θαλάσσης καὶ ὑψώσαντες τὰ ὅπλα ἐσκόπευαν καὶ ἐπυροβόλησαν διὰ μιᾶς καὶ οἱ τέσσαρες. Οἱ Τοῦρκοι ἄνωθεν δὲν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὸν χαιρετισμὸν τοῦτον. Ἐφοβήθησαν ἄρ' αἱ σφαῖραι τῶν ναυτῶν μας ἐπέτυχαν, ἢ μὴ ἦσαν πολυαριθμοῦ σώματος ἐμπροσθοφυλακῆ καὶ ἐπερίμεναν ἐπικουρίαν, διὰ νὰ ἐπιπέσουν καθ' ἡμῶν; Καὶ τότε τί θὰ γίνωμεν; Πῶς θὰ ἀντισταθῶμεν;

Ἐν τούτοις ἡ λέμβος ἐπλησίαζεν. Ἐνθαρρυνθέντες ὑπὸ τῆς παύσεως τῶν πυροβολισμῶν ἐτρέξαμεν ὅλοι πάλιν πρὸς τὴν θάλασσαν. Θὰ προσφθάσωμεν ὅλοι νὰ σωθῶμεν; Θὰ φανοῦν ἐκ νέου ἐπὶ τοῦ λόφου οἱ Τοῦρκοι;

Προσωρμίζετο* σχεδὸν ἐπὶ τῶν βράχων ἡ λέμβος, ὅτε εἶδα τὸν πατέρα μου πλησιάζοντα εἰς τὸν ναυκλήρον. Τὸν ἐβλεπα νὰ λαλῇ περι-

παθῶς δακτυλοδεικτῶν τὰς ἀδελφάς μου καὶ ἐμέ, ἐνῶ ὁ ναύτης ἀπέσυρε τὴν χεῖρα ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐζήτει ὁ πατήρ μου νὰ θέσῃ φιλοδώρημα.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ μήτηρ μου ὀπισθεν μ' ἔλαβεν ἐκ τῆς χειρός. Ἐστράφη πρὸς αὐτήν.

—Λουκῇ μου, πᾶρε τὰς ἀδελφάς σου καὶ πηγαίνετε μὲ τὴν εὐχὴν μας. Ἀφήσατέ μας ἡμᾶς εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Καὶ συγχρόνως ἐναπέθετεν εἰς τὸν κόλπον μου μικρὸν δέμα, περιέχον ὅσα κοσμήματα εἶχε δυνηθῇ νὰ περισώσῃ. Τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ ἐφίλουν τὸν λαιμόν της καὶ ἔλεγα:

—Ὅχι, ὄχι, ὅλοι ὁμοῦ θὰ σωθῶμεν...

Ἐκεῖ, μὲ ἤρπασεν ἐκ τοῦ βραχίονος ὁ πατήρ μου.

—Πήγαινε μὲ τὰς ἀδελφάς σου. Ἐρχόμεθα κατόπιν ἡμεῖς.

Ἡ λέμβος ἦτο ἤδη πλήρης, αἱ δὲ ἀδελφαὶ μου ἐκάθοντο ἐντὸς αὐτῆς. Μὲ ὤθησεν ὁ πατήρ μου, μ' ἔσυρεν ὁ ναύκληρος, καί, πρὶν προφθάσω νὰ λαλήσω ἢ ν' ἀντισταθῶ, εὐρέθην ἐντὸς τῆς λέμβου καὶ ἐγώ. Αἱ κῶπαι ἐκινήθησαν ἀμέσως. Ἐστράφη πρὸς τὴν ξηράν νὰ ἴδω τὴν μητέρα μου, καὶ ἐνῶ ἔστρεφόμην, εἶδα καπνὸν ἐπὶ τοῦ λόφου καὶ νέος τουφεκισμὸς ἠκούσθη. Ἐπὶ τῶν βράχων τὸ πλῆθος συνεσφίγγετο καὶ οἱ ὀπισθεν ὥθουν τοὺς πρώτους, ἐπιπταν δὲ τινες ἤδη εἰς τὴν θάλασσαν. Μετὰ τῶν πιπτόντων βλέπω αἴφνης τὴν μητέρα μου!

Δὲν ἤξεύρω πῶς ἠδυνήθην ν' ἀπλώσω ἐκ τῆς λέμβου τὴν χεῖρα, πῶς ἤρπασεν ἡ μήτηρ μου τὴν χεῖρα μου, πῶς μία ἄλλη γραῖα ἐκράτει διὰ τῶν δύο χειρῶν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου... Ἡ δὲ λέμβος ἐπροχώρει καὶ ἐκχαιαν οἱ δύο γραῖαι συρόμεναι ἐκ τῆς χειρός μου, μέχρις οὗ ἐπὶ τέλους τὰς ἀνεσύραμεν ἐκ τῆς θαλάσσης. Οὐδ' ἐνθυμοῦμαι πῶς εὐρέθημεν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου.

Οἱ τουφεκισμοὶ ἐκ διαλειμάτων ἐξηκολούθουν, ἡ δὲ λέμβος ἐπήγαινε καὶ ἤρχετο καὶ τὴν ἐβλεπα ἐκάστοτε ἐπιστρέφουσιν, προσπαθῶν νὰ ἴδω μακρόθεν ἂν ἦσαν ἐντὸς αὐτῆς ὁ πατήρ μου καὶ ἡ Ἀνδριάνα—ἡ ὑπερέτριά μας. Εἰς τὸ τελευταῖον τῆς ταξιδίου τοὺς εἶδα ἐπὶ τέλους ἐρχομένους.

Ἡμεθα ἤδη ὅλοι ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ ἡμεθα ἕκαστον ὀγδοήκοντα ψυχαί! Ἐμετρήθημεν κατόπιν. Οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπέτυχαν ἀπὸ τοῦ λόφου νὰ ἐλαττώσουν τὸν ἀριθμὸν μας.

Τὸ πλοῖον ἀνεπέτασε τὰ ἱστία του καὶ ἤρχισε νὰ πλῆῃ ὑπὸ τὴν

ἐλαφρὰν πνοὴν οὐρίου* ἀνέμου, ἀλλ' ἦτο εἰσέτι παρὰ τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ὅτε εἶδαμεν τὰ ὑψώματα καλυπτόμενα ὑπὸ Τούρκων. Οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι ἦσαν τῷ ὄντι ἐμπροσθοφυλακὴ, ἀλλὰ θεῖα χάριτι ἐβράδυνον οἱ πολλοὶ νὰ ἔλθουν, καὶ ἡμεῖς ἤμεθα ἤδη σῶοι καὶ ἀσφαλεῖς οὐδ' ἐφοβούμεθα πλέον τὰ ἀπέχοντα ὅπλα των.

Μεταξὺ τῶν ποικίλων τοῦ βίου μου περιπετειῶν δὲν ἔτυχε ποτὲ νὰ ναυαγήσω. Ἡ θάλασσα, μέχρι τοῦδε τοῦλάχιστον, μοὶ ἐφέρθη φιλοφρόνως πάντοτε. Ἀλλ' ὁπότεν ἀναγιγνώσκω ναυαγίων περιγραφάς, ἀναλογίζομαι τὰς ὥρας καὶ τὰς σκηνάς τῆς φυγῆς ἐκείνης ἐκ Χίου. Ναυαγοὶ βλέποντες ἐκ πλοίου καταποντιζομένου τὴν ἀπέχουσιν παραλίαν δὲν διέρχονται βεβαίως συγκινήσεις πλέον ἐναγωνίους, ὥσων ἡμεῖς τότε διήλθαμεν. Ἀλλὰ καταποντισμὸς δι' ἡμᾶς ἦτο ἡ ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἀγωνία, ὡς βράχον δὲ σωτηρίας ἐβλέπαμεν τὸ πλοῖον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἡ μικρὰ λέμβος ἀνὰ ὀλίγους μᾶς μετέφερεν, ἐνῶ οἱ Τούρκοι μᾶς ἐτουφέκιζαν ἄνωθεν...

Λουκῆς Λάρας »

Δ. Βικέλας

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Ὁ μικρὸς ναυτόπαις Νικολῆς Ἀργύρη Μανιάτης εἶναι διὰ τὸ Ναυτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ὅ,τι ὁ μικρὸς οὐσσάρος Μπαρᾶ διὰ τὸν στρατὸν τῆς Γαλλικῆς. Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ τὸν γνωρίσωμεν. Ἦτο ἀπὸ τὰ Ψαρά. Τῷ 1826, δώδεκα μόνον ἐτῶν, ἐπέβαινε τῆς «Ἀθηνᾶς» καὶ μεταξὺ τῶν ναυτοπαίδων τοῦ σκάφους ἐκείνου, διεκρίνετο διὰ τὸ εὐφυές, τὸ πρόθυμον καὶ τὸ ἄφοβον. Ἡ ναυμαχία τῆς 16ης Ἰανουαρίου 1826 καὶ τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Γεωργίου Σαχτούρη θὰ προασπίσουν τὸ ὄνομά του κατὰ τῆς λήθης.

Ἡ «Ἀθηνᾶ» ἔφερε τὴν σημαίαν τοῦ ἀντιναυάρχου Γεωργίου Σαχτούρη, ἀρχηγοῦ τῆς β' Ὑδραϊκῆς Μοίρας τοῦ στόλου, ὁ ὁποῖος, τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ 1826, διαδρομῶν ἐπιμόνως ὑπὸ τὴν Ὀξεῖαν νῆσον, ἐπεζῆτει τὴν κατάλληλον στιγμήν, ὅπως ρίψη τροφᾶς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸ ἀπεγνωσμένως μαχόμενον Μεσολόγγι.

Τὸ τουρκικὸν ναυτικὸν συνεκέντρωσε τὰς δυνάμεις του εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Πατραῖου κόλπου, πολλὰ καὶ δυσάρεστα σχεδιάζον, ὅταν

τὴν πρώτην τῆς 8 Ἰανουαρίου, ὅλαι αἱ ἑλληνικαὶ μοῖραι, ἐπωφεληθεῖσαι εὐνοϊκῆς τοῦ ἀνέμου τροπῆς, ἐπλησίασαν ἀπροσδοκῆτως τὸ Βασιλάδι.

Παρευθὺς τὰ μεγάλα ἐφόλκια* καταβιβάζονται καί, κατάφορτα παξιμαδιῶν, ρυμουλκοῦνται πρὸς τὴν λιμνοθάλασσαν, ἐνῷ ἀφ' ἐτέρου δύο ἀξιωματικοὶ τῆς ἡρωϊκῆς φρουρᾶς ἀνέρχονται ἐπὶ τῆς ναυαρχίδος, κομίσται ἐπιστολῶν:

«Οἱ Μεσολογγῖται ὀρκίζονται ὅτι δὲν θέλουν ἀφήσει Αἰγύπτιον ζωντανὸν νὰ γυρίσῃ εἰς Μωρέαν. Ἀλήθεια, ζητοῦν ψωμί· ἀλλέως βέβαια δὲν ἔμπορουν νὰ ὑποφέρουν. Πολλοὶ ἀπέθανον ἀπὸ πείναν. Ἔφαγαν καὶ τρεῖς ὄνους καὶ τρεῖς καμήλους, τοὺ ἄρπαξαν τοῦ Ἱμπράχμ».

Εἰς τὰ ὅποια ὁ ναύαρχος ἀπεκρίνετο:

— Θάρρος! Εἴμεθα ἐδῶ καὶ πάσχομε μαζί σας!

Μὲ ὅλον δὲ τὸ φλέγμα* τῶν ἀτρομήτων ἐκείνων πολεμιστῶν, προσέθεσε: «Μᾶς κάμνετε μεγάλην χάριν νὰ μᾶς στείλετε καὶ καμμίαν νέαν ἐφημερίδα».

Διότι ὁ βομβαρδισμὸς δὲν εἶχεν ἀκόμη καταστρέψει τὸ τυπογραφεῖο τῶν «Χρονικῶν».

Τὴν ἐπαύριον ἡ θάλασσα ἐξεμάνη· μόλις δύο ἄγκυραι κατὰ σκάφος κατορθώνουν νὰ συγκρατήσουν τὴν παράταξιν. Τῆς εὐκαιρίας ἐπωφελοῦνται παρατόλμως οἱ Τοῦρκοι· δεκατρεῖς φρεγάτες καὶ κορβέττες — ἡ πρωτοπορεία — ἀναφαίνονται οὐριοδρομοῦσαι*. Καὶ ὁ ναύαρχος δὲν προφθάνει σχεδὸν νὰ ὑψώσῃ τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ σήματα: «Ὁ ἐχθρὸς!» «Ὁ ἐχθρὸς ἔρχεται ἐπάνω!», «Τ' ἄρματα στὴν κουβέρτα!», «Ὅσοι εἴσθε εἰς τίρα* κανονιοῦ, ἀρχίσατε πῦρ!».

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἕλληνες, φρονίμως σκεπτόμενοι, κόπτουν τὰς ἀγκύρας, ὁ δὲ κλύδων ἀναλαμβάνει νὰ χωρίσῃ τοὺς ἀντιμαχομένους.

Τὴν μεθεπομένην δευτέρα συνάντησις. Ὁ πυρπολητὴς Πολίτης ἀνατινάζει εἰς τὸν ἀέρα τὴν κορβέτταν τοῦ Μουσταφᾶ Τζελεμπῆ. Τὴν 16ην ἡ μάχη μετατίθεται πρὸς τὴν ἄκραν τοῦ Ἀράξου*. Οἱ Τοῦρκοι κλίνουν πρὸς τὰς Πάτρας καὶ οἱ Ἕλληνες διώκουν πλησίστοι*. Ὁ ἄνεμος μεταβάλλεται καὶ τότε διώκουν οἱ Τοῦρκοι «μὲ ὅλα τοὺς τὰ πανιὰ καὶ κουρταλέτσες»*. Αἰφνης οἱ Ἕλληνες, ἀθρόως ἀνακαχεύσαντες*, ἀναμένουν. Εἶναι ἡ πέμπτη καὶ ἡμίσεια τῆς ἐσπέρας τῆς 16 Ἰανουαρίου 1826· ἡ πάλῃ ἀρχίζει πεισματωδεστάτῃ. Τὸ ἑλληνικὸν πυροβολι-

κόν, εὐθὺς ὥς εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς ἀκτῖνος τῆς ἀποτελεσματικῆς ἐνεργείας, δεικνύει τὴν ἀναμφισβήτητον ὑπεροχὴν του.

Ἡ τουρκικὴ ἐν τούτοις ναυαρχίς, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀγῶνος, σημαίνει παραγγέλματα ἀπροσδόκητα· καὶ ἐκ τοῦ κόλπου τῶν Πατρῶν προστρέχουν τέσσαρα τουρκικὰ πυρπολικά. Οἱ Τοῦρκοι φαίνονται σχεδιάζοντες νὰ ποδίσουν* ὑπὸ τὴν σκέπην των· τοῦτο δὲ φέρει εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τοὺς Ἑλληνας πυρπολητάς. Διώκουν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις· δύο δὲ ἐφόλκιά των, μετὰ πυροβολικοῦ καὶ τυφεκιστῶν, ἐπιτίπτουν ἐναντίον ἐνὸς τῶν Τουρκικῶν πυρπολικῶν καὶ τὸ καταλαμβάνουν αὐτανδρον ὑπὸ τὰς φρενητιώδεις ζητωκραυγὰς τῶν πληρωμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου.

Μετὰ τῆς παροιμιώδους ὁρμῆς της, ἡ μοιραρχίς «Ἀθηνᾶ» μάχεται εἰς τὸ πυκνότερον σημεῖον τῆς παρατάξεως. «Τοὺς ἐδαμονίσσαμε μὲ τὰ κανόνια μας», λέγει τὸ ἡμερολόγιον. Ὁ ἀντιναύαρχος Σαχτούρης, μὲ τὸ τηλεσκοπίον εἰς τὸ χέρι, μὲ τὸ πρᾶον ἐκεῖνο ὕψος του, τὸ ὁποῖον οὐδ' εἰς τὴν μάχην ἐγκατέλειπε, παρακολουθεῖ τὸν ἀγῶνα ἐκ τοῦ ἐπιστέγου* μετὰ τῶν ἀξιωματικῶν του. Ὑπὸ νέφη καπνοῦ κρύπτεται ἡ πρῶρα· ὁσάκις δὲ ὁ ἄνεμος τὰ παρασύρει εἰς στροβίλους καὶ ἀναφαίνεται πρὸς στιγμὴν τὸ πρόστεγον*, οἱ ἐπὶ τοῦ πρυμναίου διακρίνουν ἓνα ναυτόπαιδα ὄρθιον ἐκεῖ ἐμπρός, παρατόλμως ἐκτεθειμένον εἰς τὴν χάλαζαν τοῦ ἐχθρικοῦ πυρός. Εἶναι ὁ μικρὸς Ψαριανὸς Νικολῆς Μανιάτης. Μὲ τὴν κεφαλὴν ὕψηλά, μὲ τὴν μικρὰν τοῦ χεῖρα εἰς τὴν μέσην, μὲ τὸ ὕψος ἀνθρώπου διοικήσαντος εἰς δέκα τοῦλάχιστον μάχας, παρακολουθεῖ τὰς περιπετείας τοῦ ἀγῶνος. Σπανίως κατέβαιναν ἀπὸ τὸ πρόστεγον καὶ τοῦτο μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ ὕδωρ καὶ γομώσεις* διὰ τοὺς πυροβολητάς καὶ πυριτιδοβολὰς εἰς τοὺς ἐκ τῶν θωρακίων* βάλλοντας. Ἐπὶ τῇ θεᾷ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος τουρκικοῦ πυρπολικοῦ, φαίνεται τρέχων πρὸς τὸν πρόβολον τρελλὸς ἀπὸ χαράν, κραυγάζων ἐπανειλημμένως:

— Ἀπάνω τους, μπουρλοτιέρηδες!

Ἐν τούτοις ἡ «Ἀθηνᾶ», φοβηθεῖσα διὰ τὴν τύχην τῶν παρατόλμων πυρπολητῶν, ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν γραμμὴν καὶ ἐντείνει τὸ πῦρ. Εἰς μάτην μερικοὶ ναῦται νεύουν εἰς τὸν μοῦτσον νὰ κατέλθῃ! Ὁ μικρὸς εἰναῖ ἐκεῖ ἐπευφημῶν, κινῶν τὸν σκούφον του εἰς τὸν ἄερα.

Ἐκείνην τὴν στιγμὴν φοβερὰ ἐκπυρσοκρότησις συγκλονίζει τὴν «Ἀθηνᾶν» καὶ ἐνσπείρει τὸ θάνατον ἐντὸς αὐτῆς· ἓνα ἀπὸ τὰ προφραῖα πυροβόλα της, διαρραγέν*, ἀνατρέπει καὶ πληγώνει σωρείαν ναυτῶν, τοῦ δὲ μικροῦ Νικολῆ θραύει τὰς κνήμας. Ἡ «Ἀθηνᾶ», ὀδυνатоῦσα νὰ

ἐξακολουθήσῃ τὴν μάχην, ἐξέρχεται κατὰ μικρὸν τῆς παρατάξεως, ἐνῶ ἤδη περίπου ἔλγην ὁ ἀγών. Ὁ ἀντιναύαρχος προσελθὼν πρὸς τοὺς κατακειμένους εἰς τὴν πρῶραν ταυματίας καὶ ἰδὼν τὴν κατάστασιν τοῦ δυστυχοῦς μούτσου, τὸν παίρνει μὲ συμπάθειαν εἰς τὰς ἀγκάλας του καὶ καλεῖ τὸν χειρουργόν. Ἐκεῖνος προλέγει μετὰ στόμφου* τὸν βέβαιον θάνατον τοῦ τραυματίου, ἂν δὲν ἐκτελεσθῇ παρευθὺς ἡ ἀποκοπή. τῶν ποδῶν. Ὁ ναυτόπαις ὅμως ἀνθίσταται μετ' ἐνεργητικότητος ἀνδρός. Ὅχι, δὲν θέλει νὰ τοῦ κόψουν τὰ πόδια του, ἀπαθεῖ τὸν ἱατρὸν, ἱκετεύει τὸν ναύαρχον.

—Μή, καπετὰν Γιώργη μου! Μὴ μοῦ κόψτε τὰ ποδαράκια μου, κι ἄς πεθάνω!...

Τέλος ὑπερισχύει· ὁ ναύαρχος συγκινηθεὶς εἶπεν εἰς τὸν ἱατρὸν: «Μάζεψε τὰ ἐργαλεῖα σου, ἐξοχώτατε!» καὶ ἔστειλεν ὑπὸ ἰδίαν του εὐθύνην τὸ παιδί εἰς τὴν Ὑδραν πρὸς τοὺς ἰδικούς του συγγενεῖς, μὲ αὐστηρὰν ἐντολὴν νὰ φροντίσουν διὰ τὴν θεραπείαν του, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἰδικοῦ των τέκνου. Ἐκτοτε, δὲν τὸν ἐπανεῖδε πλέον, οὔτε αἱ περιπέτειαι τοῦ ἀγῶνος τὸν ἀφῆκαν νὰ σκεφθῇ περὶ αὐτοῦ.

Ἐν ἔτει 1838, ὁ παλαιὸς ἀντιναύαρχος τῆς Ὑδρας διετέλει* διευθυντὴς τοῦ πολεμικοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους. Ἦτο ὡραία ἡμέρα τοῦ Δεκεμβρίου καὶ ὁ γηραιὸς θαλασσόλυκος ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖόν του, μὲ ὀρθάνοικτα παράθυρα. Ἡ τρέχουσα ὑπηρεσία εἶχε τελειώσει· καὶ ὁ παλαίμαχος τῆς Σάμου καὶ τοῦ Καφηρέως ἐκουβέντιαζε φιλικῶς μὲ τὸν ὑπασπιστὴν του περὶ τῶν παλαιῶν ἡμερῶν τῆς δόξης, αἱ ὁποῖαι ἐφαίνοντο ἀπελθοῦσαι διὰ παντός, περὶ τῶν ἡμερῶν καθ' ἃς καὶ τὰ παιδιὰ ἀκόμη εἶχαν ἡρωϊσμὸν βετεράνων*. Καὶ ἐξέφραζε τὴν λύπην του ὅτι δὲν ἤκουσε ποτέ τι περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ ναυτοπαιδὸς τῆς «Ἀθηνᾶς».

Αἰφνης διακόπτεται ἀπὸ φωνὰς προερχομένης ἐκ τοῦ προαυλίου. Ἔτεινε προσεκτικὸν τὸ οὖς καὶ φράσις, ἀπευθυνομένη ἀπὸ κάποιον ἄγνωστον πρὸς τὸν δίοπον* τῆς φυλακῆς, ἔφθασεν εὐκρινῶς μέχρις αὐτοῦ.

—Σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀφήσης ν' ἀνεβῶ! Θέλω νὰ ἰδῶ τὸν καπετὰν Γιώργη, νὰ τὸν εὐχαριστήσω γιὰ τὴν μεγάλη ἐκδούλευσι, ποὺ μοῦ ἔκανε στὸν Ἀγῶνα!..

Εἶχεν ἀκούσει καὶ ὁ ὑπασπιστής· εἰς τὸ νεῦμα δὲ τοῦ ἀντιναύαρχου, κατῆλθε δρομαῖος τὴν κλίμακα, ἐνῶ ὁ Σαχτούρης ἀορίστως προ-

ησθάνετο κάτι τὸ συγκινητικόν, κάτι τὸ εὐχάριστον. Μετὰ δύο λεπτά ἕνας νέος κύριος, κομψὸς καὶ ζωηρός, εἰσῆρχετο ἢ μᾶλλον εἰσώρμα εἰς τὸ δωμάτιον. Χωρὶς πολλὰς ἐθιμοτυπίας, ἀρπάσας τὴν δεξιάν τοῦ ναυάρχου, τὴν κατεφίλει· καὶ μόλις κατώρθωσε, διακοπτόμενος ἀπὸ λυγμούς, νὰ τοῦ δώσῃ νὰ ἐννοήσῃ ὅτι εἶναι ὁ μικρὸς ἐκεῖνος μοῦτσος, ὁ τραυματίας τῆς ἔξω τοῦ Κάβο - Πάπα ναυμαχίας.

Ὁ διευθυντὴς τοῦ Ναυσταύθμου τὸν ἐσφίξεν εἰς τὰς ἀγκάλας του μὲ στοργὴν πατρικὴν καί, πληροφορηθεὶς ὅτι ὁ πάλαι ποτὲ μικρὸς μαχητὴς ἦτο τῶρα ἕνας ἐκ τῶν πλέον εὐυπολήπτων Ἑλλήνων ἐμπόρων τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὑψοχριστήθη βαθύτατα, ὅτι ἔσωσεν ἕνα ἔντιμον καὶ χρήσιμον ἄνθρωπον.

Πολλὰς ἡμέρας τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸν Πόρον, μίαν δὲ ἐξ αὐτῶν, ποὺ συνέπεσε νὰ εἶναι τῶν Χριστουγέννων, ἔστρωσεν ἕνα μεγάλο τραπέζι εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἡρωϊσμοῦ τοῦ μικροῦ Ψαριανοῦ, δι' ὅλους τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς τοῦ Πόρου καὶ δι' ὅλους τοὺς ναυτόπαιδας. Ὑπῆρξε δὲ πράγματι διὰ τὴν ὥραίαν νῆσον καὶ τὸ Ναυτικόν μας, μοναδικὴ ἐκείνη ἡ πανήγυρις.

« Πανηγυρικὸν φύλλον Ἑστίας »

Κωνστ. Ράδος

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΛΗ (ΙΟΥΛΙΟΣ 1822)

Φύσα, μαῖστρο δροσερὲ κι ἀέρα τοῦ πελάγου,
νὰ πᾶς τὰ χαιρετίσματα στοῦ Δράμαλη τῇ μάinna.
Τῆς Ρούμελης οἱ μπέηδες, τοῦ Δράμαλη οἱ ἀγᾶδες
στὸ Δερβενάκι κοίτονται, στὸ χῶμα ξαπλωμένοι.
Στρῶμα ἔχουνε τῇ μαύρῃ γῆς, προσκέφαλο λιθάρια
καὶ γιὰ ἀπανωσκεπάσματα τοῦ φεγγαριοῦ τῇ λάμπῃ.
Κι ἕνα πουλάκι πέρασε καὶ τό συγχρονωτᾶνε:
« Πουλί, πῶς πάει ὁ πόλεμος, τὸ κλέφτικο ντουφέκι; »
« Μπροστὰ πάει ὁ Νικηταρᾶς, πίσω ὁ Κολοκοτρώνης,
καὶ παραπίσω οἱ Ἕλληνες μὲ τὰ σπαθιὰ στὰ χέρια ».
Γράμματα πᾶνε κι ἔρχονται στῶν μπέηδων τὰ σπίτια.
Κλαῖνε τ' ἀχούρια γι' ἄλογα καὶ τὰ τζαμιὰ γιὰ Τούρκους,
κλαῖνε μαννοῦλες γιὰ παιδιὰ, γυναῖκες γιὰ τοὺς ἄντρες.

Δημοτικὸ

ΨΑΡΑ

Τὰ Ψαρά ἦσαν μιὰ πέτρα γῆς ριγμένη μέσα εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ κυματίζει ἐπάνω τῆς ἡ ἐλληνικῇ ιδέα. Τόπος ξηρὸς καὶ ἄγονος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γεννήσῃ μαλθακοὺς καὶ ἐγωϊστάς. Ἐγεννοῦσε μόνον παλληκάρια, δαμαστές τῶν κυμάτων, κυριάρχους τῆς θαλάσσης. Ὅταν μιὰ πνοὴ ἐξεγέρσεως συνεκλόνησε τὴν δουλεύουσαν φυλὴν, ὥρμησαν μεταξύ τῶν πρώτων εἰς τὰ ἐλαφρά των πλοῖα καὶ περιέφερον τὸν τρόπον διὰ τὸν ἐχθρὸν ἐπάνω εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τοῦ Αἰγαίου. Κουρσάροι ἀτρόμητοι, ἀλλὰ κουρσάροι τῆς ιδέας, ὑψώνοντο ὡς δράκοι οὗ παραμυθιοῦ καὶ ἐπλησίαζον τὰ νεφελώματα τῶν θρύλων καὶ τῶν παραδόσεων.

Ἕνας Κανάρης ἐγεννήθη διὰ τὴν καλὴν τύχην τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς μαύρους βράχους τοῦ ἡρωϊκοῦ νησιοῦ.

Ὁ ἐχθρὸς συνήντησε τοὺς Ψαριανοὺς συγχάνει εἰς τὸν ὑπερήφανον δρόμον τους καὶ ἔμαθε νὰ τοὺς φοβεῖται.

Ὀλίγα νησιὰ τότε, φοῦχτα χώματος καὶ πετρῶν μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν ἔκτασιν, ὑψώνοντο προπύργια ἐπικίνδυνα καὶ τὰ Ψαρά καὶ ἡ Κάσος καὶ ἡ Χίος ἔστελλαν μηνύματα θριάμβων ἕως τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξεκινοῦσαν βαρεῖς οἱ στόλοι.

Ἐπὶ τέλους ἓνα πρωτὶ, μὲ τὸ σύννεφον, ποὺ ἐπύκνωσαν οἱ κανονιοβολισμοί, οἱ ἐχθροὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸ νησί. Οἱ ἐπιδρομεῖς ἦσαν ἀμέτρητοι καὶ οἱ ὑπερασπισταὶ ἦσαν ὀλίγοι. Ἀλλ' οἱ ὑπερασπισταὶ ἤξευραν νὰ σκοτάνωνται. Καὶ ἐσκοτώθησαν οἱ περισσότεροι.

Εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν πρωτεύουσαν τότε τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, ὅταν ἔφθασαν πρόσφυγες Ψαριανοί, ἓνας, ἱερεὺς, ὁ Νεκτάριος Κατούλης, συνεκάλεσεν αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τοῦ Ναυπλίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ χαιρετίζων τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν ὡς ἐθνικὴν θυσίαν, ἤρχισε μὲ μίαν ἀποστροφὴν:

«— Ἀδελφοὶ Ψαριανοί, εἰς τὴν πυρὰν ἣ ὁποία ἀναδίδεται ἐκ τῶν καιομένων οἰκιῶν σας, βλέπω συντελουμένην τὴν θυσίαν τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Πατριάρχης ἐκεῖνος δὲν ἐπρόφθασε νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱόν του. Σεῖς ἐθυσιάσατε τὰ τέκνα ὑμῶν. Ἡ θυσία σας ἀνέρχεται εὐπρόσδεκτος* εἰς τὰ ὕψη. Ἀδελφοί, μὴ θρηνεῖτε. Ἐγείρατε τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, ὅτι ὁ μισθὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Παλαίους ἡ Ἑλλὰς ἀκόμη, κυλιομένη εἰς τὸ αἷμα τὸ ἰδικόν της

καὶ εἰς τὸ αἶμα τῶν ἐχθρῶν της, ἐδέχθη τὰ λείψανα τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ γενναίου νησιοῦ καὶ τὰ ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Εὐβοίαν, πλησίον εἰς τὰ ἑνδοξα ἐρείπεια τῆς Ἑρετρίας. Ἐκεῖ τότε ἐφύτρωσε μία νέα πόλις, τὰ Νέα Ψαρά.

Ἐν τῷ μεταξὺ κατεστρέφετο καὶ ἡ Κάσος καὶ ἡ φωτιά καὶ ὁ σί-
δηρος διηρθύνετο πρὸς ἄλλα σημεῖα τῆς ἐλληνικῆς γῆς διὰ νὰ συμπλη-
ρώσουν τὸ ἔργον τοῦ ὀλέθρου.

Οἱ Ψαριανοὶ ἄφησαν σιωπηλοὶ καὶ θλιμμένοι εἰς τὴν νέαν των πατρίδα τὰ γυναικοπαῖδα καὶ ἔσπευσαν νὰ ριφθοῦν εἰς τὰ πλοῖα. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ πόθος τῆς ἐκδικήσεως ἐδιπλασίαζε τὸ θάρος.

Ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὅταν ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλ-
λάδα ὁ ἐπιφανὴς γάλλος φιλέλλην, ὁ μαρκήσιος Μπιφρέ, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν Εὐβοίαν τὰ ἀναστηθέντα Ψαρά. Ἐκεῖ ὁ εὐγενὴς ξένος ἐφιλο-
ξενήθη εἰς τὸ σπιτάκι ἐνὸς γέρου, ὁ ὁποῖος, μαζί με τοὺς ὀλίγους δια-
σωθέντας Ψαριανούς, εἶχεν ἐγκατασταθῇ εἰς τὴν νέαν του πατρίδα. Τὸ βράδυ ὁ γέρος, καθισμένος εἰς τὸ πλάγι ἐνὸς τζακιῦ, διηγήθη εἰς τὸν Γάλλον περιγηγῆτην τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος του, τὴν ὁποίαν εἶδε, νέος ἀκόμη. «Αἱ εἰκόνες τοῦ ὀλέθρου καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς αἱμα-
τηρᾶς θυέλλης, ἀφηγεῖται ὁ ξένος, ἔπαιρναν μίαν ἀπερίγραπτον τρα-
γικότητα ἀπὸ τὸ ἀφελὲς καὶ ἡμερον ὕφος τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, ὁ ὁ-
ποῖος ἔφυγε τελευταῖος ἀπὸ τὸ ἐρημωθὲν νησί. Μία εἰκὼν Ἀγίου, κρε-
μασμένη εἰς ἓνα εἰκονοστάσιον, ἦτο τὸ μόνον πρᾶγμα, ποῦ ἔσωσεν ἀπὸ τὸ σπῆτι του, ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του, ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του ὅλους, σφα-
γέντας ἢ φονευθέντας».

Περιοδ. « Παναθήναια » 1904

Γ. Τσοκόπουλος

Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΨΑΡΩΝ

Στῶν Ψαρῶν τὴν ὀλόμαυρη ράχη,
περπατῶντας ἡ Δόξα μονάχη,
μελετᾷ τὰ λαμπρὰ παλληκάρια
καὶ στὴν κόμη στεφάνι φορεῖ,
γινόμενο ἀπὸ λίγα χορτάρια,
ποῦ εἶχαν μείνει στὴν ἔρημη γῆ.

« Ἀπαντα »

Δ. Σολωμός

Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

Εἰς τοῦ Σαῖτονικολῆ ἐμοίραζαν τοὺς πρώτους σισανέδες*, ποὺ ἔφε-
ρε τὸ « Πανελλήνιον ».

Μὲ τοὺς ἄλλους ἐπῆγε καὶ ὁ Ἀνδρουλιὸς νὰ πάρῃ. Ἀλλ' ἐνῶ ἔφθασε
ἐκ τῶν πρώτων, ἐπλησίαζε μὲ τοὺς τελευταίους, ὅταν ἔμειναν ἀκόμη
τέσσαρα ἢ πέντε μόνον τουφέκια καὶ οἱ ἀπαιτηταὶ ἦσαν δέκα πέντε καὶ
περισσότεροι.

Ὁ Ἀναγνώστης ὁ Πλατῆς καθήμενος κατέγραφεν ἐκείνους ποὺ ἐ-
λάμβανον ὅπλα.

Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς ὀρθὸς τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον
μίαν εὐχὴν.

— Καλορίζικο!... Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾷς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγά-
λῃ... καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος καὶ οὐδένα ἀπω-
θῶν, ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον
τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν
γωνίαν, ὅπου ἀνέκειντο τὰ ὅπλα καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἓνα σισα-
νέν. Ἦνοιγεν τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχὴν καὶ ὁ Ἀνδρου-
λιὸς ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκα-
με κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ.

— Μωρὲ δὲν ἀφήνεις, καχημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος;...
τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ὅστις ἀναγκάζεται νὰ φανῇ σκληρός.

Ἐσύ;... Εἶντα νὰ σοῦ εἰπῶ;..

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἤθελε νὰ εἰπῇ: « Ἐσύ τί νὰ τὸ κάμῃς... » Καὶ ὁ
Ἀνδρουλιὸς ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν
ὅμως τίποτε, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἀποσβωλομένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ
ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληρὰν
φράσιν, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Διότι ἄλλοι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ
ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχὴν.

— Μωρέ, τὸ ἐπίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦ εἶπα, Ἀνδρουλιό;... Κι ἀφῆκες
νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι... ἐφώναζε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκα-
λύψῃ τὸ πρᾶγμα.

— Ἐγὼ σὲ θάρρουνα γιὰ πλιὸ ξυπνητό. Γιὰ, μωρέ, ν' ἀφήσῃ νὰ τοῦ
πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι!...

—Δὲ θέλω σισανέ, καπετάν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα ποῦ τὸν ἐπῆρε ἄλλος!.. Ἔχω μιὰ παλιολαζαρίνα* ἐγώ... Κάνει καὶ αὐτὴ δουλειά!..

Καὶ τὰ ἔλεγε αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπονον. Ἐμειδία μάλιστα τώρα, τὸ συνηθισμένον καλοκάγαθον μειδίαμά του, ἀλλὰ εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια, ἐκυλίστο ἓνα δάκρυ. Ὅταν ἐξῆλθε, τὸν ἐπλησίασεν ὁ συγγενὴς του Μαρογιάννης καὶ τοῦ εἶπε μὲ ἀγανάκτησιν:

—Μωρὲ, γιὰ ὄνομα Θεοῦ, δὲν ἔχεις ψυχὴ, δὲν ἔχεις ἀνθρωπιὰ... Δὲν φθάνει ποῦ δὲν σοῦ ἔδωκε τουφέκι ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀλλὰ σοῦ ἔκανε καὶ τέτοια προσβολάρα καὶ σὺ ἐκόντεψες νὰ τοῦ εἰπῇς σπολάτη*...;

—Ὁ ἄνθρωπος εἶπε τὴν ἀλήθεια. Σὰ δὲν ἔχει τουφέκια γιὰ ὅλους, καλύτερα νὰ πάρουν οἱ καλοὶ, καλοὶ. Αὐτὸς εἶναι καπετάνιος καὶ κατέχει...

—Τὸν κακό του τὸν καιρὸ κατέχει...

—Κι ἂν δὲν τὸ κατέχει αὐτός, τὸ θωρῶ μοναχός μου ἐγώ. Εἴμαι ἀνέμάνθρωπος, εἶπεν ὁ Ἀνδρουλιός μὲ ὀλίγον πείσμα, τὸ ὅποϊον ἀπηρυθύνετο μᾶλλον κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του.

—Σώπα, λέω, καὶ τ'ς ἄντρες δὲν τοῖς ζυγιάζουνε σὰν τὰ ζωντόβολα... Ἐγὼ δὲν κάνω καλύτερό μου κανένα. Σ' ὅλο τὸ ὕστερο χαίρεται καὶ ὁ κόρακας τὴ φωνὴ του σὰν καὶ τ' ἀηδόνι... Νὰ συλλογισθῇς τοὺς συγγενεῖς σου, ποῦ τοὺς ντροπιάζεις...

—Μὰ ἤθελες νὰ μαλώσωμε γιὰ ἓνα τουφέκι ;...

—Ναί! Γιατὶ ὅποιος δὲ μιλεῖ τότε θάπτουνε...

—Ἐγὼ ἔχω τὴν παλιολαζαρίνα... Ἄλλοι δὲν ἔχουν μουδὲ καλαμομπίστολο... Καλὰ ἔκαμε ὁ Σαῖτονικολῆς!...

—Αὐτὴ τὴν κεφαλὴ νὰ βαστᾷς καὶ καλὰ θὰ πᾶς... Θὰ γενῇς ἀνεμπαίγνιδο τοῦ χωριοῦ...

Καὶ ὁ Μαρογιάννης ἀπεμακρύνθη μὲ ἀγανάκτησιν, αἰσχνυόμενος διότι εἶχε τοιοῦτον συγγενῆ.

Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἄνθρωπος, τριάντα περίπου ἔτων, κοντακιανός, μὲ παχὺ ξανθὸ μουστάκι, μὲ κνήμας ἰσχνὰς περὶ τὰς ὁποίας κατωλίσθαιναν καὶ ἐβάραιναν τὰ στιβάνια*. Ὀλίγοι ἦσαν ὥσάν αὐτὸν φιλόπονοι εἰς τὸ χωριό.

Ἄμα ἐτελείωνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο ἐπὶ τινὰς μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῇ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὅποϊον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Ἦτο καθ' ὑπερβολὴν θρησκός. Δὲν περιορίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς ἐξωτερικούς τύπους, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς.

Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος καὶ τόσον ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ του τὸν ἐφραντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμῃ.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρὸν φυσικά. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ποὺ ἐνέπνεε δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτική, καὶ τὸ μικρὸν του ἀνάστημα. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσεν ἔριδας καὶ προκαλούμενος ὑπεχώρει.

Ἐννοεῖται ὅτι τοιαῦται ἀρεταὶ δὲν ἐνοοῦντο ὑπὸ τῶν πολλῶν. Καὶ ὁ Ἀνδρουλιδὸς δὲν εἶχε μὲν ἐχθρούς, ἀλλὰ δὲν εἶχε καὶ θαυμαστάς. Καὶ ἡ μεγάλη του ἀνεξικακία, ἐθεωρεῖτο ὡς δειλία, ἡ δὲ ὑπερβολικὴ του ἀγαθότης ὡς πνευματικὴ πτωχεία.

— Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τοῦ πνεύματι!...

Καὶ εἶναι βέβαιον τῷ ὄντι ὅτι ὁ Ἀνδρουλιδὸς δὲν ἦτο φωστῆρας. Ἐπειτα ἐκεῖνό του τὸ ἀνάστημα, ἐκεῖνό του τὸ σκαρί!... Πῶς νὰ δώσῃς σπουδαίαν σημασίαν εἰς ἓνα τέτοιο «ἀντρίτσι», ὡς τὸν ἀπεκάλουν αἱ γυναῖκες;

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη ὅτι ὁ Ἀνδρουλιδὸς παρεσκευάζετο νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἀνεκάγχασαν καὶ τὰ νήπια.

Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξερε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ, καὶ ἄλλοι ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος δὲ ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιδὸς ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλημα, διὸ καὶ εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

Ὡς εἶδαμεν, καὶ αὐτὸς ὁ καπετάνιος Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλύτεραν περὶ αὐτοῦ ιδέαν. Ἀλλ' ὁ Ἀνδρουλιδὸς δὲν ἐμνησικακήσῃ. Μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαίνετο ὡς νὰ εἶχε λησμονήσῃ παντελῶς τὴν πικρὰν τοῦ ὀπλαρχηγοῦ φράσιν.

Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν ἔλαβε μέρος μὲ τὴν λαζαρίναν του.

Τί γέλια ἔγιναν μὲ ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μὲ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μάρκος τριῶν πήχεων!

— Μῶρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι!... τοῦ εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν. Εἶχεν ἀναμιχθῆ ἴσως μὲ ξενοχωριανούς, ἢ, τὸ καὶ πιθανώτερον, εἶχε κρυφθῆ.

Μόνον κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἤτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησε μὲ τὴν λαζαρίναν του!... Τοῦλάχιστον ἐξησκέιτο εἰς τὴν σκοποβολήν!...

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη.

Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὀρθίως, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος.

Ἐνόμιζαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἐξ ἀγνοίας τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιᾶσῃ μετερίζι*. Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲ μὲ πιάνει μπάλα!... εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲ σὲ πιάνει μπάλα ;... Πῶς τὸ κατέχεις ;...

— Ἐχω τίμιον ξύλον!...

— Ἀλήθεια ;...

— Ἐχω αὐτό!... ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ;... « Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του — ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του... ».

Μετά τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν.

Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί, θὰ ἐξώλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὁμίχλη καὶ ἂν ἔλειπον οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγῳσι δι' ἀτραπῶν καὶ χαράδρων.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅστις πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν.

Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δ' ἐκεῖνο καὶ ἐντὸς τῆς ὁμίχλης διέκρινεν ἐγγύ-τῃτα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη!... ἐφώναξε. Μὴ πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃς τοῖς Τοῦρκοι!...

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασεν, ὁ Ἀνδρουλιὸς διέκρινεν ὅτι ἦτο Κιρκάσιος*. Δὲν ἐπρόφθα-

Ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσω τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, τῆς ὁποίας τὰ συμβάντα παραμένουν ἐναργέστατα εἰς τὴν μνήμην μου. Ἐβρεχε δυνατὰ καὶ ἐβρόντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῆς καταιγίδος ἠκούσθησαν πυροβολισμοὶ μεμακρυσμένοι. Καὶ μετ' ὀλίγον διέτρεξε τὸ χωρίον ἄπειρος θρηνώδης βοή, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας διέκρινα τὴν φοβερὰν κραυγὴν τοῦ κινδύνου :

— Ἀλέστα!

Ἡ μάνα μου ἔδραμεν ἔξω, ὡς ἀλλοφρονοῦσα*, πρὸς ἀναζητήσιν τοῦ πατρός μου. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην διήρχετο ὁ Μανώλης ὁ Πατούχας μετὰ τινος ἄλλου καί, πυροβολήσαντες εἰς τὸν ἀέρα ἀνεκραύγασαν :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Καὶ ἠκούετο ἡ κραυγὴ ἀπομακρυνομένη, ὥσεί* ἐπανελαμβάνετο ὑπὸ τῆς ἡχοῦς :

Στ' ἄρματα! Στ' ἄρματα!

Ἔστεκα σὰν ἀπολιθωμένος πλησίον τῆς θύρας καὶ ἐβλεπον ἄνδρας καὶ γυναῖκας τρέχοντας ὑπὸ τὴν βροχὴν, ἀπευθύνοντας πρὸς ἀλλήλους βραχείας* ἐρωτήσεις καὶ παρερχομένους. Ὁ ἀδελφός μου Χαλαλάμπης, ὁ ὁποῖος εἶχε γεννηθῇ πρὸ τριῶν μηνῶν, ὡς νὰ συνησθάνετο καὶ αὐτὸς τὸν κίνδυνον, ἐκραύγαζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου* τοῦ πάσῃ δυνάμει.

Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθε τρέχων ὁ πατήρ μου, ταραχμένος καὶ διάβροχος, κατόπιν δὲ αὐτοῦ ἡ μήτηρ μου, ἀποσταζούσα καὶ αὐτὴ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ ἔκφρων* ἐκ τοῦ τρόμου.

— Παιδιά μου! ἀνεβόησε μὲ κραυγὴν μητρικοῦ δέους*.

Καὶ δραμοῦσα ἤρπασεν ἐκ τοῦ λίκνου* τὸν ἀδελφόν μου καὶ ἔπειτα ἐμὲ καὶ μᾶς ἔσφιζεν ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς μανιωδῶς ἐτοίμῃ νὰ φύγῃ, νὰ πάρῃ τὰ βουνὰ διὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τοὺς ἐπερχομένους ἐχθρούς.

Τότε εἰσῆλθον διάφοροι χωριανοὶ εἰς τὸ σπίτι μας, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ὅλοι σασιτισμένοι, μουσκεμμένοι ὑπὸ τῆς βροχῆς, χειρονομοῦντες καὶ κινούμενοι μὲ τὴν νευρικὴν ζωηρότητα παραφρόνων. Ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ἐκείνης ἠκούσθη μεμακρυσμένος καὶ μόλις αἰσθητὸς ἤχος σαλπίγγων, αἱ ὁποῖαι ἐσάλλπιζον πορείαν μετὰ πολλῆς γοργότητος. Ἡ φρίκη τῆς στιγμῆς ἐκείνης δὲν περιγράφεται. Μία νεᾶνις ἤρχισε νὰ κτυπᾷ τὰς χεῖρας καὶ ἀνεφώνει γοερῶς :

— Ἐφτάζανε! Ἐφτάζανε!

Τότε παρεσύρθημεν καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τοῦ χειμάρρου τοῦ πανικοῦ. Καὶ

ἀγνοῶ πῶς, μετὰ τινα λεπτά, εὐρέθην ἐπὶ τῶν γονάτων μιᾶς θείας μου ἱππευούσης, τυλιγμένος ἐντὸς μαλλίνου καπύτου, ἐν μέσῳ πλήθους χωριανῶν, πρὸ πάντων γυναικῶν καὶ παιδίων, ἀγνωρίστων ἐκ τῆς βρογχῆς καὶ τοῦ τρόμου.

Ἡ μήτηρ μου ἦτο πλησίον μου, καθήμενη ἐπὶ τοῦ ἡμίονου μας, καὶ κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς τὸν ἀδελφόν μου. Προηγεῖτο δὲ ὁ πατήρ μου, διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς σύρων τὸν ἡμίονον, διὰ δὲ τῆς ἄλλης τὸ τουφέκι του. Καὶ τὰ σαλπίσματα ἤκούοντο εὐκρινέστερα, ἐντονώτερα, ἐπιτείνοντα τὴν φρενιτιώδη σπουδὴν καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ πλήθους, τὸ ὅποιον ἔφευγεν ὑπὸ τοὺς καταρράκτας τῆς βρογχῆς, ποίμνιον προβάτων καταδιωκομένων ὑπὸ οὐρλιαζόντων λύκων.

Πάντες ἦσαν σιωπηλοί, σὰν νὰ ἐφοβοῦντο μὴν ἀκουσθοῦν ὑπὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν, μὲ μορφὰς ἐξηγηριωμένας. Ἐκ διαλειμμάτων μόνον ἤκούετο ἡ φωνὴ γυναικός :

— Παναγία μου, πρόφταζε!

Ἀκολουθήσαντες τὸν παρὰ τὸ χωρίον βαθὺν αὐλῶνα*, ἐφθάσαμεν μετὰ δέκα περίπου λεπτά εἰς τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας, ὅποθεν φαίνεται ἐκ πλαγίου τὸ χωρίον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκρότησε πυροβολισμός, τὸν ὅποιον ἐπανάλαβεν, ἐν παρατεταμένῳ κυματισμῷ βοῆς, ἡ ἡχώ τῆς χαράδρας. Καὶ ὅλαι αἱ γυναῖκες ἀνεβόησαν μιᾷ φωνῇ :

— Παναγία Παρθένα μου!

Αἱ σάλπιγγες ἐσιώπησαν διὰ μιᾶς καὶ ὁ συμπυροβολισμός ἐπανελήφθη φοβερώτερος, παρατεταμένος, ἓνα παμμέγιστον κρρ!

— Ἐτραχάραν τσοι! ἀνεφώνησεν εἰς τῶν ἀνδρῶν.

Ὁ πατήρ μου μᾶς ἡσπάσθη ἐν συγκινήσει, εἶπε λέξεις τινὰς πρὸς τὴν μητέρα μου καὶ ἔδραμεν ὀπίσω πρὸς τὸ χωρίον μετ' ἄλλων ἀνδρῶν, οἱ ὅποιοι, ἀπομακρυνόμενοι, ἔλεγον πρὸς τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα τῶν :

— Εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ!

Μία νεαρὰ γυνή, ὑψηλὴ καὶ ὠραία, ὥχρὰ ἐκ συγκινήσεως, ἡ ὁποία ἐκράτει νήπιον εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς, ἐσταμάτησε καὶ παρετήρει πρὸς τὸ χωρίον. Τὴν ἀνεγνώρισα· ἦτο ἡ Πηγὴ, ἡ σύζυγος τοῦ Πατούχα, τοῦ σημαιοφόρου μας, ὁ ὁποῖος ἐφαίνετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ χωρίου, μὲ τὸ γιγαντιαῖόν του ἀνάστημα, πλησίον τῆς σημαίας. Τὴν ἄκουσα νὰ λέγῃ :

— Ἡ Παναγία νὰ σὲ σκέπη, Μανώλη μου!

Ὁ κρότος τῶν ὅπλων δὲν ἔπαυσε πλέον ἀποτελῶν φρικτὸν ἀντίλαλον ἐν τῇ χαράδρᾳ, διὰ τῆς ὁποίας ἐπορευόμεθα. Τώρα ἐκλαίμεν ὅλοι, γυναῖκες καὶ παιδιὰ. Ἐκ διαλειμμάτων δέ, ὡς ἐπώδῃς* τοῦ θρήνου ἐκείνου, ἤκούοντο αἱ περίτρομοι ἀναφωνήσεις τῶν γυναικῶν :

— Παναγία μου, βλέπε τοσοῖ Χριστιανούς!

— Παρθένα μου, πρόφταξε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς χαράδρας, ἡ βροχὴ εἶχε παύσει. Οἱ χριστιανοὶ μαχηταὶ εἶχον ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν ὑπερτέρων δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ νὰ καταλίπουν τὸ χωρίον· ὑποχωροῦντες δὲ μικρὸν κατὰ μικρὸν καὶ ἀναχαιτίζοντες* τὴν προέλασιν τῶν ἐχθρῶν, εἶχον καταλάβει τὰ ἐκατέρωθεν τῆς φάραγγος ὑψώματα, ὅταν ἡμεῖς ἐφθάναμεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, τὸ ὁποῖον ἡ φάραγγς διατέμνει.

Ἐκεῖθεν ἐφαίνετο ὁλόκληρον τὸ χωρίον μετὰ τῆς πρὸ αὐτοῦ κοιλάδος. Ἡμῖν τόσοι ταραγμένοι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐκ τῶν κρότων καὶ τῶν συγκινήσεων, ὥστε ἡ μνήμη μου διετήρησε μόνον συγκεχυμένην εἰκόνα τοῦ χωρίου, κεκαλυμμένου ὑπὸ καπνοῦ ἐν μέσῳ τοῦ ὁποίου διεκρίνοντο μικροὶ - μικροὶ οἱ ἐχθροί. Τοῦτο μόνον ἐνθυμοῦμαι σαφῶς, ὅτι ὑπεράνω τοῦ χωρίου εἶχε σχηματισθῇ μέγα οὐράνιον τόξον καὶ ὅτι ἐπὶ τινος οἰκίας ἐκυμάτιζεν ἡ τουρκικὴ σημαία, μικρὰ ἐκ τῆς ἀποστάσεως, ἀλλ' εὐδιάκριτος, ὡς ἐκ τῆς αἱματηρᾶς κοκκινάδας τῆς.

Ἐξηκολουθήσαμεν ἀναβαίνοντες πρὸς τὰ ὄρη· ἀλλὰ τώρα ἐφαίνομεθα ἐκ τοῦ χωρίου. Ἐξαφνα σφαῖρα τηλεβόλου διῆλθεν ὑπεράνω τῶν κεφαλῶν μας μετὰ βόμβου τρομακτικοῦ. Ταύτην ἐπηκολούθησεν ἄλλη καὶ ἄλλη. Τὸ πλῆθος ἐκάμφθη ὑπὸ τοῦ δέους, ὡς στάχυα λυγίζόμενα ὑπὸ τὴν πνοὴν θυέλλης.

Ἐπλησιάζομεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ βουνοῦ, ὅπισθεν τοῦ ὁποίου θὰ ἦμεθα ἀσφαλεῖς, ὅτε ἤκούσθη κρότος φοβερός, συνοδευθεὶς ὑπὸ κραυγῶν τρόμου :
«— Παναγία μου! Παναγία μου!

Ἐγὼ δὲν εἶδον τίποτε, ἀλλὰ βραδύτερον ἔμαθα ὅτι μία ὀβίς, πεσοῦσα, κατεκερμάτισε* νεανίαν, ὁ ὁποῖος ἐσῆκωνε τὴν γηραιάν μητέρα του. Ἡ δὲ παραλυτικὴ γραῖα δὲν ἔπαθε τίποτε!

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὴν κορυφὴν, τὸ χωρίον ἐπυρπολεῖτο. Ἐκ τῆς οἰκίας μου καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἀνεδίδετο χονδρός, μαῦρος καπνός. Καὶ ἤκουσα τὴν μητέρα μου ἀναφωνοῦσαν μετ' ἀνεκφράστου μίσους καὶ ἀπελπισίας :

— Ἀχ! σκύλοι! Ἀχ! σκύλοι, πῶς μᾶς ἐκάματε!

Ἐφημ. « Ἐμπρὸς » 1911

Ἰ. Κονδυλάκης

ΑΓΩΝΑΣ ΑΔΥΣΩΠΗΤΟΣ

(Ἡ συγγραφεὺς παρουσιάζει πραγματικὰ περιστατικὰ ἐκ τοῦ σκληροῦ ἀγῶνος, τὸν ὅποιον διεξήγαγον, πρὸ τοῦ 1912, οἱ Ἕλληνες Μακεδονομάχοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τῶν Βουλγάρων Κομητατζήδων *.

Οἱ Βούλγαροι τότε προσεπάθουν νὰ ἐκβουλγαρίσουν τοὺς ἐλληνικοὺς πληθυσμοὺς Μακεδονίας καὶ Θράκης μὲ τὰ πλέον ἀπάνθρωπα μέσα.

Ἐν προκειμένῳ ὁ ἀγὼν διεξάγεται εἰς τὴν τότε λίμνην τῶν Γιαννιτσῶν. Ὁ Καπετὰν Ἀγρας καὶ τὰ λοιπὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὑπῆρξαν πραγματικὰ (ιστορικά πρόσωπα ὑπὸ ψευδώνυμον).

Τὸ κρῦο, ἐκεῖνο τὸν Δεκέμβρη, ἦταν δυνατό. Ἡ διαμονὴ στὴ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, δύσκολη πάντα, εἶχε γίνει γιὰ τοὺς ἄντρες ὀδυνηρή. Οἱ καλύβες μὲ τοὺς καλαμένιους τοίχους καὶ σκεπὴ καὶ μὲ τὸ καλαμένιο πάτωμα, δὲν μπορούσαν νὰ τοὺς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ κρῦο. Ὁταν ἀναβαν φωτιά οἱ ἄντρες μέσα στὴν καλύβα, ὁ καπνὸς τοὺς ἐπνίγε. Ἄν ἀνοιγαν τὴν πόρτα, πάγωνε ἡ καλύβα. Ἀναγκάζονταν λοιπὸν νὰ κάθωνται χαμηλὰ ἢ νὰ ξαπλώνωνται χάμου στὴ φωτιά.

Ὁ ἀγὼνας ἐξακολουθοῦσεν ἄγριος, ἀμείλικτος* μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ποιὸς νὰ ἐκτοπίσῃ τὸν ἄλλον.

Ἡ ψηλὴ καλύβα τῆς Κούγκας* ἔβαζε τοὺς Ἕλληνας σὲ μειονεκτικὴ θέση, γιατί φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ. Καὶ οἱ Βούλγαροι, χωρὶς νὰ πλησιάζουν μὲ τίς πλάβες* τους, ὥστε νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, τραβοῦσαν ὁμοβροντίες ἀπὸ μακριὰ καὶ οἱ σφαῖρες τους τρυποῦσαν τὰ καλάμια, εὕρισκαν τοὺς ἄντρες, ποὺ τύχαινε νὰ εἶναι ὄρθιοι μέσ' στὴν καλύβα, τοὺς πλήγωναν ἢ τοὺς σκώτωναν.

Οἱ Ἕλληνες ἔβγαιναν κι αὐτοί, ἔκαναν αἰφνιδιασμοὺς στὶς βουλγαρικὲς καλύβες. Μὰ αὐτὲς ἦταν χαμηλές, δὲν φαίνονταν μέσ' στὰ καλάμια. Ἐπρεπε νὰ πλησιάσουν πολὺ οἱ πλάβες πρὶν τίς βροῦν. Καὶ τότε ὁ αἰφνιδιασμός ἦταν πιὸ ἐπικίνδυνος γιὰ κεῖνον, ποὺ πρόσβαλλε, παρὰ γιὰ κεῖνον, ποὺ δεχόταν τὴν ἐπίθεσιν.

Καὶ οἱ Βούλγαροι προφυλάγονταν. Εἶχαν σκοποὺς παντοῦ. Καὶ συχνὰ οἱ αἰφνιδιασμοὶ ἐξελίσσονταν σὲ ξαφνικὲς μάχες χέρια μὲ χέρια μεταξὺ ἐλληνικῆς περιπόλου κι ἄλλης βουλγαρικῆς.

Οἱ ἀρχηγοί, Ἀγρας καὶ Νικηφόρος, εἶχαν χτίσει κι ἄλλες μικρὲς καλύβες δῶθε καὶ κεῖθε τῆς κούγκας κι εἶχαν βάλει παντοῦ σκοποὺς, ποὺ ἔμεναν ἐκτεθειμένοι στὸ κρῦο καὶ μέσ' στὰ νερά, περιμένοντας κά-

θε στιγμή καινούργια επίθεση του ἐχθροῦ. Ἦτο τόσο ἐκνευριστικὴ αὐτὴ ἡ ἀκινήσια καὶ ἡ ἀναμονὴ ἀνάμεσα στὰ καλάμια, ὥστε ἀναγκάζονταν οἱ ἀρχηγοὶ κάθε ὥρα ν' ἀλλάζουν τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς. Καὶ μέσα στὶς καλύβες ὅμως ἐκνευρίζονταν οἱ ἄντρες, περιμένοντας κάθε στιγμή βουλγαρικὸ αἰφνιδιασμό.

Ἀρχηγοὶ καὶ ἄντρες εἶχαν ἀγριέψει στὴν ὕψη· τὰ μαλλιά τους εἶχαν μακρύνει, ὅλοι τώρα εἶχαν γένεια, ἡ ἐμφάνισί τους ἦταν ἀτημέλητη*, τὰ ροῦχά τους τριμμένα, παλιωμένα. Μόνον ὁ Νικηφόρος κι ὁ καπετὰν Παντελῆς κατῶρθωναν ἀκόμα νὰ κρατοῦν παρυσιαστικὸ κάπως περιποιημένο.

Ἡ ζωὴ αὐτὴ ἦταν σκληρὴ γιὰ ὅλους. Ὁ Ἄγρας ὅμως, μὲ τίς κακοκλεισμένες πληγὲς καὶ τοὺς συνεχεῖς πυρετοὺς, εἶχεν ἐξαντληθῇ ὁλότελα.

— Νὰ φύγεις! τοῦ ἔλεγε καὶ τοῦ ξανάλεγε ὁ Νικηφόρος. Ἐδῶ δὲν θὰ γίνῃς ποτὲ καλὰ. Ἐνῶ, ἂν πᾶς καὶ γιastreutῆς, θὰ μπορέσης νὰ δουλέψῃς καλύτερα.

Γελοῦσε ὁ Ἄγρας κι ἐπαιρνε τὸ τουφέκι καὶ πήγαινε σὲ περιπολίες καὶ ξαναγύριζε μὲ σαράντα βαθμοὺς πυρετοῦ. Κι ἔμενε μερικὲς ὥρες ξαπλωμένος στὸ πάτωμα καὶ πάλι σηκωνόταν καὶ ξανάρχιζε τὴν « δουλειά ».

Μὰ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐκνευρίζεται καὶ κεῖνος. Μιὰ ὁμοβροντία τοῦ εἶχε σκοτώσει ἓνα εὐζώνα. Μιὰ δεύτερη, τὴν ἄλλη μέρα, μέσ' ἀπ' τὰ καλάμια, πλήγωσε τὸν ἀτρόμητο, τὸν ἀνεκτίμητο, Ἀντώνη.

Τὸ ἄλλο πρωτὶ ἔφτασε ἓνας παπᾶς μ' ἓνα χωρικό. Ἐρχόταν ἀπὸ τὸ χωριὸ Νησί γιὰ νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἀρχηγούς.

Ὁ Ἄγρας εἶχε πυρετὸ καί, τυλιγμένος ὡς τ' αὐτιά μέσα στὴν κάπα του, εἶχε καθίσει κοντὰ στὴν ἀναμμένη φωτιά. Καὶ καθὼς μπῆκε ὁ παπᾶς, ἐφώναξε :

— Ἐλὰ κάθισε, παπᾶ μου, νὰ φᾶς μαζί μας. Πῶς σὲ λένε ;

— Παπαγιάννη.

— Τί εἰδήσεις μᾶς φέρνετε ; ρώτησε ὁ καπτὰν Νικηφόρος.

— Καὶ καλὲς καὶ κακὲς, ἀποκρίθηκε ὁ παπᾶς. Σκώτωσαν τὸν Τόμαν Παζαρέντζε ἀπὸ τὸ Ζερβοχώρι...

— Τὸν σκότωσαν! ἀναφώνησε ὁ Ἄγρας. Ἐγὼ τοῦ εἶχα χαρίσει τὴ ζωὴ καὶ τὴν λευτεριά!

— Ἀσκημα ἔκαμες, καπετὰν Ἄγρα, εἶπε ὁ Παπαγιάννης. Ἦταν ἀπὸ

τούς χειρότερους κοιμητατζήδες τοῦ 'Αποστόλ Πέτκωφ. Εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς κακούργους, πὺ ἔσφαξαν ὀχτὼ παλληκάρια, ἀπὸ τὰ γενναϊότερα τοῦ Τέχοβου καὶ τὰ καλύτερα τοῦ χωριοῦ. "Εκαμες ἄσχημα νὰ τοὺς χαρίσης τὴ ζωή.

— Ποιὸς τὸν σκότωσε ; ρώτησε ὁ "Αγρας,

— "Ενας φίλος τοῦ καπετὰν Μανώλη, τοῦ Στενημαχίτη· ἓνας ἀξιωματικός, νομίζω.

— Πῶς τὸν λένε τὸν ἀξιωματικό ; ρώτησε ὁ Νικηφόρος.

— Δὲν τὸ λέει ὁ Στενημαχίτης.

— Σὺ δὲν τὸν ρωτοῦσες ;

— Νὰ τὸν ρωτήσω, λέει ; Ποῦ τολμᾷ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ. Σὲ κοιτάζει καὶ τὰ μάτια του, λές, ξεγυμνώνουν τὴν ψυχὴ σου. Αὐτὸς ὅμως κρυφοόσος!...

— Μὰ τί λογαριασμοὺς εἶχε μὲ τὸν Παζαρέντζε ;

— Ρώτησα τὸν Μανώλη τὸν Στενημαχίτη. Μοῦ εἶπε πὼς ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος του ἐκδικήθηκε κάποιον Βασίλη 'Ανδρεάδη ἀπὸ τὸ 'Ασπροχώρι. Τὸ 'Ασπροχώρι ἦταν ἓνα χωριουδάκι μεταξὺ Νιάουσας καὶ Βάλτου. Δὲν ὑπάρχει πιά· τὸ κατέστρεψαν οἱ κοιμητατζήδες, γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν αὐτὸν τὸν Βασίλη, ἐπειδὴ εἶχε πᾶει κι εἶχε πολεμήσει μὲ τὸν καπετὰν Ζέζα (Παῦλον Μελᾶν). Τοῦ σκότωσαν μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τοῦ ἐκλεψαν ἓνα παιδάκι, πὺ εἶχε. "Οταν τό 'μαθε, ὕστερα ἀπὸ καιρό, ὁ μυστικός αὐτὸς φίλος τοῦ Στενημαχίτη, πὺ ἦταν καὶ φίλος τοῦ Βασίλη 'Ανδρεάδη, ζήτησε νὰ τὸν βρῇ. Μὰ αὐτὸς χάθηκε, τρελλάθηκε, πέθανε, δὲ ξέρω. Καὶ πῆγε ὁ μυστικός φίλος τοῦ Στενημαχίτη νὰ βρῇ τὸν Παζαρέντζε, πὺ χάλασε τὸ σπίτι τοῦ Βασίλη 'Ανδρεάδη. Πῆγε ἴσια στὸ Ζερβοχώρι, σ' ἓνα καφενεῖο γεμᾶτο Βουλγάρους. Φώναξε ἐξω τὸν Παζαρέντζε καὶ τοῦ εἶπε : « 'Εσὺ ἐσκότωσες τὸν τάδε καὶ τὸν τάδε ἀπὸ τὸ Τέχοβο ; 'Εσὺ σκότωσες τὴ μάνα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Βασίλη ἀπὸ τὸ 'Ασπροχώρι ; 'Εσὺ τοῦτο ; 'Εσὺ ἐκεῖνο ; »... 'Ο ἄλλος προσπάθησε νὰ βγάλῃ μαχαίρι. Μὰ ποῦ! Θηρίο στὴ δύναμη, σοῦ λέγω, ὁ φίλος τοῦ Μανώλη. Τὸν ἄρπαξε...

— "Αλλος Γαρέφης! Θαύμασε ὁ καπετὰν Τυλιγάδης.

— Ναί, ἄλλος Γαρέφης! Καὶ νὰ ἦταν τιποτένιος ὁ Παζαρέντζε ; Θηρίο κι αὐτός. Μὰ ποιὸς τὰ βγάζει πέρα μὲ τὸν φίλο αὐτὸν τὸν ἄγνωστο τοῦ Μανώλη; "Ετρεξαν γείτονες τοῦ Παζαρέντζε νὰ τὸν πιάσουν. Μιὰ σπρωξιὰ στὸν ἓνα, μιὰ γροθιά στὸν ἄλλο, ἄνοιξε δρόμο, ὥρμησε στὸ

βάλτο, χώθηκε στα καλάμια, πήγε ως τη πλάβα, όπου τον περίμενε ο Μανώλης ο Στενημαχίτης, και δρόμο.

Νύχτα πιά έφτασαν στο σπίτι μου, στο Νησί.

— Γιατί δέν ήρθαν εδώ σέ μᾶς ; ρώτησε ο "Αγρας.

— Δέ θᾶξεραν τόν δρόμο ἴσως.

Τὸ φαγὶ ἦταν ἑτοιμο. Κάθισαν οἱ καπετανέοι γύρω στὴ φωτιά κι ἔβαλαν μεταξύ τους τὸν παπᾶ.

"Όταν τελείωσαν, ρώτησε ὁ Νικηφόρος :

— "Άλλες εἰδήσεις ἔχεις, Παπαγιάννη :

— Ναί· κακὲς ὅμως εἰδήσεις.

— Μήπως ἀπὸ δῶ τίποτε ;

— "Όχι, εἶναι ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ζίχνας, ἀπὸ τὴν Κλεπούσνα*. Κομιτατζήδες πῆγαν, σταλμένοι ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Σόφιας, νὰ δολοφονήσουν τὸν Χρυσόστομο*, τὸν "Άγιο Δράμας. Τὸ εἶχαν καλὰ ὀργανώσει καὶ θὰ τὸν σκότωναν. Μὰ ἔτυχε νὰ φύγῃ ὁ Δεσπότης σὲ περιοδεΐα. Καὶ οἱ δολοφόνοι, ἀπογοητευμένοι, ἀγριεμένοι, ἐκδικήθηκαν τὸν ἄοπλο πληθυσμὸ τῆς Κλεπούσνας, ὅπου κατέφυγαν. Εἶχαν δυναμίτη μαζί τους. "Έβαλαν φωτιά στὰ ἑλληνικὰ σπίτια, σκότωσαν ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά, ἕνα γέρο Βουζίκη ἐνενήντα χρόνων, ἕνα μωρὸ δύο χρόνων, τὴν κόρη τοῦ παπᾶ, τὸ δάσκαλο, τὴ γυναῖκα του.

"Όλη τους ἡ λύσσα ἦταν πὼς δέ βρῆκαν καὶ δέ σκότωσαν τὸν "Άγιο Δράμας....

Ἐκείνη τὴν στιγμὴ μιὰ ὁμοβροντία ἔσχισε τὸν ἀέρα κι ἀμέσως δεύτερη. Μὲ μιᾶς ἡ καλύβα βρέθηκε στὸ πόδι. Ἄρχηγοὶ καὶ ἄντρες βγῆκαν ἀπὸ τὴν καλύβα μπρούμυτα πεσμένοι πίσω ἀπὸ τὸ χαμηλὸ ὀχύρωμα, ἔρριξαν κι ἐκεῖνοι μπαταριές* μέσ' στὰ καλάμια, στὰ τυφλά, κατὰ τὸ μέρος ἀπ' ὅπου εἶχαν ἔρθει οἱ σφαῖρες. Μὰ κανεὶς δέν ἀποκρίθηκε, οὔτε ἀκούστηκε τίποτε. Καὶ δυὸ πλάβες, ποὺ βγῆκαν μὲ τὸν Τυλιγάδη νὰ ἐρευνήσουν, γύρισαν ἄπρακτες. Δέν εἶχαν δεῖ τίποτε, δέν εἶχαν ἀκούσει τίποτε.

Οἱ σφαῖρες εἶχαν τρυπήσει τοὺς καλαμένιους τοίχους τῆς καλύβας, εἶχαν περάσει ἀντίκρυ, πάνω ἀπὸ τοὺς ὧμους τῶν καθισμένων καπετανέων.

"Όλοι ἦσαν ταραγμένοι. Ἡ κατάσταση αὐτὴ δέ μποροῦσε νὰ ἐξακολουθήσῃ. Οἱ ἄντρες ἐκνευρίζονταν. Ἡ μεγάλη καλύβα τους ἦταν στόχος. Ἐπρεπε σκυφτοὶ νὰ περπατοῦν.

Σκυθρωπός, ἀμίλητος, πλάγι στὸν πιστὸ Τυλιγάδη, κοίταζε ὁ Νικηφόρος τὶς πλάβες, πὺ ἀπομακρύνονταν στὸ παγωμένο σκοτάδι, φέρνοντας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ τὸν ἄρρωστο Ἄγρα.

Ἦστερα γύρισε καὶ μπῆκε στὴν καλύβα.

— Καὶ τώρα στὴ δουλειά! εἶπε τοῦ Τυλιγάδη.

Ἡ δουλειὰ ἦταν δύσκολη, πολὺωρη καὶ ἐπίμονη. Δὲν ἦταν εὐκολο νὰ κατεδαφίσουν στὰ σκοτεινά, μὲ τέτοιο δυνατὸ κρῦο, σὲ μιὰ νύχτα, μιὰ μεγάλη καλύβα καὶ νὰ ξαναχτίσουν ἄλλη.

Μὰ ὅταν ἀποφάσισε κάτι ὁ καπετὰν Νικηφόρος, δὲν τὸν σταματοῦσαν τὰ ἐμπόδια.

« Τὰ μυστικά τοῦ βάλτου »

Πηνελόπη Σ. Δέλτα

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιᾶτά σου ἀρματώθηκες καὶ ζώστηκες τὸ θάρρος.

Ἀστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφός,
καὶ ἂς σ' ἐγείρει, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,
τώρα ἡ ζωὴ σου εἶν' ὄνειρο, μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γυρὸ σου χαμογέλαγαν μολέμματα* καὶ σκύλοι,
χίλια μαχαίρια σοῦ ἐμπηξαν, ὦ γίγαντά μου, οἱ νάνοι.
Κι ἡ μνήμη σου μᾶς γένηκε τριαντάφυλλο τ' Ἀπρίλη
καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμὸς μᾶς γένηκε λιβάνι.

Στὸν τόπο, πὺ μαρτύρησες, δὲ σ' ἐκλαψε δικός.
Μὰ ἡ γῆ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάννα.
Κι ἂν δὲ σηκώθη σίφουνas γιὰ τοὺς ὀχτροὺς κακός,
κάποιο ἀγεράκι φύσηξε ἀπὸ τὴν Ἀλαμάνα.

Ἑφημερίς « Ἀκρόπολις » 1930

Ρήγας Γκόλφης

Η Σ Η Μ Α Ι Α

Τὸ ἐπὶ τῆς μεθορίου μικρὸν φυλακεῖον κατεῖχετο ὑπὸ ἀποσπάσματος εὐζώνων. Εἰς ὑποδεκανεὺς καὶ πέντε στρατιῶται ἀπετέλουν τὴν ὄλην φρουράν του.

Ἡ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὕρισκετο, ἦτο ἐντελῶς μεμονωμένη. Οἱ ἐγγύτατοι σταθμοὶ ἀπέχον μίαν ὥραν· τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ σώματα ἐστρατοπέδευον εἰς ἀπόστασιν δῖωρον.

Ἀπέναντι τοῦ ἐλληνικοῦ φυλακείου, εἰς ἑκατὸν μέτρων ἀπόστασιν, ὠρθοῦτο ὁ ἐχθρικός σταθμός. Δέκα ἄνδρες ὑπὸ ἓνα δεκανέα ἐφύλαττον ἐκεῖ.

Εἰς τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην θέσιν τὸ ψῦχος ἦτο ἔτι δριμύ· καὶ κατ' αὐτὰς τὰς ἑαρινὰς νύκτας... Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται συνεσπειρωμένοι περὶ τὴν πυράν, ἡκροῶντο τοῦ ὑποδεκανέως ἀφηγουμένου τὸ θελκτικὸν παραμύθιον τῆς Πεντάμορφης. Μόνον ὁ φρουρὸς σκοπὸς περιεπάτει ἄνω καὶ κάτω πρὸ τῆς ἀχυροσκεποῦς σκοπιᾶς καὶ ἡ φλόξ τῆς πυρᾶς ἀπῆσπραπτεν ἐπὶ τῆς κινουμένης ξιφολόγχης τοῦ ὅπλου του. Αἷφνης κρότος συντριβομένων ὑπὸ βήματος θάμνων καὶ κυλιομένων χαλίκων ἡκούσθη ἀπὸ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου καὶ ἡ φωνὴ τοῦ σκοποῦ ἔκραξε :

— Τίς εἶ ;

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεπήδων συγχρόνως καὶ ἔσπευδον πρὸς τὰ ἀνηρτημένα ὅπλα.

Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις τοῦ προσερχομένου, ὅστις ἦτο ἤδη λίαν ἐγγύς, καθυστάχασε τὴν αἰφνίδιον ταραχὴν των :

— Ὡρα καλή, παιδιά! Εἴμ' ἐγὼ ὁ Γιάννης.

— Καλῶς τὸν Γιάννη, καὶ πῶς τέτοιαν ὥραν ; ἠρώτησεν ὁ ὑποδεκανεὺς τείνων τὴν χεῖρα πρὸς τὸν γνωστότατον εἰς αὐτὸν ποιμένα.

— Νὰ πάρω ἀνασασμὸ καὶ σᾶς λέω...

Ἀπεκρίνατο ὁ ποιμὴν καὶ κάθησε βαρὺς καὶ κάθιδρως πλησίον τῆς πυρᾶς. Ὅλοι προσήλωσαν ἐπ' αὐτοῦ βλέμματα περιεργείας πλήρη. Μετὰ μίαν στιγμὴν σιωπῆς καὶ προσδοκίας, ὁ Γιάννης ἐπρόφερεν, ἀσθμαίνων ἀκόμῃ, τὰς λέξεις αὐτάς :

— Βαρέθηκαν στὸ σύνορο πέρα κατὰ τὸ Γκριτζάνο... τὸ ντουφεκίδι πάει κορδόνι...

Οἱ εὐζωνοὶ ἀνεσκίρτησαν ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ. Τὰ χεῖλη των δὲν ὠμίλησαν, καὶ μόνον δισταυρώθησαν τὰ βλέμματά των ἀπαστρέπτοντα ὡς

λεπίδες ξιφῶν. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς τῶν, Εὐρυτὰν τριακοντούτης, μικρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τραχὺς τὴν ὄψιν, κατήρτισεν ἐν ἀκαρεὶ τὸ στρατηγικόν του σχέδιον, τὸ ὁποῖον ἴσως καὶ πρὸ πολλοῦ εἶχε μελετήσει. Ὀλίγαι λέξεις ἀντηλλάγησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ὀπλιτῶν του.

Μεθ' ἡμίσειαν ὥραν ὁ Τοῦρκος σκοπὸς ἐφρονεῖτο ὑπὸ εὐζώνου, οἱ δ' ἐν τῷ σταθμῷ στρατιῶται ἐξ ἀπροόπτου καταληφθέντες εἰς τὸν ὕπνον, μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν οἱ ἐξ ἐφρονεῦντο, οἱ τρεῖς ἡχηλωτίζοντο καὶ μόνον ὁ δεκανεὺς διέφυγε τὸν ὄλεθρον πηδῆσας ἀπὸ τινος φεγίτου.

— Τώρα, παιδιά, πᾶμε νὰ κυριεύσωμε τὸ χωριό!

Εἰς ἀπόστασιν δέωρον ἀπὸ τῶν τουρκικῶν σταθμῶν εὕρισκετο χωριὸν κατοικούμενον ὑπὸ εἰκοσάδος οἰκογενειῶν Χριστιανῶν καὶ ἰσαρίθμων Μουσουλμάνων.

Τὸ χωριὸν αὐτὸ ἐκαλεῖτο Ἑλιά.

Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀρχηγὸς προσήγγισε τὸ χωριὸν με στρατηγικὴν τάξιν. Τὴν πρωτοφυλακὴν ἀπετέλει εἰς εὐζωνος, τὴν ὀπισθοφυλακὴν ἔτερος, τὸ κύριον δὲ σῶμα, φέρον καὶ τοὺς τρεῖς αἰχμαλώτους, δεσμίους, ἀπετέλει αὐτὸς μετὰ τῶν λοιπῶν στρατιωτῶν.

Μόνον οἱ κύνες ἀντέστησαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ἀποσπάσματος· οἱ χωρικοὶ δὲν ἐδίστασαν νὰ ὑποκύψωσιν ἀφυπνισθέντες αἰφνης ὑπὸ τῶν θριαμβευτικῶν ἀλαλαγμῶν τῶν ἐξ ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὑπελάμβανον οὐχὶ μόνον τετραπλασίους, ἀλλὰ καὶ ἀποτελοῦντας προφυλακὴν ἰσχυροῦ σώματος.

Ὁ ὑποδεκανεὺς, ἐγκατασταθεὶς ἐντὸς τοῦ μόνου διωρόφου οἴκου, διέταξε νὰ προσαχθῶσι τῶν προκρίτων γερόντων τρεῖς ὡς ὅμηροι.

Τούτων οἱ δύο ἦσαν Ὁθωμανοί.

— Θὰ μὲ ἀναγνωρίσετε φρούραρχο τοῦ χωριοῦ!

Ἐκραξεν ἐπιτακτικῶς.

— Ὅπως ἀγαπᾷς, καπετάνιε, ἀπεκρίθησαν τρέμοντες οἱ γέροντες.

Καὶ ὁ νέος φρούραρχος, λαβὼν χάρτου τεμάχιον, ἔγραψε διὰ φαιᾶς μελάνης τὸ πρῶτον του ἔγγραφον:

«Ὁ φρούραρχος Ἑλιάς πρὸς τὴν διοίκησιν τοῦ...Εὐζωνικοῦ Τάγματος. Εὐπειθῶς ἀναφέρω, τὸ χωριὸν Ἑλιά ἀπὸ σήμερα ἐγίνηκε ρωμαϊκόν. Ὅλα τὰ παιδιά παρόντες. Στάθης Γέρακας, ὑποδεκανεὺς».

— Θύμιο, ἔκραξε πρὸς τὸν νεώτατον τῶν εὐζώνων ἔχεις πόδια ζαρκαδιοῦ. Πάρε τὸ χαρτί καὶ τρέχα στὴ Διοίκησι. Ἀστραπή! Ἐσεῖς οἱ

ἄλλοι, μωρὲ παιδιὰ, μιὰ σημαία ἐλληνικὴ δὲ θὰ μοῦ οἰκονομήσετε γιὰ τὸ Φρουραρχεῖο ; Νά!... πάρετε τὸ γαλάζιο μαντήλι τοῦ γέροντα. Δυὸ λουρίδες πανὶ ἄσπρο ἐπάνω σταυρωτές, ἓνα καλάμι... κι ἔγινε!... Στὴ σημαία δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τὸ πανί· πάντα σημαία εἶναι!...

Μετ' ὀλίγον ἡ αὐτοσχέδιος Ἑλληνικὴ σημαία ἐκυμάτιζεν ἐπὶ τῆς καπνοδόχου τοῦ ἀγροτικοῦ οἰκίσκου, καὶ ἡ σελήνη τὴν ὥραν ἐκείνην προβάλλουσα ἀπὸ τοῦ βουνοῦ καὶ ἡ νυκτερινὴ αὐρά γλυκέως ψιθυρίζουσα, τὸ πρῶτον ἐχαιρέτιζον τὸ σύμβολον τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς δεδουλωμένης ἐκείνης γῆς.

Ἀλλὰ τὴν ἰδίαν στιγμὴν σαλπίσματα καὶ ποδοβολητὸς ἐτάραζαν τὴν μόλις ἀποκαταστασάσαν ἡσυχίαν καὶ τὸ χωρίον περιεκυκλοῦτο ὑπὸ τουρκικοῦ σώματος τριακοσίων πεζῶν καὶ ἀποσπάσματος ἵππέων. Τὸ σῶμα τοῦτο ἐπορεύετο πρὸς τὴν μεθόριον, μαθὼν ὅμως παρὰ τοῦ φυγάδος δεκανέως τὰ ἐν τῷ σταθμῷ συμβάντα καὶ τὴν πιθανὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου ὑπὸ τῶν ὀλίγων εὐζώνων, ἐλοξοδρόμησεν ὀλίγον, ἵνα δώσῃ ἐν μάθημα εἰς τοὺς θρασεῖς Ἑλλήνας.

— Παιδιὰ, εἶπεν ὁ φρουράρχος, τὸ φρούριό μας οὔτε τὸ γνωρίζομε καλὰ οὔτε μᾶς γνωρίζει. Μπορεῖ νὰ μᾶς κλείσουν ἐδῶ μέσα σὰν τὰ ποντίκια καὶ νὰ μᾶς κάψουν ἢ νὰ μᾶς πιάσουν. Πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν στὴν πρώτη μας θέσι. Ἐφ' ὅπλου λόγχῃ!

Καὶ οἱ πέντε ἄνδρες, οἱ εἰς θάνατον ἀποφασισμένοι, ἐξώρμων διὰ τῆς ὀπισθεν θύρας τοῦ φράκτου, ἐνῶ περιεκυκλοῦτο ἤδη ὁ οἶκος. Οἱ Τοῦρκοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταλάβει τὴν ἐκεῖθεν ἐξοδὸν καὶ ἡ φυγὴ ἦτο ἐξησφαλισμένη. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἔρριψε πρὸς τὰ ὀπίσω τελευταῖον βλέμμα δρασκελίζων τὸν τελευταῖον φράκτην τοῦ χωρίου.

Ὑψηλὰ ἐκεῖ, οἰονεὶ ἐναερίως, μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς, τὸ μικρὸν γαλανόλευκον πανίον ἀνεκινεῖτο τρέμον. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἐκτύπησε τὸ μέτωπον διὰ τῆς παλάμης :

— Καὶ ἡ σημαία ; εἶπε, ποῦ θὰ τὴν ἀφήσωμε τὴ σημαία μας ;

Καὶ πρὶν ἢ προφθάσουν οἱ ἄλλοι σύντροφοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν πρόθεσιν του, γοργός, ἀκράτητος ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Οἱ Ὀθωμανοὶ στρατιῶται ἐπλήρουν τὴν ὁδὸν καὶ μετὰ τινα δισταγμὸν εἰσέρχοντο εἰς τὸν οἶκον, ὅπου μόνον οἱ τρεῖς δέσμιοι αἰχμάλωτοι εἶχον καταλειφθῇ. Ὁ ὑποδεκανεὺς ἀναρριχηθεὶς ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν τοίχου, εὗρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς στέγης. Καὶ ἡ μικρὰ σημαία ἐκυμαίνετο πρὸς αὐτόν, ὥς νὰ τὸν ἰκέτευεν, ὥς νὰ τὸν προσεκάλει, ὥς νὰ τὸν ἡγοχρίσται διὰ τὴν σωτηρίαν.

Τὴν ἤρπασε διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὁ κάλαμος συνετρίβη. Τὴν ἐκράτει ἐπὶ τοῦ στήθους καθ' ἣν στιγμὴν πεντήκοντα ὅπλα ἐκκενώθησαν κατὰ αὐτοῦ καὶ δύο σφαῖραι τὸν ἐπλήγωσαν εἰς τὰ στήθη. Κατέπεσεν ἐπὶ τῶν κεράμων, αἱ ὁποῖαι συνετρίβησαν ὑπὸ τὸ βάρος του. Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἀγωνίαν, ὥσάν νὰ ἐχρησιμοποιοῖ καὶ αὐτοὺς τοὺς σπασμοὺς τοῦ θανάτου, κατέσχισε διὰ τῶν ὀδόντων τὸ πανίον καὶ ἀπέπτυσσεν αὐτὸ ράκος ἄμορφον καὶ πορφυροῦν ἐκ τοῦ ἰδίου αἵματος.

Ἑφημερὶς « Ἑστία »

Γεώργιος Δροσίνης

Η Δ Ε Σ Π Ω

Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.

Μήνα* σὲ γάμο ρίχνονται, μήνα σὲ χαροκόπι ;*

Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι·

ἢ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.

Ἀρβανιτιά τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλά τὸν πύργο :

— Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' δῶ τὸ Σούλι.

Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.

— Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνῃ, κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,

ἢ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκανε, δὲν κάνει.

Δαυλὶ στὸ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει :

Σκλάβες τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἐλάτε.

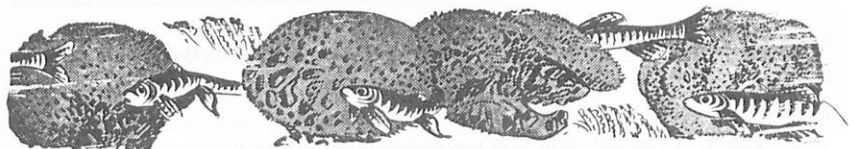
Χίλια φουσέκια ἦταν ἐκεῖ· κι αὐτὴ φωτιά τοὺς βάνει

καὶ τὰ φουσέκια ἀνάψανε κι ὅλοι φωτιά γενεῆχαν.

Δημοτικόν

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ

(Τους σπόγγους αλιεύουν εις τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης με κίνδυνον τῆς ζωῆς των οἱ δῦται, ἀναπνέοντες ἀέρα τὸν ὅποιον στέλ-
λουν με τὰς ἀντλίας των τὰ σπογγαλιευτικὰ πλοῖα. Δύνεται καὶ
χωρὶς ἀντλίας ὁ τολμηρὸς δύτες νὰ καταβῇ εἰς τὸν πυθμένα τῆς
θαλάσσης καὶ νὰ ξεριζώσῃ σπόγγους, ὅποτε διατρέχει πολὺ περισ-
σοτέρους κινδύνους. Ἐν τούτοις καὶ με τὰ σκάφανδρα* ὑφίσταται
πάντοτε ὁ κίνδυνος, ἐὰν δὲν γίνῃ καλὸς ὁ χειρισμὸς τῆς ἀντλίας.
Εἰς τὸ βιβλίον του «οἱ Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» ὁ συγγραφεὺς
μᾶς περιγράφει λεπτομερείας τοῦ δυσχεροῦς τούτου ἔργου, τὸ
ὅποιον ἐξασκοῦν τόσοι ἡρωικοὶ βιοπαλασται ἀπὸ τὴν Ὑδραν, τὴν
Αἴγινα, τὴν Κάλυμνον, τὴν Σύμην καὶ ἄλλας νήσους τῶν Ἑλληνι-
κῶν θαλασσῶν).

...Πλησίον τῆς λέμβου, ὥσάν μυστηριώδης βρασμὸς νὰ ἐτάρασσε
τὰ ἐνάλια* βάθη, ὀγκώδεις φουαλλίδες ἀέρος πλατεῖαι καὶ καμπύλαι
ἀνήρχοντο κατὰ διαλείμματα νὰ θραυσθῶσι παφλάζουσαι.

Ἦτο ἡ ἀναπνοὴ τοῦ δύτευ ἐκ τοῦ θαλασσίου βυθοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ κολαουζιέρης* εἶχε δώσει ἤδη τὸ σύνθημα, καὶ ἤρ-
ξατο βραδέως ἀνασύρων τὸ σχοινίον.

Εἵκοσιν ὀργυαὶ κάτω τοῦ κόσμου, εἰς τὸ χάος τῆς ἀβύσσου, με
τὸ φοβερὸν σάβανον τοῦ ἀπεράντου ὠκεανοῦ ὑπεράνω, σάβανον ἄγριον
καὶ σιωπηλόν, τὸ ὅποιον δὲν προδίδει τὰ μυστικά του ποτέ.

Ἡ ἀνύψωσις ἐξηκολούθησε βραδέως καὶ μετὰ προσοχῆς, ἐνῶ ὁ
ναυτόπαις ἐσώρευε τὸν ἀνερχόμενον σωλῆνα. Μετὰ τινα λεπτὰ τὰ ὕδα-
τα συνεταράχθησαν, καὶ πελωρία κεφαλὴ ἐκ μετάλλου, ἀμαυρὰ καὶ κε-
λαρύζουσα, τρομακτικὴ ἐκ τῶν σωλῆνων, καὶ τῶν κρυστάλλων, προέ-
βαλε παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρόν. Δύο βραχίονες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐκρά-
τει τὸ σχοινίον, ὁ δ' ἕτερος ἀπόχην πλήρη σπόγγων, ἐκρατήθησαν ἀπὸ
τῆς κουπαστῆς*, καὶ ὁ δύτες, ὡς φοβερὸν θαλάσσιον τέρας, ἐφάνη ἀνα-
κύπτων μετὰ τὸ ἥμισυ ἀκόμη σῶμα ἐντὸς τῶν ὑδάτων.

Δύο - τρεῖς τότε ἐκ τῶν σπογγαλιέων, ἀφήσαντες τὴν ραθυμίαν*,

ἔσπευσαν νὰ τὸν βοηθήσουν, ὁ δὲ κολαουζιέρης, λαμβάνων διὰ τῶν δύο παλαμῶν τὴν περικεφαλαίαν, ἤρχισε νὰ τὴν περιστρέφῃ, ἕως οὗ ἀφῆθη ἐντελῶς.

Ἐφάνη τότε ἐν πρόσωπον κατέρυθρον, ἀναπνέον μετὰ κόπου.

Παχεῖται σταγόνες ἔρρεον ἀπὸ τοῦ μετώπου του, συγκολλῶσαι τοὺς ἀτάκτους βοστρύχους τῆς κεφαλῆς, καὶ κυλιόμεναι κατὰ μῆκος τῆς ρινὸς καὶ τῶν παρειῶν.

Ὁ δῦτης ἔμεινεν ἐκεῖ ἐπ' ὀλίγον κρατούμενος ἀπὸ τῆς κουπαστῆς ὡς ἀναλαμβάνων, ἀφοῦ δὲ οἱ σύντροφοί του τὸν ἀνείλκυσαν ἐντελῶς καὶ τὸν ἐξέδυσαν τῶν ἐλαστικῶν ἐνδυμάτων, ἐξηπλώθη μὲ μόνην τὴν φανέλλαν ἐπὶ τῶν σανίδων, καὶ ἔμεινεν ἀκίνητος κρατῶν τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῶν χειρῶν.

Ἦδη ὁ μικρὸς ναυτόπαις, πλησιάσας, ἀνεκίνει τοὺς σπόγγους, ἐνῶ ἕτερος ἤρχιζε διὰ μακρᾶς σακορράφας νὰ τοὺς περνᾷ εἰς σχοινία.

Δὲν ὁμοιάζον διόλου ὅμως ἀκόμη τοὺς ὠραίους σπόγγους, τοὺς ὁποίους εἴμεθα συνηθισμένοι νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς προθήκας τῶν μυρπωλείων καὶ τὰ κάνιστρα τῶν πλανοδίων πωλητῶν.

Ἦσαν μᾶζαι μελαναί, ἀηδεῖς καὶ γλοιώδεις, χρειάζόμεναι πολλὴν ἐτι κατεργασίαν διὰ νὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸ ἐμπόριον.

— Ἄλα, ἄλα... ἔγρυζε* πάλιν ὁ Καπετὰν Τζερεμές, μιὰ ὥρα κάνεις νὰ ντυθῇς... Δὲν θὰ σὲ κάνουμε νύφη...

Ὁ δῦτης ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, ἔκυψε νὰ κοχλιώσουν τὴν τερατῶδη περικεφαλαίαν καί, ἀφοῦ κατῆλθε προσεκτικῶς τὴν μικρὰν κλίμακα, ἔδραξε τὸ σχοινίον καὶ ἀφῆθη νὰ βυθισθῇ ὑπὸ τὰ παφλάζοντα ὕδατα.

Οἱ ναῦται τῆς ἀντλίας ἤρχισαν ἀμέσως περιστρέφοντες τὸν τροχόν, ὁ δὲ κολαουζιέρης ἄφηνε βραδέως τὸ σχοινίον, ἐνῶ ὁ ναυτόπαις ἔσπευδε πρὸς τὸν ἀεραγωγὸν σωλῆνα.

Ἦσυχία ἐπεκράτησε πάλιν ἐπὶ τοῦ σκάφους, διακοπτομένη μόνον ἐκ τοῦ θορύβου τῆς ἀντλίας καὶ τῆς ἐλαφρᾶς κινήσεως τῶν κωπῶν, αἵτινες παρηκολούθουν τὴν διεύθυνσιν τοῦ τεινομένου σχοινίου.

Ἐπὶ τῆς θερμῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης, χρώματος τεφρολεύκου πρασινωποῦ, μακρὰ τεμάχια ὑπερύθρων φυκῶν ἤρχιζον ν' ἀναδύωσι τοὺς μακροὺς πλοκάμους των, ἐρυθρὰ δὲ χελιδονόψαρα, παίζοντα ἢ καταδιωκόμενα ὑπὸ ἀοράτων ἐχθρῶν, ἐφαίνοντο πτερυγίζοντα ἐπὶ

τινας στιγμάς, καὶ ἔπειτα πάλιν βυθιζόμενα ἐντὸς τῶν χλιαρῶν ὑδάτων.

Τὸ καῦμα ἐγένετο ἀνυπόφορον.

— Φύσα, καημένη μπουκαδούρα*... ἐστέναξεν ὁ νεαρὸς Αἰγινήτης, στρέφων πρὸς τὸν ὀρίζοντα τὸ πρόσωπον καὶ προσπαθῶν ν' ἀναπνεύσῃ ὀλίγον δροσερὸν ἀέρα. Νομίζει κανεὶς, πὼς εἶναι σὲ πυρωμένο καμίνι.

« Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου »

Ἄγγελος Τανάγρας

Η ΜΑΥΡΟΜΑΝΤΗΛΟΥ

Κανεὶς εἰς ὅλον τὸ χωρίον δὲν εἶχεν ὠραιότερον περίβολάκι ἀπὸ τὸν ἐξάδελφόν μου τὸν Γιαννιόν. Καθ' ἐκάστην, περὶ τὸ δειλινόν, ἐπέβαιναν εἰς τὸ μικρὸν γέρικον ὄναρίον του καὶ ἐξετέλει τακτικὴν ἡμερησίαν περίοδον ἀνὰ τὸ ὠραῖον κηπάριον, ὁπόθεν πρὸς ἐσπέραν ἐπέστρεφεν ἀποφέρων τοὺς καρπούς τῶν κόπων του. Οἱ γέροντες ἀπόμαχοι, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν προκυμαίαν, βλέποντές τον ἐπιστρέφοντα ἀργὰ - ἀργὰ ἐκ τῆς καθημερινῆς ἐκδρομῆς του, ἔλεγαν :

— Νά, ὁ Γιαννιὸς ἔρχεται πάλι ἀπ' τὸ περιβολάκι του.

— Καὶ φέρνει καὶ τίς λαχανίδες του.

— Καὶ τὰ κουνουπίδια του καὶ τὰ μπουσττανικά του.

— Πῶς τὰ καταφέρει!

— Σὰν νὰ τὸν γνωρίζουν.

— Λές καὶ τὰ ἔχει γητεμένα!

Ὁ ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιὸς δὲν ἔτεινε τὸ οὖς εἰς τὰ ποικίλα ἢ μᾶλλον στερεότυπα ταῦτα σχόλια, ἀλλ' ἀντιπαρήρχετο ἀδιάφορος, ἀφοῦ προσέδενεν εἰς τινὰ πάλιν τὸ ὑποζύγιόν του, καὶ ἀποκομίζων τὰ « λαχανικά » τὰ ἐπώλει, ἢ τὰ ἔφερεν οἴκαδε, κατὰ τὴν περίστασιν.

Καὶ ἀφοῦ ἀνεπαύετο τὴν ἐσπέραν ἐκ τοῦ μετρίου καμάτου τῆς ἡμέρας, μέλλων ὁσονούπω ν' ἀναπαυθῇ διαρκέστερον ἐκ τῶν πολλῶν μόχθων τῆς ζωῆς του, τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλιν περὶ τὸ δειλινόν ἔλυσεν τὸ ὄναρίον του, ἐπέβαιναν εἰς αὐτὸ καὶ ἐξήρχετο πάλιν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ περιβολίου του.

Ὅποῖον λαμπρόν, ἀχανές, μεγαλοπρεπὲς περιβόλι! Καὶ πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ θεὸς Ὁμηρος νὰ θέσῃ ἐκ παραλλήλου τὰς δύο παραβολὰς τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης καὶ τοῦ ἀγροῦ μὲ τοὺς κομῶντας ἀστάχους*!

Τῷ ὄντι, τὰ χόρτα καὶ οἱ θάμνοι τοῦ περιβολίου τοῦ ἐξαδέλφου μου τοῦ Γιαννιοῦ, γιγαντιαῖα, πελώρια, ἄγρια ἢ κηπευτά, δὲν ἔπαυσαν νὰ ὀργώνωνται, νὰ σχηματίζουν αὐλακας καὶ νὰ εἶναι γαλήνια, ὁμαλά, ἀπ' ἀρχῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι ποικιλόμορφα, ἀναλλοίωτα καὶ ρευστά, νὰ ὀρθῶσι τὴν χαίτην, νὰ στυλῶνωσι τὰ στέρνα, νὰ φρίσωσι, νὰ κροαίνωσι*, νὰ βρέμωσι*, νὰ ἡχῶσι, νὰ πλαταγῶσι*, νὰ κτυπῶσι πᾶν ἀντίτυπον σῶμα. Καὶ οἱ Ζέφυροι προσέπαιζον κυλινδούμενοι ἐντὸς των ὡς ἄτακτα παιδιὰ, καὶ αἱ ὑπόγειοι καὶ αἱ τροπαῖαι* ἡμιλλῶντο, τίς νὰ αὐλακώσῃ βαθύτερον, τίς νὰ ὑπεγείρῃ ὑψηλότερον τὰ κυανᾶ καὶ πορφύρεα νῶτά των, μετὰ φωσφορίζοντος σελαγισμοῦ, μετ' ἀκτινωτοῦ ἀφρώδους στεφάνου. Καὶ αὖρα ποντιαῆς ἐθώπευε μαλθακῶς τὴν ἄσπιλον κυματίζουσαν ὀθόνην, προσκαλοῦσα ἀπειρούς χαριέσσας, μυρμηκίζουσας, παροδικὰς ρυτίδας.

Ὁ δὲ οὐράνιος θόλος καταπτρίζετο ὅλος εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κῆπον, ὃ ἥλιος ἔκαιε χωρὶς νὰ καταφλέγῃ τὰ βάθη του, διότι ὁ ἴδιος, ἅμα ἀπέκαμνεν ἐκ τῆς ἡμερησίας ἀρματοδρομίας, ἐβυθίζετο διὰ ν' ἀναπαυθῇ εἰς τὸν βυθὸν του, διὰ ν' ἀκονίσῃ ἐν τῷ ὑγρῷ ἐργαστηρίῳ τὰς ἀμβλυνοθεῖσας ἀκτῖνας. Ἡ σελήνη ἐγένετο λαμπρότερα, ἐπαργυροῦσα τὰ στέρνα τῆς ἀχανοῦς ἐκτάσεως, τὸ ἄστρον τῆς ἐσπέρας ἐλούετο ἡδυπαθῶς* εἰς τὰ νάματά της, καὶ αἱ Πλειάδες* μετὰ γλυκείας παρθενικῆς σεμνότητος ἐμάρμαιρον εἰς τὰ ἀνεξερεύνητα βάθη της ὡς βολίδες εἰσδύνουσαι, ζητοῦσαι νὰ μετρήσωσι τὸ βάθος, νὰ εὕρωσι τὸν πυθμένα.

Μυρίαι κρότοι ἀντήχουν εἰς τὰ ἄντρα καὶ εἰς τοὺς βράχους, ὅπου τὰ κράσπεδα τῆς ἀσπίλου ὀθόνης ἀπέληγον. Καὶ ἡδύπνοοι* ὄσμαι, ἐλαφρὰ ἀρώματα, ἀπέπνεον πανταχόθεν, μυρώνουσαι τὰς αὖρας, καὶ ἄλμη καὶ θάλπος ἡλίου ἐσκλήρυνε τοὺς χρῶτας*, ἡρύθραινε καὶ καθίστα μελαψὰς καὶ ἀρρενωπὰς τὰς ὕψεις τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ὀνάριον τοῦ ἐξαδέλφου μου ἐβύθιζε τοὺς πόδας ἐν μέσῳ τῶν δροσερῶν πετάλων, προσπαιζόντων καὶ θροούντων περὶ τοὺς πόδας του, καὶ ὁ κῆπος ὁ μυστηριώδης ἐπρότεινε τὰ στέρνα, ἀνοίγων τοὺς θησαυροὺς του εἰς τὰς ἐπιδεξιούς χειρας τοῦ πεπειραμένου κηπουροῦ.

Δι' ὅλους τὸ περιβολάκι τοῦ Γιαννιοῦ τοῦ ἐξαδέλφου μου ἦτο βιβλίον ἀνοικτόν, ἀλλὰ βιβλίον μὲ ἱερογλυφικοὺς* χαρακτῆρας. Ἀλλὰ διὰ τὸν ἄμοιρον ἐξαδέλφον μου ἦτο βιβλίον μὲ κεφαλαῖους λαμπροὺς χαρακτῆρας, σαφές, ἐναργές καὶ εὐανάγνωστον. Οὗτος ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλα τὰ κοιλώματα, ὅλα τὰ ἄντρα τοῦ προσφιλοῦς αὐτοῦ ἐδά-

φους. Ἡδύνατός τις μάλιστα, ὅχι κατὰ σχῆμα τετριμένης προσωποποιίας, ἀλλὰ σχεδὸν κυριολεκτικῶς, νὰ εἴπῃ, ὅπως ἔλεγαν καὶ οἱ γέροντες ἀπόμαχοι τῆς προκυμαίας, ὅτι αὐτὰ μᾶλλον τὸν ἐγνώριζαν...

Τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου.

Ἦτο ἤδη ἐξηκοντούτης, καὶ ἀπὸ πεντήκοντα ἐτῶν, ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας δεκαετοῦς, δὲν εἶχε παύσει νὰ καλλιεργῇ τὸν κῆπὸν του.

Πᾶς ἄνθρωπος ἐργάζεται δι' ἑαυτόν, ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐργάζεται διὰ τοὺς ἄλλους· ὁ δύσμοιρος ὁ Γιαννιὸς εἰργάζετο διὰ τοὺς ἄλλους, καὶ ποτὲ δι' ἑαυτόν.

Δωδεκαετής, ἔμεινε μόνος προστάτης τῆς μητρός, χήρας τριακοντούτιδος. Εἰκοσαετής, ἦτο προστάτης τῶν ὀρφανῶν ἀδελφῶν του, ὀρφανὸς ὁ ἴδιος. Τεσσαρακοντούτης, ἦτο προστάτης ἔτι μεγαλυτέρας ὀρφανίας, τῆς τῶν ἀνεψιῶν του.

Χωρὶς νὰ νυμφευθῇ, εἶχεν οἶκοι τρεῖς γυναῖκας. Ἡ μοῖρα τοῦ τὰς ἐκληροδότησε.

Τὴν μίαν του ἀδελφὴν ἡδυνήθη μετὰ τινα ἔτη νὰ τὴν ὑπανδρεύσῃ. Ἀλλ' αὕτη μόλις ἀπέκτησε δύο κόρας, καὶ ἐχέρησε.

Μόλις ἐχέρησεν ἡ μία, καὶ ἐκακοπανδρεύθη ἡ ἄλλη. Αὕτη ἔλαβεν ἄνδρα, ὅστις τῆς ἔφερεν ἐκ τοῦ χωρίου του τὴν ἐκ τοῦ πρώτου γάμου ὀκταέτιδα παιδίσκην του, συνέζησεν ὀλίγους μῆνας μετ' αὐτῆς, καὶ ἀπεδήμησεν. Μετέβη εἰς τινα πόλιν τῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἰργάζετο χειρωνακτῶν. Ἀναχωρῶν δὲν εἶχεν ὀβολὸν νὰ τῆς ἀφήσῃ.

Τότε δὲ ὁ πτωχὸς ἐξάδελφός μου ὁ Γιαννιός, ἐκτὸς τῆς ἀσθενοῦς γραίας μητρός του, τῆς χήρας ἀδελφῆς καὶ τῶν ὀρφανῶν ἀνεψιῶν του, ὤφειλε νὰ βοηθῇ καὶ τὴν ὑπανδρὸν ἀδελφὴν μετὰ τῆς προγονῆς.

Παρὰ τὴν δυτικὴν ἐσχατιὰν τοῦ ὠραίου τριπλοῦ λιμένος τῆς παραθαλασσίου κώμης, ὅπου τὸ κύμα, ὑπὸ ἐλαφροῦ ζεφύρου ρυτιδούμενον, σκάζει καὶ δεικνύει μέλαιναν αἰχμὴν ὑπὸ ὑγρᾶς λευκῆς παρυφῆς περιρρυτον, ἐκεῖ ἀνίσχει τὴν κεφαλὴν ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ὅλοι οἱ βράχοι ἴστανται πέριξ ἀσάλευτοι, μετ' ὀλυμπίου εἰρωνείας ὑπερορῶντες τὰς ἀπέλπιδας προσπαθείας τοῦ μανιώδους κύματος.

Μόνον ἡ Μαυρομαντηλοῦ νεύει μακρόθεν, νεύει διὰ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν θρασὺν ναυβάτην, τὸν ἐπιβαίνοντα οἰκτρᾶς σανίδος καὶ παραδέρνοντα εἰς τὸ πέλαγος, τὸν ἀγωνιῶντα νὰ εὕρῃ εἰς τὸν βυθὸν τοῦ πόντου τροφὴν δι' ἑαυτόν καὶ διὰ τοὺς φιλτάτους.

Φαίνεται νὰ τὸν καλῇ πλησίον της ὡς ἄλλη σειρὴν, σειρὴν ἄφωνος καὶ ἄψυχος.

Ὁμοιάζει μὲ ναυάγιον προσηλωμένον ἐκεῖ ἀπὸ μακρῶν χρόνων, πληττόμενον ὑπὸ τοῦ ἀφρίζοντος κύματος, κραδαινόμενον καὶ σείον τὴν κεφαλὴν, κεφαλὴν φώκης ἐλλοχώσεως* ἐκεῖ ἀπὸ αἰώνων.

Μόνῃ ἡ κεφαλὴ τῆς φώκης σείεται, ἀπατηλῶς νεύουσα· ἡ οὐρὰ εὐρίσκεται ἐμπεφυκυῖα εἰς τὸν πυθμένα, ἡ ρίζα διατείνει τὰς ἴνας πέραν τοῦ βυθοῦ, ἐμπεπηγυῖα εἰς τὸν βράχον.

Ἄλλως οὐδ' ἡ κεφαλὴ σείεται. Τὸ κύμα μόνον ρήγνυται καὶ πλαταγεῖ καὶ περιρρέει. Τὸ κινούμενον φαίνεται ὡς νὰ κινῇ.

Λέγεται, ἀλλὰ τίς τὸ πιστεύει; — καὶ ὅμως ἂν ἦτο ἀληθές! — ὅτι ἡ Μαυρομαντηλοῦ ὑπῆρξέ ποτε καὶ αὐτὴ γυνὴ καὶ μήτηρ, μήτηρ ἑπτὰ υἱῶν, ὅτι καὶ οἱ ἑπτὰ υἱοὶ της, ἔμπειροι ναυβάται, φθονηθέντες ὑπὸ τῆς θαλασσίας Γοργόνης, ἐπνίγησαν εἰς τὸ πέλαγος, ὅτι ἴλεως μοῦρα, σπλαχνισθεῖσα τὸν πόνον τῆς μητρός, τὴν μετεμόρφωσεν εἰς σκόπελον, καὶ τὴν ἐφύτευσεν ἐκεῖ, οὐ μακρὰν τοῦ αἰγιαλοῦ, μόλις ὀρθοῦσαν τὴν κεραυνόβλητον κεφαλὴν της, τὴν οἶνει μελάμπεπλον. Τοιαύτη ἡ Μαυρομαντηλοῦ.

Ἄγνοῶ τί μοιραῖον ὑπῆρχε μεταξὺ τῆς Μαυρομαντηλοῦς καὶ τοῦ Γιαννιοῦ, τοῦ ἐξαδέλφου μου· ἀλλὰ πάντοτε αὕτη διαβαίνοντα πλησίον ἡ μακρὰν, τὸν ἐκάλει, τὸν ἐκάλει.

Φαίνεται, ὅτι ὑπῆρχε μυστηριώδης τις σύνδεσμος· αὕτη ἦτο ἡ κατ' ἐξοχὴν Μαυρομαντηλοῦ κι ἐκεῖνος ἐκ τρυφερᾶς ἡλικίας οὐδὲν ἄλλο ἐβλεπε γυρὸ τοῦ ἡ μαύρας μαντήλας.

Ἐπλεε σχεδὸν καθημερινῶς εἰς τὰ νερά της, διασχίζων κατὰ μῆκος καὶ πλάτος τὸν ὠραῖον τρίκολπον λιμένα, ἐπεσκέπτετο ὅλους τοὺς ὄρμους, ἐξηρεύνα ὅλα τὰ ὑποβρύχια σπήλαια, διωνύχιζεν ὅλους τοὺς διαποντίους θαλάμους.

Ἐπλεεν ἀπὸ ἀγκάλῃν εἰς ἀγκάλῃν, ἀπὸ ἀμμουδιᾶν εἰς ἀμμουδιᾶν, ἀπὸ βράχον εἰς βράχον. Ἦξευρεν ὅλας τὰς κρύπτας τῶν πολυπόδων, ὅλα τὰ θαλάμια τῶν μουγκριῶν, ὅλα τῶν ἀστακῶν τὰ ἐνδαιτήματα.

Ποτὲ ὀρφὸς δὲν τὸν διέφυγε, καὶ αἱ συναγρίδες ἐγοητεύοντο ἀπὸ τὸ ἀγκιστρὸν του.

Ἐπλεε συχνὰ εἰς τὰ νερά τῆς Μαυρομαντηλοῦς, τρέφων παράδοξον στοργὴν πρὸς τὸν μονήρη τοῦτον βράχον, ὅστις μόλις ἀνέτεινε τὴν κορυφὴν ὑπὲρ τὸν ἄφρον τοῦ κύματος ὡς κολυμβητῆς κεκμηκῶς καὶ

ἀναπαυόμενος ὑπτιος ἐπὶ τῶν κυμάτων. Ἐγνώριζεν ὅλα τὰ ἄντρα καὶ τὰ μυστήρια τοῦ βράχου αὐτοῦ, ὅπου ἀνεκάλυπτε θαλασσίους θησαυρούς, ἀστακούς καὶ καραβίδας, ὑπερφυεῖς τὸ μέγεθος, καὶ κογχύλας καὶ πεταλίδας καὶ ἄλλα ἀκόμῃ ἡδύγευστα ὕψα.

Ἀλλὰ παρῆλθε πλέον ἢ ἐποχὴ καθ' ἣν ὁ Γιαννιὸς ἦτο κύριος δύο ὑπερηφάνων λέμβων, τῆς «Ἐπταλόφου» καὶ τῆς «Ἀγίας Σοφίας».

Τώρα ὁ Γιαννιὸς δὲν εἶχε πλέον ἢ μίαν λέμβον, ὑπόσαθρον καὶ αὐτὴν καὶ σχεδὸν συνηλικιωτὶν τοῦ ἐπιβάτου τῆς. Ἐν λοιπὸν Σάββατον, περὶ τὰ μέσα τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ἐπέβη εἰς τὴν γεροντικὴν ἄκατόν του καὶ ἤρχισε νὰ ἐλαύνῃ τὰς κώπας, κατευθυνόμενος πρὸς τὰ νερὰ τῆς Μαυρομαντηλοῦς.

Ὁ Γιαννιὸς εἶχε, καθὼς ὅλοι οἱ ἔμπειροι κωπηλάται, ἴδιον τρόπον εἰρεσίας*, καὶ ἤξευρε νὰ δίδῃ δρόμον εἰς τὴν λέμβον, χωρὶς νὰ φαίνεται, ὅτι ἀγωνιᾷ καὶ χωρὶς νὰ ιδρώνῃ. Ἦλανεν ὁμαλῶς καὶ ἡρέμα, ἀλλὰ σι-
νεχῶς, συντόμως καὶ μετὰ λανθανούσης ρώμης. Σχεδὸν δὲν ἐφαίνοντο αἱ κινήσεις τῶν χειρῶν, καὶ ἀδιοράτως προένευε καὶ ἀνέπιπτεν.

Ἄλλως εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ γηράσκῃ, καὶ ἐξησθένει καὶ ἐπασχεν.

Ἐπὶ τῆς λέμβου ἔφερεν ἀλιευτικὰ τινα σύνεργα· τὸν γάντζον, δι' οὗ ἀνείλκυε τὰ ὀκταπόδια, τὸ καμάκι, διὰ οὗ ἐλόγχιζε τοὺς λαύρακας καὶ τοὺς ἀστακοὺς, τὸ σηπιογυάλι, δι' οὗ ἐξεμαύλιζε τὰς σηπίας, τὴν λαδιά, δι' ἧς ἐπλαττεν ἐν τῇ θαλάσῃ τεχνητὴν γαλήνην καὶ καθίστα διαυγῇ τὸν βυθόν. Διότι εἰς ταῦτα περιωρίσθη κατὰ τὸ γῆρας του (πρόσ-
θες καὶ τὴν πράγγα, καὶ τὴν ἀπόχῃ καὶ ἄλλα τινά), ἀφήσας εἰς τοὺς νεωτέρους δίκτυα καὶ παραγάδια καὶ συρτές...

«Τὰ Ἄπαντα»

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΤΟ ΗΛΙΟΒΑΣΙΛΕΜΜΑ

Πίσω ἀπὸ μακρινὰς κορφὰς ὁ ἥλιος βασιλεύει
καὶ τ' οὐρανοῦ τὰ σύνορα χίλιες βαφές ἀλλάζουν,
πράσινες, κόκκινες, ξανθές, ὀλόχρυσες, γαλάζιες,
κι ἀνάμεσά τους σκάει λαμπρὸς λαμπρὸς ὁ Ἀποσπερίτης.

Τὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ τὴν σβηεῖ γλυκὸ ἀγεράκι,
 ποὺ κατεβάζουν τὰ βουνά, ποὺ φέρνουν τ' ἀχρογιάλια.
 Ἀνάρια τὰ κλώνάρια του κουνάει ὁ γέρο πεῦκος
 καὶ πίνει καὶ ρουφάει δροσιὰ κι ἀχολογάει καὶ τρίζει.
 Ἡ βρύσι ἡ χορταρόστρωτη δροσίζει τὰ λουλούδια
 καὶ μ' ἐλαφρὸ μурμουρητὸ γλυκὰ τὰ νανουρίζει.
 Θολώνει πέρα ἡ θάλασσα, τὰ ριζοβούνια ἱσκιώνουν,
 τὰ ζάλογγα* μαυρολογοῦν, σκύβουν τὰ φρύδια* οἱ βράχοι
 κι οἱ κάμποι γῦρο οἱ ἀπλωτοὶ πράσινο πέλαο μοιάζουν.

Ἀπ' ὅξω ἀπ' τὰ ὀργώματα γυρνοῦνε οἱ ζευγολάτες*,
 ἡλιοκαμμένοι, ξέκοποι, βουβοί, ἀποκαρωμένοι,
 μὲ τοὺς ζυγούς*, μὲ τὰ βαριά τ' ἀλέτρια φορτωμένοι,
 καὶ σαλαγοῦν* ἀπὸ μπροστὰ τὰ δυὸ καματερά* τους.
 τρανά, στεφανοκέρατα, κοιλᾶτα, τραχηλᾶτα,
 «ὦά!», φωνάζοντας, «ὦά, Μελισσηνέ* ! Λαμπίρη* !»
 κι ἀργὰ τὰ βόδια περπατοῦν καὶ ποῦ καὶ ποῦ μουγκρίζουν.

Καλότυχοί μου χωριανοί, ζηλεύω τὴ ζωὴ σας,
 τὴν ἀπλοϊκὴ σας τὴ ζωὴ, πῶχει περισσιες χάρες.
 Μὰ πιδ πολὺ τὸ μαγικὸ ζηλεύω γυρισμὸ σας,
 ὅταν ἡ μέρα σώνεται καὶ βασιλεύει ὁ ἥλιος.

«Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης», 1892

Κ. Κρυστάλλης

ΟΙ ΠΟΙΜΕΝΕΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἐκατὸν πενήντα χιλιόμετρα μᾶκρος ἔχει ἡ πανύψηλη Πίνδος.
 Στὶς ἀμέτρητες χαράδρες τῆς τρέχουν γρήγορα ἄγρια ποτάμια. Μαλα-
 κούς ἀνέμους δὲν γνωρίζει· ὅταν φυσοῦν οἱ δρόλαπες* καὶ τ' ἀνεμόχο-
 λα*, τὸ κάνουν μὲ λύσσα. Ἐδῶ γίνονται οἱ μεγαλύτερες καταιγίδες τῆς
 Εὐρώπης, κατὰ μέσον ὅρον πενήντα τὸν χειμῶνα. Ἐχει δάση ἀπάτητα,
 ἀκόμα ἀνεκμετάλλευτα, ὅπου κρύβονται ἀρκοῦδες καὶ μεγάλοι κάπροι.
 Δρύες, ὀξυές, καστανιές, ἔλατα καὶ κέδροι τὴν σκεπάζουν ὁλόκληρη.
 Τὸ χορτάρι, ποὺ βλαστάνει τὴν ἀνοιξί, ἡ «τοῦφα», εἶναι τόσο δυνατὰ

ριζωμένο, ὥστε δὲν τραβιέται μὲ τὸ χέρι. "Οταν γλυστροῦν οἱ τσopa-
ναρχῶι ἀπ' αὐτὸ ἀρπάζονται γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἀπάνω της δὲν βρί-
σκεται δροσερὸ νερό, μόνο παγωμένο, ἀπὸ χιόνι, ποὺ φέρνει πόνους στοὺς
ξεσυνήθιστους. Οἱ πεδινοὶ δὲν μποροῦν νὰ τὸ πιοῦν.

Στὴν Πίνδο ἀκούστηκαν τὰ πρῶτα Ἑλληνικά τραγούδια. Τόσο
ἀγαποῦν τὴν ποίησι οἱ βοσκοί, ὥστε πίστευαν ὅτι, ὁσάκις γεννιῶνταν
ένας μεγάλος ποιητὴς στὴν Ἑλλάδα, σὰν τὸν "Ομηρο ἢ τὸν Πίνδαρο,
ὁ θεὸς τους ὁ Πᾶν ἔστηνε χορὸ ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό του.

Κάθε ἀρχαίου θεοῦ κάτι ἀπόμεινε στὸ ἓνα ἢ στὸ ἄλλο μέρος τῆς
'Ελλάδος. Ὁ Πᾶν ζῇ ἀκέραιος κοντὰ στοὺς κτηνοτρόφους αὐτοῦ τοῦ
βουνοῦ. Τὰ μεσημέρια διστάζουν νὰ παίξουν φλογέρα παράωρα, ἐπειδὴ
ξέρουν πῶς, ἂν τὸν ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν ὕπνο του, θὰ τοὺς χαλάσῃ τὰ
ζωντανά.

Μόλις ἔλθῃ ἡ ἀνοιξίς, φουντώσῃ ὁ γαῦρος κι ἡ ὀξὺα καὶ βγάλῃ
ἡ γῆ χορτάρι, ξεκινοῦν οἱ βοσκοὶ ἀπὸ τοὺς κάμπους γιὰ τὰ καλοκαι-
ρινὰ λημέρια τους. Προχωροῦν σιγὰ τώρα, γιὰτὶ τὰ νεογέννητα ἀρνά-
κια δὲν ἀντέχουν σὲ μεγάλους κόπους. "Οταν φθάσουν στὶς ρίζες τοῦ
βουνοῦ κάνουν σταθμὸ ὡς ἀνήμερα τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου, ὅποτε
ἀρχίζουν τὴν ἀνάβασι πρὸς τὶς κορυφές. Ἐκεῖ γίνεται ὁ κοῦρος τῶν
προβάτων, ποὺ βαραίνει τὰ χέρια τους μὲ χρήματα. "Οταν τὰ κοπάδια
τους τρυγήσουν τὸ χόρτο μιᾶς πλαγιᾶς, φεύγουν πέρα, πᾶνε ὅπου πρα-
σινίζει ἀβόσκητο λειβάδι.

Μιὰ στάνη ἀπὸ λιθοσωρό, ἓνα ἀπόσκιο γιὰ τὸ καλοκαίρι, τὰ σύν-
εργα τῆς τυροκομίας, πηγὴ γιὰ τὸ πότισμα, μιὰ φλογέρα — ἀνάμεσα
σ' αὐτὰ τ' ἀπλᾶ πράγματα περνοῦν τῇ ζωῇ τους.

Ἐγνώρισα γέρο πιστικὸ ὀγδόντα χρόνων μὲ μακριὰ γενειάδα ἀπα-
ράλλακτο προφήτῃ τῆς Ἀγίας Γραφῆς, ποὺ δὲν εἶχε ἀφήσει ποτὲ τὶς
στάνες, γιὰ νὰ μπῇ σὲ πολιτεία. Δὲν καταδεχόταν νὰ πάγῃ οὔτε σὲ χωριό,
γιὰτὶ, ἔλεγε, δὲν εὑρίσκε ἀρκετὸν ἄερα ν' ἀναπνεύσῃ μέσα στοὺς τοίχους.

"Εχουν τὴν ἀφροντισιὰ τῶν πουλιῶν. Εἶναι ἀγαθοὶ μὲ ἀγνότατα
ἦθη. Καθὼς μένουν μακριὰ ἀπὸ τὸν μεταπολεμικὸ κόσμο, δὲν ἔχασαν
τίποτε ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ βίο, ποὺ ζοῦνε πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων.

Οἱ βοσκοὶ τῆς Πίνδου ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι καταρράκτες στί-
χων ὅ,τι σκέπτονται τὸ κάνουν αὐτόματα ρῖμες* καὶ μελωδία, ποὺ τὴν
παίζουν μὲ ρωμαντικὸ πάθος στὴ φλογέρα τους. Ἡ μουσικότητα τοῦ
αὐτιοῦ τους φαίνεται ἀπὸ τὰ κουδούνια, ποὺ βάζουν στὰ ζῶα τους.

Ἀξίζει τὸν κόπο νὰ δῇ κανεὶς τσοπάνο ν' ἀγοράζῃ κουδούνια στὸ παζάρι. Διαλέγει ἓνα, ποὺ τοῦ ἀρέσει ὁ τόνος του ὡς βάση, καὶ μ' αὐτὸ δοκιμάζει ὅλα τὰ κουδούνια τῶν μαγαζιῶν, ὅσο νὰ βρῇ ἦχους νὰ ταιριάζουν μεταξύ τους, ν' ἀποτελοῦν ἁρμονικὴ σκάλα. Κάθε βοσκὸς ἔχει τονισμένο μὲ τὸν δικό του τρόπο τὸ κοπάδι του.

Οἱ περισσότεροι εἶναι ἀγράμματοι. Μὲ τὸ σουγιά τους σκαλίζουν ἱερογλυφικά σὲ σανίδια γιὰ νὰ ὁδηγοῦνται πόσα χρωστᾶνε ἢ πόσα εἰσέπραξαν.

Εἶναι πολὺ φιλόξενοι. Μόλις φανῇ ξένος τρέχουν καὶ κρατοῦνε τ' ἀγριόσκυλά τους, αὐτὴ τὴν πληγὴ τῆς Πίνδου. Τοῦ φωνάζουν: «—”Ε, φίλε, ἔλα κι ἀπὸ μᾶς».

Ἄν κάμῃ πὼς προσπερνάει ἀδιάφορος, τὸν παίρνουν ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἀναγκάζουν ν' ἀνεβῇ στὸ κονάκι τους. Ἐκεῖ, πρὶν τὸν ρωτήσουν τίποτα, τοῦ δίνουν δροσιτικὸ ξυνόγαλο, τὸ καλοκαιρινὸ πιστό τους, ἢ γάλα μὲ χιόνι, ποὺ βρίσκουν στὶς σκιερὲς ρεματιές ὡς τὸν Αὐγούστο. Ὑστερα στρώνουν καὶ τὸν βάζουν νὰ καθίσῃ. Τοῦ δίνουν ἀνθοτύρι καὶ καλαμποκίσιο ψωμί. Τρέμουν μήπως δὲν εὐχαριστηθῇ ὁ ξένος, δίδῃ τὸν θεωροῦν ἱερό. Περηφανεύονται ὅτι αὐτοὶ βάστηξαν τὴν Ἐπανάστασι. Πράγματι, ὅταν οἱ Τοῦρκοι κάψανε τὰ πάντα κάτω, οἱ πιστικοὶ πιάσαν τ' ἀπάτητα μέρη καὶ τροφοδοτοῦσαν τοὺς ἀγωνιστάς. «Μὲ τὰ ζωντανὰ τῶν τσοπάνηδων, γράφει στ' ἀπομνημονεύματά του ὁ Κολοκοτρώνης, βαστήξαμε τὸν στρατό, τὸν καιρὸ τοῦ Ἱμπραῆμ».

«Γύρο ἀπ' τὴν Ἑλλάδα»

Χρήστος Ζαλοκώστας

Τ Ο Ε Ε Σ Τ Ο Υ Π Ω Μ Α

Ὁ ἥλιος ἔμεσουράνει κάθετος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐνῶ ἀνηρχόμεν μετὰ ὀμηλίκου δωδεκαετοῦς συμμαθητοῦ μου τὸν ἀνήφορον, τὸν ἄγοντα εἰς γείτονα τῆς Ἑρμουπόλεως ἐξοχὴν καλουμένην Πισκοπιό, ἢ σχολαστικῶς Ἐπισκοπεῖον. Ὡς πάντες γνωρίζουσι, τὰ βουνὰ τῆς Σύρου εἶναι γυμνότερα τοῦ Ἀδάμ, τὸ χόρτον εἶναι τελείως ἄγνωστον καὶ ἡ βλάστησις περιορίζεται εἰς ψωριώσας τινὰς τὸ φθινόπωρον φασκομηλέας καὶ ἡλιοκαεῖς κατὰ τὸ θέρος ἀκάνθας.

Εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων βημάτων προηγεῖτο ἡμῶν κατὰξηρος κι

ἐκεῖνος ψωραλέος ὄνος, σύρων ἐπιπόνως βαρέλαν ὕδατος, τοποθετημένην ἐπὶ εἵδους διτροχίου χειραμάξης ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν γραίας χωρικῆς. Τὸ πρόσωπον αὐτῆς δὲν ἐβλέπαμεν, ἀλλὰ μόνην τὴν ράχιν, ἥτις τοσοῦτον εἶχε κυρτωθῇ ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν καὶ τῶν μόχθων, ὥστε ἐσχημάτιζε ὀρθὴν σχεδὸν μὲ τὰ σκέλη της γωνίαν.

Τὸν ὄνον, τὴν βαρέλαν καὶ τὴν γραῖαν εἶχαμεν ἀκολουθήσει μηχανικῶς, ἀπὸ τὴν παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ λόφου βρύσιν μέχρι τῆς ἐγγιζούσης κορυφῆς αὐτοῦ, ἀσθμαίνοντες καὶ ἄφωνοι ἐκ τῆς ζέστης καὶ τοῦ καμάτου. Ὁ πυρακτωμένος κονιορτός ἔκαιεν ὡς θερμὴ στάκτη τὰς πτέρνας τῶν ποδῶν μας, ἐνῶ ἐτύφλωνε τοὺς ὀφθαλμούς μας τῶν λευκῶν βράχων ἢ ἀκτινοβολία. Παντὸς εἵδους μυῖγαι ἐβόμβουν περὶ τὴν κεφαλὴν μας καὶ αἱ ἀκρίδες ἐπερίμεναν σχεδὸν νὰ τὰς πατήσωμεν, διὰ νὰ τιναχθῶσι δι' ἐνὸς πηδήματος εἰς μακρὰν ἀπόστασιν, ἀνοίγουσαι ὡς ριπίδιον τὰ κόκκινα ἢ γαλανὰ των πτερά.

Ἡ γραῖα ἔσυρε πάντοτε τὸ καπίστρι, ὡς νὰ ἤθελε νὰ βοηθήσῃ τὴν ἐπίπονον πρόβασιν τοῦ ἀσθμαίνοντος ὑποζυγίου της· οἱ κακῶς προσηρμοσμένοι τροχοὶ ἔτριζαν πενθίμως καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶν βαρέλιον ἐξηκολούθει νὰ ταλαντεύεται πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν ὡς μεθυσμένος βρακῆς.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ μεσημβρινὸς δαίμων μοῦ ἐνεφύσησεν ἰδέαν, ἥτις μ' ἔκαμε νὰ γελάσω.

—Γιαννακό, ἐψιθύρισα εἰς τὸ ὠτίον τοῦ συντρόφου μου, δεικνύων διὰ τοῦ δακτύλου τὸ ἐκ στουπίου πῶμα τῆς βαρέλας· δὲν θὰ ἦτο νόστιμον ν' ἀνοίξωμεν τὴν βρύσιν;

Ἡ ἰδέα μου τόσον τοῦ ἤρесе, ὥστε τὸν ἔκαμεν ἀμέσως νὰ λησμονήσῃ τὴν κούρασίν του· ἐπλησίασε ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν ποδῶν εἰς τὸ βαρέλι, ἔθρεσε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὕγρου σώματος, ἐστράφη τότε νὰ μὲ κοιτάξῃ, ἐξέφραξε μετὰ ἐνθαρρυντικὸν νεῦμά μου τὴν ὁπὴν καὶ τὸ νερὸν ἐξεχύθη ὡς χρυστάλλινος κρουνὸς ἐπὶ τῆς κονιορτώδους ἀτραποῦ.

Περιττὸν νὰ εἶπω ὅτι, εὐθὺς μετὰ τὸ πραξικόπημα, εὐρέθη καὶ πάλιν πλησίον μου ὁ Γιαννακός, ἢ ὅτι οἱ τέσσαρες πόδες μας ἦσαν ἔτοιμοι εἰς φυγὴν. Κατεσκοπεύαμεν τὴν γραῖαν, ἥτις ὅμως δὲν ἐστράφη, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἦτο βαρύκοος ἢ δυστυχής.

Ἐφ' ὅσον ἐξηκολούθει ἡ χύσις, τὸ βῆμα τοῦ ὄνου ἀπέβαινε ταχύτερον· τὸ κενωθὲν βαρέλι ἀντὶ νὰ βαρυταλαντεύεται ὡς μεθυσμένος, ἐχόρευεν εὐθύμως κατὰ τὰς ἀνωμαλίας τῆς ὁδοῦ μεταξὺ τῶν δύο τροχῶν, οὔτινες ἀνακουφισθέντες κι ἐκεῖνοι ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν βάρος ἔ-

παυσαν νὰ τρίζωσιν ἀπαισίσως. Μετ' ὀλίγον, ἀντὶ νὰ σύρεται ὁ ὄνος ὑπὸ τῆς γραΐας, ἤρχισε νὰ σύρῃ ἐκεῖνος τὴν γραῖαν. Τοῦτο ἦτο τόσον ἀσύνηθες, ὥστε τὴν ἔκαμε νὰ ὑποπτεύσῃ ὅτι κάτι ἔκτακτον εἶχε συμβῆ. Ἐσταμάτησε, ἀφῆκε τὸ κάρον νὰ προχωρήσῃ ἐν ἧ δύο βήματα καὶ εἶδε τὴν ἄφρακτον τρύπαν, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέσταζαν αἱ τελευταῖαι ρανίδες τοῦ τόσον ἐπιπόνως μεταχομισθέντος ὕγρου. Τότε μόνον ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶς εἶδε καὶ εἶδομεν καὶ ἡμεῖς τὸ πρόσωπόν της. Ὡμοῖα-ζεν ἑκατοντοῦτις, κάτισχνος, ξηρὰ καὶ μαύρη ὡς μούμια τῆς Αἰγύπτου. Ἐπεριμένεμεν φωνάς, ὕβρεις, κατάρας ἢ καὶ πετροβόλημα. Οὐδὲ λέξιν ὅμως μᾶς εἶπεν, ἀλλ' ἠρέσθη νὰ στενάξῃ· ἀδύνατον ὅμως εἶναι νὰ λησμονήσω τὸ ἄφωνον παράπονον τοῦ βλέμματός αὐτῆς, ὅταν ἐπέρασεν ἔμπροσθεν μας ἐπιστρέφουσα νὰ μεταγεμίσῃ τὸ βαρέλι της εἰς τὴν μακρὰν ἀπέχουσαν βρύσιν. Τὸν Γιαννακὸν ἔτυχε νὰ ἐπανάιδω εἰς τὴν Αἰγύπτου μετὰ εἴκοσιν ὅλα ἔτη καὶ οὐδ' ἐκεῖνος τὸ εἶχε λησμονήσει.

« Συριανὰ διηγήματα »

Ἑμμ. Ροῖδης

ΟΙ ΧΩΡΙΑΝΟΙ

Ὅλοι μας γνωρίζομαστε ἀπὸ ἀνήλικα παιδιά.
Μὲ τὸ μικρό του τ' ὄνομα ἓνας τὸν ἄλλο κρᾶζει.
Στὰ μυστικά μας δὲ μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά.
Ξέρεῖ καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερὰ
καὶ τὰ σπαρτὰ ποτίζουμε καθὼς μὲ τὴν ἀράδα
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλιῖψι καὶ χαρὰ,
γιὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριὸ γιὰ σ' ὅλο εἶναι λακάδα!

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούδι πέρα ὡς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιβεροὶ κι ἀπ' τὸ καμπαναριὸ
κατάμαυρο ἢ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀέρα.

Ἡ παλιννόστησις γίνεται ἀθορύβως καὶ μὲ προφυλάξεις διότι ἀκόμη ὁ ἐχθρὸς ἀγρυπνεῖ· διότι ἀκόμη τὰ μελανὰ σημεῖα του, τὰ πελώρια πλατιά σύννεφα, κυματίζουν εἰς τὰ ὕψη. Ἀλλὰ γίνεται ἡ παλιννόστησις· τὸ τραγούδι γυρίζει εἰς τὸ δένδρον καὶ τὸ πράσινον σύρεται ἐπάνω εἰς τὸν φλοιὸν καὶ ζητεῖ νὰ καλύψῃ τὴν κιτρίνην καὶ ἀρρωστημένην ὄψιν.

Δὲν ὑπάρχει ἀγὼν φοβερώτερος ἀπὸ αὐτόν, ποῦ συνάπτεται τώρα εἰς τὴν φύσιν μεταξὺ γιγάντων καὶ νάνων· μεταξὺ βορρᾶ καὶ τοῦ ἄσματος, τοῦ παγετοῦ καὶ τῆς σταγόνος τῆς δρόσου, μεταξὺ τῆς καταιγίδος καὶ τοῦ φύλλου.

Παλαίουν τὰ ἀπαλώτερα πράγματα πρὸς τὰ τραχύτερα καὶ δυνατότερα. Ὁ σπουργίτης θέλει νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ ἀδύνατον κελάδημά του εἰς τὸν φρενιασμένον ἄνεμον καὶ ν' ἀντιτάξῃ μίαν ἀγγελικὴν στροφὴν εἰς τὸ διαβολικὸν σφύριγμα, εἰς τὸ ὅποῖον ἀνατριχιάζει ἡ φύσις. Καὶ καταπλῆσσει τὸ θάρρος τοῦ ἄνθους τῆς ἀμυγδαλῆς, τὸ ὅποῖον φυτρώνει εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου καὶ προκαλεῖ* τὸν θάνατον. Καὶ καταπλῆσσει ἀκόμη περισσότερον ἢ τόλμη τοῦ μικροῦ φύλλου, ποῦ φυτρώνει εἰς τὸν ὀλόγυμνον κλάδον, ἐνῶ γύρω του ξεκλειδώνονται μὲ ἀπαίσιους τριγμούς οἱ σκελετοὶ τῶν δένδρων.

Μπουμπούκια τοσοῦτσικα καὶ φυλλάκια ἀδύνατα καὶ πούπουλα πουλιῶν, σταλίτσες ζωῆς, προχωροῦν κατὰ τοῦ μεγάλου ἐχθροῦ μὲ πεποίθησιν ὅτι θὰ νικήσουν. Καὶ θὰ νικήσουν οἱ μικροὶ μαχηταί. Οἱ πάγοι ἐπὶ τέλους θὰ ὑποκύβουν καὶ θὰ καταρρεύσουν. Καὶ ὅχι αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ συρθοῦν αἰχμαλῶτοι εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ θὰ τοὺς ποτίσουν. Οἱ χεῖμαρροι θὰ ταπεινωθοῦν, θὰ γίνουν ρύακες καὶ θὰ περνοῦν μὲ σεβασμὸν ἐνώπιον τοῦ θάμνου. Θὰ πληρώσῃ λοιπὸν καὶ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ὁ ἐχθρὸς. Θὰ καταβάλῃ ἑκατομμύρια ἀργυρῶν σταγόνων εἰς τὴν ἀνοιξιν καὶ θὰ δώσῃ τοὺς χυμούς καὶ ὅσα χρειάζονται διὰ τὴν καλοπέρασιν τοῦ νικητοῦ.

... Μὲ συγχωρεῖτε... Μοῦ φαίνεται ὅτι ἐβιάσθηκα πολύ. Ἀπὸ τὸ παράθυρον εἰσῆλθεν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μία κρύα πνοή, ποῦ μ' ἔκαμε νὰ μετανοιώσω δι' ὅσα ἔγραψα παραπάνω. Τὸ φύσημα σάν νὰ μοῦ ἐσφύριξεν ὅτι περιέπεσα εἰς ἀνακριβεῖας καὶ ὅτι ὀφείλω νὰ ζητήσω συγγνώμην. Πιθανὸν νὰ ἔσφαλα. Ἀλλὰ πάλιν τὰ τερετίσματα* τῶν πουλιῶν; Ὁ μυρωμένος ἄνεμος; Τὰ συντρίμματα τοῦ πάγου, ποῦ εὐαδιάζουν ὡς κρυστάλλινα θρύμματα ἀνδοδοχείου; Τίποτε, τίποτε! Ἐχὼ δίκαιον!

Ὁ χειμὼν θνήσκει, ἡ καλὴ ἀνοιξὶς ἔρχεται. Ἄς σφυρίζει ὅ,τι θέλει εἰς τὸ παράθυρόν μου ὁ ἄνεμος. Δὲν ἀκούω τίποτε...

Περσίδ. « Πινακοθήκη »

Τίμος Μωραΐτης

Γ Α Λ Η Ν Η

Σήμερα πάλι λιόχαρος εἶναι ὁ γιαλὸς κι ὁ δρόμος
ὁ ἐρημικὸς ποὺ σέρνεται κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
Τὸ καλοκαίρι τό 'διωξαν τὰ πρωτοβρόχια, κι ὅμως
τὸ σκοτεινὸ φθινόπωρο δὲν ἔχει ἀκόμα φθάσει.

Εἶναι μιὰ τόση ἀπανεμιὰ καὶ μιὰ γαλήνη τόση
ποὺ τὰ καράβια ἀπόμακρα μὲ τὰ πανιὰ ἀνοιγμένα
σταμάτησαν — μὰ κοίταξε — σὰν νὰ 'χουν μετανιώσει
πὼς τέτοιο φῶς ἀφήσανε καὶ πᾶν στὰ μαῦρα ξένα.

Τώρα ὡς κ' οἱ πένθιμοι καπνοὶ τῶν βαποριῶν ἀράζουν
ἀσάλευτοι σὰ σύννεφα κι αὐτοὶ μέσ' στὸν ἀγέρα·
ὅλα ἀπ' τὸν κόπο τῆς ζωῆς τριγυρὸ μου ἡσυχάζουν,
ὅλα, καὶ μόνο στοῦ γιαλοῦ τὴν ἀμμουδιὰ ἐκεῖ πέρα,

Μονάχα ἐκεῖ, Γαλήνη μου, σαλεύοντας τὸ κύμα,
ζητάει κάποιον τραγοῦδι του νὰ πῇ μέσ' τῇ γιορτῇ σου,
μὰ δὲν ξεσπάει νὰ σοῦ πῇ, λὲς καὶ πὼς τόχει κρῖμα
νὰ σοῦ ταραξῇ τὴ χαρά, ποὺ βρῆκες στὴ σιωπῇ σου...

« Σκιές »

Λάμπρος Πορφύρας

ΑΦΑΝΗΣ ΗΡΩΣ

(Εἷς ποιμὴν ἐκ Δωρίδος, διωκόμενος ὑπὸ τῆς Δικαιοσύνης
δι' ἀδίκημα κατὰ τῆς ἐξουσίας, ἀναγκάζεται νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ
νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν τουρκοκρατούμενην τότε Ἡπειρον).

... Σιγὰ σιγὰ τὰ χρόνια ἐπέρασαν. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸν ζυγόν,
ὅπου διὰ μιᾶς μετεφέρθη, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ἐλευθέρου ἀέρα τοῦ πατρι-
κοῦ τόπου, ὁ βίαιος βουνήσιος δὲν ἄργησε νὰ ἐννοήσῃ τί εἶναι τό ἀγα-

θόν εκείνο, πού δὲν ἐξετίμα εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ πρώτη βρισιά, πού ἐδέχθη κατὰμουτρα ἀπὸ ἑνα βάρβαρον μπέην, τὸ πρῶτον κτύπημα εἰς τὴν ράχιν ἀπὸ τὸ μαστίγιον ἐνὸς Ζαπτιέ*, τὸ ἀδιάκοπον σκύψιμον ἐμπρὸς εἰς τὸ τύραννον, ὁ ὁποῖος δὲν ἦτο πλέον ὁ φιλελεύθερος ἐλληνικὸς νόμος, ἔκαμαν σωτήριον ἐντύπωσιν εἰς τὴν ψυχὴν του καὶ ἐδάμασαν τὸν χαρακτῆρά του. Ὁ ἀπειθαρχος ὁ ἀρειμάνιος*, ὁ περιφρονητὴς τῆς ἰσοπολιτείας σιγὰ - σιγὰ ἐσφυρηλατήθη εἰς μετρημένον, ὑπολογιστικὸν ἄνδρα κάτω ἀπὸ τὴν δουλείαν καὶ τὸ βούνευρον*. Ἐκεῖ μόνον ἐνόησε τὰ ἀγαθὰ, πού εἶχε, πού περιεφρόνησε, πού ἔχασε εἰς τὴν στοργικὴν πατρίδα.

Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά

Καὶ σιγὰ - σιγὰ ἐνόησεν ἀκόμη τὸν πόνον τῆς γῆς, ὅπου ἐγεννήθη, τῆς γῆς, ὅπου ἔθαψε τοὺς ἰδικούς του καὶ ὅπου τὸν συνέδεσαν τὰ γλυκύτατα χρόνια τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ὁμιλοῦν, σκέπτονται, ἔχουν τὰ ἴδια ἰδεώδη μὲ ἡμᾶς, ἀγαποῦν καὶ μᾶς συλλογίζονται. Τώρα θὰ ἐδίδε καὶ αὐτὸς δὲν ἤξερε τί, διὰ νὰ ἡμποροῦσε νὰ ξαναῆρχετο, νὰ ξανάβλεπε μίαν μόνον στιγμὴν τὴν γαλανὴν βουνοκορφὴν τοῦ Παρνασσοῦ, τὶς γυμνὰς πλαγιὰς πού ὠδηγοῦσε τὰ κατσίκια του. Θὰ ἐδίδε χρόνια τῆς ζωῆς του διὰ μίαν Κυριακὴν πρωί, μετὰ τὴν ἀπόλυσιν ἢ ἑνα ἡσυχον ἀπόγευμα εἰς τὴν μακρινὴν του στάνην, ὅταν ἄρμεγε κατὰ σειρὰν τὰ ἀσπρόμαλλα πρόβατά του καὶ ἐγέμιζε μὲ χιονᾶτο γάλα τὶς καρδάρες του.

Καὶ ὁ πόνος αὐτὸς τὸν ἔκαμε νὰ προσκολλᾶται μὲ κάποιαν ἀπελπίσιαν εἰς ὅ,τι ἔβλεπε νὰ τὸν πλησιάζῃ εἰς τὴν μακρινὴν πατρίδα, ἀνθρώπους, σκέψεις, ἄψυχα ἀκόμη, τὰ ὁποῖα διὰ τὰ νοσταλγικὰ μάτια του ἔπαιρναν ψυχὴν καὶ φωνήν.

Ἀπὸ πολίτης φιλήσυχος τώρα ἐγίνετο καὶ πατριώτης.

Σιγὰ - σιγὰ ἡ ἐπιχείρησίς του προώδευσε. Ἀπὸ ἀγωγιάτης κατάρθωσε νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἀμάξι. Τὴν εἰρηνικὴν του ζωὴν ἤλθεν ἔξαφνα νὰ διακόψῃ ὁ πόλεμος τοῦ 1912.

Οἱ Ἕλληνες, οἱ δικοὶ του, ἡ ἰδία μακρινὴ πατρίδα, ἤρχετο ὁλοζώντανη ἐκεῖ νὰ τὸν εὔρῃ. Μεταμορφωμένος τότε καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδάμαστος Δωριεὺς διέσχισε μίαν νύκτα τὰς γραμμὰς τῆς ἀμύνης καὶ μὲ τὸ μάουζερ ἐνὸς ἐχθροῦ, πού ἀφώπλισε μέσα εἰς τὴν χαράδραν, ἔφθασεν εἰς τοὺς εὐζώνους, τοὺς συντρόφους του.

Ὅλον τὸν καιρὸν τῆς πολιτορχίας τῶν Ἰωαννίνων ὑπέμεινε τὴν πεῖ-

ναν, τὰ στερήσεις, τὸ φαρμακερὸ κρῦο, μὲ τὴν φτερωμένην ἐλπίδα νὰ μῇ νικηφόρος κι αὐτὸς μαζί μὲ τοὺς δικούς του εἰς τὰ Γιάννινα!

Ἄ! τὰ Γιάννινα, αὐτὰ τὰ Γιάννινα!...

Τὸ μάτι του δὲν ἄφηνε τοὺς μακρυνοὺς ἄσπρους μιναρέδες, ποὺ ἐξωγραφίζοντο μικροσκοπικοὶ μέσα εἰς τὴν ὀμίχλην κοντὰ εἰς τὴν γαλανάδα τῆς λίμνης.

Καὶ ἐπὶ τέλους τὰ Γιάννινα ἔπесαν καὶ ἐμβῆκε κι αὐτὸς ἐνθουσιῶν θριαμβευτῆς, μὲ τὴν κεφαλὴν ὑψηλὰ εἰς τὸν τόπον, ὅπου τὸ βούνευρον τὸν εἶχε συνηθίσει νὰ σκύπτῃ.

Αἱ πρῶται ἡμέραι ἐπέρασαν μὲ τὴν φρενίτιδα τῶν ἐπινικείων, τὰ προσδεξιμάτα καὶ τὰ γλέντια τῶν παλαιῶν φίλων του. Ἐπειτα ὅμως ἐσκέφθη νὰ ξαναπιάσῃ τὴν ἐργασίαν του. Ἀλλὰ τὸ ἀμάξι του εἶχεν ἐπιταχθῇ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Χωρὶς νὰ λυπηθῇ τότε καὶ χωρὶς νὰ διστάσῃ, ἐπῆγε πάλιν μισθωτὸς, ὅπως πρὶν.

Ἡ ἐργασία του ἐξηκολούθησεν ἡσυχὰ κάμποσους μῆνας, ἕως ὅτου μίαν ἡμέραν δύο χωροφύλακες τὸν ἐκατέβασαν ἀπὸ τὸ ἀμάξι, τοῦ ἔδειξαν ἓν ἔνταλμα συλλήψεως καὶ τὸν ἐμπαρκάρισαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιο διὰ τὸν Πειραιᾶ.

Εἰς τὴν μέθῃ τῆς ἐλευθερίας εἶχε λησμονήσῃ ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρξεν ἔνοχος ἀπέναντι τῆς θεᾶς αὐτῆς, ποὺ ἐλάτρευε τώρα. Τώρα, εἰς τὴν αἵθουσαν τοῦ δικαστηρίου, σκυμμένος ἐμπρὸς εἰς τὰ ζευγάρια τῶν ματιῶν, ποὺ βαραίνουν ἐπάνω του, ἀκούει τὰς καταθέσεις διὰ τὸ παλαιὸν ἐγκλημά του.

Ὅταν τὸν ἐκάλεσαν ν' ἀπολογηθῇ εὗρε μόνον δύο τρία τραυλισμένα λόγια, ποὺ εἶπε μὲ χαμηλωμένα μάτια:

—Ἐφταιξα... Ἐκαμα τὸ κακό... Ἀπὸ τότε ὅμως μετανόησα μὲ τὴν καρδιά μου... Συγχωρῆστε με.

Ὁ εἰσαγγελεὺς, ἀμείλικτος* ὅπως ὁ νόμος, ὁ ὑπερασπιστῆς αὐτὸς τῆς ἀδικουμένης κοινωνίας, ἐζήτησε τὴν τιμωρίαν.

Ἐνῶ ὅμως ἐπρόκειτο ν' ἀποσυρθῇ τὸ δικαστήριον εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν διασκέψεων, θόρυβος ἠκούσθη εἰς τὴν εἴσοδον καὶ ἓνας κλητὴρ ἐφάνη νὰ πλησιάζῃ τὸν πρόεδρον καὶ νὰ τοῦ ὀμιλῇ διὰ κάτι βέβαια ἐντελῶς ἀσυνήθιστον, ὅπως ἐφαίνετο ἀπὸ τὴν ἐκφρασίαν του.

Ὁ κατηγορούμενος προσήλωσε τὰ μάτια του εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν, σὰν κάποιαν τελευταίαν καὶ ἀπρόοπτον ἐλπίδα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν ἤξευρεν τί ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἢ νὰ ζητῇ... Ἐν τῷ μεταξὺ ἢ

ἐκπληξίς ἐφάνη νὰ ζωγραφίζεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Προέδρου.

Ὁ Μητροπολίτης Δαφνοκάστρου, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλοφυεστέρους ἱεράρχας τῆς ἀμφισβητουμένης Ἡπείρου, μόλις φθάσας ἀπὸ τοὺς Ἀγίους Σαράντα, ἐζήτην νὰ μαρτυρήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὸν κατηγορούμενον.

Μ' ὅλην τὴν παρατυπίαν* τοῦ πράγματος, τιμῆς ἔνεκεν, τὸ δικαστήριον παρεδέχθη ὁμοφώνως καὶ ὅλα τὰ βλέμματα ἐστηρίχθησαν γεμάτα περιέργειαν εἰς τὴν εἴσοδον.

* * *

Υψηλός, ξηρός, μὲ χαρακωμένον ἀσκητικὸν πρόσωπον καὶ προὖτως λευκασμένα γένεια, ἀλλὰ μάτια πού, ἔλαμπε κάποια φλόξ ζωῆς συγκεντρωμένης, ὁ ἱεράρχης, στηριζόμενος εἰς τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον, ἐπροχώρησεν εὐλογῶν. Ἐφθασεν εἰς τὴν θέσιν ὅπου τὸν ἔφερεν ὁ κλητὴρ καὶ ἐκεῖθεν ἔφερε γύρο τὸ βλέμμα. Καὶ τὸ βλέμμα ἐκεῖνο ἔξαφνα ἐφωτίσθη ἀπὸ στοργὴν καὶ τρυφερότητα, μόλις ἐστάθη εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἦτο ὁ κατηγορούμενος, ἐνῶ τὸ χέρι του μὲ τὴν ἱερατικὴν εὐλογίαν ὑψώνετο ἐντελῶς χωριστὰ καὶ αὐθόρμητον πρὸς αὐτόν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐκεῖνος, διὰ μιᾶς τιναγμένος ἐπάνω, τρέμων, ἔμεινεν ἐκεῖ σὰν νὰ ἔβλεπεν εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον ἐλευθερωτὴν, τὴν ἐξ ὕψους ἀντίληψιν καὶ σωτηρίαν.

Ὁ Μητροπολίτης, ὀρθίος ἐμπρός εἰς τὸ ὀρθιον ἀκροατήριον, ἦλθεν ἀμέσως εἰς τὸ θέμα.

Μόλις ἔμαθε κατὰ τύχην τὴν δίκην ἐκεῖ ἐπάνω, ἐπῆρε τὸ πρῶτον ἀτμόπλοιο, πού εὔρε, καὶ εὐτυχῶς ἔβλεπεν ὅτι ἐφθασεν ἐν καιρῷ.

Δὲν ἤξευρε τί ἦτο ἄλλοτε ὁ κατηγορούμενος, οὔτε ἤθελε νὰ τὸ μάθῃ. Ἐκεῖνος εἶχε καθῆκον καὶ ἤθελε νὰ εἴπῃ τί τὸν ἐγνώρισε δέκα ἔτη τώρα.

Καὶ ἤρχισε τότε μία μακρὰ καὶ παθητικὴ ἱστορία χρόνων ὀλοκλήρων. Ἐν τμήμα τῆς ἱστορίας, πού ἐγράφη μὲ αἷμα καὶ θυσίας μέσα εἰς ἐπιβουλὰς*, κινδύνους καὶ ἀδιάκοπον καθημερινὸν ἀγῶνα μὲ τὸν ἐχθρὸν διὰ τὴν διαφύλαξιν τῆς ἐλληνικῆς Ἡπείρου. Ὅλα αὐτὰ δὲν ἔμπουσαν νὰ γίνουν χωρὶς ἀνθρώπους ἀφωσιωμένους, μὴ γνωρίζοντας φόβον. Ἦρχετο λοιπὸν νὰ εἴπῃ δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἦτο εἰς τὸ ἐδῶλιον* τοῦ κατηγορουμένου. Ἦσαν ὅπλα διὰ νὰ μεταφέρουν; Ἦσαν θύματα διὰ νὰ φυγαδεύσουν; Ἦτο ἐπικίνδυνος ἀλληλογρα-

φία νὰ στείλουν; Πληγωμένους ἀπὸ συγκρούσεις νὰ φέρουν εἰς ἀσφαλὲς μέρος; Ἦτο ἀνάγκη ὁδηγοῦ διὰ ἐπαναστατικὰ σώματα; Αὐτὸς ἦτο πάντοτε ἐκεῖ, ταχύς, πρόθυμος, ἀκαταπόνητος, πάντοτε ἑτοιμος νὰ κινδυνεύσῃ καὶ νὰ θυσιασθῇ.

Καὶ αὐτὸ δέκα ὀλόκληρα ἔτη, μίαν ὀλόκληρον ζωὴν, ἓνα ὀλόκληρον ἀγῶνα μυστικόν, σιωπηλόν, ἐπίμονον, χωρὶς διακοπὴν καὶ χωρὶς ἀνάπαυσιν.

Καὶ ἦτο ἀκόμη ὁ ἄνθρωπος, ποῦ, ὅχι μόνον δὲν ἐζήτησε ποτὲ τὸ παραμικρὸν δι' ἑαυτόν, ἀλλ' ἀπεναντίας ὁ θυσιάζων καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν του, ὁ ἀφωσιωμένος ὑπηρετῆς τῆς ιδέας, ὁ πρόθυμος στρατιώτης, ὁ ἑτοιμος νὰ ὀρμήσῃ πρῶτος εἰς τὸν κίνδυνον, διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ ἀμέσως μετὰ τοῦτον, ταπεινός, ἀθόρυβος εἰς τὴν ἀφάνειαν καὶ τὴν σκιάν.

Δι' αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε τώρα νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὸ δικαστήριον, εἰς τοὺς Ἑλλήνας δικαστάς. Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἦλθε νὰ ζητήσῃ ἀκόμη ἀπὸ τοὺς ἐνόρκους, διότι τὸν χρειάζεται ἀκόμη, διότι ὁ ἀγὼν δὲν ἐτελείωσεν, ἀρχίζει πάλιν. Καὶ τὸν ζητεῖ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐλέους, ἐν ὀνόματι τῆς Πατρίδος, συγχωρῶν αὐτὸς, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ, κάθε ρύπον καὶ κάθε ἁμαρτίαν.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ ἱεράρχου ἐπεσαν σὰν μεγάλοπνευστο κήρυγμα κάποιας βουλήσεως ἀνωτέρας, μέσα εἰς βαθεῖαν σιωπὴν ἀπὸ ἀνθρώπους συγκινημένους, θαμβωμένους, φρίσσοντας, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐξωτερικεύσουν τὴν συγκίνησιν παρὰ μόνον μετὰ τὴν ἰδίαν νεκρικὴν σιγὴν.

Ἀλλὰ ἀμέσως ἡ σιγὴ αὐτὴ ἐξέσπασεν σὰν ἀπὸ θάλασσα ἀναταραγμένη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τοῦ μελτεμιῦ.

—Χάριν!... Ὅλοι ἐζήτουν χάριν!

—Ἀθῶς! ἡλάλαξεν τὸ ἀκροατήριον.

Οἱ ἐνορκοὶ ἀμέσως τότε ἀπесύρθησαν καὶ μετ' ὀλίγον ἐξέδωκαν ὁμοφώνως τὴν ἐτυμηγορίαν των, διὰ τῆς ὁποίας ὁ κατηγορούμενος ἐκηρύσσεται ἀθῶος παμψηφεῖ.

Τὸ πλῆθος τότε φρικιάζον, τρέμον, οἰστροηλατούμενον* ἀπὸ τὸν κραδασμὸν τῶν νεύρων του, ἐσήκωσε τὸν θόλον τοῦ δικαστηρίου μετὰ μίαν συντονισμένην ζητωκραυγὴν...

Καὶ ἐνῶ ὁ ταπεινὸς ἥρως ἐπεφτε μετὰ πνιγμένα ἀναφυλλητὰ εἰς τὰ πόδια τοῦ δεσπότη του ἀγκυλιάζων μετὰ δακρυσμένα φιλήματα τὸ μαῦρον ράσον, ὅλον τὸ πλῆθος ὠρμοῦσε νὰ φιλήσῃ καὶ αὐτό, νὰ εὐχαριστήσῃ

τὸ ρυτιδωμένο ἐκεῖνο χέρι, τὸ ὁποῖον ἤξευρε τόσον καλὰ νὰ προτάσσεται διὰ τὸ ποίμνιόν του, ὅπως διὰ τὴν πίστιν καὶ τὴν πατρίδα.

Περ.οδ. « Παναθήναια »

Ἄγγ. Τανάγρας

ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΑΡΑΒΙΟΥ

(Ἡ χώρα μας εἶναι κατ' ἐξοχὴν θαλασσίνη καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ ἀγάπη καὶ ἡ λατρεῖα τῶν ναυτικῶν μας στὰ καράβια τους, ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ κάθε τρόπο. Τὸ παρατιθέμενο διήγημα μᾶς δείχνει παραστατικώτατα τὴ λατρεῖα αὐτὴ ἑνὸς καπετάνιου).

Βαδίζαμε καὶ οἱ δυὸ σιωπηλοὶ κατὰ μῆκος τῆς ἀκρογιαλιάς. Εἴχαμε ἀνάψει ἀπὸ ἓνα κεράκι στὸν Ἀἰ Νικόλα, στὴν ἄκρην τοῦ κάβου, γιὰ τὴν ψυχὴ ὅλων τῶν πεθαμένων καὶ πνιγμένων τοῦ νησιοῦ καὶ γυρίζαμε ἀπ' τὴν ἀμμουδιὰ ἀναπνέοντες τὸν μυροβόλον μπάτην.

Ὅταν ἐφθάσαμεν κοντὰ στὰ πρῶτα σπίτια τῆς πολίχνης, τῆς σκαρφαλωμένης σὰν ζωγραφιὰ ἀπάνω στὸ βράχο, ὁ σύντροφός μου, ἄνθρωπος τοῦ τόπου, δάσκαλος διωρισμένος ἐκεῖ, χωρὶς νὰ πάψῃ νὰ εἶναι καὶ λίγο ποιητής, μοῦ εἶπε:

—Τὴ βλέπεις αὐτὴ ἐκεῖ τὴ γλώσσα τῆς ἀμμουδιάς; Τὴν λένε «τοῦ Θανατᾶ».

Καὶ ἐπειδὴ τὸν κύτταζα μὲ ἀπορία χωρὶς νὰ τὸν ρωτήσω, ἄρχισε μόνος του νὰ μοῦ διηγῆται μιὰ παλιὰ ἱστορία τοῦ νησιοῦ.

—Θὰ ἤμουν δέκα χρόνων παιδάκι τότε καὶ τὸ θυμοῦμαι ζωηρά, σὰν νὰ εἶναι τώρα. Ἔτσι ὅσον εἴμαστε μικροί, μᾶς ἐντυπώνονται καὶ πράγματα καὶ εἰκόνες, ποὺ δὲν τίς λησμονοῦμε σ' ὅλη μας τὴ ζωὴ. Τὸ λιμάνι, ποὺ βλέπεις τώρα νεκρό, ἔρημο καὶ μελαγχολικὸ μὲ τὰ δύο τρία καΐκια ἐκεῖ στὴν ἄκρη, ποὺ φορτώνουν κίτρα καὶ λεμόνια, δὲν ἦσαν ἔτσι ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἐδῶ καὶ σαράντα χρόνια. Τρικάρταρα* καὶ γολέττες*, βρίκια* καὶ σακολέβες*, ἐπιαναν ἀπ' τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη. Ἐκεῖ βαθιὰ στὸν ταρσανᾶ* πέντε ἔξι μεγάλα καὶ μικρὰ τραβηγμένα ἔξω στὰ σκαριά* περίμεναν τὴν ἀράδα τους νὰ τὰ μερεμετίσουν*, νὰ τὰ καλαφατίσουν*, νὰ τὰ βάψουν, ὕστερ' ἀπ' τίς πληγές, ποὺ εἶχαν ἀπὸ τὰ μακρινὰ καὶ ταραχώδη ταξίδια. Κι ἀκούονταν κι ἀντηχοῦσαν πάντα οἱ φω-

μέσ' στο λιμάνι κι έβγαζε τὸ φέσι καὶ τὸ κουνούσε χαιρετῶντας μακριὰ ἀπὸ τὸ φανάρι ἀκόμη τὴν καπετάνισσα, ποὺ τὸν ἀγάντευε* ψηλ' ἀπὸ τὸ χαγιάτι* τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν μικρὴ του τὴν κόρη, ποὺ μὲ τὰ ξανθὰ μαλλάκια τῆς ἀνεμίζοντα ἀπαντοῦσε στὸν χαιρετισμὸ τοῦ πατέρα τῆς.

Ἕνα χειμῶνα τὶς ἔχασε καὶ τὶς δυὸ ἀπὸ τὸν τύφο, ποὺ ἔπεσε στὸ νησί. Κι ὅταν ἓνα ἀπόβραδο, παραμονὴ τῶν Φώτων, μπαίνοντας γιὰ ν' ἀράξῃ κατὰ τὴν συνήθειάν του κρατοῦσε μὲ τὸ 'να του χέρι τὸ τιμόνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο ἔσειε στὸν ἀγέρα τὸ μεγάλο του φέσι, κανένας δὲν ἦταν στὸ χαγιάτι νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Τὰ παράθυρα ἦταν κατὰκλειστα...

Ἀπὸ τότε ὅλη τὴν ἀγάπη καὶ τὴν λατρεῖα τὴν εἶχε ἀφιερωμένη στὸ χαϊδεμένο του βρίκι, τὴν «Τσιμούλα», ποὺ ἔτ' ὄνομα τῆς μικρῆς μὲ τὰ ξανθὰ μαλλάκια. Ἀλλὰ ἤρθε ἡ ὥρα του νὰ μπῇ κι αὐτὸ στὴν μπάντα· κι ὁ γέρος ἄκουσε ἀπὸ τὸ γυιό του ἓνα βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθότανε στὸν καφενὲ τοῦ Στανᾶ καὶ τραβοῦσε τὸ ναργιλέ* του, τὴν καταδίκη τοῦ βρικιοῦ.

—Πατέρα, δὲν πάω πλιά. Εἶναι ντροπή. Ψέμματα, μαθές θὰ σοῦ πῶ! Κάνει νερά! Καμμιὰ ὥρα θὰ πᾶμε φοῦντο*.

—Ἀκου τὸ παιδί, καπετὰν Λιᾶ, τοῦ φώναζαν οἱ ἄλλοι. Νὰ μὴν ἔχῃς, μαθές, πάει καλά. Μὰ τὸν ἔχεις εὐλογημένε. Τὸν ἔχεις τὸν παῖ. Ἡ φκειάσε ἄλλο, ἢ ἄς το νὰ πάῃ νὰ χαθῇ τὸ καρυδότσουφλο!

Ὁ γέρος ἄναψε, τινάχθηκε ἀπάνω, πέταξε τὸ μαρκούτσι*.

—Νὰ μὴ σᾶς τὸ 'πῶ τώρα!... Δὲν ξέρετε, μωρὲ ἐσεῖς! Δὲν ξέρετε τί εἶν' ἐκεῖ μέσα.

Καὶ φωνάζοντας στὸ γυιό του:

—Ἄειντε, μωρὲ! τοῦ εἶπε, καὶ σὺ μὲ τοὺς ἄλλους θὰ πᾶς! Μέσα στὰ φουγάρα θὰ χωθῇς! Καρβουνιάρης! Καρβουνιάρης θὰ γίνῃς καὶ σὺ! Μὰ ἄκουσέ με· ἄκουσε το καλά. Θέλω νὰ μοῦ τὸ δέσης ἐκεῖ ἐμπρὸς στὸ σπίτι! Θέλω νὰ τὸ βλέπω! Νὰ θυμᾶμαι τὰ νιάτα μου!...

Καὶ σκύβοντας στ' αὐτὸ τοῦ γυιοῦ του ἀπόσπασε τὸ λόγο του:

—... καὶ τὰ μαντηλοχαιρετίσματα τῆς μάννας σου καὶ τῆς...

Καὶ ὁ γέρος ἔκανε πὼς σκάλιζε τὸ ναργιλέ του γιὰ νὰ κρύψῃ ἓνα δάκρυ, ποὺ κυλοῦσε στὸ ἡλιοκαμένο του πρόσωπο.

* * *

Καὶ τὸ ἔδωσαν ἐκεῖ μπροστὰ στὴν ἀμμουδιά. Καὶ ὁ γέρος ἤθελε νὰ τὸ βλέπῃ ἀρματωμένο, ὅπως ἦτανε στὰ καλά του, μὲ τ' ἄρματα* καὶ

τὰ ξάρτια του καὶ τὶς διπλές του ἄγκυρες, φρεσκοβαμμένο πάντα ὁλοπράσινο, μὲ τὴ μαύρη γραμμὴ ὁλόγουρα, μὲ τὴν παλιὰ Γοργόνα μπροστὰ καὶ μὲ τ' ὄνομα γραμμένο πίσω μὲ μεγάλα ἄσπρα γράμματα: «Τσιμούλα».

Καθισμένος στὸ μακρὸ χαγιάτι ἀγνάντευε τὸ ἀγαπημένο του καὶ τὸ καμάρωνε. Καὶ πότε κατέβαινε στὴν ἀμμουδιά, γιὰ νὰ 'ναι πλιὸ κοντὰ καὶ μόνος τους τότε καταμόναχος, μονολογοῦσε, λές, καὶ κρυφομιλοῦσε μαζί του. Κι ὁ σκύλος ἀνεβασμένος στὴν πλώρη του γαύγιζε ἀπὸ μέσα χαρούμενα. Κι ὅταν τὸ λιμάνι ἦταν ταραγμένο ἀπὸ φουσκοθαλασσιὰ καὶ τὰ κύματα χτυποῦσαν στὰ πλάγια τοῦ караβιού κι ἐξέσπαγαν στὰ βράχια ἢ στὴν ἀμμουδιά ραπίζοντας τὸ πρόσωπό του, θαρροῦσε, πὼς ἦταν κι αὐτὸς μέσα ὁ ἴδιος. Ἀνασήκωνε ψηλὰ τὸ φέσι, τὸ 'χυνε ὡς τ' αὐτιά, ἐσουφρωνε τὰ φρύδια καὶ ρουφοῦσε ἀχόρταγα τὸν ἄρμυρὸ ἀγέρα. Καὶ μὲ τὰ χέρια ἀνοιχτά, σὰν νὰ 'θελε ν' ἀγκαλιάσῃ κάτι παλιὸ καὶ ξεχασμένο, ἐσηκώνετο ἀπὸ τὸ βραχάκι κι ἔκανε νὰ τραβήξῃ κι αὐτὸς δὲν ἤξερε ποῦ. Μὰ τὰ πόδια του ἔτρεμαν. Τὰ ἐβδομηντὰ του χρόνια τὸν κάρφωναν στὸ χῶμα... Καὶ ξανάπεφτε πάλι χάμω, 'κεῖ ποὺ καθόταν μ' ἓνα βαθὺ ἀναστεναγμό, σκουπίζοντας μὲ τὴν παλάμη του ἀνάποδα ἓνα δάκρυ, ποὺ κατέβαινε στὰ σουρωμένα του μάγουλα.

Ἀπὸ τὸν καφενὲ πέρα, ποὺ τὸν κοίταζαν, κουνώντας τὸ κεφάλι ἔλεγαν τὸ λόγο τους;

—Σὰν χαμένα, μωρές παιδιὰ, τὰ 'χει τώρα - τώρα ὁ καπετὰν Λιᾶς!...

* * *

Εἶχεν ἀκουστῇ ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, πὼς τὰ βαπόρια τῆς Ἑταιρείας εἶχαν κάνει γραμμὴ γιὰ νὰ πιάσουν καὶ στὸ νησί. Ἦταν ἡ πρώτη φορὰ, ποὺ θὰ βλέπαμε οἱ περισσότεροι αὐτὸ τὸ θαῦμα στὸν τόπο. Καὶ τὸ περιμέναμε μὲ περιέργεια. Ἐμεῖς τὰ παιδιά ἀνεβήκαμε ψηλὰ στὸ Σταυρὸ καὶ σκορπιστήκαμε ὁλόγουρα στοὺς βράχους κατὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγο.. Θὰ τὸ βλέπαμε ἐμεῖς πρῶτα πρῶτα. Μέσα στὰ καφενεῖα καὶ στὰ καπηλειὰ ἄλλη κουβέντα δὲν γινότανε. Κι ὅλοι περίμεναν νὰ ἴδουν τὸ μεγάλο αὐτὸ θαλασσινὸ θηρίο, τὸ βαπόρι, ποὺ θὰ 'τρωγε τὰ καράβια μας καὶ θὰ 'ρήμαζε τὸ νησί μας.

Εἶχε ξεμερώσει μ' ἓνα ἀεράκι ἀπ' τ' ἀνοιχτά. Μὰ ἐμεῖς ξανοίξαμε ἐκεῖ μακριά, πολὺ μακριὰ μιὰ μαύρη γραμμὴ στὸ πέλαγο. Προμήνυμα φουρτούνας. Σὲ λίγη ὥρα ἡ θάλασσα ὅλη ἀφροκοποῦσε ταραγμένη. Τὰ κύματα ἔσπαζαν ἄγρια κάτω στοὺς βράχους καὶ ὁ ἀγέρας

έφερνε τούς άφρούς άπάνω στο Σταυρό. 'Ο ούρανός όλοένα σκοτεινίαζε. "Υστερα άκούστηκε μιá δυνατή βροντή πίσω από τά βουνά του νησιού. Θάλασσα και ούρανός ήταν τόσο σκοτεινιασμένα, που δέν ξεχώριζες καλή καλή ούτε τó άνοιγμα του λιμανιού.

Μέσα στο λιμάνι φωνές και κακό. Λύναν τís γούμενες*, σφικτοδέναν και διπλοδέναν κι ασφάλιζαν διπλά και τρίδιπλα βάρκες και καΐκια. Μερικοί τís τραβοῦσαν έξω στην άμμουδιά. Τά μεγάλα κομμάτια χοροπηδοῦσαν σάν φρενιασμένα μέσα στο λιμάνι· έγερναν, τρακάριζαν και άκουότανε τó τρίξιμο τών ξύλων. Τά ξεφωνητά τών γυναικῶν, τά γαυγίσματα τών σκύλων, τών παιδιῶν οί άλαλαγμοί, ή όχλοβοή και οί φωνές τών ναυτικῶν, έκορύφωναν τó μούγκρισμα τής θάλασσας και του άνέμου.

'Ο καπετάν Λιάς καθισμένος σάν πάντα στην άμμουδιά, επάνω στο μικρό βραχάκι σάν σφικτοπιασμένος ένα μ' αυτό, έστρεψε τά μάτια του άνήσυχα στην άγαπημένη του «Τσιμούλα», που την παράδερνε κι αυτήν ή φουρτούνα. Δεμένο με δύο γούμενες άπ' τή στεριά, με διπλές άγκυρες τó βρίκι μοναχό του και ξεχωριστό άπ' τ' άλλα χοροπηδοῦσε εκεί πέρα στην είσοδο του λιμανιού.

Σέ λίγο άστραπές και βροντές άναψαν και γιόμισαν την άτμοσφαίρα. Και μιá νεροποντή από πάνω σάν κατακλυσμός ξέσπασε άγρια για πολλήν ώρα.

* * *

"Εξαφνα άκούστηκαν από μακριά δύο τρία σφυρίγματα, τó ένα άπάνω στο άλλο, βιαστικά κι ύστερα από λίγο φάνηκε μέσ' στην καταιγιά στο άνοιγμα του λιμανιού σάν κυνηγημένο πουλί, όρμητικό, σπρωχνόμενο από την καταιγίδα, μισοσκεπασμένο άπ' τά κύματα και από μαῦρο καπνό, σάν λαχανιασμένο σφυρίζοντας, σφυρίζοντας αδιάκοπα, άπελπιστικά, τó πρώτο βαπόρι, που είδαμε στο νησί.

"Ενα μικρό κατάμαυρο τροχοφόρο*.

Τήν ίδια ώρα, σ' όλη εκείνη την άντάρα, μιá φωνή σπαρακτική άκούστηκε έξαφνα άπ' την άκρη τής άμμουδιάς. Ήταν του καπετάν Λιά. 'Ολόρθος, χωρίς φέσι, με γένεια και μαλλιά άνεμισμένα, με τά χέρια τεντωμένα κατά κείθε, άγριεμένος έφώναζε δυνατά κατά τó μέρος του βαποριού:

—'Ορτσα*, ὄρτσαααα !

Τοῦ κάκου ὅμως. Τὸ μικρὸ βαπόρι, ὅπως ἔμπαινε σὰν ἀλαφιασμένο ἀπὸ τὴν φουρτούνα, δὲν πρόφτασε νὰ κρατήσῃ κι ἔπεσε ἐπάνω στὸ βρίκι μὲ τὴν πλώρη ἀνάμεσα στὰ πλευρά του καὶ τὸ τράνταξε μ' ἓνα κράκ καί, ὅπως ἦταν σάπιο καὶ ἀδυνατισμένο ἀπ' τὴν πολυκαιρία, τὸ ἀνοιξε σὲ δύο. Τὰ κύματα πέρασαν ἀπὸ πάνω, τὸ βούλιαξαν καὶ σὲ λίγο δὲν φαινότανε παρὰ ἡ κορυφὴ τοῦ ἐνὸς καταρτιοῦ στὴ μέση στὸ λιμάνι.

* *

Μὰ τὸ βαπόρι δὲν ἔκοψε μονάχα τὸ ἄτυχο βρίκι στὴ μέση. Ἐκοψε τὴν ἴδια στιγμή μαζὶ καὶ τὴ ζωὴ τοῦ καπετάνιου. Ὁ καπετὰν Λιάς, ἅμα ἀντίκρουσε τὸ θάνατο τοῦ караβιοῦ του, σωριάστηκε κατὰ γῆς. Ὅταν τρέξαμε ὅλοι νὰ ἰδοῦμε, τὸν ἤύραμε ξαπλωμένο ἔξω ἔξω στ' ἀκρογιάλι. Τὰ κύματα ἀφροκοποῦσαν κι ἓνα ἓνα ἀνεβοκατέβαιναν, σὰν νὰ 'θελαν νὰ τὸν καταπιοῦν. Τὸν σήκωσαν ἐλαφρά καὶ τὸν ἔφεραν στὸ πρῶτο μαγαζί, σὲ μιὰ ταβέρνα. Τὸν ξάπλωσαν στὸ μεγάλο τραπέζι κι ἄρχισαν νὰ τὸν τρίβουν μὲ ξίδι γιὰ νὰ τὸν ξελιγοθυμίσουν. Ἄλλοι ἐτρέξαν νὰ φέρουν τὸν γιατρό. Σὲ λίγο πρόφθασι καὶ ὁ γυιὸς του τρομαγμένος, ἀλαλιασμένος. Γιὰ μιὰ στιγμή ὁ γέρος ἔδειξε σημεῖα ζωῆς. Ἀνοιξε τὰ μάτια του θολωμένα, μισοσβησμένα, καὶ τὰ στήλωσε ψηλά. Τὰ σαγόνια του ἔτρεμαν καὶ τὰ χεῖλη του ἀνάδευαν λόγια ἀσυνάρτητα χωρὶς νόημα.

—Τὴν κατάρα μου ! ἐμουρμούρισε... Ἔργα διαβολικά... Μοῦ τὸ βούλιαξαν... Δυὸ ψυχὲς ἐκεῖ μέσα... ἡ καπετάνισσα,.. καὶ ἡ μικρούλα μου.

Ὅπως τὸν εἶχαν ξεστηθωμένο, φαινόταν ἓνα μαῦρο πᾶγμα σὰν χαϊμαλί, σὰν φυλαχτὸ περασμένο ἀπ' τὸ λαϊμὸ του κατάσαρκα, μὲ ἓνα κορδόνι πλεγμένο ἀπὸ ξανθὲς τρίχες. Μὲ πολὺ κόπο ἔσυρε τὸ χέρι του στὸ χαϊμαλί, νεύοντας στὸ γυιὸ του νὰ τὸ πάρῃ. Ὑστερα σήκωσε δυὸ τρεῖς φορές τὰ χέρια του στὸν ἀέρα, σὰν κάτι νὰ ζητοῦσε νὰ πιάσῃ, μὰ ἔπεσαν πάλι ξερά. Ἀνοιγόκλεισε τὰ μάτια του καὶ τὰ ξανάκλεισε πάλι γιὰ πάντα· ἦταν νεκρός.

Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα ἔμπαινε ὁ ἀγέρας σφυρίζοντας δαιμονισμένα καὶ τὰ παραθυρόφυλλα βροντοκοποῦσαν, ὅταν ἔξαφνα ὥρμησε μέσα ἓνας σκύλος κατάμαυρος, βρεμμένος μούσκεμα, τινάχτηκε, ἄφησε

ένα ἄγριο οὐρλιασμα, πήδησε στὸ τραπέζι ἐπάνω κι ἄρχισε νὰ γλείφει, σὰν νὰ φιλοῦσε, τὸ πρόσωπο καὶ τὰ χέρια τοῦ πεθαμένου, ἀνήσυχος, νευριασμένος. Ξαναπήδησε κάτω, οὐρλιασε πάλι, χύμησε πάλι καὶ τὸν ξαναφιλοῦσε ἀφήνοντας κάτι φωνές σὰν κλάμμα...

Ἐδῶ ἐτελείωσε τὴ διήγησι ὁ δάσκαλος.

— Ἀπὸ τότε τὸ μέρος ἐκεῖ τὸ λένε «τοῦ Θανατᾶ», μοῦ εἶπε.

« Ἡμερολόγιον Σκόκου », 1913

Ν. Πετιμεζᾶς-Λαύρας

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

Μὲ δάκρυα σὲ χαιρετῶ, πατρίδα μου μικρή,
 πού σὲ γαλάζια θάλασσα κοιμᾶσαι δροσερή,
 κι οἱ ἄνεμοι σὲ νανουρίζουν,
 πού κύμα ταξιδιάρικο αἰώνια σὲ κτυπᾷ
 καὶ στὰ ψηλὰ περγιάλια σου ἀσημωμένο σπᾷ
 καὶ οἱ ἀφροί του σὲ ραντίζουν.

ὦ ! δέξου με στίς ἡσυχες νὰ τρέξω λαγκαδιές
 νὰ πίνω τὸ γλυκὸ σου φῶς, νὰ πίνω μυρωδιές,
 νὰ νοιώθω γῦρο τ' ἀγγελούδια,
 πού φτάνουν ἀπ' τὰ χρόνια μου ἐκεῖνα τὰ παλιά,
 καὶ χρυσοφτέρουγα πετοῦν ἐδῶ στὴ σιγαλιά,
 μὲ ἄγια, κρυφὰ τραγούδια.

Ἀσπρίζει μέσ' στὰ πράσινα τὸ σπίτι μας κλαδιά·
 ἄχ, πῶς πηδᾷ καὶ λαχταρᾷ στὸ στῆθος ἡ καρδιά,
 καὶ στρέφεται στὰ περασμένα !

Τί ὄνειρα κι ἐνθύμησες στὸ πνεῦμά μου ξυπνοῦν !
 Ἔτσι στὸν κάμπο τὰ πουλιά σηκώνονται, γυρνοῦν
 σὲ βῆμ' ἀνθρώπου ξαφνισμένα.

Ἐδῶ τὸ φῶς ἀντίκρυσσα τοῦ ἡλίου μιὰ φορά,
 ἐδῶ τὴν πρώτην ἐνοιῶσα τῆς γῆς αὐτῆς χαρά,
 τὸ πρῶτο δάκρυ ἔχω χύσει.
 Ἐδῶ ἐπρωταγνάντεψα τ' ἀτέλειωτο νερὸ
 κι ἔτρεξα ἐδῶ κι ἐπήδησα, παιδάκι ζωηρό,
 μέσ' στὴ νησιώτικη τῇ φύσι.

Νὰ κι ἡ κατοχρονίτικη μεγάλη μας μουριά,
 ὅπου μικρὸ μ' ἐχόρεψε στὰ δυνατὰ κλαριά
 κι ἄπλωσε πάνω μου τὸ σκίό της.
 Αὐτὴ μοῦ γλυκοξύπνησε τὸ στῆθος τ' ἀπαλὸ
 καὶ μ' ἔμαθε τὸ πρῶτό μου τραγούδι νὰ λαλῶ
 μὲ τὸν κρυφὸ μουρμουρισμό της.

Χορταριασμένο στέκεται τὸ ἔρημο σκολειό·
 ἐμάδησαν οἱ τοῖχοι τοῦ ἀπὸ τὸ γηρατειό.

Φωλιάζουν τώρα νυχτερίδες,
 ἐκεῖ ποὺ δίνανε ζωὴ παιδάκια τοῦ χωριοῦ
 κι ἐλάμπανε σμικτὰ σμικτὰ, σὰν ἄνθη κηπαριοῦ,
 τόσες μικρὲς χαρὲς κι ἐλπίδες.

Ἀκόμ' ἀνθίζ' ἡ φοινικιά μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά,
 ὅπου τὰ βάρια κόφταμε, λουσμένα στὴ δροσιά.

Ἀπάνω στὸ παλιό της δῶμα
 τὰ χελιδόνια κτίζουνε, σὰν τότε τὶς φωλιές,
 καὶ βλέπω τὶς εἰχόνες της ἀκόμα τὶς παλιές,
 ποὺ μ' ἀνθηρὸ φιλοῦσα στόμα.

Κι ὁ γέρο - μύλος στέκεται τὸν βλέπω καὶ θαρρῶ,
 πῶς νὰ γυρνᾷ δὲν ἔπαυσεν ἀπ' τὸν παλιὸ καιρὸ
 μὲ τὰ κατάρρευκα ξεφτέρια*.

Ὁλόγυρα ἡ θάλασσα στὰ μάτια μου μπροστὰ
 σὰ ζωγραφιὰ ἀνοίγει, ποὺ βαστᾷ
 ἀπὸ τοὺς βράχους ὥς τ' ἀστέρια!

Καράβια μέσ' στὰ κύματα περνοῦν τὰ γαλανά.
"Ω ! τὶ λαχτάρα μ' ἄρπαζε γιὰ μέρη μακρινά,
σὰν τὰ 'βλεπα, παιδάκι ἀκόμα !
Πάλι τὰ βλέπω ὀνειράτα δὲν ἔχω στὴν καρδιά·
εἶδα τὸν κόσμον καὶ ποθῶ σὲ μιά σου ἀμμουδιά
νὰ γύρω κουρασμένο σῶμα.

Σὲ χαιρετῶ μὲ δάκρυα, πατρίδα μου μικρή,
νεράϊδα τῆς "Ασπρης* θάλασσας, νυφούλα δροσερή
καὶ Βοριοπούλα χαϊδευμένη.
'Απ' ὅσα σὺ μοῦ γέμισες τραγούδια τὴν ψυχή,
πᾶρ' τὸ φτωχὸ τραγούδι μου ποῦ σήμερ' ἀντηχεῖ
ἀπὸ καρδιά συγκινημένη.

« Ποιήματα », 1896

'Αρ. Προβελέγγιος

7. ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΘΕΣΜΟΙ

Καταρχήν, ούτως ή άλλως, η Ελλάδα
είναι ένα κράτος που έχει την
αυτονομία της. Η Ελλάδα είναι
ένα κράτος που έχει την
αυτονομία της. Η Ελλάδα είναι
ένα κράτος που έχει την
αυτονομία της.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ
ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ

Αθήνα, 1995

Εκδόσεις

ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

Ἐὰν φαντασθῇ ὁ ἄνθρωπος ὅτι ἔξαφνα εὐρίσκεται μόνος εἰς τὸν κόσμον, ἀμέσως θὰ τὸν καταλάβῃ τὸ ρῖγος τοῦ τρόμου, θὰ αἰσθανθῇ ὅτι εἶναι ἔρημος, ὅτι εἶναι ἀνίσχυρος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

Οὐτε ἓν ἐλάχιστον μέρος τῶν ἀναγκῶν του δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ μόνος, ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀπλῶς ἐὰν τὸν φαντασθῶμεν ἄγριον, εἰς κατάστασιν θηρίου, προσπαθοῦντα νὰ ζήσῃ διὰ τῶν καρπῶν, τῶν ριζῶν τῆς γῆς ἢ διὰ τοῦ κυνηγίου ζώων, θὰ δυνηθῶμεν νὰ συλλάβωμεν ἰδέαν τινὰ τί εἶναι ὁ μόνος, ὁ ἐγκαταλελειμμένος ἄνθρωπος.

Μόνη ἡ κοινωνικότης, μόνη ἡ σύμπραξις καὶ ἡ συνεργασία με τοὺς ὁμοίους του ἀσφαλίζει εἰς τὸν ἄνθρωπον τὴν ζωὴν.

Διὰ τοῦτο ὁ κοινωνικὸς βίος, ἡ κοινωνικὴ οἰκογένεια, εἶναι φυσικὴ ἀνάγκη εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἐξ ἴσου, ὅσον εἶναι ἀναγκαία καὶ ἡ ἰδική του οἰκογένεια, με τὴν ὁποίαν ζῇ ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην.

Ἐὰν ρίψωμεν ἓν βλέμμα κύκλῳ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ πᾶν ὀφείλομεν εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ἀδελφῶν μας, καὶ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ζοῦν συγχρόνως με ἡμᾶς καὶ ἐκείνων ὅσοι δὲν ὑπάρχουν πλέον.

Ἀναρίθμητοι γενεαὶ ἀνθρώπων εἰργάσθησαν, ἐμόχησαν, ὑπέφεραν, διὰ νὰ καταστήσουν εἰς ἡμᾶς ἀνθρωπινωτέραν, ἀνεταυτέραν, εὐτυχεστέραν τὴν ζωὴν. Ὅλαι αἱ ἐφευρέσεις, ὅλαι αἱ ἀνακαλύψεις, χωρὶς τὰς ὁποίας θὰ ἤμεθα ὡς πίθηκοι τῶν δασῶν, εἶναι κληρονομία τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι πρὸ αἰώνων προηγήθησαν ἡμῶν εἰς τὴν ζωὴν.

Καὶ διὰ νὰ ἔλθωμεν εἰς ἐκείνους με τοὺς ὁποίους συζῶμεν, ποῖοι λόγοι δύνανται νὰ παραστήσουν τὸ μέγεθος τῆς ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἔχει τῶν ὁμοίων του; Ποῖοι λόγοι νὰ ἐκφράσουν τὴν βοήθειαν, τὴν ὁποίαν ὅλοι ὁμοῦ οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδελφοὶ παρέχουν εἰς τὸν ἕνα; Τί

είναι εκείνο τὸ ὁποῖον συνεισφέρει ἡ ἐργασία ἐκάστου ἐξ ἡμῶν μεμονωμένως, ἀπέναντι τοῦ συνόλου τῆς ἐργασίας ὁλοκλήρου τῆς κοινωνίας;

Εἰς μέγας ποιητῆς καὶ φιλόσοφος λέγει, ὅτι τρομακτικώτερον ὄνειρον, τὸ ὁποῖον θὰ ἡδύνατο νὰ ὄνειρευθῇ ἄνθρωπος, ἀληθὲς ὄνειρον ἀναθέματος καὶ κατάρας, θὰ ἦτο ἐὰν ἐβλεπε τὸν γεωργόν, τὸν μυλωθρόν, τὸν ἄρτοποιόν νὰ τοῦ εἶπουν: « Σκάπτε μόνος τὴν γῆν καὶ σπεῖρε καὶ θέριζε καὶ ἄλεθε καὶ κάμε ὅ,τι ἡμπορεῖς διὰ νὰ παραγάγῃς τὸν ἄρτον σου ». Καὶ τὸν ποιμένα καὶ τὸν ὕφαντὴν καὶ τὸν ράπτῃν νὰ τοῦ εἶπουν ἐπίσης: « Φρόντισε νὰ ἐνδυθῇς μόνος ». Καὶ οὕτω καθεξῆς νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν τὴν συνδρομὴν των ἀνεξαιρέτως ὅλαι αἱ χιλιάδες τῶν ὁμοίων του, τῶν ὁποίων ἕκαστος διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του καταβάλλει τὸν φόρον τῆς ἐργασίας του, διὰ νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν δυνατὴν τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν.

Διὰ τοῦτο οἱ ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἄνθρωποι εἶναι φυσικοὶ ἀδελφοί μας· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸ σύνολον τῶν ὁμοίων μας, οἱ ὅποιοι διεξάγουν τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου, ὡς ἀδελφοὶ καὶ συμπράκτορες, ὀφείλομεν ὅλην τὴν ἀγάπην μας, ὅλην τὴν ὑποστήριξιν, τὴν ὁποίαν ἀπολαύομεν ἀπὸ αὐτούς.

Ἡ κοινωνία λοιπὸν εἶναι ἐν σῶμα, τοῦ ὁποίου μέρος εἶναι ἕκαστος ἄνθρωπος. Καὶ ἐπειδὴ ὅσον στενώτερος εἶναι ὁ σύνδεσμος, τόσον εἶναι καὶ ἰσχυρότερος, πρῶτος κοινωνικὸς σύνδεσμος εἶναι ὁ τῆς πόλεως, τῆς κοινότητος, τοῦ δήμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκομεν.

Ὡς μέλη τῆς κοινότητος ἡ τοῦ δήμου ὁμοιάζομεν τὰς μελίσσας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς τὴν αὐτὴν κυψέλην. Ἡ ἀγάπη καὶ ἡ συνεργασία ὅλων ἐξασφαλίζει τὴν ζωὴν καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐκάστου.

Τοιοῦτος εἶναι ὁ πρῶτος, μετὰ τὴν οἰκογένειαν, δεσμὸς τοῦ ἀνθρώπου: ἡ δημοτικὴ οἰκογένεια.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΣ ΠΟΛΙΤΟΥ

Δύο εἶναι τὰ ὕψιστα καθήκοντα παντὸς Ἑλλήνος πολίτου, ἡ μέχρις αὐτοθυσίας ἀγάπη τῆς πατρίδος καὶ ἡ πρὸς τοὺς νόμους καὶ τὰς νομίμους ἐξουσίας εὐπείθεια καὶ ὑποταγή. Ἐκ τῶν δύο τούτων ὑψίστων καθήκοντων ἀπορρέουσι πάντα τὰ ἄλλα καθήκοντα αὐτοῦ.

Ἐν τῶν καθήκοντων τούτων, τὸ σπουδαιότερον, εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῆς στρατιωτικῆς ὑποχρέωσews. Τὸ καθήκον τοῦτο βεβαίως εἶναι πολὺ βαρὺ, ἀλλὰ συγχρόνως πολὺ εὐγενὲς καὶ τίμιον.

Πάντες διὰ τοῦτο ὀφείλομεν νὰ ὑπηρετῶμεν ὡς στρατιῶται τὴν Πατρίδα· πάντες ἔχομεν τὸ ἱερὸν καθήκον ν' ἀποτελῶμεν μέρος τῆς συμπαγοῦς* ἐκείνης δυνάμεως τῆς Πατρίδος, ἣτις καλεῖται στρατός.

Ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἡ ἀσφάλεια τῆς Πατρίδος ἐξ ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἡ ἰδίᾳ ἡμῶν ἐλευθερία.

Ἐπικατάρτος θὰ εἶναι ὁ ἐφευρίσκων προφάσεις ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ὑποχρέωσews. Μόνον οἱ ἐξ ἀνιάτου νόσου πάσχοντες καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ νόμου ἀπαλλασσόμενοι τῆς ὑποχρέωσews ταύτης, ὡς ἀνίκαντοι, δὲν κατατάσσονται ὑπὸ τὴν σημαίαν τῆς Πατρίδος.

Ἄτερον σπουδαῖον καθήκον τοῦ πολίτου εἶναι νὰ συντρέχῃ τὸ ἔργον τῆς Δικαιοσύνης τῆς Πατρίδος. Ἡ Δικαιοσύνη προστατεύει τὰ δικαιώματα τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, ἐξασφαλίζει τὴν ἰερότητα τῶν μεταξὺ τῶν πολιτῶν συναπτομένων συναλλαγῶν καὶ ἐπιβάλλει δικαίαν ποινὰς κατὰ τῶν παραβαινόντων τοὺς νόμους.

Τὸ ἔργον ὅμως τῆς Δικαιοσύνης προσκόπτει μεγάλως ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν πολιτῶν. Ἄν οἱ πολῖται ἀποκρίπτωσι τὴν ἰδίαν ἐνοχὴν ἢ τὴν ἐνοχὴν τῶν ἄλλων, ἡ Δικαιοσύνη δὲν θὰ δύναται νὰ τιμωρῇ τοὺς κακοποιούς, οἵτινες, μένοντες ἀτιμώρητοι, θὰ αὐξάνωνται· δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν, τὴν τιμὴν καὶ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, αἵτινες τότε θὰ διατρέχωσι διαρκεῖς κινδύνους, δὲν θὰ δύναται νὰ προστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κῆρος*. Ὅστατεύῃ τὰς συναλλαγάς, αἵτινες οὕτω δὲν θὰ ἔχωσι κανὲν κῆρος*. Ὅσταν ὅμως συμβαίνωσιν ὅλα αὐτὰ τὰ κακά, βεβαίως ἡ Πατρίς δὲν θὰ δύναται νὰ εὐτυχῇ καὶ νὰ προοδεύῃ.

Δι' αὐτὸ οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πολιτῶν πρέπει νὰ εἶναι ὀφθαλμοὶ τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συντρέχῃ τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης. Πᾶς πολίτης ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ συν-

τρέχει τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δικαιοσύνης φωτίζων καὶ πληροφορῶν καί, χρείας τυχούσης, δίδων εἰς αὐτοὺς χεῖρα βοηθείας.

Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν ὅτι κάμνομεν καλὸ εἰς τινὰ μὴ καταγγέλλοντες εἰς τὴν ἀρχὴν ἐγκληματικὴν αὐτοῦ πράξιν, περιελθοῦσαν εἰς γνῶσιν ἡμῶν. Τούναντίον, ἔχοντες ὑπ' ὄψει ὅτι καὶ ἡμεῖς ἐγκληματοῦμεν φερόμενοι οὕτω, διότι ὑποθάλομεν τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν ἐγκληματικότητα, ὀφείλομεν νὰ καθιστῶμεν γνωστὴν εἰς τὰ ὄργανα τῆς Δικαιοσύνης πᾶσαν παράβασιν τῶν νόμων.

Σπουδαῖον ἐπίσης καθήκον εἶναι ἡ τήρησις τοῦ ὅρκου. Ὁ ψεύδορκος ἀμαρτάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐγκληματεῖ ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, διότι διὰ τοῦ ψεύδους αὐτοῦ παραλύει τὴν Δικαιοσύνην, καλύπτων τὸν ἔνοχον ἢ καταστρέφων τὸν ἀθῶν.

Ὁ ψεύδορκος τιμωρεῖται ὑπὸ τῶν νόμων διὰ βαρυτάτων ποινῶν, θέλει δὲ τιμωρηθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, οὗ τὸ ὄνομα μετεχειρίσθη πρὸς ἀποπλάνησιν* τῆς Δικαιοσύνης.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ πρόθυμος ἐκπλήρωσις τῶν φορολογικῶν αὐτοῦ υποχρεώσεων. Ἡ καταβολὴ τῶν φόρων εἶναι ἱερὰ ὑποχρέωσις τῶν πολιτῶν, οὐ μόνον πρὸς τὴν Πατρίδα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτούς, διότι οἱ φόροι χρησιμοποιοῦνται ὑπὸ τῆς Πατρίδος πρὸς προστασίαν τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν, πρὸς προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν συμφερόντων αὐτῶν.

Ἄν οἱ δῆμοι ἐν πρώτοις ἔχουσιν ἀνάγκην ὁδῶν, φωτισμοῦ, καθαρῶν, δημοτικῶν σχολείων καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῶν χάριν τῶν δημοτῶν. Πάντα ταῦτα ὁμῶς ἀπαιτοῦσι βεβαίως χρήματα. Ἀλλὰ τίνες ἄλλοι πρέπει νὰ καταβάλλωσι ταῦτα εἰμὴ ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν γίνονται αἱ δαπάναι, δηλαδὴ οἱ δημῶται;

Καὶ τώρα ἐρχόμεθα εἰς τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖον βεβαίως ἔχει ἀσυγκρίτως μεγαλύτερας ἀνάγκας τοῦ δήμου.

Τὸ Κράτος ἔχει ἀνάγκην δυνάμεως στρατιωτικῆς καὶ ναυτικῆς πρὸς φρούρησιν τῶν ὁρίων αὐτοῦ καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑποδοῦλων ἀδελφῶν ἡμῶν. Ἐχει ἀνάγκην δικαστηρίων, ἀστυνομίας καὶ φυλακῶν, ὅπως ἐξασφαλίσῃ ἡμᾶς κατὰ τῶν κακοποιῶν καὶ προστατεύσῃ τὴν ζωὴν καὶ πάντα ἐν γένει τὰ δικαιώματα. Ἐχει ἀνάγκην ὁδῶν, σιδηροδρόμων, γεφυρῶν, λιμένων πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς χώρας,

ἀσφαλῆ μεταφορὰν τῶν προϊόντων τῆς ἐργασίας ἡμῶν καὶ εὐκολον συγκοινωνίαν. Ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ὅπως προστατεύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγὴν τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ναυτιλίας.

Ἔχει ἀνάγκην χρημάτων διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν μόρφωσιν τῶν τέκνων ἡμῶν. Τὰ χρήματα τώρα, τὰ ὅποια χρειάζονται διὰ νὰ γίνωσιν ὅλαι αἱ διὰ τὰ ἔργα ταῦτα ἀπαιτούμεναι δαπάναι, τίς ἄλλος θὰ καταβάλλῃ ἢ ὁ λαός, χάριν τοῦ ὁποίου γίνονται ταῦτα;

Ὁ καλὸς πολίτης αἰσθάνεται ὅτι τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου αὐτοῦ εἶναι ἐπίσης ἱερὸν, ὅσον εἶναι ἱερὸν τὸ καθῆκον τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄρτου, τὸν ὅποιον τρώγει, καὶ τοῦ ἐνοικίου τῆς οἰκίας, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατοικεῖ.

Ὁ ἀποφεύγων τὰς φορολογικὰς ὑποχρεώσεις πολίτης, οὐ μόνον δὲν ἐκτελεῖ ἱερὸν πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον καὶ βλάπτει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ κλέπτει τὸν πλησίον αὐτοῦ, διότι διὰ τῶν χρημάτων τῶν συμπολιτῶν του ἀπολαύει τῶν ἀγαθῶν, ἅτινα παρέχει τὸ κράτος.

Τὸ κράτος ἔχει περιουσίαν, ὥς ἔχουσι καὶ τὰ ἄτομα, ἔχει δάση, μεταλλεῖα, ὄρυχεῖα, ἀλυσκὰς, γαίαις, γῆπεδα, οἰκοδομὰς καὶ ἄλλα, ὧν αἱ πρόσοδοι χρησιμεύουν ἐπίσης πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν.

Ἐπιβάλλεται λοιπὸν εἰς ἡμᾶς οὐ μόνον νὰ μὴ ἀδικῶμεν τὸ κράτος, ἐπιβουλευόμενοι τὴν περιουσίαν καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, οὐ μόνον νὰ σεβώμεθα τὴν περιουσίαν τοῦ δημοσίου, θεωροῦντες ὡς ἰδίαν ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ νὰ εἴμεθα ἄγρυπνοι αὐτῆς φύλακες.

Ἐν ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων καθηκόντων τοῦ πολίτου εἶναι ἡ καλὴ χρῆσις τῆς ψήφου.

Οἱ πολῖται διὰ τῆς ψήφου αὐτῶν ἐκλέγουσι τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν καὶ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξασκήσωσι ἐπ' ὀνόματι αὐτῶν τὴν ἐξουσίαν τοῦ νομοθετεῖν.

Οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν οὗτοι διευθύνουσι καὶ ρυθμίζουνσι πάντα τοῦ ἔθνους τὰ συμφέροντα.

Αὐτοὶ ἀποφασίζουν περὶ τοῦ τρόπου, δι' οὗ τὸ ἔθνος θὰ καταστῇ ἱκανὸν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ ἀποστολῆς· αὐτοὶ περὶ τῶν ἰκονομικῶν μέσων, ἅτινα ἀπαιτοῦνται πρὸς τοῦτο· αὐτοὶ περὶ τῆς δικαιοσύνης, τῆς δημοσίας ὑγείας, τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ ἔθνους, τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς εὐημερίας τῶν πολιτῶν.

Αὐτοὶ ὑπολογίζουν τὰς φορολογικὰς δυνάμεις τοῦ λαοῦ καὶ ἀποφασίζουν περὶ τοῦ ποσοῦ τῶν φόρων καὶ περὶ τοῦ καταλλήλου τρόπου τῆς εἰσπράξεως αὐτῶν.

Ἐν γένει ἡ τύχη τοῦ Ἑθνους, ὡς καὶ ἡ τύχη ἐκάστου τῶν πολιτῶν, εἶναι εἰς χεῖρας τῶν ἐντολοδόχων τούτων.

Ἀφοῦ λοιπὸν τόσον ὑψηλὸν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῶν ἀντιπροσώπων, ὁφείλομεν διὰ τῆς ψήφου ἡμῶν νὰ ἐκλέγωμεν ἐκείνους, οἵτινες, λόγῳ τοῦ πατριωτικοῦ χαρακτῆρος, τῶν γνώσεων καὶ τῆς ὀρθότητος τῆς κρίσεως αὐτῶν, εἶναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων συμπολιτῶν ἡμῶν. Ἡ ψῆφος πρέπει νὰ δίδεται ὡς βραβεῖον εἰς ἐκεῖνον, οὗτινος αἱ ἀρεταὶ ἐμπνέουσιν εἰς ἡμᾶς πλείονα σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν παντὸς ἄλλου.

Σπουδαιότατον ἐπίσης καθήκον παντὸς πολίτου εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῶν τέκνων αὐτοῦ εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐν αὐτῷ μορφοῦνται οἱ χαρακτῆρες τῶν μελλόντων πολιτῶν.

« Τὰ καθήκοντα τοῦ πολίτου »

Ἑμμ. Λυκούδης

Α Μ Π Ε Λ Α Κ Ι Α

(Τὶ κατορθώνει ἡ συνεργασία)

Ὁχι Ἥλις. Ὁχι Δῆλος. Ὁχι Δελφοί. Ἀμπελάκια ! Στὴν πέτρινη τούτῃ πλαγιά τοῦ Κισσάβου ἄλλαξε τὸ κύτταρο τῶν Ἑλλήνων. Ἐξὶ χιλιάδες Ἑλληνες, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἔζησαν ἐδῶ πρὸ ἑκατὸν πενήντα χρόνων, χωρὶς νὰ φαγωθοῦν, δημιουργοὶ καὶ συνεταῖροι τῆς πρώτης καὶ τῆς τελειότερης Συνεργατικῆς τοῦ κόσμου, δάσκαλοι τῶν οἰκονομολόγων, τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἱεροκηρύκων αὐτοὶ οἱ Θεσσαλοὶ χωριάτες. Μεγαλύτερο ἔργο τῆς εἰρήνης δὲν ἔχει νὰ δείξῃ ὁ Ἑλληνισμός. Εἶναι ὁ ἄθλος τῆς Θεσσαλίας. . .

Κανένα μεγάλο γεγονός δὲν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ καὶ τὰ θαύματα εἶναι πάντα νέα. Ὅσες φορὲς καὶ ἂν ξαναποῦμε τὴν ἱστορίαν τῆς Συνεργατικῆς τῶν Ἀμπελακιῶν — ἀγνωστὴ δὲ στοὺς περισσώτερους Ἑλληνες — εἶναι σὰν νὰ ἱστοροῦμε θαῦμα τῆς στιγμῆς αὐτῆς.

Τὰ Ἀμπελάκια ἔκαμαν τὴν Συνεργατικὴν τους, γιὰ νὰ διαδώσουν τὸ κόκκινον νῆμα, τὴ βιομηχανίαν τους καὶ τὴν εἰδικότητά τους. Τὰ βαμ-

βακερά, οί ἀλατζᾶδες καὶ τὰ κόκκινα νήματα, καθὼς καὶ τὰ σειρήτια, τὰ κουμπιά καὶ τὰ ζουνάρια γίνονται καὶ στὸ Πήλιο καὶ στὸν Τύρναβο καὶ σ' ἄλλα μέρη τῆς Θεσσαλίας. Μὰ τὸ νῆμα τῶν Ἀμπελακιῶν ἦταν τὸ καλύτερο γιὰ τὸ κόκκινο χρῶμά του. Νὰ τὸ ἀποδώσωμε στὸ τοπικὸ νερό; Τοῦλάχιστον αὐτὴ τὴν ἐξήγησι ἔδωκε ὁ Δροσινός, γιὰτρὸς Ἀμπελακιώτης καὶ μέλος τῆς περιφημῆς Συνεργατικῆς.

Ὅταν οἱ Ἀμπελακιῶτες κατάλαβαν τὴν ὑπέροχὴ τους σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σκέφτηκαν, πὼς, ἂν ὀργανώσουν ὁμαδικὰ τὴν ἐργασία, θὰ εἶχαν κέρδη μεγαλύτερα, θὰ ἀγόραζαν τὰ ὑλικά φθηνότερα, θὰ γλυτώνουν τὴ δαπάνη τῶν μεσαζόντων καὶ θὰ ἐλαττώνουν τὶς ζημίες τοῦ καθενὸς σὲ περίπτῳ γενικῆς ζημίας. Κανένας στὸν κόσμον δὲν εἶχε σκεφθῇ τέτοια πράγματα. Ἦταν νέα!

Ἡ ἰδέα ἦρθε στοὺς Ἀμπελακιῶτες ἄξαφνα; Ὁχι βέβαια. Γιατὶ τὴν προετοίμασε ἡ αὐτοδιοίκησι, καθὼς κι ἡ συνεργασία γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν φόρων στὸν Τοῦρκο. Πειραματίστηκαν ἄλλωστε μὲ μιὰ πρώτη ἀπόπειρα, ποὺ ἔκαμαν. Ἡ Συνεργατικὴ ὅμως ἰδρύθηκε καθ'αυτὸ στὰ 1778, πρὶν μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισιάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσησέ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισιάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσησέ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισιάβου, ἀφοῦ τὴν εἰσησέ μιὰ γενικὴ συνέλευσι εἰκοσιδύο χωριῶν τοῦ Κισιάβου. Τότε ὠλοκληρώθηκε ἡ ἰδέα. Τότε τοὺς ἦρθε μονομιᾶς ὁλόκληρη, ὅπως στὸν ποιητὴ τὸ ἐμπνευμένο ποίημα, στὸν πιστὸ ἢ ἀποκάλυψι καὶ στὸ σοφὸ ἢ ἀλήθεια.

Τὰ εἰκοσιδύο χωριά, συναθροισμένα στὴν ἱστορικὴ συνέλευσι, ψήφισαν τὸ καταστατικὸ καὶ κατάθεσαν γιὰ κεφάλαιο τριακόσιες χιλιάδες γρόσια*, 1000.000 φράγκα σήμερα. Γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ λαϊκότητα τῆς Συνεργατικῆς, τὴν ἰσότητα τῶν συνεταίρων, γιὰ νὰ μὴ δώσουν τὴν ὑπεροχὴ στοὺς πλουσίους, ὥρισαν κατώτατο ὄριο καταβολῆς 5.000 γρόσια καὶ ἀνώτατο 20.000 γρόσια. Αὐτὸ εἶναι τὸ διαμαντένιο τους ἄρθρο. Αὐτὸ ἐξασφάλισε τὴν τέλεια ἰσότητα, φέροντας στὸ ἴδιο ἐπίπεδο τὶς δύο κατηγορίες τῶν συνεταίρων, τοὺς εὐπόρους καὶ τοὺς ἐργάτες...

Ἡμερομίσθιο ὥρισμένο δὲν εἶχαν. Ἀφοῦ ἦσαν μέτοχοι μαζί κι ἐρχάτες πληρώνονταν ἀνάλογα μὲ τὰ κέρδη. Τὴν ἀμοιβὴ τῶν κανόνιζε ἡ γενικὴ συνέλευσι. Αὐτὴ, ἀφοῦ φρόντιζε νὰ βρῇ μὲ ὅλη τὴν ἀκρίβεια τὶς τιμὲς τῆς ἀγορᾶς, ἔκανε πολὺπλοκούς ὑπολογισμούς, ὥσπου νὰ ὀρίσῃ τὸ μερίδιο...

Χάρι σὲ τέτοια ὀργάνωσι ἡ ἐταιρίᾳ πραγματοποιοῦσε κέρδη 60 τοῖς ἑκατὸ, 80 τοῖς ἑκατὸ καὶ 100 τοῖς ἑκατὸ. Καραβάνια* ἔφευγαν ἀπ' τ' Ἀμπελάκια μὲ τὸ κόκκινο νῆμα γιὰ τὶς σπουδαιότερες πόλεις τῆς Δυτικῆς

Ευρώπης τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κεντρικὸ κατὰστημα τῆς ἐταιρίας στὴ Βιέννη, πρακτορεῖα εἶχαν συσταθῇ καὶ στὶς πόλεις τῆς Τουρκίας καὶ τῆς νότιας Ρωσίας.

Οἱ συνεταῖροι εἶχαν στὴν ἀρχὴ καταθέσει, ὅπως εἴπαμε, ἀρχικὸ κεφάλαιο 100.000 φράγκων, καὶ στὰ 1810, ἐποχὴ τῆς μεγαλύτερης ἀκμῆς, ἡ ἐταιρεία εἶχε περίσσευμα εἴκοσι ἑκατομμυρίων. Στὰ 1811 ἤρθε τὸ τέλος. Ἡ οἰκονομικὴ χρεωκοπία τῆς Αὐστρίας, ὅπου ὁ συνεταιρισμὸς εἶχε τὰ μεγαλύτερά του συμφέροντα, τοῦ ἔδωσε αἰφνίδιο καὶ θανάσιμο χτύπημα. Μὰ τὸ ἔργο κράτησε τριάντα ὁλόκληρα χρόνια, χωρὶς ποτὲ πουθενὰ στὸν κόσμον νὰ ξαναφανῇ τέτοια συνεργασία.

Σήμερα τὸ καταστατικὸ τῶν χωρικῶν ἐκείνων μπορεῖ νὰ διαβαστῇ σὰν ὑπόδειγμα νομοθετικῆς προνοίας. Εἶναι σοφὸ καὶ αὐστηρὸ πρόγραμμα ὑποταγῆς στὴν ἰδέα τοῦ συνόλου. Ὅλα τὰ εἶχαν προβλέψει, ὥστε νὰ εὐτυχίσῃ τὸ σύνολον τῶν εἰκοσιδυὸ χωριῶν. Ἐκεῖνος, ποὺ τὸν ἐξέλεξαν διοικητὴ τοῦ κεντρικοῦ καταστήματος στὴ Βιέννη, δὲν εἶχε τὸ δικαίωμα ν' ἀρνηθῇ. Ἡ ἀρνήσί του κατὰ τὸ καταστατικὸ, ἤθελε τιμωρηθῇ μὲ τὴ διαγραφὴ του ἀπὸ τὴν ἐταιρεία, τὴν ποινὴ δηλαδὴ, ποὺ εἶχαν γιὰ κάθε κακὴ πράξι συνεταίρου. Ἔτσι οἱ διοικητὲς ἐκτελοῦσαν ἐντολὲς σὰν στρατιῶτες.

Αὐστηρότατος ἦταν ὁ ἔλεγχος. Τὴν ἐταιρεία τὴ διηύθυνε διοικητικὸ συμβούλιο ἀπὸ πέντε μέλη, μὲ ἔδρα τὰ Ἀμπελάκια. Δωδεκαμελὴς ἐφορεία, ποὺ ἦταν ἀνώτερη ἀρχή, ἐνεργοῦσε τὸ γενικὸ ἔλεγχο. Καὶ πάλι ἡ ἀνώτατη ἀρχή, ἡ γενικὴ συνέλευσις, εἶχε τὴν ἀρνησικυρία* καὶ ἐκτελοῦσε τὸ σπουδαιότερο ἔργο, τὸν καθορισμὸ τοῦ μεριδίου.

Ἡ εὐτυχία τῆς Συνεργατικῆς ἀπήχησε στὸ ἐσωτερικόν. Διατηροῦσαν σὲ ὅλα τὰ χωριά γιατροὺς, ἔκαμαν σχολεῖα, νοσοκομεῖα, γενικὲς ἀποθήκες, ταμεῖο γιὰ τοὺς ἐργάτες, ποὺ ἀποστρατεύθηκαν ἀπὸ ἀνικανότητα, βιβλιοθήκες. Τόσο ὁ τόπος προώδευε κι ἡ ζωὴ εἶχε πάψει νὰ εἶναι χωριάτικη, ὥστε νέοι Ἀμπελακιῶτες, σπουδασμένοι στὴ Γερμανία ξαναγύριζαν στὸ χωριό.

Τὸ καταστατικὸ εἶχε προνοήσει γιὰ τὴν καλλιέργεια τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ στὸ μικρὸ ἐκεῖνο τόπο. Ἐφρόντιζε γιὰ ἀποστολὲς νέων στὴν Εὐρώπη. Ἀποστολὲς ὄχι εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ ταμείου ! Ἀφῆνε τὴ δαπάνη τῆς ἀποστολῆς στὸ συνεταῖρο, ποὺ ἐπιθυμοῦσε νὰ στείλῃ ἔξω τὸ γιού του ἢ τὸ συγγενῇ του. Ὑποχρέωνε ὅμως τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐταιρίας στὴν Εὐρώπῃ νὰ δεχτοῦν τὸ νέο, νὰ τὸν ὀδηγήσουν, γιὰ νὰ σπου-

δάση τὴν ξένη γλῶσσα, τὴ λογιστικὴ καὶ τὰ ἐμπορικὰ — πάλι μὲ ἀτομικὰ ἔξοδα τοῦ συνεταίρου, ποὺ τὸν ἔστειλε.

Ὅταν τελείωνε τὶς σπουδές του, ἡ ἐταιρεία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ τὸν πάρῃ στὴν ἐργασία της ἕνα χρόνο χωρὶς μισθό. Ἐπειτα θὰ τὸν μισθοδοτοῦσε ἕνα χρόνο. « Ἄν δείξῃ καλὴ διαγωγή καὶ φανῇ οἰκονόμος », ἔλεγε τὸ καταστατικό, τότε θὰ τοῦ δοθῇ μερίδιο. Ἐτσι ἄνοιξαν τὰ παράθυρα τῶν Ἀμπελακιῶν στὴν εὐρωπαϊκὴ ζωὴ. Αὐτὴ τὴν ἀτμόσφαιρα δημιούργησε ἡ Συνεργατικὴ στ' Ἀμπελάκια. Ἀτμόσφαιρα κρατικῆς, ἃς ποῦμε, ἠθικῆς, αὐστηροῦ ἐλέγχου τῶν κοινῶν, καθὼς καὶ ἀτομικῆς ἠθικῆς.

Τὸ ποινικὸ της σύστημα ἦταν ἀπλό. Διῶξιμο τοῦ ἐνόχου ἀπὸ τὴν ἐταιρεία, στέρησι τοῦ κέρδους. Ποιὰ μεγαλύτερη ποινὴ μπορούσε νὰ βρεθῇ; Καὶ θαυματουργήσε. Ἀπόλυτη σχεδὸν ἠθικὴ, ἐκτὸς ἀπὸ ἀσήμαντα παραπτώματα, κράτησε τὴν εὐτυχισμένη πολιτεία. Ἡ κοινωνικὴ ἀδικία εἶχε λείψει καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν εἶχε νὰ ἐλπίσῃ παρὰ μόνο σὲ ἀψιθυμίες* καὶ σὲ ἐγκεφαλικὰς ἀνωμαλίες. Ἡ ὕλικὴ εὐτυχία δὲν τοὺς ἐνάρκωσε καὶ δὲν τοὺς ἐταπεινῶσε. Ἀπόδειξις ὁ ἰδιαιτέρος συνεταιρισμός, ποὺ ἔκαμαν λίγοι πρόκριτοι Ἀμπελακιῶτες, γιὰ νὰ πραγματοποιήσουν ἔργο πνευματικὸ καὶ ἐθνικὸ, τὴν ἔκδοσι τοῦ λεξικοῦ τοῦ Γαζή* . . .

Ἀφήνεται τώρα στὸν ἀναγνώστη νὰ ἀναπαρστήσῃ τὴ συνέλευσι ἐκείνη, ὅπου οἱ χωρικοὶ τοῦ Κισσάβου ἄκουσαν τοὺς Ἀμπελακιῶτες, κατάλαβαν, ἐπείστηκαν καὶ προχώρησαν ἀμέσως στὸ ἔργο. Ἔργο, ποὺ καμμιά πολιτισμένη κοινωνία δὲν τὸ εἶχεν ἀποτολμήσει ὥς ἐκεῖ καὶ περνοῦσε σὰν ὄνειρο στὰ βιβλία τῶν οὐτοπιστῶν*. Ὁ ταπεινὸς Κίσσαβος, χάρις στοὺς νεώτερους Θεσσαλούς, καλλιέργησε καὶ πραγματοποιοῖσε τὸ πιὸ δύσκολο ἀπ' ὅλα, τὴν ἀδελφοσύνη !

Ἐφημερίς « Ἐλευθέρων Βῆμα », 1937

Ζαχ. Παπαντωνίου

Ο ΚΛΕΦΤΗΣ

1

Μαύρ' εἶν' ἡ νύχτα στὰ βουνὰ
 στοὺς κάμπους πέφτει χιόνι,
 στὰ ἄγρια, στὰ σκοτεινά,
 στὶς τραχεῖες πέτρες, στὰ στενά
 ὁ Κλέφτης ξεσπαθώνει.

2

Στὸ δεξιὸ χέρι του γυμνό,
 βαστᾷ ἀστροπελέκι·
 παλάτι ἔχει τὸ βουνό
 καὶ σκέπασμα τὸν οὐρανό,
 καὶ ἐλπίδα τὸ τουφέκι !

3

Πήγαινε, φίλα τὴν ποδιά,
 ποὺ δοῦλοι προσκυνοῦνε·
 ἐδῶ στὰ πράσινα κλαδιά,
 μόν' τὸ σπαθί τους τὰ παιδιὰ
 καὶ τὸν Σταυρὸ φιλοῦνε.

4

Μητέρα, κλαῖς ! ἀναχωρῶ,
 νὰ μ' εὐχηθῆς γυρεύω
 ἓνα παιδί σὲ ὕστερῳ,
 ὅμως νὰ ζήσω δὲν μπορῶ,
 ἂν ζῶ γιὰ νὰ δουλεύω.

5

Φεύγουν οἱ τύραννοι χλωμοὶ
 τὸ μαῦρο του μαχαίρι·
 μ' ἰδρώτα βρέχει τὸ ψωμί,
 ξέρεῖ νὰ ζήσει μὲ τιμὴ
 καὶ νὰ πεθάνῃ ξέρεῖ.

6

Βαριά - βαριά βοῖζ' ἡ γῆ
 ἓνα τουφέκι πέφτει·
 παντοῦ τρομάρα καὶ σφαγὴ,
 ἐδῶ φυγὴ κι ἐκεῖ πληγὴ . . .
 Ἐσκότωσαν τὸν Κλέφτη.

7

Σύντροφοι ἄσκεποι, πεζοί,
 τὸν φέρνουν λυπημένοι,
 καὶ τραγουδοῦν ὅλοι μαζί :
 « Ἐλεύθερος ὁ Κλέφτης ζῇ
 καὶ ἐλεύθερος πεθαίνει ».

« Ἀπαντα »

Ἄλεξανδρος Ραγκαβῆς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΤΡΙΟΥ

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

(Ο Γεώργιος Σταύρου, υιός του Σταύρου Ίωάννου, ἐγεννήθη εἰς Ἰωάννινα τὸ 1785, ὅπου ἐδιδάχθη τὰ στοιχειώδη γράμματα εἰς τὴν σχολὴν τῶν Μπαλαναίων καὶ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Καπλάνη. Ἀνωτέρας ἐμπορικᾶς σπουδᾶς καὶ ξένας γλώσσας ἐδιδάχθη εἰς Βιέννην καὶ ἀποφοιτήσας ἠκολούθησε τὸ ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα τοῦ πατρὸς του. Τῷ 1824 ἐγκατέλειψε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας του καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Πατρίδα μετὰ ἐφοδίων καὶ ὅπλων, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του. Ὑπηρετήσεν ὡς ταμίας, ὡς πληρεξούσιος τῆς Ἐθνοσυνελεύσεως καὶ ἐπὶ Καποδιστρίου ὡς μέλος τῆς διοικούσης τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζαν Ἐπιτροπῆς καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας θέσεις. Μετὰ τὴν δολοφονίαν τοῦ Καποδιστρίου παρηγκωνίσθη).

...Καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῶν ταραχῶν ὁ Γεώργιος Σταύρου ἔμεινε πάντῃ ἀπεσυρμένος τῶν πραγμάτων καὶ ὅπως ἰδιωτεύων, ἵνα ἔχῃ πλήρη ἀνεξαρτησίαν νὰ ἐξυπηρετῇ σκοπιμώτερον τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα, νῦν μὲν ἀποδοκιμάζων τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἐνὸς κόμματος, νῦν δὲ συμβουλευὼν τὴν μετριοπάθειαν εἰς τὸ ἕτερον, καὶ ἄλλοτε ἐξαιρῶν τὸ ὑπὲρ πατρίδος αἶσθημα τῶν πάντων. Ἐν μὲν τῇ ἀπεσυρμένῃ ταύτῃ θέσει διέμεινεν ὁ Γεώργιος Σταύρου μέχρι τοῦ 1835, τότε δὲ διωρίσθη ἐλεγκτὴς παρὰ τῷ Ἐλεγκτικῷ Συνεδρίῳ*, ἐρωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῆς τότε κυβερνήσεως ἂν εὐχαριστῆται εἰς τὴν θέσιν ταύτην « δὲν ἀπόκειται εἰς ἐμέ, εἶπε, νὰ προσδιορίσω τὴν κατάλληλον θέσιν, ἀλλ' εἰς τὴν Κυβέρνησιν· ἐμοὶ δ' ἐπιβάλλεται μόνον τὸ καθῆκον νὰ ὑπηρετήσω, ὅσον δύνάμαι, τὴν πατρίδα ».

Τῶν ἐκ τῆς εὐτελοῦς ταύτης θέσεώς του ἀποδοχῶν ἀγνοοῦμεν ἂν ποτὲ ἔκαμε χρῆσιν ὁ Γεώργιος Σταύρου, καὶ ἐπὶ πόσον χρόνον εἰργάσθη καὶ ὡς ἐλεγκτῆς· γνωστὸν μόνον εἶναι ὅτι οὗτος, καίτοι παραβλεπόμενος ὑπὸ τῶν κυβερνώντων, ἴσως δὲ καὶ ἐν ἀνάγκαις εὐρισκόμενος, οὐδέποτε ὥμως ἐπαύσατο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ μεριμνᾷ σπουδαίως περὶ τῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων. Ἐνωρίτατα δὲ διείδεν ὅτι τὸ Κράτος (ὅλον ἐμπορὶ τὸ ἐλληνικὸν ὑπὸ τῆς ἀντιζηλίας τῶν συμμάχων Δυνάμεων, ἐν χώρᾳ δηλαδὴ ἐντελῶς κατεστραμμένη καὶ μεγάλως κατεπειγούσας ἀνάγκας ἐχούσῃ καὶ πάντῃ ἀφροῦρητον ὑπὸ φυσικῶν μεθορίων καὶ κατακερματισμένον εἰς δούλους καὶ ἐλευθέρους (Ἕλληνας) Κράτος, λέγομεν, τοιοῦτον ἦτο ἀδύνατον οὐχὶ νὰ εὐημερήσῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ὑπάρξῃ, ἄνευ.

πιστωτικοῦ τινος καταστήματος.

Ἀλλὰ πῶς νὰ συστηθῇ τοῦτο; Τὸ μὲν ἐθνικὸν δάνειον τῶν ἐξήκοντα ἑκατομμυρίων εἶχε σχεδὸν καταναλωθῇ τελείως· ἐν τῷ τόπῳ δὲ χρήματα δὲν ὑπῆρχον, καὶ τὰ ὀλίγα ὑπάρχοντα ἐτοκίζοντο ὑπὸ τῶν τοκογλύφων πρὸς εἴκοσι καὶ τριάκοντα τοῖς ἑκατὸν κατ' ἔτος· νὰ ἔλθωσι δὲ ἔξωθεν ἦτο ὅλως ἀδύνατον ἄνευ ἐγγυήσεως. Τίς ὅμως νὰ δώσῃ τὴν ἐγγύησιν ταύτην; Τὸ Κράτος; Ἀλλὰ τὰ μὲν κτήματα αὐτοῦ, τὰ λεγόμενα ἐθνικά, ἦσαν ἤδη ὑποθηκευμένα εἰς τὰς ἐγγυητρίας τοῦ δανείου Δυνάμεις· τὰ δ' ἔσοδά του ἦσαν μηδαμινὰ τότε, μόλις δ' ἐπῆρκουν εἰς τὸ ἥμισυ ἢ εἰς τὰ δύο τριτημόρια* τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων δαπανῶν, αἱ δὲ λοιπαὶ ἀνεπληροῦντο ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δανείου. Τὰ μοναστηριακὰ κτήματα; Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐκ τῶν διαλυθέντων εἶχον ἤδη πωληθῇ ἐν εὐτελεστάταις τιμαῖς, τὰ δὲ εἶχον ἐνοικιασθῇ πολυετῶς· τὰ δὲ ἐκκαθαρισθέντα ἐκ τούτων χρήματα εἶχον ἀπασχολήσει αἱ ἀνάγκαι τοῦ Κράτους. Τὰ ἐθνικὰ κληροδοτήματα; Ἀλλὰ καὶ τούτων οὔτε ἡ ὑπαρξίς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ δὲν ἦτο εἰσέτι ἐντελῶς ἐκκαθαρισμένη καὶ ἡ ἀποστολὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀρχίσει νὰ γίγνεται ἕνεκα τοῦ ἀνωμάλου τῶν περιστάσεων.

Ἀλλ' ὁ Γεώργιος Σταύρου δὲν ἀπεθαρρύνθη· ἐπεκαλέσθη ἐν κατανύξει τὴν θεῖαν ἀντίληψιν· ἐμελέτησεν ἐμβριθῶς* τὸ σύνολον τοῦ σχεδίου του· ὑπελόγησε πάσας τὰς ἐνδεχομένας δυσχερείας καὶ περιπετείας καὶ ἐπελήφθη τοῦ ἔργου· καὶ πρῶτον πάντων διείδεν ὅτι ὤφειλε νὰ πείσῃ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ λάβῃ τοὐλάχιστον χιλίας μετοχὰς τῆς συσταθσομένης ὑπ' αὐτοῦ Ἑθνικῆς Τραπεζῆς· ἀλλὰ ποῦ χρήματα; Ἀμέσως τότε διείδεν ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ διὰ τῶν φίλων του εἰς τὴν Γαλλικὴν Κυβέρνησιν καὶ νὰ πείσῃ αὐτὴν νὰ παρέξῃ ἐπίτηδες πρὸς τοῦτο εἰς τὴν Ἑλληνικὴν μέρος τῶν παρὰ τῇ πρώτῃ εὐρισκομένων εἰσέτι λειψάνων τοῦ Ἑλληνικοῦ δανείου. Διείδεν ἐπίσης ὅτι ὤφειλε ν' ἀποταθῇ καὶ εἰς τὸν γνωστὸν φιλέλληνα Ἐυνάρδον* καὶ νὰ τὸν πείσῃ, ἵνα καὶ αὐτὸς δώσῃ τὸ καλὸν παράδειγμα, λαμβάνων μέγαν ἀριθμὸν μετοχῶν, καὶ τοὺς πολλοὺς φιλέλληνας φίλους του νὰ παρακαλέσῃ νὰ τὸν μιμηθῶσι.

Μόνον δὲ οἱ ἀγνοοῦντες τὸ σέβας καὶ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ Ἐυνάρδου ὑπὲρ τοῦ Κυβερνήτου καὶ τὴν ἄφατον* λύπην, ἣν ἠσθάνθη ὁ εἰλικρινὴς οὗτος φιλέλληνας ἐκ τοῦ τοιοῦτου μάλιστα θανάτου ἐκείνου, ὃν ἐθεώρει ὡς τὸν μόνον ἱκανὸν νὰ προάξῃ τὸ ἔθνος, μόνον, λέγομεν, ἐκεῖνοι, ὅσοι ἀγνοοῦσι ταῦτα, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωσι τὰς δυσχερείας τοῦ Γεωργίου Σταύρου, ἵνα πείσῃ τὸν Ἐυνάρδον νὰ καταπνίξῃ τὴν λύπην

του διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ Κυβερνήτου καὶ νὰ βοηθήσῃ αὐτοῖς* τὴν Ἑλλάδα.

Διεῖδεν ἐπίσης ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀνάγκην νὰ πείσῃ καὶ τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν νὰ πέμψῃ τὰ παρ' αὐτῇ Ἑλληνικά κληροδοτήματα, ὅσον τὰ τῶν Ζωσιμαδῶν*, τὰ τοῦ Καπλάνη* καὶ ἄλλων, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω τοῦ ν' ἀνταλλαγῶσι ταῦτα εἰς μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἣ νὰ κατατεθῶσιν ἐν αὐτῇ ἐντόκως καὶ ἀναφαιρέτως.

Καίτοι πρὸς τοιαύτας μεγάλας καὶ πρὸς μυρίας ἄλλας δυσχερείας ἔχων νὰ καταπαλαίσῃ ὁ Γεώργιος Σταύρου, ἀλλ' ὅμως ἐπελήφθη τοῦ ἔργου. Ἡ δὲ Θεία Πρόνοια, ἥς ἐπεκαλέσθη ἐξ ἀρχῆς τὴν ἀντίληψιν, ἐδικαίωσε πληρέστατα τὰς προσδοκίας του. Τὸ 1841 συνεστήθη τὸ πρῶτον ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα· ἐντὸς δὲ βραχυτάτου διαστήματος χρόνου ἤρξατο ν' ἀκμάζῃ· ἀμέσως δ' ἔκτοτε ἔπαυσε ν' ἀκούηται εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηναίων ὁ τόκος τῶν δύο ἢ τρία ἢ καὶ πλείονα τοῖς ἑκατὸν κατὰ μῆνα καὶ τὸ πολὺ - πολὺ ἴσχυεν ὁ νόμιμος, ὅστις ἄλλως δὲν εἶναι καὶ μέτριος.

* * *

Ἵνα δὲ φθάσῃ εἰς τὸ εὐάρεστον τοῦτο ἀποτέλεσμα ὁ Γεώργιος Σταύρου καὶ ἵνα προάξῃ τὸ ἐθνικὸν τοῦτο καθίδρυμα εἰς τὸν βαθμὸν τῆς ὑπολήψεως καὶ εὐημερίας, εἰς ἣν ἔφθασε σήμερον καὶ εἰς ἣν ὀλίγιστα καὶ ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων ἐν Εὐρώπῃ καταστημάτων ἔφθασαν, ὥφειλε νὰ θέσῃ ἐξ ὑπαρχῆς στερεώτατα θεμέλια.

Ὡς πρῶτιστον μὲν ὅρον τῆς εὐημερίας τῆς Τραπεζῆς ἐθεώρησεν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν πιστοτάτην ἐκπλήρωσιν τῶν υποχρεώσεων της ἀπέναντι τῶν μετόχων ἢ τῶν δικαιούχων· καὶ κατὰ τοῦτο ἀμφιβάλλομεν ἂν ὑπῆρξέ ποτε ἢ ἂν ὑπάρχῃ καὶ σήμερον τὸ ἐλάχιστον δίκαιον παράπονον.

Ὡς δευτερεύοντα δὲ ὅρον τὴν μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαβείας ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων παρὰ πάντων τῶν ὑπαλλήλων τῆς Τραπεζῆς. Οὐτε εἰς ἄλλον τινὰ ἐπέτρεψε ποτὲ οὔτε εἰς ἑαυτὸν ὁ Γεώργιος Σταύρου τὴν ἀδικαιολόγητον ἀπουσίαν ἐκ τοῦ καταστήματος κατὰ τὰς ἐργασίμους ὥρας. Πρῶτιστος δ' αὐτός, διδοὺς τὸ καλὸν πρὸς τοῦτο παράδειγμα, συνήθειαν εἶχε νὰ ἐξυπνᾷ ἐνωρίς, ἀμέσως δὲ ξυριζόμενος ἰδίαις πάντοτε χερσὶ νῆθειαν εἶχε νὰ ἐξυπνᾷ ἐνωρίς, ἀμέσως δὲ ξυριζόμενος ἰδίαις πάντοτε χερσὶ καθ' ἑκάστην καὶ ἐνδύομενος, κατήρχετο εἰς τὸ γραφεῖον. Ἀλλοίμονον δὲ, ἂν ἔβλεπέ τινα τῶν ὑπαλλήλων μὴ φθάσαντα ἐγκαίρως εἰς τὴν ἐργασίαν. Τὸ μὲν πρῶτον ἐνουθέτει αὐτὸν πατρικῶς· ἔπειτα δ' ἐπέπληττε καὶ ἐπὶ

παρουσία άλλων· ἐν ὑποτροπῇ* δὲ καὶ ἐν ἀπελπισίᾳ διορθώσεως ἐλάμβανε καὶ ἕτερα συντελεστικώτερα μέτρα.

Καὶ ὅσῳ δίκαιος ἦτο καὶ γενναῖος μάλιστα εἰς τὰς ἀμοιβάς, ἃς κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους συνήθως ἔδιδεν εἰς τοὺς πιστῶς ἐκτελοῦντας τὸ καθήκον των, τόσῳ ἀμείλικτος* εἰς τοὺς ὅπωςδὴποτε εἴτε πολλάκις εἴτε ἀδιορθώτως πλημμελήσαντας*. « Ἡ ποινὴ καὶ ἡ ἀμοιβή », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι τὰ ἰσχυρότερα ἐλατήρια πρὸς σωφρονισμόν καὶ ἐξέγερσιν τῆς φιλοτιμίας τῶν ἀνθρώπων ».

Ἄμα δὲ ὡς ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως ἐπέθετο ὅτι ἅπαντες οἱ ὑπάλληλοι ἐπελήφθησαν τῶν ἔργων των καὶ οὐδὲν τούτων εἶναι δυνατόν οὔτε ν' ἀναβληθῇ, οὔτε νὰ παραμεληθῇ, ὁ Γεώργιος ἐξήρχετο πεζὸς εἰς περίπατον ἐν τῇ πόλει· ὁ περίπατος δ' οὗτος δὲν ἐγίνετο ἀπλῶς χάριν διασκέδασεως ἢ σωματικῆς κινήσεως, ἀλλὰ κυρίως πρὸς μελέτην καὶ σπουδὴν ἀπάσης σχεδὸν τῆς κοινωνίας. Ὑπερέχαιρε δὲ καὶ ἡγάπα μεγάλως τοὺς τὸ ἔργον αὐτῶν ἐκτελοῦντας.

Πολλάκις καὶ ἐν καιρῷ δριμυτάτου ψύχους ἀπηντήσαμεν αὐτὸν τετυλιγμένον καὶ περιεργαζόμενον μετ' ἐμβριθείας τὰ ἐμπορικὰ καταστήματα. Πολλάκις ἠρώτησεν ἡμᾶς ποῦ ἀπηρχόμεθα. Ὅσάκις δ' ἤκουε τὸ εἰς ἄρρωστον ἢ εἰς ὑπηρεσίαν τινὰ σπουδαίαν, κατηυχαριστεῖτο. Πολλάκις συνδιελέγετο καθ' ὁδὸν ἀφελῶς καὶ μετὰ προστύχων καὶ ὧλων χυδαίων ἀνθρώπων, οὓς πάντοτε προέτρεπεν εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν οἰκονομίαν. « Ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου », συνήθως ἔλεγεν, « εἶναι καὶ τοῦ χρυσοῦ πολυτιμότερα καὶ ἡ οἰκονομία εἰς τὰ περιττά εἶναι τὸ ἀσφαλέςτερον χρηματικὸν κεφάλαιον ἢ ἐφόδιον τοῦ βίου ».

Γινώσκων ἄριστα ὅτι ὁ ἐργαζόμενος εὐσυνειδήτως πρέπει καὶ ν' ἀμείβηται δαψιλῶς*, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τῆς συστάσεως τῆς Τραπεζῆς κατέστησε πάσας τὰς μισθοδοσίας τῶν ὑπαλλήλων καὶ μεγαλυτέρας τῶν μισθοδοσιῶν τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐπιζηλοτέρας τούτων διὰ τὰ δῶρα, ἅτινα κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ἔδιδεν εἰς ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς ὑπαλλήλους τῆς Τραπεζῆς, τινὰ μὲν ἐκ τοῦ ταμείου αὐτῆς, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐκ τοῦ ἰδιαιτέρου αὐτοῦ βαλαντίου.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα θεμελιωθεῖσα στερεῶς ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμὸν της. Ὁ ἱδρυτὴς της προθύμως προσέφερε τὴν ἀρωγὴν του εἰς πᾶσαν ἐθνικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἀποθανὼν δὲ τὸ 1869, διέθεσε μέγα μέρος τῆς περιουσίας του δι' ἀγαθοεργούς σκοπούς.

« Βίοι Παράλληλοι »

Ἀναστάσιος Γούδας

λυβδίνην θέλῃσιν ἔφθασεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρωσίας.

“Ἄς ἀκούσωμεν τώρα τὸν ἴδιον:

«—Όταν ἔφθασα εἰς τὴν Πετρούπολιν, διηγεῖτο ἀργότερα εἰς ἓνα φίλον του, τὰ φορέματά μου ἦσαν καταξεσχισμένα ράκη*· πῶς νὰ παρουσιασθῶ μὲ αὐτὰ εἰς τὸ αὐτοκρατορικὸν παλάτι; Θὰ μὲ ἐδιωχναν ὡς ἐπαίτην. Κάτι “Ἕλληνες μὲ ἐδάνεισαν φορέματα καὶ ὑποδήματα. Ἀλλὰ διὰ τὴν κακὴν μου τύχην ἡ Αὐλὴ δὲν ἦτο τότε εἰς τὴν Πετρούπολιν, ἀλλ’ εἰς τὸ Τσάρκοε - Σέλο καὶ ἀπὸ τὴν Πετρούπολιν ἐξεκίνησα ἕως ἐκεῖ πεζός, διὰ νὰ δώσω τὴν ἀναφοράν μου εἰς τὴν αὐτοκρατορίσσαν. Τὰ ὑποδήματα, εἶπα, ἦσαν ξένα, καὶ διὰ νὰ μὴν τὰ χαλάσω ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμον, τὰ ἔβγαζα καὶ ἐπῆγαινα ἀνυπόδητος. “Ἐδωκα τὴν ἀναφοράν μου. Ἐγύρισα πίσω εἰς τὴν Πετρούπολιν καὶ ἐπερίμενα. Καμμία ἀπάντησις. Ξανακάνω δευτέραν φορὰν τὸν δρόμον — πάντα πεζός καὶ πάντα ἀνυπόδητος — πηγαίνω στὸ παλάτι καὶ δίδω δευτέραν ἀναφοράν. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τοῦ κάκου. Ἡ φτώχεια μου καὶ ἡ κακομοιριά μου δὲν περιγράφονται. “Ἐγραψα καὶ τρίτην ἀναφοράν μὲ ὅλον τὸν πόνον τῆς ψυχῆς μου. “Ἐκαμα καὶ τρίτην φορὰν τὸ κουραστικὸ καὶ θλιβερὸ ταξίδι· ἐπῆγα καὶ πάλιν εἰς τὸ παλάτι. Ἐγύρισα πίσω καὶ ἐπερίμενα πάλιν. Τίποτε! Τίποτε! Τίποτε!...

Τότε τὰ εἶδα ὅλα μαῦρα· μ’ ἐπνιζεν ὁ πόνος καὶ μίαν ἡμέραν μέσα σ’ ἓνα καφενεῖον ἐξέσπασεν ἡ ἀπελπισία μου καὶ ἄρχισα νὰ φωνάζω σὰν τρελλὸς καὶ — ἤμαρτον, Θεέ μου! — νὰ καταρῶμαι τὴν ἡμέραν ποὺ ἐγεννήθηκα καὶ μιλοῦσα μὲ πίκρα γιὰ ὅλους καὶ γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν, ποὺ ἄφηνε νὰ χαθῇ ἓνας ἄνθρωπος, ποὺ ἐπολέμησε γιὰ τὴν Χριστιανοσύνην κάτω ἀπὸ τὴ σημαία της...

Εἰς τὸ καφενεῖον ἦσαν καὶ δύο ἄνθρωποι, ποὺ κάθονταν παράμερα. Ὁ ἓνας ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος, σὰν ἄγγελος, ἐφαινότανε σὰν ἀφεντικό, νὰ εἰποῦμε, καὶ ὁ ἄλλος σὰν δεύτερος. Ὁ δεύτερος ἐνοιῶθε τὰ ἑλληνικά.

—Τὶ ἔχει ὁ ξένος καὶ φωνάζει μὲ τέτοιο καημὸ; Καὶ τί λέγει γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσαν μας; ἐρωτᾷ ὁ πρῶτος. Ὁ δεύτερος τοῦ εἶπε τί ἄκουσε.

Τότε ὁ πρῶτος τοῦ λέγει κάτι καὶ αὐτὸς μὲ σιμῶνει καὶ μοῦ λέγει μὲ καλωσύνη νὰ τοῦ ἱστορήσω ὅλα μου τὰ βάσανα καὶ τὰ πάθη καταλεπτῶς. Κι ἐγὼ ἄρχισα νὰ τὰ λέγω ὅλα· κι αὐτὸς τ’ ἄκουσε μὲ προσοχὴ καὶ τᾶλεγε ρούσικα εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὅλο ἔλεγα ἐγὼ καὶ ὅλο ἐξηγοῦσεν ἐκεῖνος.

Ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, ἀφοῦ ἄκουσε τὴν ἱστορίαν μου,

ἔμεινε συλλογισμένος κάμποσιν ὥραν. Ἐπειτα μ' ἐρωτᾷ μετὰ τὸ στόμα τοῦ δραγουμάνου του:

— Πῶς λέγεσαι;

— Καπετὰν Γιάννης Βαρβάκης ἀπὸ τὰ Ψαρᾶ.

Ἐβγαλεν ἓνα καταστιχάκι κι ἔγραψε τ' ὄνομά μου.

— Μὴν ἀπελπίζεσαι, μοῦ λέγει· ἔλα αὐριο στὴν Αὐλὴ...

— ὦ! ἔχω πάγει τόσες φορές, τοῦ λέγω πικρά.

— Νὰ ἔλθης αὐριο· σὲ βεβαιῶνω πὼς τώρα θὰ σὲ δεχθῇ ἡ καλὴ μας αὐτοκρατορίσσα.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα ξανάρχισα πάλι τὸν δρόμο τοῦ Τσάρκος Σέλο, νὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθεια χωρὶς μεγάλην ἐλπίδα. Μόλις ὅμως εἶπα τὸ ὄνομά μου, καὶ ἀμέσως με ὀδηγοῦν εἰς τὸν ὑπασπιστήν. Σὲ λίγο ἔρχεται διαταγὴ νὰ παρουσιασθῶ στὴν αὐτοκρατορίσσα, με ἐμβάζουν σὲ μιὰ μεγάλη αἴθουσα, πού ἔλαμπε στὸ βελούδο καὶ στὸ χρυσάφι. Σ' ἓνα κάθισμα, σὰν θρόνο, στολισμένο με χρυσῇ κορώνᾳ, ἐκάθονταν ἡ μεγάλη αὐτοκρατορίσσα. Καὶ σιμὰ της — ἄχ, Θεέ μου! — ἐστεκότανε ὁ ὑψηλὸς καὶ ὠραῖος ἄνθρωπος, πού ἦταν στὸ καφενεῖο, ἀλλ' ὄχι πολιτικὰ ντυμένος, ὅπως τότε, ὄχι, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ ντυμένος, ὅπως τότε, ὄχι, ἐφοροῦσε στολὴ μεγάλου στρατηγοῦ καὶ στὸ στήθος εἶχε πλάκα τὰ παράσημα. Ἦταν, ὅπως ἔμαθα κατόπιν, ὁ περίσφητος Ποτέμκιν, ὁ εὐνοούμενος πρωθυπουργὸς τῆς αὐτοκρατορίσσας Αἰκατερίνας.

Μπορῶ νὰ εἰπῶ πὼς δὲν εἶμαι δειλός· πολλὰς φορές ἀντίκρυσα τὸ θάνατο χωρὶς ν' ἀνατριχιάσω. Μὰ ἐκεῖ μ' ἐπίασε φόβος· ἄρχισα νὰ τρέμω. Ἐσυλλογίσθηκα ὅσα εἶπα ἐπάνω στὸν πόνο μου γιὰ τὴν αὐτοκρατορίσσα.

— Πάει, χάθηκες, καπετὰν Γιάννη, εἶπα μετὰ τὸ νοῦ μου.

Ἀλλὰ ἡ αὐτοκρατορίσσα δὲν φαινότανε θυμωμένη· μ' ἐκοίταζε με περιέργεια καὶ με συμπόνεση· ἓνας αὐλικὸς με γαλόνια με πλησιάζει· ἤξερε τὴ γλῶσσά μας· μοῦ λέγει:

— Ἡ Μεγαλειότητά της σὲ διατάσσει νὰ μιλήσῃς ἐλεύθερα· νὰ τὰ πῇς ὅλα.

Ἐγὼ τότε ἰστόρησα τοὺς ἀγῶνάς μου, τὰς θυσίας μου, τοὺς κινδύνους μου· εἶπα τί ἔκαμα καὶ τί ἐσκόπευα νὰ κάμω· εἶπα γιὰ τὴν Φριγαδέλα μου, πού ἔβαλα ἀπάνω της ὅλη μου τὴν ψυχὴ καὶ ὅλο μου τὸ ἔχειν, εἶπα γιὰ τὸ ἀπότομο καὶ ξαφνικὸ μου κήρυγμα στὴ φτώχεια, στὴ γδύμνια καὶ στὴν πεῖνα· γιὰ τὸ μακρυνὸ ταξίδι, σὰν νὰ εἰπῶ τὸ

προσκύνημα, πού με πόδια ματωμένα ήλθα νά ζητήσω τήν προστασία τῆς μεγάλης αὐτοκρατορίσας, καί τήν ἀπελπισία μου, γιατί ἡ πολυέσπλαγχνη γιά ὅλους μόνον σέ μένα φαινότανε ἄπονη. Καί ἐνῶ ὠμιλοῦσα, ἡ φωνή μου ἔτρεμε, ὁ πόνος τῆς καρδιάς μου ἐξεχειλίξε καί τὰ δάκρυα ἀνέβαιναν εἰς τὰ μάτια μου!...

Ἡ αὐτοκρατορίσσα εἶπε μερικά λόγια στὸν αὐλικὸν καί αὐτὸς μ' ἐπαρηγόρησε καί μοῦ ἔδωκεν ἐλπίδες.

—Μὴ λυπᾶσαι, μοῦ εἶπε· ἡ Μεγαλειότητά της θά φροντίσῃ γιὰ σένα· εἶσαι ἄξιος νὰ σέ προστατεύῃ!

Τὴν ἄλλην ἡμέραν μοῦ φέρνουν χίλια ρούσικα φλωριά γιὰ τὰς πρώτας ἀνάγκας μου· μοῦ φέρνουν καί κάτι ἄλλο: ἓνα χαρτί, πού μοῦ ἔδιδε τὸ προνόμιον νὰ ψαρεύω στὴν Κασπία Θάλασσα χωρὶς φόρον.

Δὲν χάνω καιρόν, γυρίζω εἰς τὴν Πετρούπολιν· δίδω πίσω τὰ δανεικὰ φορέματα καί ὑποδήματα· ἀγοράζω ψαράδικα φορέματα, κάνω τὸν σταυρό μου καί ξεκινῶ ἀμέσως διὰ τὸ Ἀστραχάν».

Ἡ ἀπέραντος Κασπία θάλασσα εἶναι ὀνομαστή διὰ τὸ πλῆθος καί τὸ ξεχωριστὸν εἶδος τῶν ψαριῶν της. Ἀλλ' ἡ ἁλιεία τότε εὐρίσκετο ἐκεῖ εἰς πρωτογενῆ κατάστασιν. Οἱ κάτοικοι τῶν παραλίων, ἄνθρωποι ἁμαθεῖς καί ἡμιβάρβαροι*, ἐψάρευαν μὲ ψαθοσκέπαστα πλοιάρια καί ἀτελῆ ἁλιευτικὰ μέσα, ἐπάστωνον ὅπως - ὅπως τοὺς ἰχθῦς, μικρὰ δὲ ποσὰ μόνον ἔστελλον πρὸς πώλησιν εἰς τὰ πλησιόχωρα μέρη.

Ὁ Βαρβάκης μετέβαλεν ὅλως διόλου τὰ πράγματα. "Ὅτι ἕως τότε δὲν ἐσκέφθησαν οἱ ἐγγῶριοι, τὸ εἶδε μὲ τὸ ὀξύδερκές* του μάτι ὁ μεγαλουργὸς Ἕλληνας, τὸ ἐσχεδίασε μὲ τὸ γοργὸν ἐπιχειρηματικὸν του πνεῦμα καί τὸ ἐξετέλεσε μὲ τὴν ἰσχυράν του θέλησιν, τὴν λυγρίζουσαν τὰ ἐμπόδια. Ὁ Βαρβάκης ἀμέσως ἐνόησεν ὅτι ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς τῆς Κασπίας θαλάσσης ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευασθοῦν διάφορα ταριχευτικὰ* εἶδη — χαβιάρια καί παστὰ — καί νὰ σταλοῦν εἰς πολλὰ καί μακρυνὰ μέρη καί ἡ πώλησίς των ν' ἀποτελέσῃ μέγα καί ἐπικερδὲς ἐμπόριον. Ὑπάρχει γνώμη ὅτι τὸ μαῦρο χαβιάρι — τὸ ἀπαραίτητον στόλισμα σήμερον πάσης πλουσίας τραπέζης, τὸ περιζήτητον καί πολύτιμον ὀρεκτικὸν τὸ διαδεδομένον εἰς τὰς πέντε ἡπείρους — ἦτο ἄγνωστον ἕως τότε καί ὅτι ὁ Βαρβάκης εἶναι ὁ πρῶτος ἐπινοητής του. Ἀλλὰ καί γνωστὴ ἂν ἦτο ἡ κατασκευὴ του, βέβαιον εἶναι ὅτι πολὺ περιωρισμένη ἦτο ἡ διάδοσίς του. Ὁ Βαρβάκης, καί ἂν δὲν τὸ ἐφεῦρεν, ἐτελειοποίησεν ὅμως τὴν κατασκευὴν καί τὴν ταρίχευσίν του καί τὸ διέδωκεν εἰς πολλὰ μέρη.

Ἡ δραστηριότης του εὔρεν εἰς τὴν Κασπίαν θάλασσαν ἀντάξιον σταδίων. Ὁ Βαρβάκης ἐδημιούργησεν ὅλως διόλου ἰδικόν του κλάδον βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου, εἰς τὸν ὅποιον ἦτο κυρίαρχος καὶ ἀκαταγώνιστος. Μεγάλα λοιπὸν ἦσαν τὰ κέρδη του καὶ τόσον πλούσιος ἐγίνε μετ' ὀλίγον, ὥστε ἠγόρασεν ὡς ἰδιοκτησίαν του τρεῖς νήσους κειμένας ἐντὸς τῆς Κασπίας θαλάσσης, τὰς ὁποίας κατέστησεν πολυτίμους ἀλιευτικούς καὶ ταριχευτικούς σταθμούς.

Εἰς τὴν Ρωσίαν τότε οἱ πλούσιοι καὶ οἱ γαιοκτῆμονες εἶχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν των «δουλοπαροίκους»· οἱ δουλοπάροικοι ἦσαν εἶδος σκλάβων κτῆμα τοῦ αὐθέντου των ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ἡ ζωὴ των ἦτο βασανισμένη καὶ ἐξευτελιστική. Οἱ αὐθένται τοὺς ἐπώλουν καὶ τοὺς ἠγόραζον ὅπως πωλεῖ κανεὶς καὶ ἀγοράζει τὰ κτήνη.

Ἀφοῦ κατηργήθη εἰς ὅλας τὰς ἡπείρους ἡ σωματεμπορία, μόλις πρό τινων δεκάδων ἐτῶν (1863) κατηργήθη καὶ ἡ δουλοπαροικία εἰς τὴν Ρωσίαν. Στεναγμὸς ἀνακουφίσεως ἑκατομμυρίων ψυχῶν ὑπέδεχθη τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα ἐντὸς τῆς ἀπεράντου αὐτοκρατορίας· ἐπιδοκιμασία καὶ χαρὰ εἰς τὰς ἄλλας χώρας.

Ἀλλὰ ἡ εὐγενὴς ψυχὴ τοῦ Βαρβάκη εἶχε καταργήσει τὴν σκλαβίαν ἐβδομήντα ἔτη πρωτύτερα. Εἰς τὰς ἐργασίας του εἶχε τρεῖς χιλιάδας ἀνθρώπους, ὅλους ἐλευθέρους καὶ κανένα δουλοπάροικον. Ὁ μεγαλόψυχος υπερασπιστὴς τῶν ἀλλοθρήσκων αἰχμαλώτων τοῦ πολέμου εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ βασανιστὴς χριστιανῶν ἐργατῶν εἰς τὴν Κασπίαν.

Ὁ πλοῦτος τοῦ Βαρβάκη ἠύξανε καθ' ἡμέραν.

Πολλοὶ ἄνθρωποι τὸν χρυσόν των μεταχειρίζονται ὅπως οἱ Ἰσραηλῖται εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρου Σινᾶ· κατασκευάζουν ἐν εἰδῶλον καὶ χορεοῦν μετ' ἐπιθυμίας ὀλόγυρά του. Εἰς ἄλλους ὁ χρυσὸς εἶναι ὅπως αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, τὰς ὁποίας στέλλει ὁ Θεὸς νὰ φωτίσουν καὶ νὰ θερμάνουν τὸν κόσμον, νὰ σκορπίσουν ζωὴν, νὰ δώσουν χρῶμα εἰς τὰ φύλλα, εὐωδίαν εἰς τὰ ἄνθη, ν' ἀναβιβάσουν τὸ μειδίαμα εἰς τὰ ὠχρὰ χεῖλη τοῦ ἀρρώστου παιδιοῦ. Ἀπὸ τοὺς ἐκλεκτοὺς τούτους ἦτο καὶ ὁ Βαρβάκης.

Τὸ πρῶτον - πρῶτον δῶρόν του ἦτο ἐν τάξιμον τῶν νεανικῶν του χρόνων καὶ ἐσχετίζετο μετ' ἡν Φριγαδέαν. Ὅταν τὸ ὠραῖόν του πολεμικόν, στίλβον καὶ καινουργές, τὸ ἔρριπτον ἀπὸ τὸ ναυπηγεῖον εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν καθέλκυσίν του ἐκλινεν ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, ἐκά-

θισε εις τὰ ρηχὰ καὶ ἐκόλλησεν εἰς τὴν ἄμμον. "Αν ἐσηκώνετο ἄνεμος καὶ ἤρχιζεν ὁ κυματισμὸς τῆς θαλάσσης, τὸ ὑπερήφανον πλοῖον θὰ ἐγίνετο κομμάτια. "Ολοι οἱ Ψαριανοὶ ἔτρεξαν νὰ δώσουν χεῖρα βοηθείας. Μέσα εἰς τὴν ἀμφιβολίαν περὶ σωτηρίας, μέσα εἰς τὴν ἀγωνίαν καὶ τὴν πάλιν τοῦ ὑπὲρ ὅλων, ὁ Βαρβάκης ἐσυλλογίσθη τὸν προστάτην τῶν ναυτικῶν, τὸν πολιοῦχον "Αγιον τῶν Ψαρῶν.

—"Αἱ Νικόλα μου, ἐφώνηξε μὲ πίστιν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμούς, γλύτωσέ μου τὴν Φριγαδέλαν μου καὶ νὰ σοῦ κάμω μιὰ ὅμοια ἀσημένια, νὰ τὴν κρεμάσω ἐμπρὸς στὸ εἰκόνισμά σου!...

Ἡ Φριγαδέλα ἐσώθη. Ἀλλοίμονον! Ἡναγκάσθη ν' ἀλλαξοπιστήσῃ ἡ δυστυχημένη καὶ χρόνους τώρα ἐσάπιζεν ἄδοξος εἰς τὰ βῆθῃ τοῦ Κερατίου κόλπου!... Ἀλλὰ τὸ τάξιμον ἔζη μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάκη καὶ ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ μίαν Φριγαδέλαν ἀπὸ συμπαγῆ ἀργυρον, ὁμοιοστάτην, μὲ ὅλα τὰ ἐξαρτήματα, ὠπλισμένην ὅπως ἐκείνη, μὲ 26 πυροβόλα. Ἐκρέματο πανεύμορφη ἐμπρὸς εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Νικόλα μέχρι τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν. Τὸ 1824 εἰς τὸν φοβερὸν γενικὸν χαμὸν ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων ἐχάθη καὶ ἡ Φριγαδέλα. Ἦτο γραπτὸν τῆς νὰ πέσῃ δύο φορές εἰς τὰ ἐχθρικά χέρια!...

Ἐπειτα ἤρχισαν ἀλλεπάλληλοι αἱ εὐεργεσίαι πρὸς τὴν εὐγενῆ χώραν, ἡ ὁποία τὸν ἐφιλοξένησεν. Ὁ Βαρβάκης ἀνῆγγειρε κωδωνοστάσια ἐκκλησιῶν, ὀλοκλήρους ἐκκλησίας, ἱδρυσε νοσοκομεῖα, κατεσκευάσε γεφύρας, ἤνοιξε διώρυγας. Τὸ 1805 οἱ Πέρσαι ἐθανάτωσαν μὲ δόλον τὸν Ρῶσον ἀρχιστράτηγον. Ἐπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ὁ πόλεμος. Ἀλλ' ἡ Ρωσία δὲν εἶχεν ἀρκετὰ πλοῖα εἰς τὴν Κασπίαν, διὰ νὰ στείλῃ ἀμέσως τροφὰς καὶ πολεμοφόδια εἰς τὸν στρατὸν τῶν συνόρων. Αὐθόρμητος παρουσιάζεται ὁ Βαρβάκης. Ἐκφορτῶναι ἀπὸ τὰ μεγάλα πλοῖα τοῦ τὰ ἐμπορεύματά του, φορτῶναι τὰς τροφὰς καὶ τὰ πολεμοφόδια τῆς αὐτοκρατορίας, τὰ μεταφέρει δωρεὰν εἰς τὸ ὠρισμένον μέρος καὶ γίνεται σωτὴρ τῆς διευτέρας πατρίδος του.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς πόλεως Ἀστραχάν ἦτο μία στενὴ, βαλτώδης λίμνη, ἐν ἧλός σκορπίζον πέριξ μισασματικὰς* ἀναθυμιάσεις καὶ ἀφόρητον δυσωδίαν, πρὸ πάντων ὅταν ἦτο καύσων. Μέσα εἰς τὰ σάπια του νερὰ ἐνεφώλευεν ὁ θάνατος. Ὁ Μέγας Πέτρος καὶ ἡ Αἰκατερίνα ἡ Μεγάλη εἰς μάτην ἐπροσπάθησαν νὰ τὸ ἀποξηράνουν. Ἐπεφυλάσσετο εἰς τὸν μεγαλουργὸν Ἑλληνα νὰ ἐκτελέσῃ ὅ,τι δὲν κατῴρθωσαν αὐτοκράτορες.

Μὲ τὴν ἰδικήν του, πρωτοβουλίαν καὶ μὲ ἰδικὰς του δαπάνας ἤρ-

χισε τὸ 1809 τὸ δύσκολον ἔργον· ἐξεχωμάτωσεν τὸν βυθὸν, ἐπεξέτεινε τὴν ἐκσκαφὴν καὶ ἀφ' ἐνὸς ἀπεξήρανε τὸν βάλτον, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατέστρεψε πλευστὴν τὴν διώρυγα, τὴν ὁποίαν ἤνωσε μὲ τὸν Βόλγαν καὶ μὲ ἓνα ἄλλον ποταμόν. "Επειτα ἐδενδροφύτευσε τὰς δύο ὄχθας καὶ τὰς ἐστόλισε μὲ κήπους καὶ ἄλση καὶ περίπτερα. Μέσα ἀπὸ καταπράσινα φυλλώματα τὰ ἄνθη διέχουν τὸ ἄρωμά των, ἐκεῖ ὕπου ἐσκόρπιζεν ἕως τὰς δύο ὄχθας. Καὶ οἱ κάτοικοι ἀπὸ τὰ γραφικὰ παραδείσια ἄνδρα* τῶν ὀχθῶν, περιπατοῦντες εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἢ καθήμενοι εἰς τὰς σκιαδάς, ἐβλεπον νὰ διαβαίνουν εἰς τὴν διώρυγα πλοῖα ἐρχόμενα μακρόθεν καὶ μεταφέροντα εἰς μακρινὰς χώρας προϊόντα τῆς Ρωσίας ἢ ξένων τόπων. Καὶ γυλὸγουν τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου εὐεργέτου!...

Δι' ὅλας αὐτὰς τὰς εὐεργεσίας μεγάλως τὸν ἐτίμησεν ἡ ρωσικὴ αὐτοκρατορία. Τὸν ὠνόμασεν αὐλικὸν σύμβουλον καὶ ἱππότην, τῷ ἔδωκε τίτλους εὐγενείας, οἱ δὲ εὐπατρίδαι τῆς ἐπαρχίας 'Αστραχανίας τὸν ἐξέλεξαν ἐπαρχιακὸν ἀρχηγὸν αὐτῆς.

'Αλλ' ὁ Βαρβάκης δὲν ἀπερροφῆθη ὁλόκληρος ἀπὸ τὴν πλησίον πατρίδα του. "Ω, ὄχι! 'Εσυλλογίζετο καὶ τὴν μακρινὴν πατρίδα του, ἐκεῖ κάτω, τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του, ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὸν ἥρωϊκόν, τὸν κοσμοξαινομένον ἀγῶνά της ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας!... 'Η μαγνητικὴ δύναμις, ἡ μυστηριώδης, ἡ ὁποία διὰ μέσου ἀπεράντων ἀποστάσεων, ὑπεράνω βουνῶν καὶ θαλασσῶν, σύρει τὰς ἐκλεκτάς ψυχὰς πρὸς τὸ ἅγιον χῶμα τῆς πατρίδος, εἴλκυε καὶ τὸν Βαρβάκην πρὸς τὴν 'Ελλάδα.

Λόγοι υἰείας τὸν ἔκαμαν νὰ μετοικήσῃ εἰς τὴν εὐάερον πόλιν τῆς 'Αζοφικῆς, τὸ Ταϊγάνιον. Εἰς τὸ Ταχανρόκ, ὅπως λέγουσιν αὐτὸ οἱ Ρῶσοι, ἤρχοντο πολλοὶ "Ελληνες, εἴτε χάριν ἐμπορίου, εἴτε διὰ νὰ ἐγκατασταθοῦν ὀριστικῶς. Ρωσικὰ δὲν ἤξευρον, ἐλληνικὴ ἐκκλησία δὲν ὑπαρχε καὶ οἱ "Ελληνες ἠναγκάζοντο, μὲ βαθεῖαν λύπην των, νὰ στερεῶνται τὴν θείαν μυσταγωγίαν. 'Ο Βαρβάκης μὲ γενναιοδωρίαν ἡγεμόνος κτίζει μεγαλοπρεπὴ λιθόκτιστον ἐλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ εἰς τὸν μυχὸν τῆς 'Αζοφικῆς οἱ ξενιτευμένοι ἤκουον μὲ ρίγος ἱερᾶς κατανύξεως* — θρησκευτικῆς συγχρόνως καὶ ἐθνικῆς — τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν ποθητὴν μητρικὴν γλῶσσαν.

'Ο Βαρβάκης, ἐπινοητικὸς καὶ εἰς τὴν εὐεργεσίαν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ἀγαθοεργίαν ταύτην κατέστησε μέσον πρὸς ἄλλην ἀγαθοεργίαν. 'Ολόγυρα εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἔκτισεν ἄλλα κτίρια, μετέ-

βαλε τὴν ἐκκλησίαν εἰς μοναστήριον, τὸ διεκόσμησε πλουσιοπαρόχως, ἐδώρησεν εἰς αὐτὸ κτήματα καὶ εἰσοδήματα καί, ἐξοδεύσας ἐν ὅλῳ ἐξακοσίας χιλιάδας ρούβλια, τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Πανάγιον Τάφον. Αὐτοκρατορικὸν διάταγμα ὥρισε νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων νὰ στέλλῃ Ἑλληνα ἀρχιμανδριτὴν εἰς τὸ Ταϊγάνιον διὰ τὴν ἱερὰν ἀκολουθίαν, τὰ δὲ πλούσια εἰσοδήματα τοῦ «Ἱεροσολυμικοῦ» ν' ἀποστέλλωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν πρὸς συνδρομὴν τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁ Βαρβάκης ἵδρυσεν σχολεῖα, διὰ νὰ μαθάνουν γράμματα τὰ παιδιά τῶν ξενιτευμένων Ἑλλήνων. Ἔστειλε χίλια φλωρία εἰς τὸν Θεόδωρον Ράλλην, ἐμπορευόμενον εἰς τὴν Βιέννην, διὰ νὰ βοηθήσῃ πτωχοὺς σπουδαστάς καὶ ἐκδότας ἑλληνικῶν περιοδικῶν καὶ βιβλίων.

Εἴκοσι χιλιάδας γρόσια ἐδώρησεν εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Χίου, τὸ ὁποῖον ἤκμαζε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ εἴκοσιν ἄλλας χιλιάδας εἰς τὸ νοσοκομεῖον τῆς ἰδίας πόλεως. Ἀλλὰ πῶς ἀπὸ τὸν μυχόν* τῆς Ἀζοφικῆς ἐσυλλογίσθη ὁ Βαρβάκης τὴν ὡραίαν νῆσον τοῦ Αἰγαίου, τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον» τῆς Ἰωνίας; Μήπως διότι ἦτο γείτων τῶν ἀγαπητῶν του Ψαρῶν; Ἡ μήπως διότι τὸν συνέδεε μὲ αὐτὴν κάποιος ἱερὸς δεσμός;

Εἰς τὸ Ταϊγάνιον εἶχε προσκαλέσει ὁ Βαρβάκης τὴν μητέρα του καὶ τοὺς στενωτέρους συγγενεῖς του. Ἡ εὐσεβὴς Ψαριανὴ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ μέγαρον τοῦ Βαρβάκη καὶ ἐδόξαζεν ἡμέραν καὶ νύκτα τὸν Θεὸν διὰ τὸν ἡγεμονικὸν πλοῦτον τοῦ υἱοῦ της καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν χριστιανικὴν του χρῆσιν. Ἐμάνθανεν ὅτι ἐδώρει εἰς ἐκκλησίας πτωχῶν χωρίων ἱερὰ σκέυη, ὅτι ἔστειλε βοηθείας εἰς τὰς καλύβας τῶν πτωχῶν καὶ εἰς τὰς φυλακὰς — πολλάκις δὲν ἐδίσταζε νὰ τὰς πηγαίνει καὶ μόνος του — καὶ ἡ εὐλαβὴς ψυχὴ της ἠσθάνετο ἀγαλλίασιν, ὅταν τὸν ἔβλεπε πόσον ἀπλᾶ, χωρὶς πομπῆς καὶ ἐπίδειξιν, μετέβαινεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, διὰ νὰ προσπέσῃ ταπεινά, ὡς ὁ πτωχότερος τῶν πτωχῶν, ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου! Ἡ εὐλαβὴς Ψαριανὴ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς ζωῆς της ἔχασε τὸ φῶς της. Τὰ μάτια της ἐκλείσθησαν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς της ἐστράφησαν μὲ διπλάσιαν δύναμιν πρὸς τὸ θεῖον φῶς. Ἐφόρεσε τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα. Ἐκεῖθεν ὠδηγήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔλαβε τὴν εὐλογίαν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπειτα ἐκλείσθη εἰς ἐν μοναστήριον τῆς Χίου. Αὐτὸς ἦτο ὁ ἱερὸς δεσμός ὁ συνδέων τὸν Βαρβάκην μὲ τὸν «πλευστὸν εὐώδη κῆπον».

Ἡ γηραιά καλογραῖα ἔζησεν ἐκεῖ ἕως τὸ 1821. Εἰς τὰς σφαγὰς τῆς Χίου ὀλίγον ἔλειψε νὰ τὴν κρεουργήσῃ* ζειμπέκικο* γιαταγάνι· ἀλλ' ἀτρόμητοι Ψαριανοὶ ὥρμησαν εἰς τὸ μοναστήριον, τὴν ἤρπασαν, τὴν ἐπεβίβασαν εἰς ψαριανὸν πλοῖον καὶ τὴν ἔφερον εἰς τὸ ποθητὸν γενέθλιον ἔδαφος.

Ὅταν τὸ 1821 ἐβρόντησεν τὸ ὄπλον τῆς Ἐπαναστάσεως, ὁ Βαρβάκης ἦτο πολὺ γέρον. ὦ ! Μὲ ποῖαν λαχτάραν θὰ ἐσυλλογίσθη τὰ νεανικά του χρόνια, τὰ χρόνια τῆς τόλμης καὶ τῆς παλληκαριᾶς εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ πῶς θὰ ἐψιθύρισε μὲ στεναγμόν: — "Αἰ, καημένα νιάτα!

Ἄλλ' ἂν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὀρμήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα, γοργὸς καὶ κεραυνοβόλος, ἦτο δυνατὸν νὰ στείλῃ ἐκεῖ κάτι ἰδικόν του, τὸν πλοῦτόν του.

Πρῶτα - πρῶτα ἐστρατολόγησεν ὅλους τοὺς ἀξιωμαχοὺς Ἑλλήνας τῆς Ἀζοφικῆς, τοὺς ἐφωδίασε μὲ ὅπλα, πολεμοφόδια καὶ χρήματα — καὶ μὲ ἐνθουσιασμόν — καὶ τοὺς ἔστειλε νὰ πολεμήσουν μὲ τὸν Ὑψηλάντην.

Ἀπὸ τὰς ἐλληνικὰς χώρας, τὰς πυρποληθείσας καὶ λεηλατηθείσας, ἐσύροντο εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν κατὰ χιλιάδας γυναῖκες, παρθένοι καὶ παιδιά. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς παιδιά. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς παιδιά. Ὁ Βαρβάκης ἔμαθεν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον — ἀτρόμητον εἰς παιδιά. τὸ καθήκον του ὑπὲρ τοῦ Γένους καὶ μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν Γρηγορίου τοῦ Ε' — ἐφρόντιζε μυστικὰ περὶ λυτρώσεώς των καὶ ἔστειλεν ἑκατὸν χιλιάδας ρούβλια πρὸς ἐξαγορὰν αἰχμαλώτων.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις εἶχε μεταβληθῇ εἰς στρατόπεδον, δὲν ἐπερίσσευαν χέρια διὰ τὸ ἄροτρον καὶ τὴν σκαπάνην· ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐγίνετο σπορά, πρὶν ἔλθῃ ὁ θερισμός, ἐπρόφθانون συχνὰ τὰ ἐχθρικά στίφη καὶ ἐπυρπόλουν τὰ στάχυα. Οὔτε χρήματα ὑπῆρχον. Δυστυχία καὶ πείνα καὶ ἐβασάνιζε πολεμιστὰς καὶ γυναικοπάιδα. Ὁ Βαρβάκης ἔστειλεν εἰς τοὺς πεинаσμένους ὀλόκληρα φορτία σίτου, μίαν δὲ φορὰν ἔστειλεν εἰς τὰ Ψαρὰ καὶ ὀλόκληρον φορτίον πυρίτιδος.

Ὅτε ἐφθασεν ἡ φοβερά εἰδησις τῆς καταστροφῆς τῶν Ψαρῶν, ὁ Βαρβάκης εὗρίσκετο εἰς Βιέννην. Ἡ ἡρωϊκὴ νῆσος εἶχε καταστραφῇ, ἐκ θεμελίων· πολλὰι γυναῖκες ὥρμησαν μὲ τὰ τέκνα των εἰς τὰ κύματα, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν αἰχμαλωσίαν· τὸ ἄνθος τῶν Ψαριανῶν πολεμιδῶν εἶχε φονευθῇ εἰς τὴν μάχην ἢ εἶχεν ἀνατιναχθῇ ἡρωικῶς εἰς τὸν ἀέρα· χιλιάδες γυναικοπάιδα εἶχον διασκορπισθῇ εἰς τὰς νήσους.

Ὁ Βαρβάκης δὲν ἐσυλλογίσθη πλέον τίποτε· οὔτε τὸ αὐλικὸν ἀξίω-

μά του, ούτε τὰ μεγάλα του συμφέροντα εἰς τὴν Ρωσίαν, οὔτε τὰ δύσκολα τότε θαλασσινὰ ταξίδια, οὔτε τὸ βαθὺ γῆρας τῶν σχεδὸν ὀγδοήκοντα χρόνων του. Ἐσυλλογίσθη μόνον ὅτι ἦτο Ἕλλην, Ψαριανός, Βαρβάκης. Ἀμέσως κατεβαίνει εἰς τὴν Τεργέστην, φορτώνει ὀλόκληρα πλοῖα μὲ ἐνδύματα καὶ τροφὰς καὶ διευθύνεται εἰς τὸν τόπο τῆς παναλεθρίας. Ἀλλὰ τὰ Ψαρά, ἡ « ὀλόμαυρη ράχη », τὰ κοσμοδοξασμένα Ψαρά, ἦσαν ἔρημα· σιωπὴ θανάτου ἐξετείνετο εἰς τὰ καπνισμένα καὶ αἱματοβαμμένα ἐρείπια καὶ ὁ Βαρβάκης ἀπεβίβασθη εἰς Μονεμβασίαν.

Σπαρακτικὸν θέαμα παρουσιάσθη ἀμέσως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του. Γυναῖκες καὶ παιδιά περιεπλανῶντο εἰς τὴν ἀκρογιαλιάν, ὄντα ρακένδυτα καὶ σκελεθρωμένα* ἀπὸ τὰς στερήσεις, καὶ ἐγέμιζαν τὸν ἀέρα μὲ θρήνους.

Ὁ Βαρβάκης ἐφάνη τότε ἀληθινὸς ἥρωας τῆς ἀγαθοεργίας. Ἐνδυσεν, ἔθρεψε χιλιάδας, τὸ εὖσπλαχνικὸν του χέρι ἀκούραστος ἔδιδεν, ἔδιδε. Καὶ δὲν ἐπρόσφερε μόνον ἐνδύματα, τροφὰς, χρήματα, ἀλλὰ καὶ ὅπλα καὶ πολεμοφόδια διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος. Ὑψηλός, μὲ τὰ κάτασπρα μακριὰ μαλλιά του ὁ «πατέρας τῆς ὀρφάνιας», ὁμοιάζε μὲ ἅγιον, ποὺ ἐπρόβαλεν ἑξαφνα ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων χρόνων τῆς πίστεως καὶ διέσχισε τὰ πλήθη τῶν δυστυχησμένων, μοιράζων βοήθειαν καὶ παρηγορίαν, σπογγίζων δάκρυα καὶ χύνων βάλσαμον* εἰς τὰς πληγωμένας καρδίαις.

Ὁ γεωργός, ὅταν ἐνσκήψῃ θύελλα ἢ πλημμύρα, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἐρείπια τῶν σπαρτῶν του συλλογίζεται τὴν νέαν σποράν. Μέσα ἀπὸ τὰ χαλάσματα προβάλλει ἡ ἐλπίς τοῦ μέλλοντος· τὸν ἐρειπωμένον ἀγρὸν πρασινίζει ἡ προσδοκία τῆς νέας βλαστήσεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὰ ἔθνη εἰς τὰς μεγάλας συμφορὰς στρέφουν τὸ βλέμμα των εἰς τὰ σχολεῖα. Συλλογίζονται τὴν νέαν σποράν. Ἀπ' ἐκεῖ περιμένουν τὴν νέαν βλάστησιν, ποὺ θὰ ζωογονήσῃ τὴν ἔρημον γῆν. Ἀπ' ἐκεῖ θὰ ἐξορμήσουν οἱ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς ἐθνικῆς τιμῆς, οἱ φοβεροὶ ἐκδικηταὶ τῆς ἐθνικῆς ἐντροπῆς. Καὶ ἔγινε τοῦτο. Στρατηγοὶ νικηφόροι τὰς πολεμικὰς των δάφνας ἐπῆγαν καὶ ἐκρέμασαν ἐπάνω ἀπὸ τὰς θύρας τῶν σχολείων. Καὶ ἦτο δίκαιον. Ἀπ' ἐκεῖ μέσα ἐξῆλθεν ἡ Νίκη!

Μέσα εἰς τὰ χαλάσματα τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος, μέσα εἰς τὴν πείναν καὶ τοὺς ὀλοφυρμούς*, μέσα εἰς τὰ ράχη καὶ εἰς τὰ δάκρυα, αὕτῃ ἡ μεγάλη σκέψις ἀνέβη καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Βαρβάκη.

Ἡ Βουλὴ, ἥ, ὅπως τὴν ἔλεγον τότε, τὸ « Βουλευτικὸν Σῶμα »,

συνεδρίαζεν εἰς Ναύπλιον. Ὁ Βαρβάκης, πρὶν ξεκουρασθῇ ἀπὸ τὸ φι-
λανθρωπικὸν τοῦ ἔργου, σπεύδει εἰς τὸ Ναύπλιον, παρουσιάζεται εἰς
τὸ Βουλευτικὸν καὶ δηλώνει ὅτι καταθέτει εἰς μίαν Τράπεζαν ἀρκετὸν
ποσὸν χρημάτων, διὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ διατηρῇται ἐν Κεντρικὸν Σχολεῖον.

—Σ' εὐγνωμονοῦμεν διὰ τὰς εὐεργεσίας σου πρὸς τὴν πατρίδα, εἴ-
πεν ὁ πρόεδρος τοῦ Βουλευτικοῦ. Ἡ Διοίκησις θὰ φροντίσῃ καὶ κτίριον
κατάλληλον ν' ἀνεγείρῃ εἰς τὸ Ἄργος διὰ τὸ «Κεντρικὸν Σχολεῖον τῆς
'Επικρατείας» καὶ διδασκάλους σοφοὺς καὶ ἐναρέτους νὰ διορίσῃ.

Μετά τινας ἡμέρας, εἰς συνεδρίασιν τῆς ὁλομελείας τοῦ Βουλευτι-
κοῦ, ἐν μέσῳ ἐπευφημιῶν καὶ χειροκροτημάτων, ἀνεγινώσκετο τὸ ἐξῆς
πατριωτικὸν ἔγγραφον τοῦ Βαρβάκη:

« Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Βουλευτικὸν Σῶμα.

Ἐπειδὴ, διὰ νὰ ἀνακαλεσθῶσιν αἱ τέχναι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι εἰς τὴν
'Ελλάδα, ἀνάγκη πᾶσα νὰ εὐρεθῇ μόνιμος καὶ διαμένων πόρος μισθῶν
καὶ ζωοτροφιῶν τῶν ἀναγκαιούντων διδασκάλων δι' ἐν Κεντρικὸν Σχο-
λεῖον, διὰ τοῦτο ὁ ὑποσημειούμενος, θέλων νὰ ὠφελήσῃ τὸ Ἔθνος μου,
ἀφιερῶ ρούβλια 300.000, τὰ ὁποῖα θέλω καταθέσει αἰωνίως εἰς τὸ βα-
σιλικὸν ταμεῖον τῆς Μόσχας, ὁ δὲ τόκος, ἀναλογούμενος πρὸς τὸ παρὸν
εἰς 30.000 γρόσια, θέλει δίδεται ἐτησίως διὰ τιμίων ἐπιτρόπων εἰς μι-
σθοὺς καὶ τροφὰς διδασκάλων μόνον.

Μὲ ὅλον τὸ σέβας

Ὁ πρόθυμος πατριώτης

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΚΗΣ

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8ῃ Νοεμβρίου 1824 ».

Ὁ Βαρβάκης, ἀφοῦ ἔκαμε ὅ,τι ἔπρεπε νὰ κάμῃ, ἡτοιμάσθη νὰ ἐπι-
στρέψῃ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν τοῦ ἐστῖαν. Ἐσκόπευε νὰ μεταβῇ εἰς
Τεργέστην διὰ Ζακύνθου, ἀπ' ἐκεῖ εἰς Βιέννην καὶ τέλος εἰς τὴν γρα-
φικωτάτην ἑπαυλὶν τοῦ, ἡ ὁποία ἀπεῖχεν ἑπτὰ ὥρας ἀπὸ τὸ Ταϊγάνιον.
'Αλλὰ « ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει ». Ὁ Βαρ-
βάκης δὲν ἔμελλε νὰ ἐπανάδῃ τὴν δευτέραν τοῦ πατρίδα. Εἰς τὸ μοσχο-
βολημένον νησί τοῦ Ἰονίου παρέδωκε τὴν ὡραίαν ψυχὴν τοῦ ὁ Βαρ-
βάκης τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1825. Τὸ ἐλληνικὸν χῶμα τὸν ἐτράβηξε
καὶ τὸν ἔσφιξε εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ· τὸ ξένον χῶμα θὰ τοῦ ᾔτο πολὺ

ψυχρόν, πολύ βαρύ. "Εμεινε καὶ τὸ σῶμα ἐκεῖ, ὅπου ἀνῆκε καὶ ἡ ψυχὴ!...

Ἡ Βουλὴ, μόλις ἔμαθε τὸ θλιβερὸν ἄγγελμα, ἀμέσως ἐψήφισε καὶ ἡ Κυβέρνησις ἀμέσως διέταξε νὰ ψαλῇ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ μεγάλου Εὐεργέτου τοῦ "Εθνους.

Εἰς πελάγη καὶ εἰς βουνά, εἰς κόλπους καὶ εἰς ὑπωρείας, μὲ συνοδείαν ρόχθου κυμάτων ἢ ψιθυρισμοῦ πεύκων, εἰς πόλεις καὶ εἰς ἐξωκλήσια, καμπάναι καὶ σήμαντρα ἔκλαιον τὸν ἥρωα τῆς θελήσεως καὶ τῆς καλωσύνης, τὸν μέγαν πατριώτην καὶ παρηγορητὴν τῆς ὀρφάνιας. Καὶ μέσα εἰς τὴν θρησκευτικὴν ἱερότητα, εἰς τὴν βαθεῖαν κατάνυξιν τῆς πενθίμου τελετῆς, ἓνας ὁλόκληρος λαός, ἓνας εὐγνώμων λαός, ἐρράντιζε μὲ δάκρυα, βγαλμένα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς, τὸ ἐπιμνημόσυνον συγχώριο: Αἰωνία τοῦ ἡ μνήμη!

Ἡ διαθήκη τοῦ ὑπῆρξεν ἀνταξία τοῦ Βαρβάκη: ἀποχαιρετισμὸς πρὸς τὴν ζωὴν μεγάλης καὶ εὐγενοῦς ψυχῆς.

Ἐν πρώτοις ὥριζε ρητῶς καὶ αὐτολεξεῖ: «Ὁ ἐνταφιασμὸς μου νὰ γίνη χωρὶς πομπήν, μήτε θέλω εἰς τὸν τάφον μου νὰ τεθῇ τι λαμπρόν».

Οἱ Ψαριανοί, ποὺ εἶχαν διασκορπισθῇ εἰς διαφόρους νήσους καὶ παραλίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ τὴν ἥρωικὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν εἶχον συνοικισθῇ εἰς τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς καὶ ἐνδόξου Ἐρετρίας, εἰς τὴν Εὐβοίαν, καὶ ἱδρυσαν τὰ Νέα Ψαρά! Τὰς τελευταίας τοῦ σιγμᾶς δὲν ἐλησμόνησε τοὺς συμπατριώτας τοῦ ὁ ψυχορραγῶν Βαρβάκης καὶ ἐκληροδότησε δέκα χιλιάδας τάλληρα διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς νέας πολίχνης.

Τὴν κινητὴν περιουσίαν τοῦ ὅλην ἐδώρησεν εἰς τὸ "Εθνος. Ἡ εὐγνωμονοῦσα Πατρίς τῷ ἀνῆγειρεν μεγαλοπρεπῆ ἀνδριάντα ἐν Ἀθήναις, παρὰ τὸ Ζάππειον μέγαρον.

«Ἰωάννης Βαρβάκης»

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημυχμένο παρεκκλήσι
τῆς Ἀνοιξῆς τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος γέρνοντας στὴ Δύση,
μπροστὰ στοῦ Ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάπτει ὑπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπῶ γλυκεῖα μοσχοβολιά
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη
— θυμίαμα, ποῦ κχίει ἡ Πίστις —

Καὶ μιὰ χειδονοφωλιά,
ψηλὰ στὸν νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΤΟΥ ΛΥΣΙΠΠΟΥ

Τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου σώζονται πολυάριθμοι εἰκόνες, ἀλλὰ δὲν εἶναι γνωστόν, ποῖαι ἀπ' αὐτὰς ἀνάγονται εἰς ἀρχέτυπα τοῦ Λυσίππου καὶ ποῖαι εἰς ἄλλα, διότι καὶ ὁ Λεωχάρης καὶ ὁ Εὐφράνωρ καὶ πολλοὶ βεβαίως ἀκόμη ἔκαμαν ἀνδριάντας τοῦ Μακεδόνης ἥρωος. Κατὰ τὸν Πλούταρχον ὁ Ἀλέξανδρος ἐπροτιμοῦσε τὸν Λύσιππον, διότι οἱ ἄλλοι καλλιτέχναι ἐμιμοῦντο μὲν τὴν συνήθειαν τοῦ βασιλέως νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν ὀλίγον πρὸς τ' ἀριστερὰ καὶ «τῶν ὀμμάτων τὴν διάχυσιν καὶ ὑγρότητα», τὸ μαλακὸν δηλαδή καὶ ὑγρὰν λάμψιν ἐκπέμπον βλέμμα του, τὸ ὅποιον ἐφανερώνε τὴν ἐνθουσιαστικὴν καὶ συναισθηματικὴν φύσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἀλλὰ δὲν «διεφύλαττον αὐτοῦ τὸ ἀρρενωπὸν καὶ λεοντώδες», ὅπως ἔκαμνεν ὁ Λύσιππος. Ὁ Ἀλέξανδρος συνήθιζε πρὸς τούτοις νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ ἄνω, καὶ οὕτω— ὀρθόν, φέροντα εἰς τὴν χεῖρα τὴν λόγχην, μὲ τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσε τὴν Ἀσίαν, καὶ στρέφοντα τὸ πρόσωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν— παρέστησεν αὐτὸν ὁ Λύσιππος εἰς τὸν περιφημώτατον ἀπὸ τούτων ἀνδριάντας του.

Εἰς τὸν ἀνδριάντα τοῦτον πρὸ πάντων πρέπει νὰ κατεφαίνετο ὁ ἀρρενωπὸς καὶ λεοντώδης χαρακτὴρ τοῦ βασιλέως, ἐπίδρασις δὲ αὐτοῦ ὑπάρχει, ὡς φαίνεται, εἰς τὴν προτομὴν τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ρεαλιστικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀδρᾶς μορφῆς ἐμψυχώνονται ἀπὸ τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν ἐξαρσιν τοῦ ἥθους. Περισσότερον νηφαλία φαί-

νεται άλλη λιθινή προτομή, θελκτικωτάτη δ' είναι πάλι ἡ κεφαλή, ἡ ὁποία ἀνάγεται πιθανῶς εἰς ἓνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἄλλους ἀνδριάντας τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ἔκαμεν ὁ Λύσιππος ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ βασιλέως.

Ἀπὸ τοὺς ἥρωας ἔπλασεν ὁ Λύσιππος ἐπανειλημμένως καὶ εἰς διάφορα μεγέθη τὸν Ἡρακλέα. Ἐν ἀγαλμάτιον αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον παρίστανε τὸν ἥρωα εὐωχούμενον εἰς τὸν Ὀλυμπον καὶ ἐπωνομάζετο Ἐπιτραπέζιος Ἡρακλῆς, εἶχεν ὕψος ἐνὸς ποδὸς μόνον, ἀλλ' ἤρεσκεν ἐξαίρετικῶς εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐντελῶς διάφορον ὄχι μόνον κατὰ τὰς διαστάσεις — ἡ κνήμη του εἶχε μῆκος ἀνδρικοῦ ἀναστήματος — ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα ἦτο ἐν ἀγαλμα, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἀνέκειτο εἰς τὸν Τάραντα, ἔπειτα μετεκομίσθη εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου τὸ κατέστρεψαν οἱ Λατῖνοι κατὰ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως τὸ 1204. Εἰκόνιζε δ' αὐτὸ τὸν Ἡρακλέα καθήμενον ἐπάνω εἰς κόφινον, ἐκτείνοντα τὸ δεξιὸν σκέλος, καὶ στηρίζοντα τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα· ὁ κόφινος ὑψηλίσσετο πιθανώτατα τὸν καθαρισμόν τῆς κόπρου τοῦ Αὐγείου, ἡ στάσις δὲ τοῦ ἥρωος ἐφανέρωσε τὸν σωματικόν, ἀλλὰ καὶ τὸν ψυχικόν αὐτοῦ κάματον διὰ τοὺς ἐξευτελιστικούς ἄθλους, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπεβάλλετο. Παρόμοιον χαρακτῆρα εἶχεν ἄλλο ἀγαλμα ἰδρυμένον πιθανῶς εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Σικυῶνος, γνωστὸν δ' ἀπὸ πολλὰ ἀντίγραφα· ὁ Ἡρακλῆς ὀρθὸς αὐτὴν τὴν φορὰν, ἐρείδει τὸ ρόπαλον ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην, τὴν δὲ δεξιὰν χεῖρα, εἰς τὴν ὁποίαν κρατεῖ τὰ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων, φέρει εἰς τὰ νῶτα καὶ κλίνει βαρύθυμος τὴν κεφαλὴν· τὸ αὐλακωμένον μέτωπον καὶ αἱ κοῖλαι παρειαὶ του μαρτυροῦν τοὺς κόπους, τοὺς ὁποίους ὑπέφερεν, ἀλλ' εἰς τὸ βλέμμα του καὶ τὸ στόμα ἐκφράζεται περισσότερον ἢ πικρία διὰ τὴν βαρεῖαν μοῖραν, ἡ ὁποία τὸν κατεδίκασε νὰ ὑπηρετῇ σκληρὸν καὶ ἀνάξιον τύραννον. Καὶ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλέους παρέστησεν ὁ Λύσιππος εἰς συμπλέγματα, τὰ ὁποῖα εὗρισκοντο εἰς τὴν Ἀλυζίαν τῆς Ἀκαρνανίης, ἔπειτα ὅμως μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ρώμην.

« Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Τέχνης »

Χρῆστος Τσουντας

Η ΑΝΑΜΑΡΜΑΡΩΣΙΣ

Προχθές περί τήν δύσιν τοῦ ἡλίου, — θαυμασίαν δύσιν θαυμασίας ἑαρινῆς ἡμέρας — πλανώμενος περί τὸ Ζάππειον, ἐπροχώρησα, διὰ μέσου τοῦ ἰσχυοῦ ἀστυλλίου, μέχρι τῆς γεφύρας τοῦ Σταδίου. Τὸ μάρμαρον, τὸ ἀπέραντον ἐκεῖνο μάρμαρον, τὸ ὅποῦν ἐλεύκαζε θαμβωτικῶς ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμψεις, μὲ εἶχεν ἐλκύσει ἕως ἐκεῖ. Ἡθέλησα νὰ ἶδω ἐκ τοῦ πλησίον τὸ Στάδιον — εἶχα πολὺν καιρὸν νὰ τὸ ἐπισκεφθῶ — κι ἐπέρασα τὴν γέφυραν τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ παρέκαμψα τοὺς ὄγκους τῶν ἔξω κατακειμένων μαρμάρων, κι ἔφθασα ἕως τὰ προπύλαια.

Μία εἰδοποίησις, χαραγμένη ἐπὶ τῶν μεγάλων παραστάδων, « ἀπαγορεύεται ἡ εἴσοδος εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐργασίαν », μ' ἐσταμάτησεν ἐκεῖ. Ἄλλ' αἱ παραστάδες ὀρθοῦνται ἀκόμη χωρὶς θυρόφυλλον οὕτως ἡ θεά τοῦ Σταδίου καὶ ἀπ' ἔξω εἶναι ἐλευθέρα. Δὲν εἶχα λοιπὸν ἀνάγκην νὰ παραβῶ τὴν ἀπαγόρευσιν — ὅπως ἔβλεπα νὰ τὸ κάμνουν μερικοὶ περιπατηταί, πολὺ ἀτόπως κατὰ τὴν γνώμην μου, διότι ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ἐμβαίνει κανεὶς ἐκεῖ, ὅπου ἀπαγορεύεται — δὲν εἶχα λέγω τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ κάμω κι ἐγώ, διότι καὶ ἀπέξω ἤμποροῦσα νὰ θαυμάσω τὸ Στάδιον, ἀναμαρμαρωμένον ὁλόκληρον.

Τὶ ἔζοχον τὸ θέαμα, πραγματικῶς, καὶ πόσον ἐφαίνετο θαυμαστότερον τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπὸ τὰς τελευταίας λάμψεις τῆς θνησκούσης ἡμέρας! Ἡ κολοσιαία, ἡ ἀπέραντος ἐκείνη μαρμαρίνη ἀγκάλη, ἡ ἐτοιμία πλεόν νὰ περιλάβῃ εἰς τὰ ἐδωλιά της ἐζήντα χιλιάδας θεατῶν, ἀπήστραπτε πάλλευκος, χιονώδης, ἐξαισία.

Ἡ ἀνακαίνισις, ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, τοῦ Παναθηναϊκοῦ, ὄνειρον ἀκόμη πρὸ δεκαετίας, ἐπραγματοποιήθη, σχεδὸν ἐτελειώσε. Μετ' ὀλίγον τὰ ἡχηρὰ ἐργαλεῖα τῶν λιθοξόνων θὰ παύσουν ν' ἀνησυχοῦν τὴν ἡρεμὸν πεδιάδα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τὸν πράσινον λοφίσκον τοῦ Ἀρδηττοῦ*. Αἱ βαρεῖαι μηχαναὶ τῆς ἀνυψώσεως τῶν ὀγκολίθων, μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν τελευταίων μαρμάρων εἰς τὴν ἐπάνω - ἐπάνω σειράν, θὰ ἀρθοῦν ἐκ τοῦ μέσου καὶ τὸ Στάδιον, τελειωμένον, μαρμάρινον ὅλον αὐτὴν τὴν φορὰν. — καὶ ὅχι ξύλινον ὅπως τὸ 1896* —. μὲ τὴν σφενδόνην του, μὲ τὰς πτέρυγας του, μὲ τὰς κερκίδας του, μὲ τὸν στίβον του, μὲ τὸ ἀποδυτήριόν του, μὲ τὸ περιτείχισμά του, μὲ τὰς κλίμακας του, μὲ τὰ προπύλαιά του — παντοῦ μάρμαρον — τὸ Στάδιον περικαλλῆς καὶ στολισμένον μὲ ἀνδριάντας, μὲ προτομάς, μὲ ἀγάλ-

ματα, με βωμούς, όπως ήτο και εις την αρχαιότητα, όπως το είχε κάμει ο πολυτάλαντος και γενναϊόδωρος εκείνος 'Ηρώδης* ο 'Αττικός, θα παραδοθῇ πάλιν εις τούς ἀθλητάς, διὰ νὰ συνεχισθοῦν οἱ ἀθάνατοι 'Ολυμπιακοὶ 'Αγῶνες.

Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει. Ἡ ἐργασία τῆς ἡμέρας εἶχε διακοπῇ, οἱ ἐργάται ἀπῆλθον. Μόνος σχεδὸν εις τὴν μικρὰν πλατεῖαν τῶν προφυλαίων σκεπασμένην ἀπὸ συντρίμματα καὶ κόνιν μαρμάρου, ἀτενίζων τὸν ἀνδριάντα τοῦ Γεωργίου 'Αβέρωφ, τοῦ ἀειμνήστου χορηγοῦ τῆς ἀναμαρμαρώσεως, τείνοντα τὴν δεξιὰν καὶ δεικνύοντα με δικαίαν ὑπερηφάνειαν τὸ μέγα του ἔργον. Τιμὴ καὶ δόξα καὶ εὐγνωμοσύνη εις τὸν νέον 'Ηρώδην* τὸν 'Αττικόν !

Ἡμποροῦμεν νὰ καυχώμεθα ὅτι εἶδομεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας συντελούμενον ἐν τῶν μεγαλυτέρων, τὸ μεγαλύτερον ἴσως ἑλληνικὸν ἔργον. Ἡ ἀναμαρμάρωσις τοῦ ἀρχαίου Σταδίου, μετὰ τόσων αἰώνων πάροδον, ὑπὸ τῶν νέων 'Ελλήνων, θὰ χαραχθῇ με χρυσὰ γράμματα εις τὴν Ἱστορίαν. Εἰς κανὲν μέρος τοῦ κόσμου δὲν ὑπάρχει, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ παρόμοιον ἔδρυμα. Τὸ σχέδιόν του, τὴν μεγαλοπρέπειάν του, τὴν εὐρυχωρίαν του, τὸν πλοῦτόν του, ὅλα ἡμποροῦν νὰ τὰ μιμηθοῦν καὶ ἴσως νὰ τὰ ὑπερβάλουν. Ἀλλὰ τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον δὲν θὰ τὸ κάμουν βέβαια! Ἡ δόξα, ποὺ τὸ περιβάλλει, δόξα ἑλληνικὴ, δὲν θ' ἀπομακρυνθῇ ποτὲ ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας, καὶ ὅσοι τὴν ἐννοοῦν καὶ τὴν αἰσθάνονται, ὅσοι ποθοῦν νὰ λάβουν μίαν ἀκτῖνα ἀπὸ τὸ ἀνέσπερον φῶς τῆς, θὰ ἔρχονται ἐδῶ, "Ελλῆνες καὶ ξένοι, ν' ἀγωνισθοῦν, νὰ νικήσουν καὶ νὰ στεφανωθοῦν!

'Αλλ' ἤλθεν ἡ ἐσπέρα. Τὸ ἱερὸν σκότος διαχύνεται! Καὶ συλλογίζομαι: Ἡ γενεὰ μας ἀπέρχεται... Διὰ σᾶς τούς ἐρχομένους, διὰ σᾶς τούς νέους ἐγίνε τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον. Σεῖς θὰ λάβετε μέρος εις τούς 'Ολυμπιακοὺς 'Αγῶνας τοῦ μέλλοντος, τούς ἐνδόξους. Ἀλλ' ὅποια εὐτυχία καὶ δι' ἐμέ, ἂν μοῦ δοθῇ ποτὲ εὐκαιρία νὰ χειροκροτήσω ὡς νικητὴν ἓνα, ἔστω καὶ μόνον ἓνα, ἐξ ὧσων με ἀναγιγνώσκουν σήμερον.

—Ποῖος θὰ εἶναι;

« Διὰ πλάσις τῶν παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

...το οποίο είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...
...η οποία είναι η βάση της ...

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

«Έβγῃκεν ἄσπροπρόσωπος»

Ἄσπροπρόσωπος μεταφορικῶς λέγεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν ἐπιχείρησιν, ἣν ἀνέλαβεν, ἰδίως ὁ διαχειρισθεὶς ξένην περιουσίαν καὶ δούς ἀκριβῆ λόγον τῆς διαχειρίσεως· ὁ ἔχων δηλαδὴ λευκὸν καὶ ἄσπilon τὸ πρόσωπον, ὁ μὴ ἐρυθριῶν διὰ τὰς πράξεις του. «Ὅθεν καὶ ἡ εὐχή: «Πάντα μ' ἄσπρο πρόσωπο», ἢ ἀπλῶς: «ἀσπροπρόσωπος!» ἥτοι εἶθε πάντα τὰ ἔργα σου νὰ στέφονται ὑπὸ ἐπιτυχίας.

«Ὅθεν ἡ φράσις «ἐβγῃκεν ἄσπροπρόσωπος» σημαίνει ὅτι ἐπιτυχῶς συνετέλεσέ τις ἔργον τι, ἢ δούς τὰς εὐθύνas ἀπέδειξεν ὅτι ἐντίμως διεχειρίσθη τὰ χρήματα, τὰ ὅποια τῷ ἐνεπιστεύθησαν. Μ' «ἐβγαλες ἀσπροπρόσωπο», συνηγορήσας ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπέδειξες τὴν ἀθωότητά μου. Λέγουσιν ἐπίσης «ἔχει καθαρὸ τὸ πρόσωπο» ἢ «τὸ μέτωπο» ἐπὶ ἀνδρῶν ἐντίμων μὴ φοβουμένων τὰς διαβολάς, παραπλησίως πρὸς τὸ γαλλικὸν «ALLER LE FRONT LEVE». Τὸ ἀντίθετον εἶναι «μουντζουρωμένος», καὶ φράσις «τὰ μουντζούρωσε»· ὁ δὲ ἀναιδής, ὁ ἀπολέσας τὸ ἐρυθρῆμα, λέγεται καὶ νῦν χαλκοπρόσωπος· ἡ λέξις εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ ε' αἰῶνος μ.Χ. Ἀνάλογοι φράσεις τῶν παλαιότερων εἶναι «παρὰ τριβεσθαι τὸ μέτωπον, τρίβειν τὸ μέτωπον».

Εἰρωνικῶς λέγεται ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἐπιτηδείων, κατορθούντων ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐνοχλήν των.

Φέρεται δὲ καὶ ὁ ἀκόλουθος μῦθος:

«Ένας, πού εἶχε χίλια πρόβατα, ἀποφάσισε νὰ πάη στοὺς χατζηλίκι*, νὰ γίνη χατζῆς*. Ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τὸν τσέλιγκα* του, τοῦ παρέδωκε τὰ πρόβατα, τὸν ὠδήγησε τί πρέπει νὰ κάνη, ὥσπου νὰ γυρίσῃ αὐτὸς ἀπὸ τὸ χατζηλίκι, καὶ τοῦ ἔκαμε καὶ πληρεξούσιο, ἂν παρουσιαστῇ ἀνάγκη, νὰ πουλῇ καὶ ν' ἀγοράζῃ.

Ἄμα ἔφυγεν ὅμως στοὺς ταξίδι, ὁ τσέλιγκας τὰ ἔβαλε τὰ πρόβατα μπροστὰ καὶ σὲ λίγο διάστημα τὰ ξεπάστρεψε.

Μετὰ καιρὸν ἐγύρισε ὁ χατζῆς καὶ μερικοὶ φίλοι τοῦ τσέλιγκα ἔτρεξαν καὶ τοῦ ἔδωκαν εἰδήσι, διὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του.

— Έννοια σας, τοὺς λέγει ἐκεῖνος, ἐγὼ θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ δώσω σωστὸ λογαριασμό, καὶ θὰ ἰδῇτε πῶς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος.

Ἀμέσως τὸ λοιπὸν γεμίζει μιὰ καρδάρια γιαούρτι, τὴν παίρνει στὸ χέρι καὶ πᾶει στοῦ χατζῆ. Ἔβαλε τὴν καρδάρια μὲ τὸ γιαούρτι μπροστά του, ἀπάνω στὸ τραπέζι, τρέχει, τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲ ξεφωνητὰ καὶ λέγει:

— « Ἀχ, χατζῆ μου ! ἄχ, χατζῆ μου ! δὲν ξέρεις καὶ μὴν τὰ ρωτᾷς τι ἔπαθα καὶ τι τράβηξα ! Ἄμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσες ἡμέρες καὶ ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν πὼς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε, λέγω, ὁ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο ποῦ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν ψυχούλα του. Καὶ ἐμοίρασα στοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα, γιὰ νὰ σὲ συγχωρῶνε. Ὑστερα ὅμως ἐμάθαμε πὼς ἐγλύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴν χαρὰ μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχοὺς, γιὰ νὰ φᾶνε εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν καὶ τὸν Θεό, ποῦ σ' ἔχει καλὰ. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρια ἐκράτησα ἀπὸ ὅλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα ».

Ὁ χατζῆς, σὰν ἄκουσε αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ρωτᾷ μὲ θυμό:

— « Ὡστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα;

— Ναί, ναί, χατζῆ μου !

Δὲν ἐβάστηξε ἐκεῖνος, ἀρπάζει τὴν καρδάρια, ποῦ ἦταν μπροστά του, καὶ τὴ φορεῖ στὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγκα. Χύθηκε τὸ γιαούρτι ἀπάνω του, τοῦ ἔκαμε τὰ μοῦτρά του κάτασπρα. Ἐκεῖνος τό 'βαλε στὰ πόδια.

Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περιέμεναν ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν:

— « Ε ! τσέλιγκα, τοῦ λένε, πὼς τὰ κατὰφερες;

— Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει, πὼς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος; Νὰ με ἀσπροπρόσωπος !

« Παροιμίαί », τ. Β'

Ν. Γ. Πολίτης

ΟΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Κ Ρ Η Τ Η

Ἄλέξανδρος ὁ βασιλιᾶς, σὺν ἐπολέμησε κι ἐπῆρε ὅλα τὰ ρηγᾶτα* τοῦ κόσμου καὶ τὸν ἔτρεψε ὅλη ἡ γῆς ἡ οἰκουμένη, ἐκάλεσε τοὶ μάγους καὶ τοὶ ρώτηξε· «Πέτε μου σεῖς, ποὺ κατέχετε τῇ μοίρας τὰ γραμμένα, εἶντα μπορῶ νὰ κάμω, γιὰ νὰ ζήσω πολλοὺς χρόνους, νὰ χαρῶ τὸν κόσμο, ἐδῶ ποὺ τὸν ἔκαμα ὅλο δικό μου;».

—Βασιλέα μου πολυχρονεμένε μου, ἡ δύναμί σου εἶναι πολλή, ἀποκριθῆκαν οἱ μάγοι, μὰ τᾶχει γραμμένα ἡ μοῖρα, δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ξεγραφοῦνε. Ἕνα μόνο πρᾶμα εἶναι, ποὺ μπορεῖ νὰ σὲ κάμῃ νὰ χαρῆς τὰ βασιλεία καὶ τῇ δόξᾳ σου, ὥστε νὰ θέλῃς νὰ γινῇς ἀθάνατος, νὰ ζήσης ἴσα μὲ τὰ βουνά. Μὰ εἶναι δύσκολο, πολὺ δύσκολο.

—Δὲν σᾶς ρωτῶ ἂν εἶναι δύσκολο, μόνο εἶντά 'ναι ; εἶπεν ὁ Ἄλέξανδρος.

—Αἶ, τότε, βασιλέα μου, στ' τς ὀρισμούς σου εἶναι τ' ἀθάνατο νερό, ποὺ ὅποιος τὸ πιῇ θάνατο δὲν φοβᾶται. Μὰ ὅποιος πάῃ, γιὰ νὰ τὸ πάρῃ, πρέπει νὰ περάσῃ ἀπὸ μέσα ἀπὸ δυὸ βουνά, ποὺ χτυπᾷ τὸνα ἀπάνω στ' ἄλλο ἀλάγιαστα*. Κι οὐδὲ πουλὶ πετάμενο δὲν προφταίνει νὰ περάσῃ. Πόσα ξακουσμένα βασιλόπουλα καὶ ἀρχοντόπουλα δὲν ἐχάσαμε τῇ ζωῇ τους μέσα σ' ἐκεῖνη τὴν τρομερὴ παγίδα ! Ἄμα περάσῃς τὰ δυὸ βουνά, εἶν' ἓνας δράκος ἀκοίμητος καὶ φυλάει τ' ἀθάνατο νερό. Σκοτώνεις τὸ δράκο καὶ τὸ παίρνεις.

Τότε εὐθὺς ὁ Ἄλέξανδρος προστάζει καὶ τοῦ φέρνουνε τὸ ἄλογό του, τὸ Βουκέφαλο, ποὺ φτερά δὲν εἶχε καὶ σὺν πουλὶ ἐπέτα. Καβαλικεύει, δίδει σκαλιὰ τοῦ μαύρου του καὶ πάει. Καὶ μ' ἓνα βίτσισμα ἐπέρασε πέρα πέρα. Ἐσκότωσε τὸν ἀκοίμητο δράκο κι ἐπῆρε τὸ γυαλί, ποῦχε τὰ θάνατο νερό.

Ἀλλὰ ἔλα δὲ ὁ εὐλογημένος, ποὺ ἅμα γύρισε στὸ παλάτι του δὲν τὸ φυλάξε καλὰ ! Τὸ θωρεῖ ἡ ἀδελφή του καί, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ εἶντά 'ναι, τὸ χύνει. Κατὰ τύχῃ ἐχύθηκε πᾶν σὲ μιὰ ἀγριοκρομμύδα, καὶ γι' αὐτὸ αὐτὲς οἱ κρεμμύδες δὲν ξεραίνονται ποτέ.

Ὁ Ἄλέξανδρος μετὰ κάμποση ὥρα πάει νὰ πιῇ τὰ θάνατο νερό, ἀλλὰ ποῦ 'ν' τοι: Ρωτᾷ τὴν ἀδελφή του, κι αὐτὴ τοῦ λέει πῶς δὲν ἐκάτεχε* εἶντά 'τονε καὶ τό 'χουσε. Ὁ βασιλιᾶς ἐπῆε νὰ κουζουλαθῇ* ἀπὸ

τῇ μάνητα* καὶ τῇ στενοχώρια του καὶ τῇ καταράσθηκε νὰ γενῇ ἀπὸ τῇ μέσῃ καὶ κάτω ψάρι καὶ νὰ βασανίζεται, ὥστε νὰ στέκη ὁ κόσμος, στὴ μέσῃ τοῦ πελάγου.

Ἦ Θεὸς τ' ἄκουσε, καὶ ἀπὸ τότε ὅσοι γυρίζουνε μὲ τὰ καράβια τὴ βλέπουνε νὰ παραδέρνεται μέσα στὰ κύματα. Ὡς τόσο τὸν Ἀλέξανδρο δὲν τόνε μισᾷ· κι ὡς δὴ κανένα καράβι, ρωτᾷ· «Ζῆ ὁ Ἀλέξανδρος;» Κι ἂν ὁ καραβοκύρης* εἶν' ἀκάτεχος κι ἀπιλοηθῆ* («Ἀπέθανε»), ἡ κόρη ἀπὸ τὴ μεγάλη τῆς λύπησιν ταράσσει μὲ τὰ χέρια καὶ μὲ τὰ ξέπλεκα ξανθὰ μαλλιά τῇ τὴ θάλασσα καὶ πνίγει τὸ καράβι. Ὅσοι ὅμως κατέχουνε ἀπιλογοῦνται* «Ζῆ καὶ βασιλεύει»· καὶ τότε ἡ πολυπάθος κόρη κάνει καλὴ καρδιά καὶ τραγουδεῖ χαρούμενη γλυκὰ τραγούδια.

Ἐκεῖ μαθαίνουν οἱ ναῦτες τσι καινούργιους σκοποὺς καὶ τσι φέρνουνε.

« Παραδόσεις »

Ν. Γ. Πολίτης

11. ΤΟΠΙΑ - ΦΥΣΙΣ

αυτήν την περίπτωση, η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Ο Σαλμογιάννης (2006) υποστηρίζει ότι η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

Η διαμόρφωση της πολιτικής πρέπει να βασίζεται στην εμπειρία των εκπαιδευτικών, οι οποίοι έχουν την άμεση σχέση με την εκπαιδευτική διαδικασία.

ΜΕΣΣΗΝΙΑ

Ἐξέτυλίσσεται μετὰ χάριν ἀπαράμιλλον κατὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους τῆς Ἰωώμης.

Ὁ Ταύγετος πρὸς ἀνατολάς, ὁ Ἐρύμανθος βορειοανατολικῶς, τὰ ὄρη τῆς Κορώνης καὶ τῆς Κυπαρισσίας πρὸς δυσμὰς ἔκλειον τὴν εὐδαίμονα κοιλάδα, ἀποτελοῦντα κύκλον ἀπέραντον, τὰ ἄκρα τοῦ ὁποίου ἦσαν τὰ ὄρη καὶ τὸ κέντρον αἱ πεδιάδες.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου ἐκείνου ἐγείρεται τὸ ὄρος Ἰθώμη, φυσικὴ σκοπιὰ τεθεῖσα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς ἀμυντήριον καὶ ἀπειλὴ κατὰ πάσης δουλείας, ὑφ' ἧς ἡδύνατο ν' ἀπειληθῇ ἡ ὠραία χώρα, καὶ ὡς σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖον ὁ ἐνθουσιῶν παρατηρητὴς θὰ ἡδύνατο νὰ θαυμάσῃ τὸ ἐκπληκτικόν, τὸ θεῖον κάλλος τῆς Μεσσηνίας.

Ποῖαι λαμπραὶ, ποῖαι μακάραι καὶ εὐφοροὶ παιδιάδες δενδρὸσκα-
πεῖς ἐκτυλίσσονται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ θεατοῦ! Ποῖοι κῆποι πο-
λυανθεῖς, ποῖα ἡμερὸς γλυκύτης, ποῖα θέλγουσα μεγαλοπρέπεια! Ποῖαι
αὔραι τῆς θαλάσσης μετριάζουσι τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος καὶ τὸ θάλλος
τοῦ θέρους!

Παρά τὰς χιονοσκεπεῖς καὶ γυμνάς κορυφὰς τοῦ Ταυγέτου απο-
θαυμάζει κανεὶς τὴν χλόην τῶν Μεσσηνιακῶν ἀγρῶν καὶ τὰ ἄνθη τῶν
κῆπων καὶ τῶν λειμῶνων. Γαλανὴ ἐκτείνεται πρὸς δυσμὰς καὶ μεσημ-
βρίαν ἡ θάλασσα· καὶ τὸ κύμα τῆς ὑπὸ ἐλαφροῦ ὠθούμενον πνεύματος
ροχθεῖ* μελωδικῶς εἰς τὴν εὐδαίμονα ἀκτὴν. Ἐδῶ θαυμασίους ἀναδίδει
καρπούς ἡ ἄμπελος καὶ ἡ ἐλαία καὶ πυκνὰ χύνονται τὰ ἀρώματα
τῶν ρόδων, τῶν πορτοκαλεῶν, τῆς λεμονέας καὶ τῶν παντοίων ἀνθέων,
τὰ ὅποια μεθύσκουσι τὴν αἴσθησιν τοῦ παρὰ τὴν ἀκτὴν πλανωμένου
θαυμαστοῦ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κάλλους τῆς Μεσσηνιακῆς γῆς.

« Πέραν τοῦ Ἰσθμοῦ »

Σπ. Παγανέλης

ΤΟ ΠΗΛΙΟΝ

“Όταν, ἀντικρύζοντες τὸν Παγασητικόν, προσβλέπετε τὰς μεσημβρινὰς κλιτύς τοῦ Πηλίου, μέχρις αὐτῆς τῆς κορυφῆς, παρ’ ὅλον τὸ ἔκπαγλον τοῦ θεάματος, παρ’ ὅλην τὴν θαυμασίαν ἀρμονίαν τῶν χρωμάτων καὶ τῆς χλωρίδος* τὴν ἄσωτον δαψίλειαν, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ὡς ἐντὸς εὐρυτάτου πλαισίου, διορᾶτε τὰς εἰκόνας τῶν μαγευτικῶν αὐτοῦ κωμοπόλεων, τὸν Ἄνω Βόλον, τὴν Πορταριά, τὴν Μακρυνίτζαν, λίαν ἀτελῶς ἀντιλαμβάνεσθε καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ὄρους καὶ τοῦ μεγαλείου του.

Ἐνῷ βλέπετέ τι ἐξόχως ἀσύνητες, τῶν ὀφθαλμῶν χάρμα ἀνέκφραστον, ἐν τούτοις, φειδωλὸν τὸ Πήλιον, μόνον πενιχρὰν μερίδα τῶν καλῶν του σᾶς ἀποκαλύπτει. Πρὸ παντός, ἐνῷ σᾶς ἐπιδεικνύει τὴν ἀνωτάτην αὐτοῦ κορυφήν, ἐν τούτοις σᾶς ἀποκρύπτει τὸ ὕψος του. Ὁφθαλμαπάτη, τὴν ὁποίαν παρετήρησα πάντοτε ἐφ’ ὅλων τῶν ὁρέων, τῶν ὁποίων ἡ πρὸς τὰ ἄνω κλίσεις ἄρχεται ἀμέσως ἢ σχεδὸν ἀμέσως ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Τῷ ὄντι ἀπὸ τοῦ λιμένος τοῦ Βόλου τὸ Πήλιον, παρ’ ὅλον τὸ ἐκ 1630 μέτρων ἢ 5000 ποδῶν περίπου ὕψος του, φαίνεται ταπεινότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Ὑμηττοῦ θεωμένου ἀπὸ τοῦ Ζαπτείου*. Καὶ ὅμως ἐὰν ἡ ἀποτυχία τῶν Γιγάντων, τοῦ νὰ ἐκρὶζώσουν τὸ Πήλιον καὶ ἐπιθέσσουν τοῦτο ἐπὶ τῆς Ὀσσης πρὸς ἐκπολιόρκησιν τοῦ Ὀλύμπου, δὲν ἀπεθάρρυνε πάντα ἄνθρωπον ἀπὸ τοιαῦτα ἐγχειρήματα, καὶ ἤθελεν ἐπιχειρήσει οὗτος, ἀποσπῶν τὸν Ὑμηττὸν ἀπὸ τὴν Ἀττικὴν του, νὰ τὸν ἐνθρονίσῃ εἰς τὰς Παγασάς, μόλις ἡ κορυφή του θὰ ὑπερέβαινε τὴν Πορταριά.

Τὸ Πήλιον, τὸ ἀπαράμιλλον ὄρος μὲ τὰ εἴκοσι τέσσαρα χωριά του, ὅπως μετριοφρόνως καλοῦνται αἱ θαυμάσαι κωμοπόλεις, εἰς τὰς ὁποίας συναντᾶτε φιλεργίαν, πολιτισμὸν, ἡμερότητα, πρόοδον, τὴν ὁποίαν οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος θὰ συναντήσετε, μόνον ὅταν διαβῇτε τὰς διασφάγας* του καὶ τὰς φάραγγάς του, μόνον ὅταν ἀναρριχηθῇτε εἰς τὰς κλιτύς του καὶ πατήσετε τὴν ὑψικάρην* κορυφήν του, τότε μόνον ἀποκαλύπτει πλήρες πρὸ τοῦ ἀγόνου θαυμασμοῦ ὑμῶν τὸ ἀνέκφραστον αὐτοῦ μεγαλεῖον.

Τὴν κορυφήν ταύτην ἠτύχησα νὰ πατήσω εἰς διήμερον ἐκδρομὴν ἀνὰ τὸ Πήλιον ἐν συνοδείᾳ φίλων Πηλιορειτῶν. Ἀνήλθομεν δὲ οὐχὶ διὰ Πορταριάς ἢ Μακρυνίτζης, ἐπιφυλάξαντες τὸ δρομολόγιον τοῦτο διὰ τὴν κάθοδον, ἀλλὰ διὰ πλαγίου δρομολογίου, ἀσυγκρίτως πλουσιωτέρου

τεινοῦ ὀρίζοντος.

Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἐκδρομὴ αὐτὴ ἐγένετο ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ, ὅταν τὰ κυνικά καύματα ἦσαν εἰς τὸ ἀπόγειον τῆς κυριαρχίας των, καὶ οἱ αὐτοὶ κάτοικοι τῶν πεδιάδων ἐτήκοντο καὶ ἀνελύοντο ὑπὸ θερμοκρασίαν 35 βαθμῶν. Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ ταχέως ἀπέξενώθημεν εὐτυχῶς τῆς ἡκιστα ἐπεράστου* ταύτης θαλπωρῆς, εὐθὺς ὡς οἱ ἡμίονοι ἡμῶν, καταλιπόντες τὴν Ἀγοράν, ἀκροβάται ἐκ φύσεως καὶ ἐκ παραδόσεως, ἤρχισαν νὰ πατοῦν τὴν ἀνάντη*. Ἡ ἀναρρίχῃσις εἶναι τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἡμιόνου, ἰδίως τῶν νευρωδῶν ἡμιόνων τοῦ Πηλίου, οἱ ὅποιοι, ὅταν ἀναγκάζωνται νὰ βαδίζουσιν εἰς τὴν πεδιάδα, ἀφήνουν τὴν κεφαλὴν των νὰ πίπτῃ πρὸς τὴν γῆν ὑπὸ τὸ κράτος ἀνεκφράστου ἀνίας καὶ μελαγχολίας...

Νῦν καὶ ἡ Δράκρια ἀπλοῦται κάτωθεν ἡμῶν ἐντὸς τοῦ πρασίνου. Πλαισίου της μὲ τὰς ὑψηλὰς στέγας της, τὰς βαθυτέφρους, ὡς ὅλων τῶν ὑψηλῶν χωρίων τοῦ Πηλίου. Διότι, ἀντὶ κεράμων, οὓς θὰ συνήρ- παζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰ- παζον ὡς πτίλα οἱ σφοδροὶ ἄνεμοι τοῦ Πηλίου, ἔνεκα τῶν ὁποίων «εἰ- νοσίφυλλον» τὸ ἀπεκάλεσεν ὁ Ὅμηρος, οἱ Πηλιορεῖται στεγάζουσιν τὰς οἰκίας των μὲ βαρυτάτας πλάκας σχιστολίθου χρώματος λάβας καὶ δι- δουν εἰς τὰς στέγας αὐτῶν τὸ ὕψ. σχῆμα Ἑλβετικῶν οἰκιῶν, διὰ νὰ μὴ καταχωρισθοῦν ἀπὸ τὸ βάρος πυκνῶν χιόνων.

Ἦτο ἡδὴ νύξ· ἠπλώσαμεν ἐν ὑπαίθρῳ πτέριδας ἀφθόνους καὶ κλά-
δους πυκνοὺς ὀξυῶν. Οἱ ἡμίονοι ἀφέθησαν ἐλεύθεροι εἰς τὴν ρέμβην
των. Ἀνήφθησαν αἱ πυραὶ καὶ ἐπὶ πυραμίδων ἐκ κλάδων ἀνηρτήσαμεν
τοὺς φανούς μας. Μετ' ὀλίγον οἱ ὀβελοὶ μὲ τὰ σουβλάκια τοῦ ἐριφίου
ἀνέδιδον πυκνὸν καπνὸν ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ἐκείνης δειράδος* τοῦ ὕληεντος*
ὄρους, διότι εἴμεθα ἡδὴ εἰς ὕψος 1100 μέτρων.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

προλάβωμεν νά διανύσωμεν πρὸ τῆς αὐγῆς τὴν ὑπολειπομένην πορείαν μιᾶς ὥρας μέχρι τῆς κορυφῆς, ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ ψυχους τοῦ ὑπερβολικοῦ. Ἦτο τῷ ὄντι τοιοῦτο τὸ ψῦχος, ὥστε τὸ παγερὸν ὕδωρ ἐρροφῶμεν κατὰ δόσεις, ὡς καφέν. Παρ' ὅλα δὲ τὰ βαρύτατα σκεπάσματα, τὰ ὅποια εἶχον μεταφέρει τέσσαρες ἡμίονοι, καὶ τὰς ἀπαύστως ριπιζομένας πυράς, κυριολεκτικῶς ἐτρέμομεν καθ' ἑλὴν τὴν νύκτα ὑπὸ θερμοκρασίαν 8 βαθμῶν, ἐνῶ ὁ Βόλος κάτω ἡμῶν, εἰς βάθος 1100 μέτρων, ἐκαίετο καὶ ἐπυκρατοῦτο ὑπὸ τὴν ἀσφυκτικὴν ἐπίδρασιν τῶν καυμάτων τοῦ Ἰουλίου. Μόνον οἱ ὄρειβάται, οἱ πάσης χώρας Ἀλπινισταί, δύνανται νά ἐννοήσουν τὸ ἐλκυστικὸν θέλημα τῶν ἀντιθέσεων τούτων.

Εἶναι ἤδη ἡ δευτέρα ὥρα τῆς πρωίας, ὅτε ἄρχεται ἡ πρὸς τὴν κορυφὴν ἐκκίνησις. Ἡ ἀνυπομονησία ἡμῶν καὶ ὁ φόβος μὴ ροδίση ἡ ἀνατολή, πρὶν φθάσωμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, μᾶς ἔκαμε νά ἐκκινήσωμεν προῶτως. Διότι ἤδη, ἀπὸ τῆς τρίτης πρωινῆς ὥρας, ἐπατοῦμεν ἐπὶ τῆς κορυφῆς, ὑπερφηφάνως ἐπηρειδόμενοι ἐπὶ τῆς πελωρίας πυραμίδος, τὴν ὁποίαν εἶχε στήσει ἐκεῖ ἐπάνω ἡ χαρτογραφικὴ ἀποστολή.

Ἡ νύξ ἦτο ἀκόμη βαθυτάτη καὶ μόνη προάγγελος τῆς Ἡοῦς ἀνεπάλαιετο ἤδη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐσχατιῶν τοῦ ὀρίζοντος ἡ Ἀφροδίτη μὲ τὰς γλυκεράς αὐτῆς ἀκτῖνας.

Τὸ ψῦχος ἦτο ἀφόρητον· ἐζήτησαμεν καταφύγιον κάτω τοῦ βράχου τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς, παρὰ τὸ κλειστὸν ἤδη ἐκ καταπεσόντων ὀγκολίθων στόμιον σπηλαίου. Ἐχει μεγάλην ἱστορίαν τὸ σπήλαιον τοῦτο. Ἡ παράδοσις θέλει τοῦτο κατοικίαν τοῦ Κενταύρου Χείρωνος, τοῦ σοφοῦ παιδαγωγοῦ τοῦ υἱοῦ τῆς Θέτιδος καὶ τοῦ Πηλέως. Ἐντὸς αὐτοῦ φαίνεται ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ὁ Πηλιορείτης ἥρως τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὁ θεῖος Ἀχιλλεύς. Ἐκεῖ ὁ παιδαγωγός του τὸν ἀνέθρεψεν ὅχι μὲ γαλακτῶδες ἄλευρον, ἀλλὰ δίδων εἰς αὐτὸν νά μασσᾷ ἅμα τῇ ὀδοντοφυίᾳ κρέατα λεόντων καὶ κάπρων.

Ἀλλ' ἤδη νομίζομεν ὅτι ἀρχίζει νά ὑποφώσκη ἡ Ἡώς. Λέγω νομίζομεν, διότι οἱ παριστῶντες τὴν ἐμφάνισιν τοῦ λυκαυγοῦς, ὡς μίαν ἐξαπίνης* ἐρυθροπυράκτωσιν τοῦ ὀρίζοντος πρὸς ἀνατολάς, οἱ ζωγραφίζοντες οὕτω τὴν αἰφνιδίαν εἰσβολὴν τοῦ Ἡοῦς, εἶδον βεβαίως τὴν χαρυγὴν οὐχὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων, ἀλλὰ τῇ βοήθειᾳ τῆς φαντασίας των. Εἶναι βραδύ, πολὺ βραδύ, τὸ ἄρμα τῆς Ἡοῦς...

Ναί. Κατ' ἀρχὰς εἶναι τόσο ἀσθενές, τόσο ἀόριστον, τόσο ἀμ-

τιδος αἱ ἄκται καὶ τῆς Εὐβοίας τὰ βορειότερα. Ἀνατολικῶς κλείει τὸν ὀρίζοντα ἀτέρμων ἡ θάλασσα, ἐνῶ ὀλίγον ὑψηλότερον διαφαίνονται τῆς Χαλκιδικῆς αἱ ἄκται καὶ αἱ κορυφαὶ τοῦ Ἄθω.

Ἐκεῖ ἐπάνω, ὅπου τανυσίπτερος φθάνει ὁ ἀετός, εὐτυχεῖ νὰ συρθῇ ἐνίοτε καὶ ὁ ἄνθρωπος· καὶ ἐκεῖθεν τίποτε δὲν ἔχει νὰ φθονήσῃ τοῦ ἀετοῦ τὸ ἀνθρώπινον βλέμμα. Καθελώνει ἡ γοητεία τοῦ ἀπεριγράπτου τούτου πανοράματος. Τὸ βλέμμα βυθιζόμενον ἰδίως εἰς τὸ ἀχανὲς πέλαγος, ἐμφυτεύει εἰς τὴν ψυχὴν πόθους ἀορίστους, τὴν νοσταλγίαν τοῦ ἀγνώστου, ἐφесιν ἀκατανίκητον πρὸς πλάνητας περιοδεῖας. Ὅταν βλέπῃ τις τόσα, διψᾷ πλείοτερον νὰ γνωρίσῃ ὅσα ἀποκρύπτει τοῦ ὀρίζοντος ἡ ἀχλύς. Ἡδὴ ἐννοῶ διατὶ ἀπὸ τῶν κορυφῶν τούτων ὁ Ἰάσων ἐπὶ ἦτορ ἀγνώστους ἄκτας, διατὶ ἀπὸ τῶν δασῶν τοῦ Πηλίου ἐναυπηγῆθη ἡ Ἀργώ. Βεβαίως τὸ χρυσοῦν δέρας δὲν ἦτο παρὰ ἡ χρυσῇ χώρᾳ τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων, τὴν ὁποίαν ἐβλεπον οἱ Ἀργοναῦται πέραν τοῦ ὀρίζοντος διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας.

Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ κατέλθωμεν. Αἱ πανευδαίμονες στιγμαὶ ρέουν καὶ αὐταὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ταχύτητος, μεθ' ἧς καὶ αἱ πικραὶ καὶ ἀναιραί.

« Σελίδες »

Ἑμμανουὴλ Λυκούδης

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

Ἡ Πλάσι ἡ παντοδύναμη κι ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸ ψῆλος καὶ περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ πύργωσε μὲ βράχους καὶ κοτρώνια*,
κι ἄλλο βουνὸ ἂν στεφάνωσε ὀλοχρονὶς μὲ χιόνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρι,
τὴν ἔσμιζε καὶ σ' ἐπλάσε, βουνὸ — βουνῶν καμάρη!...

Ὅταν ὁ πόνος μυστικὰ τὰ σπλάχνα σου σπαράζῃ,
τοῦ πόνου ἀχνάδα ἢ καταχνιά* τὴν ὄψιν σου σκεπάζει·
κι ὅταν παλεύῃς μὲ στοιχειὰ κι ἀπὸ θυμὸ ξανάφτης,
θεριεύεις, ἀνταριάζεσαι*, σιεῖσαι, βροντᾷς, ἀστράφεις.
Πανῶριο στὴ νεροποντὴ καὶ στὴν ἀνεμοζάλη,
πανῶριο καὶ στὴν ξαστεριά, ποὺ σὲ φωτίζει πάλι.

Κι ὅταν ἀτόφιο* καὶ βαρὺ καὶ παγωμένο χιόνι
ἀπὸ τὰ πόδια ὡς τὴν κορφή πέφτη καὶ σὲ πλακώνῃ,
μαρμαρωμένο φαίνεσαι, καθὼς στὰ παραμύθια...
Μὰ ἔχεις κρυμμένη τῇ ζωῇ, στὰ παγωμένα στήθια,
κι ἅμα προβάλλῃ ὀλόφεγγος ὁ ἥλιος ἀπ' ἀγνάντια,
τὸ μάρμαρο σπᾶ καὶ γεννᾷ σμαράγδια καὶ διαμάντια :
σμαράγδια τὰ ρουμάνια* σου, διαμάντια τὰ νερά σου,
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριὰ ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.
Καὶ δίνεις στὶς ζωὲς ζωή, φέρνεις στὶς χάρες χάρι.
περήφανο καὶ σπλαχνικὸ βουνὸ — βουνῶν καμάρι.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

Τ Α Τ Ε Μ Π Η

Τίποτε δὲν ἔχει ἐξυμνηθῇ περισσότερον ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι τὴν θεωροῦσαν σὰν ἓνα μέρος παραδεισιακόν, ἅτι σὰ μίαν Ἑδέμ* προχριστιανική, ὅπου ἡ φύσι εἶχε συγκεντρώσει ὅλα τῆς τὰ θέλγητρα. Τὴν ὠνειρεύονταν σὰν μιὰ διαμονὴ ἀντάξια τῶν θεῶν, καὶ τοὺς φαντάζονταν νὰ κατεβαίνουν, μὲ τὴν Ἑριδα* πρωτοπόρο, ἀπὸ τὶς ἀπότομες πλαγιὰς τοῦ Ὀλύμπου, γιὰ ν' ἀναριδα* πρωτοπόρο, ἀπὸ τὶς ἀπότομες πλαγιὰς τοῦ Ὀλύμπου, γιὰ ν' ἀνα-
παυθοῦν στὴ δροσιά τῆς, ἐνῷ οἱ νύμφες τοῦ Πηγνείου τοὺς ἔθελγαν μὲ τὰ τραγούδια τους... Ἐδῶ ὁ Ἀπόλλων, ἀφοῦ σκότωσε τὸ φίδι Πύθωνα*
στὸ ἄντρο* τῶν Δελφῶν, ἤρθε νὰ πλύνῃ τὸ σῶμά του ἀπὸ τὸ μαῦρο αἷμα τοῦ τέρατος, καὶ ἐδῶ ἐρχόταν κάθε ὀκτὼ χρόνια μιὰ δελφικὴ θεωρία*,
γιὰ νὰ κόψῃ τὴν ἱερὴ δάφνη, ποὺ στεφάνωνε τὰ μέτωπα τῶν νικητῶν
στοὺς πυθικοὺς ἀγῶνες...

Δὲν βρῆκα ὅμως τὰ Τέμπη, ὅπως τὰ φανταζόμουν. Ὁνειρευόμουν ἓνα μέρος πρόσχαρο καὶ εἰδυλλιακόν, γεμᾶτο τάπητες χλόης, κρυστάλλινα νερά, ποὺ νὰ κυλοῦν μὲ ἡδονικὴ νοχέλεια*, λουλουδιασμένα παρτέρια*,
πλημμυρισμένα μὲ ξανθὸ φῶς, φωτεινὰ πετάγματα λευκῶν περιστεριῶν,
ἓνα ἀέρα ἀρωματισμένο... Ἡ πραγματικότης ἦταν ἀρκετὰ διαφορε-

τική. Δέν ήταν λιγώτερο ώραία, ἀλλ' ἡ ὁμορφιά της δέν εἶχε τίποτα τό λαγγεμένο*, ήταν ἐπιβλητική. Μὲ τὴν ἐπίσκεψί μου στὰ Τέμπη ἔ-
χασα ἓνα ὄνειρο· κέρδισα ὅμως μιὰ πραγματικότητα, ποὺ τὸ ἀξίζει κι
ἴσως καὶ τὸ ξεπερνοῦσε...

*
* *

Ὡσπου νὰ βρεθῇ κανεὶς στὰ Τέμπη, τίποτα δέν τὰ προαναγγέλλει.
Ὁ δρόμος, ἀφοῦ περάσῃ τὴ γυμνὴ πεδιάδα τῆς Λάρισας, μπαίνει
σὲ μιὰ δεύτερη, πιο στενὴ, μὲ ἀσήμαντὴ βλάστησι, ποὺ τὴν περιτριγυρί-
ζουν πετρώδεις πλαγιές. Φτάνοντας στὸ μικρὸ χωριὸ τοῦ Μπαμπᾶ, ποὺ
τ' ὁμορφαίνει ἓνα μικρὸ ἐρειπωμένο τῆξι μὲ μεγάλα διακοσμητικὰ
κυπαρίσσια, βλέπετε νὰ ὑψώνονται μπροστά σας τ' ἀπότομα καὶ γυμνά
τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσας. Τὰ Τέμπη βρίσκονται μέσα
σὲ τοῦτα τὰ στενὰ τοιχώματα, ποὺ ἔχουν ἀρκετὰ χιλιόμετρα μᾶκρος.
Μόλις μπῆτε σ' αὐτά, ἡ ὁμορφία τους σᾶς ἀποκαλύπτεται, ὅπως μιὰ
θεατρικὴ φαντασμαγορία* στὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας. Τὸ ἀσήμαντο ὡς
ἐκείνη τὴ στιγμὴ τοπίο τὸ διαδέχεται ἄξαφνα ἓνα ἐξάισιο θέαμα, ποὺ
κρατᾷ μιὰ ὥρα.

*
* *

Τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν ποικίλλει ἀπὸ τριάντα μέχρι
πενήντα μέτρα. Ἡ λέξι χαράδρα θὰ ήταν ἀκριβέστερη. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέ-
ρος της εἶναι τὰ τοιχώματα τοῦ Ὀλύμπου, ἄγρια, κάθετα, πετρώδη. Ἀπὸ
τ' ἄλλο τὰ τοιχώματα τῆς Ὀσσας. Ἀνάμεσά τους, ψηλά, μιὰ κορδέλ-
λα γαλανοῦ οὐρανοῦ, καὶ κάτω μιὰ κορδέλλα θολή : Ὁ Πηγεῖός. Ὁ δρό-
μος, ποὺ διασχίζει τὰ Τέμπη εἶναι στὸ πλευρὸ τῆς Ὀσσας, γιὰτὶ ὁ
Ὀλυμπος πέφτει ἐντελῶς κάθετος, μόλις ἀφήνοντας λίγη θέσι στὴ σι-
δηροδρομικὴ γραμμή. Ἡ λέξι « δρόμος » εἶναι εὐφημισμός*. Τὸ πολὺ
πολὺ μουλαρόδρομος. Ἐγὼ τὸν πέρασα μὲ αὐτοκίνητο...

Ὁ ἄθλιος αὐτὸς δρόμος εἶναι ἓνας δρόμος θαυμάτων. Πλευρίζον-
τας ἀδιάκοπα τὸν Πηγεῖό, τότε σὲ ὕψος μερικῶν μέτρων καὶ πότε στὸ
ἐπίπεδό του, κάνει τὴ θέα νὰ μὴν εἶναι μονότονη, μ' ὅλο ποὺ τὰ στοι-
χεῖα, ποὺ τὴ συνθέτουν, εἶναι πάντα τὰ ἴδια : τ' ἀπότομα τοιχώματα τῶν
βουνῶν, τὸ ρεῦμα τοῦ Πηγεῖοῦ κι ἡ πυκνὴ βλάστησι τῶν ὄχθων του.
Τὰ στοιχεῖα ὅμως αὐτὰ δὲ σχηματίζουν ποτὲ τὴν ἴδια εἰκόνα.

Ὁ ποταμός, ἂν καὶ σφίγγεται ἀπὸ τὰ τοιχώματα, δὲ χάνει ποτὲ τὴ μεγαλοπρέπειά του. Κυλάει μὲ μιὰ ἡρεμία πρόσχαρη καὶ γεμάτη δύναμι τὸ θολό του ρεῦμα, ποὺ ἀσημίξει στὸν ἥλιο παντοῦ, ὅπου δὲν τὸ σκεπάζουν οἱ κλώνοι τῶν δέντρων. Σιωπηλὸς ἐκεῖ, ὅπου ἡ κοίτη του δὲν εἶναι περιορισμένη, περνάει στὰ στενότερα σημεῖα μ' ἓνα βαθύ ρόγθο ὅμοιο μὲ μακρινὸ ἀνασασμό τῆς θάλασσας. Κι ἀπὸ τὶς δυὸ ὄχθες, τεράστια πλατάνια, καὶ ἱτιές μὲ κλώνους, σὰν τὶς λυμένες κόμεις τῶν γυναικῶν, σκιάβουν πρὸς τὸ ρεῦμα, σὰ γιὰ νὰ καθρεφτιστοῦν στὴν ἐπιφάνειά του. Σὲ μερικὰ σημεῖα οἱ φιδίσιοι κορμοὶ τῶν δένδρων ἀγγίζουσιν τὰ νερά, κι ἄλλοι ὀλόκληροι κλώνοι μισοβυθίζονται σ' αὐτά.

* *

Πουθενὰ οἱ ὄχθες δὲν εἶναι γυμνές. Τὰ θεόρατα πλατάνια κι οἱ λιγερὲς λευκὲς κάνουν δυὸ πυκνὰ παραπετάσματα σ' ὅλο τὸ μῆκος τῶν στενῶν, σχηματίζοντας μὲ τὴ γυμνότητά τῶν πανύψηλων βράχων, τῶν ξεσχισμένων κι ἐμποτισμένων μὲ τὸ φῶς, μιὰν ἀντίθεσι, ποὺ δίνει στὰ Τέμπη τὴν ἰδιαίτερη γοητεία τους.

Ὅλες οἱ ποικιλίαι μιᾶς ὀργιστικῆς βλαστήσεως ἀνακατεύονται μὲ τὰ αἰωνόβια δένδρα, ποὺ συμπλέκουν τὰ φυλλώματά τους σ' ἓνα πράσινο θόλο πάνω ἀπὸ τὸν Πηγεῖο. Ὁ βαθυπράσινος κισσὸς σκαρφαλώνει ἴσαμε τὰ ὕψη τῶν πελώριων κορμῶν τους· οἱ κληματίδες πνίγουν τοὺς ἴσους τὰ ὕψη τῶν πελώριων κορμῶν τους· οἱ ὀλανθισμένες ἀγριοχαρουπιές κάνουν γιαπωνέζικες διακοσμήσεις μέσα στὴν ἀπεραντοσύνη τῆς πρασινάδας· οἱ δαφνοκερασιές κι οἱ ροδοδάφνες συναλλάσσονται σὲ κάθε βῆμα μὲ τὶς μαστιγιές καὶ μὲ τερεβίνθους*. Δὲν ὑπάρχει σχισμάδα ἐδάφους, ποὺ νὰ μὴν εἶναι περὶ τὴν τραγουδιῶν τῶν νερῶν, βουερὸς καταρράχτης πλαισιωμένος* μὲ φτέρες καὶ ἀναρριχητικὰ φυτὰ.

Προχωρεῖ κανεὶς συχνὰ μέσα ἀπὸ βραγιές* τόσο ψηλές καὶ στενές, ποὺ τοῦ δίνουν τὴν ἐντύπωσι ὅτι διασχίζει παρθένο δάσος. Ἀγριολούλουδα κάθουν πολυχρώμες κηλίδες ἐδῶ κι ἐκεῖ, καὶ ἀόρατα ἀηδόνια, μέσα στὰ πυκνὰ φυλλώματα, ἐκτοξεύουν τὶς τρίλλιες* τους σὰν συντριβάνια. Τὸ θρόϊσμα τῶν φυλλωμάτων ἀπὸ τὸν ἀέρα, ὁ βαθὺς ρόγθος τοῦ Πηγεῖο, καὶ οἱ τρίλλιες τῶν ἀηδονιῶν, συνθέτουν μιὰ συμφωνία ἐξάίσια...

* *

Ἔχουμε φτάσει στὸ ἄνοιγμα τῶν στενῶν, σ' ἓνα σημεῖο γεμάτο

βουκολική* ποίησι. Τὰ τοιχώματα τῆς Ὅσσας σταματοῦν, γιὰ νὰ δώσουν θέσι σ' ἓνα χλοερὸ λιβάδι, ποὺ τὸ σκιάζουν πανάρχαια πλατάνια. Στὴν ὄχθη τοῦ Πηνειοῦ ποτίζονται βώδια. Οἱ βράχοι τοῦ βουνοῦ εἶναι ἓνα πράσινο παραπέτασμα μὲ πολύχρωμες φούντες λουλουδιῶν στὶς ἄκρες του. Κοντὰ σὲ δυὸ μικροκάλυβα ἀνθίζουν μηλιές, καὶ κάτω ἀπὸ τὸ τόξο ἐνὸς νερόμυλου κυλοῦν βουερά κι ἀφρισμένα τὰ νερά ἐνὸς χείμαρρου. Ὁ Πηνειός, ποὺ δὲν ἐμποδίζεται πιά ἀπὸ κάθετους βράχους, ἀπλώνεται πρᾶος καὶ νωθρὸς στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, γυαλίζοντας σὰν καθρέφτης.

Θὰ 'θελε νὰ μείνη κανεὶς ἐκεῖ, ὅπως στὸ τέρμα ἐνὸς μαγικοῦ ταξιδιοῦ, καὶ νὰ χαρῇ τὸ ξεκούρασμα, ποὺ οἱ Ὀλύμπιοι ἔρχονται νὰ βροῦν σὲ τοῦτο τὸ μέρος. Ὁ σωφὲρ ὅμως, ποὺ δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τίς φυσικὲς ὁμορφιές, μὲ βιάζει νὰ γυρίσουμε... Ὑπακούω, δίχως καὶ μεγάλη θλίψι στ' ἀλήθεια, γιὰτὶ ἡ ἀναχώρησι σημαίνει νὰ κάνωμε ἄλλη μιὰ φορὰ τὴ διαδρομὴ τῶν Τεμπῶν, καὶ νὰ χαρῶ τὴ γοητεία τῶν ἱσκιων, τῶν ἀηδονιῶν, τῆς ὀργιαστικῆς τους βλαστήσεως καὶ τοῦ ρόχθου τοῦ ἀργοῦ καὶ μεγαλόπρεπου Πηνειοῦ...

« Ταξίδια στὴν Ἑλλάδα »

Κώστας Οὐράνης

ΠΑΤΜΟΣ

Τὸ μικρὸ νησὶ τῆς Πάτμου δὲν προσελκύει σήμερα πολλοὺς ταξιδιωτὲς καὶ ὅμως ἔχει καὶ αὐτό, ὅπως κάθε Ἑλληνικὴ γῆ, τόσες ὁμορφιές καὶ τόση ἱστορία. Ὅταν πλησιάζεις τὴν Πάτμο, βλέπεις δεξιά καὶ ἀριστερά νησιὰ καὶ ὠραῖα λιμανάκια καὶ ὅμως τὸ εὐλίμενο νησὶ δὲν ἔχει νὰ ἐξυπηρετήσῃ καμμιὰ μεγάλη ἐνδοχώρα. Κάτασπρα, σὰν σκεπασμένα ἀπὸ χιόνι, φαίνονται ἀπὸ μακριὰ τὸ μοναστήρι καὶ τὰ χωριουδάκια τοῦ νησιοῦ, γιὰτὶ κάθε Λαμπρὴ ὅλοι ἐκεῖ γαλατσώνουν*, ἀσβεστώνουν τὰ σπίτια των πέρα ὡς πέρα. Ἡ ὠραία αὐτὴ συνήθεια, ποὺ ὑπάρχει καὶ σ' ἄλλα νησιὰ καὶ μακάρι νὰ ἐξαπλωνόταν παντοῦ, δὲν προφυλάγει μόνον ἀπὸ πολλὰ μικρόβια, ἀλλὰ καὶ ὁδηγεῖ στὴν καθαριότητα χωρὶς ἄλλες ἀστυνομικὲς διατάξεις.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἐντύπωσι εἶναι ἀληθινὰ ἐνθουσιαστικὴ· τὸ μεγα-

λύτερο λιμάνι τῆς Πάτμου ἀγκαλιάζεται τῇ νεότερῃ μικρῇ πόλει, τὴν Σκάλα, ἐνῶ ἡ μεσαιωνικὴ, ἡ Χώρα, εὐρίσκεται τριγύρω στὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἐπάνω στὸ βουνό· στὰ παλιὰ χρόνια κοντὰ στὸ γιאלὸ δὲν ἦτο φρόνιμο νὰ κτίζουν σπίτια, γιατί ἡ πειρατεία δὲν ἀστελευόταν. Ἀπὸ τὸ μοναστήρι βλέπει κανεὶς μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ μὲ τίς ἀτέλειωτες λοφοσειρὲς καὶ γραμμὲς τῶν παραλίων, καὶ τὴν ἀτέλειωτῃ ποικιλίᾳ τῆς ἐλληνικῆς γῆς. Ἡ ποικιλία αὕτῃ θὰ ἦτο περισσότερη, ἂν τὸ νησί εἶχε πολλὰ δένδρα, ἐνῶ τώρα, ποὺ καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Πάτμου προτιμοῦν νὰ βασανίζωνται στὰ πέρατα τοῦ κόσμου ὡς μετανάστες παρὰ νὰ φυτεύουν καρποφόρα δένδρα στὸ νησί τους, οἱ φαλακροὶ λόφοι παίρνουν μελαγχολικὴ ὄψιν, σὰν νὰ παραπονοῦνται γιὰ τὴν ἐγκατάλειψίν τους ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἀκόμῃ καὶ στὸ ἀτμόπλοιο, ποὺ κάμνει τὴ γραμμὴ Πειραιῶς — Πάτμου, συνήντησα τοὺς μετανάστες, ποὺ πηγαίνοντας στὸ νησί τους μὲ τὰ καλὰ τους ρούχα, τὰ χρυσᾶ δοντάκια, καλοθρεμμένοι, μὲ πολλὰ δολλάρια, προκαλοῦν τὴ ζήλεια τῶν νέων τοῦ τόπου, ποὺ ὑποφέρουν καὶ ὀνειρεύονται καὶ αὐτοὶ νὰ πᾶν μακριὰ καὶ νὰ πλουτίσουν.

* * *

Τὸ νησί στὴν ἀρχαία ἐποχὴ δὲν εἶχε πολὺ πληθυσμὸ καὶ δὲν εἶχε καὶ πολλὴ σημασία. Πενιχρὰ εἶναι τὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου συνοικισμοῦ στὸν λόφον Κάστελλα, κοντὰ στῇ σημερινῇ Σκάλα. Στὸ μεσαίωνα ἐρημώθηκε ἐξ αἰτίας τῆς πειρατείας, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους καὶ ἐβασάνιζε τὸ Αἰγαῖον, μὲ διάφορα διαλείμματα, ἕως τοὺς χρόνους τοῦ ἐλευθερωτοῦ Κανάρη! Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μοναχὸς ὅσιος Χριστόδουλος, σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀπὸ φόβο τῶν Τούρκων, ἐζήτησε καὶ ἐπῆρε ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἀλέξιο Κομνηνὸ τὸ 1088 μετὰ Χριστοῦ τὸ ἔρημο νησί τῆς Πάτμου, γιὰ νὰ ἡσυχάσῃ ἐκεῖ. Τὸ μοναστήρι, ποὺ ἔκτισεν ὁ Χριστόδουλος, ἐγίνε αἰτία νὰ ξανακατοικηθῇ τὸ νησί. Οἱ τεχνῖτες κατ' ἀρχὰς καὶ ἔπειτα ὀλίγοι γεωργοὶ καὶ ψαράδες καὶ πάντα πρόσφυγες, ποὺ ἔρχονταν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, κατοίκησαν στὴν Πάτμο, χωρὶς νὰ τὸ φαντάζεται στὴν ἀρχὴ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μοναστηριοῦ.

Ἡ ἐκκλησία, ποὺ ἔκτισεν ὁ ὅσιος Χριστόδουλος, ἦτο πτωχικὴ χωρὶς ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ ἀξία. Γύρω ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰ κελιά ἐκτίσθηκε δυνατὸ τεῖχος, γιὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ μοναστήρι ἀπὸ τοὺς πειρατὰς. Ἀκόμῃ φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα ὁ φονιάς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον

έκτυποῦσαν ἢ περιέχουναν μὲ βραστὸ λάδι ἢ βραστὸ νερό ὅποιον ἐδοκίμαζε νὰ πλησιάσῃ στὴ σιδερένια πύρρα μὲ ληστρικό σκοπό. Καὶ τέτοιοι φονιάδες σώζονται ἀκόμη καὶ σὲ ἐξοχικὰ σπίτια τῆς Πάτμου. Τὸ τεῖχος ἐπροφύλαττε πράγματι τὸ μοναστήρι ἀπὸ τῆς λεηλασίας καὶ ἔτσι ἐσώθηκαν καὶ πολλὰ κειμήλια βυζαντινὰ καὶ ὕστερινὰ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας.

Τὰ πολυτιμότερα κειμήλια τῆς Πάτμου εἶναι τὰ χειρόγραφα τῆς, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ἀπὸ τὸν κατάλογο, ποῦ ἔκαμεν ἓνας εὐσυνειδήτος καὶ πολύτιμος ἐρευνητὴς ὁ Ἰωάννης Σακκελίων. Πλὴν τῶν χειρογράφων ἔχει καὶ καλὴ βιβλιοθήκη μὲ σπάνια βιβλία τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας, τὰ ὁποῖα ὅμως εἶναι ἀτακτοποίητα.

Τὸ μοναστήρι τῆς Πάτμου μὲ τὴ βιβλιοθήκη του ἐβοήθησε νὰ μορφωθοῦν πολλοὶ μοναχοί, ποῦ ἔγιναν ἔπειτα διδάσκαλοι ἢ ἐπίσκοποι. Ἐβοήθησε ἀκόμη καὶ σχολεῖο λαϊκὸ κοντὰ του, τὴν περίφημη « Πατμιάδα » σχολή, ποῦ ὑπηρετήσε τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα στὴ σκοτεινὴ ἐποχὴ τῆς δουλείας. Πρῶτος ὁ μεγαλόκαρδος Μανωλάκης ὁ Καστοριανὸς ἔκτισε τὸν δέκατο ἑβδόμο αἰῶνα σχολεῖο κοντὰ στὸ μοναστήρι, ἐκεῖ ποῦ κατὰ τὴν παράδοσι εἶναι τὸ σπήλαιον τῆς Ἀποκαλύψεως. Ἀλλὰ τὸ σχολεῖο αὐτὸ ἔγινε μεγάλο καὶ τρανόν, ὅταν τὸ ἐπῆρε μετὰ τὸ 1700 ἓνας ἐθνικὸς διδάσκαλος, ὁ Μακάριος Καλογεράς· τὸ μικρὸ νησί τῆς Πάτμου προσείλκυσε τότε Ἑλληνόπουλα ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, ἦτο ἐκπαιδευτικὸ κέντρο. Ἐνα αἰῶνα λειτούργησε ἡ σχολὴ κι ἐμόρφωσε πλῆθος χρησίμων Ἑλλήνων.

Στὸ μοναστήρι καὶ τὴν Πατμιάδα δὲν χρωστᾷ μόνον ἡ Πάτμος τοὺς λογίους, ποῦ εἶχε τότε, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος μεγάλην χάρι, γιατί μᾶς ἔδωκε μερικὲς ἀπὸ τίς μεγαλύτερες φυσιογνωμίες τῆς Ἐπαναστάσεως. Ὁ Ἐμμανουὴλ Ξάνθος εἶναι ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ ὁ Πάτμιος ἐπίσης Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Θεόφιλος ἀπὸ τίς πιὸ εὐγενικὲς καὶ ἀθόρυβες καὶ ἐνεργητικὲς προσωπικότητες τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐποχῆς. Αὐτὸς εὐλόγησε τὴν Ἑλληνικὴν σημαία κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τῆς Ἐπαναστάσεως τὴν 12 Ἀπριλίου 1821 στὴν πλατεῖα τῆς Ἀγιά - Λεβιάς (Ἀγίας Θεοκτίστης τῆς Λεσβίας) τῆς Πάτμου καὶ ἔτρεξεν ἀργότερα εἰς Λεϊψά κοντὰ στὴ Σάμο νὰ συμβιβάσῃ τοὺς μαλωμένους ἀρχηγούς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου καὶ μὲ κάθε τρόπο ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν Ἐπανάστασι καὶ ἔχασε γι' αὐτὸ καὶ τὸν πατριαρχικὸ θρόνον του.

* * *

Είπαμε πώς τὸ μοναστήρι ἔγινε ἡ αἰτία νὰ κατοικηθῇ τὸ νησί καὶ αὐτὸ πάλι ἐβοήθησε νὰ γίνῃ καὶ τὸ σχολεῖο κοντὰ στὸ σπήλαιο τῆς 'Αποκαλύψεως, ποὺ ἔδωκε καὶ τοὺς μεγάλους Πατμίους, τὸν Ξάνθο καὶ τὸν Θεόφιλο. Στὸ μοναστήρι κατ' ἀρχὰς ἀνῆκε ὅλο τὸ νησί καὶ σιγὰ - σιγὰ ἀγόραζαν ἢ ἐνοικίαζαν χωράφια οἱ γεωργοί. Τὸ 1720 ἔγινε μιὰ συμφωνία μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τοῦ μοναστηριοῦ καὶ σύμφωνα μ' αὐτὴ ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ νησιοῦ ἐδόθηκε στοὺς κατοίκους, ἐνῶ τ' ἄλλο ἔμεινε στὸ μοναστήρι καὶ τὸ νοικιάζει σὲ γεωργούς ἢ βοσκούς.

* * *

Καὶ στὴ νεώτερη ἐποχῇ, ὕστερα δηλ. ἀπὸ τὴν 'Επανάστασι, τὸ μοναστήρι βοηθεῖ τὴ σχολὴ τοῦ νησιοῦ καὶ τὰ ἄλλα τοῦ ιδρύματός, (τὸ νησί ἔχει κοινὸ φαρμακεῖο καὶ δίνει φάρμακα δωρεὰν στὸν κόσμον, πληρώνει καὶ δυὸ γιατροὺς γιὰ νὰ περιποιοῦνται δωρεὰν τοὺς ἀνθρώπους).

"Ὑστερα ἀπὸ τέτοια ἱστορία καὶ φιλανθρωπία νομίζω ὅτι ἤμπορεῖ τὸ μοναστήρι καὶ κάτι ἀκόμη νὰ προσθέσῃ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ νησιοῦ καὶ ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ τὸ σημειώσω.

Καθὼς εἶπα, τὰ Δωδεκάνησα ἔχουν τὰ σχολεῖα τους, ἔχουν ἀκόμη καὶ φιλανθρωπικὰ ιδρύματα ἀξιόλογα καὶ τώρα μένει μόνο τὸ ζήτημα τὸ γεωργικόν, τὸ ὅποιο θὰ βοηθήσῃ νὰ μὴν ἀραιώνεται ὁ 'Ελληνικὸς πληθυσμὸς, ἀλλὰ νὰ μένῃ καὶ νὰ ζῇ καλύτερα στὸν τόπο του. Πρέπει ἓνας καλὸς γεωπόνος νὰ μελετήσῃ τί μπορεῖ τὸ νησί νὰ καλλιεργήσῃ καλύτερα καὶ εὐκολώτερα καὶ κατόπιν ἓνας δυὸ νέοι πρακτικώτερα μορφωμένοι νὰ ἐφαρμόσουν τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα. Τὸ ἴδιο θὰ ἔπρεπε νὰ γίνῃ γιὰ ὅλα τὰ Δωδεκάνησα. Αὐτὰ δὲν εἶναι πολὺ δύσκολα οὔτε γιὰ τὸ μοναστήρι οὔτε γιὰ τοὺς κατοίκους του. "Ἄς τὸ σκεφθοῦν καὶ θὰ πεισθοῦν ὅτι τὰ γράφει ἄνθρωπος, ποὺ ἀγαπᾷ τὸν 'Ελληνικὸ λαόν.

« Ἡμερολόγιον τῆς Μεγάλης 'Ελλάδος »

Κ. "Αμντος

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΜΑΣ

ὦ σεῖς ποὺ αἰώνια χαίρεστε
τὴν πελαγίσια τὴ δροσιά,
Νεράϊδες φυσιοστόλιστες,
χαριτωμένα μας νησιά.

Γῦρο τριγῦρο στέκεστε,
 ανάμεσά σας θάλασσα γαλάζια,
 καὶ σὰν ἀδέρφια καμαρώνετε
 καὶ χαιρετιέστε πέρ' ἀπ' τὰ μπουγάζια*.

Μελτέμια* σᾶς δροσίζουμε
 καὶ σᾶς χαϊδεύουν μαϊστράλια*
 μ' ἀσήμι τ' ἀγκριοκαίρια στεφανώνουνε
 τὰ μυριοχάρακτά σας ἀκρογιαλία.

Αὐτά, σὰν πύργοι γιγαντόκτιστοι,
 ἀσάλευτοι στῆς τρικυμίας τῇ μανία,
 ὀλόγυρα φυλάγουν τὰ λαγκάδια σας,
 ποὺ χαίρονται μιὰν ἄνοιξ' αἰωνία.

Δέχεστε τῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φίλημα
 ἀκόμα ὀλόδροσο ἀπ' τὰ κύματα. Καὶ πάλι
 ἡ λάμψη τοῦ φωτὸς ἡ ὀλόστερνη
 ζεσταίνει κάποιο μακρυνό σας ἀκρογιαλί.

Στολίζουμε βαρκοῦλες λευκοπτέρυγες
 τῇ θάλασσά σας, καὶ βοσκοῦ φλογέρα
 κάτω στὶς ρεμματιές σας καὶ στοὺς λόγγους σας
 ἡχολογᾷ μέσα στὸν ἥσυχον ἀγέρα.

Καὶ ροβολοῦνε στὸ γιαλὸ τ' ἀγόρια τὰ εὐρωστα
 κι ἀπ' τῇ ζωῇ των ἀντηχοῦν οἱ βράχοι,
 καὶ παίζουν καὶ παλεύουν μὲ τὰ κύματα
 οἱ μέλλοντες θαλασσομάχοι.

Ὅταν τὸ κῦμα τῆς νοτιᾶς θεόρατο
 βρυχᾶται στ' ἀκρογιαλία, σὰν γοργόνι,
 στὶς λαγκαδιές ὁ ζευγολάτης ἥσυχος
 τὸ λιολουσμένο του χωράφι ὀργώνει.

Νησιὰ μαβιά, νησιὰ χρυσᾶ καὶ ρόδινα,
 ποὺ καθρεφτίζεστε σὲ κύμα μυροβόλο,
 καὶ οἱ κορφές σας ἐλαφρές, ἀγέρινες
 σμίγουν μὲ τ' οὐρανοῦ τὸν ὄνειρώδη θόλο.

Πνεῦμα πολιτισμοῦ πανεύμορφο
 ἐδῶ στ' ἀρχαῖα χρόνια ἔχει περάσει
 κι ἡ θεία Τέχνη σᾶς ἐστόλισε
 μὲ τὴ μαρμάρινή της πλάσι.

Κι ὅταν μέσ' στὴ γαλήνη τὴ σεληνοφώτιστη
 παίζουν τὰ κύματα τὰ χρυσωμένα
 καὶ στὰ βουνὰ φωτὸς μαγεία ἀπλώνεται
 κι εἶναι στὸν ἴσκιο τὰ λαγκάδια βυθισμένα,

Θαρρεῖς, πὼς ἀπ' τὸν κόσμο τὸν ὥραϊο ποὺ ἐχάθη
 πλανᾶται ἀκόμα μυστικὸ ψιθύρισμα,
 σὰν ἀρμονίας μακρινῆς ξεψύχισμα,
 ἐρχόμενο ἀπ' τῆς πλάσεως τὰ βάθη.

Τὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς, ποὺ ἐπλάκωσαν
 μαῦρα καὶ σκοτεινὰ τὴ μάννα Ἑλλάδα,
 δὲν ἔσβησαν τοῦ πνεύματός σας τὴ λαμπάδα,
 καὶ τὴν ψυχὴν σας δὲν τὴν ἐβαρβάρωσαν.

Τὸ κύμα, ποὺ σὰν γέφυρα σᾶς ἤγωνε
 μὲ κάθ' ἐλεύθερη, πολιτισμένη χώρα,
 σᾶς ἔφερνε τὰ φωτὰ των,
 μὲ τοῦ ἐμπορίου σᾶς ἐπλούτιζε τὰ δῶρα.

Κι ὅλα τὰ ἐδώκατε στὴ μάννα σας,
 ὅταν ἐσήμανε τῆς Ἀναστάσεως ἡ στιγμή,
 καὶ τὰ καράβια καὶ τὰ πλοῦτῃ σας
 καὶ τῆς ἡρωικῆς ψυχῆς σας τὴν ὁρμή.

Βασίλειό σας τὸ Αἰγαῖον ἔχετε,
 ἡ ζαφειρένια του κορώνα,
 ποὺ τὴ φυλάγουνε Νεράϊδες ἀφρογένητες,
 δική σας εἶναι στὸν αἰῶνα.

« Ποιήματα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

Κ Ε Ρ Κ Υ Ρ Α

Ποιὸς μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὸ γαλανὸ πανεύμορφο χρῶμα τοῦ Ἀττικοῦ οὐρανοῦ ; Ποιὸς ἄλλος ἥλιος κατῶρθωσε ποτὲ νὰ χρυσώνῃ τοὺς παλιούς λίθους, νὰ τοὺς κἀνῇ νὰ κινοῦνται ἀνάμεσα στὸ λαμποκόπημά τους, σὰν νὰ ξαναζωντανεύῃ ἡ παλιά τους ψυχὴ ; Ποιὸς Ἀθηναῖος δὲν ἐθαύμασε καὶ δὲν ἐχάρηκε τὰ μενεξεδένια δειλινὰ παιχνίδια τοῦ ἡλίου μὲ τὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ ;

Ἀλλὰ ἡ φύσις ἐλησμόνησε νὰ σκορπίσῃ στὸ δοξασμένο κάμπο ἓνα χρῶμα : Τὸ πράσινο ! Ὅποιος ὅμως κατοικεῖ στὸ γλυκὸ νησί τοῦ Ἰονίου πνίγεται μέσα στὸ πράσινο. Δὲν χρειάζεται νὰ ξεκινήσῃ κανεὶς ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· τὰ τελευταῖα σπίτια ἀγκαλιάζονται, σκιαζονται ἀπὸ κισσοὺς, καὶ δυὸ βήματα πιο ἔξω βασιλεύει παντοῦ τὸ πράσινο.

Πλημμύρα ἀκατάσχετη ὁ ἀπέραντος ἐλαιῶνας ἀναρριχᾶται σὲ κάθε λόφο καὶ βουνό, ποὺ θ' ἀπαντήσῃ, πνίγει κάθε κοιλάδα μέσα στὸ στακτοπράσινο χρῶμά του, καὶ κατεβαίνει μὲ τὶς γέρικες ἐλιές του ν' ἀνταμώσῃ τὴ θάλασσα, ποὺ φιλεῖ τὶς ρίζες των καὶ καθρεφτίζει τὶς κορφές των. Κι ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιές ξεπροβάλλει πότε μιὰ σειρὰ κυπαρίσσια, πότε μιὰ γωνιὰ ἀπὸ ἐπαύλεις πλουσίων, πότε μιὰ στέγη ἀπὸ καλύβα καπνοστεφανωμένη.

Παρέκει, σὲ μιὰ κοιλάδα προφυλαγμένες ἀπὸ τοῦ βοριᾶ τὰ χαϊδέματα, ἀγκαλιασμένες πορτοκαλιές καὶ λεμονιές. Δάσος ὁλόκληρο περιτριγυρίζουν δύο - τρία φοινικόδενδρα ξενιτεμένα, ποὺ λὲς καὶ ξεγελάστηκαν καὶ φύτρωσαν ἐκεῖ. Καὶ ἅμα ἀνεβῆς στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, πιο πέρα, ἄλλη εἰκόνα ξετυλίγεται ἐμπρὸς σου καὶ σὲ φέρνει μὲ τὴ φαντασία σ' ἄλλους τόπους μακρινούς.

Ἐνα ποταμάκι ἥσυχο κυλᾷ τὰ καθάρια νερά του μέσα σὲ καλάμιες καὶ σχοῖνα, καὶ πιο πέρα ξαπλώνεται τ' ἀπέραντο λιβάδι ἔως κάτω.

στή θάλασσα. "Ενα πράσινο χαλί σμίγει με τ' άλλο τὸ γαλάζιο : ἄσπρα σημάδια στὸ ἕνα φαίνονται οἱ γλάροι· μαῦρες καὶ κίτρινες πινελιές στὸ ἄλλο οἱ ἀγελάδες.

Ἐκεῖ κάπου κοντά, λέγει ἡ παλιὰ παράδοσι, τὸ πανάρχαιο ὄραϊο παραμῦθι, ἔφθασε ταλαιπωρημένος ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἀποκοιμήθηκε κάτω ἀπὸ μιὰ ἐλιά. Ἐκεῖ στὴν ὄχθη τοῦ μικροῦ ποταμοῦ στέλνει καὶ ἡ Ἀθηναῖα τὴ βασιλοπούλα με τὰ κορίτσια τῆς νὰ πλύνουν καὶ νὰ λευκάνουν! Κι ὅταν ὁ ναυαγὸς ξυπνᾷ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ποὺ παίζουν τὴ σφαῖρα, ἡ θεὰ τοῦ δίνει μιὰ λάμψι θεϊκὴ στὸ πρόσωπο.

Προσπαθεῖ κανεὶς νὰ ζωντανέψῃ μέσα στὴ φαντασία του τὴν ἀγροτικὴ αὐτὴ σκηνή, τὴν γεμάτη ἀπὸ τὴν πιὸ ἀφελῇ καὶ πιὸ δυνατὴ ποίησι.

Ἐκεῖ στὸν ἀνηφορικὸ δρόμο, ἀντὶ ν' ἀκούωνται τὰ χρυσᾶ κουδουνάκια καὶ τ' ἀσημένια χάμουρα* ἀπ' τὰ ὀκτῶ μουλάρια, ποὺ τραβοῦν τὸ ἀμάξι τῆς Ναυσικᾶς, ἀφήνει τὴ βενζίνα του ἕνα αὐτοκίνητο καὶ ἀντὶ ἀπ' τὶς φωνές καὶ τὰ γέλια τῶν κοριτσιῶν, ἀντηχεῖ βαρεῖα ἡ φωνὴ τοῦ ζευγολάτῃ*.

Τρέχει καὶ σήμερα ἥσυχος τὸ ποταμάκι, ἀλλ' οὔτε παλάτια φαίνονται μακριά, οὔτε Νεράιδες παίζουν στίς ὄχθες του. Μερικὲς ἐλιές σκαρφαλώνουν σὲ κάτι χαριτωμένους λοφίσκους. Ποιὸς ξέρει μήπως ἀπ' τὴν ἐλιά, ποὺ ἔκοψε ὁ θεὸς Ὀδυσσεὺς ἕνα κλαρί, δὲν ἔπιασαν πα-
ρακλάδια καὶ βρίσκονται ἀκόμα καὶ σήμερα ἐκεῖ!

"Ὅλη ἡ Κέρκυρα εἶναι μιὰ ἀπέραντη θάλασσα με τὸ χρῶμα τῆς ἐλιάς καὶ με τεράστια κύματα τοὺς καταπράσινους λόφους.

"Ἐξαφνα τὰ κύματα αὐτὰ σπάζουν σὲ μιὰν ἀτελείωτη λοφοσειρὰ στὰ δυτικὰ τοῦ μαγεμένου νησιοῦ, ποὺ κρεμᾷ τοὺς ἀπόκρημνους βράχους ἀπάνω στ' ἀνοιχτὸ πέλαγος. Κι οἱ ἄπειρες σπηλιές, καὶ οἱ κουφαλωμένες πέτρες δείχνουν με τί λύσσα καὶ μανία ἡ θάλασσα, ποὺ τώρα τὶς γλυκοφιλεῖ, στέλνει ἀπάνω στὸ θυμὸ τῆς κτυπήματα τρομακτικὰ καὶ ποιὸς ξέρει πόσοι αἰῶνες ἐχρειάσθησαν με τ' ἄγρια ἀγκαλιάσματά τῆς, γιὰ νὰ γίνουν ἐκεῖνα τὰ μαγεμένα λιμανάκια.

Σήμερα σ' ἕνα ἀπὸ τοὺς κρεμαστοὺς βράχους ἔχει τὸ μοναστήρι τῆς ἡ Παναγιά ἡ Παλιοκαστρίτισσα. Πέντε - δέκα καλόγηροι ἀναπνέουν τὸν γεμάτον ἰώδιον ἀέρα. Μιὰ σιγαλιὰ γεμάτη μυστήριο παντοῦ τὸ βασίλειμα τοῦ ἡλίου γίνεται σιγὰ - σιγὰ ἐκεῖ στὸ βάθος τῆς Μεσογείου

κατὰ τὴν Ἰταλία ἀντίκρυ. Καὶ τὸ σήμαντρο γλυκὰ ἀντηχεῖ τὸν ἑσπερινὸ μέσα στὴν ἀγριάδα καὶ τὴν ἐρημιά.

Μέσα στὴν πόλι βρίσκεται σχεδὸν τὸ χαριτωμένο λιμανάκι τῆς Γαρίτσας· ἀληθινὸ παιγνιδάκι τῆς φύσεως. Ὁ ἥλιος τρέχει νὰ κρυφθῇ πίσω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Πέλεκα καὶ ὡς ἀποχαιρετισμὸ ἀφήνει ἐπάνω τους ἓνα πελώριο φωτοστέφανο ποὺ μέσα του παιγνιδίζουν ὅλα τὰ χρώματα τῆς Ἰριδος*. Ἀπέναντι οἱ χιονισμένες κορφές τῶν βουνῶν τῆς Ἡπείρου μοιάζουν σὰν τριαντάφυλλα στὸ ὑστερνὸ χάιδεμα τοῦ φωτός. Οἱ τελευταῖες ἀκτῖνες φιλοῦν τὰ ἤσυχα νερά τοῦ μαγευτικοῦ κολπίσκου.

Τὰ μουράγια* μελαγχολικὰ ρίχνουν τὴ σκιά τους μέσα στὰ νερά. Ἡ Ἀκρόπολι βαρειά μὲ τίς δύο κορφές της χρυσομένη σὰν στέμμα, κάθεται στοὺς πρασινισμένους βράχους της, καὶ ἐκεῖ στὰ πόδια της σιγὰ σιγὰ τὸ κύμα ψιθυρίζει στὸ φίλημα τῆς αὔρας.

Πέντε ἔξι ψαροπούλες* μὲ ἀναμμένα φαναράκια γυρίζουν, ὕστερα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τῆς ἡμέρας ν' ἀράξουν κοντὰ στὸ κανάλι, ἐκεῖ ποὺ ἄλλα περασμένα χρόνια, γεμᾶτες μ' ἀρματωμένα παλληκάρια ἀνέμιζαν οἱ γαλῆρες* τῶν Βενετσάνων. Καὶ κάτω ἀπὸ τὰ τείχη στὴν ἀκρογιαλιά, ἀντηχεῖ μὲ ρυθμὸ ἢ φωνὴ τῶν φαράδων, ποὺ τραβοῦν τὰ δίχτυα των.

Ἕνας περίπατος μισῆς ὥρας σᾶς φέρνει ἀπὸ τὴν πόλι σὲ μιὰ γωνιά ἀπὸ τίς πιὸ μαγευτικὲς καὶ τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Ἑλλάδος ἕως ὅλης. Ἕνα πελώριο κανόνι, λείψανο παλαιοῦ πυροβολείου, δίνει τὴν ὀνομασία: Εἶναι τὸ « Κανόνι ».

Δεξιὰ μιὰ λιμνοθάλασσα μὲ τὸ διβάρι* καὶ τίς καλαμιές του στὸ βάθος, ἤσυχη σὰν καθρέφτης. Ἀριστερὰ τὸ ἀνοιχτὸ πέλαγος μ' ἓνα φρικίασμα σιγαλὸ κι ἀνεπαίσθητο. Στὰ ὅρια τῶν δύο ἓνα μοναστηράκι μὲ τρεῖς - τέσσαρες καλόγριες. Ἐπάνω σ' ἓνα βράχο ἐπίπεδο καὶ πιὸ πέρα τὸ Ποντικονήσι. Λέγουν πὼς εἶναι ἡ « ναῦς τοῦ Ὀδυσσεύς ἀπολιθωμένη ». Σήμερα εἶναι μιὰ πινελλιὰ πράσινη μέσ' στὸ γαλάζιο χρῶμα τῆς θάλασσας. Κι ἀντικρὺ κατὰ σειρὰν φαίνονται λόφοι καταπράσινοι, ποὺ ἀνεβαίνουν σὰν κρεμαστοὶ κῆποι.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΝΗΣΙΩΝ

Ἀπὸ τὴν Κέρκυρα, ὄνειρο μέσ' στὴ χαρὰ τοῦ Μάη,
ὥς τὸν Καβομαλιᾶ*,
σκιόχτρο κοντὰ στὰ Κύθηρα, κάθε κορφὴ γελάει
καὶ κάθε ἀκρογιαλιά.

Λάμπεις, Ἰόνιο πέλαγο, σὰν νὰ 'σαι ἀπὸ διαμάντια.
Μιὰ ὁρμὴ πάντα ὀδηγεῖ,
σὰν χάρῃδα ἀπ' τὴν Ἑλλάδα σου, τὰ κύματά σου, ἀγνάτια,
ὥς τοῦ Ἰταλοῦ τῇ γῇ.

Καὶ μέσ' ἀπὸ τὸ πέλαγο τὰ Ἐφτάνησα χαράζουν
πλασμένα ἀπ' τὸν ἀφρό,
καὶ ὑψώνονται καὶ πλέκονται σεμνὰ κι ἀναγαλιάζουν*
καὶ στήσανε χορό.

Κι ἡ ἑφτάδιπλη ὀμορφάδα τοὺς ἐφτάφωτη εἶναι πούλια.*
γῦρο ὑποταχτικούς
ἔχουν τοὺς χρυσοδέλφινες καὶ τὰ θαλασσοπούλια,
κι ἓνα τραγοῦδι ἀκοῦς :

« Σαράντα χρόνια πέρασαν! ὦ μάννα μας, ἡ ἀγκάλη
τοῦ ξένου εἶναι βραχνᾶς.
αἶμα γιὰ σένα χύσαμε καὶ γίνηκε κοράλλι
γιὰ σένα· μὴν ξεχνᾶς.

Τοῦ κάκου ὁ ξένος μὲ λογῆς δολώματα καὶ βρόχια
καὶ μάγια μᾶς τραβᾷ.
Ἀπὸ τῆς γῆς τοὺς θησαυροὺς, μάννα, ἡ δική σου φτώχεια
στοιχίζει πρὸ ἀκριβὰ.

Παρὰ τοῦ ξένου φόρεμα κι ἀρχοντικὸ στεφάνι
μὲ λάμψι περισσὴ
κάλλιο, ὦ μητέρα, νὰ εἴμαστε σὰν τὰ χορτάρια, φτάνει
νὰ μᾶς πατᾶς ἐσύ.

Ἐμεῖς τὸ πίνουμε τὸ φῶς ἀπ' τὰ δικά σου μάτια,
 ποὺ εἶν' ὁ ἥλιος τῆς αὐγῆς,
 Καὶ τοῦ κορμιοῦ σου τ' ἄχραντου τ' ἀχώριστα κομμάτια,
 μητέρα, εἴμαστε ἐμεῖς ».

Ζάκυνθο, χαῖρε, ὀλόανθη, Κεφαλλονιά δουλεύτρα,
 ὦ Κύθηρα, ὦ Παξοί,
 κι ἐσὺ τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς ὦ Κέρκυρα, μαγεύτρα,
 κ' Ἰθάκη ἐσὺ ἀκουστή.

Χαῖρε κι ἐσὺ τῆς Ρούμελης· γειτόνισσα, ὦ Λευκάδα,
 τοῦ ἀρματωλοῦ φωλιά!
 Ἀκόμα τὴν ἡρωϊκὴ σου σπέρνει ἀνατριχάδα
 τοῦ ψάλτη* σου ἡ λαλιά.

Τ' ἀνθιά της πάντα ἡ λεμονιά, καὶ πάντα νὰ σᾶς ἔχη
 καρπούς ἡ ἐλιά, νησιά,
 καὶ πάντα ἡ Ἀφροδίτη σας ἀπάνου σας νὰ βρέχη
 τοῦ Ἀπρίλη τῆ δροσιά!...

Πάντα, καθὼς ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ θεῖου Ὁμήρου ὥς τώρα,
 ποὺ ἀνθίζει ὁ Σολωμός,
 καμάρι σας νὰ τὰ ἔχετε τοῦ τραγουδιοῦ τὰ δῶρα
 κι ἡ γνώμη σας ρυθμός.

« Ἡ Πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά »,

Κωστής Παλαμᾶς

ΣΤ' ΑΚΡΟΓΙΑΛΙ

Ὁ Χριστὸς πάντοτε εἶχε προτίμησι γιὰ τοὺς πτωχοὺς « τῷ πνεύματι » καὶ τοὺς ταπεινοὺς καὶ τοὺς ὑποσχέθηκε πὼς αὐτοὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπὸν νὰ μὴ τοὺς προτιμήσωμε καὶ μεῖς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικοὶ καὶ καλόκαρδοι, νὰ μᾶς φιλοξενήσουν στὴν καλύβα τους; Γιὰ ψαράδες πρόκειται. Καὶ οἱ ψαράδες ἔλαβαν τὸ δῶρο τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβῇ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ νὰ γίνουν σοφοὶ καὶ νὰ διδάξουν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

Οἱ ποιμένες μόνον Τὸν ἐχαιρέτισαν γιὰ μιὰ στιγμή τὴν ὥρα, ποὺ γεννήθηκε, κι ἔπειτα ξαναπῆραν τὰ βουνά καὶ χάθηκαν μέσα στοὺς λόγγους κι ἀπάνω στὶς πλαγιὲς καὶ στὶς κορυφές. Μὰ οἱ ψαρῶδες καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς θάλασσας τῆς γαλανῆς καὶ ἡμερῆς, Τὸν γνώρισαν καὶ Τὸν ἀγάπησαν καὶ κέρδισαν τὴν ἀγάπη Του καὶ ξεδιάλυναν τὴν καρδιά Του κι ἀγκάλιασαν τὸν κόσμον ὁλόκληρον καὶ τὸν τίλιξαν μὲ τὰ δῖχτά τους.

— Δὲν κοιπιᾶξεις ἀπὸ μέσα ; Κάτι κολιούς ἔχομε καὶ τοὺς κρατήσαμε γιὰ μᾶς. Ἔχομε καὶ κεκριμπαρένιο ἀπ' τὰ Μεσόγεια.

— Μετὰ χαρῆς, παιδιά, τὴν συντροφιά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας!

Μὲ τ' ἀπόβραδο κάθισα σ' ἓνα σακμὶ ἀπέξω ἀπ' τὴν καλύβα τους, στημένη κατάνακρα* στ' ἀκρογιαλὶ. Στὸ κατώφλι τῆς πορτοῦλας ἡ φουφοῦ μὲ τὰ καρβουνάκια ἔπιανε σιγὰ - σιγὰ μὲ τὴν πνοή τοῦ ἡρεμου καὶ γαλανοῦ ἀπόβραδου μπάττη. "Ὅλα ἦταν γαληνεμένα ἀπ' τὰ βουνολάκια τὰ πευκόφυτα, ὡς τὸ βάθος πέρα τοῦ ὀρίζοντα, ποὺ γέρνοντας ὁ ἥλιος τὸν ἐφλόγιζε κι ἐτοίμαζε τὸ μεγάλο πανηγύρι τῶν χρωμάτων. Γίνομαι πρωτόγονος ἄνθρωπος μιὰ στιγμή. Δὲν ξέρω τίποτε. Δὲν ἔμαθα τίποτε. Βλέπω τὸ θαῦμα καὶ μένω μὲ τὰ μάτια ἐκστατικά καὶ τὴν ἄγνωρη ψυχὴ μου τὴν πνίγει ὁ φόβος. Κακόμοιροι πρῶτοι ἄνθρωποι! πῶς νοιώθατε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἀνεξήγητο! καλύτερα ἀπὸ μᾶς. Βλέπω λοιπὸν ἐγὼ καὶ δὲν ἐξετάζω καὶ κολυμβῶ μέσα στὸ χρῶμα τὸ ρόδινο στὴν ἀρχή, ποὺ ἀπλώθηκε ἀπὸ πέρα ὡς τὰ πόδια μου ἐμπρός, ἐπάνω στὸ βραχάκι, ποὺ πότε γίνεται τριανταφυλλὶ καὶ πότε σκεπάζεται μὲ τ' ἀφροπαίγνιο. Ἐπειτα ὁ ζωγράφος δυναμώνει τὰ χρώματά του στὴν ἀόρατη παλέτα του καὶ ἀναλειώνει τὸ χρυσὸ καὶ χύνει τὸ ἀσήμι καὶ πλημμυρᾷ τὸ μενεξεδένιο καὶ πορφυρίζει καὶ κιτρινίζει καὶ ἀνακατώνει χρώματα, ποὺ ἔχουν περίσσεια χάρι, μὰ δὲν ἔχουν ὄνομα πιὰ καὶ γίνονται ὅλα στὴν ψυχὴ μου ἓνα, σὲ μιὰ μαγεμένη καὶ θεία εἰκόνα.

Μιὰ βαρκοῦλα ἀργοτάξιδη, μὲ τὰ τέσσερα κουπιά της καὶ τὸ ρυθμικὸ καὶ μονότονον « ὄο..ίς! "ὄο..ίς! » μπαίνει μέσα στὴν ὑπαίθρια ζωγραφιὰ καὶ τὴν σπάζει...

— Δὲ μ' ἀρέσουνε, Παντελῇ, ἐκεῖνα τὰ συννεφάκια μακριά. Ἔρχεται ἡ ἀφιλότιμη. Καλὰ ποὺ μαζευτήκατε στὴν ὥρα σας! Τί φέραμε ;

— Τοῦ Θεοῦ τ' ἀγαθὰ!

Καὶ τοῦ « Θεοῦ τ' ἀγαθὰ » βγῆκαν, μπῆκαν στὶς κόφες καὶ ἡ σούστα γέμισε ξέχειλη. Τὸ καμτσίκι ἀντήχησε δυὸ τρεῖς στριφτές καὶ ὁ ντορῆς τῶβαλε στὰ πόδια κατὰ τὴν μεγάλη χώρα, ποὺ τὰ θέλει ὅλα.

Μὰ τὰ συννεφάκια ἐκεῖ μακριὰ πῶς πύκνωναν καὶ μεγάλωναν καὶ μαύριζαν καὶ ἀπλώναν σκεπάζοντας τὰ οὐρανοθέμελα ἀπ' τῇ μιᾷ ἄκρῃ ὥς τὴν ἄλλῃ... Καὶ κάτι σὰν ἀνατρίχιασμα ξαφνικὸ ἔπιασε τὴ θάλασσα. Κι ἄρχισε τὸ φούσκωμα καὶ τ' ἀγρίεμμα καὶ τὸ βουγγητό. Κι ἐκεῖνα τὰ μικρὰ κι ἀνάλαφρα κυματάκια μὲ τὸ ἀφρόζωμα τῆς ἀκρογιαλιᾶς, ἔγιναν θηρία κι ἀνεβαίνοντας καὶ πηδώντας τὸ ἓνα τ' ἄλλο, τᾶβαλαν μὲ βράχους, μὲ πέτρες, μὲ τ' ἀκρογιάλι. Τᾶβαλαν καὶ μὲ τὴν καλύβα ἀκόμα, ποὺ τὴν ράντιζαν ἀπ' τὰ πόδια ὥς τὴν σκέπη. Καὶ τὸ μπουρίνι* δυνάμωνε καὶ ὁ θυμὸς ἐξέσπασε τῆς γαληνεμένης λιγάνι πρὶν θάλασσας.

— Δὲν περνᾷς μέσα, λέγω, ἔγινες καὶ μούσκεμμα. Τὰ κατεβάσαμε τὰ ψάρια ἀπ' τὴν σκᾶρα καὶ μοσκοβολᾷνε.

Μὲ τὸ μικρὸ λυχναρί κρεμασμένο στὸ μεσανὸ δοκάρι καὶ πηγαίνοντας πέρα δῶθε· μὲ τὴν φουφοῦ μὲ τὰ κάρβουνα γιὰ μαγκαλάκι· μὲ τὴν μυρουδιὰ τὴν βαρειά τῶν διχτυῶν καὶ τῆς ἀρμύρας καὶ τῆς βρεμένης γῆς καὶ τῶν νιτσεράδων* μέσ' στὸν καπνὸ καὶ τὴν τσίκνα, στρωθήκαμε γῦρο μὲ τοὺς ἀγνοὺς καὶ ταπεινοὺς καὶ καλόκαρδους ἐκείνους ἀνθρώπους. Καὶ τότε εἶδα τί θὰ εἶπῃ μπουρίνι* ἔξω στὴ θάλασσα καὶ γαληνιά κι ἀγαθωσύνη μέσ' στὴν καρδιά.

Περιοδικὸν « Πυρσὸς »

Ν. Πετιμεζᾶς—Λαύρας

Η ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

Χτὲς βράδῳ τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριάδες,
ἔπεσε γῦρο σκοτεινιά καὶ σωπασιὰ θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι ὀλάσπρο
βαριόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολώντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

Ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μικρὰ παιδιὰ μᾶς εἶδε,
λειψά* τὰ πρῶτ' ἀβήματα σὰν ψάχναμε νὰ βροῦμε,
καὶ τ' ἄγουρα* παιχνίδια μας ἀμίλητος θωροῦσε,
τὰ καλοκαίρια ἡλιόφωτα καὶ τοὺς θολοὺς χειμῶνες.
Μὰ ὅταν μὲ δίψα σκύβαμε κατόπι στ' ἀλφαβήτα,

ἔγερνε πάνωθε ἀγαθὸς γλυκὰ χαμογελῶντας.
 Καὶ σὰν ξεπεταχτήκαμε καὶ τ' ὄνειρο τοῦ πόθου
 μᾶς ἔσυρε, μᾶς σκόρπισε τὸ κύκλωμα τοῦ κόσμου,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς συλλογισμένος πάντα
 παραπονιότανε μουγγά* τ' ἄψα τὰ μεσημέρια
 στοῦ μελτεμιού* τὸ φύσημα, τριγῦρο ἀναζητῶντας
 φωνή ν' ἀκούσῃ γνώριμη, λοξὴ ματιὰ νὰ ρίξῃ,
 τ' ἄνθη τῆς ὄψης μας νὰ ἰδῇ νὰ τὰ καλωσορίσῃ...

Τὸν ἴσκιό του μᾶς ἔδινε μαζὶ μὲ τὴν ἀγάπῃ,
 μᾶς χάριζε τὸ ἀνάσασμ' ἀλαφρὸ τῆς ἀναπνιᾶς μας
 καὶ δὲ ζητοῦσε ἀντίχαρι κι ἄλλῃ καμμιὰ ἀναγάλλια,
 ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς στὸ φτωχικὸ μας σπίτι,
 παρὰ σὰν ἀποσταίναμε στὸ πάλαιμα, στὴν πείρα,
 γιὰ τὴ δουλειά, τὴν προκοπή, τὸν πόλεμο τῆς ζήσης,
 νὰ γέρνουμε στὴ ρίζα του κι ἐκεῖ νὰ καρτεροῦμε
 τὴν ἀγαθὴ παρηγοριὰ καὶ τὸ χαμένο θάρρος.

Τὰ χρόνια, ποὺ περνοῦσανε, πιστὰ μᾶς τὰ κρατοῦσε,
 καὶ τίποτα δὲν ἔφευγε τῆς θύμησης δικό μας,
 ποὺ νὰ μὴν ξέρῃ νὰ τὸ πῇ στὴ ζωντανὴ λαλιά του.
 Μᾶς μολογοῦσε* τὴν παλιὰ ζωὴ κι εὐτυχισμένη,
 τότε ποὺ ὁ γέρος μας παπποῦς μὲ τὴν καλὴ κυρούλα
 καθότανε στὴ ρίζα του νὰ ψιλοτραγουδήσουν...

Μᾶς ἔλεγε τὴν ὁμορφιὰ τῆς νιότης τοῦ πατέρα,
 τὴν ἀνοιχτή του τὴν καρδιά καὶ τὴ λεβέντικὴ ὄψι.
 Καὶ μᾶς διηγόταν τὴν κρυφὴ του θλιψὴ κάποιες νύχτες
 καὶ τὴν ἀγνή, χαρούμενὴ φωνή του σὰ μιλοῦσε...

Μᾶς θύμιζε τὶς ἀνοιξὲς καὶ τοὺς βαριοὺς χειμῶνες,
 μέρες καλές, ποὺ διάβηκαν καὶ νύχτες ἀγριεμμένες,
 τὶς μπόρες, τ' ἀστροπέλεκτα, τὶς μάνητες* τοῦ ἀγέρα,
 τὰ κλάμματα γιὰ τοὺς χαμούς, γιὰ τὶς χαρὲς τὰ δάκρυα,
 τὰ βήματα τῆς φαμελιάς καὶ τὰ σκουνητά της,
 τ' ἀνέβασμα, τὸ πνίξιμο στὰ κύματα τοῦ χρόνου,
 τὸ κύλισμα, τὸ γύρισμα μέσ' στὸν τροχὸ τῆς τύχης,
 τὴ γνῶσι τῆς ὑπομονῆς, τὴν πίστι τῆς ἀγάπης...

Γέροντας πιά, παράγερως ἀπ' τ' ἄμετρα τὰ χρόνια,
παπποῦς μαζί καί πρόπαππος, βίγλα* τοῦ σπιτιοῦ μας
ἐγερνε τώρα δλόρριζος, καμπουριαστὸς στὸ χῶμα,
παρακαλοῦσε κι ἤθελε, νὰ τοῦ σταθοῦμε βοήθεια,
γιὰ ν' ἀνασάνῃ μιὰ σταλιά, νὰ ξαναβρῇ τὴ ζήση.

Χτὲς βράδυ, τὰ μεσάνυχτα, σὰν πάψαν οἱ βοριᾶδες
κι ἔπεσε γῦρο σκοτεινιά καὶ σωπασιά θανάτου,
πυκνὸ τὸ χιόνι ἀπλώθηκε στὴ στράτα μας, στὴ στέγη,
κι ὁ γεροπεῦκος τῆς αὐλῆς μὲ τὸ κεφάλι δλάσπρο
βαρειόγειρε καὶ ξαφνικὰ φριχτὰ τριζοβολῶντας
σωριάστηκε στὰ πόδια του καὶ τοῦ 'φυγε ἡ ψυχὴ του.

« Ἡμερολόγιον Μεγ. Ἑλλάδος », 1929

Ρήγας Γκόλφης

Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος* ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου* ; Ἦτο ἡ πρώτη ἡμερὴ ἐλαία, τὴν ὁποίαν ἐφύτευsen ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεώς της ; Ἦτο τὸ δόρυ της, ποὺ τὸ ἐμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα καὶ ἐφύτρωσε θαλλοῦς* ; Ἦτο ἡ ἰδία ἡ Ἀθηνᾶ, ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον τῆς ἁγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο ἡ ἐλαία τοῦ Ἑρεχθείου, ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανίερρον, τὸ δὲ λάδι της ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος* ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς ! Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνη* μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων »* του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ποὺ ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἑρεχθείου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ ποικίλα ἀναθήματα καὶ καρπούς. Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικά κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τοῦ Ἑρεχθείου, τὴν ἐπιοῦσαν, ποὺ διετάχθησαν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῶν νὰ εἰσέλθουν εἰς

τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια *, μὲ ἀπορία τῶν τὴν καημένην ἐλιά νὰ ἔχη πετάξει βλαστάρι ἴσαμε ἓνα πῆχυν.

Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαῖαι τῆς Ἀκαδημίας * — δεῦτε λάβετε φῶς ! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαῖαι — τὸ μόνον δένδρον, ποῦ ἐναρμονίζεται μὲ ἀρχαίότητας — ὅλα δὲ τὰ ἱερὰ τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱεράς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνας ὁλοκλήρους. Σηκόδης * ἐθεωρεῖτο ὁ περιβόλος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν, καὶ τὰ κουφώματα κάθε ἐλαίας τοῦ ἦσαν κόγχοι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὑφείλεται, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, εἰς τὸν Πεισίστρατον· οὕτω δὲ τὴν Ἀττικὴν, « πρῶτον φιλήν καὶ ἄδενδρον οὖσαν », τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, « Πεισιστράτου προστάξαντος ». Προστίθεται δὲ καὶ ἡ πληροφορία, ὅτι διετάχθησαν οἱ ἀκτήμονες πολῖται νὰ βγοῦν εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ νὰ φυτεύσουν ἐλαιόδενδρα.

Πέλαγος ὁλόκληρον ἐλαιόδένδρων προῆλθεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐμφύτευσιν τοῦ Πεισιστράτου. Τίς οἶδε, κανένα κούφταλον ἐλαίας, λησμονημένον εἰς καμμίαν πλαγίαν βουνοῦ τῆς Ἀττικῆς, ἂν δὲν εἶναι λείψανον τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ ἐκείνου ὄρασμοῦ !...

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θέσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον· τὸ δὲ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῇ καὶ ἀμείωτον ἱερότητα τῆς ἐλαίας εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν καλὴ γριούλα μὲ ἓνα κατακάθαρον βαμβακάκι νὰ παίρῃ ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλαν τῆς Ἀειπαρένου, διὰ τὴν ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν στὴ ματιά τῆς, ἢ διὰ νὰ ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς ; Καὶ ποῖος δὲν εἶδε τὴν εὐλαβῇ γριούλα νὰ γονατίζει, νὰ κἀνὴ μετάνοιες καὶ κατόπιν αἵρουσα τὰς χεῖρας πρὸς τὸν προστάτην τῆς Ἁγίον νὰ μουρμουρίζει τὰς δεήσεις τῆς καὶ νὰ ἄπτεται τῆς κανδήλας τοῦ ;

« Ὁ Ἀναδρομάρης τῆς Ἀττικῆς »

Δ. Γρ. Καμπούρογλου

Η ΕΛΙΑ

Είμαι τοῦ ἡλίου ἡ θυγατέρα
 ἡ πιὸ ἀπ' ὅλες χαϊδευτή.
 Χρόνια ἡ ἀγάπη τοῦ πατέρα
 σ' αὐτὸν τὸν κόσμον μὲ κρατεῖ.
 "Ὅσο νὰ πέσω νεκρωμένη,
 αὐτὸν τὸ μάτι μου ζητεῖ.
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Δὲν εἴμ' ὀλόξανθη, μοσχάτη
 τριανταφυλλιά ἢ κιτριά,
 θαμπώνω τῆς ψυχῆς τὸ μάτι,
 γιὰ τ' ἄλλα μάτια εἴμαι γριά.
 Δὲ μ' ἔχει ἀηδόνι ἐρωμένη,
 μ' ἀγάπησε μία θεά.
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

"Ὅπου κι ἂν λάχω κατοικία
 δὲν μ' ἀπολείπουν οἱ καρποί.
 ὡς τα βαθειά μου γηρατεῖα
 δὲ βρίσκω στὴ δουλειὰ ντροπή.
 Μ' ἔχει ὁ Θεὸς εὐλογημένη,
 κι εἴμαι γεμάτη προκοπή.
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Φρίκη, ἐρημιά, νερὰ καὶ σκόπη,
 τὴ γῆ ἐθάψαν μιὰ φορά.
 πράσινη αὐγὴ μὲ φέρνει πρώτη
 στὸ Νῶε ἡ περιστερὰ.
 ὅλης τῆς γῆς εἴχα γραμμένη
 τὴν ἐμορφιά καὶ τὴ χαρά.
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

* * *

Ἐδῶ στὸν ἴσκιό μ' ἀποκάτου
 ἦρθ' ὁ Χριστὸς ν' ἀναπαυθῇ,
 κι ἀκούσθηκ' ἡ γλυκεῖα λαλιά του
 λίγο προτοῦ νὰ σταυρωθῇ.
 Τὸ δάκρυ του, δροσιὰ ἁγιασμένη,
 ἔχει στὴ ρίζα μου χυθῇ,
 εἴμ' ἡ ἐλιά ἡ τιμημένη.

«Τὰ Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου»

Κωστῆς Παλαμᾶς

12. ΖΩΑ - ΠΤΗΝΑ

ΑΒΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΑ

Στα αβολογια δώδεκα είδη ζώων είναι ο γάιδαρος,
ο χοιρινός, ο κύν, ο βοσκός, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος.

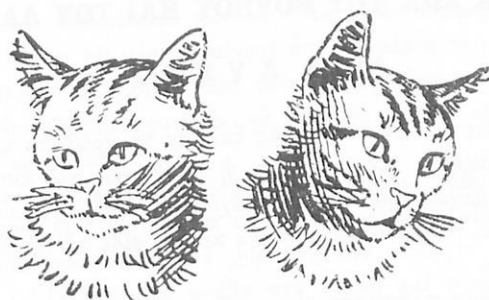
Ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος.

Ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος.

Ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος.

Ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος,
ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος, ο γάιδαρος.

ΔΙΗΤΗΤΑ - ΔΟΣ ΣΙ

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΑ ΖΩΑ

Σάν αλαργεύουν από μέ γεμάτοι τρόμο οί γάτοι,
θαρρῶντας, πού ἀπαντήθηκαν μέ φοβερό διαβάτη,
ἄς ἦταν, Θε μου, δυνατό νά βγοῦνε ἀπ' τὴν ἀπάτη.

Ὁ Ἰσκιος, πού τρέχει νὰ χαθῇ παράμερα τοῦ δρόμου
μεσ' στὰ βαθιά μεσάνυχτα, πού πάω στὸ φτωχικό μου,
νὰ τό 'ξερε τί ἀνάξιος, ὅπου 'μαι τέτοιου τρόμου !

Μὲ τῶν προγόνων τους θὰ ζοῦν τὰ θολωμένα φρένα,
καὶ τρέμουνε τὸν ἄνθρωπο τὰ ζῶα τ' ἀγαπημένα·
ἴσως κι ἐγώ, σκληρὸ παιδί, νὰ τὰ 'χω ἀδικημένα.

Μὰ τώρα, πού ἔχω μέσα μου ἐλέους κι ἀγάπης βρύσι,
πολλῶν ψυχῶν τὰ κρίματα μποροῦσε νὰ τὰ σβήση,
στῆς γάτας τὸ γουναρικό τὸ χάδι μου ἂν γλιστρήσῃ...

Βουβή ἢ ἀφή, μὰ νόημα κι ὑπομονὴ γεμάτη,
χαϊδεύοντας τὴ ράχι του γυρτή, ἀπαλή, χνουδάτη,
μιλεῖ τοῦ ζώου γιὰ τὴ φριχτὴν ἀνθρώπινη ἀπάτη...

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

« Θεῖα Δῶρα »

ΑΠΟ ΤΑ ΖΩΑ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Α) Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἐπλάσε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλῇ. Ἀκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

— Τί πανέμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα, ποῦκαμε ὁ Χριστὸς !... εἶπε. Κι ὁ νοῦς του πῆγε πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιὰ κι ἄρχισε νὰ φιάνῃ τὸ λύκο. Γι' αὐτὸ ποῦναι φκιασμένο ἀπ' ἀγριαπιδιὰ δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλᾶσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἅμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μποροῦσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἀφοῦ εἶδε καὶ ἀπόμενε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν λύκο, πῆγε στὸ Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε.

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλᾶσμα σὰν τὰ δικά σου, μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξίωσέ με νὰ τὸ ἰδῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νὰ τοῦ φωνάξῃς : Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστὸς νὰ μὲ φάῃ ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἓνα λάκκο κοντὰ στὸ λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἓνα ποδάρι του μόνο φώναζε :

— Σήκω, ἔργο μου, καὶ κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστὸς.

Ὁ λύκος πήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καὶ τὸ ἔφαγε. Γι' αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσός.

* * *

Ἡ πονηρία του : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμὴ του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στὴ στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρέμμα, χώνει τὸ ρύγχος του στὸ νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲ βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπό-

σκια, γιά νά μή διακρίνεται εύκολα. "Αν εἶναι συμμορία, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποὺ φουστῇ, ὥστε νά τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιά, καὶ τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντά. "Αμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιά, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στὸ κοπάδι καὶ σφάζουν. Πόσα ;

Πιστεύουν, ὅτι, ἅμα μπῆι στὸ κοπάδι, σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. "Αμα φθάσῃ στὰ 100, λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσῃ. Νά χορτάσῃ δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; "Ανοίγει μιὰ φλέβα στὸ λαιμὸ καὶ πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : "Αμα ἔχῃ ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. "Αμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος.

« Μπῆκε ὁ λύκος στὸ κοπάδι, ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρῃ ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαιτέρα πάστα φκιασμένο. "Αν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτη ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως ὅταν ἦταν χωρισμένα. "Αν λοιπὸν στὸ κοπάδι εἶναι ἕνα μονάχο πρόβατο, θὰ ξεκόψῃ καὶ ὕσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιά, τὰ ὅποια, ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νά γλυτώσουν τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νά σωθῇ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἐνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια νά χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εύκολο νά τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νά τὸ παίρνῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς. "Αν μὲν εἶναι μικρὸ, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νά ἔχῃ ἐπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. "Αν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκάνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιοῦτοτρόπως πηγαίνουν ἀλαμπράτσο.

"Αν εἶναι βῶδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει σὰν καβαλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. "Αν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νά τὸν μυρίσῃ καὶ, ἅμα πλησιάζῃ τὴ μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. "Αν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιά νά σώσουν τὴν ὑπόληψιν τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγούμενως ἄμμο, γιά νά βαρύνῃ καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νά τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

* * *

«'Αλλοίμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι », λέγει μὴ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιᾶς. Τί εἶναι ὁ Μονιᾶς ; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῇ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαίτερος. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς 'Αλεποῦς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια ζωντανὰ στὴν φωλιά τοῦ Μονιᾶ χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὁδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : 'Απὸ κοπάδια, ποὺ εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴ φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. 'Επιθυμεῖ νὰ μὴν εὐρίσκεται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

'Αφ' οὗτου ἔρχεται ὁ 'Αγγλικὸς στόλος στὸν 'Αστακό, ἡ πεδινὴ 'Ακαρνανία ἡσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἡλεκτρικῶν προβολέων ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτιβα * τοῦ σιδηροδρόμου Κρουναρίου — 'Αγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δῆμους τῆς 'Ακαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης * ἐμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι « τοῦ διαβόλου τὸ σιδηρικὸ ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους ».

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμενικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικεκηρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῇ ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῇ ἐπίσης ἡ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῇ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποὺ κάνει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδες χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ συλλαμβάνων λύκον, ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη, τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμπευσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια * καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα κι ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε δίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώναζε περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποὺ δὲν μιλοῦσε ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

ται απ' αυτό εικόνας γρηγοράδας και σβελτοσύνης :

Ποῦς εἶν' ἄξιος καὶ γλήγορος
νὰ τρέξη, σὰν ζαρκάδι,
τριῶν μερῶν περπάτημα
τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμη ;

Τὸ φθινόπωρον ἀρχίζουν ν' ἀλλάζουν χρώμα καὶ μέχρι τῆς ἀνοίξεως γίνονται κατακάστανα. "Αμα ὅμως ἀνοιξιάση, ἀρχίζουν καὶ παίρνουν τὸ καφεκόκκινον χρώμά των καί, ὅσον προχωρεῖ ἡ θερινὴ ἐποχὴ καὶ τρέφονται, τόσοσιν περισσότερον κοκκινίζουν. "Η οὐρά των μ' ὅλα ταῦτα καὶ τὸ κάτωθεν μέρος εἶναι ἄσπρα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λαϊκὴ εὐχὴ : « ν' ἀσπρίση, νὰ γεράση, σὰν τοῦ ζαρκαδιοῦ τὴν οὐρά ».

Τὰ καταδιώκουν μανιωδῶς οἱ λύκοι, ἀνακαλύψαντες, φαίνεται, ὅτι ἔχουν νόστιμον κρέας.

'Αλλ' αὐτὰ φεύγουν, ὡς ἀστραπή· καὶ μόνον, ἂν πιασθοῦν τὰ εὐμορφα ξύλα τῆς κεφαλῆς των ἀπὸ τίποτε κλαδιά, κατορθώνουν καὶ τὰ συλλαμβάνουν οἱ λύκοι.

'Αλλ' οὔτε πέντε ἄνθρωποι δὲν ἤμποροῦν νὰ κρατήσουν ἓνα ζαρκάδι.

Πολλὰ ζαρκάδια ὅμως σιγυρίζουν ἓνα λύκον καὶ λέγεται, ὅτι εὐρῆκαν λύκους νεκροὺς μὲ ἔγνη κτυπημάτων ἀπὸ ξύλα ζαρκαδιῶν.

Γ) ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

'Ενῶ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσοσιν, ὥστε νὰ τυλίγῃ τοὺς λαίμους τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῶ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μ' ὅλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. 'Εὰν πιασθῇ εἰς δόκανον, θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον οὔτε ἡ ἄλεποῦ, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὠμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὗρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι, ἂν πιασθῇ, θὰ κόψῃ τὸ πόδι του. 'Εξ ἄλλου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἔξυπνον, ὅσον ἡ ἄλεποῦ, ὥστε νὰ μετέρχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὅποια τὴν χαντακώνουν.

Αὕτῃ, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρὴ, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καί, ὅταν εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάσῃ ὀρνιθῶνας, ἐνώνει

τὰ πόδια της, ὥστε νὰ τὰ κάμνη ἓνα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν χῶρον καὶ πατήσῃ κανένα δόκανον. Ἀλλά, ὅπως περιπατεῖ ἢ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ μὲ τὰ τέσσερα μαζί, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσερα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία « ἡ πονηρὴ ἄλεπού πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσερα ». Τὸ κουνάβι, μὴ ἐπαγ- γελλόμενον εὐφυῖαν, περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσερα πόδια του ἀνοικτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι του καὶ ἀφήνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπόλειμμα τοῦ ποδιοῦ του.

Οἱ κουνάβοι κυνηγοὶ λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ δο- κάνου μεθόδου καὶ κυνηγοῦν τὸ κουνάβι ὡς ἐξῆς : Ἐὰν εἶναι χειμῶν, ἀκολουθοῦν τὰ ἔλγῃ του ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια καὶ τοιοῦτοτρόπως εὐρί- σκουν τὴν φωλεάν των, ἢ ὅποια θὰ εἶναι εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δέν- δρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ κυνηγοὶ, γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλεὰ τῶν κουνάβιων ἔχει δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου σάκον ἀνοικτὸν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πη- γαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὴν καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πίπτει μέσα εἰς τὸ σακί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνον, παρασύρεται πολλάκις εἰς τὰ τεχνάσματα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέα- τος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φι- λύποπτον, ὅπως ἡ ἄλεπού, ἢ ὅποια, ὅταν ἐμυρίσθῃ κάποτε τοιαύτην ἐτοιμασίαν εἰς μέρος ὑποπτον, ἐλοξοδρόμησε καὶ εἶπεν :

— "ὦχ ἀδελφέ, πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί ... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάμνει ἡ ἄλεπού.

Τὸ κουνάβι, ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού, μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἄνοιξιν. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιάζεται, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιάσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιά.

Λέγει ὁ μῦθος, ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονεῖτο εἰς τὴν ἄλεπού κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι νερούλιαζε τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἄνοιξιν. Ἡ ἄλεπού μὲ τὴν πανσοφίαν της συνέστησεν εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν Ὑψιστον, διότι κατὰ τὴν ἄνοιξιν δὲ τοὺς παίρνει μόνον τὰ μυαλά, ἀλλὰ καὶ τὸ τρί- χωμά των. Ἐπομένως ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν, ὅταν εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπᾶ ! εἶπε τὸ κουνάβι, γιὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— "Αμ γιατί σέ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησεν ἡ ἀλεποῦ. Γιὰ νὰ σέ βγάλουν δημογέροντα;

Δ) Η ΠΕΣΤΡΟΦΑ

Ἡ πέστροφα εἶναι τὸ εὐμορφότερο καὶ ἀφθονώτερο ψάρι τῶν Εὐρυτανικῶν ποταμιῶν. Τὸ ὄνομά της τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸ κυριώτερον χάρισμα, ποὺ ἔχει. Εἶναι τὸ μόνο ψάρι, ποὺ ἀνηφορίζει τὰ ποτάμια (ἐπιστρέφει, πέστροφα).

Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι ὀλίγον παρᾶξενον. Τὰ Εὐρυτανικὰ ποτάμια, ἰδίως τὰ τῶν Ἀγράφων, δὲν ἔχουν μόνον τὰς ἀποτομωτέρας κλίσεις, ἀλλὰ καὶ συχνούς καταρράκτας μεγάλου ὕψους. Πῶς λοιπὸν τοὺς ἀναβαίνει ἡ πέστροφα; Ἰδοὺ ἡ τέχνη της: "Αμ φθάσῃ εἰς τὸν ποῦντον (τὸ κάτω μέρος τοῦ καταρράκτου), δαγκώνει τὴν οὐρὰν της, κουλουριάζεται καὶ ἐκσφενδονίζεται πρὸς τὰ ἐπάνω, διατρυπῶσα ὡς βέλος τὴν σούδαν* τῶν νερῶν.

Τὸ ψάρευμα τῆς πέστροφας εἶναι τὸ προσφιλέστερον εὐρυτανικὸ κυνήγι. Ὁ Ἀσπροπόταμος* καὶ τὰ παραπόταμά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ τὸ ψάρι αὐτό, τὸ νοστιμώτερον, ὅχι μόνον τῶν ψαριῶν τῶν γλυκῶν νερῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν θαλασσινῶν. Τὸ κυνήγι της εἶναι πολὺτροπον. Ἰδίως τὴν κυνηγοῦν μὲ δυναμίτιδα καὶ ξυλοφωτιές. Ἀνάβουν τὴν νύκτα ἓνα δέμα ξηρὲς βέργες καὶ μὲ αὐτὲς στὸ χέρι κατεβαίνουν εἰς τίς ὄχθες τῶν ποταμῶν. Οἱ πέστροφες ζαλίζονται εἰς τὸ πολὺ φῶς καὶ χοροπηδοῦν. Τότε βουτοῦν οἱ κυνηγοὶ μὲ τὰ χαντζάρια στὰ χέρια καὶ τίς σκοτώνουν. Εἶναι ποῦντοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἤμποροῦν ν' ἀποσύρουν δέκα καὶ εἴκοσι ὀκάδες πέστροφες.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλος τρόπος ψαρεύματος τῆς πέστροφας, καταστροπτικώτερος καὶ τῆς δυναμίτιδος ἀκόμη, δυστυχῶς δὲ δυσκολοκαταδίωκτος, ὥστε νὰ μὴ ἤμπορῶ νὰ συστήσω κανὲν μέτρον ὡς ἀποτελεσματικόν. Εἶναι τὸ σπλόισμα. Εἶναι δὲ τὸ σπλόισμα πέταγμα εἰς τὰ ποτάμια ἀποστάγματος χλωρῶν καρυδοφλοιῶν ἢ χυμοῦ γαλατσίδας (κιτρίνου δηλητηριώδους λουλουδιοῦ), τὸ ὁποῖον ἰδιαιτέρως ὀνομάζεται καὶ σπλόιμος. Καὶ εἶναι τόσον δηλητηριώδης καὶ τὰ δύο αὐτά, ὥστε ἀμέσως μετὰ τὸ ρίψιμον νὰ γεμίξῃ ἡ ἐπιφάνεια τῶν ποταμιῶν ἀπὸ νεκρὲς πέστροφες. Τὸ σπλόισμα εἶναι εἰς μεγάλην χρῆσιν εἰς ὅλα τὰ Ἀγγραφιωτοχώρια καὶ ἀσφαλῶς εἰς αὐτὸ ὀφείλεται ἡ ἐλάττωσις τῆς πέστροφας κατὰ τὰ τελευ-

ταῖα ἔτη. Μέγα μέρος τῆς πεστροφοκαταστροφῆς ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν ὕλοτομίαν, ἥ ὁποία τὰ « σουδιάζει », ὅπως λέγουν οἱ χωρικοί, πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ ξυλεία, ἥ ὁποία ρίπτεται εἰς τὰ ποτάμια, διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς τὸ Αἰτωλικόν, παρὰ τὸ ὅποιον ἐκβάλλει ὁ Ἀσπροπόταμος, τὶς προγκᾷ κατὰ κοπάδια πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ, ὅπου τὶς θανατώνουν τὰ ἀλμυρὰ νερά.

Μεγάλην ἐπίσης καταστροφὴν κάνει εἰς τὴν πέστροφον ἡ πλημμύρα, ἥ ὁποία ἐσχάτως εἰς τὰ βορεινὰ μέρη τῆς Εὐρυτανίας ἔγινεν ἐνδημική, ἔνεκα τῆς μεγάλης ὕλοτομίας. Τὴν σκοτώνει, τὴν πνίγει, τὴν θάβει ὑπὸ τὴν ἄμμον καὶ τὸν χαλικιᾶν. Ὅση γλυτώνει σύρεται ἀπὸ τὴν θολοῦραν εἰς τὰς ὄχθας, διὰ νὰ βοσκήσῃ καὶ ἐκεῖ, ὅπως εἶναι ζαλισμένη, τὴν ἀναμένει ὁ διὰ χαντζάρας θάνατος. Διότι, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι τὸ κυνήγι τῆς πέστροφας εἶναι μία τελεία ἐπιστήμη ἐδῶ.

Προχθὲς ἐκυνηγούσαμε πέστροφας εἰς ἓνα παραπόταμον τοῦ Ἀχελώου. Ἐνας τζοπάνος, ὁ ὁποῖος μᾶς ἐβοηθοῦσε, μᾶς ἐπληροφόρησεν ὅτι στὴ σπηλιὰ τῆς γέφυρας εἶναι μία, πού περνᾷ τὶς τρεῖς ὁκάδες. Ἐπήγαμεν ἐκεῖ, ὅπου ὁ εἰδικὸς πεστροφοκυνηγός, ἀφοῦ ἐξηρεύνησε τὸ ἔδαφος, εἰσῆλθε διευθυνθεὶς πρὸς τὸ μέρος, εἰς τὸ ὅποιον ἐκρύβετο ἡ πέστροφα. Μετ' ὀλίγας ἐρεῦνας τὴν εὗρε καὶ τὴν ἐρρίζωσεν εἰς τὴν σχισμάδα ἐνὸς βράχου.

Ἀπλώνει πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' ἐκείνη ἐπλατάγιζε τὰ νερά καὶ ἐσκεπάζετο, ὥστε νὰ χάνῃ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τῆς ὁ κυνηγός, ὁ ὁποῖος προσεπάθει νὰ βουτήξῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της, τὸ μόνον μέρος ἀπὸ τὸ ὅποιον ἡμπορεῖ νὰ τὴν κρατήσῃ, διότι τὸ ἄλλο σῶμα τῆς γλυστρᾷ ὥσάν χέλι. Ἐπὶ τέλους εἰς μίαν βουτιάν τῶν χερῶν του κατῶρθωσε νὰ βυθίσῃ τὰ δάκτυλά του εἰς τ' αὐτιά της καὶ τὴν ἀνέσυρεν ἐπάνω σπαρταρίζουσαν, τραντάζουσαν τὸν νικητὴν της, ὥστε νὰ νομίζωμεν ὅτι θὰ τὸν ἀναποδογυρίσῃ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, κινδυνεύων νὰ πέσῃ, τὴν ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν γιालόν, ὅπου ἐσπχοβροντιώνταν ἐπὶ ὥραν, ταρασσούσα τὸν χαλικιᾶν ὡς ἀλογοποδῶβολητό.

Στέφανος Γρανίτσας

« Τ' ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα »

Η ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

Ήταν Αύγουστος μήνας. Έκαθόμαστε ἐγὼ κι ὁ συνάδελφός μου τὸ ἀπόγευμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου, ὁ ὁποῖος ἦταν στὸ βορεινὸ πλευρὸ του κι ἐκοιτάζαμε τὸν ἀπέραντο κάμπο τῆς Θεσσαλίας ὡς ἐκεῖ, ποὺ ἔσμιγε μὲ τὶς κοντότερες ράχες τῶν Χασιώτικων βουνῶν, τὰ ὁποῖα φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντια.

Ὁ Πηνειὸς ἐκυλοῦσε τὰ νερά του πολὺ κοντὰ μας, ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν καὶ ὁ πύργος ἦταν ψηλός, οὔτε ἐβλέπαμε, οὔτε τὸ βουητό του ἀκούαμε, γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ οἱ δυὸ ὄχθες σμίγουν, ἡ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἥσυχο-ἥσυχο, χωρὶς βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ὁ ὁποῖος περπατᾷ ἀργὰ - ἀργὰ καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φθάσῃ στὴν κατοικία του, νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστὰ μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διεκρίναμε ἀπὸ τὰ δένδρα, ποὺ εἶχαν, κι ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ ἐκοκκίνιζαν, κι ἐπυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἥλιοπύρι, σὰν νὰ ἦταν ψηλὰ σ' ἀσβεσταριὰ ἢ σ' ἀναμμένο κεραμιδιό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἐρχόταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν τῶν κοπαδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐβοσκοῦσαν ὀλόγυρα. Ὁ οὐρανὸς ἦταν ξάστερος, κι ἡ γῆς ἐδιψοῦσε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν ἐφαινόταν πουθενὰ κανένα καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο, κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμι, ἐκάθησε στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο ἀστέρι.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούσθηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο καὶ ἄστραμμα ἐφεγγυβόλησε μέσα στὸ σύννεφο, ποὺ ἐγιγάντευε κι ἐθέριευσε κι ἐγίνε μιὰ στιγμή κατὰχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ἐξεφύτρωσε σὰ στέμμα ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, ἐγίνηκε γίγαντας κι ἐχύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ ὄχταπόδι ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του ὡς τὸν Κίσσαβο, ὡς τὸ Πήλιο, ὡς τ' Ἀγραφα κι ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριεὲς ἀριεὲς οἱ πρῶτες σταλαματιεὲς τῆς βροχῆς, χονδρὲς σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακῶνουν τὸν οὐρανὸ σὰν φλογισμένα φίδια καὶ σὲ λίγο ἀκόμη ἡ Θεσσαλία ἐλαυζόταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη κι ἐφεγγυβολοῦσε κι ἐτραντάζοταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τὶς πρῶτες σταλαματιεὲς ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη κι ἐμπήκαμε

Τὴ νύκτα, ὅταν ἐτραβήχθησαν ὁ καθένας στὸ κρεβάτι του, γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μ' ἐκολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ ἐβασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιάς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἐδῶσα, ἐπῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωνα. Ἐσυλλογιζόμουν τὰ βάσανά της, ἐσυλλογιζόμουν ὅτι ἤλθε στὴν κατοικία μου ζητῶντας σωτηρία, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Ἐσυλλογιζόμουν καὶ τὸ τέλος της: κανένα ψήσιμο στὴ σούβλα ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔνοιαζε πολὺ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιά καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἐτύχανε τὸ παράθυρο τοῦ πύργου, θὰ ἐξέσχιζε τὴν καχημένη τὴν πέρδικα, μὲ ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ καὶ νὰ τὸ μισῶ καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα, ἐκεῖ πού ἐγύριζα αὖπνος στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ δώσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κερί κι ἐπῆγα στὴν κρεβάτα, ὅπου ἐβρισκόνταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουβιά, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο.

Ἡ πέρδικα ἐπήγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουβί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι ἐκαθόταν κι ἐκοιμόταν, ἔχοντας τὸ λαιμό του χωμένο μέσα στὶς πλάτες καὶ μονάχα, ὅταν ἐξύγασα μὲ τὸ φῶς, ἀνοιξε τὰ μάτια του κι ἐγύριζε ἀνήσυχο τὸ κεφάλι του ὀλόγυρα. Ἐξεκρέμασα τὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας κι ἐπῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ κι εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλί :

— Ἄει στὸ καλὸ σου! Πέταξε στὰ κορφοβούνια σου καὶ στίς βουνοπλαγιές σου, ὅπου ἐγεννήθηκες κι ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κι ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχῃς ταῖρι, ἴσως ἔχῃς μικρά, πού σέ καρτεροῦν !

Ἡ πέρδικα, τὴ στιγμὴ πού ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ στὸ παρὰθυρὶ μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, σὰν νὰ μὴν ἐπίστευε τόση εὐτυχία, ἐδιस्ताζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐλευθερίαν της. Ἀλλὰ σὲ λίγο ἐμάζεψε καλὰ τὰ πτερά της, ἐκατέβασε τὸ κεφάλι της κι ἓνα δυνατὸ φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύκτας. Ἡ καρδιά μου ἐχόρευε ἀπὸ τὴ χαρὰ της γιὰ τὴν καλωσύνη, πού εἶχα κάμει, καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ ἐφαίνονταν πὼς δὲν ἐπατοῦσαν στὸ πάτωμα. Ἐκρέμασα τὸ κλουβὶ στὴ θέσι του κι ἐγύρισα νὰ πάγω στὸ κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος.

Ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα μου ἀντικρύστηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερακιοῦ. Μοῦ ἐφάνηκε σὰ νὰ μοῦ ἐζητοῦσε κι αὐτὸ τὴν ἐλευθερίαν του καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή :

Ἐλευθέρωσέ με καὶ μένα τὸ καχημένο ! Γυρεύω τὴν ἐλευθερίαν μου ὡς ἐλεημοσύνη !

Ἐστρεξε ἡ καρδιά μου. Δυὸ δάκρυα χονδρὰ ἀνέβηκαν ἀπὸ τὴν καρδιά

μου στὰ μάτια μου. Ἡθέλησα νὰ θυμηθῶ ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ. Πόσα πουλιά ἄφησε χωρίς μάννα καὶ πόσες μάννες χωρίς πουλιά καὶ πόσα πουλιά χωρίς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας, ἡ ὁποία ἐγλύτωσε ἀπὸ τρίχα, ἀλλὰ δὲν ἠμπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν ἄφωνη φωνή, ποῦ μοῦ ἐφώναζε :

Ἐλευθέρωσέ με κι ἐμένα τὸ κατημένο! Δός μου τὴν ἐλευθερία μου, ὡς ἐλεημοσύνη!

Ἐξεκρεμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κι ἐτράβηξα ἴσα στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο γυαλί.

Ἀλλὰ...τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου. Ἀπ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι νὰ τὴ φθάσει πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παράθυρο, ποῦ ἀντίκρυζε κατὰ τὴ νοτιά, ὅπως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας. Ἀνοίγω τὸ παραθυρόφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλουβιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο! Πάει! Ἀπέκτησε κι αὐτὸ τὴν ποθητὴ ἐλευθερία. Ὡρα του καλή, κι αὐτοῦ!

Γυρίζοντας ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ κοντὰ στὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας καὶ πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Ἐκοιμήθηκα σάν στὸν Παράδεισο. Ὅλος μου ὁ ὕπνος ἦταν χρυσᾶ ὄνειρα. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ δὲν εἶχα κάμει ποτέ!

Χρῆστος Χρηστοβασίλης

« Θεσσαλικά »

Η ΕΛΛΑΔΑ ΜΑΣ

1.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι πατρίδα μας,
ξακουσμένη στὸν κόσμον
θυμὰρι βγάξ' ἡ πέτρα της,
τὰ περιβόλια της δυόσμον.

2.

Ἡλιόχαρ' ἡλιογέννητη,
δὲν τὴ δέρνουν οἱ μπόρες
γυρὸ της κι' ἂν ὀργιάζουνται,
τὴ χαϊδεύουν οἱ ὥρες.

3.

Διάφαν' ἡ πάχνη, ὀλόχρυση,
στά βουνά της ἀπλώνει
μαντὶ φοράει τῇ ξαστερῖᾳ
καὶ τῇ θάλασσα ζώνη.

5.

Ἀνθομανοῦν οἱ κῆποι της,
ποῦ τρυγᾷ τὸ μελίσσι,
κλῆμ' ἀγκαλιάζει τὴν ἐλιά,
σκιάζ' ἡ δάφνη τὴν βρύση.

4.

Κι ὀλόγυρα, ξετίμητα
τὰ νησιὰ της πετράδια,
φαντάζουν σὰν πλεούμενα
τὶς αὐγὲς καὶ τὰ βράδια.

6.

Τὰ ρυάκια τὸ τραγούδι τους
μὲ τ' ἀηδόνια ταιριάζουν.
Εὐγενικά κι οἱ θρίαμβοι,
σὰν περνοῦν, ἀλαλάζουν.

7

Μικρούλα εἶν' ἡ Ἑλλάδα μας
φῶς καὶ χάδι καὶ νάζι,
π' ὅλη τῇ γῇ στά στήθια της
σὰ μιὰ μάνν' ἀγκαλιάζει.

Περιοδικὸν «Παιδικὸς κόσμος»

Ἀγγ. Σημηριώτης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

ἀβάκιον, τὸ

— μικρὰ τετράγωνος, λεῖα σανίς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔγραφον οἱ ἀρχαῖοι.

ἀβασταγή, ἡ

— τὸ βασταζόμενον δέμα, ζαλίκι.

Ἀβεσαλώμ,

— τριτότοκος υἱὸς τοῦ Δαβίδ.

Ἀγαρῖνοι

— Μωαμεθανοὶ, Μουσουλμάνοι (ἐκ τῆς Ἀγαρ).

ἀγᾶς, ὁ

— τιμητικὸς τίτλος τῶν Τούρκων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν.

ἀγκαλὰ

— ἄν καί, μολονότι.

ἀγλαῖζω

— λαμπρύνω, ἐξωραῖζω.

ἀγναντεύω

— παρατηρῶ ἀπὸ μακρὰν ἢ ἀφ' ὑψηλοῦ, περισκοπῶ, ἀντικρῶ.

ἀγνάντια

— (ἐπίρρ.) ἀπέναντι, ἀντίκρυ, (ἐκ συνεκφορᾶς τὰ ἐνάντια, τ' ἀγνάντια).

ἄγονρος

— (ἐπίθ.) ἄωρος, παιδικὸς, νεανικὸς.

Ἄγρας Τέλος

— ψευδώνυμον τοῦ ἀξιωματικοῦ Τ. Ἀγαπηνοῦ. ἀγωνισθέντος καὶ εὐρόντος μαρτυρικὸν θάνατον κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα (1907).

ἀδαπάνητος

— (ἐπίθ.) ἀτελειώτος, ἀνεξάντλητος.

Ἀδριανὸς

— Ρωμαῖος φιλέλλην αὐτοκράτωρ (76—138 μ.χ.) ἀναδειχθεὶς εὐεργέτης τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν, τὴν ὁποίαν διεκόσμησε διὰ πολλῶν καὶ χρησίων κτισμάτων.

ἀθάλη, ἡ

— ἡ καπνιά.

ἄθλος, ὁ

— ἀγών, κατόρθωμα

αἴγλη, ἡ

— λάμψις, δόξα, φήμη.

αἵμασιὰ, ἡ

— φράκτης κήπου, περιβολιοῦ.

Αἶνος, ἡ

— πόλις τῆς Θράκης παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἑβρου

αἰπόλιον, τὸ

— κοπάδι αἰγῶν.

αἰπόλος

— βοσκὸς αἰγῶν.

Αἰσχύλος

— μέγιστος τραγικὸς ποιητής, γεννηθεὶς ἐν Ἐλευσίνι τὸ 525 π.χ. καὶ ἀποθανὼν τὸ 456.

Ἀκαδημία (ἢ Ἀκαδήμεια)

— τόπος σύνδενδρος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, Ν. Α. τοῦ Κολωνοῦ, ὀνομασθεὶς ἐκ τοῦ πρώτου κατοχοῦ Ἀκαδήμου. Ἐν αὐτῷ ἐδίδασκεν ὁ Πλάτων εἰς ιδιόκτητον οἶκον· ἀπὸ τοῦ τόπου ὀνομάσθη Ἀκαδημία καὶ ἡ φιλο-

- σοφική πλατωνική σχολή και από ταύτης κάθε σύλλογος ἐπιστημόνων ἢ καλλιτεχνῶν, ἔχων σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν τεχνῶν.
- ἀκάθεκτος — (ἐπίθ.) ἀσυγκράτητος, ὀρμητικός.
- ἀκαρεῖ (ἐνν. χρόνῳ) — ἀμέσως, στὴν στιγμὴ. Ἀκαρῆς — μικρὸς, ἐλάχιςτος.
- ἀκάτεχος — (ἐπίθ.), (Κρητ. ἰδιωματ.) ἀνήξερως, ἀπειρος.
- ἀκρωτηριάζομαι — μού ἀποκόπτουν ἕνα ἄκρον, ἢ περισσότερα.
- ἀλάγιαστα — (ἐπίρρ.) ἀδιακόπως.
- Ἀλαμάνοι ἢ Ἀλαμάνοι — γερμανικὸς λαὸς σχηματισθεὶς (κατὰ τὸν β' μ.Χ. αἰῶνα) ἐκ διαφόρων βαρβαρικῶν φυλῶν μὲ ἀρχικὴν κοιτίδα τὸν Μοῖνον (Μάιν), παραπόταμον τοῦ Ρήνου ἐν Γερμανίᾳ· ἀπὸ τούτων ἡ Γερμανία ὠνομάσθη Allemagne καὶ οἱ κάτοικοί της Allemands.
- ἀλαντζᾶς ὁ — (λ. τουρκ.) χονδρὸν βαμβακερὸν ὕφασμα ποικιλόχρουν, παρδαλὸν ἢ καὶ δίχρουν.
- ἀλαργεύω — (λ. ἱταλ.) ἀπομακρύνομαι.
- ἀλέγκρο — (λ. ἱταλ.) μουσικὸς ὄρος σημαίνων τὸν ταχὺ καὶ ζωηρὸν ρυθμόν.
- ἀλλόφρων — (ἐπίθ.) ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, σὰν παράφρων.
- ἄλμη, ἡ — ἡ ἀρμύρα.
- ἀμείλικτος — (ἐπίθ.) ἄκαμπτος, σκληρός.
- ἀμολγός, ὁ — νυκτοάρμεγμα.
- ἀμπαδίτικος — κατεσκευασμένος ἀπὸ ἀμπᾶν, χονδρὸν μάλλινον ὕφασμα δι' ἐγγώριον ἔνδυσιν.
- Ἀμπελάκια, τὰ — χωρίον Λαρίσσης, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος συνεκροτήθη περίφημος κοινοτικὸς συνεταιρισμὸς τῶν κατοίκων.
- ἀμφιλύκη, ἡ — τὸ λυκόφως.
- ἀναβολεύς, ὁ — ἡ σκᾶλα τοῦ ἵππου, ὁ ἀπὸ τοῦ ἐπιππίου ἐξαρτώμενος σιδηροῦς κρίκος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου πατοῦν οἱ ἵπποι, διὰ νὰ ἀναβοῦν ἐπὶ τοῦ ἵππου.
- ἀναγαλλιάζω — ἀγαλλομαι, χαίρω, σκιρτῶ ἀπὸ χαράν.
- ἀναγνοῦς — ἀφοῦ ἐδιάβασε (μετοχ. ἀορ. β' τοῦ ἀναγιγνώσκω),
- ἀνάθημα, τὸ — (ἐκ τοῦ ἀνατίθημι) ἀφιέρωμα, τὸ ἀφιερούμενον εἰς τὸν ναὸν τάμα.
- ἀναθηματικός — (ἐπίθ.) ὁ ἐπέχων θέσιν ἀναθήματος, ὁ χρησιμεύων ὡς ἀφιέρωμα.
- ἀναθρῶσκω — ἀναπηδῶ, ἀνυψοῦμαι.
- ἀνακωχεύω — ἀνακόπτω πλοῦν, σταματῶ, (ναυτικὸς ὄρος).

ἀνάντης, ἐνν. ὁδός	— (ἐπίθ.), ἀνωφερής, ἀπότομος.
ἀναπνιά, ἡ	— ἡ ἀναπνοή
ἀνάσσω	— βασιλεύω.
ἀναχατίζω	— ἀνακρίπτω, συγκρατῶ
ἀνδηρον, τὸ	— ἀνάχωμα ἐπὶ ὄχθης ποταμοῦ κατάφυτον.
ἀνεμόχολον, τὸ	— δυνατὸς αἰφνίδιος ἄνεμος συνεπιφέρων νέφωσιν.
ἀνεμούριον, τὸ	— ἀνεμοδείκτης ἐξ ὑφάσματος ἐρραμένος εἰς σχῆμα κώνου καὶ προσδεδεμένος ἀπὸ φάρου, πλοίου ἢ ἀεροπλάνου· οὗτος, πληρούμενος ἄερος, ἀνυψοῦται καὶ δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀνέμου.
ἀνεπάντεχος	— (ἐπίθ.) ἀνέλπιστος, ἀπροσδόκητος, καὶ ἐπίρρ. ἀνεπάντεχα - ἀπροσδοκῆτως.
ἀνίσχω	— κρατῶ ὑψηλά, ὑψώνω.
ἀνοῖ	— ἀνοίγει.
ἀνοχή, ἡ	— σιτοδεία, ἀφορία, ἔλλειψις, συνεκδοχ. στενοχωρία, θλίψις.
ἀνταριάζομαι	— καταλαμβάνομαι ὑπὸ ἀνησυχίας.
Ἀντίοχος	— βασιλεὺς τῆς Συρίας (324—261 π.Χ.)
ἄντρον, τὸ	— μυθικὸν σπήλαιον εἰς Δελφούς, ἐν γένει τὸ ἐν- τὸς βράχου κοίλωμα, τὸ σπήλαιον.
ἄξεστος,	— (ἐπίθ.) ἀμόρφωτος, ἀπολίτιστος.
ἀπὲ	— (ἐπίρρ.) ἔπειτα, ὕστερον.
ἀπελατίκι(ον), τὸ	— ὕπλον σιδηροῦν ἀκιδωτὸν ροπαλοειδὲς (μεσαιων.)
ἀπιλογοῦμαι	— ἀπολογοῦμαι (Κρητ. ἰδιωματ.), ἀποκρίνομαι.
ἀποβάλλω	— βγάνω, χάνω.
ἀπόγαιον, τὸ	— καὶ ἀπόγειος, ἡ—ὁ ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς ξη- ρᾶς. Λέγεται καὶ ἡ ἀπογεία (αὔρα).
ἀπόγειον, τὸ	— τὸ χονδρὸν σχοινίον, διὰ τοῦ ὁποίου δένουν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν ξηράν.
ἀποκλαμός, ὁ	— ὁ πλόκαμος, ἐδῶ : πυρίνη γλῶσσα.
ἀποπλάνησις, ἡ	— ἐξαπάτησις.
ἀπορροῆς	— (ἐπίθ.) ἀπότομος, κρημνώδης.
Ἀποσπερίτης, ὁ	— ὁ Ἑσπερος, ἥτοι ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὅταν ἐμφανίζεται τὴν ἑσπέραν μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡ- λίου.
ἀποφράς, ἡ	— ἄδος, (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ φράζομαι — λέγομαι), ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν δὲν θέλει τις οὔτε ν' ἀνα- φέρῃ, ὡς ἐνθυμίζουσιν θλιβερὸν γεγονός, πέν- θιμος, δυσσώινος.
ἄπτου	— προστ. ἐνεστ. τοῦ ρ. ἄπτομαι=ἐγγίζω.
ἀραμπαδάκια τὰ	— καρροτσάκια, (λ.τουρκ.).
ἄραξος, ὁ	— ἀκρωτήριο Πελοποννήσου εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ

- ἀργάτης, ὁ
 Ἀργέστης, ὁ
 ἀρδεύω
 Ἀρδηττός, ὁ
 ἀρειμάνιος
 Ἀριστοφάνης,
 ἄρματα, τὰ
 ἀρμούτι, τὸ
 ἀρνησικυρία, ἡ
 ἀροαγής
 ἄροητος
 ἀσκέρι, τὸ
 ἀσμενίζομαι
 Ἀσπρη Θάλασσα
 Ἀσπροπόταμος
 Ἀσπρος, ὁ
 ἀτενῶς
 ἀτημέλητος
 ἀτόφιος
 ἀυγάζω
 αὐθις
 αὐλών, ὁ
 ἄφατος
 ἀφνειός,
 ἀχηβάδα, ἡ
 ἀψιθυμία, ἡ
- Πατραϊκοῦ κόλπου, κοινῶς Κάβο-Πάπας.
 — τὸ βαροῦλκον τοῦ πλοίου.
 — βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
 — ποτίζω κῆπον κλπ.
 — λόφος ἐν Ἀθήναις, ἀριστερὰ τοῦ Ἰλισσοῦ, ὑπὲρ τὸ Στάδιον.
 — (ἐπιθ.) πολεμοχαρής, ἄγριος.
 — ὁ μεγαλύτερος κωμικὸς ποιητὴς τῆς ἀρχαιότη-
 τος (452 — 385 π. Χ.). ἔγραψε πολλὰς κωμω-
 δίας, μία τῶν ὁποίων ἔχει τὸν τίτλον « Βάτρα-
 χοι ».
 — τοῦ πλοίου, ἡ ἄρματωσιά, τὰ ἄρμενα, τὸ σύνο-
 λον τῶν ἐξαρτημάτων τοῦ ἱστιοφόρου (ἱστοί, κε-
 ραῖαι, σχοινία, κλπ.).
 — βαρὺ τυφέκιον μὲ ἀσιπδοειδῆ ὑποκόπανον.
 — τὸ δικαίωμα, τὸ ὅποιον ἔχει ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Κρά-
 τους ν' ἀρνήται τὴν ἐπικύρωσιν νόμου ἢ πρά-
 ξεως τῆς κυβερνήσεως· γενικῶς τὸ δικαίωμα τοῦ
 ν' ἀπαγορεύῃ τις κάτι.
 — (ἐπίθ.) ἄθραυστος.
 — (ἐπίθ.) ἀνείπωτος, μυστικὸς.
 — σῶμα στρατοῦ (λ. τουρκ.). Συρφετός.
 — δέχομαι προθύμως ἢ εὐχαρίστως.
 — τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἀπὸ τὰ πάντοτε σχεδὸν ἐπι-
 κρατοῦντα ἐν αὐτῷ ἀφρίζοντα κύματα.
 — ὁ Ἀχελῷος.
 — ὁ Ἀσπροπόταμος (Ἀχελῷος).
 — (ἐπίρρ.) μὲ τὸ βλέμμα προσηλωμένον σταθε-
 ρῶς ἐπὶ ἐνὸς σημείου ἢ κατ' εὐθεΐαν ἐμπρός.
 — (ἐπίθ.) ἀπεριποίητος, ὁ μὴ ἐπιμελούμενος τὸν
 ἑαυτὸν του.
 — (ἐπίθ.) συνεχής, μὴ διακοπτόμενος.
 — καταυγάζω, λάμπω, φωτίζω.
 — πάλιν.
 — μικρὰ κοιλάς μεταξὺ δύο λόφων.
 — (ἐπίθ.) ἀνέκφραστος.
 — (ἐπίθ.) πλούσιος, ἀμύχλων.
 — ἐπὶ τῶν ναῶν, ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ (ἀγίου βή-
 ματος).
 — (ἐκ τοῦ ἄπτομαι=ἐγγίζω καὶ θυμός=ψυχή),
 βρασμὸς ψυχικῆς ὀρμῆς, ἀπότομος ψυχικὴ τα-
 ραχὴ, λόγῳ ὀργῆς ἢ φόβου.

Β

- βάλαμον, τὸ — ρευστὴ ἀρωματικὴ οὐσία μὲ θεραπευτικὰς ιδιότη-
της, μεταφ. ἀνακούφισις, παρηγορία.
- βαρυγμῶ καὶ βαρυγγμῶ — (ἐκ τοῦ βαρυγμῶ) δυσφορῶ, δυσανασχετῶ,
στενοχωροῦμαι.
- Βάτραχοι — τίτλος μῆς τῶν κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους.
- βεβηλώνω — μολύνω, μιαίνω.
- βέξιλ(λ)ον, τὸ — (λατ. vexillum) εἶδος σημαίας τοῦ ρωμαϊκοῦ
στρατοῦ, διακριτικὸν σῆμα τοῦ ἱππικοῦ τάγμα-
τος.
- βερεδάριος — (λατ. veredarius), ταχυδρόμος, ἀγγελιαφόρος.
- βετεράριος — παλαιὸς καὶ ἐμπειρὸς στρατιώτης (λατ. λ.).
- βέγλα, ἡ — ἡ σκοπιὰ, ὑψηλὸν σημεῖον ἐδάφους ἀπὸ τοῦ ὁποῖον
δύναται τις νὰ ἐπισκοπῇ τὰ περὶ.
- Βίγλιστα, ἡ — κωμόπολις τῆς Β. Ἡπείρου.
- βίτσισμα, τὸ — πλήγμα διὰ βίτσας, βέργας (βιτσία).
- βοιβόδας, ὁ — στρατιωτικὸς δοικητὴς, ἡγεμὼν τῆς Βλαχίας ἢ
Μολδαβίας.
- βοϊδοτσούλι, τὸ — βουκέντρα.
- βόστρυχος, ὁ — ἄθροισμα τριῶν κεφαλῆς. μπούκλα.
- βουκολικὴ ποίησις — ἡ λαμβάνουσα τὰ θέματά της ἐκ τῆς ζωῆς τῶν
ποιμένων καὶ τῆς ὑπαίθρου ἐν γένει.
- βούρερον, τὸ — μαστίγιον.
- βραγιά, ἡ — πρασιὰ λαχανοκήπου ἢ ἀνθόφυτον χωρίσμα κή-
που περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος.
- βρατσέρα, ἡ — εἶδος μικροῦ ἱστιοφόρου μέχρις ἑκατὸν τόννων.
- βραχύς, ὁ — (ἐπίθ.) κοντός, σύντομος.
- Βραχώρι, τὸ — παλαιὰ ὀνομασία τοῦ Ἀγρινίου.
- βρέμω — βροντῶ, μουγκρίζω.
- βρέκι, τὸ — ἱστιοφόρον μὲ δύο ἱστούς.
- βρύχος, τὸ — βρόντος, κτύπος ὀδόντων, μουγκρισμα.

Γ

- γάζα, ἡ — λεπτόν, διαφανὲς ὕφασμα.
- Γαζῆς Ἀνθίμος — (1758—1828), λόγιος κληρικὸς ἐκ Μηλεῶν
τῆς Μαγνησίας. Χρηματίσας ἱερεὺς ἐν Βιέννῃ,
ἱδρυσεν ἐκεῖ τὸ περισπούδαστον περιοδικὸν
« Λόγιον Ἑρμῆν ». Ἐγένετο ἔπειτα μέλος τῆς
Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ ὑπῆρξεν εἰς τῶν ὑπο-
κινητῶν τῆς ἐν Μαγνησίᾳ ἐπαναστάσεως. Συνέ-
γραψε τρίτομον « Ἐλληνικῆς γλώσ-
σης ».

Γαλάται, οί	— ἀρχαῖον ἔθνος, κλάδος τῶν Κελτῶν (τῆς ἀρίας ὁμοφυλίας)· οὗτοι ἤλθον καὶ κατῴκησαν κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Γαλατίαν, ἥσαν δὲ λαὸς πολεμικὸς καὶ ὁρμητικὸς, ἐνεργήσας πολλὰς ἐπιδρομὰς καὶ κατακτήσεις μέχρι τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Ρωμαίους.
γαλατσώνω	— ἀσπρίζω τὸ σπίτι μὲ γαλάκτωμα ἀσβέστου.
γαλέρα, ἡ	— πολεμικόν, μεσαιωνικὸν πλοῖον, μακρὸν μὲ πολλὰς κώπας καὶ ἰστία.
γεγωνυία τῇ φωνῇ	— (δοτ. ἐπιρρημ.) μὲ δυνατὴν φωνήν, μεγαλοφώνως (ἐκ τοῦ ἀρχαίου ρήματος γεγωνέω-ω=φωνάζω δυνατά).
γιουργούλης, ὁ	— εἶδος καλύμματος τῆς κεφαλῆς.
Γκε(γ) καριά, ἡ	— Ἀλβανοὶ φυλῆς τινος τῆς Β. Ἀλβανίας.
Γκέγκης, ὁ	— ὁ ἀνῆκων εἰς τὴν φυλὴν τῆς Γκε(γ)καριάς.
γχεσέμι τὸ	— τὸ κριάρι τοῦ κοπαδιοῦ, ποὺ προπορεύεται τοῦ ποιμνίου.
γλαρός	— ἱλαρός, γαλήνιος ἐπὶ ὀφθαλμῶν: ὑγρός, γλυκός, ζωηρός.
γλανκός	— (ἐπίθ.) κυανοῦς, ἀστραφτερός.
γολέττα, ἡ	— ἱστιοφόρον ταχύ, μὲ δύο ἰστούς.
γολεττί, τὸ	— ἡ μικρὴ γολέττα.
γόμωσις, ἡ	— πυρῖτις διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν πυροβόλων ὀπλων.
γούμενα, ἡ	— (ναυτ.) χονδρὸν σχοινίον, κάλως.
Γραικοί, οἱ	— παλαιοτάτη ὀνομασία τῶν Ἑλλήνων, τῶν κατοικούντων περὶ τὴν πελασγικὴν Δωδώνην καὶ τὸν Ἀχελῶον. Βραδύτερον ἡ λέξις ἦτο συνώνυμος τῆς λέξεως «Ἕλλην». Τὴν λέξιν παρέλαβεν ἡ λατινικὴ γλῶσσα (Graeci) καὶ ἐξ αὐτῆς αἰ νεώτεραι εὐρωπαϊκαί.
γραφική	— ἡ ζωγραφικὴ, ἡ διὰ γραμμῶν ἢ σχημάτων παράστασις.
γροικῶ καὶ ἀγροικῶ	— ἀκούω, αἰσθάνομαι, γνωρίζω. Παθ. γροικιέμαι-γίνομαι ἀκουστός, συνεννοῦμαι.
γρόσι, τὸ	— ἀργυροῦν τουρκικὸν νόμισμα, ἴσον πρὸς τὸ 1)100 τῆς τουρκ. λίρας.
γρύζω	— (ὀνοματοποιεῖται, ἀόρ. ἔγρυξα) ἐπὶ τῶν χοίρων: φωνάζω γρῦ-γρῦ, γρυλλίζω κατὰ συνεκδοχὴν ἐπὶ ἀνθρώπων: γογγύζω, γκρινιαζώ, μουρμουρίζω.

Δ

- δαγκούνα καὶ δαγκάνα, ἡ — ἡ ὀδοντωτὴ λαβίς, δι' ἧς δαγκάνει ὁ κάβουρας.
 δαφιλῶς — (ἐπίρρ.) ἀφθόνως, πλουσιοπαρόχως.
 Δεβόλης, ὁ — ποταμὸς τῆς Β. Ἠπείρου.
 δειράς, ἡ — ράχης ὁροσειρᾶς, (γεν.—άδος).
 δέος, τὸ — φόβος.
 δευβίσης, ὁ — μουσουλμάνος μοναχός.
 δέσι(ς), ἡ — τὸ μέρος ὅπου πιάνουν (δένουν) τὸ νερόν διὰ τὸν μύλον ἢ τὴν ἄρδευσιν.
 δημόται, οἱ — οἱ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὰ κατωτέρας κοινωνικὰς τάξεις.
 δῆωσις, ἡ — ἐρήμωσις, λεηλασία.
 διάβροχος, ὁ — (ἐπίθ.) ὁ καθ' ὁλοκληρίαν βρεγμένος, μουσκεμένος.
 διάδημα, τὸ — στέμμα, κόσμημα κεφαλῆς.
 διασκεδάζω — (ἀρχ. διασκεδάννυμι), διασκορπίζω, διαλύω
 διασκεδάσθησαν=διελύθησαν, ἐξέλιπον.
 διασφάγη, ἡ — βραχίωδης χαράδρα.
 διαρραγείς — ὁ ὑποστάς ρήγμα, διάσπασιν, (μετοχὴ ἀορ. β' τοῦ διαρρήγνυμι).
 διατελῶ — εἶμαι.
 διβάρι, τὸ — ἀντὶ βιβάρι (λατ. vivarium), εἰδικὴ ἐγκατάστασις, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι Ρωμαῖοι διετῆρουν ζῶντα ἐν τῷ φυσικῷ των περιβάλλοντι διάφορα ἄγρια ζῷα. Σήμερον—ἰχθυοτροφεῖον, δηλαδὴ περικεκλεισμένη ἔκτασις ὑφαλμύρων ὑδάτων, καταλλήλως διεσκευασμένη πρὸς ἐκτροφὴν ἰχθύων.
 δίκρανον (δικράνι), τὸ — γεωργικὸν ἐργαλεῖον, εἰς σχῆμα περόνης χρησιμοποιούμενον κατὰ τὸ ἀλώνισμα τῶν σιτηρῶν.
 δίοπος τῆς φυλακῆς — ὑπαξιωματικὸς τῆς φρουρᾶς, (ναυτ.).
 δοβλέτι, τὸ — κυβέρνησις, κράτος, (λ.τουρκ.).
 δολιχόσκιος, — (ἐπίθ.) ὁ ρίπτων μακρὰν σκιάν, ὁ μακρός.
 δοόλαπας, ὁ — σφοδρὸς ἄνεμος συνοδευόμενος ὑπὸ καταρρακτώδους βροχῆς· λέγεται καὶ δρολάπι.
 δροσόρρυτος, — (ἐπίθ.) χῶρος σκιερὸς, δροσερός, μενερὰ.
 Δρυάς, ἡ — Νύμφη προστάτις τῶν δένδρων.
 δρυμῶν, ὁ — δρυμός, δάσος ἐκ μεγάλων δένδρων πυκνόν, (γεν.—ῶνος).
 δυσελπιστῶ — δὲν ἔχω καλὰς ἐλπίδας, εἶμαι ἀπηλπισμένος.
 δυσοίωνος — (ἐπίθ.) ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σημαίνει κακὸν οἰωνόν· ἐπίρρ. δυσοίωνος—κατὰ τρόπον δυσοίωνον, με κακὰς προβλέψεις.

δύστηνος, ὁ, ἡ,
δῶσμα, τὸ

— (ἐπίθ.) δυστυχής.
— καθετί τὸ ὅποιον δίδεται, τὸ δῶσιμον, τὸ δῶρον.

Ε

Ἐδέμ, ἡ

— (λ. ἐβρ.) ὁ Παράδεισος ὅπου ἔζησαν οἱ πρωτόπλαστοι.

ἐδώλιον, τὸ
ἔθος, τὸ

— κάθισμα.
— συνήθεια· ὡς ἔθος (ἐνν. ἐστίν, εἶναι), ὅπως εἶναι συνήθεια.

εἰμαρμένη, ἡ

— ἡ μοῖρα, ἡ τύχη. τὸ πεπωμένον (κοινῶς τὸ «γραφτό»).

εἶντα

— τί, (κρητικὸς ἰδιωματισμός).

εἰρεσία, ἡ

— κωπηλασία.

ἐκορηγνόμαι

— ξεσπῶ.

ἐκστασις, ἡ

— ἀπορρόφησις τοῦ πνεύματος ἀπὸ θαυμασμοῦ ἢ κατάπληξιν.

ἐκφρων, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) ὁ ἐκτός ἑαυτοῦ.

Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον, τὸ

— Ἡ ἀνωτάτη οικονομικὴ ὑπηρεσία ἡ ὁποία ἐλέγχει τὴν πληρωμὴν τῶν δημοσίων ἐξόδων.

ἐλελεύ

— (ἐπιφών.) πολεμικὴ κραυγὴ ἐνθουσιασμοῦ

ἐλλοχῶ καὶ ἐλλοχεύω

— παραμονεύω, στήνω καρτέρι, ἐνεδρεύω.

ἐμβριθῶς

— (ἐπίρρ.) σοβαρῶς.

ἐνάλιος

— (ἐπίθ.) ὁ ἐν θαλάσῃ, θαλάσσιος.

ἐνδακρυς, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) δακρυσμένος.

ἐξαγόρασις, ἡ

— ἐξαγορά, ἀπόκτησις ἐνὸς ἀγαθοῦ ἔναντι ἀνταλλάγματος.

ἐξαπίνης

— (ἐπίρρ.) ἐξαίφνης, ξαφνικά.

ἐξουριάζω

— ἀπομακρύνω.

ἐξωτερικεύω.

— ἐκδηλώνω.

ἐπαλξίς, ἡ

— (ἐκ τοῦ ἀρχ. ἐπὶ-ἀλέξω=ἀποκρούω), τὸ ἀνώτατον μέρος τῶν τειχῶν φρουρίου ἢ πύργου, τεμνόμενον ὀδοντωτῶς διὰ θυρίδων.

ἐπανλισμός, ὁ

— διανυκτέρευσις εἰς τινα τόπον.

ἐπέραστος, ὁ, ἡ

— (ἐπίθ.) ποθητός.

ἐπιβουλή, ἡ

— ὕπουλος ἐνέργεια ἐναντίον ἄλλου.

ἐπικαλοῦμαι

— προσκαλῶ κάποιον εἰς βοήθειαν, εἰς μαρτυρίαν.

ἐπίστεγον, τὸ

— μικρὸς ἐστεγασμένος χώρος εἰς τὴν πρόμηνην πλοίου

ἐπιφαίνομαι

— παρυσιάζομαι.

ἐπίχρσιμα, τὸ
ἐπωδός, ἡ

ἔρεβος, τὸ
Ἑρέχθειον

Ἐρσέα, ἡ
εὐθαλής, ὁ, ἡ
Ἐυνάροδος Ἰωάννης - Γαβριήλ

εὐπρόσδεκτος, ὁ, ἡ
εὐπροσήγορος, ὁ, ἡ
εὐτελής, ὁ, ἡ
εὐφημισμός, ὁ

ἐφόλκιον τὸ

- ἄλειμμα μὲ ἄσβεστιον κλπ.
- ὁ κατὰ διαλείμματα ἐπαναλαμβάνόμενος στίχος ποιήματος ἢ ῥιθμοῦ
- βαθύτατον σκότος.
- ἀρχαῖος ναὸς ἐπὶ τῆς Ἀκοσπόλεως τῶν Ἀθηνῶν εἰς τὸν ὅποιον ἐλατρεύετο ἡ Πολιάς Ἀθηνᾶ, ἰδρυθεῖς ἐπὶ παλαιότητος ναοῦ τοῦ Ἑρεχθίδεως, μυθικοῦ βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀττικῶν ἡρώων.
- κωμόπολις τῆς Β. Ἠπείρου.
- (ἐπίθ.) ὁ ἔχων πλουσίαν βλάστησιν (τόπος)
- διάσημος Ἑλβετὸς φιλέλλην, γαλλικῆς καταγωγῆς, βοηθῆσας πολὺ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 (1775—1863).
- (ἐπίθ.) καλοδεχούμενος.
- (ἐπίθ.) ὁμιλητικὸς, φιλόφρων.
- (ἐπίθ.) εὐθηνός, ταπεινός, τιποτένιος.
- σχῆμα λόγου, κατὰ τὸ ὅποιον ὀνομάζομεν κατὰ κληρὸν ἢ δυσάρεστον μὲ λέξιν ἔχουσαν καλὴν σημασίαν ἐκ δεισιδαιμονίας καὶ φόβου μήπως τὸ κακὸν τοῦτο στραφῇ ἐναντίον μας ἢ ἀποβῇ ἐπιζήμιον. Π.χ. Εὐμενίδες ἀντὶ Ἑρινύες, Εὐξείνιος ἀντὶ Ἀξείνιος, γλυκάδι ἀντὶ ξύδι, καλὴς κυράδης ἀντὶ νεράιδης, τὸ καλὸ σπυρὶ ἀντὶ ἀνθραξ, χρυσῇ ἀντὶ ἱκτερος κλπ.
- λέμβος πλοίου.

Ζ

ζαγάρι, τὸ
ζάλογγα τὰ
Ζάππειον, τὸ

ζαπιές, ὁ
Ζαράκοβα, ἡ

ζεῖμπέκικος

ζευγολάτης ὁ

- (λ. τουρκ.), κύων κυνηγετικὸς, ἰχνηλάτης, διακρινόμενος διὰ τὴν νοημοσύνην του.
- πυκνοὶ καὶ μεγάλοι λόγγοι, δασώδεις ἐκτάσεις.
- μέγαρον τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὀργανώνονται αἱ διάφοροι καλλιτεχνικαὶ ἐκθέσεις ἢ ἐκθέσεις τῆς παραγωγῆς. Ἰδρύθη ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Εὐαγγέλου Ζάππα.
- τοῦρκος χωροφύλαξ, (λ. τουρκ.).
- χωρίον τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, μετονομασθὲν Μαίναλον.
- ὁ ἀνέκων εἰς Ζεῖμπέκον=ἄτακτον τουρκὸν στρατιώτην.
- (ἀντὶ ζευγολάτης), ὁ γεωργός, πού ὁδηγεῖ τὸ

- ζυγός, ὁ — ζεύγος τῶν βοῶν πρὸς ἄροσιν, ἄλλως ζευγᾶς.
 — ξύλον τὸν ὁποῖον προσαρμόζεται εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦ ἀρότρου καὶ ὑπὸ τὸ ὁποῖον ζεύονται οἱ βόες.
- Ζωσιμάδαι, οἱ — ἔξ ἀδελφοί, ἐθνικοὶ εὐεργεταί (Ἰωάννης, Ἀναστάσιος, Θεοδόσιος, Νικόλαος, Ζώης καὶ Μιχαήλ.), γεννηθέντες εἰς Ἰωάννινα καὶ πλουτήσαντες εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς ἄλλα Εὐρωπαϊκὰ κέντρα.

Η

- ἡδυπαθῶς — (ἐπίρρ.) μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως.
 ἡδύπνοος — (ἐπίθ.) ἡδέως πνέων, εὐάρεστος.
 ἡμαρ, τὸ — (λ. ὁμηρική), ἡμέρα. νόστιμον ἡμαρ=ἡ ἡμέρα τῆς ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίδα (νόστος=ἡ ἐπ' ἀνοδος εἰς τὴν πατρίδα).
 ἡμιβάβαρος — (ἐπίθ.) μισοβάβραχος, ἀπολίτιστος.
 Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς — (101—178 μ. Χ.), ἄρχων ἐν Ἀθήναις, διὰ δωρεῶν τοῦ ὁποῖου ἀνηγέρθησαν σημαντικὰ κτήρια ὡς τὸ Ὡδεῖον (θέατρον τοῦ Ἡρώδου), Στάδιον κ.ἄ.
 ἦττον — (ἐπίθ. συγκρ. β.) ὀλιγώτερον.
 Ἡὼς — αὐγή, χαράματα.

Θ

- θαλασσόπληκτος — (ἐπίθ.) ὁ ὑπὸ τῆς θαλάσσης πληττόμενος
 θαλλός, ὁ — νεαρὸς κλῶνος φυτοῦ, βλαστὸς (ιδίᾳ δὲ κλάδος τῆς ἐλαίας παρ' ἀρχαίους).
 θάλλος, τὸ — ζεστασιά.
 θάμβος, τὸ — πολὺς θαυμασμός, ἐκπληξίς.
 Θεοδόσιος ὁ μικρὸς — (408—450), βυζαντινὸς αὐτοκράτωρ, υἱὸς τοῦ Ἀρκαδίου καὶ ἑγγονος τοῦ Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου.
 θεωρία, ἡ — ἡ τιμητικὴ ἀντιπροσωπεία, τὴν ὁποίαν ἀπέστελλεν ἐκάστη πόλις εἰς τὰς ἐθνικὰς πανηγύρεις, ἀγῶνας, καὶ ἄλλας τελετάς, ὡς εἰς Ὀλυμπίαν Δελφοὺς, Δῆλον κλπ. συνεκδοχ. πᾶσα πολυάριθμος συνοδεία προσώπων.
 θρασίμι, τὸ — θνησιμαῖον ζῶον, ψοφίμι.
 θροῶ — (λ. πεποιημ.) μὲ συνεχῆ, ἀλλ' ἐλαφρὸν θόρυβον θορυβῶ, προκαλῶ θροῦν (θρόισμα).

- θυροδέρνω — κρούω τὰς ξένας θύρας πρὸς ἐπαίτειαν.
 θαράκιον, τὸ — ἐσχάρα ἐν εἴδει ἡμικυκλικοῦ ἐξώστου περιβάλλον-
 τος τὸν λαίμῳ τοῦ ἱστοῦ (ναυτ.).

I

- Ἰβάν, τὸ — ὄρος τῆς Β. Ἡπείρου.
 ἰδυνά, τὰ — αἱ δρύες.
 ἱερογλυφικός — (ἐπίθ.) ὁ ἀνῆκων εἰς τὴν ἱερογλυφικὴν γραφὴν
 τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων, μεταφ. πολὺ δύσκολος.
 Ἰεσσαὶ — πατὴρ τοῦ Δαβίδ.
 ἰοβόλος, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) ὁ χύνων δηλητήριον, φαρμακερός.
 ἰόχρονος, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τοῦ ἰου, (μῶβ).
 ἱεῖς, ἡ — γεν. ἱριδος. τὸ οὐράνιον τόξον, (κοινῶς λέγε-
 ται καὶ δοξάρι). ὡς κύριον ὄνομα Ἰρις - πτε-
 ρωτὴ θεὰ τῶν ἀρχαίων, ἀγγελιαφόρος τοῦ Διὸς,
 τῆς Ἥρας κλπ.

K

- Καβομαλιάς, ὁ — τὸ ἀκρωτήριο Μαλέας, εἰς τὸ νοτιώτατον ἄκρον
 τῆς Πελοποννήσου.
 Κάβο Πάπας, ὁ — τὸ ἀκρωτήριο Ἀραξός.
 καθολικόν, τὸ — ὁ κυρίως ναὸς τῶν Χριστιανῶν, ἤτοι ὁ γῶφος
 μεταξύ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ νάρθηκος, ὁ πρῶτος
 ναός.
 Καικίας, ὁ — ἄνεμος βορειοανατολικός.
 καϊμακάμης — Τοῦκοκος διοικητής.
 καιρὸς — (ἐπῆρε καιρὸν) παίρνω, λαμβάνω καιρὸν = εὐρί-
 σκω τὴν εὐκαιρίαν, φθάνει ἡ κατάλληλος στι-
 γμή· ἐπὶ ἱερέων· προετοιμάζομαι διὰ τὴν κἀταρ-
 ξιν τῆς θείας λειτουργίας.
 κακκαβισμός, ὁ — κρωγμὸς ἱέρακος.
 καλαφατίζω — (ναυτ.). φράσσω τὸ μεταξύ τῶν σανίδων τοῦ
 πλοίου κενὰ μὲ στουππὶ καὶ ἀκολούθως ἐπικαλύ-
 πτω διὰ πίσεως.
 Κάλβος Ἀνδρέας — (1792 — 1867), περίφημος Ζακύνθιος ποιητής
 σύγχρονος τοῦ Δ. Σολωμοῦ· ἐδῶ ὁ Γρ. Ξενό-
 πουλος ἐπαναλαμβάνει τὴν εὐχὴν, τὴν ὁποίαν εἶ-
 χεν ἐκφράσει εἰς παρομοίαν μὲ αὐτὴν περίπτω-
 σιν ὁ συμπατριώτης του ποιητής Κάλβος καὶ ἀ-
 ναφέρει αὐτολεξεῖ τοὺς τελευταίους στίχους ἐνὸς
 ποιήματός του : « Ἄς μὴ μοῦ δώσῃ ἡ μοῖρα μου
 εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον. Εἶναι γλυκὺς ὁ θά-
 νατος, μόνον ὅταν κοιμώμεθα εἰς τὴν πατρίδα ».

	(«Φιλόπατρις» 'Α. Κάλβου).
καλιά, ή	— φωλεά.
καλίγιον, τὸ	— (λ. λατινική) χονδρόν στρατ. υπόδημα, ἀρ- βύλα.
καλλωπίζω	— στολίζω, κάμνω τι ὥραϊον.
καλογοραιοκισμένον	— (πρόβατον) πρόβατον κλεισμένον εἰς καλὸν κα- λύβι, εἰς τὸ χειμαδιό.
καματερό, τὸ	— ὡς οὐσ. (ἐκ τοῦ ἀρχαίου κάματος = κόπος) ὁ ἀροτριῶν βοῦς.
Καπλάνης Ζώης	— ἐθνικός ευεργέτης ἐξ Ἰωαννίνων, πλουτίσας εἰς Βουκουρέστιον, ἰδρυτὴς τῆς ὁμωνύμου ἐν Ἰω- αννίνοις Σχολῆς (1736-1806).
καραβιά, τὸ	— (λ. περσ.) ὁμὰς ὁδοιπορούντων, ἰδίχ μετὰ καμηλῶν καὶ ὑποζυγίων μεταφερόντων ἐμπο- ρεύματα.
καρaboκέρης	— ὁ πλοίαρχος.
καρaboκῶ	— περιμένω μὲ προσοχὴν καὶ ἀνησυχίαν.
καρaboύλι, τὸ	— (λ. τουρκ.) σκοπός, φρουρός καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ : ἡ φρούρησης.
καριοφίλι, τὸ	— μακρὸν ἐμπροσθογεμὲς τουφέκιον.
κατακερματίζω	— μεταβάλλω κάτι εἰς κομμάτια πολλά.
κατακοσμοῦμαι	— εἶμαι καταστόλιστος.
κατάμερον, τὸ	— λιμέρι, καταυλισμός ἀγροτικός ἢ ποιμενικός.
κατάνακρα	— (ἐπίρρ.) τελείως εἰς τὴν ἄκρην.
κατάνυξις	— διέγερσις εὐσεβεῶς διαθέσεως.
καταρράχι, τὸ	— καὶ καταρραχιά, ἡ—κορυφογραμμὴ, τὸ ἀνώτατον μέρος τῆς ράχους τοῦ βουνοῦ.
καταχνιά, ή	— ἡ ὁμίχλη.
κατεπόθη	— ἄρρ. τοῦ καταπίνομαι.
κατέχω	— ἐννοῶ, καταλαμβάνω.
κατηφής	— (ἐπίθ.) σκυθρωπός, κατσουφιασμένος.
κατισχύω	— ἐπικρατῶ.
κεμέρι, τὸ	— (λ. τουρκ.) ἡ δερματίνη ζώνη τῶν χωρικῶν ἐντὸς τῆς ὁποίας φυλάσσονται χρήματα, τὸ βαλ- λάντιον.
κέραυλος, ὁ	— στρατιωτικὴ σάλπιγξ κατεσκευασμένη ἀπὸ κέ- ρας ζώου.
κιονίσκος, ὁ	— μικρὴ κολόνα.
Κιρκάσιος	— ὁ κάτοικος τῆς Κιρκασίας, χώρας κειμένης πλη- σίον τοῦ Καυκάσου, Τσερκέζος.
κλαγγασμός	— θόρυβος συγκρουομένων ὅπλων. Ὁξεῖται κραυγαὶ πηγῶν.
Κλεπούσα	— χωρίον Δυτ.Μακεδονίας.

κλιβανάριοι, οἱ	— θωρακοφόροι.
κλύδων	— μεγάλη θαλασσοταραχή.
κλυδωνίζομαι	— ταράσσομαι ἀπὸ τὴν τρικυμίαν θαλάσσης.
κλώζω	— φωνάζω, λέγεται ἐπὶ κολοιδῶν (=τὸ πτηνὸν κάργα).
Κοινωνικόν, τὸ	— ψαλμὸς περὶ τὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ὁποίου κοινωνοῦν οἱ ἱερεῖς.
Κόκκινος Βράχος	— ὠραία τοποθεσία παρὰ τὴν πόλιν τῆς Ζακύνθου ἐκ τῆς ὁποίας ἐνεπνεύσθη ὁ Γρ. Ξενοπούλος καὶ ἔγραψε τὸ ὁμώνυμον μυθιστόρημά του.
κόκκορας	— (ὄπλου), ὁ ἐπικρουστήρ, ὁ λύκος τοῦ ὅπλου.
κομῶ	— ἔχω μακρὰν κόμην — ἐπὶ ἀσταχύων : κυματίζουν οἱ μακροὶ ἀστάχυες.
κονάκι, τὸ	— (λ. τουρκ.) τὸ οἶκημα τοῦ διοικητηρίου, ἡ οἰκία τοῦ γαιοκτήμονος, ἡ κατοικία ἐν γένει.
κοπετός, ὁ	— θρῆνος μὲ κτυπήματα τοῦ στήθους, ὄδυρμός,
κορύνη καὶ κορύνα, ἡ	— ρόπαλον ἀτρακτοειδές, μὲ τὸ ἐν ἄκρον παχύτερον.
Κορινθαῖα, ἡ	— πόλις τῆς Βορείου Ἡπείρου.
κότινος, ὁ	— κλάδος ἀγριελιάς, δι' οὗ ἐστεφανοῦντο οἱ Ὀλυμπιονῆται.
κοτρῶνι, τὸ	— ὁ τραχὺς λίθος.
κουβέρτα	— τὸ κατάστρωμα τοῦ πλοίου.
κούγκα	— καλύβη εἰς ἔλη Μακεδονίας.
κουζονλαίνομαι	— ἀνοηταίνω, τρελαίνομαι.
κουπαστή, ἡ	— τὸ ἄνω χεῖλος τῶν πλευρῶν τοῦ πλοίου.
κουρταλέτσες	— παρίστια (ναυτ.).
κουρταλῶ	— κρούω, κτυπῶ.
κο(χ)όρτις, ἡ	— (γεν. -εως, λ. λατ.), ὑποδιαίρεσις τῆς ρωμαϊκῆς λεγεῶνος.
κραταιῶς	— (ἐπίρρ.) ἰσχυρῶς, μὲ δύναμιν.
κρεουργῶ	— σφάζω ἀνθρώπους ἀγρίως.
κρινί, τὸ	— κυψέλη.
κροαίνω	— κτυπῶ.
κρωγμὸς	— κράξιμον κόρακος.
κτίτωρ καὶ κτίστωρ	— (γεν. -ορος, ἐκ τοῦ κτίζω), ὁ ἱδρυτής, κυρίως ὁ ἱδρυστὴς ναόν, μονὴν ἢ ἄλλο ἱερὸν ἱδρυμα.
κυκεὼν	— εἶδος ἀναμίκτου ποτοῦ, ἀνακατωσούρα.
κυσοφοῶ	— ἐγκυμονῶ, πρόκειται νὰ γεννήσω· μεταφ. σχεδιάζω νὰ φανερώσω, ἐτοιμάζω· κυσοφοῦμαι = ἐτοιμάζομαι νὰ φανερωθῶ.
κῦρος	— δύναμις ἀξίας, ἐξουσία.

Λ

- λαγγεμένος — (ἐπίθ.) μαγευμένος, γοητευμένος (ἐκ τοῦ ἀρχ. ρήμ. λαγγάζω=ὑποχωρῶ, ἐνδίδω).
- Λακτάντιος — ἐκκλησιαστικός συγγραφεύς, ἀκμάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ τρίτου καὶ ἀρχὰς τοῦ τετάρτου αἰῶνος· πρὶν γίνῃ χριστιανός, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς ἐν Νικομηδείᾳ.
- λαμπηδών-ότος — λάμψις, λαμπρότης, ἀκτινοβολία.
- λαμπίζης — ὁ ἔχων τὸ χρῶμα τῆς φωτιᾶς· σύνθετος ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
- λεγεών — (ἀρσ. καὶ θηλ.) στρατ. σῶμα παρὰ Ῥωμαίους, ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν σημερινὴν μεραρχίαν· ἡ λεγεὼν εἶχε περίπου 6.600 ἄνδρας καὶ διηγεῖτο εἰς 10 κοχόρτεις.
- λεηρός, — (ἐπίθ.) ἐλλιπής, ἀτελής, ἀδέξιος.
- λευχέμων, — (ἐπίθ.) ὁ ἐνδεδυμένος λευκά.
- Λιάτης, ὁ — (πληθ. Λιάπηδες) ὁ μουσουλμάνος κάτοικος τῆς Β.Δ. Ἀλβανίας.
- Λιβάνιος — (314—392), Ἑλληνοσοφιστὴς καὶ ρήτωρ ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἱδρῦσας ρητορικὴν σχολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, διδάσκαλος τοῦ Βασιλείου τοῦ μεγάλου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου, οἱ ὅποιοι ἐτίμων αὐτόν, καίπερ ἔθνικόν.
- λίβας — ἄνεμος θερμός προερχόμενος ἐξ Ἀφρικῆς.
- Λιβόρνος, ἡ καὶ τὸ Λιβόρνον — πόλις τῆς Β.Δ. Ἰταλίας.
- λιγυρὸς — μελωδικός.
- λίκνον, τὸ — κούνια μικροῦ παιδιοῦ.
- λιτή, ἡ — προσευχή, παράκλησις.
- Λογγίνος — ἐκατόνταρχος ὑπηρετῶν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Χριστιανῶν ἐπολέμησε μὲ φανατισμόν κατὰ τοῦ Μαξεντίου, ἵνα στηρίξῃ τὴν νέαν θρησκείαν.
- λόγγος, ὁ — πυκνὸν δάσος ἐκ θάμνων.
- λοκομοτίβα, ἡ — ἡ μηχανὴ τοῦ τραίνου.
- λόφος (κράνους) — θύσανος ἐκ τριχῶν ἵππου, τὸν ὅποιον ἔφερον ἐπὶ τῆς περικεφαλαιᾶς (κοινῶς φούντα).
- λοκαυγές, τὸ — τὸ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἡμίφως, τὰ χαράματα.
- λυτήριος — (ἐπίθ.) ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ λύῃ, ν' ἀπολυτρώῃ· λυτήριος προσευχή = ἡ προσευχή, ἡ ὁποία ἀπολυτρώνει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν θλίψεων.

Μ

- μαγνάδι, τὸ
Μαδεμοχωρίτης
- μαϊστράλι, τὸ
μάνητα, ἡ
μαρζούτσι, τὸ
- μαρμαίρω
Μανριτανοὶ
- μεγαλωστὶ
μελισσηνός
- μελτέμα, τὰ
- μερεμετίζω
μεσοῦνης
μετερίζι, τὸ
- μιασματικός
μικκύλος
μινναές, ὁ
- μιννορίζω
μισεύω
μισοκάναλα
μόλεμα, τὸ
Μοράβας, ὁ
Μουλβία, ἡ
μουράγιο, τὸ
μουσαφιέρει· δι
μούσκούλη, ἡ
- Μουτσελίμης
μπαταριές
μπατάρω
- μπέης, ὁ
- λεπτή καλύπτρα κεφαλῆς, πέπλος.
— κάτοικοι τῶν Μαδεμοχωρίων, τμήματος τῆς Χαλκιδικῆς, τῆς σήμερον λεγομένης ἑπαρχίας Ἀρναίας.
— ὁ βορειοδυτικὸς ἄνεμος.
— ἡ μανία.
— (λ. τουρκ.) ὁ δερμάτινος σωλὴν τοῦ ναργιλῆ (ἰδὲ λέξιν).
— ἀκτινοβολῶ παλμικῶς, ἀστράφτω.
— οἱ κάτοικοι τῆς Μαυριτανίας, ὅπως ἐλέγετο ἡ Β.Δ. Ἀφρική (Μαρόκον, Ἀλγέριον).
— (ἐπίρρ.) εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
— ὁ ἔχων τὸ χρώμα τοῦ μέλιτος· σύνηθες ὄνομα βοῶν τοιοῦτου χρώματος.
— οἱ βόρειοι ἢ βορειοδυτικοὶ ἄνεμοι, οἱ πνέοντες κατὰ τὸ θέρος.
— (λ. τουρκ.) ἐπισκευάζω, ἐπιδιορθώνω.
— (ἐπίθ.) μέσου, μετρίου ὕψους ἐπίπεδον κοιλάδος.
— (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, πρόχωμα, προκάλυμμα κατὰ τὴν μάχην.
— μολυσματικός.
— μικρός.
— (λ. τουρκ.) ὑψηλὸς καὶ στενὸς πύργος μουσουλμανικοῦ ναοῦ. μετ' ἐξώστου ἀπὸ τοῦ ὁποῦ ὁ μουεζίνης (εἰδικὸς θρησκ. λειτουργὸς) καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν.
— παραπονοῦμαι, κλαίω σιγαλά.
— ἀναχωρῶ ἐκ τινος τόπου, ἀποδημῶ, ξενιτεύομαι.
— (ἐπίρρ.) εἰς τὸ μέσον τοῦ θαλασσίου στενοῦ.
— μόλυσμα.
— ὄρος τῆς Β. Ἠπείρου.
— γέφυρα τοῦ Τιβέρεως παρὰ τὴν Ρώμην.
— (λ. ἐνετ.) κρηπίδιωμα, προκυμαία.
— (λ. τουρκ.), ἐπισκέπται φιλοξενούμενοι.
— πρασινάδα ἀναπτυσσομένη εἰς ὕγρον, ἔστω καὶ δλίγον, χῶμα.
— Τυῶρκος διοικητῆς.
— σειρὰ ὁμοβροντιῶν πυροβόλων ὅπλων.
— κλῖνω πρὸς τὸ ἓνα πλευρὸν (λέγεται διὰ τὰ πλοῖα κυρίως).
— (λ. τουρκ.) πλοῦσιος ἀρχηγός, φύλαρχος, ὁ υἱός

μπενετάδες, οί

μπιρμπιλός

μπονγάτσι

μπονγαζίνι, τὸ

μπονκαδούρα, ἡ

μπουρλί

μυρτιές

μυσταγωγία, ἡ

μυχός

τοῦ πασᾶ, τίτλος ἐγγραμμάτου Τούρκου ἀξιωμα-
τικῷ

— τὰ ἀποχαιρετιστήρια κεράσματα.

— (ἐπιθ.) πλουμιστός, παρδαλός.

— στενή θαλασσία δίοδος.

— εὖοσμον ἄνθος· τὸ φυτὸν μπουγαρινιά-ἴασμος ὁ ἀ-
ραβικός.— (λ. ἱκτλ.) ἄνεμος γεννώμενος καὶ πνέων ἐντὸς τοῦ
θαλασσίου κόλπου.

— ἰσχυρά καὶ ἀπότομος πνοὴ ἀνέμου.

— (θελ. πληθ.) κλάδοι μύρτου, (μυρτιάς) ἀναφέ-
ρεται εἰς τὴν παράδοσιν ὅτι οἱ λεγόμενοι τυραν-
νοκτόνοι Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων, οἱ φο-
νεύσαντες τὸν υἱὸν τοῦ Πεισιστράτου Ἰππαρχον
(514 π.Χ.) εἶχον κρύψει τὰ ξίφη των εἰς κλάδους
μυρτιάς, τοὺς ὁποίους ἔφερον λόγῳ τῆς τελουμέ-
νης τότε πομπῆς τῶν Παναθηναίων.— ἡ κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν τελουμένη θυσία,
μύησις εἰς θρησκευτικὰ μυστήρια.

— τὸ ἐσώτερον σημεῖον κόλπου ἢ λιμένος.

N

νάμα, τὸ

νανοφυῆς

ναπολεόνι, τὸ

ναργιλές, ὁ

νάρθηξ, ὁ

ναύκληρος, ὁ

νιτσεράδα

νογάω

ντέλφι, τὸ

νωχέλεια, ἡ

— πηγὴ ρέοντος ὕδατος.

— ὁ γεννηθεὶς ὡς νάνος.

— τὸ γαλλικὸν χρυσοῦν εἰκοσάφρακτον.

— (λ. τουρκ.) καπνιστὴρ ἄσικτικὴ μὲ μακρὸν εὐ-
λύγιστον σωλῆνα (μαρκούτσι), εἰς τὸν ὅποιον ὁ
καπνὸς φθάνει ἀναρροφώμενος ὑπὸ τοῦ καπνιστοῦ
μέσῳ φιάλης πλήρους ὕδατος.— (γεν. ηκος), τὸ πρὸ τοῦ κυρίως ναοῦ μέρος, ἐν
εἵδει στοᾶς συνήθως, ὅπου κατὰ τοὺς πρώτους
χρῆστ. χρόνους ἔμενον οἱ καττχοῦμενοι· σὺν τῷ
χρόνῳ ὁ νάρθηξ ἀπετέλεσεν ἀπλῆν προέισοδον τοῦ
ναοῦ ἢ καὶ ἐξέλιπεν ἐντελῶς.

— ὁ πρῶτος τοῦ πληρώματος, λοστρόμος.

— ἀδιάβροχον ἐπαναφόριον ἀπὸ μουσαμῶν.

— ἐννοῶ, καταλαβαίνω.

— λαϊκὸν μουσικὸν ὄργανον.

— καὶ νωχελία, ἡ ἰδιότης τοῦ νωχελοῦς, βραδύτης,
νωθρότης, ὀκνηρία.

Ξ

- ξαγναντεύω — βλέπω ἔναντι καὶ ἀπὸ μακράν, διακρίνω (βλ καὶ λ. ἀγνάντια).
- ξεφτέρει, τὸ — τὸ ἀρπακτικὸν πτηνὸν ἰέραξ. μεταφ. γρήγορος, εὐκίνητος· τὰ ξεφτέρια τοῦ μύλου=τὰ φτερά τοῦ μύλου, τὰ ὅποια κινοῦνται γρήγορα.
- ξουριάζω — (βλέπε ἐξουριάζω).

Ο

- ὄβορός, ὁ
ὀθόνη, ἡ
οἰκόσημον, τὸ — (λ. σλαβ.). μάνδρα. αὐλή.
— σεντόνι..
- οἰμωγή, ἡ
οἰστηλατοῦμαι — τὸ διακριτικὸν σῆμα ἐκάστης οἰκογενείας εὐγε-
νῶν, εἰκονίζον συνήθως ζῶων, φυτῶν, ἐργαλείων,
οὐράνιον φαινόμενον ἢ ἄλλο τι συμβολικὸν ἀντι-
κειμένον,
- οἰμωγή, ἡ
οἰστηλατοῦμαι — στεναγμός, θρήνος.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — διεγείρομαι ψυχικῶς καὶ πνευματικῶς, ἐνθουσιάζομαι.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — ἐπίθ.) εὐτυχής, εὐδαίμων, πλούσιος.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — θρήνος, ὄδυρμός.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — (λ. τουρκ.) δωμάτιον, ὁ καλὸς ὄντᾶς = ἡ αἴθου-
σα ὑποδοχῆς.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — ὁ ἔχων ὀξεῖαν ὄρασιν, ἀντίληψιν.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — νόμφη τῶν ὀρέων.
- ὄλβιος
ὄλοφυρμός
ὄντᾶς, ὁ — ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Συρίας, πηγάζων
ἐκ τοῦ Ἀντιλιβάνου καὶ χυνόμενος εἰς τὸ Φοι-
νικικὸν πέλαγος.
- ὄρτσα — (ναυτ. κέλευσμα προστακτ. τοῦ ρ. ὀρτσάρω)
πρόσαγε, φέρε τὸ πλοῖον πλησίον τῆς κοίτης τοῦ
ἀνέμου μέχρι γωνίας, πέραν τῆς ὁποίας τὰ ἱστία
παύουσι δεχόμενα τὸν ἄνεμον.
- ὄρτσα — ἀρμενίζω ὑπὸ οὐριον ἄνεμον.
- ὄρτσα — (ἐπίθ.) ὁ ἐκ τῆς οὐρᾶς προερχόμενος οὐριος
ἄνεμος, ὁ πνέων ἐκ τῆς πρύμνης τοῦ πλοίου.
ὁ ὠθῶν αὐτὸ ἐκ τῶν ὀπισθεν.
- ὄρτσα — ὁ παθὼς τῆς οὐτοπίας, ὁ πλάττων σχέδια μὴ
πραγματοποιήσιμα.
- ὄρτσα — (ἐκ τοῦ οὐ-τόπος), λέγεται ἡ ἰδέα, πού δένο
δύναται νὰ σταθῇ, πού εἶναι ἀπραγματοποίη-
τος.

Π

παγάνα, ἡ	— ὁμαδικὸν κυνήγι ζώων ἢ ὁμαδικὸ ψάρευμα.
πάλαι	— κατὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν.
παλιολαζαρίνα, ἡ	— ἡ παλαιὰ λαζαρίνα, εἶδος ἐμπροσθογεμοῦς πυροβόλου ὅπλου παλαιοῦ τύπου.
παμφαῖς	— ὁ πλήρης φωτός.
παννυχίς	— ἀκολουθία (ἐν ναῶ) διαρκοῦσα καθ' ὅλην τὴν νύκτα (γεν.-ίδος).
παρὰ	— πλησίον.
παραινῶ	— συμβουλεύω, νοθεύω.
παραιτυπία	— ἑλλειψίς ἢ παράβασις τῶν νομικῶν κλπ. τύπων.
πάρεξ	— ἐκτός, πλὴν, εἰμὴ μόνον.
Παρθένης Κωνσταντίνος	— (γενν. 1879) ἐξ Ἀλεξανδρείας, σύγχρονος διακεκριμμένος ζωγράφος, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν.
παρτέρι, τὸ	— (λ. γαλλ.) μέρος τοῦ κήπου, προωρισμένον διὰ φύτευσιν καὶ καλλιέργειαν ἰδίου εἶδους ἀνθέων.
παρυφή, ἡ	— τὸ πέρας ἐκτάσεως, τὸ ἄκρον.
πασαλήμι	— ἡ περιοχὴ τὴν ὁποίαν ἐξουσιάζει ὁ πασᾶς ἢ ἡ ἐξουσία τοῦ πασᾶ.
Πατρίκιοι, οἱ	— οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἀνωτέραν κοινωνικὴν τάξιν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ· γενικῶς, οἱ εὐγενεῖς, οἱ πλούσιοι.
πεπρωμένα	— τὰ ὑπὸ τῆς μοίρας γραμμένα.
περιάγομαι	— περιφέρωμαι, στριφογυρίζομαι.
περιεστώτες, οἱ	— μετοχὴ παρακειμ. τοῦ περιίσταμαι=ἵσταμαι πέριξ τινός, περιστοιχίζω.
περικαλλής, ὁ, ἡ	— (ἐπιθ.) ἐξαιρετικὰ ὡραῖος.
περίρρητος, ὁ, ἡ	— περιρρέομενος, περιβαλλόμενος ὑπὸ ὑδάτων.
περίστυλος	— ὁ περιβαλλόμενος ὑπὸ στύλων.
περίσωσμα, τὸ	— περισωθὲν ὑπόλειμμα.
πessός, ὁ	— ψηφίς κάθετος ἐπὶ ἄβρακος παιγνιδίου (τὸ πούλι),
πετροκαλαμιά, ἡ	— τὸ ὑπόλειμμα τοῦ θερισμένου σίτου.
Πηγάδιον, τὸ	— συλλογὴ κανόνων ἀποστολικῶν, συνοδικῶν, ἀγίων πατέρων, διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας (μεταφ.).
παιίνομαι	— λιπαίνομαι.
πίπτω	— πέφτω, ξεπέφτω.
πλάβα	— βάρκα λίμνης εἰς Μακεδονίαν.
πλαισιώνω	— περιβάλλω κάτι μὲ πλάσιον, μὲ κορνίζαν.
πλαταγῶ	— κτυπῶ καὶ παράγω ἰσχυρὸν κρότον.
Πλειάδες, αἱ	— ἡ Πούλια (ἀστερισμός).

πληκτικὸς	— (ἐπίθ. ἐκ τοῦ πλήττω), ὁ προκαλὼν πληξίν, ἀνιάρως, κουραστικός, θλιβερός.
πλημμελῶ	— κάμνω σφάλματα.
πλησίσιςτος	— ὁ πλέων μὲ ἀπλωμένα ὅλα τὰ πανιά.
πόα, ἡ	— τὸ σύνολον τῶν φυτῶν μιᾶς ἐκτάσεως γῆς· εἰδικῶς πόα — φυτὸν τοῦ ὁποίου ὁ κορμὸς δὲν εἶναι ξυλώδης.
Πόγραδες, τὸ	— πόλις τῆς Β. Ἑπείρου.
ποδίζω	— ἔνεκα κακοκαιρίας ἀνακίπτω τὸν πλοῦν παραμένω εἰς ὄρμον (ἐπὶ πλοίων).
πολύρροιβδος	— ὁ βιαίως κινούμενος καὶ θυροβῶν.
« Πόρτα », ἡ	— ἡ « Ὑψηλὴ Πύλη », ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις τῶν σουλτάνων.
πορφορογέννητος	— ὁ γεννηθεὶς καθ' ὃν χρόνον οἱ γονεῖς του ἦσαν βασιλεῖς.
Πούλια	— ἡ κοινὴ ὀνομασία τοῦ ἀστερισμοῦ τῶν Πλειάδων, συγκεκλιμένου ἐκ 2.500 καὶ πλέον ἀστέρων, ὧν μόνον ἐπτὰ ἕως δέκα εἶναι ὁρατοί, ἐκ τούτου « ἑφτάφωτη πούλια ».
πράγμα, ἡ	— ἀλλευτικὸν ἐργαλεῖον.
πραιτωριανοί	— στρατ. σῶμα τῶν Ρωμαίων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Αὐτοκρατορίας· οὗτοι ἀπετέλουν τὴν αὐτοκρατορικὴν φρουράν.
προηγούμενος	— προϊστάμενος μονῆς.
προκαλῶ	— προξενῶ, φοβερίζω.
προντίζομαι	— σκορπίζομαι, τινάζομαι.
προσκολλῶμαι	— προσηλώνομαι μὲ ἀφοσίωσιν ἢ ἐκ συμφέροντος.
προσομιζομαι	— εἰσέρχομαι εἰς ὄρμον ἢ λιμένα, ὅπου ἀγκυροβολῶ, ἀράζω.
πρόστεγον	— ὑπόστεγος χώρος εἰς τὸ ἄκρον τῆς πρῶρας.
πρωτῶτα τὰ	— οἱ τὰ πρῶτα φέροντες εἰς τὴν κοινότητα, οἱ προεστοί, οἱ ἄρχοντες.
πυξίς	— μικρὰ θήκη ἐκ ξύλου, κουτί.
Ρ	
ραθυμία, ἡ	— ὀκνηρία, νοθρότης.
ράκος	— κουρέλι, ἄνθρωπος χωρὶς ἠθικόν.
ραφίνα, ἡ	— τὸ στέλεχος τῆς σικάλεως (βριζοκάλαμο).
ρεκάζω	— ἐκβάλλω ζωηρὰς φωνάς.
ρηγάτο, τὸ	— τὸ βασίλειον.
ρίμες	— ὁμοιοκατάληκτα δίστιχα (ριμάδες).
ριπή	— βολή, ταχεῖα κίνησις.
ρόγχος, ὁ	— θυροβώδης ἀναπνοὴ κοιμωμένου, ροχαλητό.

ρομφαία, ἡ	— πλατεῖα καὶ μεγάλη ἀμφίστομος σπάθη.
ρουμάνια, τὰ	— τὰ δάση (λ. τουρκ.).
ροχθῶ(έω)	— προκαλῶ ρύθρον, θόρυβον, πάταγον (κυρίως ἐπὶ τῶν κυμάτων ἢ πιπτόντων ὑδάτων).
ρύπος, ὁ	— ἀκαθαρσία, λέρα.
Σ	
σάισμα τὸ	— τὸ σκέπασμα.
σακολέβα, ἡ	— (ἀρχ. σακολαίφη) : α') ἰστίον, καραβόπανον, τραπέζοειδοῦς σχήματος, β') ψαρόβαρκα φέρουσα τοιοῦτον ἰστίον.
σαλαγῶ (άω)	— θορυβῶ, προκαλῶ δυνατόν θόρυβον διὰ ν' ἀποδιώξω τὰ ζῷα.
σάπφειρος, ὁ	— πολύτιμος λίθος κυανοῦ χρώματος.
σάρισα	— μακρὸν δόρυ τῶν ἀρχαίων Μακεδόνων.
σβάστιχα	— διακοσμητικὸν εἰς σχῆμα ἀγκυλωτοῦ σταυροῦ σημαία χιτληρικῆς Γερμανίας.
σγαυλίζω	— λέγεται ἐπὶ ὀρνίθων: σκαλίζω, ἀνασκαλεύω μὲ τὸ ράμφος· μεταφ. ἀνασκαλεύω, ἀναξέω.
σεράϊ	— (λ. τουρκ.) ἀνάκτορον, διοικητήριον
σερσάκερης	— (λ. τουρκ.) τοπικός, στρατιωτικὸς διοικητής.
σεφέρι τὸ	— (λ. τουρκ.) ἐκστρατεία, πόλεμος.
σηκός,	— ὁ κυρίως ναὸς παρ' ἀρχαίοις.
σιβυλλικοὶ χρησμοὶ	— συλλογὴ προφητειῶν δι' ὅσα ἐπρόκειτο νὰ γίνουν εἰς τὴν Ρώμην, συνταχθεῖσα ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν μάντιδα Σίβυλλαν· αἱ προφητεῖαι αὗται ἐθεωροῦντο ὀράσεις.
Σιλεντιάριος	— ἀξιοματοῦχος τοῦ παλατίου τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἐπὶ τῆς τάξεως.
Σιλήμνα, ἡ	— ὄρος τῆς Ἀρκαδίας, πλησίον τῆς Τριπόλεως.
σιουμπέλι	— γλύκισμα ἐκ ξηρῶν καρπῶν.
σισανές, ὁ	— παλ. τύπου ἐμπροσθογεμεῖς πολεμικὸν ὅπλον.
σκαπετῶ	— ξεπερνῶ, ὑπερβαίνω.
σκαριά, τὰ	— ἐσχάρα ναυπηγείου, ὅπου τοποθετοῦνται καὶ συναρμολογοῦνται τὰ ναυπηγούμενα πλοῖα.
σκαρμός, ὁ	— ξύλινον ἢ σιδηροῦν κυλινδρικὸν ραβδίον ἐπὶ τῆς κουπαστῆς, εἰς τὸ ὅποιον προσδένεται ἡ κώπη διὰ θηλειᾶς.
σκάφανδρον, τὸ	— εἰδικὴ ὑδάτοστεγῆς ἐνδυμασία τοῦ δούτου.
σκεβρωμένος	— κυρτωμένος.
σκελεθρωμένος	— σκελετωμένος.
σκήνωμα	— τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς κατοικία τῆς ψυχῆς, τὸ λείψανον, σκηνή.

- σκιόστημα, τὸ — ἀναπήδησις ἐκ χαρᾶς.
 σκούζω — φωνάζω δυνατά, κραυγάζω.
 σκούνα, ἡ — ἱστιοφόρον μὲ τετράγωνα ἱστία καὶ δύο ἱστούς.
 σκότα, ἡ — ὁ πούς τοῦ ἱστιού.
 σμάραγδος — πολύτιμος λίθος βαθυπρασίνου χρώματος.
 σουδα — στενὴ δίοδος.
 σοφρὰν — ἀπὸ σοφρὰν (σοβράνα ἐπιρρ. Ἰταλ. ναυτικὴ λέξις)
 — ἀπὸ τὸ προσήνεμον (ἐστραμμένον πρὸς τὸν ἄ-
 νειμον).
 σπαχίς, ὁ — α') ὁ τιμαριοῦχος τοῦρκος ἱππεύς, β') ἱππεὺς
 τοῦ γαλλικοῦ ἀποικιακοῦ στρατοῦ.
 σπολλάτη — εὐχαριστῶ (ἐκ τοῦ: εἰς πολλὰ ἔτη).
 στιά, ἡ — ἡ ἐστία, τὸ τζάκι.
 στιβάνι, τὸ — (καὶ στιβάλι) ὑπόδημα περιβάλλον μέρος ἢ καὶ
 ὅλην τὴν κνήμην· ἡ καὶ σήμερον ἐν χρήσει κρη-
 τικὴ μπότα.
 στίλβω — ἀστράφτω.
 στόμος — πομπῶδες ὕψος περὶ τὸ λέγειν.
 στομώνω — ἀμβλύνω τὴν κόψιν μαχαίρας, ξίφους κλπ. τὸ
 κάμνω νὰ μὴ κόπτη μεταφ. ἀπαμβλύνω, ἐξου-
 δετερῶνω (κακὸν τι).
 συγκοινωνῶ (-έω) — κοινωνῶ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων μαζί μὲ
 ἄλλους.
 συγκακῶ — ἀναταράσσω, ἀνακατεύω.
 συκομαίδα — πίττα ἐκ σύκων.
 συλῶ — κλέπτω ἱερὰ πράγματα, λεηλατῶ.
 συμπαγής, ὁ, ἡ — (ἐπίθ.) πυκνός, στερεός.
 συμπεριτίσσομαι — ἀνταλλάσσω ἐναγκαλισμὸν μὲ ἄλλους.
 συμφυρμός — συγκεχυμένη ἀνάμιξις, ἀνακάτωμα.
 συναμιλλῶμαι — συναγωνίζομαι.
 συναξάρι, τὸ — βιογραφία ἁγίου, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, τὸ ὁποῖον
 περιέχει τὰς βιογραφίας τῶν ἁγίων· παλαιὰ συνα-
 ξάρια-παλαιὰ παραδόσεις τοῦ λαοῦ.
 (Τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παράδοσιν ἀναφέρει ὁ
 Ἡρόδοτος).
 συννομεύς — ὁ καρπούμενος κάτω μὲ ἄλλον.
 σύνολος — (ἐπίθ.) ὁλόκληρος χωρὶς ἐξαιρέσιν, σύμπας.
 σύνωρα — (ἐπιρρ.) συντόμως.
 Σωσίβιος — ὁ κυριώτερος τῶν συμβούλων τοῦ βασιλέως τῆς
 Αἰγύπτου Πτολεμαίου Δ' τοῦ Φιλοπάτορος, ἀκ-
 μάσας κατὰ τὰ τέλη τοῦ γ' π.Χ. αἰῶνος. τὸ
 σωτροπί, τὸ — ἐσωτερικὸν τοῦ σκελετοῦ τοῦ κύτους τοῦ
 πλοίου.

Τ

- Ταϊγανρόκ, τὸ
τά(μ)πια, ἡ
ταμπούρι, τὸ
- ταριχευτικός
ταρσανᾶς, ὁ
τελώνια, τὰ
τέμενος, τὸ
τέμνομαι
τέμπλον, τὸ
- τερεβινθος, ἡ
- τερέτισμα
Τεσσαράκοντα μάστιγες
- Τετράτολις
- Τζοχανταρέοι, οἱ
τιθασεύω
τίρα
τιτυβισμός
τρακάρω
- τρεχαντήριον, τὸ
- τρικάταρτον, τὸ
Τρικούπης Χαρίλαος
- τρίλια, ἡ
- τριτημόριον, τὸ
Τρίτων
- τροπαία, ἡ
- ὁ κόλπος τοῦ Ταϊγανίου.
— (λ. τουρκ.) ὀχύρωμα, κακονιοστάσιον.
— (ἐκ τοῦ τάμπια), ἀμυντικὸν προπέτασμα, χαρά-
κωμα.
— ὁ ἀνήκων εἰς τὴν ταρίχευσιν (πάστωμα).
— (λ. τουρκ.) τὸ ναυπηγεῖον, (ναύσταθμος).
— πονηρὰ πνεύματα.
— μέρος ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν, ναός.
— κόπτομαι.
— (λ. λατ.) τὸ εἰκονοστάσιον τῶν ὁρθοδόξων ναῶν,
δι' οὗ χωρίζεται τὸ Ἅγιον Βῆμα ἀπὸ τοῦ λοι-
ποῦ ναοῦ.
— δένδρον κωνοφόρον ἐκκρίνον τὴν τερεβινθίνην,
ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνεται τὸ τερεβινθέλαιον (κ.
νέφτι).
— κελᾶληδима χελιδόνος ἢ τέττιγος.
— οἱ θανατωθέντες ἐν Σεβαστίᾳ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος
Ἀγρικόλα ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου 40 στρα-
τιῶται, οἱ ὁποῖοι προϋτίμησαν τὸν μαρτυρικὸν
θάνατον, ἵνα μὴ ἀρνηθοῦν τὴν χριστιανικὴν πί-
στιν.
— ἐλέγετο ἡ Ἀντιόχεια, διότι ἦτο διηρημένη εἰς
τέσσαρα τμήματα, μεγάλη ὡς ἰδιαιτερά πόλεις.
— τοῦρκοι σωματοφύλακες τοῦ πασᾶ.
— δαμάζω, ἐξημερώνω.
— ἀπόστασις βολῆς τηλεβόλου.
— λαλιὰ ὁμοία μετὰ τὴν τῆς πέρδικος.
— κάμνω κάτι νὰ συγκρουσθῇ, συμπλέκομαι μετὰ κά-
ποιον.
— τύπος μικροῦ ἱστιοφόρου πρὸς ἀλιεῖαν ἢ ἀκτο-
πλοῖαν.
— ἱστιοφόρον μετὰ τρεῖς ἰστούς, τρίστιον.
— εἷς ἐκ τῶν ἐξοχωτέρων πολιτικῶν τῆς νεωτέρας
Ἑλλάδος (1832—1896).
— (λ. ἱταλ.) τερέτισμα φῶδικου πτηνοῦ, μουσικὸν λά-
λημα.
— τὸ τρίτον μέρος.
— ἀρχαία θεότης, υἱὸς τῆς Ἀμφιτρίτης καὶ τοῦ Πο-
σειδῶνος.
— ὁ ἄνεμος ὁ πνέων ἐκ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν
ξηρὰν.

τροπίς, ἡ	— τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων ἀπὸ πρῶρας εἰς πρύμνην (καρίνα).
τροφαντός	— (ἐπίθ.) πρῶϊμος, τρυφερός.
τροχοφόρον, τὸ	— παλ. τύπου ἀτμόπλοιοι κινούμενοι διὰ δύο μεγάλων τροχῶν προσηρμοσμένων εἰς τὰ πλάγια.
τροχαλίζω	— ἀκούομαι νὰ τρέχω.
τσάκα, ἡ	— (ἄλλως τζάκα), πλεκτὴ μαλλίνη καὶ χονδρὴ μετὰ χειρίδων ἐξωτερικὴ φανέλλα.
τσαπράζια, τὰ	— ἀργυρᾶ ἢ ἐπίχρυσα στολίδια μὲ διαφόρους παραστάσεις κοσμοῦντα ἐθνικὰς τοπικὰς ἐνδυμασίας.
τσέλιγκας, ὁ	— (λ. σλαβ.) ποιμὴν, βοσκός.
τύρβη, ἡ	— θόρυβος, ταραχὴ.
τυφῶν-ῶνος, ὁ	— φοβερά, στροβιλοειδὴς θύελλα.

Υ

ύληεν	— (ὄρος), δασῶδες ὄρος.
ὕμῳ	— πλέκω τὸ ἐγκώμιον τινός, ψάλλω ὕμνον.
ὑποτροπή)	— ἡ ἐπανάληψις τοῦ αὐτοῦ γεγονότος μετὰ μίαν διακοπὴν.
ὑποφώσκω	— ἀρχίζω νὰ φέγγω, προβάλλεται ἐλπίς καλυτέρου μέλλοντος.
ὕψωρεα, ἡ	— οἱ πρόποδες τοῦ ὄρους.
ὕψικάρηνος, ὁ, ἡ	— ὁ ἔχων ὑψηλὴν κεφαλὴν, ὁ ὑψηλός.

Φ

φαιλόνηον, τὸ	— διακριτικὸν ἄμφιον τῶν ἱερέων.
φантаσμαγορία, ἡ	— φανταστικὴ παράστασις ἢ εἰκὼν, εὐχάριστος ὡς θέαμα.
φαραγγί, τὸ	— (ἀρχ. φάραγξ—αἰγός, θηλ.) βαθὺ χάσμα μεταξὺ βουνῶν, βαθεῖα καὶ ἀπόκρημνος χαράδρα.
Φειδίας	— περίφημος Ἀθηναῖος γλύπτης (ε' π.Χ. αἰών), ὁ ὁποῖος ἐπεμελήθη τῶν καλλιτεχνικῶν ἔργων τῆς Ἀκροπόλεως.
φελούκα, ἡ	— τύπος μικροῦ ἰστιοφόρου πλοίου ἢ μεγάλης λέμβου.
φιλόκαλος, ὁ, ἡ	— ὁ ἀγαπῶν τὸ ὥραϊον, καλαίσθητος.
φιδί, τὸ	— τὸ φίδι, μεταφορικῶς: τὸ δριμύ ψῦχος.
φλάμ(μ)ουλον, τὸ	— (λ. λατ. flammulum), βασιλικὸν λάβαρον, σημεῖα.
φλάσκα, ἡ	— ξύλινον δοχεῖον οἴνου (τσούτρα, τσίτσα).

- φλέγμα, τὸ — ἀπάθεια, ψυχραιμία.
 φλοκάτα, ἡ — εἶδος κάπας μαλλίνης τῆς ὑπαίθρου, φερούσης
 κρόσσια.
 φολὶς, ἡ — λέπι.
 φονιάς, ὁ — εἶδος ἐξώστου ἄνωθεν τῶν θυρῶν, ἀπὸ ὅπου πε-
 ριέχουν θερμὸν ἔλαιον ἢ ἐκτύπων τοὺς ληστάς,
 ὅταν ἀπειρῶντο νὰ λεηλατήσουν τὴν οἰκίαν.
 φοῦντο, τὸ — ὁ θυρὸς τῆς θαλάσσης.
 Φραντζῆς Γεώργιος — (1401 — 1466), βυζαντινὸς στρατιωτικὸς, πο-
 λιτικὸς καὶ συγγραφεὺς, ὁ ὁποῖος, μετὰ τὴν ἁ-
 λωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔγραψε «Χρο-
 νικόν», εἰς τὸ ὁποῖον διηγεῖται τὰ γεγονότα τῆς
 περιόδου ἐκείνης.
 φρένα, τὰ — (ἀρχ. φρήν-φρενός, θηλ.) ὁ νοῦς, τὸ μυαλό.
 φρενίτις, ἡ — μανία, διατάραξις τῶν φρενῶν.
 φρενιτιώδης — (ἐπίθ.), γεμᾶτος φρενίτιδα, ἐξαλλος.
 φροῖδι, τὸ — (τοῦ βουνοῦ), τὸ ὡς ὄφρυς ἄνω μέρος τοῦ ὄρους.
 φώσινο, τὸ — μωρουδέλι βυζανιάρικο, πλάσμα ἀδύνατο, τρυφε-
 ρόν.
 φωστήρ, ὁ — ὁ φωτίζων, ὁ σοφός, ὁ πολυμαθής.

X

- χαγιάτι, τὸ — (λ. τουρκ.) ἐξωτερικὸς ὑπόστεγος διάδρομος οἰ-
 κίας.
 χαφιές, ὁ (ἢ χαβιές) — ἄτομον, τὸ ὁποῖον πληρώνεται, διὰ νὰ παράσχη
 ὑπόπτους ὑπηρεσίας, ἐγκάθετος, ἐνίοτε κακο-
 ποιός.
 χάμουρα, τὰ — τὸ σύνολον τῶν ἐξαρτημάτων, τὰ ὁποῖα τίθενται
 ἐπὶ τῶν ἱππῶν καὶ ἄλλων ὑποζυγίων (ἢ σα-
 γῆ).
 χαμπέρι, τὸ — (λ. τουρκ.) εἰδησις, πληροφορία, νέον.
 χάριμα, τὸ — ὅ,τι προξενεῖ χαράν, ἡδονήν.
 χαριπί, τὸ — εἶδος ξίφους.
 Χάσικα — (χωριά), ὁμὰς χωρίων τῆς Χαλκιδικῆς.
 χατζιλίκι, τὸ — προσκύνημα εἰς ἱεροὺς τόπους καὶ ὁ τίτλος τοῦ
 χατζῆ (βλ. κατωτέρω).
 χατζῆς — (λ. ἀραβ.), ὁ προσκυνητὴς τῶν ἁγίων τόπων.
 ζηβάς-άδος — ἡ κόγχη τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἀχηβάδα.
 χλωρίς, ἡ — τὸ σύνολον τῶν αὐτοφυῶν φυτῶν μιᾶς χώρας.
 χοροστάσι — τόπος ποὺ γίνονται χοροί.
 «ΧΡΟΝΙΚΑ», τὰ — ἡ ἡμερὶς «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», τὴν ὁ-

- χοῖνιν ἐξέδιδεν ἐν Μεσσολογίῳ κατὰ τὴν διάρκειαν
τῆς τελευταίας πολιορκίας ὁ φιλέλλην Ἰάκωβος
Μάγερ.
- χρυσόροφος — ὁ χρυσᾶ ρεύματα ἔχων.
Χρυσόστομος — ὁ μετέπειτα Μητροπολίτης Σμύρνης, ἀγρίως σφα-
γιασθεὶς τὸ 1922 ὑπὸ τῶν Τούρκων.
Χρυσοτρίζιλον, τὸ — ἡ ἐπίσημος αἰθούσα τοῦ Παλατίου ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει.
χρῶς, τὸ — (γεν. χρωτός), ἡ ἐπιφάνεια τοῦ σώματος, ἡ ἐπι-
δερμὶς.
1896 — ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖον ἐτελέσθησαν ἐν Ἀθῆναις
οἱ πρῶτοι κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ὀλυμ-
πιακοὶ Ἀγῶνες.

Ψ

- Ψάλτης τῆς Λευκάδος — (εἰς τὸ « Τραγούδι τῶν Ἑπτὰ Νησιῶν » τοῦ Κ.
Παλαμῆ), περίφρασις ἀντί: Βαλαωρίτης (βλ.
βιογραφίαν του).
ψαροπούλα, ἡ — μικρὰ ψαρόβαρκα.

Ω

- ὦδε — (ἐπίρρ. ἐκ τῆς δεικτ. ἀντων. ὧδε), ἐνταῦθα: ἐδῶ.
ὠδὶς-ῖνος, ἡ — πόνος τοκετοῦ.
ὠρνιθή, ἡ — ἀγρία φωνὴ ζώων, οὖρλιασμα.
ὠρλιάζω (ἐπὶ θηρίων), κραυγάζω θηρῶν (ἐπὶ
ἀνθρώπων).
ὦσεῖ — (ἐπίρρ.). ὥς ἐάν, σάν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1875 καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Ἐσπούδασε φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

ΑΘΑΝΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γεωργίου Ἀθανασιάδου—Νόβα. Ἐγεννήθη τὸ 1894 εἰς τὴν Ναύπακτον. Ἐσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἤσυχλῆθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγράψε ποιήματα καὶ πεζά. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΑΜΑΝΤΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1874 εἰς τὴν Χίον. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς καὶ γλωσσικὰς μελέτας καὶ διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1824 εἰς τὴν Λευκάδα καὶ ἀπέθανε τὸ 1879. Ἐσπούδασε Νομικά. Ἠγωνίσθη διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ἐνεπνεύσθη ὅλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματολῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

ΒΙΖΥΓΗΝΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1848 εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1896. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ διετέλεσε καθηγητὴς Γυμνασίου. Ἐγράψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ διηγήματα.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1835 εἰς τὴν Ἐρμούπολιν. Ἐζήσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Ἀπέθανε τὸ 1908, ἴδρυσεν τὸν σύλλογον πρὸς ἐκδόσιν ὠφελίμων βιβλίων.

ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1945. Ἐχρημάτισε διευθυντὴς τῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους. Ἠσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν, πρὸς παντὸς δὲ μὲ τὴν ἱστορίαν. Τὰ ἔργα του εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐμπνευσμένα ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνας.

ΒΛΑΧΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Υἱὸς τοῦ λογοτέχνου Ἀγγέλου Βλάχου, ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1886 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἠσχολήθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Τὸ 1919 ἴδρυσεν τὴν ἡφμερίδα «Καθημερινήν», τὴν ὁποίαν διηύθυνε μέχρι τοῦ θανάτου του.

ΓΑΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Ἐγεννήθη ἐν Πάτραις. Ἠσχολήθη καὶ ἀσχολεῖται μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὰ Γράμματα. Ἐγράψεν ἰδίως ἱστορικά ἔργα.

ΓΚΟΛΦΗΣ ΡΗΓΑΣ (Δημ. Δημητριάδης). Ἐγεννήθη εἰς τὴν Εὐρυτανίαν τὸ

1886. 'Εσπούδασε Νομικά, ἀλλ' ἀφωσιώθη εἰς τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν.

ΓΟΥΔΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1816 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1882. 'Εσπούδασεν Ἱατρικὴν. Σημαντικώτερον εἶναι τὸ ὀκτάτομον ἔργον του : «Βίοι Παράλληλοι», εἰς τὸ ὅποιον βιογραφοῦνται στρατιωτικοί, θρησκευτικοί, πολιτικοὶ καὶ ἔθνη εὐεργέται.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις.

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. 'Εγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἠσχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1859 ἐν Ἀθήναις, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1952. Ὑπῆρξε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Πολὺ ἐνωρὶς ἡσχολήθη μὲ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐδημοσίευσε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ πεζά.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1895. 'Εσπούδασε μηχανικὸς χημικός. Ἐξέδωκε ἐνδιαφέροντα βιβλία, ὡς τὰ : «Γύρο ἀπὸ τῆ Ἑλλάδα», «Τὸ περιβόλι τῶν θεῶν», «Ἡ Πίνδος» κ.ά.

ΖΑΜΠΕΛΙΟΣ ΣΠΥΡΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Λευκάδα τὸ 1813 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἑλβετίαν, τὸ 1881. 'Εσπούδασε τὰ Νομικά, ἀλλ' ἐπεδόθη εἰς ἱστορικὰ μελέτας καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1852 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942 εἰς Ἀθήνας. 'Εσπούδασε Νομικά καὶ ἐπεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς, λαογραφικὰς καὶ τοπογραφικὰς ἐρεῖνας τῆς ἱστορίας κυρίως τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. 'Εγεννήθη εἰς Λεχαινὰ τῆς Ἠλείας τὸ 1866 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὸ Ἀμαρούσιον τὸ 1922. 'Εσπούδασε τὴν Ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπῆρτέησιν εἰς τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα, ἔπειτα δὲ ὡς στρατιωτικὸς ἰατρός. Γνωστὸς ὅμως ἐγένετο ὡς λογοτέχνης καὶ κυρίως διηγηματογράφος. Ὁ Καρκαβίτσας κατέχει μίαν ἀπὸ τὰς πρώτας θέσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν διηγηματογραφίαν.

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Βιάνον τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανε τὸ 1920 εἰς Ἡράκλειον. Ὑπῆρξεν ἐκλεκτὸς δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης.

ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. 'Εγεννήθη εἰς Μυριόφυτον τῆς Θράκης καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1928. 'Εσπούδασε Παιδαγωγικὰ καὶ Φιλοσοφίαν. Πλην

τῶν ἐπιστημονικῶν του διατριβῶν, ἔγραψε διηγήματα, βιογραφίας, φιλολογικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς μελέτας κ.ἄ.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1868 εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἡπείρου καὶ ἀπέθανε τὸ 1894 ἐν Ἀρτῇ. Ἦτο μαθητὴς ἀκόμη, ὅταν ἤρχισε νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν ποίησιν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε ποιήματα καὶ πεζά. Ὑπῆρξεν ὕμνητὴς τῆς ζωῆς τοῦ βουνοῦ καὶ τῆς στάνης.

ΚΥΡΟΥ ΑΧΙΛΛΕΥΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1898. Ἐσπούδασε Φυσικομαθηματικά. Ἐνωρίτατα ὁμῶς ἐτράπη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ ἀπὸ τοῦ 1918 διηύθυνε τὴν καθημερινὴν ἐφημερίδα. «Ἐστία». Ἠσχολήθη ἐπίσης καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἀπέθανε τὸ 1950.

ΛΥΚΟΥΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. Ἐγεννήθη τὸ 1849 εἰς τὸ Ναύπλιον καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Διετέλεσε δικαστικός. Συνέγραψε πολλὰ διηγήματα καὶ περιγραφάς, αἱ ὅποια ἀναφέρονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀγροτικὴν καὶ ναυτικὴν ζωὴν.

ΜΑΒΙΑΝΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1860 εἰς τὴν Ἰθάκην. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν καὶ Φιλοσοφίαν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὅπου συγχρόνως ἤρχισε νὰ ἀσχολῇται καὶ μὲ τὴν ποίησιν. Τὸ 1896 ἔσπευσεν ἐθελοντὴς εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τῆς Κρήτης καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1897, ὅτε καὶ ἐπληρώθη. Ἐφονεύθη ὡς ἐθελοντὴς λοχαγὸς τῶν Γαριβαλδηνῶν, εἰς τὸ Δρίσκον τῆς Ἡπείρου τὸ 1912.

MARTINEΛΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1836 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἀπέθανε τὸ 1896. Ἐγραψε ποιήματα.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Ἐπιδόσεις εἰς τὴν δημοσιογραφίαν διετέλεσε συντάκτης πολλῶν Ἀθηναϊκῶν ἐφημερίδων. Διεκρίθη ὡς δραματικὸς συγγραφεύς, ἀπὸ δὲ τοῦ 1935 εἶναι μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐδημοσίευσεν πλῆθος διηγημάτων, καὶ λογοτεχνικὰς βιογραφίας ἡρώων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ὑπὸ τοὺς τίτλους «Ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ», «Ὁ Νάυαρχος Μισούλης», «Τὰ Ματωμένα Ράσα» κ.ἄ.

ΜΗΝΙΑΤΗΣ ΗΛΙΑΣ. (1669-1714). Διάσημος Κεφαλὴν ἐκκλησιαστικὸς ρήτωρ.

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. Ἐγεννήθη ἐν Μεγάρους τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1916. Ὑπῆρξε δημοσιογράφος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας.

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἐγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σκιάθον, σύγχρονος, μαθητὴς καὶ συγγενὴς τοῦ ἐξόχου διηγηματογράφου, συμπατριώτου καὶ συνωνύμου του Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη. Ἐσπούδασε Φιλολογίαν, καὶ ὑπηρετήσεν ἐπὶ μακρὸν ὡς καθηγητὴς. Περιεβλήθη, κατὰ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Ἀπέθανε τὸ 1929 εἰς τὴν Σκιάθον. Τὰ θέματα τῶν διηγημάτων του ἀντλεῖ καὶ αὐτὸς, ὅπως ὁ Παπαδιαμάντης, ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος του.

ΜΩΡΑΪΤΙΝΗΣ ΤΙΜΟΣ. Έγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1875 καὶ ἀπέθανεν ἐν αὐταῖς τὸ 1953. Ὑπῆρξε θεατρικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. Έγεννήθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τὸ 1867 ἐκ πατρὸς Ζακυνθίου. Ἀνετράφη καὶ ἔλαβε γυμνασιακὴν μόρφωσιν εἰς Ζάκυνθον, τὴν ὁποίαν πολλαχῶς ἐξύμνησεν ἀργότερον εἰς τὰ ἔργα του. Ἐσπούδασε Μαθηματικά, ἀλλὰ νεώτατος ἐπεδόθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, κριτικὰς μελέτας καὶ θεατρικὰ ἔργα. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνε τὸ περιοδικὸν «Διάπλασις τῶν Παίδων», εἰς τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσε πολλὰς ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον «Φαίδων». Τὸ 1931 ἐξελέγη Ἀκαδημαϊκός. Ἀπέθανε τὸ 1951.

ΟΥΡΑΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. Έγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1891. Ἐταξίδευσε πολὺ εἰς διαφόρους χώρας καὶ ἔγραψε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ ταξιδιωτικὰ ἐντυπώσεις, ἀνταποκρίσεις, διαφόρους μελέτας καὶ χρονογραφήματα. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ περιγραφὰς ταξιδίων. Ἀπέθανε τὸ 1953.

ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ. Έγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1852. Ἦσχυλῆθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ δημοσιογραφίαν.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Πάτρας ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐσπούδασε Νομικὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοῦ ὁποίου διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη Γενικὸς Γραμματεὺς. Διωρίσθη μετὰ τῶν πρώτων μελῶν τῆς Ἀκαδημίας. Πολυγραφώτατος ποιητὴς καὶ πεζογράφος. Ἐξέδωκε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, ἀφορώσας εἰς τὴν λογοτεχνίαν. Εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Σολωμὸν ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς μας.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Έγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς Ιερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικὰ, ἰδιαίτερώς δὲ ἡσχολεῖτο μὲ τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἀρκετὸν ὥς μεταφραστὴς ἐφημερίδων. Ἐζῆσε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἐγκαρτέρησιν. Φημιζεταὶ διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὁποῖος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματα του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν «Ἀπάντων» του εἰς πέντε ὀγκῶδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ. Έγεννήθη εἰς Χάσκιοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1867. Ἀπέθανε τὸ 1906. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς διδασκάλισσα. Ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ πολλὰ διηγήματα, ποιήματα καὶ χρονογραφήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. Έγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσιον τὸ 1877

και απέθανεν εις 'Αθήνας τὸ 1940. 'Απὸ τοῦ 1919 μέχρι τοῦ θανάτου του διηύθυνε τὴν 'Εθνικὴν Πινακοθήκην. 'Εξελέγη μέλος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. 'Εγράψε ποιήματα, διηγήματα καὶ τεχνοκριτικὰς μελέτας.

ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1815 εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Τὸ 1851 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς 'Ιστορίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν, ὅπου ἐδίδαξε μέχρι τοῦ θανάτου του (1891). 'Εγράψε τὴν «'Ιστορίαν τοῦ 'Ελληνικοῦ 'Εθνους», ἔργον διὰ τοῦ ὁποῖου ἀπέδειξε τὴν ἱστορικὴν συνέχειαν τοῦ 'Ελληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἡρωικῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς ἐπανδρύσεως τοῦ 'Ελληνικοῦ Βασιλείου. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος νεώτερος 'Ελλην ἱστορικός.

ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ-ΔΑΥΡΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1873 εἰς τὰς 'Αθήνας. 'Υπηρετήσεν ὡς ἀξιωματικὸς τοῦ πυροβολικοῦ. 'Εγράψε διηγήματα καὶ ποιήματα.

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὰς 'Αθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1920. 'Εγράψε πολλὰς ποιητικὰς συλλογὰς.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Καλάμας τὸ 1852 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1921. Τὸ 1890 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς 'Ελληνικῆς 'Αρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ 'Αθηνῶν. Εἶναι ὁ πρῶτος ἀσχοληθεὶς συστηματικῶς εἰς τὴν ἑλληνικὴν λαογραφίαν. 'Εργα του : «'Εκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ 'Ελληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων 'Ελλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι» καὶ ἄλλα.

ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΛΑΜΠΡΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Δημητρίου Σωφώμου. 'Εγεννήθη τὸ 1879 εἰς τὴν Χίον καὶ ἀπέθανε τὸ 1939 εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὅπου ἐξῆσε τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ βίου του καὶ ἔγραψε τὰ ποιήματά του. 'Ετιμήθη μὲ τὸ 'Εθνικὸν 'Αριστεῖον τῶν Γραμμάτων.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1850 εἰς τὴν Σίφνον. 'Εσπούδασε φιλολογίαν. 'Υπῆρξεν ἀπὸ τὰ πρῶτα μέλη τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. 'Απέθανε τὸ 1936. 'Εγράψε ποιήματα καὶ ἔμμετρα δράματα.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. (1809-1892). 'Υπῆρξε διπλωμάτης, ἀρχαιολόγος καὶ λογοτέχνης.

ΡΑΔΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ. 'Εγεννήθη ἐν 'Αθήναις τὸ 1893 καὶ ἀπέθανε τὸ 1931. 'Εσπούδασε Νομικά. 'Επὶ ἔτη διηύθυνε τὸ Μουσεῖον τῆς 'Ιστορικῆς καὶ 'Εθνολογικῆς 'Εταιρείας. 'Εγράψε διηγήματα.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1919. 'Υπῆρξε δημοσιογράφος, ἀσχοληθεὶς μὲ βυζαντινὰς ἰδίαις μελέταις.

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ. 'Εγεννήθη εἰς Σύρον τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1904. 'Εγράψε διηγήματα καὶ κριτικὰς μελέτας. Εἶναι εἰς τῶν καλυτέρων Νεοελλήνων κριτικῶν.

ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Ποιητής εκ Σμύρνης, άποθανών εν 'Αθήναις, τὸ 1944.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. Λογοτέχνης καὶ 'Ακαδημαϊκός. 'Εγεννήθη εἰς τὰς 'Αθήνας τὸ 1881. 'Εδημοσίευσε πλείστα ποιήματα καὶ πεζά. 'Απέθανε τὸ 1952.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798. 'Εσπούδασεν εἰς 'Ιταλίαν τὰ Νομικά, ἀλλ' ἔνωρις ἔδειξε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν ποίησιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀφωσιώθη ἐξ ὁλοκλήρου. 'Επανελθὼν ἐξ 'Ιταλίας εἰς τὴν Ζάκυνθον παρέμενεν ἐκεῖ μέχρι τοῦ 1828, ὅτε ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Τὰ ἔργα του συνέλεξε καὶ ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ φίλος του ποιητὴς καὶ λόγιος 'Ιάκωβος Πολυλάς. Σπουδαιότερα ἐκ τῶν ποιημάτων του εἶναι ὁ «'Υμνος εἰς τὴν 'Ελευθερίαν», αἱ πρῶται στροφαὶ τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ 'Εθνικός μας 'Υμνος ἢ «'Ωδὴ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου Βύρωνος», οἱ «'Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», ὁ «Κρητικὸς», ὁ «Λάμπρος». 'Απέθανε τὴν 9ην Νοεμβρίου 1857 ἐν Κερκύρᾳ. 'Η 'Ελλάς τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς ἔθνικόν ποιητὴν.

ΣΟΤΤΕΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. (1806-1868). Δημοσιογράφος καὶ ποιητής.

ΣΤΡΑΤΗΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς τὰς Σπέτσας τὸ 1860 καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1938. 'Εσπούδασεν εἰς τὰς 'Αθήνας νομικά. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη δημόσιος ὑπάλληλος. 'Εγραψε ποιητικὰς συλλογὰς καὶ μεταφράσεις ξένων ἔργων.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ 'Αγγέλου Εὐαγγελίδη. 'Εγεννήθη τὸ 1877 εἰς τὰς 'Αθήνας. 'Εσπούδασεν 'Ιατρικὴν, ὑπηρετήσας εἰς τὸ πολεμικὸν ναυτικόν. 'Εκτὸς τῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων του, συνέγραψε καὶ λογοτεχνικά.

ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. 'Εγεννήθη τὸ 1871 εἰς 'Αθήνας καὶ ἀπέθανε τὸ 1923. 'Επεδόθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν.

ΤΣΟΥΝΤΑΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη εἰς Στενίμαχον τῆς Βουλγαρίας τὸ 1857 καὶ ἀπέθανεν εἰς 'Αθήνας τὸ 1934. Διετέλεσε καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου εἰς τὴν ἑδραν τῆς 'Ιστορίας τῆς 'Αρχαίας Τέχνης καὶ μέλος τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Τὸ κυριώτερον ἔργον του εἶναι : «'Ιστορία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τέχνης». 'Εξέδωκεν ἐπίσης εἰς τὴν σειρὰν τοῦ συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων τὴν «'Ακρόπολιν τῶν 'Αθηνῶν».

ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ. 'Εγεννήθη ἐν Σουλίῳ τῆς 'Ηπείρου τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1935 ἐν 'Αθήναις. 'ΗΣχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν. 'Εγραψε διηγήματα καὶ ὀλίγα ποιήματα.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Α'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ

	Σελίς
1. Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστας.	9
3. Χειμῶνας, Γ.Α. Βλάχου	17
4. Ἐημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19
5. Στὸ Χριστὸ στὸ κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
6. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	30
7. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
8. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
9. Ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
10. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
11. Παιδικὸ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
12. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
13. Ἀποχωρισμός (ποίημα) Γ. Βιζυνοῦ	83
14. Ὁ Φάρος, ἡ ναυτιλία καὶ οἱ θησαυροὶ τῶν Πτολεμαίων, Κ. Πα- παρηγόπουλου	100
15. Ἱστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, Ἀδ. Ἀδαμαντίου	122
16. Ἡ γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128
17. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
18. Ἡ Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
19. Ὁ Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
20. Ἡ Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
21. Ἡ Μαυρομαντηλοῦ, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	193
22. Τὸ ξεστούπωμα, Ἐμμ. Ροῖδου	200
23. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
24. Γαλήνη (ποίημα) Α. Πορφύρα	205
25. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
26. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Αὐσίππου, Χ. Τσουντα	253
27. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ (παράδοσις) Ν. Πολίτου	261
28. Τὸ Πήλιδν, Ἐμμ. Λυκούδη	266
29. Ὁ ὕμνος τοῦ Ἡλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
30. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
31. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
32. Ἡ ἐλιὰ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	296
34. Ἡ πέστροφα, Στεφ. Γρανίτσα	302
35. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χρ. Χρηστοβασίλη	304

Β'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Θ. Μακροπούλου

	Σελίς
1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β.	8
2. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
3. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
4. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
5. Τὰ Φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
6. Ἀνάστασι στὴν Ἀγί' Ἀναστασά, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
7. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν τῆς Θεοτόκου, Η. Μηνιάτου	49
8. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χρ. Χρηστοβασίλη	66
9. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
10. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
11. Ὁ Ἀδριανὸς καὶ αἱ Ἀθηναί, Γρ. Ξενοπούλου	103
12. Τὸ γενναῖο Ἑλληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
13. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδοκανάκη	119
14. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Μελά	136
15. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
16. Ἡ Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
17. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
18. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
19. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
20. Ἡ καταστροφή τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
21. Ἀλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !), Ι. Κονδυλάκη	175
22. Ἀγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
23. Τέλλος Ἀγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
24. Ἡ Δέσπω (δημῶδες)	187
25. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198
26. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωραϊτίνη	203
27. Ἀφανὴς ἥρως, Ἀγγ. Τανάγρα	205
28. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἐμμ. Λυκούδη	221
29. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἐμμ. Λυκούδη	223
30. Ὁ Κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230
31. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
32. Ἐσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249
33. Στ' ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	284
34. Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	307

Γ'. Ἐκ τῆς συλλογῆς Ν. Κοντοπούλου

1. Ἀπὸ τοὺς θαλασσίνοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
2. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
3. Ὀνειρεμένη προσευχὴ (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
4. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελά	38

5. Ἡ μὴ μὴ τοῦ Ξηροποτάμου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	47
6. Νόστιμον ἦμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
7. Ἡ γαγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	93
8. Ὕμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	95
9. Ὕμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
10. Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
11. «Ἐν τούτῳ νίκα», Ἀγγ. Τανάγρα	112
12. Ἀντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
13. Ἡ πὺρ μεγάλη δόξα (ποίημα) Δ. Μαβίλη	121
14. Ἡ τελευταία ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
15. Ἡ 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
16. Ὁ Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) Ἀρ. Βαλαωρίτου	152
17. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελλῆ	154
18. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
19. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἀγγ. Τανάγρα	191
20. Τὸ ἡλιοβασίλεμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
21. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	210
22. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216
23. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
24. Ἡ ἀνακαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255
25. Ἑρμηνεῖται παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
26. Ἡ Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
27. Τὰ Τέμπη, Κ. Οὐράνη	271
28. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζῆ—Λαύρα	280
29. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἐπτὰ νησιῶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	283
30. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
31. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
32. Ἀπολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου	295
33. Τὸ ζαρκάδι, Στεφ. Γρανίτσα	299
34. Τὸ κουνάβι, Στεφ. Γρανίτσα	300

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελίς
Στὸ Στρατό μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	7

1. ΠΡΟΣΦΑΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

1. Τὸ ἱστορικὸν διάγγελμα Γεωργίου Β	8
2. Στὴ γέφυρα τοῦ Δεβόλη, Χρ. Ζαλοκώστα	9
3. Οἱ ἥρωες τῶν ὀχυρῶν, Χρ. Ζαλοκώστα	13
4. Ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς ἀγῶνας, Ἀχ. Κύρου	15
5. Χειμῶνας, Γ. Α. Βλάχου	17
6. Ξημερώνει (ποίημα) Σ. Σκίπη	19

2. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

7. Θεὲ ὕμνεϊ (ποίημα) Π. Σούτσου	23
8. Στὸ Χριστὸ στὸ Κάστρο, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	24
9. Ἰκέτης (ποίημα) Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	30
10. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλ. Μωραϊτίδου	31
11. Ἡ γλυκοφιλοῦσα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	33
12. Τὰ φῶτα, Μ. Μητσάκη	36
13. Ὀνειρεμένη προσευχή (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	38
14. Τῇ Ὑπερμάχῳ, Σπ. Μελά	38
15. Ἀνάστασι στὴν Ἁγίαν Ἀναστασίαν, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	40
16. Ἰγνάτιος (ποίημα) Ι. Πολέμη	46
17. Ἡ μονὴ τοῦ Ξηροποτάμου, Ἀλ. Μωραϊτίδου	47
18. Λόγος εἰς τὸν Εὐαγγελισμόν, Η. Μηλιάτου	49

3. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΣ ΒΙΟΣ

19. Τὸ σπίτι μας (ποίημα) Γ. Στρατήγη	55
20. Ὑπηρετρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	57
21. Τὸ περιβόλι μας, Γρ. Ξενοπούλου	62
22. Τὸ ὄνειρο τῶν Χριστουγέννων, Χ. Χρηστοβασίλη	66
23. Παιδικὴ Πάσχα, Γρ. Ξενοπούλου	73
24. Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐκ δευτέρου, Δ. Βικέλα	78
25. Ἀποχωρισμὸς (ποίημα) Γ. Βιζυηνοῦ	83
26. Τ' ἀγνάντεμα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	84
27. Πασχαλινὴ ἀνάμνησις, Γρ. Ξενοπούλου	88
28. Νόστιμον ἤμαρ, Γρ. Ξενοπούλου	90
29. Ἡ γιαγιά, Ἀλ. Παπαδοπούλου	93
30. Ὑμνος στὴ μητέρα (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	95

4. ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΣ ΕΘΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

	Σελίς
31. "Υμνος εις τήν 'Ελευθερίαν (ποίημα) Δ. Σολωμοῦ	99
32. Φάρος, ναυτιλία, καὶ θησαυροὶ Πτολεμαίων, Κ. Παπαρρηγοπούλου	100
33. 'Ο 'Αδριανὸς καὶ αἱ 'Αθῆναι, Γρ. Ξενοπούλου	103
34. "Υμνος εις τήν 'Αθηνᾶν (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	106
35. Τὸ γενναῖο 'Ελληνόπουλο, Θ. Μακροπούλου	108
36. «'Εν τούτῳ νῖκα», 'Αγγ. Τανάγρα	112
37. 'Αντιόχεια, Γ. Τσοκοπούλου	117
38. Πλοῦτος καὶ μεγαλοπρέπεια Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων, Π. Ροδο- κανάκη	119
39. 'Η πιὸ μεγάλη δόξα (ποίημα) Λ. Μαβίλη	121
40. 'Ιστορικὴ σημασία τῆς Θεσσαλονίκης, 'Αδ. 'Αδαμαντίου	122
41. 'Η τελευταία ἐν τῇ 'Αγίᾳ Σοφίᾳ τελετὴ, Σ. Ζαμπελίου	125
42. 'Η γοργόνα, Α. Καρκαβίτσα	128

5. ΝΕΩΤΕΡΑ ΕΘΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

43. 'Η 25ῃ Μαρτίου (ποίημα) Γ. Μαρτινέλλη	135
44. 'Υπὸ τὸ φῶς τῆς Φιλικῆς, Σπ. Πελά	136
45. Τὸ κλεφτόπουλο, Ι. Βλαχογιάννη	140
46. 'Η Θυσία, Α. Καρκαβίτσα	142
47. 'Ο Δῆμος καὶ τὸ καριοφίλι του (ποίημα) 'Αρ. Βαλαωρίτου	152
48. 'Ο Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ στὰ παλληκάρια, Σπ. Μελά	154
49. Τῶν Κολοκοτρωναίων (δημῶδες)	157
50. 'Η Μακεδονία στὸ 21, Δ. Γατοπούλου	157
51. Λουκῆς Λάρας, Δ. Βικέλα	160
52. Πατριωτικὰ Χριστούγεννα, Κ. Ράδου	163
53. Τοῦ Δράμαλη (δημῶδες)	167
54. Ψαρά, Γ. Τσοκοπούλου	168
55. 'Η καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν (ποίημα) Διον. Σολωμοῦ	169
56. 'Ο Κερκέζος, Ι. Κονδυλάκη	170
57. 'Αλέστα ! (Εἰς τὰ ὅπλα !) Ι. Κονδυλάκη	175
58. 'Αγῶνας ἀδυσώπητος, Πην. Δέλτα	179
59. Τέλλος 'Αγρας (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	183
60. 'Η Σημαία, Γ. Δροσίνη	184
61. 'Η Δέσπω (δημῶδες)	187

6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

62. Οἱ σπογγαλιεῖς, 'Αγγ. Τανάγρα	191
63. 'Η Μαυρομαντηλοῦ, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	193
64. Τὸ ἡλιοβασιλεῖμα (ποίημα) Κ. Κρυστάλλη	197
65. Οἱ ποιμένες τῆς Πίνδου, Χρ. Ζαλοκώστα	198

66. Τὸ ξεστούπωμα, Ἑμμ. Ροῦδου	200
67. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα) Γ. Ἀθάνα	202
68. Τὸ ξημέρωμα, Τ. Μωραϊτίνη	203
69. Γαλήνη (ποίημα) Λ. Πορφύρα	205
70. Ἀφανὴς ἥρωας, Ἀγγ. Τανάγρα	205
71. Θάνατος καραβιοῦ, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	210
72. Ἡ ἐπιστροφή (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	216

7. ΚΡΑΤΟΣ, ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ, ΘΕΣΜΟΙ

73. Ἀνάγκη τοῦ κοινωνικοῦ βίου, Ἑμμ. Λυκούδη	221
74. Τὰ καθήκοντα τοῦ Ἑλλήνος πολίτου, Ἑμμ. Λυκούδη	223
75. Ἀμπελάκια, Ζαχ. Παπαντωνίου	226
76. Ὁ κλέφτης (ποίημα) Ἀλ. Ραγκαβῆ	230

8. ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

77. Γεώργιος Σταύρου, Ἀν. Γούδα	233
78. Ἡ καταπληκτικὴ δραστηριότης τοῦ Βαρβάκη, Ἀρ. Κουρτίδου	237
79. Ἑσπερινὸς (ποίημα) Γ. Δροσίνη	249

9. ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

80. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ἡρακλῆς τοῦ Λυσίππου, Χ. Τσουντα	253
81. Ἡ ἀναμαρμάρωσις, Γρ. Ξενοπούλου	255

10. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ — ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

82. Ἑρμηνεῖαι παροιμιῶν, Ν. Πολίτου	259
83. Οἱ καινούργιοι σκοποὶ, παράδοσις, Ν. Πολίτου	261

11. ΤΟΠΙΑ — ΦΥΣΙΣ

84. Μεσσηνία, Σπ. Παγανέλη	265
85. Τὸ Πήλιον, Ἑμμ. Λυκούδη	266
86. Ὁ ὕμνος τοῦ Πηλίου (ποίημα) Γ. Δροσίνη	270
87. Τὰ Τέμπη, Κ. Ουράνη	271
88. Ἡ Πάτμος, Κ. Ἀμάντου	274
89. Τὰ νησιά μας (ποίημα) Ἀρ. Προβελεγγίου	277
90. Κέρκυρα, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	280
91. Τὸ τραγοῦδι τῶν ἑπτὰ νησιῶν (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	283
92. Στὸ ἀκρογιάλι, Ν. Πετιμεζᾶ—Λαύρα	284
93. Ἡ ψυχὴ τοῦ πεύκου (ποίημα) Ρ. Γκόλφη	286
94. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Γ. Καμπούρογλου	288
95. Ἡ ἐλιά (ποίημα) Κ. Παλαμᾶ	290

12. ΖΩΑ — ΠΤΗΝΑ

96. Ἀπολογία στὰ ζῶα (ποίημα) Ζ. Παπαντωνίου	295
97. Ἀπὸ τὰ ζῶα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ δάσους, Στ. Γρανίτσα	
α' ὁ λύκος	296
β' τὸ ζαρκάδι	299
γ' τὸ κουνάβι	300
δ' ἡ πέστροφα	302
98. Ἡ κυνηγημένη πέρδικα, Χ. Χρηστοβασίλη	304
Ἡ Ἑλλάδα μας (ποίημα) Ἀγγ. Σημηριώτη	307
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ	309
ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ	335
ΠΙΝΑΚΕΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	341

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.

Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρ. 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15)21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946, Α' 108)

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε', 1967 (VII) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 21.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 1562/24.7.67

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ: ΓΡΑΦ. ΤΕΧΝΑΙ Ν. ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ι. ΚΑΜΠΑΝΑΣ Ο.Ε.

